CORPUS DIPLOMATICUM

NEERLANDO-INDICUM

VERZAMELD EN TOEGELICHT

DOOR

Dr F. W. STAPEL

ZESDE DEEL

1753-1799

'S-GRAVENHAGE

MARTINUS NIJHOFF

1955

CORPUS DIPLOMATICUM

NEERLANDO-INDICUM

CORPUS DIPLOMATICUM

NEERLANDO-INDICUM

VERZAMELD EN TOEGELICHT

DOOR

Dr F. W. STAPEL

UITGEGEVEN DOOR HET KONINKLIJK INSTITUUT VOOR
TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE MET STEUN VAN DE
NEDERLANDSE ORGANISATIE VOOR ZUIVER-WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

ZESDE DEEL

1753-1799

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1955

INHOUD

		Bladzijde
Voorwoord		XIII
Inleiding		XV
Documenten		1—720
CMLI.	Malakka—Perak, 13 Maart 1753	1—2
CMLII.	Malabaar, 15 Augustus 1753	3—8
CMLIII.	Japan, 26 Augustus 1753	8—9
CMLIV.	Bantam, 22 September 1753	10—19
CMLV.	Malabaar, 28 September 1754	19—20
CMLVI.	Siam, 17 October 1754	20—22
CMLVII.	Malakka—Djohor—Siak, 3 November 1754	22—23
CMLVIII.	Malabaar, 8 December 1754	23—27
CMLIX.	Malabaar, 1 Februari 1755	27—29
CMLX.	Sumatra's Westkust, 2 Februari 1755	29—32
CMLXI.	Sumatra's Westkust, 2 Februari 1755	32—33
CMLXII.	Sumatra's Westkust, 2 Februari 1755	33
CMLXIII.	Sumatra's Westkust, 5 Februari 1755	34—35
CMLXIV.	Sumatra's Westkust, 6 Februari 1755	36—37
CMLXV.	Sumatra's Westkust, 9 Februari 1755	37—38
CMLXVI.	Sumatra's Westkust, 9 Februari 1755	38—39
CMLXVII.	Sumatra's Westkust, 9 Februari 1755	39—40
CMLXVIII.	Sumatra's Westkust, 9—14 Februari 1755	40
CMLXIX.	Java—Mataram, 13 Februari 1755	41—49
CMLXX.	Sumatra's Westkust, 15 Februari 1755	49—50
CMLXXI.	Sumatra's Westkust, 3 Maart 1755	51—52
CMLXXII.	Malabaar, 19 Maart 1755	52—54
CMLXXIII.	Sumatra's Westkust, 31 Maart 1755	54
CMLXXIV.	Molukken—Sangireilanden, 9 April 1755	55—56
CMLXXV.	Molukken—Ternate, 12 Mei 1755	56—59
CMLXXVI.	Palembang, 10 September 1755	59—64
CMLXXVII.	Sumatra's Westkust, 13 October 1755	64—66

CMLXXVIII—CMLXXXII. Sumatra's Westkust, 13 October 1755 66
CMLXXXIII. Gorontalo—Bintauna, 21 October 1755 66—73
CMLXXXIV—CMLXXXVII. Sumatra's Westkust, 21 November—17 December 1755 . . 74
CMLXXXVIII. Suratte—Dekhan, 18 December 1755 74—76
CMLXXXIX—CMXCII. Sumatra's Westkust, 20 December 1755—5 Januari 1756 . . . 76
CMXCIII. Malakka—Djohor—Siak, 19 Januari 1756 . . . . . 77—80
CMXCIV. Molukken—Noord-Celebes, 15 Maart 1756 . . . . . 80—83
CMXCV. Cairo—Suez, 30 Mei 1756 . . . . . 84—85
CMXCVI. Djambi, 1 Juni 1756 . . . . . 85—87
CMXCVII. Timor, 9 Juni 1756 . . . . . 87—107
CMXCVIII. Bandjarmasin, 20 October 1756 . . . 107—117
CMIC. Bandjarmasin, 27 October 1756 . . . 117—121
M. Makassar—Sumbawa, 27 November 1756 . . . . . 121—122
MI. Molukken—Tidore, 7 Februari 1757 123—128
MII. Koromandel, 1 April 1757 . . . . . 128—129
MIII. Molukken—Noord-Celebes, 4 Mei 1757 129—133
MIV. Molukken—Sangireilanden, 27 Juni 1757 . . . . . 133—134
MV. Molukken, 20 Augustus 1757 . . . 134—137
MVI. Gorontalo, 16 November 1757 . . . 138—146
MVII. Molukken—Noord-Celebes, 28 November 1757 . . . . . 146—148
MVIII. Malakka—Djohor, 12 December 1757 148—149
MIX. Malakka—Linggi—Rembau, 1 Januari 1758 . . . . . 149—152
MX. Malakka—Selangor, 8—12 Januari 1758 152—155
MXI. Malabaar, 24 Februari 1758 . . . . 155—157
MII. Molukken—Sangireilanden, 18 Mei 1758 157—158
MXIII. Malakka—Indragiri, 1 October 1758 158—161
MXIV. Gorontalo, 11 December 1758 . . . 161—167
MXV. Molukken—Noord-Celebes, 13 Maart 1759 . . . . . 167—174
MXVI. Molukken—Noord-Celebes, 13 Maart 1759 . . . . . 175—176
MXVII. Timor, 27 Maart 1759 177
MXVIII. Molukken—Noord-Celebes, 29 Maart

	1759	177—180
MXIX.	Molukken—Noord-Celebes, 14 Mei 1759	180—182
MXX.	Malakka—Perak, 3 Juni 1759 . . .	182—183
MXXI.	Timor, 18 September 1759	183—184
MXXII.	Molukken—Noord-Celebes, 16 October 1759	184
MXXIII.	Malakka—Rembau, 11 November 1759	185—188
MXXIV.	Bengalen, 1—8 December 1759 . . .	188—195
MXXV.	Timor, 16 Januari 1760	195—197
MXXVI.	Sumatra's Westkust, 6—7 Maart 1760	198—200
MXXVII.	Malakka—Naning, 14 April 1760 . .	200—204
MXXVIII.	Molukken—Sangireilanden, 15 Augustus 1760	204—205
MXXIX.	Bengalen, 23 Augustus 1760	205—209
MXXX.	Bengalen, 3 September 1760	210
MXXXI.	Sumatra's Westkust, 6 October 1760	211—215
MXXXII.	Malakka—Siak, 16 Januari 1761 . .	215—218
MXXXIII.	Makassar, 3 Augustus 1761	219
MXXXIV.	Bengalen, 10 Augustus 1762	220—221
MXXXV.	Malakka—Siak, 12 Maart 1763 . . .	221—222
MXXXVI.	Palembang, 26 Mei—15 Juni 1763 . .	222—227
MXXXVII.	Sumatra's Westkust, 5 Juni 1763 . .	227—232
MXXXVIII.	Djambi, 16 October 1763	232—237
MXXXIX.	Koromandel, 23 Januari 1764 . . .	238—239
MXL.	Koromandel, 24 Januari 1764 . . .	239
MXLI.	Malabaar, 31 October 1764	239—242
MXLII.	Malabaar, 1 November 1764	242—243
MXLIII.	Malabaar, 3 November 1764	243—245
MXLIV.	Malakka—Rembau, 20 November 1764	245—246
MXLV.	Koromandel, 7 Maart 1765	246—248
MXLVI.	Ternate, 4 Juli 1765	249—252
MXLVII.	Molukken—Noord-Celebes, 22 Juli 1765	252—255
MXLVIII.	Malakka—Perak, 17 October 1765 . .	255—258
MXLIX.	Ceilon, 14 Februari 1766	258—265
ML.	Ambon-Ceram, 6 Mei 1766	265—268
MLI.	Makassar—Sumbawa, 18 Mei 1766 . .	268—270
MLII.	Hindustan, Augustus 1766	270—273
MLIII.	Molukken—Noord-Celebes, 15 Augustus 1766	273—279
MLIV.	Ceilon—Madura, 24 Januari 1767 . .	279—281
MLV.	Molukken—Noord-Celebes, 23 Februari 1767	282—288

MLVI.	Sumatra's Westkust, 19 Juli 1767 . .	289—292
MLVII.	Gorontalo, 29 Juli 1767	292—294
MLVIII.	Koromandel, 28 April 1768	294—299
MLIX.	Tidore—Ceram, 12—20 Juni 1768 . .	299—304
MLX.	Java—Surakarta—Djokjakarta, 28 November 1768	304—307
MLXI.	Tidore, 9 Mei 1769	307—310
MLXII.	Ceilon—Madura, 2 Juni 1769 . . .	310—311
MLXIII.	Molukken—Noord-Celebes, 5 Augustus 1769	311—316
MLXIV.	Molukken—Noord-Celebes, 26 October 1769	317—319
MLXV.	Gorontalo, 4 November 1769	320—321
MLXVI.	Molukken—Noord-Celebes, 4 November 1769	321—323
MLXVII.	Molukken—Noord-Celebes, 13 Juni 1770	323
MLXVIII.	Molukken—Noord-Celebes, 20 Juni 1770	324—325
MLXIX.	Molukken—Noord-Celebes, 22 November 1770	325—327
MLXX.	Molukken—Noord-Celebes, 8 Januari 1771	327—329
MLXXI.	Java—Madura, 7 Februari 1771 . . .	329—334
MLXXII.	Molukken—Sangireilanden, 27 Mei 1771	334—336
MLXXIII.	Molukken—Sangireilanden, 27 Mei 1771	336—338
MLXXIV.	Molukken—Sangireilanden, 27 Mei 1771	338—339
MLXXV.	Molukken—Sangireilanden, 27 Mei 1771	340—341
MLXXVI.	Java—Mataram, 28 Augustus 1772 . .	342—343
MLXXVII.	Molukken—Banggaiarchipel, 22 April 1773	343—349
MLXXVIII.	Java's Noord- en Oostkust, 3 Juni 1773	350—352
MLXXIX.	Koromandel, 2 Juli 1773	353—354
MLXXX.	Koromandel, 2 Juli 1773	354—357
MLXXXI.	Koromandel, 2 Juli 1773	357—358
MLXXXII.	Koromandel, 2 Juli 1773	358—360
MLXXXIII.	Koromandel, 2 Juli 1773	360—361
MLXXXIV.	Suratte, 18 Augustus 1773	362—363
MLXXXV.	Suratte, 21 October 1773	363—364
MLXXXVI.	Molukken—Bolaäng, 30 October 1773	364—365
MLXXXVII.	Koromandel, 23 November 1773 . .	365—370
MLXXXVIII.	Koromandel, 23 November 1773 . .	370—371
MLXXXIX.	Koromandel, 23 November 1773 . .	371—373
MXC.	Koromandel, 23 November 1773 . .	374

MXCI.	Koromandel, 23 November 1773 . .	374—375
MXCII.	Koromandel, 23 November 1773 . .	375—376
MXCIII.	Koromandel, 23 November 1773 . .	376—377
MXCIV.	Malakka—Perak, 20 December 1773	377—379
MXCV.	Java—Vorstenlanden, 26 April 1774	380—382
MXCVI.	Molukken—Batjan, 28 Juli 1774 . .	382—383
MXCVII.	Ternate, 16 Augustus 1774	384—387
MXCVIII.	Molukken—Noord-Celebes, 8 November 1774	387—392
MXCIX.	Sumatra's Westkust, 23 Januari 1775	393
MC.	Palembang, 25 December 1775 . . .	394—395
MCI.	Molukken—Noord-Celebes, 5 Augustus 1776	395—398
MCII.	Molukken—Limbotto, 24 Augustus 1776	398—401
MCIII.	Molukken—Noord-Celebes, 5 October 1776	401—403
MCIV.	Molukken—Noord-Celebes, 8 November 1776	403
MCV.	Palembang, 25 December 1776 . . .	404—405
MCVI.	Ternate, 8 Februari 1777	405—410
MCVII.	Molukken—Noord-Celebes, 10 April 1777	410—411
MCVIII.	Bantam, 29 Augustus 1777	411—417
MCIX.	Bantam, 1 September 1777	417—419
MCX.	Ternate, 11 September 1777	419
MCXI.	Ceilon—Madura, 30 December 1777	419—421
MCXII.	Westkust van Borneo, 26 Maart 1778	421—423
MCXIII.	Malakka-Rembau, 11 Augustus 1779	424—428
MCXIV.	Molukken—Sangireilanden, 12 November 1779	428—431
MCXV.	Molukken—Sangireilanden, 26 Mei 1780	432—433
MCXVI.	Molukken—Tidore, 17 Juli 1780 . .	433—453
MCXVII.	Molukken—Batjan, 18 Juli 1780 . .	453—457
MCXVIII.	Gorontalo, 1 September 1780	457—459
MSXIX.	Mataram—Djokjakarta, 9 December 1780	459—460
MCXX.	Mataram—Djokjakarta, 31 Januari 1781	460—464
MCXXI.	Molukken—Noord-Celebes, 26 Mei 1781	465—467
MCXXII.	Koromandel, 14 Juli 1781	467—468
MCXXIII.	Molukken—Batjan, 23 Juli 1781 . .	468—472
MCXXIV.	Molukken—Noord-Celebes, 15 Augustus 1781	472—475

MCXXV.	Koromandel, 4 September 1781 . . .	475—477
MCXXVI.	Mataram—Surakarta, 4 October 1781	478—479
MCXXVII.	Mataram—Djokjakarta, 20 October 1781	480
MCXXVIII.	Molukken—Tidore, 8 November 1781[1])	480—484
MCXXXIX.	Koromandel, 12 November 1781 . . .	484—491
MCXL.	Ternate, 3 December 1781	491—495
MCXLI.	Gorontalo, 24 Januari 1782	496—497
MCXLII.	Ternate, 6 Maart 1782	497—499
MCXLIII.	Ternate, 6 Maart 1782	500
MCXLIV.	Molukken—Sangireilanden, 8 Maart 1782	500—503
MCXLV.	Molukken—Noord-Celebes, 15 Mei 1782	503—507
MCXLVI.	Molukken—Sangireilanden, 20 Juni 1782	507—508
MCXLVII.	Malakka—Siak, 1 Augustus 1782 . .	509—511
MCXLVIII.	Molukken—Noord-Celebes, 1 November 1782	511—516
MCL.	Malakka—Siak, 13 Maart 1783 . . .	516—517
MCLI.	Mataram—Djokjakarta, 24 Maart 1783	518—520
MCLII.	Molukken—Tidore, 17 December 1783	520—530
MCLIII.	Mataram, 31 Juli 1784	531—533
MCLIV.	Malakka—Selangor, 6—13 Augustus 1784	533—540
MCLV.	Malakka—Selangor, 27 September 1784	540—542
MCLVI.	Molukken—Tidore, 18 October 1784	542—549
MCLVIa.	Malakka—Djohore, 1 November 1784	549—551
MCLVII.	Malakka—Djohore, 10 November 1784	551—559
MCLVIII.	Malakka—Rembau, 19 Februari 1785	559—560
MCLIX.	Malabaar, 11 October 1785	560—565
MCLX.	Mataram—Surakarta, 7 Januari 1786	565—566
MCLXI.	Ceilon—Madura, 25 Februari 1786 . .	567—571
MCLXII.	Molukken—Noord-Celebes, 10 Juli 1786	571—573
MCLXIII.	Malakka—Selangor, 29 Juli 1786 . .	573—579
MCLXIV.	Molukken—Sangireilanden, 7 October 1786	579
MCLXV.	Malakka—Djohor—Pahang, 7 Februari 1787	579—584
MCLXVI.	Molukken—Noord-Celebes, 10 Februari 1787	584—586
MCLXVII.	Mataram—Djokjakarta, 25 Mei 1787	587—592

[1]) De nummering loopt van MCXXVIII op MCXXXIX. Ook MCIL ontbreekt.

MCLXVIII.	Molukken—Noord-Celebes, 26 Mei 1787	592
MCLXIX.	Molukken—Magindanao, 18? Juni 1787	592—595
MCLXX.	Bandjarmassin, 13 Augustus 1787 . .	596—614
MCLXXI.	Ceilon—Carnatica, 7 Juli 1788 . . .	614—617
MCLXXII.	Molukken—Batjan, 23 Juli 1788 . .	618—619
MCLXXIII.	Java—Surakarta, 29 September 1788	619—623
MCLXXIV.	Java—Surakarta, 29 September 1788	623—635
MCLXXV.	Java—Djokjakarta, 31 October 1788	635—636
MCLXXVI.	Bandjarmasin, 23 April 1789	637—638
MCLXXVII.	Minahassa, 5 Augustus 1790	638—642
MCLXXVIII.	Java—Vorstenlanden, 28, 29 September, 6 November 1790 en 1 April 1791	642—649
MCLXXIX.	Java—Djokjakarta—Mangkunegara, 6 November 1790	650
MCLXXX.	Java—Surakarta, 11 Januari 1791 . .	650—651
MCLXXXI.	Minahassa, 13 Augustus 1791 . . .	651—654
MCLXXXII.	Palembang, 31 Augustus 1791 . . .	654—662
MCLXXXIII.	Java—Djokjakarta, 2 April 1792 . .	662—663
MCLXXXIV.	Molukken—Sangireilanden, 26 Juli 1793	663—665
MCLXXXV.	Bantam—Palembang—Lampongs, 18 December 1793	665—668
MCLXXXVI.	Molukken—Sangireilanden, 27 Februari 1794	669—670
MCLXXXVII.	Molukken—Noord-Celebes, 14 Juli 1795	670—672
MCLXXXVIII.	Ceilon, 26 Augustus 1795	673—674
MCLXXXIX.	Ceilon, 31 Augustus 1795	674—675
MCXC.	Ceilon, 28 September 1795	676—682
MCXCI.	Malabaar, 19—20 October 1795 . . .	682—687
MCXCII.	Gorontalo, 14 December 1795 . . .	688—689
MCXCIII.	Ceilon, 15 Februari 1796	689—699
MCXCIV.	Molukken—Banggaiarchipel, 5 Maart 1796	699—702
MCXCV.	Java—Surakarta, 2 Maart 1797 . . .	702—703
MCXCVI.	Bandjarmasin, 6 Juli 1797	703—709
MCXCVII.	Java—Surakarta, 31 Augustus 1797 . .	709—717
MCXCVIII.	Cheribon—Preanger, 1 November 1799	718—720

REGISTER VAN GERAADPLEEGDE WERKEN	723—724
REGISTER VAN PERSOONSNAMEN	725—732
REGISTER VAN PLAATSNAMEN	733—739
VERKLARING VAN DE IN DE DOCUMENTEN VOORKOMENDE VREEMDE WOORDEN EN UITDRUKKINGEN	740—743

VOORWOORD

Toen ik in Maart 1938 de Inleiding tot het vijfde deel van het Corpus afsloot, verwachtte ik dat het zesde, het laatste, spoedig daarna zou kunnen volgen. Ik had reeds een aanzienlijk aantal contracten in handen en was door mijn arbeid aan de drie voorafgaande delen geheel ingewerkt. Vóór ik evenwel alle voor de uitgave benodigde contracten-in-afschrift van den Landsarchivaris te Batavia had ontvangen, werd door het oorlogsgeweld de verbinding met die stad verbroken en het duurde van Mei 1940 tot September 1947 eer ik mijn relaties met het Landsarchief kon hervatten. Mijn gezondheidstoestand stond mij toen niet meer toe het werk snel te voleindigen. Bijna een halve eeuw, nadat Mr Heeres de Inleiding voor het eerste deel ondertekende, sluit ik met dit Voorwoord het laatste af.

Dit deel van het Corpus Diplomaticum Neerlando-Indicum bevat 238 overeenkomsten en strekt zich uit over een periode van 47 jaar. Dit geeft dus een gemiddelde van 5 per jaar, 3 minder dan in het vorige deel.Grotendeels ligt dit verschil in het inkrimpen van het terrein, waarover de Compagnie haar werkzaamheden uitstrekte, deels echter ook in het verloren gaan van contracten, die in de laatste jaren minder goed werden bewaard dan in vroegere perioden. Zo zal men in deze bundel niet aantreffen de contracten uit de tachtiger jaren met Pontianak, waarvan ik geen goed exemplaar aantrof. Ze zullen kunnen worden uitgegeven met andere contracten, die sinds de verschijning der vorige delen voor den dag kwamen. Het is buitengewoon lastig naar contracten te gaan zoeken, die niet op de gewone wijze werden opgeborgen; in de geweldige papiermassa der Compagniesstukken, die speciaal in de laatste halve eeuw van haar bestaan tot het onmatige uitgroeide, is het het zoeken van een naald in een hooiberg. Slechts een enkele maal geeft een archiefinventaris hier afdoende hulp, ik denk aan die van de archieven op Ceilon, samengesteld door Mej. M. W. Jurriaanse (Catalogue of the Archives of the Dutch Central Government of Coastal Ceylon, 1640—1796, Colombo, 1943). De daarin opgesomde documenten, welke in het Corpus nog geen

plaats vonden, hebben betrekking, ten dele althans, op de jaren welke voorafgaan aan die van het hierbij aangeboden deel. Ze zouden daarom beter gezamenlijk in een supplementdeel kunnen worden afgedrukt.

Velen heb ik ook bij de voltooiing van dit laatste deel van het Corpus voor hun hulp te danken. Allereerst de Nederlandse Organisatie voor Zuiver-Wetenschappelijk Onderzoek, welke door het verleenen van subsidie de uitgave van dit deel mogelijk maakte, voorts de ambtenaren en beambten van het Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage en van het Landsarchief in Indonesië In het bijzonder dank ik Prof. Dr. W. Ph. Coolhaas, die, daar de omstandigheden mij niet toelieten de uitgave persklaar te maken, de drukproeven corrigeerde en de inhoudsopgave en de registers samenstelde. Ook de noten en de inleidingen tot de afzonderlijke documenten welke met het teken (Cs.) zijn voorzien, en de hierna volgende korte inleiding, waarin de in dit slotdeel behandelde periode wordt gekarakteriseerd, zijn van zijn hand.

F. W. STAPEL.

INLEIDING

Het tijdperk, waarop de in dit deel vervatte documenten betrekking hebben, onderscheidt zich in belangrijke mate van de in vorige delen van dit Corpus Diplomaticum behandelde fasen van de Compagniesgeschiedenis.

Reeds bij het begin van de hier behandelde periode taande de Nederlandse invloed op het vasteland van Azië. Overeenkomsten met Perzië komen in de verzameling niet meer voor, slechts één, een contract met Siam van 1754, heeft nog betrekking op opper-Achter Indië. Een voorbeeld van de sterke vermindering van de macht van de Compagnie in India geeft het contract van 15 Augustus 1753 met Travancore, waarbij de Compagnie haar oude rol van beschermster van de kleine staatjes ter kust van Malabaar opgeeft. Een einde aan haar positie van mogendheid in India maakt de overeenkomst met de Engelsen (Clive!) 1—8 December 1759 gesloten Sedert vertoeft ze er nog slechts bij hun gratie; er worden nog wel overeenkomsten met Indische machthebbers gesloten, maar het betreft weinig belangrijke punten, waarbij ze gewoonlijk meer heeft toe te geven dan dat ze voordelen behaalt. De oorlogsjaren 1780—1784 brengen daarin geen verandering, slechts de macht van haar Franse en Indische bondgenoten maakt dat de ramp niet nog groter is.

Geheel anders is het beeld, wanneer men naar de eilanden kijkt. De gouverneur-generaal Mossel, wiens ambtsperiode nog niet voldoende is onderzocht, heeft vermoedelijk reeds vanaf zijn optreden (1750) getracht de compagniesinvloed met de resterende middelen daar te versterken en een samenhangend onder Nederlandse opperhoogheid staand territoir tot stand te brengen. En zijn eerste opvolgers hebben dit programma verder uitgevoerd. Dit geldt niet alleen voor de Indische Archipel maar ook voor Ceilon, waar in het jaar 1766 de Nederlandse macht groter wordt dan ooit te voren. Toch is bij dit alles meer schijn dan wezen. Het grote kwaad is meer dan de corruptie der ambtenaren (die zeker niet groter was dan die van hun Engelse collega's, juist in de jaren

dat Engeland de suprematie in India verwierf) de voortgaande verwaarlozing van de vloot.

Ziet men in de zeventiger jaren, wanneer men niet onder de oppervlakte kijkt, nog een gunstig beeld, bij iets dieper speuren, ziet men de barsten daarin: de smokkelarij van de Palembangers kan men niet meer baas, de vijandig gezinde Buginezen in het rijk van Djohore zijn daar de ware machthebbers, uitvoerige overeenkomsten met de onbelangrijke vorstjes der Sangireilanden moeten, te vergeefs natuurlijk, het middel zijn om de zeeroverijen van de bewoners der zuidelijke Philippijnen tegen te gaan; tegen 1780 is men zelfs niet meer bij machte de rust in de een eeuw vroeger ingeslapen Molukken te handhaven, een Tidorese vorstentelg weet zich van de „papoese" eilanden uit, rovende en steunende op de heimelijke medewerking van zijn landgenoten op het hoofd eiland, tientallen van jaren te handhaven, tot na de ondergang van de Compagnie. De oorlog van 1780 tot 1784 doet de schijn van macht van de Compagnie verdwijnen. Men mag van geluk spreken, dat de Engelsen de krijg in de eilandenwereld niet serieus voeren, bezig gehouden als ze zijn in India, maar ook tegen Aziatische vijanden is de V.O.C. zelfs niet meer opgewassen. De Buginezen belegeren Malakka. Eigenlijk heeft de Compagnie hiermee haar raison d'être verloren: ze had voor de Republiek de strijd in het Oosten moeten voeren, dáárvoor had ze haar handelsmonopolie gekregen, maar nu moet de Republiek met de eigen vloot de Compagnie te hulp komen. Het zijn de landseskaders, die de Aziatische vijanden moeten onderwerpen, wat nog vrij goed lukt, na 1784 neemt zelfs hier en daar (Borneo!) het Nederlandse gezag hechtere vorm aan dan te voren. Maar ook deze laatste opflikkering van gezagshandhaving is spoedig voorbij. 1795 geeft behalve op Java òf het einde òf ernstige teruggang. De veranderingen in het moederland brengen ook het einde van de Compagnie (1798; 1800) en verder strekt zich onze verzameling niet uit

CMLI. MALAKKA—PERAK.

13 Maart 1753.[1])

In Juli 1752 overleed de koning van Perak. Een neef, tevens schoonzoon, volgde op, die minder vriendelijk tegenover de Compagnie stond. Hij trok het zoutcontract, in 1752 met de Compagnie gesloten, in (*Corpus* V, blz. 580) en maakte aanstalten ook het tinmonopolie in te trekken. De gouverneur van Malakka zond er de fiskaal, M^r^ Thomas Schippers, heen, die bemerkte dat de onwelwillende houding van den vorst veroorzaakt was door praatjes, als zou de Compagnie hem van de troon willen „schoppen". Schippers stelde den vorst gerust en keerde den 9^den^ April te Malakka terug met brieven en geschenken, 150 000 pond tin en onderstaand contract. (*Onuitgegeven brief van gouverneur en raad van Malacca aan G.G. en Rade, d.d. 14 Juli 1753*).

Contract en onverbrekelijk verbond tusschen Paducca Siry Sulthan Iskander Sul Karney, koning van Pera ter eenre, en M^r^. Thomas Schippers, coopman en fiscaal tot Malacca, mitsgaders commissaris en afgesant aan dat hoff wegens de Nederlandse G'octroyeerde Oostindische Comp^ie^ ter andere zyde.

1. Eerstelijk sal tusschen Sijn Hoogheyd en de Nederlandse Comp^ie^ zijn en blyven een opregte, getrouwe en onverbrekelyke vrundschap en correspondentie.

2. Hooggemelde koning beloofd aan d'E. Comp^ie^ alleen, met exclusie van alle andere natiën, al den thin, die in Pera en onder sijn gebied valt, mits dat d'E.Comp^ie^ voor de bhaar van 375 pond Hollands sal betalen sesentwintig ducatons of 32 Spaanse realen.

3. Daarenboven sal d'E. Comp^ie^ aan den koning voor thol moeten betalen twee Spaanse realen voor yder bhaar tin, sonder meer.

4. De leveranciers van de thin sullen gehouden wesen, gelijk tot nu toe geschied is, deselve te brengen beneden tot aan 's Comp^ies^ besetting, om aldaar met 's Comp^ies^ balans en gewigt gewogen te werden.

5. Den koning zal ook aanstonds, gelijk na het sluyten van het contract in den jaare 1746 tusschen den doenmaligen koning Sulthan Malpasaar Joan Berdoelat Per Alam en d'E. Comp^ie^ geschiedt is,[2]) zijn geheele rijk door en aan alle de vaertuygen, die

---

[1]) Uit het *Contractboek* VIII (no. 16) op het Arsip Negara te Djakarta.
[2]) *Corpus* V p. 430—432.

na buyten willen, [op te dragen dat zy] eerst en alvorens aan de Hollandse besetting zullen moeten aanleggen om aldaar gevisiteert te worden, mitsgaders dat elk en een iegelijk volgens dit contract gehouden sal sijn al hun thin aen d'E. Comp^le^ tegens de gefixeerde prijs te leveren.

6. En ingevalle iemand te eeniger tijd zig durfde verstouten thin ter sluyks na buyten te voeren sonder die aen te geven, soo sal (hy) by agterhaling van dien, sijn geheele vaertuyg en lading door die van d.E. Compt^le^ geconfisqueerd werden, waervan de eene helft ten voordeele van den koning en de andere helft ter decisie van d'E. Compt^le^ sal blyven.

7. Eyndelijk verbindt sig den koning om de Nederlandse Comp^le^ in allen deelen de behulpsame hand te bieden en alle nadeelige en schadelyke desseynen, die somwylen door quaedtwilligen en vyanden van d'E. Comp^le^ tegens hare besetting alhier mogte gesmeet werden, aanstonds en met alle kragt en ernst te helpen weren, tegengaan en in tijd te stuyten.

Daarentegen sal d'E. Comp^le^ gehouden sijn sorge te dragen dat geene onderdanen van Sijn Hoogheyd ofte andere vrye cooplieden door die van de haaren eenige overlast, hinder ofte schade werde toegebragt, maar belooft elk en een yder na redelijk- en billijkheyd te mainteneeren ende assisteeren.

Aldus gecontracteert in het koningrijk **Pera**, even buyten 's konings dalm,[3]) ten eylande **Missiegit**, den 13^e^ Maart in den jare na Christi geboorte 1753, of in het jaar van Mahometh, genaemt Bha, 1166, den 8^en^ dag van de maend Jumadil Auwel,[4]) in praesentie van Radja Moeda, Bindhara B'saar, Tommegong, Laxamana, Sjabandaar en alle de orangcayas of rijxgrooten — was geteekent — **Thomas Schippers.**

Ter zyde stont 's Comp^le^ zegul, in roden lacque gedruckt, en daarom geschreven. Ter ordonnantie van den E. commissaris — was getekend — **A. I. Verbrugge**, secretaris.

Onder stont: Accordeert — getekend — **F. L. Piazzoll**, eerste gesworen clercq.

---

[3]) dalĕm = vorstelijke woning.

[4]) Lees: Be en Djoemadilawal, resp. de zesde windoe en de vijfde maand (Cs.).

CMLII. MALABAAR.

15 Augustus 1753.[5])

De 22ste Mei 1743 was het de Compagnie met veel moeite gelukt, vrede te sluiten met den koning van Travancore (deel V, blz. 346 e.v.) In genoemd jaar wordt de nog jonge vorst ons beschreven als „een schrander en onvermoeyt prins, dog seer wreed en soo verwaand en hoogmoedig, dat hy niet minder bedoelt als de opperheerschappye over gants Malabaar te bemagtigen." Inderdaad breidde hij in de volgende jaren zijn macht en invloed over de omliggende staten geleidelijk uit. In 1751 kwam hij in botsing met Cochin, 's Compagnies ouden bondgenoot. De Compagnie had niet voldoende militairen bij de hand om krachtig te kunnen optreden. Zij bood voorlopig haar bemiddeling aan, terwijl de Hoge Regering te Batavia versterkingen naar Malabaar zond en tevens een ontwerpcontract opstelde, dat den vorst moest worden aangeboden. Na lange onderhandelingen en nadat tal van wijzigingen in het ontwerp waren gemaakt, tekenden beide partijen onderstaand voor de Compagnie weinig eervol tractaat. (Zie vooral de *Secrete missive van den commandeur van Mallabaar naar Batavia d.d. 20 September 1753*).

Contract van vreede en vrundschap, gemaakt tusschen Zijn Hoogheyd, den koning van **Trevancoor**, Waliamatanda Warmer en zyne successeuren ter eenre, en vanwegen de Generale Nederlandsche Compe door haren commandeur Fredrik Cunes ter andere zyde.[6])

1. Daar zal van heeden af een altijd-duurende vreede en vriendschap tusschen het rijk van **Trevancoor** en de Nederlandsche Oostindische Maatschappye zijn.

2. Den koning van Trevancoor verbind zich aan zyne, en de Edele Compagnie aan haar zyde, om voortaan heyliglijk na te komen alle hetgeene bij dit contract by de ondervolgende articulen werd bepaald en vastgesteld, belovende daarvan niet te zullen afwyken, om geene redenen des werelds.

3. Zijn Trevancoorse Hoogheid beloofd en verzekerd van alle engagementen met alle andere vreemde Europeesche natiën af te zien en dus buiten de Nederlandsche Compe, of die in Haar Ede

---

[5]) Uit de verzameling der *Kamer-Amsterdam, no. 4464 Q**. Ook in de *Overgecomen brieven 1754*, 9de boeck, folio 48 en volgende, en die van *1755*, 19de boeck, folio 30 e.v. Het ontwerp van de Hoge Regering in de *Overgecomen brieven 1752*, derde boeck, folio 720 en volgende.

[6]) Zie over hem *W. Wijnaendts van Resandt, De Gesaghebbers der O.I.C.* p. 192. Zijn memorie van overgave is gepubliceerd in *Records of the Madras Government, Dutch Records nr. 3. Madras 1908.* (Cs.).

dienst zijn, niemand in zijn land, onder wat praetext het ook mogte wezen, te zullen gedogen, uytgezonderd de Engelschen, die bereeds daar zijn, namentlijk tot Ansjenga, Brinsjam en Eddawa,[7]) die daar zullen mogen blyven, zonder nogthans haren handel verder dan bereeds uitgezet is, te mogen uitbreiden, belovende daarentegen de Nederlandsche Comp[ie] Zijn Hoogheid, ingevalle eenige Europeezen, van wat natie zy zijn mogten, Zijn Hoogheid in zyne landen mogten komen te ontrusten of attacqueeren, na tijds gelegenheid zoowel te water als te land te zullen adsisteeren met de aan handen hebbende magt.

4. Den koning van Trevancoor beloofd en verzekerd, dat alle de lywaten en jaarlijks drieduizend candylen peper, à vijfhonderd ponden ieder, en voorts alle andere producten, vallende in de landen, die Zijn Hoogheid reeds bezit, aan de Comp[ie] alleen zullen geleverd werden; en van de landen, die hy naderhand mogte komen te vermeesteren, naar aftrek van Zyn Hoogheids onderdanen gebruik, nog twee duizend candylen, makende zamen een getal van vijf duizend candylen; echter aan de Engelschen in geen meerder en grooter quantiteit, als door Zijn Hoogheids voorvaderen in den jare een duizend zeven honderd en vijf en twintig of daaromtrent ten aanzien van de peper is toegezegt geworden, namentlijk een duizend candylen.

5. De Nederlandsche Comp[ie] zal voor ieder candijl schoon geharpte[8]) peper van vijf honderd ponden ieder, die uit de rijken van Trevancoor en Atinga komt,[9]) vyf en sestig ropias betalen, en voor de thol vier fanums-ragias, als van ouds.

6. Doch voor de peper, die in de landen, welke door 't neutraal gedrag van gemelde Comp[ie] Zijn Hoogheid mogte hebben vermeestert en nog mogte komen te vermeesteren, valt, zal niet meer dan vijf en vijftig ropias betaald werden, en de thol, als in het voorgaande articul is gezegt, namentlijk vier ragias per candijl.

7. Den koning van Trevancoor beloofd zorge te dragen, dat geene peper uit de landen, by Zijn Hoogheid beheert werdende, en nog te verkrygen, werde vervoerd, en degene, welke zich door baatzugt daaraan mogte komen te vergrypen, naar verdienste te zullen straffen.

---

[7]) Alle drie aan de kust, ten Noorden van Coylan. De laaste der drie wordt veelal Edduwa geschreven.

[8]) Gezuiverd door middel van een harp, een schuin-staande zeef.

[9]) Zie voor Atingen en zijn verhouding tot Travancore, *Corpus* III, blz. 498 en 564 en volgende.

8. Daarentegen beloofd de E. Comp[ie] Zijn Hoogheids ryken en landen, zoowel die Zijn Hoogheid thans bezit, als indertijd nog zoude komen te vermeesteren, tegens andere natiën te zullen beschermen met de aan handen hebbende magt, en de aanvallers geensints te zullen ondersteunen of schuilplaats geven.

9. Verder beloofd d'E.Comp[ie], dat zy van alle verbintenissen, met de overige Mallabaarsche vorsten en landgrooten gemaakt, en die Zijn Hoogheid zoude willen beoorloogen, voortaan zal afzien en zich daarmede op geenderhande wyze bemoeyen, aan dezelve ook geen schuilplaats geven, noch zich tegen Zyn Hoogheids ondernemingen aankanten.[10]).

10 Zijn Hoogheid neemt ook aan alle de Hollandsche deserteurs, zoowel Europeezen, Mahometanen als andere Inlanders, item slaven, die in Zijn Hoogheids landen en staten na het aangaan van dit contract mogten overloopen, ten eersten te zullen aanhouden en d'E.Comp[ie] overleveren.

11. Ook belooft d'E Comp[ie] omtrent Zijn Hoogheids onderdanen in dierzelver voegen te zullen handelen, en dat de voorschreven te restitueeren deserteurs door d'E.Compagnie niet zullen gestraft worden.

12. De schuld van Atinga en hetgeene nog volgens het zesde articul van 't jongst gemaakte contract [11]) aan d'Ed. Comp[ie] moet voldaan worden, idem de schuld van de Cottattese kooplieden,[12]) zal Zijn Hoogheid binnen den tijd van zes maanden na de onderteekening dezes aan d'E. Comp[ie] laten voldoen, en voortaan degeenen van Zijn Hoogheids onderdanen, die enig geld aan d'Ed. Compagnie schuldig zijn, tot dies voldoening constringeren, alsmede Zijn Hoogheids kooplieden tot de nakoming der contracten, die zy met d'Ed. Comp[ie] komen aan te gaan.

13. Zoo d'Ed. Comp[ie] mogte genegen zijn op eenige plaatsen in Zijn Hoogheids landen sterktens, brandvrye logies en pakhuizen tot berging van haare whaaren te laten maken, zal Zijn Hoogheid zulks toestaan, aanneemende zelfs de eerste steen van het fonda-

---

10) Dit is een krasse concessie van de Compagnie, die bewijst, dat de dagen van haar macht hier voorbij waren. Opgemerkt worde, dat dit 9[de] artikel woordelijk zo voorkomt in het ontwerp van de Hoge Regering.

11) Dat van 22 Mei 1743.

12) Cottatte. Zie Corpus V blz. 349.

ment te laten leggen, mitsgaders dezelve onder zyne bescherming te nemen.

14. Omtrent de thollen voor de koopmanschappen, die in, uit of voorby Zijn Hoogheids landen door de Ed. Comp[ie] en hare onderdanen gebragt worden, zal alles blyven op de oude voet, en geen verandering of meerder belasting plaats hebben als van ouds gebruikelijk is geweest. Ook zullen de pagters van d'Ed Comp[ie], speciaal die van Coylangs baay, in alle regt en reden moeten gemaintineerd worden.

15. Indien een schip of minder vaartuig van de Ed. Comp[ie] of hare onderdanen op de kusten van Zijn Hoogheids ryken en landen mogte verongelukken, zal Zijn Hoogheid gehouden zijn alle hulpe en bystand aan die schepelingen te bewyzen en hetgeene daarvan, en van de lading, mogte geborgen worden, aan de Ed. Comp[ie] zonder eenige pretentie van strandregt te restitueeren, en daarvoor niets betaald worden als het bergloon.

16. Ook belooft Zijn Hoogheid op Manapaar, de Caab Commorijn, dan wel Colletje [13]) of daaromtrent, aan de Ed. Comp[ie] te leveren vijfhonderd candylen peper tegen de prijs van vijf en twintig guldens de honderd ponden, dan wel zes en twintig en een vierentwintigste pagoden het candijl van vijfhonderd ponden jaarlijks, zoodat die leverantie wel expres in dit contract gesloten word.

17. Ook beloofd Zijn Hoogheid om de contracten, tusschen de overige Mallabaarsche vorsten en de Edele Comp[ie] weleer gemaakt, allezints te zullen onderhouden en naarkomen, voor zooverre dezelve in dit tegenwoordige niet zijn vermeld of tegengesproken, en, in zooverre de voorschreven ryken en landen in Zijn Hoogheids magt bereeds zijn of indertijd mogte[n] komen te vervallen, ook te zullen opvolgen en naarkomen alle hetgeene de Edele Comp[ie] met haar bedongen of van haar genoten heeft, mitsgaders by dezelve in gebruik geweest is, zonder dat zulks by de contracten is uitgedrukt geworden.

18. In gelyker voegen neemt Zijn Hoogheid aan om in zoo een geval de steeden en sterktens van de Ed. Comp[ie] langs de kust van Mallabaar door zijn onderdanen van behoorlyke levensmiddelen, gelijk vóór dezen, voor betaling te laten voorzien en zich geen gezag over 's Comp[ies] dienaren, onderdanen en conquesten aan te matigen.

---

[13]) Zie Corpus V, noot 2 op blz. 348.

19. Van den caneel, vallende in Zijn Hoogheids landen, beloofd Zijn Hoogheid het schillen en vervoeren te zullen beletten, waarom de Ed. Comp[ie] beloofd aan Zijn Hoogheid daarvoor te zullen voldoen vierhonderd ropias jaarlijks.

20. d'Ed. Comp[ie] beloofd aan den koning van Trevancoor jaarlijks voor twaalf duizend ropias alle soorten van ammunitie van oorlog, tegen 's Comp[ies] inkoopsprijs te leveren, welker pryzen in deze werden uitgedrukt en gespecificeerd staan, als:

1 snaphaan kost	ropias	7,	fanums	16
100 vuursteenen kosten	„	—,	„	13
1 pond buskruit kost	„	—,	„	3
100 pond looden kogels kosten	„	14,	„	—,

waaronder ook eenig yzer en metale kanon.

21. Eenige geschillen tusschen wederzijdsche onderdanen ontstaande en den een den anderen komende te dooden, zal de schuldige en doodslager na de wyze en het regt van zijn eigen natie gestraft worden by zijn eigen regters, en de straffe aan denzelve ter uitvoering worden gebragt ten overstaan van twee gecommitteerdens van weerskanten.

22. De Nederlandsche Compagnie beloofd de noodige order te zullen stellen dat hare dienaren en alle onderdanen geen overlast zullen doen aan pagoden, Bramineezen, koebeesten en vrouwen, zoo in Zijn Hoogheids presente landen als die naderhand onder Zijn Hoogheid mogte[n] geraken, waarentegen Zijn Hoogheid beloofd en verzekerd 's Comp[ies] dienaren en onderdanen, in zijn landen komende, vrye passagie te zullen verleenen en van het noodige voorzien.

23. Wanneer alle de peper, vallende in Zijn Hoogheids landen en ryken, zoowel die Zijn Hoogheid thans bezit, of nog staat te verkrygen, aan de twee Compagniën geleverd is, na de bepaling by het vierde articul, hier voorwaards gemaakt, zal aan Zijn Hoogheid naar de leverantie van het volle getal, voor ieder drie honderd candylen een pas van honderd candil afgegeven worden, op voorwaarde dat gemelde peper niet na de Noord, maar na de Zuid mag vervoerd worden.

24. Dewijl nu Zijn Hoogheid beloofd zorge te zullen dragen dat al de peper aan de twee Maatschappyen worde geleverd, zonder de minste bemoeyenis aan de zyde van de Ed.Comp[ie], zoo zal het onnoodig zijn om verder jaarlijks nieuwe pepercontracten te maken; echter zal aan Zijn Hoogheid jaarlijks, behalven de peper-

pascen en geschenken, die aan de grooten in vroegere dagen verschonken zijn, nog een geschenk toegevoegd worden, welkers quantiteit of groote Zijn Hoogheid aan de genereusiteit van de Ed. Comp[ie] overlaat.

25. Wyders beloofd Zijn Hoogheid alle onderdanen en vasallen van de Ed. Comp[ie] vry en ongemollesteerd te zullen laten met hunne goederen en landeryen, die woonachtig zijn benoorden de rivier, gelegen van de stad Cochim, tot de rivier, gelegen benoorden het fort Chettua, ten Zuiden van de rivier, waardoor men na Chawacatty [14]) gaat, Noord ten Zuiden en Oost ten Westen, onder de suprieuriteit en heerschappye, als van ouds, van de Ed. Comp[ie].

Aldus ter goeder trouwe en in alle opregtigheid gecontracteerd, verdragen en besloten aan 't hof tot **Mawellicarre** in het jaar 1929 den 3[den] van de maand Chingam ofte den 15 Augustus anno 1753; was geteekend met eenige Mallabaarsche caracters, door Zijn Hoogheid zelf gesteld, en **F.[k] Cunes.**

In margine stond: Als gecommitteerdens — geteekend — **G.[bt] J[n] Feith, A. I. van Vechten en D.[d] H.[k] Westphal.**

Lager stond: Zoodanig door my uit het Mallabaars overgezet — geteekend — **H.[k] van der Linde,** gesworen translateur.

Onder stond: Accordeert — geteekend — **A.[r] van Vechten,** secretaris.

CMLIII. JAPAN.

26 Augustus 1753. [15])

Onderstaand document komt in hoofdzaken overeen met dat van September 1752, deel V, blz. 583 e.v. Er zijn echter ook enkele afwijkingen o.a. doordat enige artikelen vervallen zijn. De gelijkluidende artikelen hebben wij hieronder niet opnieuw opgenomen.

Wy, ondergetekende, Hollandse capitainen en leeden van den raad over 's Ed. Comp[ies] handel tot **Nanga-**

---

[14]) Chawacatty was een „vermaarde basaar", een mijl van Chettua gelegen, onder de souvereiniteit van den „Samorijn" staande.

[15]) In originali in de *Aziatische Indische Archieven,* no. 11548. Afschriften in de portefeuille *Kol. 4464 Q** en in de *Overgecomen brieven 1754,* 3[de] boeck, folio 840 en volgende.

sacky, mitsgaders gezamentlycke dwarskykers, opperen ondertolken, verklaren met den anderen, de eerstgenoemde uyt naam van d'Ed. Comp^e^, en laastgenoemde ter ordre van den Nangasackyse heer stadsrapporteur-borgermeester, deese navolgende articulen te hebben gecontracteerd, omme deselve van nu voortaan getrouwelijk en stiptelijk na te komen, namentlyk:

1 t/m 5. Als in 1752.

6. De generale afrekening zal buyten eenig nadeel van d'E. Comp^e^ geschieden, en de sesduysend thailen opgeld boven de verkoop zal in één somma, na vorige gebruyken, dan wel gelijk in anno voorleeden buyten eenige schade van d'Ed. Comp^e^ gegeven werden.

7 t/m 16. Als art. 7 t/m 11 en 14 t/m 18 van 1752.

17. De ordinaire monstering over de alhier verblyvende Hollanders by het vertrek der scheepen, soomeede wanneer het opperhoofd na Jedo vertrekt, zal na ouder gewoonte sonder eenige verandering op het regeerend opperhoofds woning geschieden, sullende van onse zyde werden sorge gedraagen, dat de tot dien eynde gecommitteerde heeren opperbongjoisen met alle fatsoen en vriendschap door ons werden onthaald en getracteerd.

18 t/m 21. Als art. 20 t/m 23 van 1752.

22. Als de scheepen zijn ontlost, sullen deselve éénmaal werden gevisiteerd, na voorige gebruyken.

In teken der waarhijd zijn hiervan gemaakt vier eensluydende verbandschriften, die wy wedersijds met ons gewone handtekening en chiappen hebben bekragtigt.

Japan, ten comptoire **Nangasacky**, den 26^en^ Augustus 1753 — was geteekend — **Imamoera Genneman, Nise Kitsidaju, Namoera Katsjemon, Joeiwi Koozayemon, Nisi Zensabro, N. V. Zuioejemon, Namlasandaju, M^t^Dannoshy.**

CMLIV. BANTAM.

22 September 1753.[16])

De in 1752 opgetreden sultan Aboe'lMochali had reeds dadelijk verklaard, slechts tijdelijk deze waardigheid op zich te willen nemen. In 1753 drong hij herhaaldelijk bij de regering te Batavia er op aan, dat zij hem uit het bewind zou ontslaan en zijn neef, Pangeran Gusti, tot opvolger zou kronen. De Raad van Indië Van der Parra werd daartoe als commissaris naar Bantam gezonden, hij vaardigde de volgende Acte van Investiture uit (*zie Van der Parra's rapport in de Overgecomen brieven 1754, 19de boeck folio 315 e.v. en Robidé van der Aa, De groote Bantamsche Opstand*)

> Acte van Investiture, waarby de Generale Nederlandsche Oostindische Compagnie als leenheer van het Bantamsche rijk ende den resorte van dien hetselve, mits den vrywilligen afstand van den Paducca Siry Sulthan Aboel Moeali Mahomad Wasie Halamien, als een vry, onsplisbaar en on-erffelijk leen ter regeeringe opdraagt aan den uytneemenden Heer Sulthan Aboel Nadzar Mochamad Arif Zeinoe'l Assakhin[17]) en hetselve by Zyne Hoogheyt in dier voegen met dankbaarheyt werd aanvaard.

Het is weereldkundig en legt een iegelijk nog versch in geheugen, om welke gewigtige en billyke motiven d' in hoofde deses eerst gemelte Sulthan in den jare 1752 als doenmalige regent van het rijk, nevens de verdere princen van het koninglijk huys en de gesamentlyke rijksgroten, als te samen het rijk en volk van Bantam representeerende, zijn te rade geworden de souverainiteyt van dien en d'onderhorige landen van Succadana,[18])

Lampong Cal(i)anda, Ligok en Sino,
„ Silleboe,
„ Pannat,
„ Niboeng en Pagadoengang,
„ Poetie Depaytaan,
„ Tellok,
„ Menanga,
„ Sacampong,
„ Radja Baya,

---

[16]) Uit de *Overgecomen brieven 1754*, 19de boeck, folio 332 en volgende.
[17]) Dit is de koningsnaam van Pangeran Gusti.
[18]) Aan de Westkust van Borneo.

Lampong Poegong,
„ Calombayang,
„ Toelang Bauwang,

nevens alle verdere districten, onder de Lampongs gehorende, schoon d'opperheerschappy reets door het regt des oorlogs in hare handen was, ten overvloed solemneelijk en by een publicque acte in dato 16 April anno 1752 aan Haar Edele op te dragen, ten eynde de Gouverneur-Generaal en de Raden van India Bantam en de overseesche provintiën voortaan als eygen considereerende, omtrend de regering van dien zodanige nadere ordre mogten gelieven te stellen, als deselve zouden dienstig oordeelen, om de ruste en vrede in hetselve volkomen en bestendig te maken.

Dat de Gouverneur-Generaal en de Raden van India, alhoewel Bantam, als gesegt, met reden als een conquest van de Compagnie konde werden aangemerkt, vermits de gantsche Bantamsche natie — eenige weinige getrouwe en welmeenende, in het casteel De Diamant verbleven, uytgesondert — door muytsuchtige wargeesten opgehitst, met haar in een openbaeren oorlog getreeden en door het geweld harer wapenen tot onderwerping aan de Comp[ie] en erkentenis van hare misslag gebragt was, egter de voorschreven opdragt en afstand als een onwedersprekelyke erkentenis van haar reets verkregen oppergezag over het rijk van Bantam, d'overzeesche provintiën en wat daartoe verder gehoort, opentlijk hebben g'accepteerd en wyders zeer gaarne medewerkende ter bereicking van het voorschreven heylzaam oogmerk van den prins-regent, princen van den bloede en rijksgroten en niets meer verlangende als om de voorschreven landen in een florisante staat te herstellen en conserveeren, het rijk van Bantam met dies ap- en dependentiën als een vry, onsplitsbaar en onerffelijk leen overgegeven aan Zyne Hoogheyd de Paducca Siry Sulthan Aboel Moehali Mohamad Wasie Halamien, die hetzelve sedert met veel reputatie en ten genoegen van de Generale Nederlandsche Maatschappy heeft geregeert, dog vermits zyne toeneemende jaren en swacke lichaamsconstitutie Zyne Hoogheyt niet toelaat dien last langer te torschen, een en andermaal heeft versogt daarvan ontheven te mogen werden.

Welke versoek door den Gouverneur-Generaal en de Raden van India, als den Staat der Vereenigde Nederlanden en hare Generale Oostindische Comp[ie], leenheer van het Bantamse rijk en dies onderhorigheden, representerende, rypelijk overwogen en teffens in aanmerking genomen zijnde de hooge geboorte en goede

qualiteyten van den zeer uytmuntenden heer kroonprins, Pangerang Aboel Moefagier Mochamad Arief Dzeinoel Abiedien, zoo is 't dat zy zijn te rade geworden eerstgemelde Zijn Hoogheyd daarinne te wille te wesen en het voorschreven hierdoor weder aan de Maatschappy vervallende leen in selver voegen weder uyt te geven en ter bestieringe op te dragen aan welmelde heer kroonprins, onder den titul van Paducca Siry Sulthan Aboel Nadzar Mochamad Arief Zeinoel Assakhin, ende zulx met alle de hoogheden, vryheden, prerogatieven en praeëminentiën, daaraan g'accrocheert, gelastende en injungeerende dienvolgende den rijksbestierder, alle de verdere rijksgroten, princen van den bloede en verdere onderdanen van het rijk van Bantam, geene uytgesondert, Zyne Hoogheyt in die koninglyke waardigheyd te erkennen en als de zodanige te respecteeren en gehoorsamen, gelijk ook aan 's Comp^ies ministers en bediendens, zo die tegenwoordig zijn als namaals komen mogten, om deselve daarinne te maintineeren en met raad en daad naar uytterste vermogen t'assisteeren, agtervolgens d'ordres, daaromtrend reets gesteld en nog te stellen, ende zulx onder en mits de volgende bepalingen en voorwaerden.

I. Dat alle contracten, tussen de Nederlandsche Comp^ie en het rijk van Bantam successive gesloten, voor zooverre daarinne by deese geene alteratie werd gemaekt, wedersijts stiptelijk zullen werden nagekomen, even alsof in deesen woordelijk g'insereert werden.

II. Dat van het voormelde leen van Bantam zal uytgesondert blyven 't land, breed ses honderd roeden, langs de rivier van Ontong-Java of Sidani, van de zee tot in 't gebergte en langs de limietscheyding, by contract van anno 1747 aan de Comp^ie afgestaan;[19]) item het stukje lands langs de revier Songy Dadap inclusive, anno 1752 en 't eyland Panjang, anno 1731 aan de Comp^ie in volle en vryen eygendom overgedaen,[20]) met alle inwoonders, op de voorschreven landen en eiland te vinden, welke onder de souvereineteyt van d'Comp^ie blyven als eygen landen, eygen volk en onderdanen; item het campong off de gang vóór of bewesten 't fort Speelwijk op Bantam, de grond benoorden van de boom tot aan de zee, zoo bewesten als benoorden Speelwijk, en de grond van Speelwijk selve; item de punt Carangantoe, nevens eenig land rondom beyde.

III. De sulthan zal jaarlijks homage doen door een expres gesantschap naar Batavia te senden met hondert bharen peper, de helft witte, de helft swarte.

---

[19]) Zie *Corpus* V, blz. 442 en 552.
[20]) Zie *Corpus V*, blz. 553 en 109 e.v.

IV. De sulthan zal zynen oom en predécesseur, den afgaanden Sulthan Aboe'l Moealie Mochamad Wasie Halamien laten behouden al hetgeene Zyne Hoogheyt buyten de rijksornamenten en verdere goederen, tot de kroon behoorende, possedeert, niets uytgesondert.

V. De afgaande Sulthan zal de faculteyt hebben desselfs eygene negorye te betrecken oftewel Zijn Hoogheyts residentie te houden ter plaatse, welke hy verkiesen mogte, ten eynde aldaar zyne dagen in ruste door te brengen, werdende Zyne Hoogheyd en het zyne by dese genomen in de speciale bescherming en sauvegarde van de Compagnie.

VI. En alhoewel het niet meer als redelijk en billijck is dat Zyne Hoogheyt nevens zijn gevolg van alle hofdiensten bevrijd blyve, werd zulks niettemin tot Zyne Hoogheyds gerustheyd wel expresselijk bedongen by dese, en dat gevolg bekend gesteld by eene [aan] dese g'annexeerde lijste, aantonende dat hetselve bestaet in 1250 koppen.[21])

VIII. De regeerende sulthan zal niet vermogen eenige nieuwe fortificatiën aan te leggen als met voorkennisse en toestemming van de Comp[ie], en ook geene correspondentiën buyten 's lands houden.

VIII. En sal de Comp[ie], d'extructie van eenige sterktens nodig oordeelende, den Sulthan daarvan kennisse geven, welke daartoe dan assistentie zal bezorgen.

IX. De Sulthan zal onse Europeese of Inlandse overlopers weder laten opsoeken en overgeven, alsook alle menschendieven, en slavenseducteurs, zonder onderscheyd, en zal de opvatters de moeyte betalen, 't welk de commandeur zal bevolen worden insgelijks te doen.

X. De landvrugten van peper en wat de Comp[ie] verder kan dienstig weesen, zal haar gelevert werden, namentlijk de peper tegens 5 Spaanse realen 't picol swarte, en 10 Spaanse realen de witte, en d'andere producten tegens ordinaire en ordentelyke prysen.

XI. De Lamponders zullen door den Sulthan wel betaald werden.

XII. Niemand zal op Bantam in coffy mogen handelen, en wat de Comp[ie] weer bepalen zal moet exclusief aan deselve blyven.

XIII. In cas van noodzakelijkheyd door buyten- of binnenlandsche

---

[21]) Deze lijst ontbreekt.

oorlogen of onlusten zal de Comp[ie] den Sulthan assistentie bewysen, zoo verre 't haar eygene omstandigheden permitteeren, ten koste van 't rijk, hetwelke, nevens alle dies onderdanen, zal blyven onder de protexie van de Comp[ie] tegens alle vyanden van binnen en buyten.

XIV. Insgelijks zal de Sulthan gehouden zijn onder Bantam te houden alle de landen, welke daaronder ooit gesorteerd hebben en hiervoren benoemd zijn, de Nederlandse Comp[ie], des gerequireert werdende, by te staan tegen hare vyanden, met al de magt van het rijk te water en te lande, gelijk een getrouwe leenman toestaat ende betaamd.

XV. De Chineesen en hunne hoofden zullen blyven sorteeren direct onder de Compagnie.

XVI. Die van deselve Mahometaans werden zullen wel mede onder de Comp[ie] blyven, maar hare kinderen in het Mahometisdom opvoedende, zo komen die onder 't rijk, welke ook de hoofdgelden van alle invordert.

XVII. Wetangers of Ooster-Javanen, Maleyers, Balyers, Bougineesen, Maccassaren, enzovoort, zullen blyven onder de Comp[ie], en zoo ook de kinderen derselve.

XVIII. Als een Wetanger trouwt met een Bantamse vrouw, zullen de kinderen in dier voegen gedeelt worden, dat de zoons, de vader volgende, 's Comp[ies] onderdanen blyven, maar de dogters hare Bantamse moeder volgen.

XIX. De Zulthan sal jaarlijks, zo in voldoening van de oude schulden en de oorlogskosten, als de besetting van 't casteel Den Diamant, aan de Nederlandse Comp[ie] doen afleggen en blyven betalen vijf en twintig duysent realen van agten, voor den tijd van vijf en twintig jaren, en daarna alleen d'ongelden van d'extructie en 't onderhoud der fortjes te Lampong op Poelogondy [22]) en elders, daar het indertijd nodig mogte bevonden werden, nevens 't tractement van den t'Amboina zijnde gewesen koning gedurende zijn leeftijd. Maar zo lang 'er nog eenige troubles in het land zijn zal men inschicken dat de Sulthan jaarlijks, in plaats van vijf en twintig duysent... [23]) mits de minder betalinge worde gesuppleert door langduuriger voldoening ofte in getal van jaren.

---

[22]) Pulu Gundi of Lagundi, waar de Comp[ie] sedert enkele jaren een kleine bezetting had.

[23]) Evident is achter dit getal een deel van de zin door den kopiïst overgeslagen, b.v. „een kleyner bedrag sal betalen".

XX. De goudrivieren in 't Lampponsche zullen half ten voordeele van de Compagnie en half ten voordeele van het rijk blyven, ingevolge het tweede articul van het tractaat d'anno 1747.[24])

XXI. Het getal der zuykermolens in het Bantamse rijk door de Nederlandsche Comp[ie] ingevolge het 20[e] articul der acte van investiture van den aftredende Sulthan[25]) eens vooral bepaald zijnde op vier stuks, zullen 'er aldaar geen meerder mogen opgeregt werden.

XXII. De Sulthan zal de vervallene bruggen alomme laten maken en zoo ook, by eenige mogelijkheyt, de waterlosing tot in Speelwijk laten brengen.

XXIII. De Sulthan zal het voorschreven leenroerig rijk van Bantam en den resorte van dien op een expres ten dien einde beschreven rijksdag plegtiglijk aanvaarden en zig, zoowel als de princen van den bloede en rijksraden, met eede verbinden alle dese bepalingen en voorwaarden heyliglijk na te komen en de Hoogmogende Heeren Staten-Generaal, Hare Koninglyke Hoogheyd, Mevrouwe de princesse-douariere van Orange en Nassau, erfstadhouder, capitain-generaal en admiraal der Republique, etc, etc, etc; de Nederlandse Oostindische Comp[ie] en den heere Gouverneur-Generaal nevens de heeren Raden van India, als de Nederlandse Souverain en Comp[ie] in dese gewesten representeerende, als haren leen- en beschutsheer opentlijk te erkennen en hulde te doen, mitsgaders trouwe en gehoorzaamheid te bewysen, by manquement van hetwelke het leen met dies ap- en dependentiën, immediaat van dat ogenblik af vervalt en wederkeert aan den leenheer ofte de Nederlandsche Compagnie, gelijk zulx omtrend alle leengoederen, van natuure als dese, plaats heeft. Maar by het nakomen deser voorwaarden zal den Sulthan zijn leven lang de troon blyven bekleeden, gelijk ook de tegenwoordige ministers van het rijk zulks doende, in hunne ampten zullen continueeren, zoo lang het den Sulthan en de Comp[ie] ten beste van het rijk zullen dienstig oordeelen.

Aldus gedaan, geaccordeert en besloten in het casteel den Diamant tot **Sourousouang**, grootste stad in het koningrijk Bantam, den 22 September 1753, en na de Mohametaanse tijdreecquening op Saturdag den 23[sten] van de maand Dzoel-cayda in 't jaar 1166 — was getekent en gezegelt — **P.[e] A van der Parra, Wil.**

[24]) *Corpus V*, p. 441. (Cs.).
[25]) *Corpus V*, p. 555. (Cs.).

Hend. van Ossenberch, J. van Suchtelen, J. Bierens, W. B. Albinus en G. van der Does.

Ter zyde stond seker karacter, betekenende de naamen van de princen en de verdere rijksgrooten.

> Separaat artikel van overeenkomst, uyt naam en vanwegen den HoogEdelen GrootAgtbaren Heer Jacob Mossel, Gouverneur-Generaal, en de Edele Heeren Raaden van Nederlands-India, representerende de Generale Nederlandsche Oostindische Compagnie in deese landen, geslooten en geteekend by den Raad-ordinair van India Petrus Albertus van der Parra, als expresse commissaris aan het Bantamsche hof, ter eenre,
>
> mitsgaders Padoeka Siry Sultan Aboel Nadzar Moehamad Arif Zeinoel Assakhin, koning van **Bantam**, ter andere zyde, behoorende tot de Acte van Investiture, waarby Zijn Hoogheit hetzelve rijk aangevaard heeft.[26])

Zijn Hoogheid volkomen kundig zijnde d'Engelsche natie genoodzaakt te zijn geworden . . .[27])

> Separaat artikel enz. (als hierboven).

Nademaal het den heer Gouverneur-Generaal en de Raaden van India behaagd heeft den Paducca Siry Sultan Aboel Moeali Mahomad Wasie Halamien uyt de regeeringh van het Bantamse rijk, op deszelfs iterative instantiën, te ontslaan en den kroonprins Aboel Mofagir Moehamad Arief Dzeinoel Abidien te verkiesen en aan te stellen tot Zijn Hoogheide successeur, onder den titel van Paduca Siry Sultan Aboel Nadzar Mohammad Arief Zeinael Assakhin, mitsgaders den afgaanden sultan uyt eigen motief en uyt consideratie van de groote onkosten, dewelke by den aankomenden heer sultan gedragen zullen moeten worden, soo tot vernieuwing als verhelping van een menigte gebreken aan het casteel den Diamant, item de bystallen daarinne staande, mitsgaders tot het maken en repareren van een goed getal, soo door den vyand ver-

---

[26]) Uit het *Contractenboek* I op het Arsip Negara te Djakarta.

[27]) Woordelijk gelijkluidend aan het separaat artikel van 17 April 1752, deel V, blz. 556—558.

destrueerde als door ouderdom vergane en vervallene bruggen verklaart heeft, cederende van het regt, dat Zijn Hoogheyt heeft uyt hoofde van het op den 17 April 1752, dan wel den dertigsten dagh van de maand Rabieoelagier 1165 gemaakte separaat artikel om te kunnen vorderen . . . . . .[28])
door de aankomende Heer Sultan van drie duysend Spaanse realen, zoo is 't dat den evengemelden geëligeerden sultan by dit separaat artikel belooft en vaststelt, aan gemelde Zyne Hoogheit gedurende deszelfs leven, en langer niet, opgemelde montant van 3000 Spaanse realen van agten voor en in plaats van het voorschreven quart, te zullen uytkeeren, in twee termynen of alle 6 maanden 1500 Spaanse realen, en wyders uyt aanmerking van zyne achting en liefde voor zynen predecesseur en oom, den afgaanden heer sulthan, ter dispositie van Zijn Hoogheyt, met 't goedvinden van de Compagnie te laten de sawa Pambogoan, mits dat hetzelve en de revenue na het overlyden van Zijn Hoogheyt weder zal moeten vervallen aan de kroon.

Voorts belooft den aankomende den afgaanden heer Sulthan, dat hy niet alleen ter dispositie van Zyne Hoogheid, maar selve na Zijn Hoogheits overlyden tot die van Zijn Hoogheids gemalinne, de koningin, maar ook desselfs kinderen, te sullen laten soodanige juwelen, goud- en zilverwerken, als door Zijn Hoogheit verzocht zijn geworden in diervoegen te mogen behouden, en specifiek bekend gesteld zijn by een deese in de Nederduytsche en Maleydsche taal geschreven bygevoegde notitie.

Wyders werd by dit separaat artikel aan den in de regeeringh [komenden sultan] toegestaan, dat van de vijf en twintig of twintig duysend Spaanse realen, die door Zyne Hoogheit na het 19e. artikel van de Acte van Investiture 's jaars aan de Compagnie zullen moeten worden opgebragt, zal mogen afgetrokken werden eerstelijk een honderd en vijf en twintig rijksdaalders, of zooveel als bedragen heeft het onderhoud van de pangerangs Singa, Soeria en Bajo by hun aanwezen ten eylande Ceylon, als Zijn Hoogheid anders opbragt, mits derzelver terugbrenging en aanwesen tot Bantam werd gereleveerd by desen; wyders zal dit separaat artikel van dezelve kracht zijn en gehouden werden alsof hetzelve van woord tot woord in de Acte van Investiture geïnsereerd stont.

---

[28]) Hier is een stuk opengelaten. Er zal gestaan hebben „om te kunnen vorderen een vierde portie van alle landsinkomsten, en in plaats daarvan genoegen neemt met een jaarlijksche uitkeering". *Corpus* V, p. 558.

En zijn hiervan gemaakt 4 eensluidende afschriften in de Nederduitsche en Maleidsche tale, waarvan twee aan de E. Compagnie, een aan den aankomende sultan en een aan den afgaanden sultan verblyven.

Gedaan in 't fort de Diamant, tot **Sourousouang**, daar de koning van Bantam woont, den 22 September 1753, en naar de Mahomedaansche tijdreequening den 23 van de maand Dzoelcajda in 't jaar 1166 — was geteekend — **P. A. van der Parra.**

Onder de Maleise tekst staat het zegel van den sultan in rood lak.

Nadien Zijn Hoogheit[29]) den HoogEdelen GrootAchtbaren Heere Jacob Mossel, Gouverneur-Generaal van Nederlands India, en de Edele Heeren Raden van Nederlands-India, my, Padoeka Siry Sulthan Aboel Moealie Mochamad Wasie Dzeinael Halimien, op myne iterative instantie hebben gelieven te ontslaan van de regering en het bewind over de saeken van het rijk van **Bantam** en te permitteren myne overige dagen in ruste door te brengen, zoo verklaar ik by deze niet alleen volkomen afstand te doen van voorschreven regering en van alle praeëminentien, daaraan verknocht, maar ook onder solemneele eed, nooyt ofte ooyt, noch voor my, noch eenige myner zoonen, te zullen tragten naer voorschreven tans door my afgestaan wordende waardigheyt, en my en de mynen allesints te zullen onderwerpen en doen onderwerpen de ordres en het welbehagen van welgemelde Haar Hoog Edelens, mitsgaders den regerende sultan zoo wel alle eere te zullen bewyzen als Zijn Hoogheyt, op het bevel van de Edele Hoog Indiase regeering, in cas van noodzakelijkheid bystaen, zoo in persoon als met de volkeren welke onder mijn gezag, na myne gedane instantie, verblyven bevrijd van alle hofdiensten.

Verklarende voorts na myne eigene begeerte, uyt consideratie van de groote kosten die den aankomende sulthan te dragen zal hebben, om vele door 's lands onlusten vervallene saaken te herstellen, het soodanig ten mynen volkomen genoegen geschikt te zijn, dat in plaats van een quart van 's lands inkomsten door den aankomende sulthan jaarlijks aan mijn door handen van den heer Bantams commandeur overgegeven zal werden in twee termynen off om de zes maanden eens, eene som van drie duysend Spaanse reaalen, mitsgaders dat ter myner dispositie gedurende mijn leven

[29]) Sic. Lees: Hoogedelheid.

en verder niet, zal verblijven de sawa Pambogoan; item dat ik uit hoofde van dien verklare niet het minste noch geringste iets verders te pretenderen of te begeeren te hebben, maar allesints my hiermede te vrede te houden.

Verleenende en onderteekenende deze aen en ten bywesen van den WelEdelen Heer Petrus Albertus van der Parra, Raadordinair van Nederlands-India, als commissaris van welgemelde Haar HoogEdelens aan het hof tot Bantam, binnen 't casteel den Diamant, den 22 September 1753, en naar de Machometaanse tijdreecquening den 23 dag van de maand Dzoelcaida in 't jaar 1166. — was geteekend — P. A. van der Parra.

Onder de Maleische tekst staat het zegel van den sultan.

CMLV. MALABAAR.

28 September 1754. [30])

Behalve de „Trevancoorder" was ook de Samorijn een lastige bondgenoot, die telkens de contractueel gedane beloften schond. Zo begon hij in 1754 onverwacht van 's Compagnies handelswaren weer tol te eisen; de Compagnie beantwoordde dit door op Cochin van haar kant voor de waren, uit de landen van den Samorijn afkomstig, tol te heffen. Daarentegen sloot zij een overeenkomst met een drietal „vrijheeren', vroegere bondgenoten van de Compagnie, maar die sedert onder invloed van den Samorijn geraakt waren.

Translaat ola van belofte, gedaan door de familiën van **Payenchery-Nayro** [31]) aan den E.E. Agtb. Heer Fredrik Cunes, commandeur en oppergebieder der Custe Mallabaar, Canara en Wingurla in 't jaar 1754, den 28 September.

Nademaal wy, familiën van Payenchery-Nayro, in namen Oellatoe, Panangattoe, Manatamparambattoe, eenige jaren herwaarts door den Sammorijn zijn onderdrukt geworden en mits ontstentenisse van 's Comp[les] protectie genoodsaakt sijn geweest veel quaad te ondergaan, soo hebben wy ons tot groot leedwesen

---

[30]) Uit de *Overgecomen brieven 1756*, 13[de] boeck, folio 583—584.

[31]) Het meermalen genoemde *Mallabars Woordenboek* (1743) zegt: „Payenchery-Nairo, een aansienlijk landheer, staande onder de E. Comp[le], in wiens landen de fortresse Chettua legt. Hy noemt zig Heer van 3000 Nairos en 36000 slaven."

by den Sammorijn moeten vervoegen. Maar nu weder ondervindende dat d'Comp[ie] ons protegeert en om onsentwille veel moeyte en onkosten doed, soo willen wy desen weldaad erkennen en staan daerom aan d'Comp[ie] voor altoos af om thien ten hondert te mogen invorderen, tot Haar Edeles profyte, van alle onse landeryen en die van onse vassalen, van Chettua af tot besuyden Palpetty.

Verders staan wy aan d'Comp[ie] af de helfte van alle regten, als van de netten, [32]) het hoofdgeld en wegens het distilleeren van dranken, dat door de Chegos verrigt werd. [33])

Voorts sullen wy als familiën het land bestieren en regeeren als van ouds, onder de oppermagt van d'Comp[ie], en niets doen als met voorkennisse van den oudsten onder ons. En wy onderwerpen ons, dat wanneer iemand van ons sig te buyten gaat en ten nadeele van het land en de Comp[ie] sig by vreemde vorsten voegt, by d'Comp[ie] daarover sal gestraft werden.

Dit alles sullen wy en onse naekomelingen heylig moeten nakomen, zoowel als het contract, dat door onse voorsaten in anno 1710, den 13 January, met d'E. Comp[ie] geslooten is en nog in zijn volle waerde blijft. [34])

Geteekent by den eerste **Payenchery**, als hoofd van de familiën, en syne twee erfgenamen.

Onder stond: Voor de translatie, **Cochim**, dato als boven — was geteekent — **H.[t] van der Linde**, gesworen translateur.

Daeronder: Accordeert — geteekend — **Jacob[s] Meyn**, eerste clerq.

CMLVI. SIAM.

17 October 1754. [35])

Moeilijkheden over het betalen van tollen op de door de Compagnie uit Siam gevoerde rijst en schending door de Siamse autoriteiten van de met de Compagnie gesloten monopolie-contracten aangaande de uitvoer van tin waren in het midden van de 18[de] eeuw oorzaak van wrijving tussen de Hoge Regering te Batavia en die van Siam Men dacht er te Batavia zelfs over de kantoren in Siam op te breken. Na lange besprekingen evenwel kwam de volgende vernieuwing van de bestaande contracten tot stand. (*Zie de Missive van den resident in Siam aan de Hooge Regeering te Batavia, d.d. 15 December 1754*).

---

[32]) Hoofdgeld der vissers.

[33]) Genoemd Woordenboek zegt: „Chegos zijn de boomtijfferaars", d. w. z. de lieden, die palmwijn bereiden.

[34]) *Corpus IV*, blz. 346 e.v.

[35]) Uit de *Overgecomen brieven 1756*, 16[de] boeck, afdeeling Siam, folio 58 en volgende.

Nader contract, nu jongst geslooten door den coopman en resident Nicolaas Bang [36]) op den 17^den^ October anno 1754.

1. Donderdag, den tweeden van de wassende twaalfde maan in 't hondenjaar, zijnde het 2297 jaar [37]), en na de Nederlandse teydreecquening den 17^den^ October anno 1754, volgens 't versoek van den Gouverneur Generaal en de Raeden van India by Haar Edeles brieven in desen jaere gedaan, en 't verzoekschrift van Souang Apay Wary [38]) Nicolaas Bang, capitain der Hollanders, en Marthinus Jonas, carga op Ligoor is aan Sijn Majesteyd, den coning van **Siam**, alleronderdanigst voorgedragen, dat het contract, ten tyde van Pieter de Bitter gemaakt, en de renovatie van dien, mitsgaders 't octroy van den thin tot **Ligoor**, [39]) waarbij Sijn Majesteyt vergunt en toestaat dat de Hollandse Comp^ie^ alleen, met uytsluyting van alle andere traffiquanten, den thin tot Ligoor sal mogen koopen tot den gewoone preys - buyten en behalven het aanpart van den koning, sijnde desselfs jaarlijkse tribuit van den inlander — sal werden vernieuwd en op de rugh van de brief van overeenkomst bevestigt volgens de voorgaande regten,

Soo is 't dat den Problad Sondit Boram Boiut Thitjaauw Joua Mipra Rocha Hom Caan Tamrad naa Thou naa Crom ons ordonneert, dat de vernieuwinge in maniere als in vorige tyden op de rugh van 't contract sal bevestight werden, en dat alles volgens het contract, mitsgaders de vernieuwinge van dien, sal werden gedaan en verhandelt, soo als den Gouverneur Generaal en de Raaden van India by Haar Edeles brieven hebben gelieven aan te haalen, en Souang Apy Warie capitain der Hollanders, sulx allergenadigst Sijn Majesteyt heeft laten versoeken.

2. Voorts is overeengekomen dat de aangebragte ducatons of Spaanse realen, die jaarlijx van de Ed Comp^ie^ alhier werd gevonden, aan de tjaauclangs [40]) ter verwisseling sal afgegeven werden.

3. Item is toegestaan dat jaarlijx eenige van 's konings bedien-

---

36) Zie *Gezaghebbers*, p. 270. (Cs.)

37) Het hondenjaar, Siamees Pee Chaw, is een van de 12 delen van de zgn. dierencyclus; de jaartelling begint 543 v. Chr., het jaar waarin Gautama het Nirwana bereikte. (Cs.)

38) Meestal leest men als titel voor het Nederlandse opperhoofd Louang of Oluang.

39) Zie respectievelijk *Corpus* II, blz. 280, III, blz. 473 en IV, blz. 68—70, 273—275, 331 -333 en 410—412.

40) Chao-klang, titel voor hoge Siamese ambtenaren. Zie *Corpus* IV, noot 5 op blz. 24.

tens van hier met de scheepen naar Batavia sal mogen vertrecken, om volgens oude usantie op Java paarden voor Sijn Majesteyt in te koopen en vervolgens met de herwaarts koomende scheepen wederom gebragt te werden.

4. Voorts is veraccordeert, dat wanneer de tjaauclangs eenige goude, silvere of zyde stoffen of andere buytengewoone goederen soude eysschen volgens monsters, en waarby de prysen, die sylieden daarvoor sal willen geven, bygevoegt sal werden, soo sal de monsters naar Batavia gesonden werden, om soo indien d'E. Comp[ie] die goederen of doeken voor de gestelde prijs sal kunnen laten maken, deselve alsdan te laten aanbesteeden, en indien niet, alsdan deselve wederom te senden.

5. Nog is veraccordeert, dat d'E. Comp[ie] jaarlijk sooveel roode en witte lywaten sal senden, als de tjaauclangs voor 's conings dienst benodigt sijn, indien d'E. Comp[ie] daarvan rykelijk mogte voorsien weesen.

Gegeven onder ons groot zegel in 't hof ter steede **Judja** [41]) in Siam, dato als boven.

Onder stond: Accordeert — getekend — **N. Bang.**

CMLVII. MALAKKA—DJOHOR—SIAK.

3 November 1754. [42])

De Buginezen begonnen in de tweede helft van de 18de eeuw in de landen om en nabij het Maleise Schiereiland een steeds belangrijker rol te spelen; zij bezetten geleidelijk tal van „tinkwartieren", als Selangor, Kelang, Perak, Linggi etc. Sultan Soleiman van Djohor meende, ondanks de aanvankelijke teleurstellingen, dat hij de hulp der Compagnie tegen de Buginezen wel zou kunnen verkrijgen als hij haar Siak, in naam reeds afgestaan — *Corpus* III, blz. 380 e.v., 492 e v.; IV, 440 e.v. — geheel van vijanden gezuiverd zou kunnen aanbieden. Inderdaad had 's Compagnies handel in Siak een zware slag gekregen toen radja Alam, fel tegenstander van de Compagnie, zich van dit gewest had meester gemaakt, en het Ministerie op Malakka schonk dan ook aan Soleiman, toen hij een onderneming tegen Radja Alam op touw zette, steun in de vorm van ammunitie en victualie. Hoewel de expeditie geen succes had, zond men toch gecommitteerden naar Soleiman, die 3 November 1754 onderstaande overeenkomst met hem afsloten. (Netscher, *De Nederlanders in Djohor en Siak*, blz. 80 en volgende.)

Contract tusschen de Ed. Comp[ie] ter eenre en Sulthan Solehman Loeni, Sultan Abdul Jalal, koning van

---

[41]) Ajuthia, toen hoofdstad van Siam. (Cs.)

[42]) Uit Netscher, *De Nederlanders in Djohor en Siak*, blz. XXXI—XXXII. In manuscript in het Arsip Negara te Djakarta.

Johoor, Pahan en Trangano [43]) ter andere zyde, door den koopman en sabandhaar M^r^. Andries van Berkom, gesloten op 3 November 1754.

1. Zal door Sultan Solehman, ingevalle **Siacca** onder zyne gehoorzaamheid zal wezen gebragt, een bandhara [44]) over diens inwoners aangesteld worden.

2. De Ed. Comp^le^ zal 't vrystaan op het eiland in de rivier, genaamd Poelo Gontong, of daar zy 't mogte goedvinden, eene bezetting te leggen.

3. Geen invoer van kleeden, daaronder de wol en zyde gerekend, zal er mogen geschieden, dan alleen van Malakka.

4. Ook niemand in gedagte rivier mogen ingelaten worden, dan die met een pas van Malakka, mitsgaders de vertrekkenden met een tjap van den bandhaar voorzien zijn.

5 De Ed. Comp^le^ zal, des geraden vindende, aldaar of daaromtrent bekruisingen mogen laten doen.

6. De Ed. Comp^le^ zal niet alleen tol- en lastvry zijn, maar daarenboven ook nog gaudeeren van de helft der tolheffing van particulieren.

7. Mitsgaders, om verzekerd van haar aandeel daaromtrent te wezen, twee personen van harentwege op Boeantang of elders nevens den bandhara te mogen aanstellen.

8. De Comp^le^ zal daarentegen verpligt blyven den vorst van Johoor de behulpzame hand te bieden tegen deszelfs rebellige onderdanen, zonder daarvoor anders te mogen pretenderen dan de restitutie van gedaan voorschot, mitsgaders mogelijk ook tegen de Boeginezen, Manicabers of Maleyers — te weten van die, welke van Palembang af tot Batanbaro [45]) en van Trangano tot Peratoe [46]) wonen — ingevalle onregtvaardig van deselve beoorlogd mogt worden, gelijk zulks den vorst mede beloofd te zullen doen, wanneer de evengemelde Comp^le^ tusschen evengemelde plaatsen aangetast mogt worden, zonder dat van de eene of andere zyde de kosten zullen mogen worden gepretendeert. [47])

---

[43]) Pahang en Trengganu, beide aan de Oostkust van het schiereiland.
[44]) Bendahara, hoofd van zeer hoge rang, rijksbestuurder. (Cs.)
[45]) Lees: Batubara, de grens van Siak met Atjeh. (Cs.)
[46]) Lees: tot Pera(k) toe. (Cs.)
[47]) De ondertekening is weggelaten.

CMLVIII. MALABAAR.

8 December 1754. [48])

Ook met den ouden bondgenoot Colastry, dat, even als zovele andere staten aan de kust van Malabaar, in de laatste jaren van de Compagnie vervreemd was, kwam een nieuwe overeenkomst tot stand. Aanleiding daartoe was, dat de regering van dit rijk er bijzonder prijs op stelde, op de heilig geachte berg Carli, in 1736, door de Compagnie op Canara veroverd, een pagode te bouwen. De besprekingen daarover leidden tot herstel der relaties. (*Corpus* V, blz. 239 e.v.)

Renovatie der voorige tractaten en nadere overeenkoming tusschen de doorlugtige prince Rama Warmen Omnetry uyt 't stamhuys Cherekel Palicolotto, wettige regeerder van 't koningrijk **Colastry**, uyt name ende vanwegens den grootmagtigen koning deses rijx ter eenre, en de Edele Nederlandse Oostindische Compagnie ofte Haar Edelens-weege uyt name van Zijn Excellentie, den Hoogedelen Heere Jacob Mossel, Gouverneur Generaal, en de verdere Weledele Heeren Raaden van Nederlands-India, en ter ordre van den Edelagtbaren Heer Fredrik Cunes, commandeur en oppergebieder, nevens den raad deser custe, door Haar Edelens opperhoofd ter fortresse Cananoor, koopman Godefridus Weyerman, [49]) ter andere zyde.

Eerstelijk Dat 't tractaat van vreede en vriendschap tusschen Zijn Hoogheits respectieve voorsaten en d'E. Nederlandse Comp[ie] aan 't voornaamste hoff van **Colastry**, te Baliapatnam op den 28[en] van de maand Canny in 't jaar 838, wesende den 8[en] September 1663, geslooten en op den 10[den] October desselfigen jaars getekent, [50]) nevens 't nader accoord aangaande de negotie op het daaraanvolgende jaar 1664 wederzijds aangegaan, [51]) zullen blyven in haare volle kragt en vigeur, dewelke van byder zyde allesints opgevolgd en moeten naargekomen worden in zooverre de daarby staande articulen na de praesente tijd en constitutie des lands eenigermate plaats vinden kunnen.

2. Erkend en bevestigt Zijn Hoogheit de ola van segurance en vrye thol, geschreven op een silvere plaat door Zijn Hoogheits

[48]) Uit de *Overgecomen brieven 1756*, 13[de] boeck, folio 102 en volgende.
[49]) Zie *Gezaghebbers*, p. 193
[50]) *Corpus* II, blz. 257—258, waar het is gedateerd op 11 October.
[51]) *Corpus* II, blz. 263—266.

loffelyke voorsaat, onder dato 26 December 1680, en de daarby vergunde vrye handel en traffique aan de Edele Nederlandsche Compagnie,[52]), somede het accoord, door gemelde Haar Edele met Zijn Hoogheits seer lieve laatste overledene broeder en regeerende prince, op den 9den van de maand Danowam in 't jaar 912, zijnde den 20 December 1736.[53])

Zijn Hoogheit neemt aan en belooft mits dese op eyge costen en risico 's jaarlijx voor ultimo April door Zijn Hoogheits eyge volkeren aan d'E. Comp'e binnen Haar Edelens fortresse te Cananoor te sullen leveren twee, drie, vier à vijf honderd candylen rype, suyvere en drooge peper, na maate dat de inoegst min ofte meer sal worden bevonden, edog 's jaarlijx niet minder dan twee honderd candylen peper, tegens drie en tagentig en een derde ropias 't candijl van vijfhonderd ponden Hollands.

4. Opdat buyten des den handel en traffique van d'Edele Nederlandse Compagnie al verder toenemen en accresceeren moge onder het ressort van Colastry, zoo beloofd en vergund Zijn Hoogheid aan den Moors regent Ady Ragia [54]) openbaar oorloff om te mogen samelen in, door en uyt Zijn Hoogheits rijk soodanige quantiteyten peper en cardamon, als dien Moors regent gehouden is 's jaarlijx aan d'E. Nederlandse Compagnie te versorgen.

5. Waarentegen d'Edele Nederlandse Compagnie instaan en te weege brengen zal, dat gemelde regent Ady Ragia ten geene tyden zig opponeeren ofte door engagementen met andere Europeese natiën Zijn Hoogheit eenig nadeel, schade of ongelijk toevoegen zal, maar te eer des noods [55]) Zijn Hoogheit naar best vermoogen bystaan en behulpig wesen, mits dat Zyn Hoogheit van zyne zyde hem, Ady Ragia, laate gaudeeren de voorregten en authoriteyten, die zyne voorsaten van ouds in 't articul van negotie in 't Colastryse gehad en beseeten hebben, en dienvolgende alsulx hem, Ady Ragia, mede wettiglijk toekomen; item het gereetste besit syner thuynen en zaaylanden, in 't Colastryse rijk geleegen.

---

52) *Corpus* III, blz. 225—227 Zie voor de datering aldaar, noot 1 op blz. 227.
53) *Corpus* V, blz. 239 e.v.
54) Adi-ragia was een erfelijke titel, toekomende aan het hoofd der Moren of Mohamedanen in dit overigens Brahmaanse gebied. Deze leider, die vroeger ook territoriale macht had bezeten — o.a. was hij heer der Lakkadivische eilanden geweest — bezat nog groote invloed op handelsgebied. Hij gold als de machtigste koopman aan de geheele kust van Malabaar en als zoodanig heeft de Compagnie hem steeds „gecaresseerd". Zie *Corpus* V, p. 249, noot 3, en III p. 214, noot 2.
55) Versta: maar veeleer indien nodig. (Cs.)

6. Zo er door intervalle eenigh verschil tusschen Zijn Hoogheit en voormeld Moors regent Ady Ragia mogte ontstaan, zal zulx door mediatie en tussenkoming van d'Edele Compagnie telkens na de redelijkheit beslist en daardoor wedersijds alle reeden van misnoegen benomen werden.

7. Wijl Zijn Hoogheit te meermalen ondervonden hadde veele schaadelyke desseinen der andere Europeese natiën, tot nadeel van Zijn Hoogheits rijk en staaten, betuygd Zijn Hoogheit by vervolg soveel moogelijk te sullen menageeren alle engagementen met deselve, en vooral aan geene van deselve vaste voet ofte entrance verleenen tusschen de fortress en de rivier van Madakare, op Salgatty of Aycotte.

8. In welken gevalle de Edele Nederlandsche Compagnie mede het waare welzijn van Zijn Hoogheits persoon en rijk zal behartigen en naar tijds geleegentheit Zijn Hoogheyt behulpig wesen met ammonitie, krijgsbehoeftens en wes meer, naar het best vermoogen van d'E. Nederlandse Compagnie.

9 By desertie van 's E. Comp^{le} Europeese en andere loontrekkende dienaaren uyt Haar Edelens festing of campement door 't land van Zijn Hoogheyt naar vreemde natiën, zullen die onderwegens door Zijn Hoogheyts volkeren en ondersaten moeten opgehouden, teruggebragt en, met voorkennisse van Zijn Hoogheyt, aan d'E. Comp^{le} overgeleverd werden. Hiertoe belooft Zijn Hoogheyt de noodige ordres aan zijn onderzaaten immediatelijk te zullen expedieeren, en tegelijk zorge draagen, dat zulx stiptelijk werde agtervolgt.

Aldus overeengekomen en beslooten buyten de fortresse **Cananoor** in 's E. Comp^{le} groenthuyn, op den 8ste December 1754, wesende na de Malabaarse stijl den 26 van de maand Wirsigam des jaars 930, en ten selvigen dage wederzijds ondertekend. Zijnde van desen inhoude opgemaakt en getekent vier eensluydende geschriften, als twee in de Nederduytsche en gelijk getal in de Mallabaarse spraake, daarvan één in het Nederduytsch en één in het Mallabaars in handen van Zijn Hoogheit gesteld en d'overige twee by d'E. Nederlandse Comp^{le}, so te Cochim als hier ter fortresse Cananoor sullen blyven berusten tot byders stipte opvolginge.

Onder stonden eenige Mallabaarse characters, door voormelde prins zelfs gestelt.

En lager: Door en met bevel van in den hoofde deses gemelde — was geteekent — **Godef.^{s} Weyerman.**

Ter zyde stond: Als gecommitteerdens — was getekent — W. Lucas en J. Coenraadsz.

CMLIX. MALABAAR.

1 Februari 1755. [56])

In aansluiting bij het hernieuwde contract met Colastry sloot men nu ook een nieuwe overeenkomst met Adi-ragia.

Nader verbond van vreede en onverbrekelyke vriendschap tusschen Adiragia, heer en opperste gebieder der Mooren ter custe **Mallabaar** ter eenre,
en de Edele Nederlandse G'octroyeerde Oostindische Company ten andere syde, aangegaan en vastgesteld uyt name van Sijn Excellentie, den Hoogedele Gestrenge Heere Jacob Mossell, Gouverneur-Generaal, en de Weledele Heeren Raden van India, mitsgaders ten ordre van den Edele Agtbaren Heere Fredrik Cunes, commandeur en oppergebieder deser custen, nevens den raad, door derselver opperhoofd ter fortresse Cannanoor, den koopman Godefridus Weyerman.

Eerstelijk. Sullen de voorige tractaten en verbonden tusschen de loffelyke voorsaten van Adiragia en de Edele Nederlandse Compagny in de jaeren 1664 en 1680 aangegaan, geslooten en vastgesteld, [57]) alsnog blyven en gehouden worden in haare volle kragt en vigeur, welke wederzijds allesints sullen moeten werden agtervolgd en naargekomen, in soo verre de daarby vervat staande articulen na de presente constitutie des tijds eenigermaate plaatse vinden en kunnen opgevolgd werden.

2. Insonderheyd aangaande het visiteeren der scheepen en vaartuigen van hem, Adiragia, en die van zyne onderhoorige, mitsgaders het eysschen en nemen der passen en geleydebrieven van d'Edele Nederlandse Compagny voor deselve scheepen en vaartuygen, so uyt dees bhaay naar elders vertrekkende, als die van Adiragias eylanden op en langs deese custen aankomen.

---

[56]) Uit de *Overgecomen brieven 1756*, 13^de^ boeck, folio 106 en volgende.
[57]) Zie respectievelijk *Corpus* II, blz. 263—266, 297—301 en *Corpus* III, blz. 214—217.

3. Adiragia en zyne onderhorige volkeren sullen by het neemen der passen en geleydebrieven van d'Edele Nederlandse Comp^e^ poinctelijk moeten observeeren de restrictiën, daarinne vervat en uytgedrukt.

4. Wyders beloofd Adiragia en verbind zig met deesen 's jaarlijks op eyge kosten en risico vóór ultimo April binnen de fortresse Cannanoor aan d'Edele Nederlandse Compagny te leveren en toeweegen twee, drie à vier honderd candylen rype, drooge en welgesuyverde peeper, edog 's jaarlijks niet minder dan twee honderd candylen peeper, tegens de pryse van drie en tachentig en een derde silvere ropias 't candijl van vijff honderd ponden Hollands.

5. So meede 's jaarlijks thien candylen ofte 5.000 ponden goede cardamon, cabessa soort, [58]) voor de naaste en favorabelste marctspryse, zulx vóór 't uyteynde des maands February, sullende op beyde deese leverantie vanweegens de Edele Compagny 's jaarlijx vroeghtydig eene vooruytverstrecking gedaan werden van twaalff duysend silvere ropias.

6. Ook sal hy, Adiragia, de jongst door de Edele Nederlandse Compagny te weege gebragte assopiatie en nieuwe vriendschap tussen hem, Adiragia, en den regeerende prince van Colastry, nauwkeurig soeken te onderhouden en conserveeren, sonder door engagementen met andere Europeese natiën Sijn Hoogheyd eenig nadeel, schade ofte ongelijk toe te voegen, maar te eer des noods [59]) Zijn Hoogheyd na vermogen bystaen moeten.

7. Waartegens gemelde prins-regent van Colastry van Sijn Hoogheyts zeyde aangenomen en beloofd heeft aan hem, Adiragia, gelijk van ouds de nodige vryheyd en permissie te sullen verleenen tot een vreedsame en geruste voortsetting zyner handel en insameling van peper en cardamon in, door en uyt het rijk van Colastry, ter leverantie aan d'Edele Nederlandse Compagny, sonder hem, Adiragia, daaromtrent, hetzy door eyge ofte wel door magt van andere eenigermate te ontrusten en verhinderen.

8. Edog so het mogte gebeuren dat door intervallen eenig verschil tusschen evengeciteerde prins-regent van Colastry en hem, Adiragia, kome te ontstaan, sal dat telkens na waarheyd aan het opperhoofd van de fortresse Cannanoor werden opengelegd en voorgehouden, om hetselve door mediatie van d'Edele Compagny

---

[58]) Cardamon was een geliefde specerij; ook paradijskorrel genaamd. Cabessa beteekent 1^e^ soort. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, I, glossarium in voce bariga.

[59]) Versta: veeleer, indien nodig. (Cs.)

na de billikheyd en ter wederzijds genoegen beslist en vereffent te werden.

9. Indien Adiragia de aangenomen quantiteyten peeper en cardamon jaarlijks prompt en vroegtydig aan de Edele Nederlandse Compagny kome te leveren en teffens afsiet van alle engagementen met de verdere Europeese natiën, beloofd de Edele Nederlandse Comp^y^ hem, Adiragia, en zyne marct ofte residentieplaatse te zullen beveyligen en beschermen, ook aan hem, Adiragia, alle verdere doenlyke vriendschap en adjude toebrengen naar best vermogen.

Aldus overeengekomen en beslooten buyten de fortresse **Cannanoor** aan de Moorse basaar, ten woonhuyse van Adiragia, op den eersten February anno 1755, weesende na de Mallabaarse steyl den 22^e^ van de maand Magaram des jaars 930, en ten selvigen daage wederzijds onderteekend, sijnde van deesen inhoude opgemaakt en geteekent vier eensluydende geschriften, als twee in de Nederduytse en gelijk getal in de Mallabaarse spraake, daarvan één in het Nederduyds en één in het Mallabaars in handen van Adiragia gesteld en de overige twee by de Edele Nederlandse Compagny so te Cochim als hier ter fortresse Cannanoor sullen blyven berusten tot beyder stipte opvolginge.

Onder stonden eenige Moorse caracters, door **Adiragia** selfs gesteld.

Lager: Door ende med bevel in den hoofde deeses welgemelt — geteekent — **Godef^d^ Weyerman.**

In margine: Ons present — was geteekent — **W.^m^ Lucasz** en **Js Coenraadsz.**

CMLX. SUMATRA'S WESTKUST.

2 Februari 1755. [60])

In 1754 schreven Gouverneur-Generaal en Rade naar den nieuwen commandeur der Westkust, Thymon Pieter van Herzeele, dat zij het, met het oog op de toenemende activiteit der Engelsen aldaar, wenselijk achtten de bestaande contracten tussen de diverse vorsten en regenten en de Neder-

[60]) Uit de *Overgecomen brieven 1756*, 17^de^ boeck, afdeling Sumatra's Westcust, folio 471 en volgende.

landse Compagnie te hernieuwen en zo nodig aan te vullen. Van Herzeele vertrok daartoe in de aanvang van 1755, vergezeld van den kapitein-luitenant Visboom, naar alle Zuidelijk van Padang gelegen plaatsen en rijkjes. In zijn verslag — missive van 23 April 1755 — schrijft hij dat het succes zo groot is geweest, dat de betrokken vorsten „door eige vrijwillige opdragt hare landen de possessiën onser Heeren en Meesters gesecureert en dus alle *geen bondgenoot, maar onderdanen geworden zijn*". [61])

Contract en articulen, aangegaan by den coning van den lande van Troussang, Jan du Pertuang [62]) Bagindo Southan Laranque, tot een eeuwige verbintenisse met den Edelagtbaren Heer commandeur Thymon Pieter van Herzeele en den E. manhaften kapitain-luytenant-militair Jan Janszoon Visboom, lid van den agtbaren Raad van Politie tot Padang, als gevolmagtigde van Zijn HoogEdelheyd, den HoogEdelgestrengen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, Gouverneur-Generaal, en de Raden van Nederlands-India ten andere zyde, dan wel dengeenen, die hem, commandeur, na dato zullen opvolgen.

1. Draagt Zyne Majesteit zyne landen in volle eygendom en gehoorsaamheid aan d'E. Comp[ie] [op], met belofte van alle beveelen dientweegen te zullen respecteeren, omme daarmeede te handelen als eygen verkreegen goed.

2. Nooyt geene vreemde natië, 't zy Europeese dan wel andere, te dulden in zijn gebied, 't zy om handel te dryven of zig ter neder te zetten, op zodanige straffe, als de Comp[ie] selvs sal komen goed te vinden.

3. Waarentegen de Comp[ie] zal gehouden zijn [hem] ter zee van alle vyanden, die hem eenig leed wilden doen, te bevryden.

4. Neemt Zyne Majesteyt aan zyne peperthuynen, en die van zyne ingezetenen, tot vrugtbaarheid te brengen.

5. Mitsgaders die, zo wel als alle andere producten van zyne landen, alleen aan de Comp[ie] te leveren, geene uytgesondert, tegens behoorlyke prysen.

6. Wanneer 't de Comp[ie] zomwylen mogte behaegen eenige dienaren van deselve alhier terneder te setten, zulx sonder enig tegenspraak niet alleen te dulden, maar selvs daartoe de behulpsame hand te bieden in 't extrueeren van sodanige fortificatiën, als zul len goedvinden te behooren.

---

[61]) Onderstreeping van Van Herzeelen.
[62]) Lees: T(o)rusan en Jangdipertuan. (Cs.)

7. Dat zig expresselijk wel verbind nooyt 's Comp[i]es vyanden eenige hulp toe te brengen of in zyne landen te gedoogen, maar daarentegen zodanig te ageeren, als teegens zyne vyanden zoude doen.

8. Voor alle negotie, zo in- als uytgaande, zal Zyne Majesteid geene tollen mogen eysschen.

9. Indien met eenige van syne naburen in twist mogte geraken, zo zal daarover de wapenen niet mogen aangrypen, maar dat geschil voor den commandeur van Padang moeten brengen, om na de billijkheid beslist te werden.

10. So het gebeurde dat 's Comp[i]es onderdanen, vrye of slaven, quamen weg te loopen, en haer schuyl onder zijn gebied hielden, sal die moeten laeten opvatten en aan de Comp[i]e overgeeven, op arbitrale correctie.

11. Sal Zyne Majesteid geene vaarthuygen verder dan Poelo Chinco [63]) Zuydwaarts en tot Padang Noordwaarts mogen senden sonder permissie van den commandeur tot Padang.

12. Vermits de oude contracten van zyne voorouders in oorlogstyden door het vuur vermist zijn, houd denselven voor hierinne g'insereert of deselve van woord tot woorde hier innegelast waeren.

13. Wanneer den commandeur tot Padang zijn persoon zal komen te requireeren, zal sig op het 1[ste] ontbod zonder murmureering (zig) derwaarts moeten begeeven.

14. Neemt Zyne Majesteid aan nooyt een opvolger in zyne plaatse te benoemen, maar die verkiesing aan den commandeur en raad tot Padang te laeten, op nader approbatie van Zijn Edelheid, den HoogEdelen GrootAgtbaren Heere Gouverneur-Generaal, en de WelEdele Heeren Raden van Nederlands India tot Batavia.

15. Vermits Zyne Majesteyt komt te versoeken, dat aan hem by aankomst op een 's Comp[i]es comptoir 't zelfde honneur mag bewesen werden als den keyser van Indrapoura, so is men overeengekomen zulx tot nadere dicisie van Haere HoogEdelhedens voormelt te laeten en die sollicitatie daar voor te dragen.

16. Teffens versoekt Syne Majesteyt, dat mag werden gehonnoreert met den naam van Southan-basaar, 't welk is g'accordeert.

---

[63]) Pulau Tjingkuk.

Aldus gedaan, gecontracteert en b'eedigt door voormelde Jan du Perthuang Bagindo Southan Laranque in de negory **Troussang**, den 2^den^ February 1755 en na de Maleytse reekening den 21 van de maand Arbiolaschia [63a]) van den iare na de vlugt van Mahometh 1168, ter presentie van den panglima-moedo van Padang, radja Lingangh, en de panghoulous dato Cayo Mara Hindo Bagindo-radja en radja Mangsor als getuygen — was getekend — **T. P. van Herzeele** en **J. J. Visboom.**

Terzyde stond 's Comp^les^ zegel, gedrukt in roode lacque.

Lager diverse Maleydse caracters, beteekenende den naam van den in desen vermelden koning en regenten.

Onder stond: Gecollationeert en accordeert — was getekent — **J^a^ Boudewijnsz,** provisioneel eerste gesworen clercq.

CMLXI. SUMATRA'S WESTKUST.

2 Februari 1755. [64])

Zie de inleiding bij no. CMLX.

Contract en articulen, aangegaan by de drie hoofd- en twaalf mindere regenten in de negory **Bayang**, met name Southan Mamoeli, Dato Timbourboemi Machoe-doen, Radja Itam, Radja Bandhara, Southan Palawang, Radja Boeyang, Radja d'Hilier, Orang-caya bazaar, Padoeka Maharadja Lello, Padoeke Maharadja, Maha-radja-basaar, Radja Sleman, Radja Masa, Bagindo Maharadja Lello als volmagt en Dato Betoua.

1 t/m 11. Gelijk aan 1 t/m 11 van het voorgaande contract, behoudens dat in plaats van den koning of Syne Majesteid staat: de Ponghoulous of zylieden.

12. Gelijk aan 13 van het voorgaande contract.

13. Byaldien een uyt de haere zal komen te overleyden, dan wel door ouderdom zig van de regeering zal willen ontdoen, zullen zy de geregtigste ter opvolginge aan den commandeur en raad voordragen, om die plaatse na goedvinden ter nadere approbatie van Hare HoogEdeles vervult te werden.

---

64) Uit de *Overgecomen brieven 1756*, 18^de^ boeck, afdeling Sumatra's Westcust, folio 476 en volgende.

63a) Rabiulachir. (Cs.)

14. Houden zy de oude contracten, waarvan hen thans copia ter handen werd gesteld, in volle vigeur en kragt.

Aldus gedaan, gecontracteert en b'eedigt in de negori **Bayang** op de bale[65]) door de voormelde ponghoulous den 2^den^ February 1755, en na de Maleytse reekening den 21^en^ van de maandt Arbiolachia van den jare na de vlugt van Mahometh 1168 — was getekent — **T. P. van Herzeele, J. J. Visboom.**

Ter zyde stont 's Comp^les^ zegul, gedrukt in roode lacque.

Lager diverse Maleytse carracters, beteekenende de namen van den in desen vermelden 3 hoofd- en 12 mindere regenten.

Onderstont: Gecollationeert en accordeert — was getekent — **J.^s^ Boudewijnsz,** provisioneel eerste gesworen clercq.

CMLXII. SUMATRA'S WESTKUST.

2 Februari 1755.[66])

Nadat die van Bajang de hiervóór gaande overeenkomst gesloten hadden, tekenden zij op dezelfde dag nog een renovatie van het vredesverdrag van 18 April 1679 — *Corpus* III, blz. 177 en volgende —. Daartoe werd onder het originele exempaar van 1679 de volgende aantekening geplaatst en bezegeld.

Aldus gerenoveert in de negorie **Bayang** den 2^den^ Februari 1755,[67]) en na de Maleydse reeckening den 21^sten^ van de maand Arbiolachir nae de vlugt van Mahometh 1168 — was getekent **T.^s^ Pr. van Herzeele en J. J. Visboom.**

Ter zyde stont 's Comp^les^ zegul, gedrukt in rooden lacque.

Daaronder: Gecollationeert en accordeert — was getekent — **J. Boudewijnsz,** provisioneel eerste gesworen clercq.

---

[65]) Zie voor dit woord *Corpus* III, blz. 607 op *balai.*

[66]) Uit de *Overgecomen brieven 1756,* 17^de^ boeck, afdeling Sumatra's Westcust, folio 480 e.v.

[67]) Er staat 3^den^ February.

CMLXIII. SUMATRA'S WESTKUST.

5 Februari 1755.[68])

Zie de inleiding bij no. CMLX.

Contract en articulen, aangegaan by den koning van Zillida[69]) en zyne agt ponghoulous, tot een eeuwige nieuwe verbindenisse, met den Agtbaren Heer Thymon Pieter van Herzeele, gesterkt met den manhaften captein-luytenant Jan Janszoon Visboom en het opperhoofd van Chinco, Frederik van de Wall, als gemagtigden van Sijn Edelheid, den HoogEdelen GrootAgtbaren Heere Jacob Mossel, Gouverneur-Generaal, en de Raden van Nederlands India, dan wel dengeene, die hem, commandeur, na dato zullen opvolgen.

1. Niettegenstaande Zijn Majesteid en ponghoulous reeds diverse maelen haere landen in volle eygendom aan de Comp[ie] hebben opgedragen, vernieuwt niet alleen 't selve, houdende die oude contracten in volle vigeur en kragt, maar met versoek, de Comp[ie] hem en zyne regenten onder desselvs bescherming gelieve te houden als tot huyden.

2 t/m 5. Gelijk aan de artikelen 2 t/m 5 van het contract met Trusan, hiervóór no. CMLX.

6. De dienaeren van d'E. Comp[ie], in Zyne Majesteyts negorie gezeeten, alle hulp en vriendschap te bewysen.

7. Alle smokkelaryen van vreemde lywaten, amphioen, inkomende, sorgvuldiglijk te beletten op de uytterste sware straffen.

8. Dat sig expresselijk wel verbind nooyt 's Comp[ies] vyanden eenige hulpe toe te brengen of in hare lande te gedoogen, maar daarteegen sodanig te ageeren, als teegens hunne vyanden zouden doen, mitsgaders de Comp[ie] zijn volk nodig hebbende, aanstonds zonder belooning tot den dienst van de Comp[ie] te brengen, in het onderbrengen van somwylen wederbarstige haerer onderdanen.

9 t/m 11. Volkomen gelijkluidend aan de artikelen 8 t/m 10 van het hiervóór genoemde contract met Trusan.

---

[68]) Uit de *Overgecomen brieven 1756*, 17[de] boeck, afdeling Sumatra's Westcust, folio 486 en volgende.

[69]) Salida.

12. Zal Zyne Majesteid nòg niemand geene vaarthuygen ergens mogen zenden dan alvorens een pas van het opperhoofd van Chinco te hebben erlangt.

13. De oude contracten, waarvan copia hem thans verleent werd, houd denselven in volle kragt, onder afstanddoening van alle regt, eygendom of hoegenaamt, over de landen, by zyne voorouders bezeeten en alwaar thans onder de gehoorsaamheid van de Comp[ie] het gebied voerd.

14. Wanneer den commandeur tot Padang of uyt desselvs naam het opperhoofd van Chinco Syne Majesteids perzoon zal komen te requireeren, zal denselven terstond -- zonder murmurering — daaraan moeten gehoorsamen.

15. Alle verkiesinge, zo tot opvolger van hem dan wel ponghoulous' plaatsen, zal alleen aan de Comp[ie] staan.

16. Zyne Majesteyt en regenten verbinden zig mits desen allen handel in capok, waervandaan ook zoude mogen komen, in zyne negorie te weiren en te houden als contra banda.

17. Zyne Majesteid versoekt by deesen, dat aan hem het honneur by arrivement tot Padang mag werden beweesen, als den panglima aldaar, waarvan men de decisie van Haar HoogEd.[e] versoeken sal.

18. Teffens versoekt Syne Majesteid, dat mag werden gehonoreert met den eernaam van Siri-nara, gelijk zyne voorouders, 't welk hem g'accordeert is.

Aldus gedaan, b'eedigt en opnieuw opgedragen in de negorie **Zillida**, den 5[den] February 1755, en na de Maleytse reekening den 24[sten] van de maand Arbiolachir, na de vlugt van Mahomet 1168, ter presentie van den panglima-moeda van Padang, Radja Lingang, en de ponghoulous Dato Cajo Mara Hindo Bagindo-radja en Radja Mangsor, als getuygen — was getekent — **T.[s] P.[r] van Herzeelen** en **J. J. Visboom** en **F.[s] van de Wall.**

Ter syde stond 's E. Comp[ies] zegul, gedrukt in rooden lacque.

Lager diverse Maleytse carracters, beteekenende de naamen van den in desen vermelten koning en agt ponghoulous.

Daaronder: Gecollationeert en accordeert — getekent — **J. Boudewijnsz**, provisioneel eerste gesworen clercq.

CMLXIV. SUMATRA'S WESTKUST.

6 Februari 1755. [70])

Zie de inleiding hiervóór, bij CMLX.

Contracten en articulen, aangegaan by den Radja Carbouw en zyne 3 ponghoulous in de negory Pynang [71]) met den Agtbaren Heer Thymon Pieter van Herzeele, gesterkt met den manhaften capitain-luytenand Jan Janszoon Visboom, en het opperhooft van Chinco, Fredrik van de Wall, als gevolmagtigden van Zijn Edelheid, den HoogEdelenGestrengen GrooteAgtbaren Heer Jacob Mossel, Gouverneur Generaal, en de Raden van Nederlands India dan wel dengeenen, die hem, commandeur, na dato zullen opvolgen.

1 t/m 5. Als de artikelen 1 t/m 5 van het contract met Trusan, hiervóór no. CMLX.

6. De dienaren, op 't eyland Chinco gezeeten, alle hulpe en vriendschap te bewysen.

7 en 8 Volkomen gelijk aan de artikelen 7 en 8 van het contract met Salida, hiervóór no. CMLXIII.

9. Voor alle negotie, zo in- als uytgaande, zullen zylieden geene tollen mogen eysschen.

10. Indien met eenige van hunne nabuuren in twist mogten geraeken, zo zal daarover de wapenen niet moogen aangrypen, maar dat geschil voor het opperhoofd van Chinco, en daar niet kunnende afgemaakt werden, alsdan voor den commandeur van Padang moeten brengen, omme na de billijkheid beslist te werden.

11. Zie artikel 10 van het contract met Trusan.

12. Sullen sylieden geene vaarthuygen ergens moogen senden, dan alvorens een pas van het opperhoofd van Chinco te hebben versogt.

13. De oude contracten van de **Sapoulou Boabandhaars,** [72]) daaronder gehooren, [73]) waarvan copia hem thans verleend werd, houden deselve in volle kragt, onder afstanddoening van alle regt,

---

[70]) Uit de *Overgecomen brieven 1756*, 17de boeck, afdeling Sumatra's Westkust, folio 491 en volgende.

[71]) Painan.

[72]) Sapuluh Buah Bandar, zie *Corpus* III, p. 388, 406, 426. (Cs.)

[73]) Waaronder zij behoren.

eygendom of hoegenaamt over de landen, by hunne voorouders bezeten, en alwaar thans onder de gehoorsaamheid van de Comp[ie] het gebied voert.

14 t/m 16. Zie de artikelen 14—16 van het contract met Salida.

Aldus gedaan, be-eedigt en opnieuw opgedragen in de negorie **Peynang**, den 6[den] February 1755, en na de Maleytse reekening den 25[sten] van de maand Arbiolachir 1168, 't jaar na de vlugt van Mahometh, ter presentie van den panglima-moedo van Padang, Radja Lingang, en de ponghoulous Dato Cayo Mara Hindo Bagindo-radja, en Radja Mangsor, als getuygen — was getekent — **T.[s] P.[r] van Herzeele, J. J. Visboom** en **F.[r] van de Wall.**

Ter zyde stont 's Compagnies zegul, gedrukt in roode lacque.

Lager diverse Maleydse carracters, betekenende de naamen van de in desen vermelden Radja en drie ponghoulous.

Daaronder: G'collationeert en geaccordeert — was getekent — **J.[s] Boudewijnsz,** provisioneel eerste gesworen clercq.

CMLXV. SUMATRA'S WESTKUST.

9 Februari 1755.[74])

Op hun verdere tocht sloten de Padangse autoriteiten ook met de hoofden van Batang Kapas een bevestiging van de „Acte van Opdracht", d d. 9 Juni 1687 — *Corpus* III, blz. 426 en volgende —, waaraan het volgende naschrift werd toegevoegd

> Nader ampliatie der voorenstaande acte van opdragt, vernieuwt door den commandeur T.[s] P.[r] van Herzeele, gesterkt met den capitain-luytenand-militair en lidt van den Agtbaren Raad van Politie tot Padang, J.[s] J.[s] Visboom, met de vier hoofdponghoulous van de negorie **Battang Cappas,** namens[75]) Dato Cando, Maer-di-radja, Radja Alam en Radja Mangsor.

1. Houden de vier ponghoulous gemelt, contract voormelt in volle vigeur en kragt.

---

[74]) Uit de *Overgecomen brieven 1756,* 17[de] boeck, afdeling Sumatra's Westkust, folio 495 en volgende.

[75]) Versta: met namen. Batang Kapas was een der Sapuluh Buah Bandar.

2. De ponghoulous neemen by deesen aan om haere peperthuynen, en die van hare ingesetenen, in staat van leverantie te brengen.

3. Mitsgaders dat product en het verder vallende in haere negorie, aan de Comp[ie] te leveren teegens behoorlyke prysen.

4. Den handel in capok sal door haar geweirt werden.

Aldus vernieuwt, g'amplieert en be-eedigt in de negorie **Battang Cappas**, op de groote bale, den 9[den] February anno 1755, ter presentie van den panglima-moedo van Padang, Radja Lingang, en de ponghoulous Dato Cayo Mara Hindo Bagindo-radja, en Radja Mangsor, als getuygen — was getekent — **T.[n] P.[r] van Herzeele** en **J. J. Visboom.**

Ter zyde stont 's E. Comp[ies] zegul, gedrukt in roode lacque.

Lager diverse Maleytse carracters, beteekenende de naamen van de in desen vermelde vier hoofdponghoulous.

Daaronder: Gecollationeert en accordeert — was getekent — **J.[s] Boudewijnsz,** provisioneel eerste gesworen clercq.

CMLXVI. SUMATRA'S WESTKUST.

9 Februari 1755.[76])

Zie de inleiding bij no. CMLX.

Contract en articulen, aangegaan by de ponghoulous van den lande **Tello,**[77]) tot een eeuwige verbintenisse met den Edelagtbaren Heer Thymon Pieter van Herzeele en den manhaften capitain-luytenand-militair Jan Jansz. Visboom, lid van den agtbaren Raad van Politie tot Padang, als gevolmagtigden van Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Gestrengen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, Gouverneur-Generaal, en de Raden van India tot Batavia, dan wel dengeenen die hem, commandeur, na dato zullen opvolgen.

1 t/m 10. Gelijk aan de artikelen 1 t/m 10 van het contract met Trusan, hiervóór no. CMLX en volgende.

---

[76]) Uit de *Overgecomen brieven 1756,* 17[de] boeck, afdeling Sumatra's Westcust, folio 509 en volgende.

[77]) Een van de Sapuluh Buah Bandar.

11. Sullen sy, ponghoulous, geene vaarthuygen verder dan Poulo Chinco Noordwaarts en tot Adjerhadja [78]) Zuidwaarts moogen senden sonder permissie van dengeene die aldaar het gezag voert.

12 t/m 14. Gelijk aan de artikelen 12 t/m 14 van het contract met Trusan.

15. Den handel in capok dienen sylieden op sware straffen te weiren, wijl als contrabande verklaart worde, en zoveel te meer de aanplant dier boomen.

Aldus gedaan, gecontracteert en b'eedigt door voormelde ponghoulous van **Tello** den 9 Februari 1755, en na de Maleydse reekening den 1ª van de maand Jumadielawal, 1168 jaeren na de vlugt van Mahometh, [79]) ter presentie van den ponglima-moedo van Padang, Radja Lingang, en de ponghoulous Dato Cajo Mara Hindo Bagindo-radja en Radja Mangsor als getuygen — was getekent — **T. P. van Herzeele** en **J. J. Visboom.**

Ter zyde stont 's E. Comp[i]es zegul, gedrukt in roode lacque.

Daaronder: Gecollationeert en accordeert — was getekent — **Jª Boudewijnsz,** provisioneel gesworen eerste clercq.

CMLXVII. SUMATRA'S WESTKUST.

9 Februari 1755. [80])

Zie de inleiding bij no. CMLX.

Contract en articulen, aangegaan by de ponghoulous van den lande **Tarato,** [81]) tot een eeuwige verbintenisse met den EdelAgtbaren Heer Thymon Pieter van Herzeele, commandeur over Sumatra's Westcust en den manhaften capitain-luytenand-militair J. J. Visboom, lid van den Agtbaren Raad van Politie tot Padang, als gevolmagtigden van Sijn HoogEdelheyt, den Hoog-Edelen Gestrengen GrootAgtbaren Heere Jacob Mos-

---

[78]) Ajer-hadji.

[79]) De berekening van de data klopt niet. De eerste dag van de maand Djumadilawal valt op 13 Februari 1755.

[80]) Uit de *Overgecomen brieven 1756*, 17[de] boeck, afdeling Sumatra's Westcust, folio 513 en volgende.

[81]) Een der Sapuluh Buah Bandar.

sel, Gouverneur Generaal, en de Raden van Nederlands India tot Batavia, dan wel dengeene die hem, commandeur, na dato sullen opvolgen.

1 t/m 15. Volkomen gelijkluidend aan het hieraan voorafgaande contract met Tello.

Aldus gedaan, etc. [82])

CMLXVIII. SUMATRA'S WESTKUST.

9—14 Februari 1755. [83])

Het contract, 9 Juni 1687 gesloten met de hoofden der Sapuluh Buah Bandar — *Corpus* III, blz. 426 en volgende — werd, zooals wij zagen, op 9 Februari 1755 reeds bevestigd door de hoofden van een dier tien havenplaatsen, Batang Kapas, die er een „Nader ampliatie", bestaande uit vier artikelen — hiervóór no. CMLXV — aan toevoegden. Precies hetzelfde geschiedde nu met 8 andere daartoe behoorende plaatsen, en achtereenvolgens kwamen volkomen gelijkluidende overeenkomsten tot stand met de volgende plaatsen:

9	Februari	1755	met	**Priampara of Priaman-Pare**
10	„	„	„	**Ziranty of Seranti**
12	„	„	„	**Cambang**
12	„	„	„	**Pelangy of Pelangit**
13	„	„	„	**Soengai-Toenoe**
13	„	„	„	**Lakitang of Likatang**
13	„	„	„	**Ajer-Hadji**
14	„	„	„	**Pangassangh** [84])

Wij achten het niet noodig al deze overeenkomsten afzonderlijk op te nemen.

---

[82]) Ook de ondertekening is geheel gelijk aan die van het voorgaande contract, met verandering slechts van den naam Tello in Tarato.

[83]) Uit de *Overgecomen brieven 1756*, 17de boeck, afdeling Sumatra's Westcust, folio 530 tot 620.

[84]) Zie voor deze plaatsnamen *Corpus* III, blz. 426 en volgende.

CMLXIX. JAVA—MATARAM.

13 Februari 1755. [85])

In 1749 was Paku Buwana III door de Compagnie als Sunan gehuldigd — zie *Corpus* V, blz. 496 e.v. — Zijn broeder Mangku Bumi, indertijd door Van Imhoff gegriefd, had geweigerd hem te erkennen en, gesteund door een neef, Mas Said, was hij een strijd begonnen die de Derde Javaanse Successieoorlog genoemd wordt. De Compagnie had het in deze strijd zwaar te verantwoorden; zij leed in 1751 aan de Bogowonto een ernstige nederlaag, waarbij de aanvoerder, majoor De Clercq, sneuvelde. Na eenige jaren van schrikbarende verwarring, wist de gouverneur van Java Nicolaas Hartingh, gebruik makende van een verwijdering tusschen Mangku Bumi en Mas Said, een tractaat van verzoening te sluiten tussen den Sunan en de Compagnie eenerzijds, en Mangku Bumi anderzijds. De laatste kreeg daarbij de helft der „Bovenlanden" en werd met de titel Sultan van Djokjakarta leenman van de Compagnie (De Jonge, *Opkomst* X, bladzijde LXXII en volgende; het *Daghregister* van Nicolaas Hartingh, loopende van 29 Januari tot ultimo Februari 1755 vindt men in de *Overgecomen brieven 1756*, 21ste boeck, folio 81 en volgende). Vgl. Louw, *De Derde Javaansche Successieoorlog (1746—1755)* en het uitvoerige artikel *Vorstenlanden* (door G. P. Rouffaer) in de eerste druk van de *Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië*, dat herdrukt is in *Adatrechtbundel 34*, p. 233—378.

Tracaat van reconciliatie, vrede, vrund- en bondgenootschap tusschen de Doorluchtige Nederlandse Oostindische Compie ter eenre, en den Sulthan Haming Coboeana [86]) Senapatty Ingalaga Abdul Rachman Sahidin Panatagama Kalifatolach ter andere zyde, uit naam en op speciale last van Zijn Excellentie, den Hoog-Edelen Heer Jacob Mossel, Generaal van de infanterie ten dienste van den Staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders wegens dezelve Gouverneur-Generaal, en de Edele Heeren Raaden van Nederlands-India, representeerende het hoogste en souveraine gebied vanwegen de Generale Vereenigde Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compie in deze landen, door den Heer Nicolaas Hartingh, gouverneur en directeur over de zaken van Java, en plenipotentiaris tot gemelde vreedehandeling, gearresteerd en vastgesteld.

1. Nademaal de Heeren, den Gouverneur-Generaal en de Raaden van India, uit overweging dat den Sulthan, gedreven door edel-

[85]) Uit de portefeuille *Copieën van Indische Contracten*, Kol. archief no. 4464 Q*. Ook in de *Overgecomen brieven 1756*, 21ste boeck, folio 125 en volgende Gedrukt bij De Jonge, *Opkomst* X, blz. 298—303.

[86]) Hamangku Buwana. Dit was de titel, door Mangku Bumi als Sultan aangenomen.

moedige gevoelens van berouw en leedwezen, over dat hy in den jare 1746 zich de gehoorzaamheid beiden van zijn wettigen vorst, den doenmaligen regeerenden Soesoehoenang Pacaboeana Senopatty Ingalaga Abdul Rachman Sahidin Panatagama en van de Comp[ie], heeft onttrocken en ook over al hetgene door hem, sedert zijn verwydering van het hof tot Souracarta Adiningrat in de daarop gevolgde troubelen ten dezen eilande met de malcontenten en de nog daarvan in leven zijnde rebelleerende prinsen, is ondernomen, soo ten nadeele van de Comp[ie] en haren wijt uitgebreiden staat op deze custe, als den zetel van het Mattaramsche rijk, de protectie en bescherming van de Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Comp[ie] weder is komen imploreeren, op de dikmalige gereïtereerde serieuse en seer ernstige aanmaningen van den presenten heer gouverneur en directeur langs Java's Noord-oostkust, uyt naam en vanwegen welgemelte Comp[ie] gedachte Sulthan vergeven en geremitteerd hebben alle soodanige reedenen van offentie, als Hooggemelde Haar Edelens in voorschreven gevallen tot een billijk ressentiment gegeven zijn, en daarby teffens goedgevonden hebben te benoemen en aan te stellen tot Sulthan van de helft der bovenlanden van het Javasche rijk, [87]) om nevens den presenten Soesoehoenang Pacoeboeana daarover, of de provintiën en districten, welke een ieder by derzelver verdeeling komen te beurt te vallen, het gezag te voeren, onder den tytel en eernaam van Sulthan Hamincoeboeana Senapatty Ingalaga Abdul Rachman Sahidin Panatagama Kalifatolach, zoo verklaar ik, Nicolaas Hertingh, gouverneur en directeur en plenipotentiaris tot deze vreedehandeling, aan mijn kant uit naam ende vanwegen de Doorluchtige Nederlandsche Oostindische Comp[ie] denzelven tegenwoordig te benoemen, aan te stellen en te erkennen voor wettig verkoren Sulthan over de landen, welke als een leen aan denzelven werden afgestaan, met het regt van successie voor zyne wettige erven, deszelfs zoonen Adipatty Anom, Maas Soendoro en Ingabey, ingevalle zich omtrent de Comp[ie] wel komen te gedragen, en ik, Sulthan Hamingco Boeana, certificeere en verklare by dezen met de uiterste dankbaarheid en erkentenisse als eene singuliere gunst die waardigheid te ontvangen op de hierna te meldene conditiën en voorwaarden, welk van beide de contracteerende parthyen zullen werden aangezien als eene eeuwige wet, die onverbrekelijk en van wederzyden heiliglijk en oprechtelijk zal werden onderhouden en nagekomen.

---

[87]) De wijze, waarop Mataram nu werd verdeeld, vindt men hierachter in een der Bijlagen bij dit contract.

2. Daar zal nu en ten allen dage een oprechte vriendschap en harmonie resideeren tusschen de onderdanen van de Doorluchtige Nederlandsche Oost-indische Comp[ie] en de volkeren van Java, om malkander in allerlei nood en verlegenheid getrouwelijk met raad en daad by te staan, elkanders best te bevorderen en schade af te weiren, even alsof zij één volk waren.

3. En om zulkes te beter te bevestigen, zullen zoowel de rijksbestierder als andere hoofdregenten en alle degeenen, dewelke in de bovenlanden eenig gezag hebben, wanneer zy door den Sulthan worden aangesteld, alvorens tot de exercitie van hun ampt te worden geadmitteerd, tot Samarang in persoon moeten komen afleggen aan handen van den gouverneur en directeur, die aldaar vanwegens de Nederlandsche Oostindische Comp[ie] het gezag zal voeren, den eed van trouwe en gehoorzaamheid even als omtrent haren vorst en met gelyke betrekkingen als tot denzelven.

4. Den Sulthan zal ook niemand tot voorschreven eerampten van rijksbestierder of hoofdregent mogen verheffen, noch in de bovenlanden eenig hoofd of andere regenten aanstellen, dan na voorafgaande approbatie van hooggemelde Generaal en Raden, aan welke de genomineerden sullen worden voorgedragen ter erlanging van derselver toestemming, 't zy door den Sulthan zelfs, of zynen rijksbestierder, by een brief direct aan haar Hoog Edelhedens, dan wel door den gouverneur en directeur op Samarang, nadat hem zulks van het hof zal wezen versogt en opgedragen, gelijk ook den Sulthan in selver voegen niemand van de bovengemelde regenten zal mogen verstoten, [88]) zonder alvorens de redenen van dien te hebben opgegeven aan de Heeren Generaal en Raden, en derselver toestemminge daartoe te hebben erlangt, alles om tot een openbaar bewijs te dienen, dat de Comp[ie] en Java voortaan onafscheidelijk en als één zullen zijn.

5. Den Sulthan verklaart en versekert ook by dezen, niemand van de thans in leven zijnde regenten ooit eenige de minste moeyte te zullen aandoen, ofte dezelve tot eenige verantwoording of rekenschap trekken, over hetgeen in deze laatste troubelen voorgevallen is, en het gedrag, dat zy daarin gehouden hebben, in selver voegen gelijk de Comp[ie] genereuselijk vergeven heeft al het groot ongelijk, dat haar is aangedaan, ook te zullen vergeven en nimmermeer revengeeren wat zijn onderhoorigen omtrent hem mogten hebben gepecceerd. [89])

---

[88]) Ontslaan.

[89]) Gepecceerd, van peccare, zondigen.

6. Den Sulthan verklaart en beloofd voorts, dat hy tegenwoordig geene pretentie maakt of nimmer maken zal op het geheele eiland Madura, noch op de stranden, door de Comp[ie] wettig bezeeten wordende, ingevolgen het contract, tusschen haar en den nu overleden Soesoehoenang Pacaboeana gesloten den 18 May 1746,[90]) en dat niet alleen voor zich, maar ook voor zyne erfgenamen; item dat hy, byaldien de Comp[ie] hem daartoe aanzoek mogte komen te doen, dezelve met alle zyne krachten en vermogens zal byspringen en adsisteren tegen alle dezulken, die haar vyandelijk mogten komen aan te tasten en te overvallen in het vreedig bezit haarer zeeprovintiën; waarentegen zy weder aan Zyne Hoogheid, zoodra die reeds wezenlijk aan dezelve Comp[ie] zal hebben geleverd een jaar zyner landsproducten, tegen de hieronder gefixeerde en vastgestelde pryzen, zal doen uitkeeren de helft van de 20 000 Spaansche realen, welke door haar wegens den afstand der strandregentschappen worden betaald, en zoo vervolgens jaarlijks.

7. In zelver voegen belooft en neemt den Sulthan aan den presenten Soesoehoenang Pacoeboeana, hofhoudende te Souracarta Adiningrat, met alle zyne vermogens by te zullen springen, wanneer zulks noodzakelijk mogt worden bevonden, en dat niet alleen den presenten vorst, maar ook alle, die de Comp[ie] van tijd tot tijd mogt goedvinden daartoe te verkiezen en uit haren name het gebied in zijn plaats komen te voeren, beide tegen uitheemsche en binnenlandsche vyanden of rebellen.

8. Al verder verbindt den Sulthan zich om alle de in zijn land vallende en vervoerbare producten aan de Comp[ie] te zullen leveren en doen leveren, of aan de harentwegen ten dien einde na de bovenlanden gezonden werdende inkoopers, te verkoopen en te leveren tegen zulke pryzen, als tot nog toe in gebruik is geweest, te weten:

Een coyang	rijst van 28 picols, ieder van 130 ℔, van rd[e]. Hollands		8¾
„ „	groene catyang van 28 pic., ieder van 130 ℔,		25 —
„ „	witte boonen van 28 pic., ieder van 130 ℔,		16 —
Een picol van 130 ℔	ronde swarte peper, en dubbeld geharpte . . .		5.—
„ „	d°. zwarte peper, en dubbeld geharpte		5.—
„ „	d°. lange peper, en dubbeld geharpte		5.—
„ „	d°. cardamon, en dubbeld geharpte		5.—
„ „	d°. corianderzaad, en dubbeld geharpte		3—4¾
„ „	d°. finkelzaad,[91]) en dubbeld geharpte		6.—
„ „	d°. mostaertzaad en dubbeld geharpte		6.—
„ „	d°. indigo, eerste soort		78—6
„ „	128 ℔ catoene garen, 1e soort L[o] A		40.—

[90]) Zie *Corpus* V, blz. 423 e.v.
[91]) Venkelzaad.

Een picol van 128 ℔			catoene garen, 2e soort L^{e} B rd^{e}. Hollands . .	30.—
„	„	„	catoene garen, 3e soort L^{e} C	20.—
„	„	„	catoene garen, 4e soort L^{e} D	16.—
„	„	„	catoene garen, 5e soort L^{e} D	10.—
„	„	„	hartshoorn.	1 : 30

Belovende daarenboven het zyne te zullen contribueren en zijn gezag en authoriteit te gebruiken, zoo zulks noodig mogt werden geoordeeld, om de procedure der voorschreven producten te meliorereren en een ruimen inzaam en leverantie te bezorgen, tot contentement der E. Maatschappy en tot welzijn van zyne onderdanen, zich zoo omtrent de aanplanting als uitroeying schikkende na de begeerte van gedagte Comp^{ie}, die hem, dit geraden geoordeeld werdende, zulks zal laten adverteeren en bekend maken.

9. Eindelijk werden hierby voor geïnsereerd en mede door Zijn Hoogheid bezworen gehouden alle voorgaande contracten, verbintenissen en overeenkomsten, tusschen de Nederlandsche Oostindische Comp^{ie} en de vorsten van het Mattarmsche rijk successive gesloten en aangegaan, speciaal die van den jare 1705, 1733, 1743, 1746 en 1749,[92]) voor zooverre de pointen, daarinne vervat, met dit tractaat,[93]) waarin, byaldien het tegen hoop en verwachting quam te gebeuren, dat door den Sulthan Haming Coeboeana ofte zyne successeurs in vervolg van tijd infractie werde gemaakt en daartegen aangegaan, zal dezelven versteken zijn en blyven van het geheele bezit der landen, provintiën en districten, thans aan hem als een leen afgestaan werdende, welke in zulk een onverhoopt geval tot de Compagnie zullen terugkeeren, om over dezelven in diervoegen te disponeeren, als dezelve na bevinding van zaken geraden oordeelen zal.

Aldus gedaan, gecontracteerd en beëedigd in 's vorsten campement tot **Gantie,** den 13^{en} February 1755.

Onder stond 's Compagnies zegel, gedrukt in roode lacque, en daarnevens geteekend: **N^{s} Harting**

Lager: Ten bywezen van ons — geteekend — **W^{m} H.^{k} van Ossenberg, J.^{n} J.^{b} Steenmulder, C.^{l} Donkel** en **W.^{m} Fockens,** secretaris.

In margine vijf in roode lacque gedrukte cachetten en by ieder van dezelve geteekend eenige Javaansche caracters.

---

92) Respectievelijk *Corpus* IV, blz. 242—251, *Corpus* V, blz. 176—183, 359—381, 423—425, 494—500.

93) Hier is evident een deel van de zin weggevallen, b.v. „niet in strijd zijn". Het merkwaardige is, dat het in beide afschriften en ook bij De Jonge zo staat als hier.

PROCLAMATIE. [94])

Vanwegen de Doorluchtige Nederlandse Geoctroyeerde Oostindische Compagnie wordt by desen uyt naam en op de hooge ordre van Zyne Excellentie, den Hoogedelen Gestrengen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infanterie ten dienste van den Staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders wegens deselve en voor de G'octroyeerde Oostindische Compagnie Gouverneur-Generaal, en de Weledele Heeren Raden van India, representerende het hoogste en souveraine gebied in deese landen, door den heere Nicolaas Hartingh, gouverneur en directeur op en langs Java's Noordoostkust, mitsgaders plenipotentiaris vanwegen d'Hoge Indiase Regeering, een yegelijk bekend gemaakt, dat welmelde heere Gouverneur-Generaal en de Raaden van India, uyt overweging, dat den Pangerang Mancou Boemie zedert den jare 1746 van het hof en de gemelde Compagnie verwydert geweest zijnde, zig weder met dezelve heeft vereenigd en g'assopieert, ook hare protectie en bescherming is komen imploreren, goedgevonden hebben denselve te vergeeven en te remitteeren alle soodanige redenen van offensie, als hoogstdeselve in deese laatste troubelen gegeven zijn, en daarby ook te verkiesen, aan te stellen en te verheffen tot Sulthan over de helft van het Javasche rijk, onder den titul en eernaam van Sulthan Hamingcoeboeana Senopatty Ingalaga Abdul Rachman Sahidin Panatagama Kalifattollah, uit welken hoofde alle hooge en laage ministers, prinsen en regenten, mitsgaders dienaren, onderdanen en ingesetenen van meermelde Oostindische Compagnie, en speciaal alle en een eygelijk op Java, gelast en aanbevolen word, om opgemelde Zyne Hoogheid voor Sulthan van de helft van het Javasche rijk, waarvoor hij by desen word geproclameerd en uitgeroepen, te erkennen, respecteren en, voor zooveel zijn onderhoorige aangaat, ook te gehoorsamen, also de Hooge Indiase Regering tot welzijn van land en volk sulx alzoo bevonden heeft te behooren.

Onder stont: **Gantee,** den 13 February 1755 — was geteekend — **N. Hartingh.**

Ter zyde stond 's Compagnies zegel, gedruckt in roode lak, en daaronder: Ter ordonnantie van welmelde heer gouverneur en directeur — was geteekend — **W.m Fokkens,** secretaris.

---

[94]) Uit *Contractenboek* IV (no. 12) op het Arsip Negara te Djakarta. Ook in de *Overgecomen brieven 1756,* 21e boek, fol. 101 en volgende.

Tjatjas,[95]) welke den Soesoehoenang bij de verdeeling derselve tussen hem en den Sulthan zijn te beurt gevallen, te weeten:[96])

Van de Cadoe onder tommangong Mancoejoeda	6.000
Van de Baggaleen onder den tommangong Arongbinang[97])	6.000
Pryaji Pannekar[98]) onder Wira Widikda . .	10.000
Pryaji Haging[99]) onder radeen tomm. Pringodiningrat	10.000
Pryaji Kaparak onder den tomm. Poespakoesoema	5.000
Pryaji Gedong[100]) onder den tomm. Tirtawigoena	5.000
Van de Mattarm onder Radjaniti	5.000
Calangers[101])	3.000
Gowongsvolkeren[102]) onder Kiay Wirodoeto .	500
Toewa Boeroese[103]) volkeren onder Wonojoeda	500
Onder den Rijksbestierder	2.000
Tampoeran onder Kromowidjaja	100
Onder deese twaalf wedanas zijn ook verdeelt de landen Padjang Mattesse en het Suydergebergte, gehoorende het meeste aan de hofbediendens.	
	53.100

Nu volgen de Mantjanagarasche landen onder den Soesoehoenang.

Pranaraga	12.000
Kadirie	5.000
Wirasaba	2.000
Saringat en Blitar	2.000
Cadoeang	2.000
Blora	2.500
Patje	200

95) ROUFFAER geeft aan dit woord tjatjah, dat aanvankelijk eenheid betekende (*Adatrechtb.* 34 p. 303) voor de 18e eeuw de betekenis „stuks landbouwers", wat omdat elke landbouwer gehuwd is, weer betekent „stuks huisgezin". (Cs)

96) Uit de *Overgecomen brieven 1756*, 21ste boeck, folio 94 en volgende. Gedrukt bij DE JONGE, *Opkomst* X, blz. 374—375

97) Zie voor deze titel: ROUFFAER t.a.p. p. 285 noot 1. (Cs.)

98) Panekar, het oude landschap Padjang, vgl. ROUFFAER t.a.p. p. 284. (Cs.)

99) Ageng, volgens ROUFFAER p. 237 N.W. Surakarta plus het aansluitende stuk van Z.W. Semarang. (Cs.)

100) De 2 Pryaji's (wedonos) Kaparak en de 2 Pryaji's (wedonos) Gedong waren zgn. „hooftregenten binnen 't hoff" en hadden elk 5000 tjatjahs onder zich. ROUFFAER p. 286. (Cs.)

101) Kalangs. Zie voor hen *Corpus* IV, noot 1 op bl. 246.

102) De Gowongs vormen een speciale groep onderdanen. (Cs.)

103) De Tuwaburu's vormen een groep onderdanen, „dewelke dienen om tijgers en hartebeesten te vangen". ROUFFAER p. 286 (Cs.)

Djajaraga	1.500
Banjoemas	4.000
Pamardeen	500
Djajaloehoer	200
Patjitan	250
Pangen	100
Tangong	100
Bedragen te samen	32.350 [104])

Tjatja's, welke den Sulthan bij voorsch. verdeeling zijn te beurt gevallen, te weeten:

Van de Cadoe onder den tomm. Natajoeda	6.000
Van de Bageleen onder den tomm. Djoyo Soedergo	6.000
Pryaji Pannekar onder Cartanegara	10.000
Pryaji Haging onder radeen aria Malajoecoesoema	10.000
Pryaji Kaparak onder den radeen tomm. Sasradiningrat	5.000
Pryaji Gedong onder den tomm. Poespanagara	5.000
De Mattarm onder den tomm. Soerowirria	5.000
Calangers	3.000
Gowongse volkeren onder Kiay Ondomohi	500
Toewa Boeroese volkeren onder Kiay Bedji	500
Onder den Rijksbestierder	2.000
Tersono onder Kiay Soeriowirrijo	100
	53.100

Nu volgen de Mantjanagarasche landen, mede voor den Sulthan

Madion	12.000
Djipan	8.000
Warong	2.900
Seselo	700
Kamagettan	600

104) Pranaraga = Panaraga, thans regentschap in Madiun; Wirasaba = Djombang; Cadoeang = Kaduwang, de streek bezuiden de vulcaan Lawu; Blora, thans regentschap in Japara-Rembang; Patje, thans plaats in het regentschap Ngandjuk, Kediri; Djajaraga = Djagaraga, thans plaats in het regentschap Ngawi, Madiun; Pamardeen = Pamërdën, ten Z W. van Bandjarnegara, Banjumas, Djajaloehoer = Dajeuhluhur, plaats in het regentschap Tjilatjap, Banjumas; Patjitan, regentschap in Madiun; Pangen, in het Zuidwesten van Purwaredja; Tangong (misschien in Blitar?) (Ca.)

Tirraskarras	700
Kartasana	3.000
Kalangbret	800
Rawa	300
Tjaroeban	500
Djapan	1.000
Grobogan	3.000
Patjitan	250
Lawanoe	100
Malaran	100
	33.950 [105])

CMLXX. SUMATRA'S WESTKUST.

15 Februari 1755. [106])

Zie de inleiding bij no. CMLX.

Contract en articulen, aangegaan met Sulthaan Mamet-chia, den Manca-boemie en twintig mentries van **Indrapoura** en den commandeur T^n^ P^r^ van Herzeele, gesterkt met den capitain-luytenand-militair en lid van den Agtbaren Raad van Politie tot Padangh J. J. Visboom, als gevolmagtigden van Zijn HoogEdelheid den HoogEdelen Gestrengen GrootAgtbaren Heere Jacob Mossel, Gouverneur-Generaal, en de Raden van Nederlands India tot Batavia.

---

[105]) De susuhunan en de sultan kregen dus elk de helft van de Nagaragung (de „Ommelanden"), de kern van het Rijk, hot en haar door elkaar, desa's gewijze of bij kleine complexen van desa's aan elk van hen toegewezen. De Buitengebieden (Mantjanagara's) waren landschapsgewijze onder hen verdeed op de hierboven aangegeven wijze. Vgl. ROUFFAER t a p. 236—237. Djipan-Djipang, ongeveer het huidige regentschap Bodjanegara; Warong, streek tussen Blora en Rembang; Seselo (of Sela), landschap tussen Purwadadi en Wirasari, waar de stamvader van het Mataramse vorstenhuis begraven ligt; Kamagettan, thans regentschap Magetan in Madiun; Tirras Karras-Teras Karas, wordt in 1709 in één adem met Sela genoemd; Kartasana = Kertasana, district van het regentschap Ngandjuk, Kediri, Kalangbret, district in het regentschap Tulungagung, Kediri; Rawa = Ngrawa, plaats in het regentschap Tulungagung; Tjaruban, district van het regentschap Madiun; Djapan = het regentschap Madjakerta; Grobogan, regentschap; Lawanoe = Loano, district van het regentschap Purwaredja, Kedu; Malaran, misschien een dorp nabij Trenggalek, regentschap Tulungagung. (Cs.)

[106]) Uit de *Overgecomen brieven 1756*, 17^de^ boeck, afdeeling Sumatra's Westcust, folio 621 en volgende.

1. Dragen den Sulthan Mamet-chia, den Manca-boemie en twintig mentries van **Indrapoura** hare landen in volle eygendom en gehoorsaamheid op aan de Comp[ie]. . . . Zie verder contract CMLX met Trusan

2. Als art. 2 van het contract met Trusan.

3. Waarentegen de Comp[ie] aanneemt haar van alle overlast of feytelijkheden, die haar ter zee, 't zy door Atchinders dan wel eenige andere vyanden [107]) te bevryden en beschermen.

4 t/m 7. Als art. 4 t/m 7 van het contract met Trusan.

8. Voor alle negotie, zo in- als uytgaande zullen zylieden geene tollen mogen eyschen dan de ordinaire geregtigheden van ¾ rijxdaalders voor de baar peper.

9 en 10. Als art. 9 en 10 van het contract met Trusan.

11. Zullen zylieden geene vaarthuygen ergens moogen senden zonder een pas, tot Poelo Chinco te versoeken.

12. Als art. 13 van het contract met Trusan.

13. By aldien een uyt de haere zal komen te overleyden, dan wel door ouderdom sig van de regeering sal willen ontdoen, zullen zy de geregtigste ter opvolging aan den commandeur en raad tot Padang voordraagen om die plaatsen na goedvinden ter nadere approbatie van Haar HoogEdelhedens vervult te werden.

14. Houden zy de oude contracten, waarvan hen thans copia ter hande werd gesteld, in vollen vigeur en kragt.

Aldus gedaan, gecontracteert en b'eedigt in de negorie **Indrapoura**, den 15[den] February 1755, ter presentie van den panglimamoedo van Padang, Radja Lingang, en de ponghoulous Dato Cayo Mara Hindo Bagindo-radja en Radja Mangsor, als getuygen — was getekend — **T[e] P[r] van Herzeele, J. J. Visboom.**

Ter syde stond 's E. Comp[ie]s zegul, gedrukt in rooden lacque.

Lager diverse Maleydse carracters, beteekenende de naamen van de indeesen vermelden **Sulthan Mamet-chia**, den **Manca-boemi** en twintig mantries van Indrapoura.

Daaronder stond: Gecollationeerd en accordeert — was geteekent — **J[e] Boudewijnsz**, provisioneel eerste gesworen clercq.

---

[107]) Klaarblijkelijk zijn hier uitgevallen de woorden. mogten aangedaan werden

CMLXXI. SUMATRA'S WESTKUST.

3 Maart 1755.[108])

Zie de inleiding bij no. CMLX.

Acte van verbindtenis, aangegaan by de gezamenlyke panghoeloes van de negery Pauw, met den commandeur Thymon Pieter van Herzeele en den raad van Padang, ter ordre van Sijn Edelheyt, den HoogEdelGestrengen GrootAgtbaren Heere Jacob Mossel, Gouverneur-Generaal, en de Raaden van Nederlands India tot Batavia.

1. Tot alle gehoorsaamheit en trouwe verbinden sig de panghoeloes genoemt, de Compagnie als haer heere erkennende.

2. Alle producten van hare landen, soo van peper, rijst en . . .,[109]) sullen deselve aan de E. Compagnie moeten leveren tegens behoorlyke pryzen, en niet daarvan naar 't gebergte mogen laten vervoeren.

3. Wanneer 't de Compagnie behagen mogte zijn post te laten vatten in haer district, so sullen alle hulpe in 't extrueren van eenen pagger dienen te bewyzen.

4. Geen afkomende radja zal mogen overnachten in haare negory, sonder permissie van den commandeur tot Padang, en uyt dien hoofde aanstonds daarvan kennisse geven.

5. By aldien eenige weggeloopen Comp[ies] dienaren, vrye of slaven, in haer district quamen op te houden, soo sullen sylieden gehouden wesen desen te laten opvatten en tot Padang af te brengen, mits voor de eerste genietende 4 en voor de laatste 2 rijksdaalders opbrengloon.

6. Alle aanplanting van kapok sullen de panghoeloes moeten weren.

7. Een ieder van de panghoeloes sullen hare peperthuynen tot vrugtbaarheid moeten brengen, mitsgaders de gemeente tot aanplanting aansetten.

8. Hare rijstvelden zullen sy tweemaal 's jaars of in 12 maaneschynen moeten bebouwen.

---

[108]) Uit *Contractenboek* XVII (no. 25) op het Arsip Negara te Djakarta.
[109]) Niet ingevuld.

9. Eenige verschillen onder den anderen ontstaande, so sullen op sware straffen de wapenen niet mogen aangrypen, maar 't selve voor den commandeur op Padang brengen, om naar billijkheit beslist te werden, met welke uytspraak zy zich tevreden zullen moeten houden.

10. Alle verkiesinge van panghoeloes sal alleen aan den commandeur en raad staan, aan wien zy de geregtigste by vacature sullen voordragen.

11. Dat sy [haer] expresselijk wel verbinden, nooyt eenige 's Compagnies vyanden eenige hulp toe te brengen of in hun landen te gedoogen, maar daartegens zoodanig te handelen, als tegen hunne vyanden zouden doen.

Aldus gedaan, verbonden en beëedigd in de negory **Pauw**, den 3^des^ Maart 1755, en na de Maleidsche reecquening den 18 van de maand Djumadilakir 1168, ter presentie van pangliema-moeda van Padang, radja Lingang en de panghoeloes Bangbansa de radja, radja Bahien, radja d'Helje [110]) en radja Gandrin als getuigen — was geteekent — **T. P. van Herzeele, J. J. Visboom, De Colbert, J van Lantsus.**

In margine 's Comp^les^ zegel in rood lak, daarbenevens diverse Maleidsche karakters.

CMLXXII. MALABAAR.

19 Maart 1755. [111])

In aansluiting op de overeenkomst met Colastry — no. CMLVIII — wordt nog het volgende document opgenomen.

Translaat van een geschrift van de regeerende prinse van **Colastry.**

Aangezien d'Edele Nederlandsche Compagny uyt deselver goede wille en affectie voor ons ende onse staten in dit rijk **Colastry** op onse herhaalde instantiën heeft gelieven te consenteeren in den herbouw van den pagood op 's Ed. Comp^nie^ conquest

---

[110]) Versta: radja d'Ilir.

[111]) Uit de *Overgecomen brieven 1756*, 13^de^ boeck, folio 581 e.v.

Carlay, ter selver plek en plaatse, daar deselve bevoorens gestaan heeft, in welke vergunning wy het meeste genoegen vinden, en hetzelve sullende dienen tot aangroey van de goede harmonie tusschen ons en d'E. Comp[ie], derhalven wy, regeerende prince vanwegens den koning deses rijx verklaren en beloven mits dese, voor ons selve en onse wettige navolgers, item alle verdere princen, hooge en lage-stands perzonen van dit rijk Colastry, dat soohaast voorschr. pagood — alschoon ten onsen kosten — zal wesen herbouwt na de limitatie, die ons vanwegens welmelte E. Nederlandse Comp[ie] sal wesen voorgeschreven, wy in geener maniere en onder wat benaming het zy, eenige heerschappye ons aanmatigen sullen op gemeld conquest Carlay, veel min eenig authoriteyt oeffenen of gebruyken over de amptenaren van gewaagde pagood, die zoowel als de verdere inwoonders van die plaatse sullen aangemerkt en g'agt werden te wesen wettige ondersaten van d' Edele Nederlandse Compagny, onder welkers gebied en gehoorsaamheyt almede gehooren sullen alle degeene — van wat conditie en geslagt hy zy — die na dese ter meermelt conquest Carlay zig komt ter woon setten door onse vliid en aanmoediging, en met het believen van d'Edele Nederlandse Compagny, die over alle deselve amptenaren van de pagood en de verdere bewoonders van Carlay zodanigen regt en authoriteyt zal mogen voeren en gebruyken, als de costume des lands van ouds is medebrengende Sullende vanwegen d'Edele Compagny geene hindernisse of beletselen vernoomen worden omtrent de te doene ceremoniën aan gewaagde pagood, nae den gebruyke. En wanneer het mogt komen te gebeuren dat imand van onse onderzaten, tegens ons gepexeert [112]) hebbende, zig vervoegde naer Carlay, zal aan hem aldaar geene verblijfplaatse worden verleend, gelijk wy almede eenige van Carlay hen absenteerende, aan deselve onder onse subordonantie geen schuylplaatse vergunnen sullen.

Ten blyke dat al het voorenstaande overeenkomstig zy met onse ware meeninge en intentie, hebben [wy] dit geschrift zodaanig gepasseert en hetzelve bekragtigt met onse gewoone handtekening op den 9[den] van de maand Minam des jaars 930 — was getekent door Zijn Hoogheyd, den regeerende **Prince van Colastry.**

Lager stond: Op voorschreven conditiën is de herbouwing van de pagood op 's Comp[ies] conquest Carlay door de Edele Nederlandse Compagny aan de regeerende prince van Colastry toegestaan op **Cananoor,** den 19[den] Maart anno 1755 — was getekent — **Godef.[s] Weyerman.**

---

[112]) Peccare, zondigen.

Nog lager: Voor de translatie uyt het Portugees in 't Mallabaars — getekent — **Joan Pereyra**, tolq, en uyt het Portugees in 't Nederduytsch overgeset door **Godef^d Weyerman.**

Lager: Accordeert — getekent — **J.^s Coenraadsz**, gesworen scriba.

CMLXXIII. SUMATRA'S WESTKUST.

31 Maart 1755.[113])

Zie de inleiding bij no. CMLX.

Contract en artikelen, aangegaan by de panghoeloes van den lande **Cottatenga**, tot eene eeuwige verbindtenisse, met den Edelagtbaren Heer commandeur Thymon Pieter van Herzeele, en de E. manhafte capiteynluitenant Jan Jans Visboom, lid in den agtbaren Raad van Politie tot Padang, als gevolmagtigd van Sijn HoogEdelheit, de Hoog Edele Gestrenge Grootagtbare Heere Jacob Mossel, Gouverneur Generaal, en de Raaden van Nederlands India tot Batavia, dan wel degene die hem, commandeur, na dato sullen opvolgen.

1 t/m 10. Gelijk aan 1 t/m 10 van het contract (CMLX) met Trusan, behoudens dat in plaats van den koning of syne Majesteit staat: de panghoeloes of zijlieden.

11 en 12. Gelijk aan art. 13 en 14 van het contract met Trusan.

13. De handel in kapok dienen sylieden op sware straffen te weren, wijl als contrabanda verklaart wordt, en so veel te meer de aanplanting dier boomen.

Aldus gedaan, gecontracteert en beëedigd door voornoemde panghoulous van **Cottatenga**, den 31 Maart anno 1755, en na de Maleidsche reeckening den 18 van de maand Djumadilachir, jaar 1168 na de vlucht van Mahomed, ter presentie van den panglimamoeda van Padang, radja Lingang en panghoeloes Marahindo Baginda radja en radja Mangsoer als getuigen.

Onder stond 's Comp^les zegel, in rood lak gedrukt; — was getekent — **T. P. van Herzeele** en **J. J. Visboom**, benevens eenige Maleische karakters.

---

[113]) Uit *Contractenboek* XVII (no. 25), op het Arsip Negara te Djakarta.

CMLXXIV. MOLUKKEN—SANGIR-EILANDEN.

9 April 1755. [114])

Het optreden van een nieuwen koning van Tagulandang was voor gouverneur Van Mylendonk aanleiding om ook met dit rijkje de bestaande overeenkomsten te vernieuwen zoals hij dat reeds met Manganitu en Siau had gedaan. (*Corpus* V, blz. 564 e.v. en 592 e.v.)

> Artikulen en voorwaarden, aangegaan en gesloten tusschen den Edelagtbaren Heer Jan Elias van Mijlendonk, gouverneur en directeur, benevens den raad in **Molucco**, in naame ende vanwegens Zyne Excellentie, den Hoogedelen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal van de infanterie ten dienste van den staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders wegens deselve en de Generale Geoctroyeerde Oostindische Comp[ie] Gouverneur-Generaal, benevens de Weledele Heeren Raaden van Nederlandsch-India, representerende de hoogste magt en autoriteyt van gemelde Nederlandsche Oostindische Compagnie in deese landen, ter eenre, ende den geëligeerden koning van **Tagulanda**, Andries Tamarol, benevens syne presente rijksgrooten ter andere zyde.

Naardien het rijk van **Tagulanda** door het overlyden van den coning Philip Jacobs, anno 1753 in de maant Juny, is komen vacant te vallen, soo is 't dat den Edelen agtb. Heer Jan Elias van Mijlendonk, Gouverneur en Directeur, beneevens desselfs raaden, goedgevonden hebben den gedachten capitain-lauwt, Andries Tamarol, in dies steede over het rijk van Tagulanda, op de naarvolgende conditiën en voorwaarden, ter geëerde approbatie van Haar Hoog-Edelheden, de illustre Indiase hooftregeeringe tot Batavia, te eligeren en aan te stellen.

1 t/m 11 zijn gelijk aan art. 1 t/m 11 van het contract met Manganitu. [115])

12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 stemmen overeen met 12, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30 van het contract met Manganitu.

---

[114]) Uit *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

[115]) *Corpus* V, p. 564. Men leze daar in art. 2 regel 2 in plaats van althans althoos. (Cs.)

Aldus gecontracteerd, beëedigd en besloten tot **Ternaten** in 't casteel **Orange**, den 9 April 1755 — was geteekent — **J. E. van Mijlendonk, Tonneman, De la haute Maison, A. Wasbeek, Smit, Wynen.**

Ter ordonnantie van den Heer Gouverneur en raad — was geteekent — **Wasbeek**, secretaris.

CMLXXV. MOLUKKEN—TERNATE.

12 Mei 1755.[116])

Bij de beëdiging van Sultan Ajan van Ternate op 8 Februari 1752 (*Corpus* V, blz 544 e.v.), had de Compagnie de hoop uitgesproken, dat hij het vervallen Ternataanse rijk weer zou „op de been helpen". Die hoop is niet in vervulling gegaan; de nieuwe vorst overleed reeds in 1754. In opdracht der Hoge Regering erkende de gouverneur der Molukken den oudsten broeder van den overledene, kaitjil Sjahmardan, als opvolger; deze bezwoer de 12de Mei 1755 het oude contract, waarbij in 1683 Ternate tot leen van de Compagnie was verklaard.[117])

De praeambule is gelijkluidend aan die van contract CMXXXVII.

En nademalen het bestier over het Ternaatse rijk door het afsterven op den 24 Augustus anno passato van Zyne Hoogheid Bianajit Allahil Malikil Mannanni Allawadin Mantsoer Saha Kitchili Ayan Saha van Oudshoorn, is koomen open te vallen en het d'Ed. Comp[ie] alleen competeerende is een ander coning over hetselve te connen verkiesen, na haar sin en welgevallen, gelijk by het 1e articul van het voorschreven contract van 1683 wel uytdrukkelijk is ter neder gestelt, mitsgaders uyt dien hoofde door den heer gouverneur en raad deser **Moluccos** by brief van den 8 September 1754 van het voorschreven sterfgeval aan de Illustre Hooge Indiase regeering tot Batavia kennisse gegeven hebbende, het Zijn Excellentie, de HoogedelGestrenge, Grootagtbare Heere Jacob Mossel, generaal van de infantry ten dienste van den staat der Vereenigde Nederlanden, en weegens deselve alsmeede van de voorschreven Oostindische Compagnie Gouverneur Generaal, benevens de Weledele Heeren Raaden van Nederlands-India, op den

---

[116]) Uit *Contractenboek* X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta.
[117]) *Corpus* III, blz. 304 e.v.

10 December jongstleden grootgunstiglijk behaagd heeft weder tot cooning van 't Ternaatse rijk te eligeeren ende aan te stellen de oudste broeder van Zijn overleden Hoogheyt kitchil Ayan Saha van Oudshoorn, den prins Syahmardan, gelijk Zijn Hoogheyd dan ook vervolgens op den 20 van de gepasseerde maand Maart in raade van Molucco, in presentie van dies rijxgrooten en princen, daarvoor bekent en verklaart geworden is;

Soo is 't dat wy, Paduka Siri Sulthan Amier Iskandar-moeda Syahmardan, coning, benevens alle de na te noemene rijxgrooten en princen van het rijk van **Ternaten**, by deesen voor ons en onse nakomelingen verclaren, in alle zijn deelen en leeden wel ingezien en overwoogen te hebben de articulen en poincten, by het voorschreven contract terneder gesteld, latende ons derselver inhoud wel gevallen, ende belooven en zweeren overzulx hetselve in al zijn articulen, zoo als die liggen en door hoogstgemelden cooning Sibory Amsterdam aangenoomen ende bevestigd, mitsgaders door den jongst overledenen coning kitchil Ayan Saha van Oudshoorn en de Ternaatse rijxgrooten den 8 February anno 1752 b'eedigt en onderteekend zijn, sonder eenige afwykinge volkomentlijk aan te neemen en prompt te zullen naarkomen en onderhouden, even en in dier voegen of deselve tegenswoordig door ons nieuwelijks bedongen en aangenomen waren, houdende dies inhoud ten desen voor ingelijft.

Volgen twee alinea's geheel gelijkluidend aan die afgedrukt op p. 546 van d e e l V en aanvangende met: wijders

Al verder belooven en zweeren wy, koning en gezamentlyke rijxgrooten, zonder eenige de minste vermindering of verandering, in zijn geheel te zullen agtervolgen, heyliglijk te zullen observeeren en na te komen het contract, in dato 24 Juny 1752 door den presenten heer gouverneur en raad deser Moluccos met den laast overleden coning kitiil Ayan Saha van Outshoorn gesloten, b'eedigt en getekend,[118]) conserneerende de volkeren van **Macquiam**, die sig op hetzelve weder onder de gehoorsaamheyd van de Ternaatse croon hebben gestelt, beloovende wy, coning en rijxgrooten, haar de prerogativen te zullen laten genieten, even en in dier voegen als bij dat contract vermelt staat.

Aldus gedaan, bevestigt en vernieuwt ter vergadering van den E.E. agtbaren heer Jan Elias van Mijlendonk, gouverneur en directeur, mitsgaders den raad in Molucco, ten casteele **Orange** op **Ternaten**, den 12 Mey anno 1755, hebbende hoogstgedagte coning Paduka Siri Sulthan Amier Iskander-moeda Syahmardan tot meer-

[118]) *Corpus* V, blz. 573 en volgende.

der bevestiging van dien den eed op den alcoran, in gelykervoegen als zijn overleden broeder kitjil Ayan Saha van Outshoorn den 8 February 1752 binnen dit casteel gedaan heeft, ook aan handen van den heer gouverneur gedaan en afgelegt, gelijk dan ook de rijxgrooten, de princen van den bloede en stenden van het Ternaatse rijk, den goegoegoe-Marsaoly Pattysaranga, de hoecums Soasio, Hairoen en Singhadje, Samaja, den quimelaha Marsaoly Pattilatoe, de Singhadjes-Limataoe-Moeda en -Tomadjiko Pakirie, quimelaha-Tamadi Bitali, senghadje-Koelaba Bane, quimelaha-Pajahi Samum, senghadje-Maleyo Tjemi Barkatty, ngoffamanira Tabala Longso, singhadje-Taffamoetu Barkatti, ngoffamanira-Djiko Mochibit, senghadje-Maleyo Knorra Itja, ngoffamanira-Porongaro Ngongadji, senghadjis-Tobolen Palama, -Tokofi Baulahibiba en -Tafaga Boeriki, quimelaha-Labora Masihoed, senghadji-Fagoedoe Manati, ngoffamanvras-Aulla Sigona, -Fakiri Hongi, -Talanga Pandagar, -Madoe Somail, -Tololieri Molidane, -Ngossando Mahia en -Pagarebo Tafadi, quimelaha-Tabona Sakona, ngoffamanira Sima Aun Knorratjina, quimelaha-Hadobe Kabul, ngoffamanires-Pallangami Maytara Marana, -Gomotsjuni Gara, -Outjoulidoe Sake Abous, -Tofoeri Kona, -Sika Madauja en Kalontjutjo, singhadjis-Pahoe Mardjali, -Gammaknorra Hidajat en -Tafafoe Djangoe, goegoegoe -Loloda Arsil, priester Djou Pehe Amiria Jusaf, Imams Djako Bajano Matawara, senghadje-Capita Mote Ma-anivia, ratibis-Marsaoly Daga, -torongara Mahicari, senghadje Mantjerie, -Moti Tomeni en -Djawal Abdul Salam, mitsgaders de princen van de coninglyke familie: Swaardecroon, Tahirimangsa, Ajan Haar, Hayroen, Aroemsaha, Tirif, Adina Tjaptjika, Miri, senghadji Bangsawan, Kong en Trangsaha, te samen vervangende de overige rijksgrooten, princen van den bloede en stenden des Ternaatschen rijx, insgelijks den eed op haare wyze op den alcoran afgelegd en met hunne naamteekening bekrachtigd, even en in dier voege als hierboven by den coning gesegt is, mitsgaders voorts met rijxzegel is verzeguld geworden, [119])

ende vanweegen d'Ed. Comp[ie] hebben den E.E. agtbaaren heer gouverneur en directeur Jan Elias van Mijlendonk, den opperkoopman en secunde Jeronimus Tonneman, den manhaften capitain-militair Jean Baptiste de la haute Maison, den ondercoopman en g'eligeerd Manado's resident Adrianus Wasbeek, den ondercoopman en garnisoens boekhouder Willem George Abraham

[119]) De titels en namen der Ternataanse grooten zijn veelal corrupt. Dit blijkt reeds wanneer men ze met de ondertekeningen en met het slot van contract CMXXXVII vergelijkt. Het is mij niet mogelijk de nodige verbeteringen aan te brengen (Cs.)

Faber, den ondercoopman en dispencier Jan Smit, den ondercoopman-winkelier en pro-interim-fiscaal Rudolph Anthony Wynen en den ondercoopman en secretaris van politie Anthony van Bywegen, haare handteekening bezyden 't Comp[les] groot zegul hieronder gestelt.

Was geteekent: **J. E. van Mijlendonk, J. Tonneman, J. B. de la haute Maison, A. Wasbeek, W. G. A. Faber, J. Smit, R. A. Wynen** en **A. van Bywegen.**

Ter zyde stont 's Comp[les] groot zegul, gedrukt in rood lacq, en daar bygevoegd: Ter ordonantie van de E.E. agtbaren heer gouverneur en raad — getekend — **A. van Bywegen,** secretaris.

Aan de andere zyde 's conings groot chiap, gedrukt in rood lacq, en geteekend door Zijn Hoogheid den coning van Ternate, **Padukka Siri Sulthan Amier Iskander-moeda Syamardan,** den goegoegoe-Marsaoly **Patisarana Puanscha Amiry Jousouff,** majoor prins **Swaardecroon,** den hoecum-soasio **Hayroen,** den hoecum-singhadje **Samava,** singhadji Limatahoe-**moeda,** senghadje tomadjiko **Pakirie,** singhadje-tafamoetoe **Barkatty,** quimelaha Pajahu **Samnoen,** singhadje Malayoe-**Knorra,** singhadji **Itji,** ngoffamanira Takala **Lonso,** ngoffomanira Djiko **Mochikat,** senghadje Tabalen **Salamma,** ngoffamanira Torongala **Ngoadji,** senghadje **Takapi Boetahibaha,** sengadje Tafaga **Boeriki,** iman Djiko **Matairara,** ratib Djiko **Abdul Moetaliboedin,** ratibie **Marsaoly-daga,** ratibi Moty **Tominy,** kitjili Paheer **Djiwangsa,** kitjili **Hayroen,** kitjili **Tjaptjika,** kitjili **Miry,** kitjilie **Senghadje,** kitjili **Abdul,** kitjili **Transaha,** kitjili **Kon,** kitjili **Boediman.**

CMLXXVI. PALEMBANG.

10 September 1755.[120])

De 15de Juli 1755 benoemde de Hooge Regeering den opperkoopman Johannes Andreas Paravicini tot „expressen commissaris" naar Palembang. Hem werd opgedragen het contract van 2 Juni 1722 — *Corpus* IV, blz. 536—543 — te vernieuwen, en tevens tot overeenstemming te komen over enige „separate articulen tot wederzijds belang". De verhouding tot Palembang was sedert enige tijd gespannen, in verband met de verplichte peperleverantie. Herhaaldelijk trachtten de Palembangers met het gewicht te knoeien, en dit was de reden, dat Paravicini twee geijkte gewichten van

[120]) Uit de portefeuille *Copieën van Indische Contracten,* Kol. archief no. 4464 Q*. Ook in de *Overgecomen brieven 1756,* 21ste boeck, folio 419 en volgende.

50 K.G. moest medenemen. Ook had men de overtuiging, dat zoowel Palembangers als Chinezen geregeld peper over land naar Kroë en Benkoelen voerden en daar aan de Engelsen verkochten, terwijl ook de ambtenaren der Compagnie onder verdenking van particuliere handel stonden, met name in tin. Na langdurige en moeizame besprekingen slaagde Paravicini er in, de koning onderstaand verdrag te doen tekenen. (Zie Paravicini's *Rapport* in de *Overgecomen brieven 1756, 21ste* boeck, folio 359 en volgende.)

Acte van renovatie der vorige contracten, gesloten tusschen de Nederlandsche Oostindische Comp^ie^ en de successive koningen van het **Palembangsche rijk,** nevens nog eenige andere poincten en articulen van verdrag, dewelke gemaakt en gesloten zijn tusschen den Siri Sulthan Ratoe, nevens de aanzienlijkste grooten van het gemelde rijk ter eenre, ende uit name en vanwegens Zijn Excellentie, den Hoog Edelen Groot Achtbare Heere Jacob Mossel, Generaal over de infanterie van den Staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders Gouverneur-Generaal, en de Weledele Heeren Raden van Nederlands India, door evengemelde Haar Hoog Edelhedens expressen commissaris en afgezant, den opperkoopman Johannes Andreas Paravicini ter andere zyde.

1. Eerstelijk werd besloten en vastgesteld, dat er een altoos duurende vreede en vriendschap tusschen de Nederlandsche Compagnie en Zijn Hoogheid, den Sulthan van het Palembangsche rijk, mitsgaders deszelfs nakomelingen en successeurs, zal zijn; voorts de oude verbonden, die in de jaren 1662, 1678, 1679, 1681, 1691, tusschen gemelde Nederlandsche Comp^ie^ en de successive koningen van **Palembang,** gemaakt en gesloten zijn,[121]) by dezen gerenoveerd en vernieuwd, en wel specialijk de t'zamentrekking derzelve, den 2 Juny des jaars 1722, by het aanwezen alhier van den commissaris en gezant, den heer visitateur-generaal der Indische negotieboeken, Abraham Patras G G.,[122]) met wederzijdsche begeerte, dat dezelve van die kragt en waarde zullen worden gehouden en nagekomen, alsof die allen van woord tot woord in dezen waren geinsereerd, voor zoo verre dezelve door deze nieuwe con-

---

[121]) Dat van 1662 in *Corpus* II, blz. 209—212, dat van 1678 in *Corpus III*, blz. 136—142, dat van 1681 in *Corpus III*, blz. 267—273 en 285. Dat van 1691 ten slotte in *Corpus* III, blz. 546—554. Voor het „verbond" van 1679 zie men *Corpus* IV, no. 536, noot 2.

[122]) Gesegender Gedaghtenisse. Het contract van 1722 in *Corpus* IV, blz. 536 en volgende.

ventie en overeenkomst niet werden getraverseert, kragteloos gemaakt en te niet gedaan.

2. En nademaal het door een verflauwing van den waren iever voor 's Comp[les] belangen niet zonder schijn van grond is komen te blyken, dat, hetzy door 's Comp[les] resident, dan wel andere 's Comp[les] dienaren in haren thin- en pepernegotie met sluiken en bedryven van morshandel is benadeeld, getraverseert en grooten afbreuk gedaan, waardoor de leverantie, inzonderheid van peper, tot zoo een geringe quantiteit is gediminueert, dat veele jaren geen scheepslading heeft komen te bedragen, terwijl men intusschen met de uiterste ontstigtinge moest hooren, dat dien corl, tot groote prejuditie van 's Comp[les] negotie, ter sluik van hier na China was overgebragt en vervoerd, zoo beloofd den Sulthan heilig, voortaan zyne onderdanen niet alleen den morshandel en het sluiken in tin en peper op het allernadrukkelijkst by dezen te interdiceren, maar ook alle mogelyke oplettendheid en zorg te dragen, dat zulks in het toekomende niet meer geschiede, teffens aannemende degeen, die bevonden mogt worden daarin te hebben gepexeerd,[123]) op 't rigoureuste na 's lands wyze te doen straffen. En om in deze heylzame belofte beter te kunnen reusseeren,

3. Zoo beloofd Zijn Hoogheid al verder, alle de jonken, die uit China alhier ten handel mogte komen, te doen confisqueeren, alsmede zyne onderdanen, onder wat pretext het ook zoude mogen zijn, de vaart van hier, **Banca** en **Bliton** na derwaards op gelyke poenaliteit en een eeuwige gevangenis niet alleen te inderdiceeren, maar ontwarende, dat zulks door 's Comp[les] residenten of mindere dienaren geschied, inmediaat, al was het per een expresse, daarvan aan Haar Hoog Edelhedens kennisse te geven, om bytijds de middelen tot weering van dat kwaad te konnen reguleeren.

4. En om dies te beter te kunnen nagaan, of er niet peper en thin gesmokkeld en gemorst werd, neemt Zijn Hoogheid aan goede en exacte notitie te zullen houden van al de peper en thin, die voortaan zoowel op Batavia als in de logie geleverd zal worden, en dezelve aan Haar Hoog Edelhedens toe te zenden.

5. En om het door Haar Hoog Edelhedens van tijd tot tijd opgevat misnoegen tegen Zijn Hoogheid t'apaiseeren en zyne onkreukbare trouw en welgeïntentioneerdheid voor de Edele Maatschappy, door wiens alliantie Zijn Hoogheids troon vast staat, t'evidenter te doen blyken, verobligeerd zich by dezen Zijn Hoog-

---

[123]) Gezondigd, van Latijn peccare.

heid, op de incessible en ophoudelyke instantie van den heer commissaris Johannes Andreas Paravicini, als het principaalste articul, in dezen vervat, de quantiteit peper, die door Zijn Hoogheid aan d'Ed. Comp[ie] voortaan, hetzy direct na Batavia, dan wel in de Palembangsche logie, zal leveren, te bepalen op twee en een half millioen ponden of twintig duizend picols 's jaarlijks, met dien verstande nogthans, dat men deze leverantie niet zoo nauw op een jaar zal bepalen, maar de leverantie in de jaren door elkanderen moeten werden gerekend, invoegen dat, byaldien voorschreven quantiteit van twintigduizend picols in dit loopende boekjaar 1755/56, hetzy door misgewas of andere inconveniënten, te water of te lande, en die Zijn Hoogheid duidelijk en ten genoegen aan Haar Hoog Edelhedens zal probeeren,[124]) niet konden worden geleverd, het te kort komende alsdan van het gewas van het daarop volgende jaar, en zoo van jaar tot jaar, vergoed en gesuppleert zal worden.

6. Voorts neemt Zijn Hoogheid aan de peperculture van jaar tot jaar zoodanig te verbeteren, dat de leverantie, zoo het immer[125]) mogelijk is, in korte jaren door Gods goedheid tot op dertig duizend picols of 3.750.000 ponden hoopt te zullen vermeerderen.

7. Daarentegen beloofd de Ed. Comp[ie] opnieuws, den Sulthan in een vreedzaam bezit zyner staten te zullen mainteneren en te doen jouisseeren van alle de regten en praerogatieven, aan Zijn Hoogheids kroon geaccrocheerd; ook alles te contribueeren, dat tot aanwas en bloei zyner staten en onderdanen met gevoeg kan werden gedaan.

8. Wyders verbind zich Zijn Hoogheid de peper, die met deszelfs vaartuigen na Batavia zal overzenden, niet later als ten uitersten den 5[en] Mei buiten de rivier te zullen laten vertrekken.

9. En byaldien Zijn Hoogheids vaartuigen met peper en tin voor Batavia gedestineerd, hetzy door talmeryen in de rivier en naderhand in Straat Banca, dan wel door storm en onweer, van de reis na Batavia mogten werden verstoken, zoo neemt Zijn Hoogheid aan die producten immediaat in 's Comp[ies] pakhuizen op Palembang te zullen leveren.

10. Alle de tin, op Banca en Bliton vallende, verbind zich Zijn Hoogheid aan de Ed. Compagnie, met uitsluiting van alle andere

---

[124]) Bewijzen.
[125]) Ten minste.

natiën, te zullen leveren, en dat in zoodanige quantiteit, als de Comp[ie] zal komen te requireeren, en het capitaal, die deze tot den inkoop van dat mineraal komt over te maken, zal bedragen.

11. Waarentegen haar de Ed. Compi[e] verbind, alle zoodanige Cormandelse, Souratse lywaten en zyde kleeden, die Zijn Hoogheid van Batavia mogte komen te requireeren, en te bekomen zijnde, tegens 40 percent te zullen leveren. [126])

12. Al verder beloofd Zijn Hoogheid de zeerovery niet alleen zooveel mogelijk te weeren en afbreuk te doen, maar zijn onderdanen ten dien einde ook te interdiceeren niet het minste, hetzy slaven of andere goederen, van dezelve te koopen, maar integendeel ontwarende, dat zulks contrarie deszelfs interdict geschied, de rigoureuste straffe aan de contraventeurs te doen exerceeren.

13. De Comp[ie] verpligt zich daarentegen zorge te dragen, dat geen de minste geweld of ongelijk aan de onderdanen van het Palembangse rijk door derzelver dienaren in Straat Banca, en de rivier van Palembang of elders, zal werden aangedaan, en in cas van eenig misbedrijf de daders naar exigentie van zaken ter allerstrengste te zullen doen straffen, mits de onderdanen van Zijn Hoogheid in zulk geval mede pexeerende ofte oorzaak aan 's Comp[ies] dienaren gevende, ook na merites zullen worden gepunieert.

14. Eindelijk en ten laatsten zullen 's Comp[ies] kruissers, byaldien het Haar HoogEdelhedens behagen mogte die nog langer in hare functie te laten continueeren, niet vermogen aan de mond des Palembangse rivier of voor de Soesang [127]) Zijn Hoogheids onderdanen, de inwoonders van de Soesang, te molesteeren, gelijk zulks tot groote ontstigting van Haar Hoog Edelhedens onder een frivool pretext en voorgeven van de vaartuigen te visiteeren, nog onlangs geschied is, maar zullen by het visiteeren van eenig vaartuig des Sulthans opperhoofd aldaar waarschouwen, dewelke zich ipso facto aan boord van het geinspecteerde vaartuig zal begeven, en ten welkers overstaan hetzelve dan ook kan gevisiteerd werden.

Geschreven en bevestigd tot **Palembang**, binnen het hof van

---

[126]) Veertig procent van de normale verkoopsprijs. Dit gold alleen voor lijnwaden, die de vorst voor eigen gebruik noodig had. Zie ook *Corpus* IV, blz. 540, artikel 9.

[127]) Soesang = Sunsang. Zie *Corpus* III, noot 4 op blz. 138 en blz. 615—616 op songsong. Ten rechte: één der monden van de Musi en een daaraan gelegen dorp. (Cs.)

Sulthan Ratoe, in het jaar Jesu Christi 1755, op Woensdag den 10^{en} dag van de maand September en na de Mahometaanse stijl in het jaar 1168, genaamd Baa, den 3^{en} dag van de maand Dul Hija, 's morgens — was geteekend — **J.^{s} A.^{s} Paravicini.** Ter zyde stond: Ons present — geteekend — **H. J. d'Heere en Paul Pell.**

Het separaat articul nopens de munt.

Vermits het gebrek aan Spaanse realen van jaar tot jaar hoe langer hoe meer toeneemd, en het dierhalven voor d'Ed. Compagnie ondoenlijk is Zijn Hoogheids producten met die muntspecie te kunnen betalen, zoo verpligt zich Zijn Hoogheid al zijn vermogen in het werk te stellen en met 's Comp^{les} resident een middel uit te denken en te beramen om de ducatons tegen 80 stuivers ieder, of 4 ducatons voor 5 Spaansche realen, mitsgaders de schellingen, dubbeltjes en duiten in steede van zoogenaamde pitjes [128]) allengskens in deszelfs rijk te doen roulleeren en gangbaar te maken.

Is geteekend door de nevenstaande signatuur, beteekenende 's konings naam en zegul. [129])

CMLXXVII. SUMATRA'S WESTKUST.

13 October 1755. [130])

Van zijn rondreis door de zuidelijk van Padang gelegen staatjes teruggekeerd, begon commandeur Van Herzeele, in gezelschap van kapitein Visboom, een tournee door de om de Noord gelegen rijkjes, waarmede hij eveneens de bestaande overeenkomsten vernieuwde. Zie de inleiding bij no. CMLX. Eerst kwam hij te *Kota Tengah*.

Contract, opdragt en artikelen, aangegaan bij den hoofdregent Maharadja Lello en de 6 panghoeloes, orang caya Mulhodato, pongloe Maradja Deindo, radja

---

[128]) Pitjes, van het Chinese piti, waren muntjes van slecht gezuiverd tin. Ze worden ook wel kasjes genoemd. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, I, glossarium op pitjes.

[129]) In een Besogne der Hooge Regeering op 31 December 1755 werd bovenstaand contract bekrachtigd.

[130]) Uit *Contractenboek* XVII (no. 25) op het Arsip Negara te Djakarta. Zie ook voor een woordelijk gelijkluidende overeenkomst met Tapanoeli de *Overgecomen brieven 1757*, 19de boeck, afdeeling Sumatra's Westkust, 8ste deel, folio 74 en volgende.

Mangha, radja Panyang en Maga Satta Bongsoe,[131]) van den lande **Cottatengie,** tot een eeuwige verbindtenisse met den E.E. Achtbaren Heer commandeur Thymon Pieter van Herzeele, en d'E. manhaften capitein-militair Jan Jans Visboom, lid van den agtbaren raad van politie van Padang, als gevolmachtigden van Syne Excellentie den Hoogedelen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infanterie ten dienste van den staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders vanwegen deselve en de Generaale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie Gouverneur-Generaal, en de Raaden van Nederlands India, dan wel degeene, die hem, commandeur, na dato zullen opvolgen.

1 t/m 9. Gelijkluidend aan 1 t/m 9 van contract CMLX, behalve dat in plaats van: zijne Majesteid is geschreven: de regenten en dientengevolge het meervoud is gebruikt.

10. Zoo het gebeurde dat 's Comp[les] onderdanen, vrye off slaven, quamen weg te loopen en haar schuyl onder hun gebied hielden, zullen zy, regenten, die moeten laten opvatten en aan de Comp[le] overgeeven, mits daarvoor genietend: van een Europees 10 rijxdaalders, en van eenig ander inlands dienaar off slaaff 5 rds, op arbitrale correctie.

11 = 11 van contract CMLX met: regenten in plaats van zijne Majesteid.

12 en 13 = 13 en 14 van contract CMLX met hetzelfde verschil.

Aldus gecontracteerd, beëedigd en geteekend door voornoemde regenten ten poste **Priamang,** in de veldschans **Vredenburg,** den 13 October 1755, na de Maleidsche reekening den 8 van de maand Atmaharim,[131a]) van den jare na de vlucht van Mahomed 1169, ten overstaan van den tuanco pangliema van Padang, radja Lingang en de 4 panghoeloes, dato Cayo, radja Mangsoe, radja d'Hillier en radja Boeyang, als getuigen — was geteekend — **T. E. van Herzeele, J. J. Visboom.**

Lager en in margine stonden diverse Maleise caracters, waarby 's Comp[les] segel in rood lak.

---

[131]) Dit zijn er maar 5. Vermoedelijk zijn de komma's lukraak tussen de den 18[den] eeuwsen copist al onbegrijpelijke woorden ingestrooid. Het Mangha van nr. 3 en radja van no. 4 houd ik bijv. voor uitelkaar geraakte stukken van een gelar (= titel), Mangaradja = Maharadja. (Cs.)

[131a]) = Muharram. (Cs.)

Onder stond: Ter ordonnantie van den Edelachtbaren Heer commandeur en raad tot Padang — was geteekend — **Jan Boudewijns,** scriba.

CMLXXVIII—CMLXXXII. SUMATRA'S WESTKUST.

13 October 1755. [132])

Op dezelfde dag en terzelfder plaatse tekenden de sutan en de 10 panghulus van de **V Kotta's** een geheel gelijkluidende overeenkomst. Wij volstaan met de verwijzing naar het vorige document. Hetzelfde geschiedt ten aanzien van radja Angke en de zes panghulus van de **VII Kotta's**; van sutan Maradja Lello en de 4 panghulus der **XII Kotta's**; van de twee hoofdregenten en de 6 panghulus van **Tiku**; en voor den radja en 6 panghulus van **Ulaka,** die respectievelijk op **13, 13, 13, 14** en **15 October 1755** volkomen gelijkluidende overeenkomsten tekenden.

CMLXXXIII. GORONTALO—BINTAUNA.

21 October 1755. [133])

Het optreden van een nieuwe „coningirne" over het rijkje van Bintauna — zie *Corpus* V, blz. 226 e.v. —, was voor den gouverneur der Molukken aanleiding aan den resident te Gorontalo op te dragen het contract met dat rijkje te vernieuwen en belangrijk uit te breiden.

Verbond en voorwaarden, aangegaan, vastgestelt, geslooten, beëdigt en verseguld tussen den ondercoopman en Gorontaalschen resident Thomas Thornton, ter veel g'eerde ordre van den Weledelen Agtbaren Heer Jan Elias van Mijlendonk, gouverneur en directeur over de provintie **Ternaten** en den resorte van dien, beneevens die van zynen raade, in naam en vanwegen Zijn Excellentie, den Hoogedelen Grootagtbaren Heer Jacob Mossel, generaal van de infantery ten dienste van den staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders Gouver-

[132]) Uit *Contractenboek* XVII (no. 25) op het Arsip Negara te Djakarta.
[133]) Uit *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

neur-Generaal, en de Weledele Heeren Raaden van Nederlands-India, als representerende de Generaale Nederlandse G'octroyeerde Oostindische Comp^ie^ en staat der Vereenigte Nederlanden in deese gewesten ter eenre

ende de princesse Manilha, g'eligeerde coninginne over het rijk van **Bintaoena**, benevens hare rijksgrooten ter andre syde.

Aangesien naar het overlyden van den coning Citchil Tolucco [134]) het rijk van **Bintaoenen** aan desselfs wettige dogter, en succestrice, de princes Manilha, is opgedraagen, conform het aanschryvens van den Wel Edelen Agtbaaren Heer Gouverneur en Raad tot **Ternaten**, vervat by welgemelde Haar Agtbaren missive de dato 24 January deses jaars, onder de mits dat deselve benevens haare rijksgrooten koome te renoveeren het contract, sub dato 3 April 1735 door welgemelde haaren heer vaader (L.M.) [135]) met den Wel Edelen Agtbaren Heer Johannes Bernard (H.L.G.) [136]) aangegaan ende geslooten, soo werd ingevolge qualificatie van voorgemelde WelEdelen Agtbaren Heer Gouverneur en Raad, naar luyd van Haar Agtbaren brief van den 25 Juny daaraan volgende op de naargenoemde conditiën en voorwaarden, aan haar het gemelde rijkje bevestigd, met sodanige alteratie en ampliatie als hieronder volgt, te weeten:

Eerstelijk verclaaren en keuren goed de coninginne van Bintaoena, benevens haare rijksgrooten, voor haar en haare nakomelingen en erven, soodanige opdragt van hun land en volkeren, als den coning van Ternaten, Zijn Hoogheid Amsterdam, in den jaare 1683 aan d'E. Comp^ie^ by geschrift en zegul heeft bevestigd en overgelaten, [137]) sonder daarteegens ten eeuwigen dagen iets te doen of te onderneemen, directelijk ofte indirectelijk, veel min te gedoogen, dat daarteegens door imand anders ietwes gedaen ofte ondernomen werde.

2. Gevolgelijk verklaard de coninginne en rijksgrooten dit haar rijk en land, als een leen van d'E. Comp^ie^ te ontfangen en te aanvaarden, te houden en te besitten, 't welke ook by verkiesing van

---

[134]) *Corpus* V, blz. 226 e.v. wordt zijn naam Tolucki naar een corrupt handschrift geschreven. (Cs.)
[135]) Loffelijker Memorie.
[136]) Hoog Loffelyker Gedagtnisse.
[137]) *Corpus* III, blz. 304 e.v.

een ander coning op het aanneemen van het rijk successive zal moeten geheft ende getild werden.

3. Buyten hetwelk geen coning op voorschreven land zal mogen gekoozen, nog ook niet daarvoor erkent werden, tenzy vooraf door d'E: Comp[ie] is aangesteld en in 't rijk bevestigd, vermogende de rijksgrooten niemand daartoe aan te stellen maar alleen ymand, daartoe voor te draagen, van wiens bequaamheid, goede wille, en genegenheid zy verseekering aan d'Ed. Comp[ie] konnen doen ende daarop derselver goedvinden ter aanstelling en bevestiging moeten afwagten.

4. Welke aangestelde coning of coninginne vóór de verkiesing en aanvaarding van het rijk deese acte van opdragt en voorwaerden zal moeten goedkeuren en belooven in allen deelen en poincten die te zullen agtervolgen, nakomen, onderteekenen en besweeren.

5. Den gekooren coning of coninginne op deese wyse aangesteld, ende bevestigd zijnde, zal door niemand af, ende een ander weeder in de plaats mogen aangesteld werden, sonder toestemming en goedvinden van d' Ed Comp[ie].

6. Den coning of coninginne en zal niet vermoogen eenige der rijksgrooten, 't zy goegoegoe, capiteyn-lauwt of hoeccum af te setten, veel minder andere in derselver plaatse aan te stellen, dan met voorweeten, bewilliging en toestemming als vooren.

7. En aangesien het rijkje van Bintaoena in twee negoryen verdeeld is, waarvan de eene hier aan de qual, [138]) en de andere aan de overkant van het gebergte geplaatst is, de eerste zijn Mahumedaanen, die alhier 's Comp[ies] werken verrigten, zoo aan de benting, wagt, arbeydende en andere diensten zijn doende, en de tweede aan de overkant nòg Christenen, nòg Mahumedaanen, maar heydenen zijn, die aldaar goud graaven, mitsgaders deselve van al over langen tijd versoek hebbende koomen te doen, van gelijk de Attingoalders in het Christendom te mogen onderwezen en gedoopt worden, zoo beloofd de coninginne te zullen verleenen vryheid van religie en te dulden dat den gereformeerde Christelijken godsdienst, soodanig als in de Nederlandsche Kerke agtervolgens de algemeene Kerkvergaadering gehouden tot Dordregt ende aldaar vastgesteld in den jaare 1619 op voormelde overwalsche negory onverhindert g'oeffent zal mogen werden.

8. Ende zal ten dien eynde van daar zoowel als uyt alle haare

[138]) Kwal of kuala = riviermond.

landen en gebied geweird moeten werden alle roomsgesinden, Spaanse of andere paapen, monnikken, priesters, of leeken, beloovende de coninginne en haare rijksgrooten, geentsints te zullen gedoogen, dat deselve een voet aan land setten, maar aldaar buyten haare kennisse gekomen zijnde, hetselve haar te ontseggen, en by weederstreeving geweldig daaruyt te dryven ofte wel gevangelijk aan den resident 's Comp[ie] weegen tot Gorontalo te overhandigen, alsoo die luyden niet anders dan verwarring en onlusten met haar brengen.

9. Waarbenevens de coninginne wel expresselijk belooft, geene Mahumedaensche imans, hadjis of andere geestelyke van haare religie te zullen permitteeren, veel min gelasten om de ingeseetenen der overbergse negory Bintaoenen op de eene of andere wyze tot het Mahumedaensdom over te haalen, nemaar hetselve beletten en tegengaan, en die bewoonders in haare gedaane verkiesing tot het Christendom laten gewerden.

10. De coninginne van Bintaoenen, haare rijksgrooten en onderdanen, zullen geen oorlog, teegens wien het soude mogen weesen, aanneemen nog beginnen, maar wel verweiren, soo wanneer door ymand mogte werden aangetast en overvallen, wagtende haar vooral wel de eerste reeden daartoe niet te geeven, zullende verders in diergelyke voorvallen, goede en waragtige aanteekening houden om daarvan te konnen bedient werden, daar en waar sulks behoord.

11. Ook belooft gemelde coninginne en haare rijksgrooten, geen Europeesen, 't zy Spanjaarden, Portugeesen, Fransen, Engelsche, Deenen, Sweeden, Oostenrijkers, of andere natien, hoedanig en waar die vandaan moogen zijn, ook geene Boegineesen, Mandhareesen, Javaanen, Atchinders, Thedongers, Proppers,[139]) Maccassaren, dan wel andere op of in haar landen te ontfangen of dulden, maar van deselve naar Ternaten, aan dengeene die aldaar 't gesagh der Ed. Comp[ie] voert, te zullen overwyzen, dan wel, des mogelijk, verseekert aan den resident 's Comp[ies] weegen tot Gorontalo overhandigen.

12. Sullende haar allesints en overal toonen vrienden van 's Comp[ies] vrienden en vyanden van derselver vyanden te zijn, ook tot soodanige togten of oorloogen, te waater of te land, nee-

---

[139]) Thedongers, mij niet duidelijk. Proppers = vermoedelijk Pelopors en dan òf Palopoërs (vgl no. MXIX) òf zwervers (in ongunstige zin), het Nederlandse „voorlopers". (Cs.)

vens andere bondgenooten d'Ed Comp[ie] ten dienste staan, als buyten gevaar harer landen en naar billijkheid zal konnen geschieden. Waarentegens d'Ed. Comp[ie] in alle voorvallende zaaken, gelegentheeden en ongemakken, deselve getrouwelijk en naar vermogen zal adsisteeren en tragten te helpen, voor zooverre de nood en tijds gelegentheid vereyschen zal.

13. Dog sal, als gezegt is, de conninginne van Bintaoena tot sodanigen oorlog de eerste reeden niet geeven, veel min op en omtrend de landen, onder de bescherming der Ed. Comp[ie] staande, hetsy op de cust van Celebes of in de bogt van Tominy,[140]) dan wel elders mogten ophouden, van daar op ontbieden, en by weygering van hetselve, de overtreeders houden en aanmerken als rebellen, en die, zoowel als die hun buyten haar voorweeten of kennisse aan het swerven en rooven mogten begeeven, door alle mogelijke weegen tragten in handen te krygen en gevangen aan d'Ed. Comp[ie] overgeeven; item de schade, die sy mogten hebben veroorsaakt, vergoeden of doen vergoeden en de beledigde parthy soodanig te vreeden stellen, dat daaromme geene klagten nog pretensie by d'Ed. Comp[ie] zullen behoeven te werden gedaan.

14. Blyvende ook gehouden, gelijk alhier beloofd werd, alle 's Comp[ies] vasallen en getrouwe bondgenooten, in nood of door een ander aangetast werdende, de behulpsaame hand te bieden, en na vermogen by te staan, ofte wel sodanige strydende partyen, is 't doenelijk, tragten te versoenen. Ende byaldien eenige der bondgenooten door openbaare vyanden b'oorlogt werden, zal de coninginne gehouden zijn sulks op 't spoedigst aan den resident alhier bekent te maken.

15. Geen caret, wax, of andere goederen, waarin d'Ed. Comp[ie] handelt, zal door de coninginne van Bintaoena, haare rijksgrooten of onderdaanen, aan particuliere handelaars mogen verkogt worden, maar alle die producten aan d'Ed. Comp[ie] moeten geleevert werden, die hetselve ten redelyken prysen 't sy voor lywaaten of contanten, zal aanneemen en voldoen; en zal de coninginne en rijksgrooten en alle onderdaanen van Bintaoena op de overtreedinge deeses hebben te letten, op poene van contrarie doende, naar den inhoud der daarteegens g'emaneerde placcaten, ten rigoureusten gestraft werden.

16. Alle lijfeygenen der Ed. Comp[ie], haare dienaaren of onder-

---

[140]) Hier is klaarblijkelijk een deel van den zin weggevallen, b.v. „maar hare onderdanen, die zich daar".

daanen, dewelke hun vlugtig [141]) onder het Bintaoenaas gebied mogten ophouden, dan wel haar in der tijd naer derwaarts fugatief begeeven zullen, belooft de coninginne van Bintaoena en haare rijksgrooten te zullen doen opvatten en aan d'Ed. Comp[le] inhandigen, om aan de eygenaars ter hand gesteld te werden, voor welk opvangloon aan de brengers derselver, voor yder lijfeygen, 't zy in geld of cleede, 10 rds. sal werden voldaan.

17. De vaart naar Amboina, Banda en Macassar, Java, Magindanauw, de cust van Borneo, of elders, en zal by de onderdaanen van Bintaoena niet mogen werden ondernomen, hetzy onder welk pretext 't soude mogen weesen, dan alleen met speciaale permissie van den Weledelen Agtbaren Heer gouverneur, of die het gesag tot Ternaten voert, en alsdan ook niet verder als haare verleende passen sullen luyden, sullende deselve, die haar hierteegens koomen te misgrypen, als roovers ten rigoureusten werden gestraft.

18. Al het stofgoud dat op het land van Bintaoenen gegraaven werd, off ingesamelt, dan wel te bemagtigen zal weesen, belooft de coninginne en rijksgrooten aan d'E. Comp[le] te sullen leeveren en doen leeveren, suyver en schoon teegens tien rds. de reaal swaarte, sonder te gedoogen dat hetselve vervalscht of verdonkert werd, op poene dat dengeene, die dat mineraal mengen, vervalschen, dan wel aan particulieren vercoopen, verruylen, verhandelen of verdonkeren, op het swaarste ten exempel van anderen sullen werden gestraft.

19. En aangesien seedert het ontdekken der goudmynen aan de qual Sancob, door den resident tot Gorontalo, Jacob Scheerens, aldaar een corporaal en twee gemeene soldaten geplaatst zijn geworden, ten eynde het gegraaven werdende stofgoud in te samelen en tegens 's Comp[les] lywaten in te ruylen, zoo beloofd de coninginne en haare rijksgrooten te sullen besorgen, dat voornoemde crygers altijd van een goede wooning werden voorsien, en deselve met eenen goeden suffissanten pagger ompaggert werde, zoo teegens den aanval van alle quaatmeenende roovers en vyanden, als om tegens dieven als andersints gedekt te zijn, mitsgaders alle dagen twee man quartsvolck [142]) tot de noodige diensten voor de Europeesen te geeven, soo om water te haalen, als brandhout te cappen en andere handryking te doen, die van 's morgens vroeg tot 's avonds laat in de benting of logie sullen moeten verblyven.

---

[141]) voortvluchtig.
[142]) Heerendienstplichtigen.

20. De coninginne en haare rijksgrooten belooven telkens vijftig man in de goudmynen te houden ende die door andere doen vervangen, mitsgaders telkens tien of vijfthien man verleenen, wanneer den resident lywaaten naar derwaards senden, of den commandant die van Gorontalo wil laten afhaalen, in welk eerste geval sulks door die van de aan deese qual leggende negory, en in het laatste door die van over het gebergte zal moeten geschieden.

21. Off by geval door storm, swaar weer, als andersints, eenig 's Comp^ies^ boodem, klein off groot, onder het Bintaoenaas gebied mogt koomen te vervallen en gebrek aan het een of ander had, so belooft de coninginne en rijksgrooten alle hulp en bystand aan deselve te sullen bewyzen, en met hetgeene benoodigt is te adsisteeren, hetwelk by d'Ed. Comp^ie^ by gelegentheid seer gaarne sal werden gerecompenseerd ofte vergolden.

22. En aangesien in den jaare 1746 door den Weledelen Agtbaaren Heer Gouverneur en Raad tot Ternaten is bepaalt, dat de negory van Bintaoenen sesthien man tot het helpen opbouwen van 's Comp^ies^ fortificatienwerk alhier tot Gorontalo zal moeten leeveren,[143]) zoo belooft de coninginne en rijksgrooten aan die ordres te zullen voldoen, en van de overbergse negory agt man, en van die aan deese geleegen is, mede agt man tot dat werk te sullen contribueeren.

23. Ingevalle onder het Bintaoenase gebied, speceryboomen mogten zijn, of in der tiid ontdekt werden, zoo belooft de voorschreven coninginne en rijksgrooten, deselve opstonds te doen uytroeien, of wel d'Ed. Comp^ie^ daarvan kennisse geeven, om door deselve omgevelt en onder de voet gehakt te werden, en wyders noijt te dulden, dat op haar land eenige specerygewasch werd aangekweekt

24. Indien den Weledelen Agtbaren Heer Gouverneur tot Ternaten, of den resident tot Gorontalo, om een vaartuyg, corra-corra of gilalo, dan wel eenige manschappen, 't zy tot transport van een predikant, 't bestellen van brieven of ook houtwerken tot het maaken of repareeren van chialoupen, dan wel andersints, benodigt wierde, zoo zal de coninginne en rijksgrooten gehouden zijn de Ed. Comp^ie^ in sodanige gelegentheid, so veel mogelijk zal weesen, genoegen te moeten geeven, en 't aan voorschreven gerief niet laten ontbreeken.

---

[143]) *Corpus* V, p. 410. (Cs.)

25. In alle zaken, die billijk en regtmatig zijn, dewelke door den resident tot Gorontalo in naam der Ed. Comp[ie] werden gerequireerd, belooft de coninginne en rijksgrooten sonder weygering adsistentie te verleenen, zooveel als de nood vereyschen en de mogelijkheid toelaten zal.

26. Gelijk de coninginne en rijksgrooten ook aanneemen, des door den Weledelen Agtbaaren Heer Gouverneur en Raad op Ternaten daartoe vermaent of g'ordonneert werden, in persoon voor haar Agtbaren te zullen verschynen, zoo dikwerf als het deselve behagen zal de coninginne met of sonder rijksgrooten, dan wel een of alle haare raaden, op te ontbieden, sonder sulks onder wat pretext hetselve mag weesen, te dilayeeren ofte agterweegen te laaten.

27. Ten laatsten beloove ik, coninginne, en rijksgrooten, alle hetgeene voorschreven staat, als vrome en getrouwe leenmannen der Ed. Comp[ie] in alle deugt en opregtigheid te onderhouden, en van alle Bintaoense onderdanen te doen onderhouden, zonder dat om deese of geene verschillen, die er indertijd zouden konnen ofte moogen ontstaan, eenige verbreeking of vermindering van dit contract zal geleeden ofte gedoogt werden. In teeken der waarheid is deze door my, coninginne, en verdere rijksgrooten, zoo op de Mahumedaanse wyse op den alcoran, als naar de Christen manier door eenige rijksgrooten, met het uyten van deese woorden: Soo waarlijk helpe my God Almagtig, met eede bevestigd, geteekend ende verseegelt, werdende hetselve door den ondercoopman en resident, hiervooren genoemt, in naam ende vanweegen voorschreven meede onderteekend.

Onder stond: Aldus gedaan, vastgesteld, geslooten, geteekend, beëedigt ende versegeld tot **Gorontalo,** in 's Compagnies loge **Illodoa,** den 21 October 1755 — was geteekend — **T[e]. Thornton,** en daarnevens gedrukt 's Compagnies zegul in rooden lacque.

Nog stond ter syde: Ons present — geteekend — **R. Hart, J. Seydelman** en **Caspar Hieler.**

Lager: Accordeert, **Joh. Christ. Cranach,** secretaris.

CMLXXXIV—CMLXXXVII. SUMATRA'S WESTKUST.

21 November—17 December 1755.[144])

Op zijn rondreis langs de Westkust en de latere Residentie Tapanuli sloot Herzeele nog een viertal geheel gelijkluidende overeenkomsten en wel

21 November 1755 met de panghulus van de **IX Kotta's,**
23 November 1755 met die van **Air Bangis,**
30 November 1755 met die van **Natter** (= **Natal**), en
17 December 1755 met die van **Tabussang.** Zie verder bij no. CMLX.

CMLXXXVIII. SURATTE—DEKHAN.

18 December 1755.[145])

Van Bombay uit dreven de Engelsen een belangrijke handel op de Dekhan. Heeren-XVII hadden er op aangedrongen, dat de Nederlanders ook zouden trachten aandeel in die handel te krijgen, en van Suratte uit werd de onderkoopman Hendrik Kroonenberg als commissaris naar Denda Rayapour gezonden, via Bassein.[146]) Het resultaat was, dat een voornaam koopman, Trimmilo-Said, daar als vertegenwoordiger van de Compagnie zou optreden. Aan hem en aan de Compagnie verleende de vorst de volgende privileges (*Secrete brief van Suratte naar Batavia d.d. 2 Maart 1756*).

> Translaat Deccenise copia voorregt-poincten, door den Denda Rayapoersen vorst aan d'E. Comp[ie] verleend, te weeten:

1. De vlag van uw Comp[ie] sal uw in mijn stadt tot maintenue van desselfs fatsoen, moeten laaten waeyen en alles aanwenden om myne zeehaven door de negotie florissant te maken.

2. By aankomst van desselfs scheepen en andere vaartuygen kan

---

144) Uit *Contractenboek* XVII (no. 25) op het Arsip Negara te Djakarta.
145) Uit de *Overgecomen brieven 1757*, 22[ste] boeck, 2[de] register, folio 19—21
146) Denda Rayapour; Danda Rajpuri, was een fort in het gebied Janjira, toebehorend aan de merkwaardige dynastie van Abessiniers, die de admiraalswaardigheid van het Hindustanse rijk in 1660 had verworven en die zich sedert het uiteenvallen daarvan als piratenmacht gedroeg. Deze heren waren Moslims en stonden bekend als de Sidi's. De macht van den vorst van Janjira strekte zich in 1755 niet ver meer uit, de Mahratten bedreigden het rijkje. De stad en het fort D. liggen op een eiland voor de kust. (Cs.)

uw deselve vry en ongehindert lossen [en] de goederen in pakhuysen opslaan. En schoon van alle oude tyden in deese haven een gebruyk is geweest, dat daarvan geregtigheyt off ankergeld genomen werd, so sullen egter uw scheepen en vaartuygen hier vry van zijn en geen de minste hindernis toegebragt werden.

3. So 'er eenige twist tusschen desselfs bedientens mogte ontstaan, daarmede sal den derbhaar[147]) sig niet bemoeyen, maar alles kan in desselfs huys[148]) afgemaakt werden.

4. So 'er eenige cooplieden, die geld aan d'E. Comp[le] schuldig mogten sijn, onwillig waren om hetselve te betalen, soo sal den derbhaar sijn vlijt aanwenden om die onwillige tot de betaling te constringeren.

5. Ingevalle de aangebragte coopmanschappen in myne haven alle niet souden kunnen verkogt werden, en uw begerig was die na andere plaatsen te versenden, so sal daarvan niet meer als eens, dat is by aanbreng, thol genomen werden; dog uw begerig sijnde om deselve na boven ofte landwaarts — in te vervoeren, sal ik almede uw bevoordelen.

6. Alle vaarthuygen, die met de Hollandsche vlag vaaren en met derselver passen voorsien sijn, sal door mijn atimade[149]) geen de minste hindernis toegebragt werden.

En alhoewel in myne zeehavens door een ieder 5 en meer per cento thol betaalt werd, so sal uw van desselfs Comp[les] goederen niet meer als 2½, navolgens Souratse gewoonte, geven; en hiervan geef ik aan uw ¾, omdat onse vriendschap vermeerderen souw, tot een geschenk. Dus 'er voor uw om te betaalen niet meer als 1¾ per cents overschiet. Dog dit voor 's E. Comp[les] en niet voor degeene, die onder de protextie van gemelde Comp[le] sijn, also die 2½ sullen moeten geven.

Dit zijn myne poincten, die ik Uw E. toestaa en waarinne geen verandering sal gemaakt werden, het en waare dat hieraan iets mogte gebreeken off uw begeerig sijnde daarby nog eenige andere prerogativen te voegen, soo sal ik sulx by uw personeele aankomst alhier met hert en ziel toestaan. Waarop ik mijn parool en handtasting geve.

---

147) Durbar, Gerechtshof, ook bestuurder. (Cs.)
148) De loge der Compagnie.
149) Atimad, rijksbestuurder. Zie *Corpus* IV, noot 1 op blz. 94.

Onderstond: Voor de translatie volgens opgave van twee Deccenise cooplieden — was geteekend — **H^k. Kroonenberg.**

Lager: Accordeert — was getekend — **P^r. J^n. Wenking,** eerste gesworen clercq.

Translaat Deccenisse versekerschrift door den Denda Rayapoersen vorst aan de E.E. Agtb. Heer directeur Johan de Roth tot het dryven van een vryen handel verleent.

Ik, Reste-chan, heer van 't casteel en stadt **Dinda Rayapoer,** item, hoofd der vlooten, maak bekent, dat in deesen dagen door Trimmik-Seet eenige goederen en coopmanschappen staan aangebragt en vervoert te werden, om welke reedenen niemanden van mijn vloote deselve sullen vermogen op te houden off te beschadigen, hebbende ik dat van mijn hoff met vernoeging verleent in de maand Rebul Auwel, den 14^den [150])

Aan het hoofd deses stond Ziedies zegul, in swarten inkt gedrukt, en aan het einde Sijn Edele's ring of versekert cachet.

Onder stond: Voor de translatie volgens opgave van twee Deccanse cooplieden – was geteekent **H^k. Kroonenberg.**

Lager: Accordeert — geteekend — **P^r. J^n. Wenkink,** eerste gesworen clercq.

CMLXXXIX—CMXCII. SUMATRA'S WESTKUST.

20 December 1755—5 Januari 1756. [151])

Nog sloot Herzeele ten slotte een viertal gelijkluidende overeenkomsten met rijkjes in de latere residentie Tapanuli nl.

20 December 1755 met den radja van **Sorkam,**
27 December 1755 met dien van **Tapanuli,**
31 December 1755 met de hoofden van **Gunung Tuwa,** en
5 Januari 1756 met die van **Baros.**

Zie verder bij no. CMLX.

---

[150]) Rabi-ul-Awal 1169 begint op 5 December 1755.
[151]) Uit *Contractenboek* XVII (no. 25), op het Arsip Negara te Djakarta.

CMXCIII. MALAKKA—DJOHOR—SIAK.

19 Januari 1756.[152])

Het achtste artikel van het contract van 3 Nov. 1754 — no. CMLVII — had niet in het concept gestaan, maar was op aandringen van sultan Soleiman van Djohor door de gecommitteerden bijgevoegd. Gouverneur en raad van Malakka waren met deze bijvoeging echter geenszins ingenomen en besloten te trachten een ander contract te sluiten. Intussen legden zij een kleine bezetting op het eilandje Gontong in de mond der Siak-rivier, en rustten een vloot uit tot assistentie van Soleiman tegen Siak. Deze vloot, op zichzelf agerende — dus zonder de Djohorezen — versloeg een scheepsmacht van radja Alam, en nauwelijks had Soleiman dit vernomen of hij spoedde zich naar Malakka, waar men het volgende contract met hem sloot. (NETSCHER, *De Nederlanders in Djohor en Siak*, blz 82 en volgende).

Tractaat van getrouwe vriend- en bondgenootschap, onder de gunstige en verhoopte approbatie der Edele Hooge Indiase regeering, door den WelEdelen Agtbaren Heer M^r. Willem Decker, gouverneur en directeur deser stad en fortresse **Malacca** met den ressorte van dien, nevens zyne byhebbende raden vanwegens de Generale Nederlandse G'octroyeerde Oostindische Comp^ie ter eenre.

met den Doorlugtigen Padoeka Siri Sulthan Saleman-Chai bin Sulthan Abdul Jalil Razi, koning van **Johor** en **Pahan** ter andere zyde, onder vernietiging der in anno 1754 gemaakte [overeenkomst],[153]) perzonelijk aangegaan en gesloten by geleegentheid sig denselven, nevens den Dato-Bindhara-Johor,[154]) Siri Maharadja, voorts Sulthan Mangsoor Chai bin Djenal Abidien, koning van **Trengano,**[155]) en genoegsaam het gantsche hof hier aanwesend bevond, in 't jaar 1169, den 17^den van de maand Rabbil Achier, op Maandag des morgens omtrend agt uuren, zijnde na onse tijdreekening den 19^den January anno 1756.

1. Sal de Compagnie haren ouden vriend na tijds geleegentheid soveel immers mogelijk is, helpen, om alle van het rijk van **Johor**

---

152) Uit de *Overgecomen brieven 1757*, 19^de boeck, afdeeling Malacca, 2^de register, folio 55 en volgende. Gedrukt bij NETSCHER, *De Nederlanders in Djohor en Siak*, blz. XXXII—XXXIV.

153) Zie no. CMLVII.

154) De Rijksbestuurder. (Cs.)

155) Sultan Mansur van Trengganu was een schoonzoon van Soleiman.

afgevallen landen wederom onder de heerschappye van den koning te brengen.

2. Dat, nu den Sulthan Saleman door de kragtdadige adsistentie van de wapenen der Comp[ie] **Siacca** genoegsaam onder zyne gehoorsaamheid ziet gebragt, hy verpligt zal wesen zynentweegen daar een regent te stellen, die, verre van iets tot nadeel der Maatschappye te onderneemen, haar alle billyke hulpe en bystand sal bewysen. Maar byaldien sulc een regent strijdige maatregulen mogte volgen, zal den Sulthaan verpligt weesen een ander te benoemen, die d'E. Comp[ie] aangenamer is.

3. Dat het aan het welbehagen van d'E. Comp[ie] werd gedefereert gelaten om de besetting ten eylande **Poelo Gantong**, in de rivier van Siacca geleegen, daar te laten verblyven, dan wel op een ander plaats, die zy aldaar mogte uytkiesen, te verleggen en na eygen sinlijkheid te versterken.

4. Dat het aan het welbehaagen der Comp[ie] zal staan om, des geraden oordeelende, niet alleen voor de rivier van Siacca vaartuygen ter bekruysinge te zenden, maar bovendien ten opsigte der overtreeders deeses sodanig te handelen en aan deselve zodanige straffe te appliceeren, als na bevinding van zaken nodig zal oordeelen.

5. Dat 'er niemant in de meermelde rivier van Siacca sal werden ingelaten of gepermitteerd, als die van een Malaksen pas voorsien is, dan wel een geloofweerdig kenteeken kan vertoonen van den koning van Johor. Buyten dat sal nòg schip, nòg vaartuyg daar nòg in eenige andere haven, onder dat rijk behorende, g'admitteerd werden.

6. Dat geene lywaten of andere kleeden in de rivier van Siaca sullen mogen werden gebragt nog verkogt, dan alleen die van d'E. Comp[ie] onder hare pascen mitsgaders van den koning van Johor, met seclusie van alle andere Europeesche of Inlandsche natiën.

7. Dat de Comp[ie] in de rivier Siac alleen thol- en lastvry zal zijn van alle in- en uytvoerende koopmanschappen, geensints van voornemen zijnde te participeeren in de geregtigheeden, die den koning als een regaal van zijn kroon alleen toekomen, nademaalen het d'E. Comp[ie] niet dan om den handel te doen is, en geensints om de inkomsten der vorsten na sig [te] trecken.

8. Wanneer d'E. Comp[ie] alle de plaatsen en landen, tot het rijk

van Johor behorende, weder onder haar gehoorsaamheid sal gebragt hebben, zal zy overal, door het gantsche rijk, vryheid hebben te negotieeren, sonder eenige de minste thollen of geregtigheden te betalen.

9. Betreffende de thin op **Slangoor, Calang** en **Lingy,**[156]) dies inkoop sal alleen aan d'E. Comp[ie] gepermitteerd zijn, te weten zo zy dat mineraal selfs afhaald, tegens twee en dertig Spaanse realen de bhaar, en twee Spaans als een douceur voor de regenten dier plaatsen; maar ingevalle de ingesetenen van Slangoor het op Malacca brengen, zal haar vijf en veertig rijxdaalders, en drie rd[s]. als even voor de regenten, betaald werden.

En zo iemand buyten de Comp[ie] g'attrappeerd werd daar thin te negotieeren, zo sal sy die ten haaren behoeve mogen confisqueeren. Maar de koning van Johor van die bergstoffe begeerende, zo sal hy daarover schryven en zoveel, als hy nodig heeft, vragen.

10. Laastelijk: Daar zullen in 't geheel rijk van Johor geen vreemde Europianen mogen g'admitteerd werden, dan met 's Comp[ies] pas voorsien. En by gebrek van dien sullen de hoofden der negoryen haar niet mogen binnen laten komen.[157])

Dit contract zal de koning en de Comp[ie] staande houden en daarvan niet afwyken mogen, zo lange zon en maan haar schijnsel van sig geeven sullen. En op dese wyse sullen wy van onse vyanden ontslagen kunnen raken en d'E. Comp[ie] met gemak en na genoegen haaren handel dryven. Maar zo d'E. Comp[ie] dit contract niet onderhoud, zal zy ook de koning van Johor niets kunnen wyten.

Wat aanbelangd de reets gevalle en nog te makene kosten, zo 's E. Comp[ies] als den konings dienst, zal een yder die hy gemaakt heeft of nog maken zal, moeten dragen.

En zijn van dit contract gemaakt twee eensluydende origineele afschriften, onderteekend en gestempelt met de zegels van d'E. Comp[ie] en dat van de koning, waarvan het eene berust by gemelde Comp[ie], en het andere by Jang de pertuan.[157a])

Onder stond: Aldus overeengekomen en besloten, Malacca,

---

156) Zie *Corpus* V, blz 403.

157) Bij Resolutie van 30 Aug 1759 werd een verandering in dit artikel door de Hoge Regeering goedgekeurd, waarbij op doodstraf het vervoer van tin uit de bovenlanden van Malakka werd verboden en het aan alle vreemdelingen verboden werd in de havens van het rijk te komen. Het desbetreffende contract is door den bewerker blijkbaar niet gevonden. Het wordt vermeld *Realia* I 318 II 19, 183, 184 en bij *Netscher*, p. 95. (Cs.)

157a) d.w.z. bij Zijne Hoogheid den Vorst. (Cs.)

den 19^den^ January anno 1756 — was getekend — W^m^ Decker, S. E. van Stek, G. de Lopes, E. Cramer, F. L. Piazzol en J. Gilbert.

In margine stond 's E. Comp^les^ zegul, gedrukt in roode lacque, en daarom geschreeven: Ter ordonnantie van welgemelde Edele Agtbare Heer gouverneur en raad — was getekent — F. L. Piazzol, secretaris.

Onder stond: Accordeert — getekent — F. L. Piazzol, secretaris.

In margine: Nagesien — was getekent — H^k^. Albrechtsz.

CMXCIV. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

15 Maart 1756. [158])

Jaren lang regeerden in het rijkje Bolaang-Mongondouw vorsten uit het geslacht Manoppo. In 1748 hadden enige „prinsen" bij de Compagnie klachten ingediend tegen den regerenden koning Salomon Manoppo Na een summier onderzoek had daarop de Hoge Regering aan den gouverneur van Ternate opgedragen, den beschuldigden vorst af te zetten en te verbannen, wat in 1749 was geschied.

Geleidelijk was in de volgende jaren gouverneur Van Mijlendonk tot de overtuiging gekomen, dat hier onrecht was geschied en koning Salomon Manoppo het slachtoffer van intriges was geweest. Op zijn voorstel hief de regering de verbanning op, en herstelde den vorst in zijn oude rechten. Het contract, door zijn voorgangers met de Compagnie gesloten, werd nu eenigszins „geamplieerd" en 15 Maart 1756 in het kasteel Orange op Ternate plechtig bezworen.

Renovatie en ampliatie der contracten, aangegaan, vastgesteld, beslooten en verzeguld, tusschen den Heer Jan Elias van Mijlendonk, gouverneur en directeur, nevens die van synen rade, in name en vanwegen Zijn Excellentie, den Hoogedelen, Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infanterie ten dienste van den staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders vanwegens deselve en de Generale Nederlandsche Oostindische Compagnie Gouverneur-Generaal, en de Edele Heeren Raden van India, als representerende de Generaale Oostindische Compagnie en den staat der vrye Vereenigde Nederlanden in deese gewesten, ter eenre,

[158]) Uit *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

en den koning Salomon Manoppo, benevens de presente rijksgrooten van **Boelang** en **Mogondo** ter andere zyde.

Nademaal het de Hooge Indiase Regeering te Batavia, navolgens derselver prijswaardige rechtvaardigkeit en goede intentie voor 's Compagnies getrouwe vassallen, behaagd heeft den voorschreven coning Salomon Manoppo uit syne ballingschap, waarinne hy door valsche betigtingen in den jare 1749 was geraakt, weder terug te roepen en in 't rijk van **Boelang** en **Mogondo** opnieuw te installeeren, gelijk hy dan ook ingevolge Haar Hoogedele's ordre, vermeld by gevenereerde missive van den 31 December 1754, by deesen door den gouverneur en raad in syne vorige koninglyke waardigheid en regten hersteld werd,, op de conditiën en voorwaarden, hierna volgende, als:

1. Verklaart den koning vanwegens de beleedigingen, die hem door den Boelangs goegoegoe en de prinsen Marcus Boelanga en Marcus Manoppo bevorens waren aangedaan, volkomen satisfactie te hebben erlangd, vermits het den gouverneur en raad gevallen hadde, evengemelde goegoegoe van sijn ampt af te setten en, nevens de twee prinsen, met-erwoon op Menado aan te houden, en waarom

2. Den koning heyliglijk belooft van haar alle drie, met hetgeen sy reeds mogten besitten, aldaar rustig en vredig te zullen laten verblyven, sonder ooyt op hen, haar vrienden en goederen, eenig geweld of wraak te oefenen, te meer

3. den gouverneur en raad aanneemt de lijffeygenen, die gedurende 's konings afwesentheid mogten bygekoomen of voortgeteeld wesen, door 's Ed. Comp[le] gecommitteerdens te doen examineren en een ieder de syne na regt en billykheid toe te wijsen.

4 t/m 20. Woordelijk gelijk met de art. 1 t/m 17 van het verbond van 31 December 1731, *Corpus* V, blz. 126 en volgende.

21. Alle Manadoneesen, die uyt haar land mogten vlugten ofte sig nog onder 't gebied van Boelang en Mogondo onthouden, belooven den koning en rijksgrooten tot terugkeer te vermaanen en, ingevalle daar geen gehoor aan willen geven, alsdan deselven door middelen van geweld van haar land te verdryven en voor altoos te houden, gelijk sy ook al verder belooven alle lijfeygenen, die van 's Compagnies dienaren en onderdaanen hun vlugtig naar

Wetangh [159]) of onder 't gebied van dien begeven hebben en nog niet overgelevert sijn, aanstonds te doen opvatten en in 's Compagnies handen te leveren, om aan de eygenaars derselve gerestitueerd te werden, invoegen den coning en rijksgrooten sig verbinden alle soodanige slaven, als in 't toekomende mogten komen weg te loopen en naar Boelang en Mogondo vlugten, aan de Ed. Compagnie off de lijffheeren van dien te willen overleveren, mits dat voor ieder lijffeygen aan de opbrengers derselve tien rijksdaalders sal moeten betaald werden.

22 en 23. Woordelijk gelijk aan 19 en 20 van het verbond van 1731.

24. En nademalen, als voorsegd, volgens goede berigten van den Manado's resident, in den jare 1753 twee nieuwe goudrivieren aan de oost-zuid-oostkust van het land van Mogondo, tusschen **Bentenang** en **Castricumsbaay**, onder gemeld Mogondo sorterende, niet alleen sijn ontdekt, maar ook door hem den gouverneur en raad 9½ realen stofgoud tot een monster en bewijs toegesonden geworden, soo belooven den koning en zyne rijksgrooten na gesegde twee goudrivieren of mynen ten eersten een nauwkeurig ondersoek te doen, van derselver wesenlyke bevinding en gesteldheid aan den Manado's resident, dan wel aan de Ternaatse regering na waarheyd en volgens eed en trouwe duydelijk berigt te doen, met verklaring hoeveel gouds in gemelde rivieren met een doelang [160]) 's daags na waarschijnlijkheid kan gegraven worden, en wat quantum van dat minneraal deese mynen in een rond jaar sullen kunnen uytleveren; gelyk sig den koning en rijksgrooten al verder op 't kragtigste verbinden niet alleen de goudprocure yverigst voort te setten, maar ook al het goud dat in meermelde rivieren en door 't ganse land van Boelang en Mogondo gegraven, opgevischt en gevonden werd, eenig en alleen aan de Ed. Comp'e teegens tien rijksdaalders de reaal swaarte te sullen leeveren, en vooral besorgen dat door hare onderdanen niet het minste van dit mineraal de E. Compagnie ontfutselt en aan vreemde handelaars verkogt werde, invoegen sy wyders aannemen de contraventeurs sonder oogluyking, anderen ten afschrik, te straffen, dan

---

[159]) Wetang. Deze naam is mij slechts bekend in de vorm Wetangers, Oost-Javanen. Met W kan Balambangan bedoeld zijn, een gebied waarmee de Compagnie evenwel eerst in 1763 in strijd kwam. Niet duidelijk is, waarom Bolaang Mongondow nu juist met dat zo ver liggende gebied in verband zou zijn gebracht. Meer ligt voor de hand te denken aan een deel van B-M. als zodanig ken ik evenwel de naam Wetang niet. Is mogelijk W. een schrijf- of leesfout voor Belang, in het zuiden van de Minahassa? (Cs.)

[160]) Houten schotel, gebruikt bij het uitspoelen of „wassen" van gouderts.

wel zoodanige morshandelaars in handen van de Ed. Compagnie te leveren.

25. In selver voegen verbinden en verpligten sig den koning en rijksgrooten al het schildpadhoorn of caret, mitsgaders paarlemoerschulpen, en wax, hetwelk door haar en hunne ondersaten sal werden bemagtigt, ten redelyken pryse na dies valeur aan de Compagnie en niemand anders te doen leveren.

26. Ingeval de Ed. Compagnie oirbaar mogte vinden om in der tijd vestingen, hetzy aan strand ofte binnen 's lands, onder Boelang en Mogondo hoorende, aan te leggen, soo versekeren en belooven de koning en rijksgrooten, dat sy ten allen tyde de materialen, die tot de extructie van deselve benoodigt sijn, uytgesondert spykers, yserwerken en dakpannen te sullen leveren, alsmede een suffisant getal volks tot den opbouw van deselve, en waartoe iedere negory een seeker getal koppen sal moeten opbrengen.

27. Ten laatsten beloof ik, koning, en rijksgrooten, alle hetgeen voorschreven staat als vrome, getrouwe vassalen en leenmannen van de Edele Compagnie in alle deugd en opregtigheyd te sullen onderhouden, sonder dat om dese of gene differenten, die er in der tijd souden mogen of konnen ontstaan, eenige verbreking van voorschreven gerenoveert en geamplieerd contract sal geleden worden. 't Geen wy dan in teeken der waarheid, ik, koning Salomon Manoppo en christen rijksgrooten, met solemneelen eede na de Hollandse, en de andere bobato's [161]) op de Celebesche wyze bevestigen en met onse gewone handteekeningen bekragtigen, wordende hetselve door den heere gouverneur Jan Elias van Mijlendonk en die van synen rade mede onderteekend, mits gaders onder 's E. Compagnies groot zegel g'authentiseerd.

Aldus gedaan, besloten, vernieuwd, geamplieert, onderteekend, besegult en besworen tot **Ternaten**, in 't casteel **Orange**, deesen 15 Maart in 't jaar 1756 — was geteekend — **E. van Mijlendonk, Js Tonneman, J. B. de la Haute Maison, R. A. Wynen, Van Bywegen, Joh. Chr. Cranach.**

Ter ordonnantie van den Edelagtbaren heer gouverneur en raad - was geteekend — **Joh. Chr. Cranach.**

---

[161]) Het woord bobato betekent in de Molukse vorstendommen en daardoor beïnvloede gebieden, zoals B.M., landsgrote, niet regent zoals *Corpus* V, p. 630 wordt gezegd Nergens blijkt iets van samenhang tussen het Ternataanse woord bobato en het Javaanse boepati. (Cs.)

CMXCV. CAIRO—SUEZ.

30 Mei 1756.[162])

In 1755 besloten de Staten-Generaal in het belang van de handel der Republiek, een consul-generaal in Cairo aan te stellen, zoo als Engelsen, Fransen en Venetianen bereids hadden. Zij benoemden daartoe een geboren Engelsman, Robert Hughes, die in de handel van Egypte en Klein Azie goed thuis was, en deze hees 17 Maart 1755 de Nederlandse vlag in Cairo. Toen in 1756 de oorlog tusschen Frankrijk en Engeland uitbrak en deze beide naties elkander de handel op Egypte zooveel mogelijk beletten, scheen voor de Nederlanders een goede tijd aan te breken. De consul-generaal bracht een overeenkomst met den pasja of gouverneur tot stand, volgens welke voor goederen uit de Republiek in Egypte slechts 3 procent invoerrecht behoefde te worden betaald, zonder andere lasten. De pasja drong er bij die gelegenheid op aan, dat ook van Batavia uit de handel op zijn land zou worden geopend en wel naar Suez. Deze besprekingen leidden tot onderstaande overeenkomst.

Dese hooge en groote handteekening dient om te doen weeten, dat in de stad van **Groot-Cairo** de verheefenste onder des Messias natiën, Robert Hughes, consul-generaal van Haer Hoogmogende, de Staten-Generaal van Holland, wiens eynde in geluk zy, gerequesteerd heeft dat de Hollandsche scheepen en haere cooplieden zouden mogen komen van Batavia en de overige gedeeltens van India, die onder hun gesag hooren, geladen met hunne speceryen, peeper, canneel nagulen, nooten en alle andere soorten van spece ryen en Indische linnens en stoffen, mitsgaders allerhande porcelynen, tot Sues

En op hunne aankomst aldaar zullen zy 3 per cento thol betalen, 't welk betaald hebbende, niemand hunlieden iets verder zal mogen opeysschen, nog eenige verdere thollen doen betalen, dewijl sulx overeenkomstig is met de heylige capitulatie van de Hoge Porte; en niets verder zal behoeven betaald te werden excepto de huurre der cameelen, die hunne goederen na Cairo overvoeren.

Ider schip sal tot Suez vierhondert aspers[163]) ankergeld betalen moeten, en niets verder zal men hun mogen opeysschen.

En voor hunne retouren is hun toegestaan om voor Batavia ofte andere gedeeltens van India allerhande Europische goederen, dan wel allerhande producten van India, in te kopen en laden; en niemand zal vermogen hun eenig molest aan te doen of hun hinderlijk weesen.

---

162) Uit de *Overgecomen brieven 1759*, 26ste boeck, afdeeling „Mocha en Groot Cairo", blz. 21 e.v.

163) Kleine Turkse zilvermunt. De naam is ontleend aan het nieuw-Grieksche ασπρος = wit.

Ten dien eynde hebben wy dese onse firman vergunt, en volgens dies inhoude moet het geobserveerd werden. Wy beveelen een ieder om behoorlyke gehoorsaemheyt daeraan te geven en niet toe te laten dat iets desen contrarie geschiedde.

Onderstond: Gegeven 8ste Rammadan 1169.

Lager: Den 30 May anno Christi 1756.

Daeronder: Getranslateerd door my — was getekent — **S. L. Garrison,** notaris.

CMXCVI. DJAMBI.

1 Juni 1756. [164])

In de loop van 1754 ontstond een vijandige verhouding tussen den koning van Djambi en den Nederlandsen resident in dat rijk, Johannes Aalders, veroorzaakt zoowel door de „trouweloosheid" van den vorst als door het ongeregelde leven en de onbeheerstheid van den resident. Het kwam zo ver, dat 's vorsten schoonzoon, de pangérang Nata Widjaja, met een gewapende macht de Nederlandse versterking omsingelde. Aalders en zijn personeel besloten hun heil in de vlucht te zoeken. Zij slaagden er in aan boord van de bark De Leeuw aan de belegeraars te ontkomen en Palembang te bereiken, „'s Comp[ies] loge en effecten, buyten een weynig goud en contanten, dat door hun ten bedragen van ff 9302 . 5 nog gesalveert is, aan den vyand ten proye latende" Toen de Djambische vorst niet aanstonds inging op de hem door de Hoge Regering geboden gelegenheid om volledige satisfactie te geven, besloot men te Batavia tot een expeditie tegen Djambi, die inderdaad in 1755 plaats vond, maar door onvoldoende uitrusting en allerlei omstandigheden niet tot het gewenste succes leidde. Vervolgens ging men over tot een strenge blokkade van de rivier van Djambi, waardoor niet alleen alle handelsverkeer werd stilgelegd, maar ook de noodzakelijke aanvoer van levensmiddelen, waaraan Djambi een tekort had, verhinderd werd. Dit leidde tot het gewenste doel en in het voorjaar van 1756 zond de vorst gezanten naar den Nederlandsen resident in Palembang, met wien onderstaand vredesverdrag tot stand kwam.

Acte van verdrag en vrede, gesloten tusschen de Nederlandsche Oostindische Compagnie en de gesanten van den koning van **Jamby,** in namen Pangerang Nattawiejaja Mangoenagara, Radeen Cobat, Radeen Dannam Jya, Kiay Ranga Narowietjaja, Kiay Demang Joedanagarah, Ingebey Joeda Patty Tannajiewa en Kamal Oedin, als expres door den Jambysen koning

[164]) Uit de *Resolutiën van Gouverneur-Generaal en Rade,* d.d. 25 Juni 1756. Ook in het Arsip Negara te Djakarta, *Contractenboek* VII (no. 15) Opgemerkt worde, dat laatstgenoemd afschrift het verdrag dateert op 2 Juni 1756.

gevolmagtigd en afgevaardigt na herwaarts ten dien eynde, ter eenre

ende uyt namen en vanweegens Zijn Excellentie, den HoogEdelen Gestrengen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, Gouverneur-Generaal en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India, door 't opperhoofd 's Comp[ies] wegen alhier,[165]) Huybert Jan de Heere, ter andere zyde.

1. Eerstelyk versoeken de voorengemelde gesanten uyt name van haren vorst, dat de Nederlandsche Oostindische Compagnie weder op Jamby sig moge komen ter neder stellen, soo als in voorige tyden, met alle derselver voorregten en besittingen, als van ouds by contracten vermelt staat, en dat de onlusten en oneenigheeden, tusschen de Compagnie en 't Jambyse rijk voorgevallen, mogen vergeeten en vergeven worden.

2. Ten tweeden verpligten de gemelde gesanten sig, in name van haren vorst, om soo ras de mousson sal gekentert sijn, een plegtig gesantschap na Haar Hoogedelens, de Hooge Indiasche Regeering tot Batavia te sullen senden om te versoeken pardon over haaren vorst sijn misdrijf.

3 Ten derden verbinden sig de gesanten, in name van haren vorst, om alle de schaden, die de Comp[ie] door den koning van Jamby en syne onderdanen is toegebragt, te vergoeden en te herstellen in alle voorregten en besittingen.

4. Ten vierden beloven sy, gesanten, al verder in name van haeren vorst, dat wanneer het Haar Hoogedelens sal behagen een commissaris na Jamby te senden, om de contracten met den koning aldaar te vernieuwen, dat als dan sal werden geroyeert het derde articul by het jongste contract, anno 1721 gesloten met den toenmalige Sulthan Astra Ingalaga, waarby den koning aan sig gereserveerd heeft het aanstellen van kooplieden, om 's Comp[ies] negotiegoederen te verkopen etc[a],[166]) en welke aanstelling sy, gesanten, beloven aan de Comp[ie] over te laten, om door deselve daartoe soodanige persoonen te verkiesen, als sal komen goed te vinden.

5. Ten vijfden: Waarentegens belooft hy, opperhoofd, hiervooren gemelt, op hope van gunstige approbatie van Haar Hoogedelens,

---

165) Palembang.
166) Zie *Corpus* IV, blz. 531.

de Hoge Indiasche Regeering, dat wanneer den sulthan van Jamby de hiervooren gespecificeerde poincten punctueelijk nakomt, alsdan aan de koning van Jamby de vreede word geschonken.

Aldus gedaan en besloten tot **Palembang** aan 't hof van Sulthan Rathoe, in presentie van even gemelden sulthan, die uyt dien hoofde dese acte mede, als present geweest sijnde, heeft met desselfs cachet bekragtigt op den 1^en^ Juny anno 1756, en na de Mahometaanse stijl in 't jaar 1169, genaamd Wou, den 2^den^ dag van de maand Rammelan, 's avonds — was geteekend — **H. J. de Heere.**

Ter syde stond 's Comp^les^ zegul, gedrukt in rode lacque.

Onder de Maleidsche tekst staan de zegels van de Pangerangs en verdere rijksgrooten, bovengemeld.[167])

CMXCVII. TIMOR.

9 Juni 1756.[168])

Na zijn zending naar Palembang kreeg Paravicini opdracht de contracten met de vorsten op en om Timor te vernieuwen, en vervolgens met gelijk doel naar Bandjarmasin te trekken. Op Timor heerste veel verdeeldheid tussen de vorsten onderling, en daar de ambtenaren der Compagnie in deze uithoek voor een groot deel „luihalige, onbequame en donkere subjecten" waren geweest, zagen de zaken er niet gunstig uit Het gelukte Paravicini onderstaande zeer breedsprakige vernieuwing der oude tractaten tot stand te brengen. (*Paravicini's Rapport* in de *Overgecomen brieven 1757*, 22^ste^ boeck, 2^de^ afdeeling, folio 185 tot 378; de *Coma papieren, gehorende tot het commissariaal rapport van den opperkoopman en sabandhaar Johannes Andreas Paraviciny, weyens zyne verrigtingen te Timor*, in de *Overgecomen brieven 1760*, 2^de^ boeck, folio 600 en volgende. Zie ook Van der Chijs, *Koepang omstreeks 1750 in Tydschrift Bataviaansch Genootschap*, XVIII, 1872, blz. 209 e.v., alsmede Leupe, *Besognes der Hooge Regeering te Batavia, gehouden over de commissie van Paravicini naar Timor, 1756* in *Bijdragen Koninklijk Instituut*„ 1877, blz. 421 en volgende). In de *Indische Gids* 1907, deel 1, blz. 185—186 wordt de mening van een oud-resident van Timor weergegeven, dat dit contract gefingeerd zou zijn. Dit is uitgesloten, maar wel is het mogelijk, dat niet alle in het document genoemde vorstjes, zoals b.v. die van Sumba, aanwezig zijn geweest. Zie ook beneden het document Nr. MXVII. Dit contract heeft de verhoudingen in de Timorarchipel zeer lang beheerst.

---

167) Bovenstaande acte werd in vergadering van Rade van Indië d d. 25 Juni 1756 geapprobeerd.

168) Uit de *Overgecomen brieven 1760*, 2^de^ boeck, folio 610 en volgende.

Acte van verbond en voorwaarden, aangegaan, vastgesteld, besloten en verzeguld tusschen Johannes Andreas Paravicini, oppercoopman, sabandhaer en licentmeester ter Indiase hoofdplaatse Batavia, mitsgaders expresse commissaris der Hoogedele Indiase Regeering over de zaken en belangen van Timor, Rotty, Soloor, Savo, Sumba en Borneo, uyt name en vanwegens Zijn Excellentie, den Hoogedelen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over d'infanterie van den Staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders Gouverneur-Generaal, en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India ter eenre,

en de gesamentlyke respective koningen en regenten van 't groot eyland **Timor**, als:[169])

Carel Boeny, koning van **Coupang** (Kupang)
Daniël Taffy, keyzer van **Sonnebay** (Sonbait)
Balthazer, koning van **Amaby**
Bartholomeus, koning van **Amphoang** (Amfoan)
Nay Kobe, koning van **Taybenoe** (Ambenu)
Don Louis, koning van **Amanuang** (Amanuban)
Don Bernardo, keyzer van **Amacona**
Sousale, koning van **Sorbian**
Don Alphonso, koning van **Amarassie**
Don Louis, koning van **Amanatung**
Nay Siff, koning van **Amanessie**
. . . . . , koning van **Nenemette** (Nenometan)
Sitenomie, koning van **Liphoa**
Hiacijntoe Corea, grootvorst van **'t Belonese rijk**, en daarin souverain koning van **Wywiko Bahale** (Waiwiku)
Nay Lieuw, regent van Wywiko
Don Louis Pieuvero, regent van **Bany Bany**,

d'eerste van de drie laastgemelde, of de groot-koning van Wywiko, als volkomen magt, last en qualificatie hebbende van al de verdere en onder zijn gehoorsaemheyt staende regenten van 't groot koningrijk **Belo**, namentlijk Dirman, Lakeko, Loabaly, Tehalara, Lamakne, Maubara, Lakoeloe, Samoro, Satoletie, Letitoely, Boto-

[169]) De nu volgende namen zijn voor een deel sterk verbasterd. Waar nodig en mogelijk plaatsen wij de juiste namen tusschen haakjes.

boroo, Lankero, Samayottasabe, Layonea, Diroewaty, Maboro, Lidacdoaliloe, Sakoenaba Baybohie, Junysama, Laymea en de verdere nabuurige koningen van **Mamefay, Soeway, Reymea, Thieris, Alasluca, Wyweko** en **Corora,** [170]) zomede die van 't eyland **Rotty,** te weeten:

Fora Sinlay, regent van **Termano**
Manoese Lenoek, regent van **Denka**
Geolima Balokamo, regent van **Lando**
Sande Nassie, regent van **Olynale**
Johannes Messa, regent van **Thie**
Daniël Jeeuw, regent van **Bilba**
Daniël Daumaroe, regent van **Loly**
Christiaan Bacoma, regent van **Rancouw**
Christiaan Leeuwana, regent van **Carbaffo**
Touw Denkoliloe, regent van **Baka**
Woltherus Nauw, regent van **Ossipoka**
Christiaan Coeana, regent van **Batoeissie**
Moebessie, regent van **Dieuw**
Doery Tetty, regent van **Dauw** [171])
Pelohey, hoofd der Mardykers tot **Bocaay,** alsook de regenten van **Savo:**
Sily Saba, regent van **Timoe**
Djawa Wandoe, regent van **Seba**
Bore Rosie, regent van **Lioe**
Dimoe Lore, regent van **Mesara**
Djamie Toro, regent van **Menia,** mitsgaders de senghadjis van **Solor:**

Dassie, Crain, Sollang, Lising } senghadjis van **Lamakeira**

Djouw, de senghadji van **Lawayang**

Groda, Boli } senghadjis van **Trong** en **Adenare**

Angkiang, Wadjo } senghadjis van **Lamahale**

[170]) Onder de stukken bevindt zich ook een op 29 Mei geteekende acte van qualificatie. Bij GRIJZEN, *Mededelingen omtrent Beloe* p. 2 en p. 16, worden verscheidene van deze landschapjes genoemd. (Cs.)

[171]) In het Koloniaal Tijdschrift, XXV, 1936 worden op p. 325 en 326 de volgende staatjes genoemd: Termanu, Dengka, Landu, Oénale, Thie, Bilba, Loleh, Ringgou, Kerbaffo, Baä, Diu en Ndah. Zij bestonden nog in de dertiger jaren van onze eeuw. Umassapoko en Batu Lisu zijn eerder verdwenen. (Cs.)

Voorts d'agt regenten van 't eyland **Sumba**:

Gela, regent van **Maloloe**
Joekoeawang, regent van **Cappoenda**
Poera, regent van **Lawa**
Jamma, regent van **Patawang**
Mouw Sinjatta, regent van **Manoekaka**
Sanare, regent van **Kadessang**
Songar, regent van **Sambopreen** of **Padedaloe**
Lackar, regent van **Mandjillie**,[172]) met en benevens alle derzelver aenzienelijkste landsgrooten ter andere zyde.

Den Gouverneur-Generaal en de Raden van India, niets so seer ter harten neemende als dat allerweegen in 's Comp[les] wijd uytgestrekte staten en landen de publicque rust en vreede, principaal in deze gewesten, moge verzekert, alle beginzelen van haat en tweedragt uyt den weg geruymt, het land en desselfs inwoonders in een florisanten staat gebragt, en hare besettingen gesoutineerd en bevrijd werden van alle verdervelyke attentaten van buyten en cruelle verwoestingen van binnenlandsche onlusten, hebben haren expressen commissaris, in den hoofde deses gemeld, expres nae deze gewesten gezonden om, ter bevordering van zo een heylzaem en nuttig oogmerk, met de respective koningen, regenten en 's lands groten van 't groot eyland **Timor** en d' daaronder sorteerende koningen, regenten en volkeren van die hier omstreeks leggende eylanden in onderhandeling te treeden, zijnde dienvolgende, na behoorlyke conferentiën daarover in de groote rijxvergaderingen gehouden te hebben, ter versekering van een duursame ruste en tot welzijn van land en volk overeengekomen en het ondervolgende met wederzijds volkome bewilliging en vrywillige toestemming vastgesteld.

1. Werden by desen vernieuwt en bevestigt alle zodanige contracten, verbonden, accoorden en overeenkomsten, welke de gesamentlyke koningen en regenten, in den hoofde deses gemeld, generalijk of ider in 't byzonder, met d'Ed. Oostindische Maatschappy hebben aangegaan en gesloten, principaal die van anno 1616 met den koning van Amanoebang, 1656 met die van Sonnebay, Amaby, Soery en Sigy, somede die in anno 1662, alsook die

[172]) Voor deze vorsten van Sumba zie het contract van 1750, *Corpus* V, blz. 510—511. Vgl. de Roo van Alderwerelt in Tijdschrift van het Bataviaasch Genootschap, dl. XLVIII, 1906 p. 185—317 en speciaal p. 301 en 302. (Cs.)

in den jare 1691, 1700 en 1744, na 't eyndigen van een binnenlandschen oorlog gesloten en besworen sijn, in presentie van voormelde koningen door die van 't eyland Rotty.[173])

Al verder werden mits dezen vernieuwt alle zodanige contracten en verbonden, welke de senghadjes van 't eyland Solor en Savo hebben aangegaan en gesloten, mitsgaders alle zodanige nadere en latere actens van resignatie, afstand, opdragt, overgave en submissie van anno 1749 en 1750 met die van Amanoebang, Amacone, Amarassie, Amanette, Amenessie en Amphoang, op het land van Sorbian, en bysonderlijk ook de acte van opdragt van den laastgemelden jare(n), mitsgaders die van den 29 May en 30 July, by welke eerste de agt koningen van Sumba, en by de laestgemelde de koning van Liphoa en de grootvorst van 't Beloneese rijk, en daerin souverain koning van Wywiko Bahale, en laestgemelde uyt naem en vanwegens de g'samentlyke onder sijn gehoorsaemheyt staende regenten van 't groot rijk Beloe Adi, Manetoetoe, Souay enz., zig benevens hun land en volk onder solemneele eeden onder 's Comp[ies] gehoorzaemheyd begeeven, en als vasallen en onderdanen zig vrywillig aen deselve hebben opgedragen, zomede de acte van submissie voor den door 'tzwaert overwonne regent van Bany-Bany, met unanime begeerte, dat dezelve van die kragt en waerde zullen werden gehouden en nagekomen, alsof die van woord tot woord in deze waren geïnsereerd, tenware deselve door dese nieuwe overeenkomst (niet) werden gecontrarieerd, kragteloos gemaekt en te niet gedaan.[174])

2. Zal een algemeene vreede, een ware, suyvere en opregte vriend- en bondgenootschap, mitsgaders een nieuwe verbintenis zijn, voor althoos subsisteeren, en sonder de minste afwyking stand grypen tusschen d'Ed. Oostindische Comp[ie] en alle de voorschreven koningen en regenten van het groot eyland Timor, Rotty, Solor, Savo en Somba, alsmede wederzijdse ryken, staten en onderdanen, die onder derselver gehoorsaemheyt staan of namaals souden mogen gebragt werden, met verdere verklaring dat dese

---

[173]) Het contract van 1616 in *Corpus* I, blz. 119 e.v.; een overeenkomst van 1656 ontbreekt in *Corpus* II, maar men vindt daar een contract van 1654, dat hier wellicht bedoeld wordt, op blz. 75 e.v. Het contract met Roti van 1662 staat in *Corpus* II, p. 212—214, een contract van 1690—1691 in *Corpus* III, blz. 538 e.v.; dat van 1700 in *Corpus* IV, blz. 185 e.v. Een contract van 1744 is mij niet bekend.

[174]) Van deze documenten zijn mij slechts een drietal bekend Zie *Corpus* V, blz. 489—491 (met Amacone en Amanubang) 508—509 (met Amanatte en Amanessy) en 510—511 (met Sumba).

vrind- en bondgenootschap opregtelijk sal gehouden en door een strikte observantie van desen sal aengequeekt werden.

3. En vermits men in dese presente netelyke en gevaerlyke tijdsomstandigheden de algemeene rust en 't welvaren van land en volk door de allervoorsigtigste maatregulen niet genoegsaem kan versekeren en voor alle vyandelyke attentaten beveyligen, so is 't dat de gesamentlyke oude bondgenoten, koningen en regenten, en insonderheyt de vijf koningen van Coupang,[175]) rypelijk overwegende dat hun onderling belang en de noodsakelijkheyd absoluit vereyscht een algemeene goede verstandhouding en eensgesindheyd onder malkanderen, om alle vyandelyke aenvallen door de vereeniging hunner magt des te beter te kunnen resisteeren, mits desen aenneemen sig met hunne nabuuren door een onverbrekelyke band van vriend- en bondgenoodschap te zullen vereenigen. En dienvolgende sullen zowel alle de koningen en regenten van 't groot eyland Timor, Rotty en Solor, Savo en Sumba, alsook alle de nieuwe gesubjecteerde koningen, vorsten en regenten, 't zy dezelve door 't swaerd onder d'Ed. Comp^les^ gehoorzaemheyt gebragt, dan wel zig vrywillig onder derzelver protextie begeven en onderworpen hebben, alsmede alle degene, die in dese gewesten onder 's Comp^les^ gehoorsaemheyd staen of indertijd nog mogten komen, geene uytgesondert, ofschoon niet expres in desen genoemd, in dit tegenwoordig plegtig verbond begrepen en geaccepteerd werden, daarbenevens gesamentlijk belovende elkanders belangen als hunnen eygenen te behartigen, met elkanderen in een volkomene goede harmonie te leeven en voortaan te zullen aanmerken en agten, eeren, erkennen en handelen als koningen, regenten, broederen, vrienden en ware bondgenoten, so als d'Ed. Comp^le^ sig uyt hoofde van eene byzondere goedaardige inschikkelijkheid, welke haar met regt de naem van eene goede moeder over hare onderdanen doet hebben, verwaerdigt heeft te doen en by desen doet.

4. En uyt dien hoofde sullen voorts alle voorgaende questiën en geschillen, die de koningen en regenten onder malkanderen hebben gehad of nog souden mogen hebben en tot nu toe daermede beswangert sijn geweest, van nu af aan en so als deselve in deze groote rijxvergadering door ons, tot groot genoegen, gedecideert sijn, gedecideert blyven, cesseeren en afgedaan sijn, sonder dat er in 't toekomende daervan sal of mag gerepeteert of opgehaeld,

---

[175]) Versta die van de Zuidpunt van Timor, namelijk van Kupang, Sonbait of Manubait, Amabi, Amarassi en Amanubang.

maer integendeel gehouden werden alsof dezelve nooyt geschied en voorgevallen waren, sodat niemand van haer, onder wat voorwendsel het ook mag wezen, iets zal vermogen te onderneemen, hetwelk tot nadeel van de E Comp[ie], sowel als van een deser contractanten ofte bondgenoten sou kunnen strecken, nogte eenige hulp en bystand geeven aan dengeene, welke den anderen sou willen benadeelen, nogte de oproerige onderdanen van den een of den anderen aenneemen, protegeeren of in eeniger maniere helpen en ondersteunen; maer integendeel sal ieder deser bondgenoten het nut en voordeel reciprocque ter herten neemen en teffens in 't vervolg met gelyken iever en sorgdragentheyt arbeyden om de duursaemheyd der algemeene ruste onder elkanderen te bevorderen en te verzekeren.

Dog zo 'er, tegens ons vermoeden, wensch en onzen goeden raad, eenige onlusten onder haer ontstaan mogten, gelijk sulx maer al te dikwils zelfs tot grote verwondering en ontstigting over kleenigheeden gebeurd, so sullen dezelve alsdan voorts voor 't op Coupang resideerend opperhoofd werden gebragt, die dese geschillen gehouden zal wesen in een algemeen diete [176]) ofte rijxvergaedering der gesamentlyke koningen en regenten by meerderheyt van stemmen te doen decideeren en beslissen, zullende ten dien eynde, en om de wonden, die dese geschillen veroorzaken, niet te diep in te laten wortelen, waerdoor se somtijds ongeneesbaer worden, deze rijxvergadering door 't opperhoofd alhier alle drie maenden precise moeten werden gehouden; en de verschil hebbende parthyen sig volkomen contenteeren met de arbitrale uytsprake der meeste stemmen, omdat de goede harmonie onder elkanderen weder hersteld en 't rijk door binnenlandsche onlusten niet moge ontrust en verscheurt werden.

5. Het bysonder voorregt nu om door 't genot der vryheid landen en volkeren te doen floreeren, de bewoonders geluckig te maken en in hunne besittingen sonder vreese gerust en veylig te doen leven, moet men alleen by de vrye Hollanders soeken, dewelke althoos een gedrag vol van opregte en nobele gevoelens omtrent al de natiën en volkeren, onder haere bescherming staende, getoond hebben, als geen onderscheid makende tusschen de swarte en blanke natiën; die alle menschen integendeel als hunne broederen aenmerken en volgens hunne grondwetten de menschen als menschen handelende, altoos de zyde der regtvaerdigheyt kiesen en 't regt by alle gelegentheyt handhavenen, gelijk de ervarentheyt

[176]) Sic. Vergelijk Middelnederlands diet of volk.

en ondervinding sedert ondenkelyke tyden af heeft doen sien aen dezulke, die derzelver protextie genieten of genoten hebben. Een evidente blijk daervan is de groote armoede aller andere Europeese onderdanen en derzelver bondgenoten, die haer noodsaekt met den bedelsak te lopen, daerentegen dit van d'E. Comp'e selfs in de armoedigste ryken redelijk van God gezegend sijn, omdat d'E. Comp'e haer niet alleen van 't hunne laet gaudeeren, maer selfs ook alle middelen aen de hand geeft om door iever en vlijd hun rijkdom te vermeerderen.

En als men vergelijkt het elendige, doodarme en verwoeste hoofdcomptoir der Portugeesen op dit eyland, Liphao genoemd, schoon hetzelve het beste gedeelte van dit eyland gebied, en men overweegd in tegenstellinge in wat gesegende staat zig de koningen, rijxgrooten, 's E. Comp'es dienaeren, burgers en verdere ingesetenen haer in dese plaetse Coupang en onder dies resorte, schoon in de sterilste landstreek van 't gantsche eyland Timor bevinden, so sal dit tot meer als een genoegsame proeve van de deugd der Edele Hollanders kennen strekken.

Alwaeromme wy, gesamentlyke koningen en regenten, in den hoofde deser genoemd, het welzijn onser landen en onderdanen ter herten neemende, mits dezen ons en onse onderdanen, landen en plaatzen van nieuws als vasallen stellen en begeeven onder het gebied en de gehoorsaemheyt van de Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Comp'e, deselve als onsen ouden souverain, vader en nooyt volpresen weldoender, gelijk onse voorvaederen van ouds her, en wy ook, reets vòòr desen op eene gantsch vrywillige wyse gedaen hebben, erkennen, respecteeren en dengene, die 't gesag wegens Haer Hoogmogende, de Heeren Staten-Generaal der vrye Vereenigde Nederlanden, de Edele Oostindische Maatschappy voormeld en de Hooge Indiase Regeering alhier voert of indertijd voeren mogt, in alles t'obedieeren, deselve voor althoos gehouw en getrouw te sullen sijn en blyven, met niemand der voormelde of andere blanke en swarte natiën, so Europees als Indiaan, hoe ook genaemd, eenige verbintenis of alliantie, onder wat pretext het ook sijn mogte, aan te gaan en te sluyten, maer ter contrarie alle deselve als vyanden aen te merken; en door sulk een buytenlandse mogentheyt overvallen en geattacqueerd werdende, ingevolge van dit verbond onse volkeren te vergaderen dezelve te combineeren en dus vereenig[d] kloekmoedig tegen te gaan en dezelve met ons gansche vermogen van landen en stranden af te wairen, [177]) ja, selfs niet te permitteeren om, voor anker leggende,

[177]) Weren.

op hun schip, scheepen of vaerthuygen eenigen handel, van wat natuur ook zy, met onse onderdanen te dryven, sullende, tot het verjagen en bevegten van dezelve te swak sijnde, immediaat het opperhoofd op Coupang behoorlyke kennisse daervan geven, ten eynde dezelve nodige en spoedige hulpmiddelen tot onser verlossing beraeme(n).[178])

6. Voorts de gezamentlyke koningen en regenten wel geïnformeerd zijnde en dat vreemde Europeese conqueranten altijd op het eene of andere verre gesogt pretext hunne conquesten soeken t'extendeeren, tot groot nadeel der wettige bezitters van ryken en landen, so is 't dat de gesamentlyke bondgenoten als eene hoognootzakelyke voorwaerde tot behoud van hun land, volk en goederen, van d'E. Comp[ie] vooraf verzoeken en conditioneeren, dat, ofschoon sulke Europeese of eenige andere vyanden haer niet directelijk in hunne staten vyandelijk mogten attacqueeren, sy egter, om reeden voormelt, genoodsaekt sijn dezelve te keer te gaan, dat d'E. Comp[ie], als haar dierbaer bondgenoten vaderlyke weldoender, haer in zodanige en voor hare vryheid so gevaerlijk geval met alle mogelyke of daertoe vereyscht werdende magt byspringen, om deze vyanden, hoe ook genaamd, waer dezelve ook op 't eyland Groot-Timor, al ware het te Liphao, Rotty, Savo, Sumba, Solor, Poeloe Semau of elders, met eenige magt mogten landen, met magt en geweld af te keeren, en niet te gedogen dat hun dierbare vaderland geïnvadeert, veroverd of door de Portugeesen en andere natiën verruyld, verkogt of anderzints veraliëneerd worde. En byaldien genoodsaekt mogten zijn de witte of swarte Portugeesen wegens hunne geweldenaryen, die z'dagelijx pleegen, door in hun land te vallen om haere onderdanen, paerden en buffels te roven, vyandelijk by weege van represaille te attacqueeren, so verzoeken en conditioneeren de gesamentlyke bondverwanten al mede by desen, dat d'E. Comp[ie] by sodanig een geval deze te keer willende dog door onmagt te kort schietende met alle magt als auxiliaire by te springen en te adsisteeren.

7. Dog dewijl uyt dese genereuze daat ten vollen consteerd de standvastige blyken van een volmaekte vriendschap, hoogachting, tederhartige en goed doende moederliefde der E. Comp[ie] voor hare onderdanen, en de bijzondere sorge, welke deselve voor dese landen en staaten draagt en altoos gedragen heeft in sulke yselyke

[178]) De artikelen 5 en 6 luidden aanvankelijk anders. Zie de aantekening aan het slot van dit contract, onder het hoofd Ratificatie.

tyden, wanneer het de nare omstandigheden van saken selfs niet scheenen toe te laten en dese landen en volkeren op 't ongeluckig moment stonden door een dwingeland en tiran overheerd en in slaverny weggesleept te werden, zo is 't dat de gesamentlyke koningen en regenten, om dese onverdiende gunst, gratieuse en overtuygende blyken van liefde, welmenentheyt en sorge eenigsints, ofschoon niet na waerde t'beantwoorden, te erkennen en zig dezelve waerdig te maken, door een onschendbare verklaering van getrouwigheyt voor d'E. Comp[te] en derselver dierbare belangen, voor welkers welvaren, als 't steunsel van dese landen sijnde, dezelve de allervuurigste wenschen doen, mits desen aennemen en sig heyliglijk verbinden de E. Comp[te] waer en in wat India's gewest deselve ook door eene der in dese reets geciteerde buytenlandsche Mogentheyt vyandelijk mogte geattacqueerd of aengetast werden, ten eersten met alle magt te water en te lande reciprocquelijk by te springen, alsulke aggresseurs als vyanden aen te merken en gevolglijk tegens dezelve offensief t'ageeren.

8. En om dit van een secuur en goed succes te doen sijn, mitsgaders om dese landen te beeter tegens alle vyandelyke attentaten te kunnen beschermen en verdeedigen, so beloven en neemen wy, gesamentlyke koningen en regenten aan, om ten dienste der E. Comp[te] sowel als tot eygen securiteyt van onse personen en tot verdeediging van onse dierbare familiën, landen, goederen en bezittingen, ieder van ons in 't byzonder op te regten de ondervolgende manschappen met hare opper- en onderofficieren, als:

De gesamentlyke koningen en regenten van 't groot eyland Timor ieder een corps van 100 man gedresseerde en wel gedisciplineerde fuseliers,

500 man piekeniers
40 man ruyters;

Voorts die van 't eyland Rotty

Termanoe	100	ruyters	en	100	man	voetvolk
Denka	100	„	„	100	„	„
Lando	100	„	„	100	„	„
Olynale	80	„	„	70	„	„
Thie	70	„	„	20	„	„
Bilba	100	„	„	100	„	„
Loly	40	„	„	40	„	„

Rancou	60	„	„	30	„	„
Baka	20	„	„	20	„	„
Corbaffo	40	„	„	20	„	„
Ossipoka				20	„	„
Batoeissie	20	„				
Dieuw	15	„	„	15	„	„
Dauw	10	„	„	50	„	„
Bocay	30	„	„	20	„	„

Vervolgens de regenten van het eyland Savo:

Timoe	100	ruyters	en	100	man	voetvolk
Seba	100	„	„	100	„	„
Lioy	60	„	„	60	„	„
Masara	100	„	„	100	„	„
Mania	20	„	„	20	„	„

Zullende deselve teffens met de nodige assegayen en zodanige geweiren, als wy [180]) sullen kunnen byeenbrengen, voorzien, en met en benevens onze verdere onderdanen van 16 jaren tot 't 55ste toe althoos in gereedheyt houden om by de eerste ruptuure of vyandelyken inval immediaat gereet te zijn den vyand tegen te gaan, manmoedig te resisteeren en te verslaan.

Dog byaldien eenige onder de regenten als Solor, Sumba, etc^{a} door hun kleen vermogen niet in staat mogten sijn voornoemd getal van manschappen volgens dit plan op te regten en in gereedheyd te houden, [181]) so zullen dezelve zig met hun twee of drie conjungeeren en verpligt zijn het vooren gestipuleerde getal manschappen op te regten.

9. Belovende de Comp^{le} integendeel om voorgeciteerde manschappen te facielder habil te maken en eerder in staat te brengen om daermede iets by onverhoopte attacque met succes te kunnen onderneemen, dezelve door onse militairen-onderofficiers te laten dresseeren en dienvolgende de fusseliers door de Europeesen en de piekeniers door de Baliërs in de wapenhandel te doen onderrigten.

10. Ingevalle sig een of meer van de respective koningen-bondgenoten mogten onderstaan of verstouten teegens d'E. Comp^{le} de wapenen op te vatten, te rebelleeren en zig van deselve, onder wat pretext het ook zy, sogten af te scheuren of begeerden onder de gehoorzaemheyt van een ander te staan, zo sal denzelven niet

180) lees misschien sij. (Cs.)
181) Zij worden in het plan in 't geheel niet genoemd.

alleen van de Comp[ie], maar ook van al de andere koningen en bondgenoten als een rebel tegens synen souverain en vaderland, mitsgaders als een verbondbreeker, meineedige en afvallige werden geconsidereert en dienvolgende na den rigeur der wetten gehandelt, aan lijf en leeven gestraft, en desselfs rijk en onderdanen ten faveure der andere koningen-bondgenoten, die hem sullen b'oorloogd en met geweld t'onder gebragt hebben, verbeurd verklaert werden.

11 En vermits verscheyde koningen en regenten van de ryken Belo, Ade en Mantoetoe van ouds af als vasallen onder de d'E. Comp[ie] hebben gestaan,[182]) met deselve en ons, gesamentlyke koningen van 't eyland Groot-Timor etc[a], in 't verbond getreeden, dog lange jaren daerna door list en bedriegery der Roomse papen, die enkel 't land doorswerven om de onnosele menschen met allerly fabuleuse leugentaal te bedriegen en van hunne so heylig besworene verbonden en tractaten af te trecken, gebragt sijn onder de dwingelandy der swarte Portugeesen, die onze en der blanke Portugeesen gesworene vyanden sijn,[183]) sig niet ontzien hebben in een tijd, dat Hunne Hoogmogende Heeren Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden in rust en vreede leefden, onse landen in 't laast van anno 1749 onder het bestier van den tenenty-Generaal De Costa[184]) subit met vijftig duysent man vyandelijk te invadeeren en aen te vallen, om ons met onze vrouwen, kinderen en verdere dierbare familiën, benevens onse onderdanen, in slaverny weg te sleepen, onze ryken en staaten door vuur en swaert te vernielen, te veroveren en onder sig te brengen; en vermits sig deselve daerdoor schuldig gemaekt hebben aen de schandelyke, verfoeyelyke en afgryselyke lasterstucken van gequetste hoogheyd, landverraad, bond en vreedebreuck aen hunne wettigen souverain en heere en aen onsen bondgenoot, d'E. Comp[ie],

Zo is 't, dat de gesamentlyke koningen en regenten, in den hoofde deses genoemd, mits desen vooraf conditioneeren en bedingen, dat haer d'E. Comp[ie] als opregte en getrouwe bondgenoten sal permitteeren en toestaan om sowel voorschreven afvallige alsook dien moedwilligen en insolenten vorst van Moubara, die sig heeft durven onderstaan d'E. Comp[ie] om den thuyn te leiden en

---

182) Zie *Corpus* II, blz. 392.

183) Zie voor deze Zwarte Portugeezen (ook Toepassen genoemd) de *Encyclopaedie van Nederlandsch-Indie*, deel IV, blz. 349: Tijdschrift v. h. Bataviaasch Genootschap dl. XXVII, p. 191, HAGA, *De Mardijkers van Timor* en p. 389 *De slag bij Penefoey en Vendrig Lips*, voorts BOXER, *The Topasses of Timor*. (Cs.)

184) Zie voor dezen Teninti-Generaal mede aldaar. Tenente of teniente is luitenant.

te dupeeren, als hebbende in anno passado sijn soon herwaerts gesonden en quasie om met d'E. Comp[ie] te contracteeren, dog in die tusschentijd, dat alhier geweest is, het witte vaendel der swarte Portugeesen geaccepteerd en sig onder derselver gouverno begeeven, alle op sijn tijd en by eerste voorkomende favorabele gelegentheyt, of wanneer het ons sal convenieeren, te kastyden, voor hunne misdaeden te straffen, van deselve te water en te lande represaille te neemen en deselve weder onder haren wettigen souverain, d'E. Comp[ie], te subjugeeren, mitsgaders hunne ryken, landen en volkeren ingevolge het voorgaende 10[de] articul, ten behoeve van degeen, die haer sullen hebben beoorloogd en t'onder gebragt, verbeurt te verklaren.

12. Welke voor geciteerde conditiën en beding d'E. Comp[ie] aen de gesamentlyke koningen en regenten, toestaat en permitteerd, mitsgaders deselve, des vereyscht werdende, met de nodige hulptroupen en krijgsbehoeften zal adsisteeren en ondersteunen.

13. Daerenboven beloofd d'E. Comp[ie] sorge te zullen dragen dat voormelde bondgenoten, derzelver landen en volkeren, door 's E. Comp[ie] dienaeren en onderdanen niet sullen gemolesteerd, geen de minste leed aengedaan, nog haer door bedreigingen goederen afgenomen, in hunne bezittingen ontrust, eenige moeyelijkheeden aengedaen of andere onordentelijkheeden en geweldenary tegens deselve gepleegd werden, sullende hetzelve ook vice versa door de respective koningen en regenten van hunne kant ten opsigte van 's E. Comp[ie] dienaeren en onderdanen moeten gehouden en geobserveert werden. Dog hetselve in wederzijdse staten en landen voorvallende, sal den quaaddoender opgevat, aen 't opperhoofd op Coupang overgelevert en denzelven door daertoe expres benoemde commissarissen uyt de groote rijxvergadering gevonnist en als een stoorder van de algemeene rust rigoreuselijk gestraft werden.

14. Voorts, byaldien de onderdanen, die onder het gebied en de gehoorsaemheyt van een der bondgenooten staan, tegens haren wettigen vorst en heere hun quamen t'opposeeren, of sig door 't aufugeeren desselfs wettige gehoorzaemheyt onttrecken, mitsgaders sonder desselfs pre-alabel consent sig in eens anderen staten ter neder setten en hunne toevlugt by den een of den anderen neemen of bereets genomen hadden, so sal degeen, onder wiens gebied een sodanige gevlugt is, gehouden sijn denselven ipso facto, sodrae daervan geadverteerd is, op te laten vatten, sonder denzelven eenig asil te geeven of te gedogen, dat hem van syne onderdanen eenig verblijf gegeeven word, veel min ook met eenige lee-

vensmiddelen tot subsistentie t'adsisteeren of by te zetten, maer ter contrarie met sufficante bewysen niet kunnende aenthonen dat sulx met consent van hem, vorst, geschied is, deselve t'apprehendeeren en weder aen haeren wettigen koning over te leveren, die zulke ongehoorsame na merites en exigentie van zaken rigeureuselijk straffen sal.

15. De lijfeygenen van de bewoonders deser colonie en der respective koningen en regenten, aufugeerende, sullen opgevat en aan hunnen lijfheer — mits daervoor betalende 3 rijxdaelders voor ieder slaaf, die buyten de limiten van Coupang, en 1⅝ rijxdaelders voor die onder de jurisdictie van dese plaetse opgevat en opgebragt word — gerestitueerd werden, dog by aldien quame te blyken dat ze van den een of anderen geborgen en tot zijn dienst geëmployeert werden, sal deselve in een boete van eenhondert rijxdaelders vervallen. En dat niet kunnende betalen voor al sijn leeven in de ketting, om aen 's Comp[ies] gemeene werken te arbeiden, geklonken, dog den weggelopen slaaf aen den wettigen eygenaer kost- en schadeloos gerestitueerd werden.

16. Wanneer het quame te gebeuren dat een der onderdanen van de respective koningen en regenten voormeld, van de eene of de andere negory buffels, paerden, schapen, varkens of iets anders mogte roven en steelen, ofte een ander groot delict, gelijk moord en doodslag, perpetreeren, sal den koning, regent ofte hoofd, van wiens volk het ook mogte sijn, gehouden weezen op de dierweegens gedane klagten goed onderzoek te doen of te laten doen, en den misdadiger aan het hem ten laste gelegde delict of quaed schuldig bevonden werdende, aen het opperhoofd op Coupang leeveren, om door de groote rijxvergadering gevonnist en naer de groote en swaerte van zijn misbedrijf gestraft te werden.

17. En vermits het algemeene en wederzijds belang absolut vereyscht en medebrengt, dat ieder respective contractant in 't bysonder sig met allen iever toelegd om de onderlinge eendragt, goede harmonie, het geluk en welzijn der zamenleving, door een vreedelievend gedrag en sagtmoedige toegevendheyt omtrent synen evennaesten te bevorderen en denzelven geenzints om een ander gevoelen van godsdienst, geloof en leerstucken te haten, te lasteren of qualijk te bejegenen, als tot een goede verstandhouding onder elkanderen niet de minste betrecking hebbende, so is 't dat d'E. Comp[ie] benevens de contractanten, in desen specialijk genoemd, aenneemen en haer by desen verpligten iedereen, sonder onderscheyt, in hunne staten, landen en districten geenerley geweetens-

dwang te tollereeren, maer een vrye religieoeffening te permitteeren en uyt dien hoofde beloven, niemand te dwingen een ander geloof of gevoelen van godsdienst te doen omhelzen, maer ter contrarie iedereen de vryheid te laten zynen godsdienst, 't sy Gereformeerde, Rooms, Mahomethaans of Heydens, op sodanige wyse als denselven vóór dese conventie beleeden heeft, te oeffenen, t'exerceeren, met dien verstande nogthans, dat niemand der respectieve bondgenoten sig sal onderstaen om Roomse en Mahomethaense priesters te permitteeren nieuwe proseliten te maken op poene van in ongenaade van 't verbondgenootschap te vervallen.

18. De gesamentlyke koningen en regenten vervolgens op een evidente wyse voor oogen gesteld zijnde hoe schandelijk, veragtelijk en pernitieus de conversatie en verkeering met de burgers en het gepeupel tot dusverre voor haer geweest is en wat nadeel dese familiariteyt niet al veroorzaekt heeft aen hunne koninglyke en verheeve waerdigheyt, die van iedereen gerespecteerd en in waerde moeste gehouden werden, vermits niet alleen de agting en eerbied, die het gemeen doorgaans aen een koning als 't ciraat van de menschelyke samenleeving verschuldigt is, maer ook hun authoriteyt by hunne onderdanen, mitsgaders hun lof en glorie by andere volkeren en natiën verliesen en in de naervolgende eeuwen als een schandvlek van hun geslagt aengemerkt werden en door dien ommegang lafhertige, lage en geringe hoedanigheeden aenneemende, sig so diep verneederen, dat z' hun doorlugtig geslagt en koninglyke familie veragtende, geen bedenken dragen sig met sulke veile perzonen door huwelyken te vermaagschappen, waerdoor z' niet alleen totaliter geruineerd, maer ten laaste geheel en al verarmd sijnde, van alle grootmoedige sentimenten en koninglyke qualiteyten ontaarden en verbasteren. En gemerkt dit alles principaal is streckende tot groot declin en disrespect, sowel van hun als 's E. Comp[ies] ontzag, aanzien en agtbaerheyt, die door dese en al diergelyke verbintenissen grotelijx benadeelt word, vermits haer dienaeren en onderdanen zig met een harer bondgenoten door huwelyken verbindende, gelijkstandig en in een en dezelfde graad met dezelve gesteld, mitsgaders van een dienaer en onderdaen een vrind en bondgenooth word,

Zo is 't dat de gesamentlyke koningen en regenten mits desen aanneemen en beloven, met niemand, wie het ook sy, buyten het alhier resideerende opperhoofd en in religiesaken met den predi-

kant om te gaen of gemeensaam te converseeren, sig ook met niemand behalven hunnes gelyken, door huwelyken te vermaagschappen, nog met eenige inwoonders alhier, hetsy direct of indirect, eenigerly negotie te dryven.

19. En om te beter geleegentheid aen de respective bondgenooten te geven dit principaal articul suyver t'onderhouden, verbind sig de Comp[ie] alle sodanige goederen en benodigtheeden, die sy door brieven mogten komen te requireeren, te bekomen zijnde, van Batavia na herwaarts te zenden, alwaer dezelve teegens een civiele prijs uyt 's E. Comp[ies] pakhuyzen te deser plaatse konnen krygen.

20 Alwaeromme de gesamentlyke koningen en regenten beloven en zig ook ook verbinden, al wat mogelijk is in 't werk te stellen en sorg te dragen dat voortaan alle producten en coopmanschappen, in hun land of districten vallende, geene uytgezondert, principaal van 't goud, wax, slaven en nu ook peeper, indigo en wat diergelyke meer is, aen d'E. Comp[ie] voor een redelyke prijs geleverd en vernegotieerd werde, met exclusie van alle buytenlandsche blanke en swarte natiën, gelijk als Franschen, Portugeesen, Spanjaerden, Engelschen, Macassaeren, Maleyers, Javanen, Cerammers, ofte hoe ook genaemd.

21. Daarentegen beloofd d'E. Comp[ie], byaldien alle de voorschreven en navolgende articulen behoorlijk geobserveerd en nagekomen werden, de gesamentlyke koningen en regenten, schoon vasallen en gevolglijk onderdanen van hunne souverain, d'E. Comp[ie], niet als sodanig, maer uyt een byzondere geneegentheyt en vaderlyke liefde, waerdig 't agten met dezelve in bondgenootschap te treeden, dezelve als bondverwanten aenneemen, haer benevens hare volkeren, landen en plaetsen, onder hare bescherming te neemen, tegens hare vyanden by te staan met de nodige oorlogsamonitie en zodanig magt, als vereyscht sal werden, getrouwelijk t'adsisteeren.

22. En nademaal het niet onbekent is wat overheerlyke voordeelen, groote en kostelyke winsten alle sulke landen genieten die zig toeleggen en be-ieveren om het peeper- en indigogewas in hunne landen aan te planten, als het voornaemste en men mag wel seggen het eenigste mogen of middel, waerdoor veel Indiase gewesten floreeren en den vorst benevens syne onderdanen uyt hunne beroeyden, armoedigen en ellendigen staat redden — voordeelen seker, die den behoeftigen en rampsaligen landman in staat

stellen door het planten en insamelen deser soo hoog ge-estimeerde vrugten en verfstoffen, de hem opgelegde lasten ongevoelig te voldoen; en den landvorst door 't vermeerderen syner inkomsten by syne nabuuren sowel als vreemde volkeren gedugt maken — so is 't dat de gesamentlyke koningen en regenten aenneemen en sig by desen verbinden, de indigo en bysonders de peper in hunne onderhoorige landen en districten te doen aenplanten, dezelve ieverig voort te zetten en hunne onderdanen kragtdadig daertoe aen te spooren.

23. Dog om den landman so veel mogelijk in staat te stellen om voorgeciteerde cultuure t'entameeren en te beginnen, zo neemt d'E. Comp[te] aan, niet alleen de planten en gereedschappen, daertoe vereyscht werdende, te bezorgen, maer ook om deselve meer en meer tot dies propagatie en voortzetting t'encourageeren en haer de vrugten en voordeelen hunnes arbeyds en moeyte doen genieten, mitsgaders hunnen iever te recompenseeren, by de leverantie van het peepergewas sullen betalen voor de picol 4½ rijxdaelders, en voor 't ℔ indigo 24 stuyvers contant.

24. Wyders neemen de gezamentlyke koningen en regenten aan en obligeeren sig mits desen, gelijk hunne voorouders in aloude tyden en zy in jongere jaren verpligt sijn geweest, als een blijk en erkentenisse van haere homagie, in steede van de om de groote en kleine Oost bekende hofdiensten ten dienste van d'E. Comp[te] en derzelver dienaeren, op het versoek van 't opperhoofd gratis te zullen leeveren en bezorgen allerhande soorten van levensmiddelen, als buffels, schapen, varkens en zo, somede houtwerken, bamboesen, atap, sparren, kalk, steenen, als andere benodigtheeden en bouwmaterialen, mitsgaders so veel manschappen, als het een of andere werk nodig sal wesen en door het opperhoofd gerequireert werden.

25. En aengezien d'E. Comp[te] nooyt geneegen is hunne vasallen en onderdanen met sware druckende lasten te beladen, maer integendeel soveel doenlijk is tot derzelver verligting alles toe te brengen, so beloofd en verbind sig d'E. Comp[te] mits desen, om den arbeyd en moeyte, die de gesamentlyke koningen en regenten in 't besorgen van 's lands producten aengenomen hebben te doen, te recompenseeren, en om hunne onderdanen meer en meer tot de leverantie t'encourageeren tot het wax,[186]) te zullen verhogen en hetzelve uyt dien hoofde voortaan t'accepteeren voor 28 rds de

[186]) Klaarblijkelijk zijn na dit woord eenige woorden uitgevallen, b.v.: de prijs daervan.

picol, mits hetzelve suyver en schoon gelevert en den jaerlyxen eysch compleet en sonder manquement voldaen werde.

26. Maar byaldien eenige persoonen, Europeese of Inlanders, in een der negoryen komen mogten om sonder behoorlyke documenten of bewijs van de koningen en regenten uyt naem van 't opperhoofd paerden, buffels, schapen etc^{a} of iets anders te eysschen, somede alderhande boosaerdige gefingeerde en verfoeyelyke leugens en malitieuse quaedspreekentheyt en oproerige uytstrooyzels te nadeele van 's Comp^{ies} belangen, agtbaerheyt, en declin van derzelver gesag in den persoon en caracter van 't harentwegen alhier resideerend opperhoofd, gelijk wel voor desen is geschied, aen te brengen en uyt te strooyen, zullen de respective koningen en regenten deselve, in wat negory ook mogte geattrappeerd werden, ten eersten laten opvatten en ter decisie van 't opperhoofd nae herwaerts opsenden, om na merites en vereysch van zaken gepunieerd te werden.

27. Al verder beloven de gesamentlyke koningen en regenten, dat byaldien ze eenig schip of scheepen en vaerthuygen, met of sonder Hollandse vlag of vlaggen in zee gewaar werden, deselve, waer ze ook immer sijn mogten, immediaat aen te geeven en het opperhoofd op Coupang daervan te verwittigen.

28. En ingevalle eenig 's Comp^{ies} schip of scheepen, vaerthuygen, chialoupen of andere, mindere kielen onder de stranden, landen en districten, onder het gebied van de respective koningen en regenten voormeld gehorende, mogte komen te vervallen of — hetwelke God verhoede – te verongelucken, so beloven en verbinden sig deselve aen 's E. Comp^{ies} scheepen en vaerthuygen, sowel als de schepelingen, alle mogelyke hulp en bystand te bewysen, en deselve, benevens de lading, na haer vermogen te sauveeren en met het benodigde te adsisteeren.

29. Verders zal niemand vanwegens de respective koningen en regenten of derselver onderdanen na eenige plaatzen, hoe ook genaemd, vermogen te varen sonder daertoe een pas van 't opperhoofd versogt en verkreegen te hebben, op poene dat de contraventeurs in zee, of waer het ook is, geattrapeerd werdende, als lijfeygenen sullen verklaerd en de goederen ten behoeve van d'E. Comp^{ie} geconfisqueerd werden.

30. Laestelijk verpligten wy ons, gesamentlyke koningen van 't groot eyland Timor, tweemaal 's jaers en 's jaerlijx, wanneer het saysoen 't allerbeste toelaat, op de ordre van 't opperhoofd of

die het gesag alhier weegens de Edele Oostindische Comp[ie] mogte voeren, ieder tweehondert man, om met alzulke bediendens, die daertoe sullen werden besteed, het goud uyt de rivier van Meeuw Mossa in 't Amocoorse gebied, en de dito, Tepas genaemd, in 't Amanoebangse territoir, alwaer dit so gechereerd mineraal valt, tot het opduyken van 't goud te leeveren.

Wyders verbinden wy ons, gesamentlyke regenten van Rotty, Savo en Solor, om de onderneeming, byaldien de noodsakelijkheyd sulx quame te vereyschen en hetselve gerequireerd werde, ieder met eenhondert man te decken teegens alle degeene, die dese goudduyking soude willen onderneemen, te bedisputeeren

En voor 't overige beloven en sweeren wy, gesamentlyke koningen en regenten, ieder op syne wyze, zo voor ons, onse kinderen en nakomelingen en successeuren, alle de vorenstaande poincten en articulen in allen deelen en sonder de minste afwyking en infractiën, als vrome en getrouwe bondgenoten en leenmannen van d'E Comp[ie] toestaat en betaemt, sowel in 't generaal als ieder in 't byzonder, in alle deugd en opregtigheyt heyliglijk te zullen onderhouden, nakomen en sorge dragen, dat dit contract stiptelijk door ons en onse onderdanen sal onderhouden, mitsgaders door onse nakomelingen en successeuren als onverbreukelijk en eeuwigduurend aengenomen en geobserveerd werde, sullende ten dien fine ons alle als guarandeurs interponeeren, invoegen dat diegeen, die van ons deesen in 't geheel of ten dele transgresseerd of te buyten gaat, van alle de andere geallieerde, hetzy door het vuur en swaert dan wel op eene andere wyse, tot sijn onvermydelyke pligt sal werden gebragt.

En tot meerder elucidatie sowel van desen als tot nader interpretatie van 't tiende articul hier nog byvoegende, dat byaldien een of meer teegen onsen wensch en vermoeden, sig so ver quame te emancipeeren van zig af te scheuren, by andere, en wel vreemde, protextie te soeken, of sig latieuselijk in 't afweeren en teegenstaan van den vyand, 't zy van binnen of van buyten, wit of swart, in- of uytlander, sal gedragen, de sodanige alsdan ten faveure van de koningen en bondgenoten, die hem sullen hebben gevangen, gedood of verslagen, verbeuren sal sijn rijk en volk.

In teeken der waerheyd en tot meerdere sertificatie van deesen hebben wy onder aanroeping van Gods alderheyligste naam hetselve met solemneele eede bevestigd en eygenhandig onderteekend.

Aldus geschreven, gecontracteerd, besloten en bevestigd in

't casteel[187]) Concordia tot **Coupang** op 't eyland Groot Timor, desen 9 Juny des jaers 1756.

Onder stond: Accordeert — was getekend — **J. J. Craan,** eerste geswooren clercq.[188])

Ratificatie.

Op 29 Maart en 1 April 1757 werd in Rade van Indië het rapport van Paravicini en het door hem gesloten contract uitvoerig besproken. Er vielen harde woorden over de ergerlijke eigenwaan van den commissaris en zijn gebrek aan staatkundig inzicht. Algemeen was de sterke afkeuring der artikelen 5 en 6; daarin werden de Portugezen omschreven als „wreede monsters en verscheurende roofdieren"; de Spanjaarden heetten „een volk, ontbloot van alle menschelijkheid; de „wreede" Fransen o.a. „een schweep en geesel voor 't menschdom... sijnde derselver magt en grootheyd op de puynhoopen van 't menschelijk geslagt gebouwt" etc[a], etc[a]. Men vreesde, dat het bekend worden van dergelijke uitdrukkingen in een officieel document tot staatkundige moeilijkheden zou kunnen leiden, en men besloot dan ook ze vóór de ratificatie te schrappen. De bovenstaande redactie der artikelen 5 en 6 is de gezuiverde (Men zie verder het hiervoor genoemde artikel van Leupe in de *Bydragen Koninklijk Instituut* 1877, blz. 421 e.v. speciaal blz 444 e.v.). Ten slotte werd op 1 April de volgende resolutie aangenomen.

„Laatstelijk door den Heere Gouverneur Generaal geproduceerd sijnde een afschrift van 't vijfde en sesde articul van het met de koningen en bondgenooten van Timor geslooten contract, waarby Sijn Edelheid hadde doen sublinieren al 't gene ingevolge het geresolveerde op den 29[en] Maart passato soude dienen te werden geroyeerd, so is na genomen visie van dat papier, verstaan al hetgeen daarby onderhaald is, by de origineele contracten, zomede by de daarvan gemaakte authentique copyen in diervoegen te laten doorhalen, dat het niet meer leesbaar sy, mitsgaders sulx te laeten verrigten door den eersten geswooren clercq ter Generale Secre-

---

187) De ondertekening is in het afschrift weggelaten.

188) Als Bijlagen bij bovenstaande overeenkomst geeft Paravicini nog twee „origineele actens van onderwerping en opdragt ten faveure van d'E. Comp[ie]" de eerste door den koning van Lifao en zijn rijksgroten, d.d. 29 Mei en de tweede van den grootvorst van Belu, d.d. 30 July, alsmede enige „Actens van vergiffenisse en protexie", door Paravicini aan genoemde vorsten en den regent van Bany Bany verleend.

tarye; en wyders hiervan niet alleen spetiale mentie te maken by de te ontwerpene Acte van Ratificatie, maar ook de Timoreese bediendens te ordonneeren in opsigte der daar gevondene contracten mede sodanig te werk te gaan.

CMXCVIII. BANDJARMASIN.

20 October 1756.[189])

Van Timor trok Paravicini naar Bandjarmasin; zijn rapport van deze laatste tocht begint met de woorden: Finis coronat opus. Hij had hier tot taak te protesteren tegen het toelaten van Chinese jonken, in strijd met het contract van 1747 — *Corpus* V, blz. 448 e.v. — en tevens de verwikkelingen tussen den Sultan en den Ratu Anom bij te leggen, alsmede te trachten een grotere peperuitvoer voor de Compagnie te verkrijgen. Natuurlijk moest hij ook de handelingen van den resident controleren. De resultaten van zijn zesweeks verblijf waren twee tractaten, respectievelijk met den Sultan en den Kroonprins, alsmede een acte van beschuldiging tegen den resident Te Lintelo. Wij laten hier de beide contracten volgen, die veel verder gingen dan de Hoge Regering wenste, en volstaan met er op te wijzen, dat zij zich op de duur heeft gehouden aan het contract van 1747. (*Paravicini's Rapport* in de *Overgecomen brieven 1757*, 22ste boeck, 2de afdeeling, folio 457—582. Gedrukt in *Bijdragen Koninklijk Instituut*, 1862, blz. 216 en volgende. Zie ook *de Copia Papieren, gehoorende tot het Rapport van den opperkoopman en sabandhaar Johannes Andreas Paravicini wegens zyne verrigtingen te Banjermassing* in de *Overgecomen brieven 1760*, 2de boeck, folio 515 en volgende, alsmede NOORLANDER, *Bandjarmasin en de Compagnie in de tweede helft der 18de eeuw*, blz. 27 en volgende.)

Acte van renovatie der vorige contracten, gesloten tusschen de Nederlandsche Oostindische Compe en de successive koningen van het rijk van Banjermassing, nevens nog eenige andere poincten en articulen van verdrag, dewelke gemaakt en gesloten zijn tusschen Zijn Koninglyke Hoogheyt den Padoeka Siri Sulthan Tandjie Dullah, nevens de aansienelijkste grooten van het gemelte rijk ter eenre,

ende uyt name en vanweegens Zijn Excellentie, den Hoogedelen Grootachtbaren Heere Jacob Mossel, Generaal over de infanterie van den Staat der Ver-

[189]) Uit de *Overgecomen brieven 1760*, 2de boeck, folio 515 en volgende.

eenigde Nederlanden, mitsgaders Gouverneur-Generaal, en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India, door evengemelt Haar Hoogedelens expressen commissaris en afgesant, den opperkoopman, sabandhaer en licentmeester Johannes Andreas Paravicini

Zijn Excellentie, den Heere Gouverneur-Generaal en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India, met gevoelig leetweesen gesien en dikwerf ondervonden hebbende dat de vorige sulthans van **Bandjaar** altoos in gebreeke zijn gebleeven aan den inhoud der plegtige met d'E. Comp[ie] geslotene tractaten niet alleen te voldoen, maar daarenboven door enorme en by deugdsame koningen en geciviliseerde natiën onbekende manier van ageeren de soo heilige banden van bondgenootschap, die beide de contractanten en hunne staten en volkeren geluckig moeten maken en de negotie doen floreeren, gevioleerd en daardoor aanleiding tot de grootste verwyderingen gegeven, waardoor de goede verstandhouding tusschen deselve en d'E. Comp[ie] te eenemaal is komen te cesseeren.

En vermits het den Exellenten en Hoogedelen Heere Gouverneur-Generaal en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India door de niet noemenswaardige leverantie van peper, nu eenige jaren herwaarts, niet onduydelijk is komen te blyken, dat het hof van Banjer ongevoelig getragt heeft in de oude voetstappen zyner voorzaten te willen treden en d'E. Comp[ie] in deselve omstandigheden, waarin zy haar door sulke, met de trouw en deugd eenes konings tegenstrydige, gedoentens van ouds heeft bevonden, te wickelen, te meer men van gantsch goeder hand onderrigt is, dat de Chineezen nu al vijf jaren lang eens soo veel peper als aan ons deselve per contract g'accordeerd is, in China hebben gebragt, so hebben Haar Hoogedelhedens uyt liefde voor de rust en om de agting voor Zyne tegenwoordige Hoogheyd van Banjar, vóór tot andere, scherpe en onaangename middelen over te stappen, wel willen hunnentwegen medewerken en alles contribueeren wat betamelijk is, om de goede verstandhouding en rust, die al t'sedert 't jaar 1747 hersteld en opnieuws gesubsisteerd heeft, [190]) hebben, om alles door een nieuwe conventie te herstellen, niet langer willen uytstellen haren expressen commissaris en afgesant, in den hoofde deser gemeld, naar Borneo te senden, ten einde den tegenswoordigen beheerscher van 't beroemde rijk van Bandjar met desselfs

[190]) Deze zin is corrupt.

aansienelijkste rijksgrooten opnieuw te versekeren van haare opregte en onveranderlyke vriendschap en 't wesentlijk belang, hetwelk d'E. Comp[ie] altoos zal nemen in al 't geen dat eenigsints tot voordeel en welzijn van 't Bandjarese rijk en dies bewoonders zou kunnen strecken, en denselven uyt hoofde van dien wel expresselijk gelast, om met Zijn tegenswoordige Hoogheyt, den koning van Bandjar, sodanige middelen te beramen, als strecken kunnen tot herstelling en bevordering van de onderlinge eendragt, soo wenschelijk en soo hoog noodsakelijk voor wederzijds belang, en wel voornamentlijk met betrecking tot de algemeene rust en vrede in wederzijdse staten en landen, ten eynde de aloude vriend- en bondgenootschap op een vasten en duursamen grond gebragt en alle redenen van klagten voor 't toekomende, die aenleyding tot onlusten en verwyderingen zouden kunnen geven, volstrekt weggenomen werden, hebbende dienvolgende beide de hoge contractanten goedgevonden en verstaan het ondervolgende te beramen. En zijn uyt dien hoofde, nadat ter bereiking van dat gewenscht einde eenige conferentiën over en weer gehouden waren, en met reciprocque iever en vlijt g'arbeid was geworden, wegens de na te meldene articulen overeengekomen en het volgende beslooten, te weeten:

1. Aanvanckelijk[191]) zal een altoos-duurende vrede en bestendige vriend- en bondgenootschap tusschen de Generale Nederlandsche Oostindische Comp[ie] en hooggemelde Zijn Hoogheyt, den Sulthan van Bandjar, mitsgaders desselfs nakomelingen, successeurs, erfgenamen en landsgrooten zijn.

2. Sullen alle de vorige tractaten, en insonderheyt die, in de jaren 1664, 1737 en 1747 tusschen de vorige koningen en desen tegenswoordigen Sulthan van Bandjar en d'E. Comp[ie] geslooten,[192]) voor 't tegenswoordige verstrecken tot een grondslag van dese nieuwe conventie; en uyt dien hoofde werden deselve in de beste form gerenoveerd en bevestigd, alsof van woord tot woord desen waren ingelijft in diervoegen, dat ze voortaan stiptelijk in alle hunnen inhoude nagekomen en van weerskanten heiliglijk ten uytvoer sullen werden gebragt, uytgesondert egter alle sodanige articulen, die door dit tegenswoordig nieuw verband g'annulleerd, kragteloos gemaakt en te niet gedaan zijn. Dienvolgende

---

[191]) Versta: Vóór alle andere dingen; om mee te beginnen.

[192]) Zie *Corpus II*, blz. 285—287 en V, blz. 448 e.v. Een contract van 1737 is niet bekend, bedoeld zal zijn 1733 vgl. *Corpus* V, p. 165—170. (Cs.)

3. Soo inviteerd Zijn Hoogheyd, de Sulthan van Bandjar, Sijn Excellentie den Heere Gouverneur-Generaal en de WelEdele Heeren Raden van Nederlands-India, als representeerende de Generale Nederlandsche Oostindische Comp[ie], als een goed, trouw en teffens dierbare bondgenoot part en deel te neemen in de regeering deser Bandjermassingse staten en landen, als eygen belang daarin hebbende; werdende dierhalven door Zijn Hoogheyt versogt die te willen guarandeeren tegens alle valsche pretendenten, en te beschermen tegens alle geweld van binnen of van buyten; belovende Zijn Hoogheyd ook daaromtrend geene hoofdveranderinge in het bestier te maken sonder alvorens den goeden raad en de wyse schickinge zynes dierbaren bondgenoots, d'E Comp[ie], vernomen te hebben. En dus verklaard Zijn Hoogheyd, soo voor hem als zyne opvolgers, het derde articul van het laatstgemaakte tractaat voor nul en vervallen te zijn.[183])

4. Voorts beloofd en verbind zig Zijn Hoogheyd by deesen geene Europese natiën, als Engelschen, Franschen, Spanjaarden, of hoe ook genaamd, geene uytgesondert, alhier ter trafficque te admitteeren, maar alle sonder onderscheyd afwysen en niet toestaan dat deselve alhier of in andere Zijn Hoogheyts staten en landen eenige goederen aanbrengen, inkopen, verkopen, verhandelen, of eenige negotie, van wat natuur ook zy, dryven, mitsgaders sorg dragen en beletten, dat Zijn Hoogheyds onderdanen met deselve eenige de minste handel dryven; maar ontwarende dat zulx, onder wat pretext ook zijn mogte, geschiede, op versche daad als contraventeurs van dit plegtig verbond zullen gestraft werden.

5. Dog zullen alle overige inlandsche natiën, alsmede drie Chineese jonken, vry alhier ten handel mogen varen, exepto de zeerovers en degene die amphioen en speceryen alhier ter sluyk zullen aanbrengen, dewelke behalven de verbeuring hunner vaartuygen en goederen, de helft ten voordeele van d'E. Comp[ie] en de andere helft ten voordeele van Zijn Hoogheyd, ook het leven zullen verbeuren.

6. En om Haar HoogEdelheedens evident blyken te geven van Zijn Hoogheyts onschendbare trouwe en goede intentie voor d'Edele Maatschappy, door wiens dierbare alliantie desselfs throon vast staat, zoo verbind zig en beloofd Zijn Hoogheyd by deesen, om 't sluyken en den morshandel te eenemaal te beletten, voortaan geen de minste peper aan de Chineese jonken of andere natiën, zo

183) Zie *Corpus* V, blz. 449.

Europese als Inlandse, hoe ook genaamd, te verkopen, maar de gantsche quantiteyt, die dit groot eyland en de te conquesteerende plaatsen uytleveren en in der tijd staan uyt te leveren, aan d' E. Comp[ie] alleen, met seclusie van gemelte natiën, tegens den gestipuleerden prijs van ses realen Spaans te sullen leveren, verklarende dienvolgende Zijn Hoogheyd het sevende articul van 't jongst gemaakt tractaat mede door desen voor nul, kragteloos en volkomen vervallen te zijn.[194])

7. En vermits den Sulthan genegen is allen vervoer en sluykeryen in peper en andere contrabande wharen te weiren en tegen te gaan, soo geeft Zijn Hoogheyd tot beter bereiking van dat gewenscht oogmerk aan d'Ed. Comp[ie] volkomen vrye magt om alle Chineese wankangs en andere inkomende en uytgaande vaartuygen door de gecommitteerdens, soo van d'E. Comp[ie] als Zijn Hoogheid, te laten visiteeren, en by ontdecking van peper en andere contrabande wharen zodanig te handelen, als het vijfde articul komt te dicteeren. Zijn Hoogheyd daarbenevens aannemende, om te beter te kunnen nagaan of er gesmokkeld en gemorst word, goede en exacte notitie te zullen laten houden van al de peper, die voortaan geleverd zal worden, en deselve 's jaarlijx Haar Hoog-Edelens toe te senden.

8. Zal uyt dien hoofde de peper soowel als de speceryen en den amphioen als volkomen contrabande werden verklaard, invoegen dat soo iemand van 's E. Comp[ies] dienaren of onderdanen, den resident daaronder begrepen, den inhoud deses contracts met het plegen of het toestaan of te handelen van contrabande of morshandel in bovengemelde articulen van speceryen, amphioen en peper transgresseerd of te buyten gaat, zullen opontboden worden ter arbitraire correctie van Haar HoogEdelhedens, den Excellenten Heere Gouverneur-Generaal en de WelEdele Heeren Raden van Nederlandsch-India. Dog zo zulx ter zyde van Zijn Hoogheyt, den voortreffelyken Heere Sulthan, Zijn Hoogheyts successeurs of eenige pangerangs van den bloede geschied, zal sulx als een formeele bondbreuk aangemerkt, geagt en opgenomen werden. Maar de onderdanen van Zijn Hoogheid, hetzy natuurlyke of vreemde, hier wonende of hier ten handel komende, so Chineesen, Boegineesen, Mandharesen, Baliërs, Javanen en Palembangers, voorts alle Indische natiën, geene uytgesondert, so hier als elders rondom het gantsche eyland Borneo, haar aan sulke contrabande

194) *Corpus* V, blz. 450.

schuldig makende, en daarvan overtuygd werdende, zullen aan den lyve gestrafd werden, zullende 't gunt de twee laaste articulen betreft, den dag der signature deses contracts, dog dat van 's E. Comp[les] dienaren en onderdanen zal uytgesteld werden tot hetselve contract door Haar HoogEdelhedens g'approbeerd en de ratificatie uytgeleverd zal zijn, en alsdan een aanvang neemen.

9. En soo degeen [die] alhier wegens d'E. Compagnie als resident of opperhoofd het gesag voerd, zig mogte onderstaan de onderdanen van Zijn Hoogheyd of de alhier ter trafficque verschynende vreemde inlandse natiën te extorqueeren of in hunne negotie door baatszugtige en frivole pretexten te belemmeren of meer als de ordinaire tax van de passen van dese trafficqueerende natiën afpressen, zal denselven sonder aansien van persoon opontboden, afgeset en gedeporteerd werden, tot een exempel voor andere.

10. En vermits de ervarentheyd maar al te dikwils heeft geleerd, dat de onderdanen van Zijn Hoogheyd in cas van coopmanschap met de Chineesen en andere natiën niet ter goeder trouw, sooals eerlyke cooplieden dienden te doen, hebben geageerd, maar dikwils, tot prejuditie van de handeldryvende natiën en den thol van Zyne Hoogheyd dese natie bedrogen, goederen afgeperst, de betaling geweigert, ook dikwijls, soo ze al van sins waren om se te betalen, hare goederen tegens een exorbitante prijs in betaling hebben opgedwongen; en om dit quaad voor te komen en de negotie daardoor te doen floreeren, staat den Sulthan toe en privilegeerd d'E. Comp[le] by deese, met uytsondering van alle zyne onderdaanen, alleen alle de negotie te dryven, de van China komende ladingen der jonken aan te slaan en naar welgevallen te verkopen, exepto aan twee à drieduysent rijxdaalders waarde van goederen, die de Sulthan tot zijn eige nooddruft zal willen uytsoeken, staande de prijs der goederen nog gestipuleerd te werden.

11. In diamanten, soo groote als kleine, zal voortaan niemand mogen handel dryven als alleen den Sulthan en de pangerangs van den bloede, dog verpligt zig Zijn Hoogheyd voor zig en gementioneerde pangerangs dat edel gesteente aan niemand als aan d'E. Comp[le] tegens een nog te stipuleeren prijs te verkopen en te leveren. En sal uyt hoofde van dien dat edel gesteente, soo als de voorgaande drie articulen van speceryen, amphioen en peper, voortaan voor contrabande werden verklaard; invoegen dat, zoo iemand van Bandjar of van wat plaatse het ook zoude mogen wesen van dit groot eyland Borneo, diamanten op Batavia ter verkoop mogt brengen sonder 's konings tjap en de speciale licentie

van Zijn Hoogheyd te kunnen vertonen, syne edelgesteentens verbeurd sullen werden verklaard en denselven een arbitraire correctie moeten ondergaan.

12. De vogelnesjes eerste, tweede en derde zoort, soowel als alle in China gewilde goederen sullen de Chinase nachodas der jonken tegens den ordinaire prijs ter deeser plaatse gehouden zijn in betaaling hunner goederen van d'E. Compagnie te accepteeren.

13. En omdat d'E. Comp[ie] eenige jaren herwaarts, maar insonderheyd in den insaam van goud, door haare dienaren soo slegt is gedient geworden dat byna niets noemenswaardig van dat mineraal heeft konnen bemagtigen, maar tot haar leetweesen ontwaard, dat den inkoop daarvan door de residenten particulier is geschied om hunne beursen op eene strafbare wyse te vullen, en d'E. Comp[ie] van dat kostelijk metaal beroofd, soo verbind zig den commissaris, in den hoofde deeses gemeld, den prijs van dat mineraal te bepaalen en vast te stellen op twaalf Spaanse realen de reaal fijn,[195]) sijnde dus twee realen ider reaal swaarte meer, als de ordinaire prijs hier ter plaatse geweest is, hetzy dat den verkoper op Tatas in de logie van d'E. Comp[ie], dan wel op Batavia aan de oppercooplieden des casteels aldaar leveren.

14. Wyders beloofd d'E. Comp[ie] voor nu en altoos, so lange dit contract sonder infractie zal nagekomen en geobserveerd werden, te sullen toestaan de vrye vaart der Bandjaresen na Batavia, Macasser, Bima, Java, Sumanap, Baly en Sumbauwa, dog niet verder om de Oost, ook niet om de West of Noord, als na Bliton, Palembang, Johoor, Malacca en andere custen en landen, daar omher gelegen, zullende Zijn Hoogheyd de nodige ordres daaromtrent geven, op dat zyne onderdanen door 't niet nakomen van dien geen schade of ongeluk komen te ontmoeten.

15. Dog vermits zig ieder sluyker of contrabandeur op eene frivole wyse van 's konings naam bediend om van de visitatie vry te zijn en daardoor sonder tegenstand zijn vuyle winst met een valsch pretext, dat hy Zijn Hoogheyds vaertuyg voerd, soekt te dryven, zoo verpligt zig Zijn Hoogheyd een exacte lijst van Zijn Hoogheyds vaartuygen aan de alhier resideerende opperhoofden, met de naam en groote derselver 's jaarlijx op te geven, om sulx in de passen bekend te kunnen stellen en alsoo dat groot quaad te weiren.

---

[195]) Versta: een reaals gewicht aan zuiver goud.

16. Voorts zullen haar alle vaartuygen, die van hier vertrecken, met een pas van d'E. Comp[ie] voorsien. En degeene, die hier in zee of elders door 's Comp[ies] schepen, kruyssers of andere 's Comp[ies] vaartuygen, sonder een sodanigen pas te hebben, bevonden en g'attrapeerd zijnde, zullen ten voordeele van d'E. Comp[ie] en Zijn Hoogheyd geconfisqueerd werden.

17. Verbind haar d'E. Comp[ie], dat byaldien een vreemde mogentheyd, soo Europese als Oosterse, hoe ook genaamd, het land van Bandjar vyandelijk mogte komen te invadeeren en t'attacqueeren, Zijn Hoogheyd te water en te lande auxiliair te assisteeren, ten einde een sodanigen vyand te helpen afweiren en verdryven, sonder dat d'E. Comp[ie] daarvoor iets pretendeeren of de onkosten voor kruyd en loot reekenen zal.

18. Nemende Zijn Hoogheyd daarentegen aan niemand, wie 't ook zoude mogen weesen, met d'E. Comp[ie] in oorlog zijnde, eenige schuylplaats of asil in zyne onderhorige staten te geven, nog veel min Zyne bescherming of assistentie aan 's E. Comp[ies] vyanden en rebellen te verleenen, maar deselve integendeel, soodra in Zijn gebied komen, ten eersten te doen opvatten en aan d'E. Comp[ie] over te leveren.

19. Somede neemd Zijn Hoogheyd aan en beloofd by desen het alhier resideerend opperhoofd met de verdere 's E. Comp[ies] dienaren en onderdanen, die zig nu reets of indertijd alhier mogten bevinden en hun verblijf hebben of ten handel varen, in Zyne bescherming te neemen en voor alle geweldenaryen, vexatiën en molesten der Bandjaresen te bevryden, mitsgaders alle degeene, die zig daaraan schuldig maken en desen mogten komen te contravenieeren, exemplaarlijk te doen straffen en d'E. Comp[ie] behoorlyke satisfactie te besorgen.

20. Daarentegen zal d'E. Comp[ie] sorge dragen, dat aan de onderdanen van Zijn Hoogheyd geen het minste leed of schade door hare dienaren of onderdanen aangedaan [werde] en so sulx mogte gebeuren, de schuldige als dan meede naar billijkheyd gestraft te werden.

21. Voorts neemen Zyne Excellentie, den Heere Gouverneur-Generaal en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India aan, hare goede officiën in 't werk te stellen om Zijn Hoogheyd den Sulthan met den pangerang Ratoe-Anum te versoenen en alles te contribueeren wat doenelijk is, om Zijn Hoogheyd den pangerang te persuadeeren na Zijn Hoogheyds goede vermaningen te luys-

teren en dienvolgende de wegen, die tot dusverre soo aanstotelijk en voor een croonprins so qualijk voegende, egter door denselven tot nu toe bewandeld zijn, te doen verlaten en betere, mitsgaders voor de hoge geboorte eenes croonprincen betamelyker in te slaan; hetwelk geschiedende verpligt zig Zijn Hoogheyd, de Sulthan van Bandjar, van termijn tot termijn de schulden van gemelde pangerang Ratoe aan d'E. Comp[ie] betaalen.

22. Vervolgens soo neemd d'E Comp[ie] aan de van Zijn Hoogheyd afgescheurde provintiën Barou, Koety, Passir, Sanghoe, Santang en Laway,[197]) met dies onderhorige landen, te helpen heroveren en die usurpateurs van daar te verdryven, sullende d' E. Comp[ie] op alle de voorschreeve plaatsen soowel te water als te lande, dog op Passir alleen te water en Zijn Hoogheyd te land ageeren.

23. En voormelte provinciën herovert zijnde, zullen door Zijn Hoogheyd met regenten voorsien en verpligt zijn 's jaarlijx tot een equivalent voor contributie aan d'E. Comp[ie] tot voldoening der kosten te leveren het ondervolgende, als:

Barou, twintig picols vogelnestjes en twintig picols wax,

Koety, twintig picols vogelnestjes en veertig picols wax,

Passir, veertig thailen goud, fijn, twintig picols vogelnestjes, twintig picols wax,

Sanghoe, veertig thailen goud, fijn, en veertig picols wax,

Santang, sestig thailen goud, fijn, en veertig picols wax,

Laway, tweehondert thailen goud, fijn, en twintig picols vogelnestjes;

voorts ook privative aan deselve, met uytsluyting van alle andere natiën te leveren alle zodanige producten, als voorschreve landen uytleveren, en insonderheyd alle de diamanten, goud, vogelnestjes, wax en wat dies meer is, voor een civiele prijs, behalven de jaarlijkse contributie aan Zijn Hoogheyt, dewelke in soodanige qualiteyd en quantiteyt zal moeten geschieden als van d'E. Comp[ie].

24. Voorts zoo neemd Zijn Hoogheyd aan en verbind sig by deesen de peperculture, zo hier als in de bovenlanden en in de te conquesteerende provinciën, voort te setten, en dat getal binnen weinige jaren op vijftien duysent picols te brengen, en insgelijks tegens de gestipuleerde prijs van ses Spaanse realen te sullen leveren.

25. Werden aan Zijn Hoogheyd daarentegen toegestaan de thol en licenten van alle aangebragt werdende goederen.

---

197) Berau, Kutei, Pasir, Sanggau, Sintang en Melawi (West-Kutei).

26. Wyders wereldkundig zijnde dat de Spaanse realen maar in één rijk geslagen en selden scheepen van daar op Batavia arriveeren, waardoor het gebrek van die munt van jaar tot jaar hoe langer hoe meer accresseerd, soodat volstrekt ondoenlijk is de peper en andere producten met die specie te kunnen betalen, zoo verpligt zig Zijn Hoogheyd om de silvere ducatons tegens tagtig stuyvers of de vier voor vijff Spaense realen, mitsgaders de nieuwe schellingen, dubbeltjes, heele en halve duyten in Zijn Hoogheyts domeynen gangbaar te verklaaren.

27. Ook sal aan d'E. Comp[ie] vrystaan soowel op Tatas als op andere plaatsen, daar 't deselve mogte goedvinden, en bysonders in de heroverde provintiën, steene forten op te regten en deselve met sooveel guarnisoen te besetten, als zal te rade worden, tot haar eige sekerheyd en Zijn Hoogheyds bescherming.

28. Laastelijk beloofd Zijn Hoogheyt, soo als ook aan de zyde van Haar Hoogedelhedens, den Heere Gouverneur-Generaal en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India, als representeerende de Edele Oostindische Maetschappye, gedaan werd, soo voor sig als zyne successeuren en nakomelingen, alle de voorenstaende poincten en articulen in allen deelen, sonder de minste afwyking en infractie, als een opregt en getrouw bondgenoot van d'E. Comp[ie] toestaat en betaamd, in alle deugd en opregtheyd te sullen onderhouden, nakomen en sorge dragen, dat dit plegtig nieuw verbond ook stiptelijk door alle de princen van den bloede en verdere rijxgrooten en zyne onderdanen sal onderhouden, mitsgaders door zyne nakomelingen en successeuren als onverbreeklijk en eeuwigduurend aangenomen en in allen deelen g'observeerd werde, hebbende de beide hoge contractanten tot meerder bekragtiging van desen hetselve met hunne gewoonlyke signatuuren bevestigt en daarvan twee eensluydende geschriften gemaakt, waarvan het een by Zijn Hoogheyt en het andere by d'E. Comp[ie] zal blijven berusten.

Aldus gedaan en gecontracteerd in de hoofd- en residentiestad tot **Cayoetangi** op 't groot eyland Borneo, in 't hof der Sulthans Tamdjie Dullah, in 't jaar 1756 op Woensdag den 20[en] October 1756.

Onder stond een zegul, gedrukt in rood lack, en daarnevens geteekend: **J[e]. A[e]. van Paravicini**, ms pria. [198])

[198]) Vermoedelijk een verhaspeling van manu propria.

Lager's Comp[ie]s zegul, almede gedrukt in rood lack; daaronder geteekend: **N. F. van Solms**, secretaris.

Onder 't Maleytse stonden twee zeguls, in rood lack gedrukt.

Onder stond: Accordeert — was geteekend — **J[r]. J[r]. Craan**, eerste gesworen clercq.

Separaat articul, zyne betrecking op het 10[de] articul van het contract hebbende.

En vermits de prysen der Chineese goederen zeer varieeren, is den commissaris met Zijn Hoogheyd overeengekomen, dat men die volgens marktprijs zal inkoopen en na vervolg van tijd tegens 30 per cento aan de trafiquanten verkoopen, te weten 10 per cento voor d'E. Comp[ie] voor haare moeyte, 10 per cento aan d'E. Comp[ie] voor 't interest van haar geld, en 10 voor Zijn Hoogheyt.

Aldus gecontracteerd dato voorschreven.

Onder stond een zegel, gedrukt in rood lack, en daarneven geteekend: **J[r]. A[s]. v. Paravicini**, ms pria.

Lager 's Comp[ie]s zegul, almede gedruckt in rood lack, en daaronder geteekend: **A. F. van Solms**, secretaris.

Onder 't Maleytse stonden twee zeguls, in roode lack gedruckt.

Lager: Accordeert — was geteekend — **J[r]. J[r]. Craan**, eerste gesworen clercq.

CMIC. BANDJARMASIN.

27 October 1756.[199])

Een week later sloot Paravicini onderstaande overeenkomst met den kroonprins; ze zou pas gevolgen hebben, zo deze aan de regering kwam. (Vgl. NOORLANDER p. 33.)

Acte van onderwerping, waarby de Generale Nederlandse Oostindische Compagnie als leenheer van 't rijk van **Bandjar** en den resorte van dien verklaard en hetselve ter regeering opgedragen werd aan den seer uytmuntenden Heere Pangerang Ratoe Anum, om gemelt

[199]) Uit de *Overgecomen brieven 1760*, tweede boeck, folio 542 verso en volgende.

rijk als Zulthan, onder den titul van ....[200]) te beheerschen, zijnde dienvolgende uyt naam en vanwegens Zijn Excellentie, den Hoogedelen Hoogagtbaren Heere Jacob Mossel, Generaal over de infanterie ten dienste van den Staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders Gouverneur Generaal, en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India door derselver expresse commissaris en afgesant aan 't hof van Bandjar, den oppercoopman, sabandhaer en licentmeester Johannes Andreas Paravicini ter eenre,

met den uytmuntende Heere Pangerang Ratoe Anum, wettige troonsopvolger van gemelt rijk, over de navolgende poincten en articulen overeengekomen, als

1. Neemd gemelde Zijn Hoogheyd, Pangerang Rato Anum, aan en verpligt zig by desen, alle de poincten, articulen en voorwaarden van 't sub dato 20 October deses jaars gesloten en vernieuwd tractaat tusschen den regeerenden Zulthaan Tamdiie Dullah, Zijn Hoogheids oom en de in den hoofde deses gemelden commissaris en afgesant, Johannes Andreas Paravicini t'accepteeren, voor zooverre de articulen van 't voorgaande dese nadere conventie niet contrarieeren, in volkomen waarde te houden en sonder de minste afwyking en infractie heiliglijk na te komen, mitsgaders sodanig aan te merken alsof se van woord tot woord desen waren ingelijvd en Zijn Hoogheyd die selfs gecontracteerd, gesloten en verzeguld hadde, zullende dese acte dierhalven als een apendix of byvoegsel aan voorschreven nieuwe conventie g'accrocheerd werden.

2. En aangesien hooggemelde Zijn Hoogheyd als wettige troonsopvolger met gevoelig leetweesen moet sien dat het rijk van Bandjar hem so onregtvaardig onthouden en de throon zyner voorvaderen, op denwelken deselve tot op 't overlyden van Zijn Hoogheids vader, den Hoogloffelyken Heer Zulthan Chamid Dullah, in een directe linie met groten luyster geseten, den scepter geswayd en gemeld rijk met veel glorie beheerscht hebben, g'occupeerd werd door een usurpateur en tiran, die de heerschappy op eene indirecte wyse, met Zijn Hoogheyd van het regt der natuur te benemen en zyne dierbare belofte en verbintenis, die hy aan wylen Zijn Hoogheyts vader G[esegender] G[edaghtenisse] — op 't sterfbed heeft gedaan, om aen Zijn Hoogheyd, wanneer den vereyschten ouderdom van 18 jaaren zoude bereikt hebben, het rijx-

[200]) Niet ingevuld.

bestier van Bandjar over te geven, te breeken, zig heeft weten aan te matigen en thans tragt de successie op zynen soon, pangeran Nata, en vervolgens op desselfs nakomelingen te transfereeren, mitsgaders dus den stam der aloude koningen van Bandjar totaliter te extirpeeren, [201])

Alwaaromme Zijn Hoogheyt het welzijn van land en volk als een deugdlievend vorst ter herten neemende, mitsgaders overwegende wat ellende, jammerlyke onderdrucking en onverdragelijk tiranny hy met zyne wettige onderdanen, die hem geduurig om hunne verlossing uyt het swaardruckend juk der slaverny, waarin thans gedompeld waren, versogten, sedert dat den tiran voormeld den scepter heeft begonnen te swaayen, heeft moeten verduuren, en daarentegen in aanmerking nemende dat 't vry beter voor hem en zyne onderdanen was onder 's E. Comp^ie^ opperheerschappy in stille rust en vreede te leven, dan nog langer onder het slaafse juk van dien trotsen en hovaardigen usurpateur te zugten, by dese opene acte, soo voor sig als zyne successeuren, erfgenamen en nakomelingen, so as- als descendenten, ten behoeve van d'Edele Oostindische Maatschappy plegtigen afstand doet van al de ryken, Staten, landen en provintiën van 't koningrijk Bandjar met dies ap- en dependentiën, en dienvolgende de souverainiteyt, soals deselve althoos aan 't Doorlugtige geslagt der koningen van Bandjar g'accrocheerd is geweest, over al de landen en volkeren, sowel voor die voor desen als tegenswoordig onder Bandjars bestier zijn geweest, of na deese komen mogten, geene uytgesondert, aan welgemelde E. Comp^ie^ defereerd en overgeefd, ten eynde gemeld rijk als eygen te considereeren, omtrent de regeering sodanige schicking te maken, als deselve, om de rust en vrede in Bandjars rijk volkomen duursaam en bestendig te maken, nu of in der tijd zal gelieven goed te vinden, zullende Hoogstgemelde Zijn Hoogheyt uyt hoofde van dien gemeld rijk als een vasal van d'E. Comp^ie^ ter leen ontfangen en, als een getrouw leenman bestaat en betaamd, bestieren mitsgaders gemelde Edele Maatschappy en Zijn Excellentie, den Hoogedelen en Hoogagtbaren Heere Gouverneur-Generaal en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India, die deselve in dese gewesten representeeren, voortaan als zyne wettige souverain en nooyt volpresen leenheer erkennen, respecteeren en gehoorsamen.

3. Voorts zo zal Zijn Hoogheyd ten blyke van zijn vasallageum

[201]) Zie NOORLANDER, o.l. blz. 18—19.

's jaarlijx homagie moeten doen door een expresse gesandschap na Batavia te senden met de ondervolgende 's lands producten:

Duysend picols peper, swarte,
Thien picols peper, witte,
Hondert caraat diamanten,
Hondert real goud, fijn.

4. Zal voortaan geen koning sonder voorkennisse van d'E. Comp[ie] aangesteld, maar by overlyden van gemelde Zijn Hoogheyd de troon met de naaste erfgenaam van Zijn Hoogheyd vervuld worden, die egter vóór 't in besit nemen van dien dit contract moet ondertekenen en verzegulen.

5. Zal aan den afgaanden Zulthan Zijn Hoogheydt's oom en predecesseur 's jaarlijx drieduysent Spaanse realen tot onderhoud moeten uytgekeerd werden.

6. Alle de alhier wonende Chineesen en hunne hoofden zullen blyven sorteeren direct onder d'E. Comp[ie].

7. Verbind zig Zijn Hoogheyd de schulden aan d'E. Comp[ie] ten eersten, en dat met zijn komst op den throon, 't zy in peper dan wel contanten, te voldoen.

8. Als d'E. Comp[ie] in vervolg van tijd de jonken het hier komen wilde beletten, neemt Zijn Hoogheyd aan daarin te bewilligen.

9. Zal d'E. Comp[ie] den tol van d'inkomende en uytgaande goederen in 't gantsche rijk van Borneo alleen ten haaren behoeve mogen heffen en de diamantsmynen verpagten.

10. Laastelijk zal Zijn Hoogheyt voorschreven leenroerig rijk Bandjar en den resorte van dien op een expressen ten dien einde door Haar Hoogedelens te bepalen rijxdag plegtiglijk aanvaarden en sig sowel als de princen van den bloede en rijxraden met eede verbinden sowel dese als d' in 't vernieuwde contract van den 20[en] October deses jaars gemaakte bepalingen en voorwaarden heiliglijk na te komen en de Hoogmogende Heeren Staten-Generaal, Haare Koninglyke Hoogheyd, Mevrouw de Princessedouariere van Orange en Nassau, tutrice van Zyne Doorlugtigste Hoogheyd den Heere Prince van Oranje en Nassau, Erfstadhouder, Capitain-generaal en -admiraal der Republicq etc[a], etc[a], de Nederlandsche Oostindische Comp[ie] en Zijn Excellentie, den Hoogedelen Heere Gouverneur-Generaal nevens de Weledele Heeren Raden van India, als den Nederlandsen souverain en de Comp[ie] in dese gewesten representeerende, als zijn leen- en beschutsheer opentlijk t'erkennen en hulde te doen, mitsgaders

trouwe en gehoorsaamheyt te bewysen, by manquement van 't welke het leen met dies ap- en dependentiën immediaat en van dat ogenblik af vervald en wederkeerd aan den leenheer of de Nederlandsche Comp^ie^, gelijk sulx omtrent alle leengoederen, van natuur als dese, plaats heeft. Maar by 't nakomen deser voorwaarden zal den Zulthaan zijn leeven lang de troon blyven bekleeden; gelijk ook de tegenwoordige ministers van 't rijk, sulx doende, in hunne ampten sullen continueeren, so lang het den Zulthaan en d'E. Comp^ie^ ten beste van het rijk zullen dienstig oordeelen.

Aldus gedaan en beslooten tot **Tatas**, den 27 October 1756. Onder stond een zegul, gedrukt in rood lack en daarnevens getekend: **J^e^. A^e^. Paravicini**, ms pria.

Lager stond 's Comp^ies^ segul, almede gedrukt in rood lack; daaronder getekend: **A. F. van Solms**, secretaris.

Onder 't Maleytse stonden twee zeguls, in rood lack gedruckt; lager: Accordeert — was getekend — **J^e^. J^e^. Craan**, eerste gesworen clercq.

M. MAKASSAR—SUMBAWA.

27 November 1756. [202])

Het optreden van een nieuwen vorst in het rijkje Papekat of Pekat op Sumbawa was aanleiding tot renovatie der bestaande overeenkomsten.

Also Sie-impa op den 6 October anno passado in de gecombineerde vergadering der gesamentlyke overwalse bondgenoten tot Bima provisioneel en op onse nadere goedkeuring is verkooren tot koning over het landschap **Papekat**, in plaatse van den op den 16 February desselven jaars overledene koning aldaar, Abdul Rasoel, en hier thans in persoon aan dit casteel [203]) verscheenen zijnde, aan ons versoek gedaan heeft in de voorschreven verkiesing te mogen werden bevestigt, so is, also ons geen gewigtige redenen voorgekomen zijn, waarom zulx zoude weygeren, onder de nadere gunstige approbatie van Haar Hoogedelhedens, den Hoogedele Heere Gouverneur-Generaal en de Edele Heeren Raa-

[202]) Uit de *Overgecomen brieven 1758*, 23^ste^ boeck, 2^de^ afdeeling der Secrete brieven, folio 106–108.

[203]) Rotterdam nabij Makassar.

den van Nederlands-India,[204]) toegestaan, onder conditie en voorwaarde nogthans dat hy, Sie-impa, de contracten en articulen, met syne voorsaten successive gemaakt en in den jaare(n) 1701 door den Edele Agtbare Heere Cornelis Beernink, gouverneur en directeur vanwegens den Staat der Nederlandsche Oostindische Comp^ie^ opgesteld en door de koningen van Dompo, Tambora, Sanger en Papekat onderteekent,[205]) heyliglijk zal naarkomen, agtervolgen en onderhouden — blyvende ingevolge het 19^e^ articul de magt aan Haar Hoogedelheedens, den Weledele Heere Gouverneur-Generaal en de Edele Heeren Raaden van India tot Batavia, om de gemelde articulen, geene uytgesondert, te mogen extendeeren, besnoeyen, of wel eenige veranderinge daarinne te maken, nadat Haar Hoogedelheedens zulx ten besten van het land van Papekat, zullen meenen te behooren —; alle hetgeene by gemelde contracten is bedongen en geaccordeert, sooveel de bondgenoten betreft, eeven alsof al hetzelve in desen van woorde tot woorde waare geïnsereert.

Tot welken eynde hem, koning van Papekat, de voorschreven contracten uyt de minute, in de Maleydsche taal met Arabische letteren geschreven, en hier ter secretary berustende, ten bywesen van den gouverneur en raad duydelijk is voorgelesen en te ver staan gegeven.

Om te dienen tot verificatie en blijk van de renovatie deses, so heeft hy Sie-impa, 't een en ander, onder 't drincken van critsewater,[206]) op den alcoran solemneelijk beswooren, met zijn rijkszegel verzegeld en met zijn handteekening bekragtigt.

Onder stond: Aldus gedaan, gerenoveert en beswooren tot **Macassar**, in 't casteel Rotterdam, den 27 November 1756 — was geteekend met een Malyze caracter, waarby geschreven stond: Gesteld by **Sie-impa**. En daarby met 't rijkzegul gedrukt.

Ter zyde van dien met 's Comp^ies^ zegul in roode lacq gedrukt, was getekent: **R^ff^ Blok, C^s^ Sinkelaar, B. Petsold, R^r^ van Oosterhout, G^d^. C^l^. Meurs, J^n^. H^k^. Voll** en **Carel Jacobsz.**

Lager: In kennisse van my — getekend — **H^e^ Burggraeff**, secretaris.

Onder stond: Accordeert — was getekent — **Johannes Tinne**, secretaris.

---

[204]) Deze approbatie heb ik niet gevonden.
[205]) Zie *Corpus* IV, blz. 192 en volgende.
[206]) Zie *Corpus* III, de inleiding tot nr. DXXXIII.

MI. MOLUKKEN—TIDORE.

7 Februari 1757.[207])

Het optreden van een nieuwen sultan van Tidore was den gouverneur der Molukken aanleiding om de bestaande contracten tussen dit rijk en de Compagnie te bevestigen, en tevens enige hangende geschillen tusschen Tidore, Ternate en Batjan af te doen.

Conventionele voorwaarden, vastgesteld ende onveranderlijk besloten tusschen Zijn Hoogheyd Paduka Sirri Maha Touan Sulthan Mahomet Doeniel Masoedie Djameladien[208])-sjah, koning van **Tidor**, neeven zijn rijxgroten ter eenre,

en den heere Abraham Abeleven, gouverneur en directeur, mitsgaders den raad in Molucco, in naam ende vanweegens Zijn Excellentie, den Hoogedelen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infanterie van den Staad der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders vanwegens deselve Gouverneur-Generaal, en de WelEdele Heeren Raden van Nederlands-India tot Batavia, als representeerende de hooge overigheyd in dese Oostindische gewesten.

1. Wy beloven en sweeren voor ons en onse nakomelingen alle contracten, hoe deselve ook genaamt mag weesen, door onze voorsaaten met de Generale Nederlandse G'octroyeerde Oostindische Compagnie gemaakt, heyliglijk en opregtelijk ten allen tyden sonder de minste afwyking te zullen naarkomen en gehoorsamen, invoegen alsof wy die tegenswoordig selfs hadden gemaakt; onder welke confederatiën wy wel voornamentlijk begrypen die met de coningen Sayfoedin, Hamsa Faharoedin, Kitjily Molucco Abal Faladedin, en den jongst overleden vorst Paduca Sirri Sulthan Amir Bifalalahil Asies Lemoechai Iddin Billahil Manaan-sjah Kitjile Gape, beneevens de gesamentlyke rijxgrooten van **Tidor** gepasseert zijn, te weten op den 29 Maart 1667, ultimo July 1689, 5 May 1700, 21 May 1705, 2 January 1709 ende 21 Juny 1728,[209]) en dat op diezelfde wyze, alsof se van woord tot woord hierinne g'insereert waaren.

---

[207]) Uit de *Overgecomen brieven 1758*, 20ste boeck, afdeeling Ternaten, folio 143 en volgende.

[208]) Ten rechte Djamal-udin.

[209]) Respectievelijk *Corpus* II, blz. 348 e.v.; III, blz. 499 e.v; IV, blz. 180 e.v.; 236 e.v.; 310 e.v.; V, blz. 25 e.v. De naam van den vorst met wien het contract van 1709 werd aangegaan Hasan Udin is hier uitgevallen. (Cs.)

2. Dat alle verwyderingen, die er voormaals geweest zijn tusschen den overleeden coning en Zijn Hoogheyd van Ternaten, en die door bemiddelinge van onzen vader, den heer gouverneur en directeur deser Molucco's, Mr Gerrard van Brandwijk van Blokland, in den jaare 1748 ten genoegen afgedaan zijn,[210]) nooyt wederom zullen werden opgehaalt om de Comp[le] daarmede te vermoeyelyken. Ter contrarie belooven wy voortaan ons byzonderlijk te zullen toeleggen om het waare belang van d'Ed. Comp[le] en wel voornamentlijk in het extirpeeren der specerybomen, met alle promptitude te behartigen, opdat eens alle moeyelijkheeden een eynde mogen nemen.

3. Gelijk wy dan ook belooven buyten de extirpatiën der specery boomen, die de Ed. Comp[le] volgens contracten, zo dikwils als ze hetselve begeeren, op onze landen kunnen doen, en waartoe wy verpligt zijn de nodige manschappen en corre-corre[211]) te verleenen, nog bovendien overal aan onze onderdanen en hoofden over de landstreeken en negoryen ordre te sullen stellen, dat zy op dadelyke[212]) lijfstraffe, verbeurte van haar ampten en bezittingen, zullen hebben uyt te roeyen alle zodanige specerybomen, die se in de bosschen, wanneer se daarin zijn om haar levensmiddelen als andere nooddruft te zoeken, mogten ontmoeten ofte ontdecken, waarvan wy een nette aantekening zullen houden en die telkens aan den gouverneur toesenden, welke ordre wy alomme by terugkeering binnen ons koninglijk palijs te Tidor aanstonds zullen laten denuncieeren.

4. En dewijl onsen vader, den heer gouverneur, ons vertoont heeft dat een edelmoedige barmhartighijt pryselijk in vorsten is, zo beloven en sweren wy, dat wy zullen geeven, gelijk wy by deese verleenen, een generaal pardon-acte van amnestie aan alle onze onderdanen, die zig tegens den overleden cooning gerebelleert hebben, onder deezen verstande nogtans, dat ze binnen de tijd van ses maanden na 't tekenen dezer zig aan onse koninglyke persoon zullen moeten koomen onderwerpen En ingevalle voor onze straffe bedugt waaren, laten wy haar de vryheyd om zig alvoorens te mogen addresseeren by d'E. Comp[le], wien wy in zo een geval nedrig versoeken, de zodanige van onze genadige protexie gerust te stellen.

5. Buyten en behalven dit alles belooven wy thans met onse

210) *Corpus* V, blz. 463 e.v.
211) Coro-Cora's, gewapende prauwen.
212) Daadwerkelijke.

komst op Tidor, zo ras als mogelijk, immediaat ordre te zullen stellen om de volkeren, gehorende onder onse souverainiteyt, die circa ten getalle van 200 coppen omtrent de rivier, Bobo genaamt, leggende op 't eyland **Ouby**,[213]) buyten onse kennisse en voorweten hebben nedergezet, onmiddelijk te zullen doen delogeeren en herwaarts dagvaarden.

6. So meede zullen wy ordre stellen om de Pattaniërs en Mabareesen,[214]) met seekere anachoda,[215]) voerende een corre-corre, op Xulla Bassy[216]) zonder passe aangekomen en uyt de negory Kadawi 17 personen met gewelt hebben weggevoert, te laten apprehenderen en loon na werken, ten voorbeelde(n) van anderen, te doen erlangen, en de seventien gevangenen wederom in handen van d'E. Comp[ie] overleeveren, aannemende in den aanstaande alle diergelyke beledigende tentatiën te zullen beletten, geen redenen van malcontentement voorthaan aan onze nabuuren en vrienden, de cooningen van Ternaten en Batchian geeven, [maar] met dezelve gestadig in eenigheyd leeven.

7. Ook zullen wy ten eersten laten naspeuren en stiptelijk ondersoeken naar degeene, die onlangs twee van Batchian herwaarts komende prauwen hebben geplundert, de daarop geweest sijnde Chineesen ellendig gemassacreert; en die booswigten agterhalende, hetzy alle dan wel gedeeltelijk, aan d'E. Comp[ie] overleeveren, om na verdienste, tot afschrik en spiegel van anderen, gestraft te werden.

8. In voegen wy al wyders na 't voorbeelt van den koning van Ternaten de peperplantagiën eygentlijk[217]) zullen bepaalen aan de naby gelegene, door opperhoofden bestierd werdende, dorpen en gehugten. En de wijd buyten 't gesigt sijnde woeste landstreeken met pady en Turkse tarwe laten propageeren, tot onderhoud der onbeschaafde bergvolkeren en verhindering van geweldenaryen, doorgaans naar sig sleepende dangereuse gevolgen en zekere ruïne der onse en Ternataanse natiën over dit zo dierbaar aanbevolen product,[218]) mitsgaders

9. So ras wederom op Tidor gekomen zijnde alle juweelen, goud-

---

213) Wai Bobo, stromend op het aan de Compagnie behorende eiland Obi, Zdl. van Batjan. (Cs.)
214) Zie *Corpus* IV, blz. 543—544.
215) Aziatisch schipper. (Cs.)
216) Sula-Besi. (Cs.)
217) in eigendom.
218) Peper.

ofte silverwerken, die tot de kroon- ofte rijx regalia gehooren, accuraat te doen opneemen en aan den presenten wettigen kooning onder een behoorlyke inventaris, door ons alle ondertekent, overgeeven, waaronder wy spetiaal begrypen een groote goude ketting en medalie, door gemelde Haar Hoog Edelheden anno 1705 aan den coning Abul Falalil Mansoery vereerd, mitsgaders nog een sieriebocas ketting, [218]) in anno 1755 per 't schip Hageveld, item nog een fraye dito, in den voorleden jaar met de overkomst van onsen vader, den heere gouverneur Abraham Abeleven, op spetiaal verzoek van den jongst overleden vorst, Paduca Siri Sulthan Amier Bifalalahil Azies Lamoechay Iddin Bilahil Malakil Manansjah Kitjili Gappe, door welgemelde Hooge Indiase Regering toegesonden.

10. Beloven en sweeren wy tot faciliteering van den landman en aanwasch der akkerbouw ten eylande Ternaten onder een te verleene gelybrief met prealabel voorkennis van den heere gouverneur en directeur deser Molucco's, aan een sekere te limiteeren getal onser ondersaten, mits ter verhindering van alle discrepantiën zig niet begeeven onder de resorte van Ternaten, haar op den voet der voormaals geponisseerde prerogativen zullen favoriseeren binnen de limiten van d'E. Comp[ie] vreedig en onverhindert te mogen erneeren. Laastelijk

11. Tot vernietiging der lang getrotseerde wanvoeglijkheeden engageeren wy ons, dat wanneer de onder 't gebied van d'E. Comp[ie] gehorende vrygeboorne Mardykers, inlandse burgeren dan wel gemancipeerde lijfeygenen, onder onse landsaten haar lyven voor schuld mogten koomen te verbinden, dan wel reeds overgegeeven hebben, wy alzulke transporten ende onderhandelingen voor nul, kragteloos en van onwaarde zullen houden, de acceptanten ontsteeken van haar regt ende pretensie, en de verpanders, navolgens de eertijds gestatueerde placcaten en ordonnantiën, wederom in handen van den E.E. Agtbaren Heer gouverneur en raad te Ternaten, hunne wettige regeerders, stellen, terwijl wy Haar E.E. Agtbarens insgelijx imploreren, byaldien in der tijd ofte wel tegenwoordig van onse onderdanen zig als voormeld op Ternaten bevinden, met deselve gelijkvormig als wy opregtelijk aannemen, gelieven te handelen. Voorts generalijk

12. Met niemand buyten d'Edele Oostindische Comp[ie], 't zy schriftelyke of mondelyke verbintenisse aangaan, maar ons alle-

218) ?

sints als opregte en getrouwe bondgenoten onveranderlijk te sullen gedragen.

Aldus geresolveert, bevestigd en alle voorgaande contracten vernieuwt, mitsgaders door den coning en rijxgrooten van Tidor in handen van den heer gouverneur Abeleeven op de alcoran na de Mahomethaanse wyze beëedigt ter gecombineerde vergadering te **Ternaten** in 't casteel Orange, den 7^den^ February anno 1757, present Sijn Hoogheyd voornoemt, Paducca Serri Maha Touan Sulthan Mahomat Doeniel Masoe Djamaloedien-sjah, g'assisteerd door den Jo Jo Jauw [220]) Moabandan, den iman Noeroedin, de hoecum Solama, den aliem Bagoes Nasaroedin, den secretaris Abdul Rauf, den senghadje-Mainjeka Lawaisa-Banja, de quimelaha's Marsuli, Ojati, Falaraha, Maja, Falarangie, Alora, Moro, Toegoeboe, Barhama, Kalaoudi, Soema, Sowaknora, Isahak, Dajadoe, Maoeda, Samasoe, Lawane, Maliga, Mandjoera, de ngoffamanjiras Djawa, Tadjoedin, Solale, Abdul-Samad, Roem, Basoera, Saloema, Saraf, sengadje Marejeto Kamisie, de quimelaha's Fogahila, Maharoef, Tanoway, Aboesake, Kemare, Solo, Banawa, Isahak, Doekierie, hoekoems Tomaidie, Tahaisa, Maradje, Tomolouw, Bazerewa, Tomaidie, Tagaisafane, Tomanjilie, Henoe, Tomoeloud, Sakama, Roewa, Gamthoke, Indefas-sjah, Roba, Lahil, Togam, Baroe, Gamgoeloe, marinjo Tomonjere-kawidi, ngoffamanjiras Tomotjala, Naya-Eayloeboe, den habib-djoeroetoelis Isahak, de princen Djouw Kotoe Sahamoer Imhof en Djouw Mapapa Aboerijal, [221]) ende vanwegen de Generale Nederlandse Oostindische Comp^le^ den boven gerepten gouverneur en directeur deser provintie, ten overstaan van den capitain over de infanterie Jean Baptist de La Haute Maison, den provisioneel hoofdadministrateur Gerrard de Goede, den onderkoopman en provisioneel fiscaal Anthony van Bywegen, den provisioneel secretaris van politie Anthony van der Truyn, den provisioneel guarnisoen-boekhouder Adam Bone en den pro interum dispen-[sier] Jan Jonkers — getekent — **A. Abeleven, J. B^t^. de la Haute Maison, G. de Goede, A. van Byweegen, A. van der Truyn, Adam Boone, J. Jonkers.**

Ter zyde stond 's Comp^les^ zegul, gedrukt in rode lacque, daarnevens 't groot zegul van den coning.

---

220) Tidorees Djodjau = Ternataans Djogugu = Rijksbestuurder. (Cs.)

221) De titels en namen zijn grotendeels corrupt, evenals die bij vorige contracten met vorsten uit de Molukken, vgl. bijv. *Corpus* V, p. 156. (Cs.)

Daaronder zekere caracters, betekenende de naam van Sijn Hoogheyd en de andere rijxgrooten.

Lager stond: Accordeert — was getekent — **J. J. Craan,** eerste gesworen clercq.

MII. KOROMANDEL.

1 April 1757.[222])

Te Palliacatte—Pulikat — had de Compagnie haar eerste munt in Indië — SCHOLTEN, *Munten der Vereenigde Oostindische Compagnie,* I, blz. 53. — Blijkbaar was dit muntrecht vervallen of werd het in twijfel getrokken; althans het werd nodig geoordeeld dit in 1757 door een nieuw bevelschrift te laten bevestigen.

Translaat Persiaansche parwanna of bevelschrifft, verleend aan den Weledelen Agtbaren Heer Steven Vermont, gouverneur en directeur dezer custe **Chormandel** met den resorte van dien, door den nabab Mahometh Alie-chan, luydende als volgd:

Aan alle en iegelijk, die te **Palliacatta** sijn, werd by desen bekend gemaakt, dat ik aan den Weledelen Agtbaaren Heer Steven Vermont, gouverneur en directeur vanweegen de Hollandsche Oostindische Compagnie ter custe Chormandel, permissie gegeeven hebbe, om in de munt van Palliacatta te mogen slaan en vermunten ropias, fanums en casjes, die ik teffens te **Arcadoe**[223]) gangbaar verklaare, sullende derhalven het munten derselve niemand mogen beletten.

En derwijl tusschen my en voormelde Hollandsche Comp[le] een goede vriendschap resideert, soo heb ik de geregtigheid, die daarvan het hof competeerd, aan gemelde Comp[le] voor althoos geschonken, sijnde wyders niet noodig hierover met iemand te spreeken of te handelen. Dies kan in deeser voegen een gerust gebruyk van gemelde munt genomen werden en deselve meer en meer doen toenemen.

---

[222]) Uit de Verzameling der *Kamer Zeeland no. 8368,* afdeeling V, blz. 215. Ook in de *Overgekomen brieven 1763,,* 2[de] boeck, folio 431

[223]) *Corpus* V, blz. 355, spreekt van Arkadoese ropyen. Arcadoe = Arcot.

Den 10 van de maand Rasaph van het jaar 1170 — sijnde naar onse steyl anno 1757, den 1^en^ April —

Onder stond een merk en in den hoofde een vierkant segul in swarten inkt, en daarin de volgende woorden uytgedrukt: **Andatoel Moeloekoesie Rajiet Dauwla Bahadoer.** [224])

Onder stond: Voor de oversetting volgens vertaling van den bramine **Wengata Soeba Rayer-ayen,** Negapatnam, den 23 February anno 1759 — was getekend — **J. Haselkamp,** eerste gesworen clercq.

MIII. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

4 Mei 1757. [225])

De gouverneur der Molukken, Abraham Abeleven, achtte het gewenst met het staatje Attingola, vroegere onderhorigheid van Gorontalo, het bestaande contract te vernieuwen en uit te breiden. (Voor Attingola zie *Corpus* V, blz. 58, 90, 102, 410 en 520).

Gerenoveerde, geamplieerde contract en voorwaardens, aangegaan, vastgesteld, onveranderlijk besloten en versegult tusschen den heere Abraham Abeleven, gouverneur en directeur, mitsgaders den raad in **Molucco,** in naam ende vanwegen Syne Excellentie, den Hoogedelen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infanterie ten dienste van den staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders Gouverneur-Generaal, en de Weledele Heeren Raden van Nederlands India ter eenre,

ende den alhier [226]) aanwesende koning van **Attingola,** Adriaan Pattilima, nevens syne rijksgrooten ter andere syde.

Alsoo het den heer gouverneur en raad om byzondere pregnante redenen de door my, Adriaan Pattilima, coning over de **Attingolase landen, benevens** myne rijksgrooten, eertijds aangegane schriftelyke beswoore verbonden en voorwaardens, soodanig als Haar

---

[224]) Dit is het zegel van den te Arcot zetelenden nawab van Carnatica, Mohammed Ali. (Cs.)

[225]) Uit *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

[226]) te Ternate.

E.E. Agtbare ten meesten welsijn van mijn persoon, rijksstenden, het in leen besittende rijk, mitsgaders tot preventie van veele verdrietige questiën tusschen my en myne naburen etc^a., oirbaar geoordeelt hebben te renoveren en amplieren, soo belooven en sweeren wy mits dezen, alle d'ondervolgende articulen heyliglijk, onveranderlijk te zullen nakomen en steeds in observantie houden.

1. Eerstelijck verclaeren en keuren wy goed voor ons, onse nacomelingen en erven, soodanigen opdragt van land en volkeren, als den koning van Ternaten, sijn Hoogheyd Amsterdam, aan de Edele Compagnie by een gezegelt geschrift heeft bevestigd en overgelaten, sonder daartegen ten eeuwigen dagen ietwes te doen ofte ondernemen, nog ook niet gedoogen dat daartegens door iemand anders iets gedaan of ondernomen sal werden, mitsgaders ook dat wy alle gesamenlijk, sonder exclusie van iemand onser onderdanen, buyten de allerminste contestatie, nu ofte hier namaals, [ons] gewilliglijk onderwerpende aan de gehoorzaamheid van de Edele Compagnie, belooven ende aannemen met den Gorontaalse resident in allen gevalle communicatif te werk zullen gaan, invoegen onse voorsaten door bewerking der by de regering van den heer gouverneur Johan Hendrik Thim in den jare 1689[227]) op onse landen geweest sijnde gecommitterdens hebben aangenomen.

2. Oversulx wy dan verclaren ons land als een leen van de Ed. Compagnie te houden en besitten, 't geen ook by verkiesing en op het aanvaarden van 't rijk door een ander coning successivelijk moet worden g'heft en getelt.

3—6. Komen op zeer kleine verschillen na woordelijk overeen met art. 4—7 van het contract met Manganitu. *Corpus* V, p. 566.

7. Voorts engageren wy ons gesamenlijk geen ander dan de ware gereformeerde Christelyke relegie, soodanig als deselve in de Nederlandsche kerke agtervolgens de algemeene kerkenvergadering, gehouden tot Dordtrecht ende vastgesteld in den jare 1619, word geleerd, op ons land te laten oefenen en gedoogen.

8. Komt overeen met art. 10 van het contract met Manganitoe.

9. Verders ook geen oorlog, tegens wie het soude mogen sijn, aannemen nogte beginnen, maar wel soo wanneer door iemand mogte werden aangetast en overvallen, ons eeniglijk sullen weren en in soodanige voorvallen goede, waarachtige aanteekening hou-

[227]) De hier bedoelde overeenkomst heb ik niet terug kunnen vinden.

den om daarvan een behoorlijk berigt te kunnen indienen, daar en alwaar sulks behoort.

10. Geen Europeesen, 't sy Spaanjaards, Portugeesen, Franschen, Engelschen, Deenen, Sweeden, hoedanig en vanwaar die soude mogen zijn, nog ook eenige Macassaren, Javanen, Atchinders of eenige andere 's Compagnies vijanden, sonder onderscheid in onse landen ontfangen, veel minder dulden, maar direct naar Ternaten, ter dispositie van onsen wettigen oppergebieder, den heere gouverneur, wel gesecureert over transporteren.

11. Verbinden wy ons gesamentlijk de Ed. Compagnie onveranderlijk getrouwelijk te sullen aankleven en derselver vyanden als de onze wesenlijk aanmerkende, alle mogelijke afbreuk doen, mitsgaders op de eerste commando ons steeds ten dienste van welgemelte onse heeren overheden gereedhouden; desgelijks smeeken wy in alle voorvallende gelegentheid en onverhoopte ongemacken ons naar vermoogen, voor soo verre de nood en tijds gelegenheid vereischen sal, bystand te bieden.

12. Sullen wy alle mogelyke voorsorge gebruyken, dat geen onser onderdanen op en omtrent 's E. Compagnies gebied, hetzy de kust van Celebes, dan wel elders anders, onder hoe ook genaamde voorwendsels, ongeoorlooft handel dryven; en ingeval egter iemand buyten onse kennisse haar hiertegen weerspannig opposeren, verbinden wy ons deselve sonder genade in handen van de E. Compagnie, om loon na werken te erlangen, over te leveren.

13. Soo mede als 's Compagnies trouw en eerlievende onderdanen, haar en hare bondgenooten in nood of door een ander aangetast werdende, onmiddelijk te assisteren, mitsgaders byaldien eenige onser geburen, door openbare vyanden werden beoorloogd, op het spoedigste Ternatenwaarts bekend te maken.

14. Geen caret of schildpadshoorn aan particuliere handelaren, hoe genaamd, dan alleen aan de Edele Compagnie voor een redelijken prijs, vercoopen, ook steeds sorge dragende dat alle onse onderhoorige sulks komen te observeren en de contraventeurs, geene uytgesondert, tot een belooning hunner verdiende straffe, na den inhoud der geëmaneerde placaten aan de Edele Compagnie overleveren.

15. Desgelijks alle geaufugeerde lijfeygenen, soo van 's Compagnies dienaren, als onderdanen, aan de eygenaars ter hand stellen, mits dat voor ieder derselver, hoofd voor hoofd, aan de opbren-

gers, 't sy in geinde gelde of cleeden, thien rijksdaalders vergoed werden.

16. Vervolgens belooven wy ook aan geene onser onderdanen naar Amboina, Banda, Macassar, Magendanao of elders, onder wat pretext het ook sijn mogte, met kleyne ofte groote vaartuygen, buyten speciaal consent van den heere gouverneur of die het gesag in de Molucco's voert, buyten licentie consent te verleenen.

17. Item, wanneer by geval door storm, tegenspoeden als andersints eenige 's Compagnies vaartuygen, schepen, chialoepen of andere mindere vaartuygen op plaatsen, onder ons gebied behoorende, mogten komen te vervallen en eenig gebreck hebben, alle hulp en bystand te doen, en deselve van 't geene benoodigt mogte wesen, na uyterste vermogen te voorsien, het recompens deswege aan de Compagnie overlatende, mitsgaders

18. Indien binnen de limiten van Attingola specerybooomen mogten gevonden ofte namaals ontdekt werden, deselve op stond te doen uitroeyen en de Ed. Compagnie daarvan kennisse geven.

19. Byaldien de heer gouverneur of Comp[ie] bediende tot Gorontalo, om een vaartuig, corre-corre of gilalo, 't sy tot transport van een predikant, bestellen van brieven, overvoeren van houtwerken enz. requireren, zullen wy de E. Compagnie, in soodanige gelegenheit, soo veel doenlijk zijnde, genoegen geven.

19. Byaldien de heer gouverneur of Comp[ie] bediende tot Goron talo, om een vaartuyg, corre-corre of gilalo, 't sy tot transport van geconditioneerde arbeidslieden, tot de vestingbouw ginder en nog daarenboven twee veehoeders tot zijn particulieren dienst eenige twist ontstaan is, nopens welken sujet den heer gouverneur en raad, na rype deliberatie, tot onse genoegen verstaan hebben, dat wy, onbegrepen de leverantie der materialen, gelijkstandig d'andere bogtkoningen, tot de geprojecteerde vestingwerken voortaan geexcuseerd werden van de tot hiertoe dagelijks geriefde 16 man,[228]) maar dat wy voor onsen aandeel sullen hebben te onderhouden de negory **Andagila**, gelegen omtrent **Tommacallang**; item het verdere dificeerende aan dien benting en de woninge, als streckende tot onse eigene bescherming, spoedig in eene volkomene staat van defencie niet alleen retabliseren, maar ook deselve gestadig van de vereischte onderhoud voorsien, mitsgaders by alle voorvallende gelegentheid, ten dienste der Europeese be-

[228]) Zie *Corpus* V, blz. 410.

settelingen laten vinden; desgelijks benoodigde manschappen ter overbrenging van brieven etc. van Menado naar Gorontalo moeten besorgen, waarmede wy ten vollen conformeren, heiliglijk beloven ende aannemen, invoegen hierboven beschreven, punctueelijk te zullen agtervolgen.

21. Met verdere verseekering, om in den aanstaande voor yder in de goudmijnen te laboureren vijftig man 5 realen swaarte aan onvervalscht goud te contribueeren en deselve successivelijk aan handen van den Tomocallangs commandant, dan wel by een gewenste ruyme inzame, direct herwaards overvoeren.

22. Laatstelijk, ook de behoorlyke voorsorge gebruyken, dat geene der onse, niemant uitgesonderd, onder wat pretext het ook mag wesen, omtrent dit de E. Compagnie alleen geregtigde metaal, ter sluyk handel dryven, maar alle 't selve aan de E. Compagnie voor den gefixeerden prijs van 10 rijksdaalders leveren en de soodanige, die zig al egter mogte verstouten, tegen onse opregte meening te ageren en haar daarmede geattrapeerd, agterhaald werdende, sonder conniventie opstonds in handen van de E. Compagnie te zullen overgeven.

Aldus gedaan, besloten, geresolveerd, onveranderlijk opnieuw bevestigd, geteekend, bezeguld en bezwooren, ter politique vergadering tot **Ternate** in 't casteel **Orange** den 4 Mei anno 1757 — was getekend — **Abeleven, J. B. de la Haute Maison, A. D. Haak, P. van Bywegen, A. van Sint Truyn.**

Verder getekend door den koning en de rijksgroten.

MIV. MOLUKKEN—SANGIR-EILANDEN.

27 Juny 1757.[229])

Het optreden van een nieuwen koning in Taruna was voor gouverneur Abeleven aanleiding, den door de rijksgrooten voorgedragen opvolger naar Ternate te doen komen om daar het door zijn voorgangers met de Compagnie aangegane contract te bevestigen en bezweren.

Artikelen en voorwaarden, aangegaan, besloten en onveranderlijk vastgesteld tusschen den Edelen Agt-

[229]) Uit *Contractenboek XI* (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

baren Heere Abraham Abeleven, gouverneur en directeur, benevens den raad in **Molucco**, in name ende vanwegen Zyne Excellentie, den Hoogedelen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infanterie ten dienste van den staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders vanwege deselve Gouverneur-Generaal, benevens de Weledele Heeren Raden van India, representerende de hoogste magt en authoriteyt van de Vereenigde Oostindische Compagnie in dese gewesten ter eenre,

en den jongst geëligeerden koning van **Taroena**, Zacharias Paparang, benevens zyne rijksgrooten ter andere zyde.

Aanhef en artikelen komen, behoudens enkele onbelangrijke wijzigingen in de redactie, in wezen geheel overeen met het contract, door den overleden koning Dirck Rassaballa op 22 Mei 1748 getekend. Daarom verwijzen wij naar dat document, *Corpus* V, blz. 469 en volgende.

Het slot luidt:

Aldus gedaan, gecontracteerd, beswooren en geteekend in politique vergadering tot **Ternaten** in 't casteel **Orange**, den 27 Juny 1757 — was geteekend — **A. Abeleven, J. A. de la Haute Maison, Haak, Bywegen, Adam Boone.**

Onder stonden eenige Maleische karakters.

MV. MOLUKKEN.

20 Augustus 1757.[230])

In zijn jaarlijks verslag aan de Hooge Regeering vermeldde de gouverneur van de Molukken in 1757, dat „het lang gesmeulde vuur onlangs in een hachelyke treurtonneel ende wederzijds bloedige actiën uitgebor sten verbittering der wederzijdse overwalsche onderdanen, ende waarvan de losbondige roof- en moordsieke hongerige Ternaatse Alphoer-wolfen, de eerste acteuren ende aggresseuren zig niet ontzien hebben successive, sonder redenen van offensie, van haaren bloeddorst te verkoelen 16 Tidoreesen — buyten en behalven de gequesten — so mans, vrouwen en kinderen, zelfs op 't naby

[230]) = Uit *Contractenboek* X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta.

geleegene eyland Noorwegen[231]) een aldaar huysvestende landman, excicrabel te ontzielen ...."

De strijd tussen Ternate en Tidore was weer in volle gang. De gouverneur liet een „naauwkeurig recherche" naar de aanstokers instellen, waarna er twee van Ternate en twee van Tidore met de dood werden „gepunieerd". Ten slotte achtten gouverneur en raad het gewenst de drie hoofdvorsten van de Molukken — Ternate, Tidore en Batjan — „onder een naauwer tugt en geschikter huyshouding te etablisseeren". Daartoe werd onderstaande overeenkomst aangegaan. (*Missive van Ternate aan G.G. en Rade d.d. 31 Augustus 1757*). Zoowel de missive als het contract zijn slechts in een erbarmelijk gesteld exemplaar bewaard.

Conventie tusschen de drie Moluksche hoofdvorsten ter eenre ende den Edelen Agtbaren Heere Abraham Abeleven, gouverneur en directeur, benevens den raad in **Molucco**, tot wederzijdse restitutie der deserteurs, moordenaars ende sonder passe vagebonderende onderdanen.

Wy, ondergeschrevene, Padoeka Sri Sultan Amir Iskandarmoeda, Syahmardan, Padoeka Sri Maha-tuan Sulthan Mohamat Doeniel Masoedrie Djamaloedien-sjah en Padoeka Sri Sultan Mahumed-sjah Oedien Kitchiel Dano Colano, coningen van **Ternate, Tidore** en **Batchian,** zijn overeengekomen ende beloven heyliglijk tot eene bestendige onderhoudinge eener ongestoorde rust, vrede en vriendschap, dit volgende ter gecombineerde vergadering binnen het casteel Orange ontworpen contract in het toekomende stiptelijk nae den inhoude derselver ons te sullen gedraegen ende ter goeder trouw observeren.

1. Al degene, die sonder een behoorlyke pas van de eene of andere contracterende mogentheden elders op de landen, onder ons gebied sorterende, swerven, dan wel hun de vryheid aanmatigen needer te setten, wedersijts sullen aangehouden om aanstonds eene preabele voorkennisse aan den heere gouverneur deser Moluccos en haeren wettigen heer, waarvan sy clandestien [haer] onttrokken hebben, soo ras deselve laten afhalen overgelevert werden.

2. Ten welken einde wy ordre sullen stellen dat de opperhoofden van ieder dorp en gehucht de volkeren, waarover zy gesteld zijn, altoos in eene goede discipline houden, niemant permitteren, hetzy voor eenen tijd dan wel met-er-woon, elders te begeven, maar absolut genoodzaakt wesen binnen het bestier van soo een opper-

[231]) Maitara. (Cs.)

hoofdigschap te erneeren, tenwaere wy haer op het versoek onser regenten voorschreven, voor soverre ons gebied strekt, sulks alvoorens accorderen.

3. Ende opdat alle exceptiën en uitvlugten, soo veel mogelijk is, uyt den weg geruymt werden, sullen niemant der wederzijdsche onderdanen, onder wat pretext het ook soude mogen weesen, op des een of anderen territoir begeven, dan na alvorens consent van 't hoofd van soodanige negory te hebben verkregen, die gehouden sullen weesen de zoodanige sonder uitstel naer haar bescheyden plaatse af te depecheren en telkens, ten minste om de drie maanden, van alles, niets uitgezonderd, aan ons rekenschap geven, op poene, hierna gespecificeerd.

4. Een dorpregent, die geadverteert zal zijn van het aanhouden van een deserteur of avonturier, sal gehouden weesen die ten eersten te doen afhalen, ende alle hare byhebbende goederen tot onse nader ordre secureren.

5. De gewaagde overloopers[233]) en schuyn gespuys zullen in dezelve staet, als sy aangehouden sijn, weder overgeleverd werden, sonder dat er ietwes van de hare mogen ontvreemd werden

6. Ten einde de landvoogden der drie mogendheden te oplettender deese onse bevelen nakomen ende geen onderdanen van weerskanten boven de by passe verleende tijd sig herbergen, soo mede het gemeen te engageren tot het aanhouden van alle ongeoorloofde handelaren en oproermakers, en die terstond aan ons aan te geven, is men wedersijds overeengekomen dat voor het agterhalen en opbrengen van al diergelyke booswigten aan den landman tot een recompens sal betaelt werden, hoofd voor hoofd, hetzy levendig ofte dood overleverende, eene somma van 15 rijksdaalders, te voldoen door de regenten die soodanige deserteuren onder haar oogluikende toelaten, en boven des, na bevinding van saeken, ter onser bescheydentheid, hunne goederen verbeurt verklaard en van ampt en qualiteit gecesseerd werden.

7. Het zal wederzijds aan de dorpshoofden verboden zijn, by ontdekking der boven gewaegde ter sluyk onverschillig gints en herwaerts omswervende weerspannigen buyten de landen onder de gehoorsaamheit van haar meester te vervolgen of weg te nemen, doen vervolgen of apprehenderen; sullen egter vermoogen hunne naeburige opperhoofden te versoeken om dezelve aan te houden,

---

[233]) De overloopers, waarvan gewag is gemaakt.

en die ook gehouden sullen weesen in soo een geval, sonder nader onderzoek nogte communicatie, dusdanige pesten in de menschelyke samenleving in verseekering te nemen.

8. Ende om alle inconveniënten voor te komen sal men immediaat na de ratificatie van deese tegenswoordige conventie allerwegen sorge dragen, dat werd verboden aan de inwoonders, ten platten lande als elders, soo onder Ternate, Tidor en Batchian gehoorende, geene waren, niets uitgesonderd, van de deserteurs nogte andere swervende partyen te koopen of aan haar vercoopen, ook haer niet te herbergen, huisvesting nogte passage te verleenen, of haer desertie te begunstigen, op poene, hierna gespecificeerd.

9. Indien een landman omtrent de voorschr. misdaad overtuigd wordt, sal hy voor de eerste maal ter onser discretie strengelijk aan den lyve afgestraft, en alles wat hy bezit verbeurd verklaard werden, ende voor de tweede keer absoluut, sonder genade, daarbenevens zijn leven verliezen.

10. Item soo wanneer de hoofden der negoryen namaals overtuigd sijn onse te geven ordres niet te hebben geobtemporeerd, maar selfs de hand geleend ofte oogluikend by haar ontvangen hebben, al waer het maer een der booswigten, ofte hem, ginder door passerende, door haar schuld niet te hebben aangehouden, sal buyten forme van proces uyt hare ampten gedimoveerd, al hetgeene sy besitten gereclameerd, boven de arbitrale correctie na exigentie van de saeke.

11. Eindelijk by aldien princen, princessen, echte vrouwen, bywyven en alle andere verdere hof- en raadpersonen, sonder onderscheid, van ons verhoolen weg begevende, belooven wy elkanderen van weerskanten, soo ras het ons ter kennisse gekomen zal zijn, dezelve aanstonds te zullen overleveren, volstrekt geene huysvesting vergunnen, veel minder haar stilzwijgende ophouden, nogte onder onse bescherming toelaaten.

12 Dit tegenwoordig tractaat sal geëxecuteerd werden, te rekenen van den dag, dat de ratificatiën wedersijds sullen wezen uytgewisseld.

Aldus gedaan en gearresteerd, met onse gewone handteekening en koninglijk zegel bekrachtigd in gecombineerde vergadering binnen het casteel **Oranje**, den 20 Augustus anno 1757.

Ter ordonnantie van den Edelagtbaren Heer gouverneur en raad — was geteekend— **Struyk**, secretaris.

MVI. GORONTALO.

16 November 1757.[234])

Batutiga, in 1737 benoemd tot koning van Gorontalo (*Corpus* V, blz. 255), gaf in 1757 de wens te kennen af te treden. Hij was oud en der dagen zat, had geen wettigen zoon, die hem zou kunnen opvolgen en verzocht de Compagnie zijn djogugu (= rijksbestuurder) als opvolger aan te wijzen. Deze kwestie werd 21 October in de vergadering van gouverneur en raad van Ternate ampel besproken, daar de resident op Gorontalo, Thomas Thornton, intussen reeds eigenmachtig een anderen candidaat had erkend. Ten slotte werd de djogoegoe verkozen en uitgenodigd naar Ternate te komen, waar hij 16 November d.a.v. onderstaande artikelen bezwoer. Voor hem pleitte, dat hij zo goed op de hoogte was van de vindplaatsen van goud.

Dit overigens weinig belangrijke document is even breedsprakig en gezwollen als slecht gesteld.

> Ampliatie en interpretatie der voormaals successive onderhandelingen, nader vastgesteld en beslooten tusschen den Edelagtbaren Heere Abraham Abeleven, gouverneur en directeur, benevens den raad in **Molucco**, in naame en vanwegen Zyne Excellentie, den Hoogedelen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infanterie ten dienste van den staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders vanwegens deselve Gouverneur-Generaal, benevens de Weledele Heeren Raden van India, representeerende de grootste magt en authoriteyt van de Vereenigde Oostindische Compagnie in dese gewesten ter eenre,
>
> en den g'eligeerden coning van **Gorontalo**, Muhamat Alemoedien Iskander Mono Arfa Djaohan Palawahan Bardaoelat Safioela, benevens zyne rijksgrooten ter andere zyde.

Aangesien den over de landen van **Gorontalo** door d'Edele Maatschappy eertijts g'octroyeerde koning Batotiga ons onlangs by een brief, om de wille van zyne toenemende lighaam- ende vermogens-swakheeden ernstig versogt heeft van het bestier ontslagen te werden, ende tot sijn vervanger gunstiglijk voorgedragen desselfs goegoegoe, eygentlijk rijksbestierder, Mono Arfa.

so is 't dat wy ter onser byeenkomste op den 21 October geweeken,[235]) gemerkt er geen wettige descendenten aan de mannelyke linie uyt het koninglyke stamhuys werkelijk in weesen zijn, attentelijk overweegende de presente gesteldheid der saken ginder

[234]) Uit *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.
[235]) Jongstleden.

ende met het ware belang van d'Edele Compagnie overeenkomende, goedgevonden hebben hem, Mono Arfa, om de goede kennisse die wy hebben van de vromigheid, bequaemheid en ervarentheid in het stuk van de goudrijkste rivieren, bergen ende verborgene spelonken, het gouvernement van Gorontalo en de daaraan grenzende landstreken, onder het hoger gesagh van d'Ed. Comp'e op te dragen, en teffens de gewoone titulature van koning toevoegen ende daarvoor by dese erkennende, sonder egter te willen gedogen eenige derogatie, dimunitie ofte restrictie, ons competerende, tot meerder elucidatie, corroboratie ende ampliatie van alle nog vigeerende overeenkomsten, die wy begeeren, in zoverre deselve in haar volle waarde zijn, dat sullen werden gehouden, even of die woordelijk alhier waren geënsereerd, verder in het toekomende te statueren, gelijk wy statueren mits desen:

1. Eerstelijk, omdat den eed de voornaamste band is van de onderhoudinge der geregtigheid en de menschelyke societeyd, de nature, gewigt ende gevolge van dien wel begrypende ende heyliglijk aannemende te sullen obtemporeren, belove en sweere ik en myne rijksraden het Gorontaalse rijk als een leengoed door de bysondere gunste van d'Ed. Comp'e te aanvaarden, houden en beheeren, gevolgelijk absolut van Haar Edelhedens, d'Illustre Hooge Regeering, ende by representatie den heere gouverneur en directeur dezer Moluccos, afhanglijk wesende, geen d'allerminste recht nogte eygendom op de gewaagde landschappen nimmer ende ten eeuwigen dage te sullen aanmatigen ende intenteeren.

2. Waaruyt consequentelijk als vanzelfs voortvloeid dat, niemand uytgesondert, zig verstouten zal willekeurig een koning te verkiesen, proclameeren, erkennen ende eer bieden, soals tot onse uyterste ergenisse in cas subject den resident Thomas Thornton seer temerair, bespottelijk ende onbevoegd, in sijn opgeblaasene harzenen gesmeed heeft te introduceeren, veel minder in die hoedanigheid heerschappy oeffenen, ten waare eerst door den heere gouverneur ende syne raden binnen dit hooftcasteel wettig verkoosen, in debita forma bevestigd ende met die eminente caracter gebenificeerd werde, behoudens nogthans dat de rijksraden eene, dan wel meer, pretendenten, die de gerequireerde talenten besitten ende van wiens welmenentheid zy eenparig overtuigd zijn, eenlijk met voorkennisse van den resident sullen mogen voordragen ende herwaards ter dispositie deser regeering moeten begeven, sonder meer.

3. Na welke formaliaas niemand de authoriteyd sal attribueren eenen andere buyten dien tot hunne hoofdregent hulde te doen ende gehoorsamen, maar sig allezins met de keuze van d'Edele Comp[te] laten welgevallen; ende sullen alle degenen, hiertegen onverwacht aankantende, als pertubateurs van de gemeene ruste aan lijf, goed ende, so het gewigt der saken vordert, selfs met de doot sonder genade strengelijk gestraft werden.

4. Blyvende den koning gehouden ten dage syner electie dese tegenswoordige voorwaardens in alle syne deelen voor goed ende bondig te keuren, gewillig nakomen, obediëren, deselve onderteekenen ende solemneel b'eedigen.

5 So mede direct nogte indirectelijk bevoegd wesen niemand syner rijksraden van haare waardigheden te dimoveren, anderen daarmede bevoordeelen, ende tot een nieuw etablissement treden, dan met onse prealable toestemminge en bewilliging.

6. Wanneer onvoorsiens eenige verschillen tusschen het Gorontaalsche hof en de naburige superintendenten van Limbotto, Parigie, enz., uyt wat sake het ook soude mogen wesen, tam agendo quam defendendo, bewindsverdediging dan wel disputen van consideratie onder de rijksraden ontstaande, dat gemelte quaestiën by den heer gouverneur ende synen raade sullen worden gedecideert; maar is het sake dat deselve spruyten over sommige beuselingen, sal het de koningen vry staan, met onsen resident communicatief te werk gaande, tot reconciliatie van parthyen advers door wedersijdse arbiters in hunne vergadering — dat maandelijks eenmaal zal moeten gehouden werden — sonder uytstel na beste weten ende geweeten finaal beslissen en uyt de wereld helpen.

7. Wyders engageert den koning, so in sijn privé als [met] d'aanwesende rijksraden, alle ende een ygelijk van de hare, uyt een vrye onbedwongene neiginge het christengeloof begeerende te omhelsen, door geen heimelyke bedrygingen hinderlijk, veel minder openbaar daartegen sullen opposeren, maar een ygelijk ten opsigte van den godsdienst, wel verstaande so als deselve in de Hollandse kerke geoeffend werd, vryheid van geweten te laten, deselve, om niet aan de woedende blinde driften van het gemeene gepeupel te sacrificeeren, onder onse bescherminge nemen, en daarvan aanstonds kennisse gegeven worden, in welk een geval wy, koning, en rijksraden, d'Ed. Comp[te] des goed vindende en namaals vorderende, een of meer leermeesters tot onderwijs der

dusdanigen onder onse gemeente te plaatsen, beloven ende aanneemen die geestelijkheid te sullen assisteeren, ende sorgen dat sy, nogte aan lijf en goed d'allerminste leed ofte nadeel aangedaan werde.

8. Den koning nevens syne rijksraden neemt insgelijks aan geen correspondentie, veel minder woonplaatse onder haar te vergunnen aan Spanjaarden, Portugeesen, Engelsen, Franschen, Deenen, Sweeden, in het generaal alle vreemdelingen, hoedanig ofte van waar die soude mogen wezen; van gelyken binnen onse grenspalen niet gedoogen Spanjaarden,[236]) Roomse monnicken, priesteren ende leecken, maar deselve binnen de 24 uren 't land doen ruymen ende by onwilligheid in corporeele apprehensie, hetzy aan den resident overleveren, dan wel direct dit-heen[237]) opsenden om loon na werken te ontfangen.

9. Ende wel hoofdzakelijk rigoureuselijk agt geslagen worden op alle baatzuchtige commercianten ende onderkruypers van Comp[ies] privativen goudhandel, van wat conditiën sy mogen weesen, deselve sonder gratie in versekering nemen, excepto d'Europese bediendens, by welke geval den coning vry sal staan, mits wel-beslagen ten eysch komende, den heer gouverneur direct heymelijk kennisse te geven, tot stremming van sulke condemnatoire desseinen.

10. Verklaard den koning c.s. als een der gewigstigste deelen van zijn eed begrypende, zig onvermoeid te zullen toeleggen, selfs ende door alle persuasive middelen zijn onderhoorige algemeen gestadig aansetten om met eenparige schouderen de nu een geruimen tijd in verval geraakte goudinsaam met een verdubbelde lust en vleit te pouseeren, de reeds bekende rivieren en onderaardsche goudgevende groeven onder hooger opsigt van een aanvertrouwd voorganger bewerken, en de nog verborgene holen en spelonken naauwkeurig doen ondersoeken, voorts al het ingesamelde van dat kostbare bergstof, 't zy in kleine korlen of groote brocken, so als ze vallen, wel verstaande eerst deugtsaam gesuyvert, en veritabel sonder daarvan ietwes schuyl te houden, vroegtydig, vooral niet later als de maand July, ende van meerder importantie als nu eenige jaren herwaards, ter versending naar Batavia aan Haar Hoogedeles, de alleen geregtigde eigenaars, jaarlijks aan den resident tot verdere bestelling overhandigen, tegens den bedongen prijs van thien rds. voor ieder reaal swaarte,

---

[236]) Lees: Spaanse, ofte andere, vgl. nr. MXV art. 10. (Cs.)
[237]) Hierheen.

in ruyling voor lywaten, welke geweef wy, onverminderd deselve doorgaans d'eene party van d'andere ongelijk in valeur verschillen, sonder contestatie tegens Comp^ie^ jaarlijks aan te schryvene prysen, ende niet hooger, van den resident aan te nemen.

11. By aldien wy, koning c.s. niettegenstaande alle gebruykte precautiën namaals decouvreren dat sommige hun al egter niet ontzien het goud te vervalschen ende vuyg gewin daarmede dryven, haar agterhalende sonder gratie als onwaardige uytvaagsels in handen van d'Ed. Comp^ie^ overleveren, om met deselve te handelen soo als te rade werden sullen.

12. Ende om alle aanlokselen uyt den weg te ruymen belooft den coning c.s. al verder, geen vaarthuygen na Amboina, Macassar, Mangindanao als elders, nogte van voorschreven plaatsen nergens onder sijn gebied te admitteeren, de overtreders dadelijk aan d'E. Comp^ie^ ter hand stellen, uytgesondert aan eenige wynige, die haar met visschen erneren, en dat wel bepaaldelijk niet wyder dan by de daaromstreeks gelegene eilanden, mitsgaders hunne uyterste kragten inspannen den landman te animeeren, de velden en ackers met rijst en andere voedsel beplanten, opdat de inwoonderen van Gorontalo, welke voor die van Menado niet behoeven te wyken, inderteid meede sigzelven van levensmiddelen kan bedruypen.

13. Gelijk den koning vervolgens ook tot meerdere weering van alle pernitieuse entreprisen, morshandel, konkelaryen en met de nabuurige hoofden clandestin snoode kuyperyen te smeeden, aanneemt om alle degeene van syne onderzaaten en andere ingesetenen, welke na desen sonder een behoorlyke pascedulle, niet slechts door den resident, maar door beyde ofte ten minste een der regeerende coningen onderteekend, bevonden of agterhaalt werden ginds en herwaarts onbekommert te navigeeren, als publique landverraaders ende baetsoekers sullen worden aangemerkt, directelijk aan dese regeering gevougelijk overgesonden en in cas van resistentie middelen van geweld gebruyken, met uytsondering nogtans dergeene, die onder 's conings bestel dagelijks in kleene scheprauwtjes uyt visschen begeeven en haar daarmede erneren.

14. Erkennen wy, koning ende rijksraden, buyten de Nederlandsche Oostindische Comp^ie^ geen andere souverain, meester ende voogd, over het gansche land van Gorontalo, sodat van welgemelde Edele Maatschappy ook indisputable de magt ende faculteit alleen afhangt, ende aan geen sterveling van hun handelwyse rekenschap behoeven te geeven, nogte gewoon aan sotgeklappen van wijs-

neusen, die door den caute[238]) den gantschen train van saaken selden verder dan hunne neusen lang sien; dat gevolgelijk deselve, gelykerwijs niemand immers, die in de grondwetten van de beschaafde wereld min of meer onderweesen zijn, gemerkt 't in sig een substantieele waarheid bevat, kan loogchenen, des geraden vindende, desen gedeeltelijk van synen last te ontheffen ofte wel in het geheel absolveren ende geene weder daarmede beswaaren, insonderheid wanneer geen speciaal verband met den persoon selfs aangegaan is, evengelijk als nog onlangs by dese regering begrepen wesende ter gelegentheid van een wedersijdse ingerigte contract met die van Attingola, welke feodale bewindsman in soo verre wel en te regte ten dage van den heer gouverneur Gerrard van Brandwijk van Blokland, by den aanvang van den opbouw der tegenswoordige logie etc. te Gorontalo en een deswegen gemaakte verdeelinge is te beurt gevallen dagelijks, buyten ende behalven de gerequireerde houtwerken, kalk, enz. nog 16 man te moeten contribueren,[239]) hoewel hy naderhand, als in zijn afwezigheid geschied zijnde, meer dan eens gedemonstreerd hebbende de geringe hoeveelheid zyner onderzaten, in vergelijk der andere bondgenooten, telkens sonder vrugt instantiën gedaan om vermindering der gemaakte bepaling, daarbeneven in consideratie komende hoe hy sedert dien tijd door den resident ginder, privé authoriteid, nog tot een appendix is beswaard geworden, ende voor sijn reekening alleen overgelaaten d'aankomende of gaande brieven, maandelijkse randsoenen etc[a], over en weder te moeten voeren, mitsdien ook de reden en de billijkheid vordert, hem eenigermaten darin tegemoet komende, van een so dubbele ondragelyke last, wijl de te Gorontalo geprojecteerde werken op weynig na in gereedheid bevinden, met relatie tot de 16 coppen arbeiders finaal te ontslaan, mits hy niet in gebreken blijft de nog ontbrekende houtwerken en andere bouwmaterialen ten spoedigste te besorgen, item voortaan, als voorwaards gemelt, ten dienste der te Tomacallang zijnde besettelingen steeds laten vinden.[239a])

15. Welke bestelling wy, koning ende rijksraden, ongedwongen submitteerende, ten vervolge belooven ende sweeren by onse terugkeering het nog beficieerende aan de meer dan te lang onderhanden geweest zijnde 's Comp[les] vestingwerken nevens de overige bogtconingjes[240]) yverig, naarstig ende expediter na een daarvan ge-

---

238) ?

239) *Corpus* V, blz. 409 en volgende.

239a) Vgl. nr. MIII, art. 20. (Cs.)

240) Vorsten van de landen aan de bocht, d.i. de Golf van Tomini.

formeerde plan tot sijn volkomentheid te brengen, onverminderd nogthans de minste vertraging omtrent het onderwerp der goudpropagatie.

16. Waaromme wy volkomen bereidwillig verbinden ende aanneemen omme soo ras de ons ter extructie opgelegde portie van 't voorschr. fortificatiewerk beslag sal hebben erlangt, die van Attingolaas potentatie, met onderstand van de overige naburige vorstjes, Boulanga, Bone, enz een yder naar mate van haare bevolking, ten welken eynde deselve hiernopens verwittigen ende disponeeren sullen, by der hand nemen ende voortsetten, totdat de nader ordre dientwegen van den Edelagtbaren Heer gouverneur en raad ons sal zijn toegekoomen, somede de voorgesegde aangrensende landheertjes aanmoedigen omme met een verdubbelden yver de goudmynen te bewerken, opdat dies geringe leverancie van dit metaal een aanzienlyke aanwasch komt te erlangen.

17. Ingevalle elders binnen de grenspalen van Gorontalo den coning c.s. specerybooomen mogte ontdecken, waarop onophoudelijk gaade sal geslagen worden, aanstonds te doen uytroeien en de Comp[ie] een waarachtige rapport daarvan geven, desnoods twee of drie Europeese getuygen by de extirpatie aan den resident versoeken, voor welke manschappen wy altijd responsabel blyven; ende werd het aanfocken van voorschr. gewasch wel scherpelijk geïnterdiseerd.

18. Alle g'aufugeerde lijfeygenen volstrekt niet onder ons gedogen, maar deselve aanstonds in verseekering neemen, aan d'E. Comp[ie] dan wel aan haar eygenaar laten ter hand te stellen, mits tot een recompens voor yder hooft, als van ouds gebruykelijk, betalende 10 rds in waarde of gereede gelden.

19. Ende so wanneer ten eenigen dage door zeerampen als andere inconveniënten 's Comp[ies] scheepen, mindere vaarthuygen omstreeks Gorontalo mogten komen te vervallen, belooft den coning c.s. vaardig alle menschelyke bystand te sullen toebrengen; item door dese regeeringe gelast ofte door de residenten versogt werdende, een ofte meer vaarthuygen tot transport aan gecommitteerde predicanten, bestellen van brieven enz. goedwillig besorgen, voor welk gerief d'E. Comp[ie] ten genoegen vergelden sal.

20. Voorts in alle voorvallen ende occasiën betoonen vrienden van 's Comp[ies] vrienden en vyanden van haare vyanden te zijn, de wedersijdse bondgenooten in tyden van nood getrouwelijk bysprингen, geen oorlogen aanvangen nogte vreede sluyten, met wien het

ook wesen mag buyten verlof en aprobatie van d'E. Comp[ie], ende, vyandelyke aangetast werdende, middelerwijl defensief te weer stellen tot nadere bevelen van dese regeering.

Reserveeren d'E. Comp[ie], als opperheerscher deser landen, van die macht ende faculteit, dese te mogen altereren, ampliëren, vermeerderen of verminderen, te haarer discretie ende goedvinden, naar gelegentheden van tyden ende saaken.

Al welke voorschreve articulen en voorwaardens ik, coning, en rijksgrooten belooven ende sweeren als getrouwe leenmannen heylig en onveranderlijk te sullen naarkomen ende doen onderhouden, 't geen wy op de Mahumetaansche wyse op den alcoran met solemneele eede bevestigen.

Aldus gedaan, gecontracteerd, besworen en geteekend in politieken raade tot **Ternaten**, in 't casteel **Orange**, den 16en November anno 1757 — was geteekent - **A. Abeleven, J. B[t] de la Haute Maison, M. D[t]. Haak, A. van Bywegen, A. v. d. Truyn, Z[t]. l'Honoré, Adam Boone, J[s]. Jonkers.**

Ter zyde in margine 's Comp[ies] zeegel, in roode lacque gedrukt.

Nogh ter zyde: Ter ordonnantie van den Edelagtb. Heer gouverneur en raad — was geteekent — **A. v. d. Truyn**, secretaris.

> Annulatie en alteratie van het dertiende articul der door den jongst over de landen van **Gorontalo** gehomologeerden coning Muhamat Alamoedien Iskander Mono Arfa Djaohan Palahawan Berdaoelat Safioela, en syne rijksraaden gesloten verdrag, ter vergadering van den 16[den] deser maand.

Is op het aannemelijk vertoog van Zijn Hoogheid, op de materie van het verleenen der passen door den resident van zyne na de goudmynen telkens afgesonden werdende onderdanen, behelzende hoofdzakelijk dat, gelijk onder die volkeren van ouds gebruykelijk is, haar ingesamelde in een geduurige wisseling over te voeren, ook seer faciel kan nagegaan werden, dat het altoos met de gelegentheid van den resident niet soude conveniëren een licentiebriefje aan haar af te geven, immers een geruimen tijd, eer sy daarmede wierden voorsien, verloopen, tot merkelyke veragtering van het aangelegene werk, en de beswaarnis deser door den bank meest behoeftige lieden, die buyten en behalven dese te dugtene inconveniënten, nog na de willekeurige afpersing aan den

resident — by voorbeeld nu twee, dan vier schellingen d'eene tijd meer en de andere minder — zouden moeten contribueeren, 't geen indubitabel haar, daar zy anderzints ten uyterste bereydwillig en met een onvertraagden yver aan den arbeid laten vinden, eerder mismoedig ende baloorig sullen maaken, om de aangehaalde welgewekte redenen goedgevonden en verstaan, het voorgenoemde 13e articul te aboleeren ende veranderen, mitsgaders aan de koning en rijksgrooten in zo verre vergunnende hunne onderzaaten na de goudgevende plaatsen te licentieeren, met een afgedrukte sjap tot een vrygeleyde te munieeren, behoudens haaren secretaris, of by siekte een ander g'authoriseerd beamptschryver, en tot voorkoming van alle bedriegelyke entreprisen, een seker bepaalde getal te maken bewysen, denwelke by afgave gehouden zijn zal den resident kennisse te geven van de naamen der gelicentieerde persoonen, soomeede een zuyveren annotatie houden, en by haare terugkeering, wanneer zy verder verpligt zijn, zullen gedagte tekenen, aan hen te overhandigen, weder royeeren.

Welke bestelling den coning en rijksgrooten dankelijk aangenomen en opregtelijk belooven, sonder daarvan immermeer gebruyk te maken, heyliglijk te sullen observeeren, doen naarkomen, en ten dien einde met haar gewoone handteekening en 's Comp^{ies} zegul hebben bekragtigt.

Aldus gedaan, beslooten en onderteekend tot **Ternaten** in 't casteel **Orange**, datum ut supra — was geteekend — **A. Abeleven, J. B^{t} de la Haute Maison, M. D. Haak, A. van Bywegen, A. v. d. Truyn, Z^{r}. l'Honoré, Adam Boone, J^{s} Jonkers.**

MVII. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

28 November 1757. [241])

Ten Oosten van Gorontalo lag de negory Bone — zie *Corpus* V, blz. 90 en 410 — welks hoofd, als leenman van Gorontalo, onderworpen was geweest aan de tussen de Compagnie en dat rijk gesloten overeenkomsten. Reeds enige malen had dit vorstje verzocht zelfstandig een contract met de Compagnie te mogen aangaan, om zijn „ongeveinsde zugt ende welmeenendheid voor de belangen van d'Ed. Maatschappij" te kunnen demonstreren. Bij onderstaand document werd aan die wens voldaan.

---

[241]) Uit *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

Articulen en voorwaarden, aangegaan, beslooten en onveranderlijk vastgesteld tusschen den Edelagtb. Heer Abraham Abeleven, gouverneur en directeur, benevens den raad in **Molucco**, in naame en vanwegen Zijn Excellentie, den Hoogedelen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infantery ten dienste van den staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders vanwegens deselve Gouverneur-Generaal, benevens de Weledele Heeren Raden van India, representeerende de hoogste magt en autoriteit van de Vereenigde Oostindische Compagnie in deze gewesten, ter eenre

en den coning van **Bone**, Amiroe Kaharoedien Ketjili Wa-adoe, benevens zyne rijksgrooten, ter andere zyde.

Aangezien de cooningen van **Bone voorheenen** wel niet particulier aan d'E. Comp^te^, mits aan den teneur der successie met de Gorontaalsche en Limbotsche coningen gesolemniseerde contracten — van oudsher in derselver vergadering als een der voornaamste leeden geseeten — meede verpligt, g'engageert, hebben nogthans den present regeerende vorst Amiroe Kaharoedien Ketjili Wa-adoe en syne rijksraaden, ter betooning van hare ongeveinsde sugt ende welmeenendheid voor de belangen van d'E. Maatschappy, persoonelijk aan dit casteel [242]) verscheenen, versoek gedaan omme door een afsonderlijk verbandschrift des te nauwer en in een en deselfde graat van hare gebuuren verknogt te werden.

Welke regtmaatige instantie ter politicque vergadering van den 17en October g'aggreëert zijnde en hy, coning, en rijxgrooten, mitsdien aangenoomen en verbonden hebben, ten meesten nutte van de onder haar beleyd gedefereerde land, ter erkentenisse van de magt en eygendom der E. Comp^te^ op deselve, de articulatiën en ontworpen voorwaarden, waarby zylieden de conjunctief met voorschreven vorsten geratificeerde acte bekennen in zijn begrip voor g'insereerd te houden, heylig, onveranderlijk te zullen obtemporeeren ende doen naerkomen.

De nu volgende 20 artikelen zijn, behoudens enkele stilistische afwijkingen, gelijk aan die der contracten, gesloten met tal van andere „coningjes" van Noord Celebes. Zie *Corpus* V, blz. 126 e.v., 248 e.v., 469 e.v., 516 e.v., 564 e.v., 592 e.v., en ook hiervóór de overeenkomst met Bintauna, MCMLXXXIII.

---

[242]) Oranje op Ternate.

Aldus gedaan, gecontracteerd, besworen, geteekend, in politicquen raade tot **Ternaten**, in 't casteel **Orange**, den 28en November anno 1757 — was geteekend — **A. Abeleven. J. Bt. de la Haute Maison, M. D. Haak, A. van Bywegen, A. v. d. Truyn, Z^e. l'Honoré, Adam Bone, Jn. Jonkers.**

Ter zyde in margine 's Comp^ies zeegel in roode lacque gedrukt.

Nogh ter zyde: Ter ordonnantie van den E. Agtb. Heer gouverneur en raad — was geteekend — **A. v. d. Truyn**, secretaris.

MVIII. MALAKKA—DJOHOR.

12 December 1757.[243])

Hiervóór op p. 22 is er op gewezen, dat de rondzwervende Buginezen in tal van staatjes op het Maleise Schiereiland groote invloed hadden weten te verkrijgen. De Maleise pretendent Radja Alam van Siak, aldaar verslagen, begaf zich naar Linggi, ongeveer 30 KM ten Noorden van Malakka, en sloot zich daar aan bij zijn zwager, den Buginees Daeng Kambodja, een der felste tegenstanders van den sultan van Djohor. De nieuwe regent van Siak, Radja Mohamed, een broeder van Radja Alam, stond slechts in schijn aan de zijde van Djohor en de Compagnie. Weldra kwam het tot vijandelijkheden en de Buginezen hielden in 1756 strooptochten tot onder de muren van Malakka. Daar rustte men nu een expeditie uit, die in Juli van dat jaar Linggi veroverde. De gevluchte vijanden evenwel vereenigden zich weer en versterkt met de opgestane Rembauers — zie *Corpus* III, blz. 198—209 — verwoestten zij de omstreken van Malakka. Tegelijk bedreigde Radja Alam de Nederlandse post op Poeloe Gantong, aan de mond der Siakrivier De Compagniesvloot wist hem van daar te verdrijven, maar op het schiereiland zelf zag het er slecht uit. Gelukkig kreeg men medio 1757 versterking uit Batavia. Linggi, opnieuw door Daeng Kambodja bezet, werd in December 1757 andermaal door de Compagnie veroverd, waarna de Sultan van Djohor de landschappen, die hem zooveel last veroorzaakt hadden, definitief aan de Compagnie afstond. (NETSCHER, *De Nederlanders in Djohor en Siak*, blz. 87 en volgende).

Offertes door den koning van Johor en Pahan, sultan Soleman, benevens den koning van Trangano, sultan Mangsor-cha en den dato thomagon Thon Abdul Majed, aan de Ed. Comp^ie gedaan, mitsgaders aan den heer gouverneur en directeur M^r. Willem Dekker en den raad te Malakka ter goedkeuring overgegeven op 12 December 1757.

Waarby gemelde vorsten aan de Ed. Comp^ie offreren, mitsgaders ten behoeve van dezelve afstand komen te doen van het

---

243) Uit NETSCHER, *De Nederlanders in Djohor en Siak*, Bijlage XX, blz. XXXIV. In manuscript op het Arsip Negara te Djakarta.

landschap **Rombouw** met zyne negen negoryen en al wat daaraan dependeerd.

Mitsgaders in zelver voege de geheele negory **Lingi**, zooverre 't zelve is strekkende tot aan de rivier Calang, die de grensscheiding wezen zal tusschen het land van de Comp^ie^ en dat van den koning van Johor; zullende voorts alle onderdanen van de Ed. Comp^ie^, welke van passen voorzien zijn, vry wezen van eenige inkomende en uitgaande regten, etc^a^.

Dog zal de Ed. Comp^ie^ omtrent de oefening van het Mohamedaansch geloof in opgemelde landen geen verandering mogen maken, zoomede in de voorbidding voor den koning van Johor.

Versoekende wyders de Ed. Comp^ie^, dat nòch Dain Cambodja, Radja Alam, Radja Sayt, Radja Hadji, Radja Toealalang of Radja Hadil van Rombouw, welke Malakka geruïneerd hebben, mogen groot gemaakt worden. Echter zal de Ed. Comp^ie^ de regeerders of bestierders van opgemelde landen naar haar gelieven mogen aanstellen.

En laatstelijk zal het Johoorsche rijk geen de minste pretentie op bovengemelde landen mogen maken. [244])

MIX. MALAKKA—LINGGI—REMBAU.

1 Januari 1758. [245])

Nadat Linggi door de Compagnie was heroverd en de sultan van Djohor de om Malakka gelegen staatjes aan de Compagnie had afgestaan, bleef er voor de opstandelingen niets anders over dan zich te onderwerpen, wat geschiedde in het op Linggi opgeworpen Nederlandse fortje Philippina, dat een bezetting kreeg. (NETSCHER, o.l., blz. 92).

Vreedenstractaat van getrouwe vrind en bondgenootschap, op goedkeuring van den WelEdelen Agtbaren Heere M^r^. Willem Decker, gouverneur en directeur der stad en fortresse, benevens den raad van **Malacca,** [246])

---

[244]) De ondertekening is weggelaten bij Netscher.

[245]) Uit de *Overgecomen brieven 1759*, 24^ste^ boeck, afdeeling Malacca II, Resolutiën, folio 4 en volgende. Gedrukt bij NETSCHER, *De Nederlanders in Djohor en Siak*, Bijlage XXI, blz. XXXV e.v.

[246]) Deze had alleen bezwaar tegen den titel Radja-moeda van Linggi, welke Daeng Kambodja aannam „alzoo die plaats thans in vollen eigendom toebehoort aan de Ed. Comp^ie^".

en onder hooger gunstiglijk verhoopte approbatie der Edele Hooge Indiase Regeering,[247]) door den Weledele Manhafte Heer Jan Jurgen Feber, majoor en chef der expeditie, en Fredrik August van Marschal, capitayn-militair, als daartoe benoemde commissarissen vanwegens de Generale G'octroyeerde Oostindische Comp^ie^ ter eenre

met de vyandelijke vorsten als Dain Cambodia, noemende sig Radja-moeda van **Lingi**, Radja-toea van Callang, Radja-hadil, benevens de hoofden der neegen negoryen van **Rombouw.**

1. Begeert d'E. Comp^ie^ dat diegeenen, die sig nog vyandelijk omstreeks Malacca met rooven, plunderen of andere moetwilligheeden mogten ophouden, onmiddelijk sig van daar begeeven en Comp^ies^ lant en territoir niet wederom vyandelijk betreeden sullen.

2. Onderwerping aan d'E. Comp^ie^.

3. Begeert d'E. Comp^ie^ alle manschappen, soo Europeesen als Inlanders, die van denselven onder haar sig mogten bevinden.

4. Alsmeede voor de van oudsher gestipuleerde praemie de slaven van de Malaxe ingeseetene, die sig meede onder haar mogten bevinden, en van tijt tot tijt van daar gedrost of vervoert zijn.

5. Waarentegen d'E. Comp^ie^ weder terug sal geven de manschappen, die by haar geduurende dese troubles gevangen en nog in weesen mogten zijn, voor soo verre die hun betreffe.

6. Wyders sal alle negotie met vreemde Europeese natiën koomen te cesseeren, naardien de Comp^ie^ die voor sig behoud.

7. Alle de thin, die Lingi, Rombouw of Calang levert, begeert d'E. Comp^ie^ tegens sodanige prysen, als by het 9^de^ articul in 't contract met de Johoreesen vorst g'accordeert is,[248]) te weeten twee en dertig Spaens de bhaar van 300 katjes[249]) of 375 ℔, en twee Spaens tot een douceur voor de regenten van de negoryen.

8. Sullen die van Rombouw gehouden weesen d'E. Comp^ie^ schaadeloos te stellen voor een quantiteyt van vijf hondert Spaense reaalen aan thin, welke contanten dies laxamana[250]) over een geruyme tijd geleeden volgens obligatie ontfangen hebbende, om

---

247) Geapprobeerd in de vergadering van 3 Januari 1758.
248) Zie hiervóór nr. CMXCIII, p. 79.
249) Versta kati's; lees voor Spaens: Spaanse Realen. (Cs.)
250) Titel van het hoofd der zeezaken.

van dat mineraal daarvoor te leeveren, hy sulks tot nog toe niet heeft nagekoomen.

9. En sullen geen zeeroveryen getollereert maar door exemplaire strafoeffening moeten geweirt werden, en sulx tot bevordering van een wederzijdse geruste passage en handel in dese straat.[251]) op poene van de hoofden der negoryen, een ider in de zynen, om by overtreeding der onderdanen hiervoor aanspreekelijk te wesen.

10. Geen vaartuygen, van wie die ook zijn mogen, sullen uyt de Zuyd na de Noord, of uyt de laatste na de eerste plaats over en weder voorby Malacca mogen passeeren, sonder alvoorens hetselve aan te doen om een pas, op peene van confiscatie.

11. Eyndelijk sullen de raadjes[252]) moeten belooven en sweeren, alle Comp[ies] vrienden voor haare vrienden en vyanden voor hunne vyanden te sullen houden, werdende in de eerste plaats speciaal den koning van Johor en desselfs onderdanen hieronder begreepen.

Dit tractaat sal Dain Cambodia, noemende sig Radja-moeda van Lingi, Radja-toea van Calang, Radja-hadil dog dese door indispositie niet afgekoomen sijnde, gedraagt sig aan de andere raadjes — benevens de vier ponghoelos, hoofden der neegen negoryen van Rombouw, moeten besweeren, dat zy daar ten eeuwigen dage niet van sullen afwyken, maar hetselven heyliglijk onderhouden en nakoomen, soo lang son en maan haar schijnsel van sig geven. En daardoor sal d'E. Comp[ie] in dese straat, en zy lieden meede, met gemak en na genoegen haren handel kunnen dryven. En sijn daarvan gemaakt twee eensluydende origineele afschriften, onderteekent en gestempelt met de zegels van d'E. Comp[ie] en die van Dain Cambodia, noemende sig Radja-moeda van Lingi, met de andere Radja's, waarvan het eene berust by gemelde Comp[ie] en de andere by Radja-moeda van Lingi.

Onder stond: Aldus overeengekoomen en b'eedigt in 't fortje De Philippina, geleegen aan de Qualla Lingi,[253]) den eersten January anno 1758.

Daaronder: Als commisarissen — geteekent — **J. J. Feber** en **F. A. van Marschal.**

In margine 's E. Comp[ies] zegel, gedruckt in roode lacke.

(Lager stont:) twee Maleyts in 't swart gedruckte stempels.

Nog lager twee Maleytse caracters en daarom geschreven:

---

[251]) De Straat van Malakka.
[252]) Radja's.
[253]) Kuala of riviermond.

Dese hantteekenings sijn door de gemagtigdens van **Radja hadil** en by gebrek van hun chiap terneder gestelt.

MX. MALAKKA—SELANGOR.

8—12 Januari 1758.[254])

De volgende overeenkomst behoort bij de reeks maatregelen, die men op Malakka nam tegen de Buginezen. Ofschoon dit document heet te zijn een overeenkomst tussen den koning van Djohor en de heersers over Selangor, gaat het toch in hoofdzaak over belangen der Compagnie. (NETSCHER, o.l. blz. 93).

Translaat Maleytse articulen en conditiën, door Sulthan Soleman-cha, ibnu[255]) Sulthan Abdul Jalil Razi, koning van **Johor** en **Pahan**, voorgeschreven aan Radja-**Salangoor** en den soulibatang,[256]) genaamt Dain Laccani, soo voor hunselven als voor radja Sait, die haar gevolmagtigt heeft, en de gantsche Salangoorse gemeente, mitsgaders by deselve ter praesentie van den Weledelen Agtbaren Heer M[r] Willem Decker, gouverneur en directeur over de stadt en fortresse Malacca, nevens den gantschen raad plegtelijk aangegaan en beswooren.

Eerstelijk belooven ende sweeren de voorschreven Radja-**Salangoor** en de Soulibatang, soo voor hun selven als voor radja Sait — door denselven hiertoe gemagtigt — en de gantsche Salangoorsche gemeente, den doorlugtigen Padoeka Siry Sulthan Soleman-cha Ibnu Sulthan Abdul Jalil Razi, koning van **Johor** en **Pahan**, als haren eenigen heer en wettigen souverain, en de Nederlandse G'octroyeerde Oostindische Compagnie als desselfs bondgenoot en g'allieerde gehouw en getrouw te zijn, ende een ider na uytterste vermoogen in alle behoorlyke gehoorsaamheyd sig tegen gedagte Syne Hoogheyt, desselfs staat en voorschreven

---

254) Uit de *Overgecomen brieven 1759*, 24[ste] boeck, afdeeling Malacca, II, Resolutiën, folio 15 en volgende.

255) Arabisch: Zoon van.

256) Lees sulewatang, Buginese titel, letterlijk „vervanger van de hoofdtak", dus rijksbestuurder. (Cs.)

Compagnie te gedragen, soo en in diervoegen als getrouwe onderdanen schuldig en gehouden zijn, sonder gesamentlijk of ider in 't bysonder tegen voormelde Syne Hoogheyt ofte desselfs belangens, dan wel voornoemde Compagnie, direct of indirect iets schadelijks te ondernemen, maar dese articulen in allen deele heyliglijk en punctueelijk te observeeren en na te koomen.

Ten tweeden belooven Radja-Salangoor en de Soulibatang uyt naam alsvooren jaarlijks vrywillig en sonder murmureering aan hunnen wettigen heer, Radja Soleman in contant te sullen opbrengen sooveel, als voormaals de gewoonte is geweest, namentlijk 1000 Spaans.[257])

Ten derden belooven zy niemant ten handel te sullen admitteeren, dan die voorsien is met een Nederlandse Comp[ie] of Johoorse pas, secludeerende hiervan alle andere Europeese of Inlandse natiën.

Ten vierden: Sal d'E. Comp[ie] alleen thol- en lastvry haren handel te Selangoor na believen mogen dryven.

Ten vijfden: Betreffende de thin op Salangoor, dies inkoop sal alleen aan d'E. Comp[ie] gepermitteert zijn, te weeten, soo zy dat mineraal zelfs afhaalt, tegens 32 Spaanse reaalen de bhaar van 375 ℔ ofte 300 cattjes, en 2 Spaans als een douceur voor de regenten; maar ingevalle de ingeseetenen van Salangoor het op Malacca brengen, sal haar 45 rijxdaalders, en 3 rds als even voor de regeerder, betaalt werden. En soo imand buyten d'E. Comp[ie] geattrappeert werd daar thin te negotieeren, soo sal sy die ten haren behoeve mogen confisqueeren.

Maar de koning van Johor van die bergstoffe begeerende, soo sal hy daarover aan d'E. Comp[ie] schryven, en sooveel als hy nodig heeft vragen.

Ten sesden: Geen Salangoreese vaartuygen, van wie die ook sijn mogen, sullen uyt de Zuyd na de Noord, of uyt de laatste na de eerste plaats over en weder voorby Malacca mogen passeeren sonder hetselve aan te doen om een pas, op poene van confiscatie.

Ten seevenden: De zeeroveryen sullen in geenen deele getollereert, maar door exemplaire straffoeffening allesints geweert

---

[257]) Namelijk realen.

moeten werden, en sulx tot bevordering van een wederzijdse geruste passagie en handel in dese straat, op poene dat de regenten voor de overtreeding harer onderdanen in desen aanspreekelijk sullen weesen.

Ten agsten: Voorts belooven sy, Radja-Salangoor en de Soulibatang, datelijk by hunne tehuyskomst byeen te sullen samelen en voor het gewoone losgelt herwaarts te schicken de slaven van d'E. Comp[ie] ofte haare ingeseetenen, sooals van tijt tot tijt van hier gedrost of door kwaade menschen vervoert sijn.

Ten neegenden: Item haare onderdanen op lijf- en levensstraffe in den aansthaande te verbieden het vervoeren of verkoopen van gedebaucheerde vrye ofte slaven.

Ten thienden: Mitsgaders de overtreeders van dit gebod by agterhaling ook sonder de minste genade met de dood te straffen, of wel aan d' E. Comp[ie] alhier te leveren, omme na verdienste gestraft te werden.

Ten elfden: En soo des niettegenstaande in 't vervolg al egter te Salangoor eenige Malaxe slaven van d'E Comp[ie] ofte haare ingeseetenen mogten ontdeckt werden, hetzy dan dat die uyt eygen vrye wille waren weggeloopen, dan wel vervoert, sonder dat den dader bekent mogte sijn, soo belooven sy die almeede ten eersten voor 't ordinaire rantsoen te sullen herwaarts senden.

Ten twaalfden: Eyndelijk belooven en sweeren Radja-Salangoor en de Soulibatang uyt naam voorschreven, en de gantsche Salangoreese gemeente by den alcoran, alle Johorse en Comp[ies] vrienden voor haare vrienden, en derselver vyanden voor hare vyanden te sullen houden, mitsgaders de voorenstaande articulen heyliglijk te onderhouden ende doen nakoomen, hebbende desen tot meerdere verseeckering met hunne gewoone hantteekening en zeguls bekragtigt.

Aldus voorgeschreven, aangenoomen en beswooren, **Malacca**, den 8[en] January 1758, en naderhand, doe de afschriften vervaardigt waaren, by gebrek van stempel te Lingi door voormelde Salangoreesen onderteekent den 12[en] daaraanvolgende. En zijn hiervan in 't Maleyts gemaakt drie eensluydende afschriften, waarvan het eene berust by den Johorsen vorst, het tweede by d'E. Comp[ie] en het derde by die van Salangoor.

Onder stont: Aldus getranslateert, volgens opgaaf van den

Maleytse tolk **Piro Mahomet**, door my — was geteekent — **F. L. Piazzoll**, secretaris.

Onder stont: Malacca in 't fortres, dato voorschreven — was geteekent - **W. Decker, N. A. Lebeck, E. Cramer, F. L. Piazzoll, J. Gilbert** en **A. Verbrugge.**

MXI. MALABAAR.

24 Februari 1758.[258])

De brieven uit Malabaar maken al enige jaren lang geregeld gewag van door den Samorijn gepleegde „insolentiën" jegens de Compagnie. In het najaar van 1756 ging hij tot openlijke vijandschap over, bezette 's Compagnies gebied Paponett en verjoeg onzen bondgenoot, den Paljetter, uit zijn residentie Chenotti. Nadat hij zich van verschillende belangrijke punten had meester gemaakt, gaf hij de wens tot besprekingen te kennen, maar weigerde de condities van de Compagnie, teruggave van al het veroverde, aan te nemen. Nadat militaire versterkingen van Batavia gekomen waren, trokken 's Compagnies troepen, gesteund door den Paljetter, van Cranganoor het gebied van den Samorijn binnen. Vóór het tot eigenlijke strijd kwam, gaf hij toe en tekende onderstaand verdrag (*Secrete missive van Mallabaar naar Batavia, d.d. 6 Maart 1758*).

> Verbond van vreede en vriendschap, gemaakt tusschen Zijn Hoogheid den koning van **Sammorijn**[259]) en den commandeur der kuste Mallabaar, Canara en Wingurla, d'E.E. Agtb. Heer Casparus de Jong, uyt naam en vanweegen d'Edele Hollandse Maatschappye.

Na 't sluyten van 't vreedenscontract in den jaar 1717, den 17 December, tusschen Sijn toenmalige Hoogheid van **Sammorijn** en den admiraal Willem Bakker Jacobsz.[260]) in naame van de Generale Nederlandse Comp^ie^, welk contract in zijn volle waarde blijft, zijn eenige verschillen ontstaan, die thans bygelegt en afgemaakt werden op de volgende wyse.

1. Eerstelijk is overeengekomen en beslooten, dat alle vyandelijkheeden zullen cesseeren en voortaan een vaste vreede en vriend-

---

258) Uit de *Overgecomen brieven 1758*, 6^de^ boeck, folio 1531 en volgende.

259) De sanskritvorm is Samūndri, titel met de betekenis heerser der zee, van den vorst van Calicut. (Cs.)

260) *Corpus*, IV, blz. 505 en volgende.

schap tusschen Sijn Hoogheyt van Sammorijn en d'E. Comp[ie] zal onderhouden werden.

2. Tweedens zal Sijn Hoogheyt van Sammorijn aan d'E. Comp[ie] inruymen 't geheel conquest Paponetty en alles wat Zijn Hoogheyt van d'E. Comp[ie] heeft genomen, sodanig als die landeryen by d'Ed. Comp[ie] zijn beseeten geweest.

3. Derdens, de paggers en sterktens, door den koning van Sammorijn in 't zandig land van Chettua en het conquest gemaakt, zal Sijn Hoogheid doen demolieeren of aan d'E. Comp[ie] overgeven.

4. Vierdens, de canons, die d'E. Comp[ie] tot Madilagam heeft moeten agterlaaten, en in de magt van Sijn Hoogheid geraakt sijn, zal Sijn Hoogheyd aan d'E. Comp[ie] restitueeren.

5. Vijfdens, de deserteurs, die van d'E. Comp[ie] weggeloopen en by Sijn Hoogheid te vinden sijn, zal Sijn Hoogheid aan d' E. Comp[ie] doen uytleeveren.

6. Zesdens. De logie tot Panay zal in sijn vorigen staat hersteld werden, en den persoon, die daar 's Comp[iens] weegen zal resideeren, beloofd Zijn Hoogheid in alle de behulpsaame hand te sullen bieden.

7. Ten sevende. Zijn Hoogheid zal aan d'E. Comp[ie] geen verhindering mogen toebrengen omtrent den inkoop van de peper, die in de landen besuyden Chettua valt, blyvende de oude 's Comp[ies] voorregten in volle waarde.

8. Agstes. De agtien en een halve dorpen, die den koning Sammorijn overheert heeft, cedeert Sijn Hoogheid aan d'E. Comp[ie], die deselve in vollen eygendom zal besitten en beheeren.

9. Negendens. So d'E. Comp[ie] tot Pannany, te Calicut of elders in Zijn Hoogheids landen inkoop van peper zal willen doen, zal Sijn Hoogheid Haar Edele daarin de behulpsaame hand bieden en boven andere de preferentie geven.

10. Thiendens. Zijn Hoogheid van Sammorijn verbind sig wel expresselijk by desen, aan de Comp[ie] te zullen vergoeden alle de schaden en kosten, die Haar Edele om de wille van de jongste onlusten geleeden en gedragen heeft.

11. Elfdens. De geregtigheden, die Zijn Hoogheid in het zandig land van Chettua competeeren, zullen ingevordert en besorgt werden door een persoon, die aldaar woonagtig is, en tot die invordering zal aangesteld werden by Sijn Hoogheid en d'E. Comp[ie], om de geschillen, die daaruyt zijn voortgevloeyt, in den aanstaande te vermyden.

12. Twaalfdens. Alle onderdanen van Zijn Hoogheid, uytgenomen gewaapent krijgsvolk, zullen langs de territoiren van d'E. Comp^ie^ mogen passeeren en repasseeren, sonder eenige verhindering.

Aldus overeengekomen tot **Cranganoor** op Vrydag den 24 February des jaars duysent seven hondert agt en vijftig na de Europeese reekening, en volgens der Mallabaren steyl den 16 van de maand Coembam des jaars Coilan 933, mitsgaders vastgesteld dat hiervan gemaakt sullen werden, gelijk er ook van gemaakt sijn, vier eensluydende geschriften, te weeten in 't Nederduytsch en twee in 't Mallabaars, op papier geschreven, dewelke alle vier door den koning Sammorijn en den commandeur Casparus de Jong eygenhandig ondertekent, en waarvan twee by den koning Sammorijn en twee by gedagte commandeur berustende gebleeven sijn.

Onder stond: Accordeert — was geteekend — **Anthony van Vechten,** secretaris.

MXII. MOLUKKEN—SANGIR-EILANDEN.

18 Mei 1758. [261])

Vele tientallen jaren achtereen hadden in Tabukan vorsten geheerst uit het geslacht Macarompo, ook wel Macca-ompo of Macca-ampo geschreven. Zie reeds het contract van 1677, *Corpus* III, blz. 83 e.v. In 1757 stierf dit vorstengeslacht uit, waarop de naar Ternate gekomen rijksgroten vrijwel eenparig als opvolger aanbevalen den „prince" David Johan Philip, wiens moeder van de Macarompo's stamde. Gouverneur en raad van de Molukken gingen hiermede accoord en de nieuwe vorst bezwoer 18 Mei 1758 de gebruikelijke „poincten".

Contract ende voorwaarden, aangegaan, vastgesteld en besloten tusschen den Edelen-agtbaren Heer Jacob van Schoonderwoert, gouverneur en directeur, benevens den raad der **Molucco's** en den ressorte van dien, in den name ende vanwegen Zyne Excellentie, den HoogEdelen Gestrengen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infanterie ten dienste van den staat, en wegens deselve, mitsgaders de Edele Oostindische Maatschappy Gouverneur-Generaal, benevens

---

[261]) Uit *Contractenboek XI,* (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

de Edele Heeren raden van Nederlands-India, als representeerende de Generale Nederlandse Oostindische Compagnie en staat der Vereenigde Nederlanden in deese Indische gewesten, ter eenre

En den Taboekansen prince David Johannes Philip, zoon van den goegoegoe Philip Pantjalling, van moeders zyde van koninglyke afkomste, en wel van den in anno passato overleden koning Philip Macca-ampo, nevens zyne rijxraaden ter andere zyde.

Alzoo het rijk van **Taboekan** door het overlyden van den koning Philip Macca-ampo in anno passato is koomen open te vallen en door meest alle de Taboekanse princen en rijksgrooten den prince David Johannes Philip, dewijl er wettige descendenten ontbreeken, als de naaste, waardigste en bequaamste successeur tot dat rijk is verklaard en voorgedragen, soo is 't dat den Edelen-Agtbaren Heer gouverneur Jacob van Schoonderwoert en raad tot Ternaten, sulx tot genoegen gebleeken zijnde, tot rust en nuttigheid van het Taboekanse rijk, goedgevonden hebben vermelten prince David Johannes Philip tot coning van het rijk van Taboekan te creëeren en aan te stellen, onder de navolgende conditiën en voorwaarden.

De nu volgende artikelen komen naar de geest geheel en naar de vorm grotendeels overeen met die, door tal van andere vorstjes in deze contreien bezworen. Zie dat met Taroena, *Corpus* V, blz. 469 en volgende. Het document is gedateerd Ternate, 18 Mei 1758 en geteekend door **J. van Schoonderwoert, J. Pelters, J. B. de la Haute Maison, M. D. Haak, J. S. van Massow, Z^e^ l'Honoré, G. R. de Cock.**

MXIII. MALAKKA—INDRAGIRI.

1 October 1758.[262])

In 1757 werd de gedurende enige jaren verlaten vestiging der Compagnie in Djambi hersteld, terwijl men ook trachtte opnieuw met Siak in handelsverkeer te geraken — Zie *Corpus* III, blz. 7—9, 380—387 en 492—497 —

---

[262]) Uit de *Overgecomen brieven 1759*, 24^ste^ boeck, afdeeling Malacca II, folio 9 en volgende.

Het lag geheel in deze lijn, dat de Hoge Regering gecommitteerden naar Indragiri zond, om ook daar de vroeger bestaan hebbende relaties te herstellen. Het resultaat van die poging vindt men hieronder. (Het Rapport der „commissianten" vindt men in de *Overgecomen brieven 1759*, 24ste boeck, afdeeling Malacca II, folio 1 en volgende.)

> In den name Godes, Amen, is vastgesteld en gecontracteert tusschen Zijn Hoogheid, den koning van **Indragery**, Padoeka Siri Sulthan Hasan-sjah, desselfs rijksgroten Datokh Bandahara Padoeka-radja, Datokh Tommangong Padoeka tuan, en Datokh Sjabandhar ter eenre, [263])
>
> en de Nederlandse natie ter andere syde, door de op ordre van Zijn Excellentie, den Hoogedelen Wijdgebiedende Heere Jacob Mossel, Generaal over de infanterie ten dienste van den Staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders weegens deselve en de G'octroyeerde Oostindische Comp^ie^ Gouverneur-Generaal, benevens de Weledelen Heeren Raden van Nederlands-India herwaarts gesondene commissianten, Jan van der Hulst en Nicolaas Mahu, de volgende articulen van wederzijdse verbintenis en vriendschap, ter vernieuwing van 't contract, in den jaare 1664, den 27^en^ October, tusschen den toenmaligen koning van Indragiry, Zijn Hoogheid den Sulthan Agmath Saleh Nadsar-Oedien Berdaulath, en de Nederlandse natie, op ordre van Zijn Edelheid, den Heere Gouverneur-Generaal Joan Maatsuyker, door desselfs ambassadeur en commissaris Jan van Wesenhage gesloten, [264]) te weeten:

1 t/m 4 komen naar de geest geheel en naar de vorm nagenoeg overeen met art. 1 t/m 4 van het contract van 1664. Overal voor de 2 gebroeders Jang de Pertuan te lezen zijn Hoogheid de Koning.

5. Dat Zijn Hoogheid, den koning van Indragery en desselfs rijxgrooten, sig verbinden en vast belooven niet te zullen handelen, nog gedoogen dat in derselver landen verhandelt, in- of uytgevoert werde eenige amphioen, dan alleenlijk die, dewelke by de gepriviligeerde Nederlandsche Comp^ie^ societeit [265]) ingekogt is,

---

[263]) De rijksgroten bekleden de in Maleise rijken gebruikelijke ambten van bandahara (schatmeester de rijksbestuurder), sumenggung (legeraanvoerder) en sjahbandar (havenmeester). (Cs.)

[264]) Zie *Corpus* II, blz. 211 e.v. waar het op 28 October is gedateerd.

[265]) Bedoeld is de amfioen-societeit.

verbindende sig den koning mits deesen, alle andere amphioen, door wat natie of waarvandaan, 't zy over zee of land van Camphar of andere omleggende plaatsen, deselve ook in syne landen mogte(n) aangebragt worden, benevens de vaartuygen, daar sulke vreemde amphioen mogte in gevonden worden, met dies verdere lading te zullen confisqueeren en verbeurt verklaren, en daarvan de helfte voor hem selfs houden en de andere helfte aan den aanhaler of aanbrenger afgeven. Belovende den koning verder alle in zyne landen van buyten aankomende vaartuygen exact te zullen doen visiteeren en ondersoeken, en amphioen daarin vindende, nauwkeurig doen examineeren of 'er chiappen en zeguls op desselfs kassen of emballagie staan, overeenkomstig met de chiap en zegul van de Nederlandse Comp[ie] amphioen-sociteyt, waarvan eenige monsters, so in houd gebrand als in lak uytgedrukt, aan gemelde Zijn Hoogheid door de commissianten in deesen ter hand gesteld zijn. Dog geene of 't contrarie daarvan bevindende, deselve als contrabande te doen aanhalen en confisqueeren, so als boven gestatueert is.

6 = art. 6 van 1664.

7 = art. 7 van 1664 behoudens wat daar volgt na de woorden betaalt werden.

8 t/m 11 = art. 8 t/m 11 van 1664.

12. Zijn Hoogheid den koning verbind zig om geen andere vaart uyt zijn rijk te gedoogen als na Malacca, Patany, Siam, Cambodia en Batavia, alle met passen van Batavia of Malacca voorsien, welke passen altoos van een of beyde plaatsen op Zijn Hoogheids eysch in voorraad na Indragery zullen gesonden werden.

13 t/m 15 = art. 13 t/m 15 van 1664.

16. De Nederlanders, die hier komen negotieeren, sullen de roeba en oenisan volgens oude gewoonte betalen.[266])

17. Alle kleine zaaken en geschillen zullen door Zijn Hoogheid den koning en 't opperhoofd van de logie afgedaan worden. En die in geltboete gedoemt werden, zal zulks door den koning en 't opperhoofd gevordert werden. Dog die tot andere straffen, als laarssen, in de boeien en ketting klinken etc[a] gecondemneert werden, zullen door den koning aan 't opperhoofd overgegeven worden om in de logie haar straff te ontfangen.

---

[266]) Voor roeba lees: roeba-roeba of havengelden; oenisan (van hoeni, bewonen) is het te betalen vestigings- of hoofdgeld.

Aldus gecontracteert en geslooten in de negory **Indragery,** den eersten October anno een duysent seven hondert agt en vijftig.

En zijn hiervan gemaakt twee eensluydende afschriften, so in de Hollandse als Maleytse taale, waarvan 't eene blijft in handen van den koning alhier, en 't andere door de commissianten meedegenomen — was getekent — **J. van der Hulst** en **N'. Mahu.**

In margine stont 's Comp[les] zegul, gedrukt in rode lacque.[267])

MXIV. GORONTALO.

11 December 1758.[268])

De op 16 November 1757 beëdigde koning van Gorontalo, Mono Arfa (zie no. MVI), was nog niet naar zijn land teruggekeerd, toen gouverneur Abeleven hem een maand na de plechtige beediging afgezet verklaarde. Op beschuldiging van samenzwering tegen de Compagnie het Abeleven den vorst, met verbeurdverklaring van al zijn bezittingen, op de punt Reael „incarcereeren".

De in Mei optredende nieuwe gouverneur, Jacob Schoonderwoert, onderzocht deze zonderlinge zaak grondig en kwam tot de conclusie, dat de aanklacht ongegrond was Mono Arfa werd in zijn waardigheid hersteld, nadat hij onderstaande overeenkomst had bezworen.

Articulen ter bevestiging van sodanige contracten, voorwaardens en verbindtenisse, als er successive weegens de Generale G'octroyeerde Nederlandsche Maatschappy ter eenre, en de koningen van **Gorontalo,** benevens hare rijxgrooten ter andere zyde beraamd ende beslooten sijn, mitsgaders met eenige na de presente constitutie van tijd en sake ingerigte veranderinge, thans by wege van renovatie nader gestipuleerd ende vastgesteld werden door den Agtbaaren Heer Jacob van Schoonderwoert, gouverneur en directeur deser Moluccos, benevens syne raden, uyt name van Zijn Excellentie, den Hoogedelen Grootagtbaaren Wijdgebiedende Heere Jacob Mossel, generaal der infantery van den staat, en vanwegens deselve Gouverneur-Generaal, benevens de Weledele Heeren raden van

---

[267]) In Rade van Indië werd deze overeenkomst op Zaterdag 30 December 1758 „geagreëert en geratificeert".

[268]) Uit *Contractboek* XI, (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

Nederlands India, de voorschr. Maatschappy in dese gewesten representeerende,

Met den gogoegoe Mono Arfa, eerst verkoren, daarna gedethroneert en thans op de solemneelste wyze herstelde tweede koning van Gorontalo, en syne rijxgrooten.

1. De op den 16^den^ November 1757 door het toenmalige Molukse ministerie alhier ten casteele tot tweede koning van **Gorontalo** verhevene, edoch den 16^den^ December daaraan op een listige manier wederom gedetroneerde, van zijn goederen gedestitueerde en tot den 9^den^ Mey deses jaars op de punt Reaal in een kamer opgeslotene Muhamat Alimoedien Iskandar Mono Arfa Djaohan Palahawan Bardaoelat Safioela, betuygt vooraf syne hooge obligatie aan den raad voor de sonnenklaar uitgeblonkenen opregten genegentheden in het grondig en regtvaardig ondersoeken der poincten, waarover hy in maniere voorschr. als een groot misdadige getracteert en gepersecuteert is geworden.

2. En de daarop gevolgde volkomene herstelling in de koninklyke waardigheyt, gevoegd by de dadelyke[269]) restitutie der vendugelden als anderzints, beneevens de gepresteerde behulpzaamheeden tot inlossing van de verkogte en gedissipeerde goederen en sogenaemde lijfeygenen (schoon ook tot sijn hertelijk leetwesen niet wel doenelijk geweest is daaromtrend ten vollen te reüsseeren); alle die evidente blyken van toegenegentheyd ende regtvaardigheyd verpligten den herstelden koning, benevens de aanwezige rijxgrooten, soo voor haarselve als voor hare medebroeders, mitsgaders hunne nakoomelingen ofte ervan, te verklaaren en te besweeren, nòg tegens de Comp^le^, nòg teegens hare dienaren, nòg tegens hare onderdanen, nòg tegens een van hare bondgenooten, direct of indirect, te zullen verhaalen nogte revengeeren de hoon, smaatheden en verongelykingen, dewelke Sijn Hoogheyd door de onbillyke, ongegronde en violente bedryven van den gewesen Agtbaren Heer Molukks gouverneur, Abraham Abeleven, in zijn persoon en goederen geleeden en uytgestaen heeft, betuygende sy alle op het kragtdadigste deselve te sullen aanmerken als eene injurie, dewelke buyten voorkennis en gevolglijk ook sonder toestemming van de Compagnie veroorzaakt is geworden.

3. Sijnde op fondament van die hertelyke versekering, dat de tegenwoordige gouverneur en syne raden reciproque aannemen en

[269]) Daadwerkelijke.

verassureeren by Haar Edelheedens, de Hooge Indiase Regeering naader te sullen instantie doen, om op de door den koning versogte vergoedinge van de geledene schadens omtrent desselfs ten deele te soek gebragte en ten deele voor niet naamwaardige pryzen gevenduceerde goederen eene goedertierne reflexie te slaan, alsmede op de gesupplieerde convenable satisfactie ten opzigte van de affronten, die Zyn Hoogheyds persoon op vèrgesogte praetexten door den heer Abeleven aangedaan sijn geworden.

4. En gelijk de presente Molukse regeering groote bedenkelijkheyd gevonden heeft, middelen van geweld te appliceeren tot bemagtiging van drie, door Sijn Hoogheyd als vrye menschen opgegeevene persoonen, genaamt Mangilapo, mans-, Illolva en Dehoe, vrouwspersoonen, die ter gelegentheyd van zyne onwettige arrestatie door den heer Abeleven gekogt, en in welkers plaatsen drie van Zijn Agtbaares slaven onder die eygenste benamingen als lijfeygenen van den koning verkogt sijn geworden, sonder in vervolg van tyden eenig regres te geven, nòg aan den door Zijn Hoogheid directelijk gedane sollicitatiën en g'offereerde winsten, nòg aan de van synentwegen door de presente regeering een en anderen male getenteerde intercessie tot teruggave van die voorschr. drie persoonen, so hebben de gouverneur en raad dan ook als het convenabelste middel aangemerkt, over dit point na Batavia te schryven en in termen van eerbied aan Haar Hoogedelheeden voor te dragen de supplicatie van den koning, dat die ten so equesten [270]) bewaarde en geweldadiglijk vervoerde menschen te Batavia van den heer Abeleven mogten gereclameerd en herwaarts gesonden werden.

5. Voorts houden de contrahenten over en weder voor g'annuleert het contract en daarop gevolgde acte van annulatie, dewelke op den 16^den^ November 1757 alhier ten casteele gemaakt, vastgestelt, geteekent en gesolemniseert sijn geworden, niet willende dat deselve, nòg in het generaal, nòg eene van de daarin bevatte articulen in het bysondere, eenige de allergeringste verpligting sal opereeren, maar dat d'eene so wel als de andere sullen aangesien en gehouden werden voor nul en van geender waarde, even of deselve noyt in de wereld geweest waaren.

6. Daarentegen sijn de wedersijdse contrahenten overeengekomen by desen te renoveren het verbond, dat op den 25^sten^ Maart 1678

---

270) ? Men verwacht hier een woord met de beteekenis: wederrechtelijk. Of is bedoeld sequester?

door den Agtbaaren Heer gouverneur Padbrugge en den raad, vanweegens de Generale G'octroyeerde Nederlandse Maatschappy in het casteel Orange te Maleyo op het eyland Ternaten aangegaan, geslooten, besegult, geteekent en beswooren is geworden,[271]) absolut willende en begeerende dat men hetselve alsnog punctueelijk sal in agt nemen en opvolgen, even of alhier woordelijk en articulaat g'insereert was, uytgesondert in gevallen en omstandigheden, die door de lankheyd van tijds sodanige verandering ofte vernietiging mogten vereyschen, als na de constitutie van saken, het interest van de Maatschappye, en de belangens van de weersijdse contrahenten, hetzy te deser gelegentheyd, dan wel by eene andere occasie sal werden overeengekomen.

7. Invoegen ten belange van het caret of schildpadshoorn almede voor gerenoveerd en g'insereerd werd gehouden al hetgeene in de successivelijk geslotene conventies nopens de aan de Compagnie te doene privatieve leverantie, bedongen, gereserveert ende vastgesteld is; dewijl egter parthyen eene niet naamenswaardige quantiteyt bedraagen hebben, hetzy dat men de grondoorsaken van derselver sobre leverantie moet toeschryven aan de by contracte van den jare 1730 vermelde onlusten,[272]) die de Mandareesen en Boegineezen reets in die dagen in de bogt van Tomini veroorsaakt hadden, hetzy dat de onderdanen en de ryken van Gorontallo en Limbotto het caret tegens hoogere prysen konden van de hand setten, als art. 16 uyt de contractatie van den jare 1678 dicteert, ofschoon by art. 2 en 4 van de in anno 1710 en 1730 gemaakte conventien[273]) gestipuleert is, dat het schildpadshoorn volgens de deugd en na rato van de markt soude aangenomen en betaalt werden, soo is goedgevonden dit poinct te amplieeren in maniere als volgt, namentlijk dat de Compagnie voor de eerste soort sal betaalen 70 rds per picol, wanneer de leverancie te Gorontalo geschied, en 80 rds per picol, wanneer hetselve ten deesen casteele geleverd werd; dan, in byde gevallen op expresse voorwaarde, dat de 3 à 4 stucken te samen een catie van 1¼ pond Hollands gewigt, en voor al het overige of mindere soorte na de door gecommitteerdens te doene taxatie moeten geleverd werden, egter met eene augmentatie van 5 rds per picol, wanneer hetselve hier werd aangebragt.

---

[271]) Zie *Corpus* III, blz. 127 en volgende.
[272]) Zie *Corpus* V, blz. 88 en volgende.
[273]) Dat van 1710 in *Corpus* IV, blz. 368 en volgende. Het contract is daar abusievelijk op 9 Juni geplaatst, vgl. ald. p. 372. (Cs.)

8. Ten belange van het in dato 9 July 1710 onder de regeering van den Agtbaren Heer gouverneur Claasz solemneelijk beswooren contract is meede overeengekomen hetselve by desen te houden voor gerenoveert, hebbende den koning en syne rijksgrooten beloofd ende versekert, den inhoud van de art. 3 en 4 [274]) altoos sonder eenige afwykinge te sullen observeeren en met alle hertelijkheid gehoorzamen.

9. Wyders zijn de contrahenten met elkanderen overeengekomen, alhier van 's gelyken voor g'insereert en dus meede voor gerenoveert te verklaren alle sodanige conditiën en verbindtenissen, waaraff het met den Agtbaren Heer gouverneur Pielat gemaakte contract van den 26^{en} September 1730 mentioneerd, [275]) uitgesondert de articulen, die door een immediate voldoeninge op de tegenwoordige tijdsconjecture geene applicatie hebben.

10. En wat betreft de bevestiginge en verbond van broederlyke reconciliatie tusschen de koningen van Gorontalo en Limbotto ter eenre en die van Parigie en Paloe ter andere zyde, voorgevallen op den 8^{en} January 1734, [276]) soo hebben de koning en zyne aanwezige bobatos haar ter deser gelegentheid opnieuw verbonden tot eene punctueele nakoominge van de daarby verhandelde, beslootene en b'eedigde articulen.

11. Ook heeft de herstelde koning met alle ernstelijkheid gedaan de eygenste versekering, dewelke Sijn Hoogheyds voorzaat, de prins Batoe-tiga, ter gelegenheid van desselfs electie tot tweede koning van Gorontalo, by contracte van den 8^{en} Juny 1737, ten reguarde van de goudleverantie gedaan gehad heeft, [277]) en thans de novo aanneemt sorge te sullen dragen dat, wanneer de goudgravers uyt de mynen terugh staan te komen, intusschen weeder een ander hoofd en manschappen benoemd werden om deselve te vervangen, en dus sonder intermissie te doen laboreeren, 't welck gemacklijk geschieden kan.

12. Waar te booven met relatie tot de in dato 19 Maart 1746 beraamde en vastgestelde articulen, betreffende het fortificatiewerk op Gorontalo, [278]) van den koning gevergd, mitsgaders door Zijn Hoogheid en de rijksgrooten op het allerkragtigste beloofd en verseekerd is, omme de veragtering, die aan hetselve door de hier-

---

274) *Corpus* IV, blz. 371.
275) Zie *Corpus* V, blz. 88 e.v.
276) Ibidem, blz. 173 vlg.
277) *Corpus* V. blz. 255—256.
278) *Corpus* V, blz. 410.

voren aangeroerde inconveniënten mogte wesen veroccasioneert, binnen korten te remedieeren door eene met alle mogelyke yver ende attentie te hervattene arbeid aan de voorschr. vesting, in zooverre het bepaalde contingent der Gorontaalders is belangende.

Beloovende daarenboven de benoodigde kalk en houtwerken, soo planken als swalpen, tot het maken van doodkisten voor 's Comp^ie^ dienaaren, die komen te sterven, en tot leggers onder de rampaerden van het geschut, ter requisitie van den resident te zullen leveren.

13. Alsmede ten allen tyde twee bequaeme vaartuygen gereet te sullen houden, die, ter requisitie van den resident, ten eersten zee sullen kiesen, hetzy tot het overbrengen van papieren herwaards, of tot het doen eener schielyke expeditie, wanneer er sig om of by deese qual roovers laaten sien.

14. En voorts beloofd den coning ook nog speciaal de volkeren van Lemboenen c.s. onverhindert te zullen laten vertrekken, mits gaders met deselve een of- en defensieve alliantie, even als met de Mandhareesen prins dain Mappatte geschiet is, te sluyten; item ingevalle de te restabileeren post op het land van Lamboenen van vyanden aangerand werd, sonder eenig delay, 't zy met groote of kleene vaartuygen, op requisitie van den resident, deselve met sooveel magt als mooglijk sal weesen, te sullen byspringen en helpen.

15. En wel voornamentlijk beloven en versekeren de koning met syne rijksgrooten, op hun retour te Gorontalo de reeds gereverteerde onderdanen niet alleen te zullen aanmoedigen om d'een tijd lang stil gestaan hebbende goudgraveryen met vlijt en genegentheid te re-entameeren en met eene verdubbelde lust voort te setten, maar ook hunne uyterste vermogens aan te wenden opdat degeene, die nog voortvlugtig sijn van 's gelyke na hunne voormalige verblijfplaatsen terugkeeren en ten spoedigste volvoeren de pligten en verbindtenisse, dewelke by dese tegenwoordige contractatie nader beraamd, vastgestelt en besworen werden, en welkenthalve de koning in het bysonder, tot eene nadere blyke van erkentenisse voor zyne g'obtineerde herstelling, op zijn koninglijk woord, mitsgaders op den eed, waarmede dit vernieuwde contract sal bekragtigt werden, alhier in de allernadrukkelijkste termen komt te verklaaren en te versekeren, dat, gelijk hy nooyt met andere oogmerke ende betragtinge besielt geweest is als om de Compagnie te satisfaceeren en zyne opregte aankleving in alle

gelegentheeden te doen uytblinken, dus ook hy, koning, thans meer dan ooyt sal toeleggen op dien weg voort te wandelen en nadere preuves te geven, dat hy geensints gemeriteert heeft in dier voege te werden beschuldigd ende getracteert, als door den gewesene gouverneur Abeleven geschied is sonder wettige redenen en sonder genoegsame bewysen, hoewel dat hy, koning, dien onvermindert in alle sinceriteyt betuygt sig seer gaarne te zullen laaten welgevallen ende onderwerpen de dispositie, dewelke Haar Hoogedelheedens in hunne hooge wijsheyt, regtvaardigheid ende goedertierendheid nopens de versogte convenable satisfactie over geledene hoon, schade en schande, sullen gelieven te neemen.

Aldus gedaan, gecontracteerd, beswooren en geteekent in politiquen raade tot Ternaten, in 't casteel Orange, den 11^en^ December anno 1758 — was geteekend — **Jacob van Schoonderwoert, Jacob Pelters, M. D. van Haak, J. G. van Raesveld, J. S. van Massow** en **Z. l'Honoré.**

In margine 's E. Comp^les^ groot zegul, gedrukt in roode lacque, en daarby geschreven: Ter ordonnantie van den Weledelen Agtbaren Heer gouverneur en raad — geteekend — **J. S. van Massow,** secretaris

Onder stond: Accordeert — was geteekend — **J. S. van Massow,** secretaris.

MXV. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

13 Maart 1759.[279])

In 1740 was, vooral ter wille van de goudwinning, een overeenkomst gesloten met Lambunu en aangrenzende staatjes — zie *Corpus* V, blz. 282 e.v — Er was daar toen een „sterke en suffisante wagt" gebouwd, die echter in 1749 door rondzwervende Buginezen en Mandharezen was verwoest. Gouverneur Schoonderwoert zond er in 1759 gecommitteerden heen, om de verdreven potentaatjes te herstellen en de relaties met de Compagnie te hernieuwen.

Verbond en voorwaarden, aangegaan, vastgesteld, gesloten, b'eedigt ende verzeguld tusschen den capitain-militair Jean Baptist de la Haute Maison, den onder-

[279]) Uit de *Overgecomen brieven 1760*, 24^ste^ boeck, afdeeling Ternaten, folio 157 en volgende.

koopman en Gorontaals resident Thomas Thornton en den equipagemeester Jan Jonkers, als expresse gecommitteerdens, zo ter restabileering van de in anno 1749 geïnvadeerde post Lemboenen, als ter verdere bekruyssinge van de bogt van Tominy, ter veelg'eerde ordre en approbatie van den WelEdele Agtbaren Heere Jacob van Schoonderwoert, gouverneur en directeur over de provintie Ternaten en den resorte van dien, benevens die van zynen rade, in name ende vanwegen Zijn Excellentie, den Hoogedelen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infanterie van den Staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders vanwege deselve Gouverneur-Generaal, benevens de Weledele Heeren Raden van India, representeerende de hoogste magt en authoriteit van de Generale Oostindische Comp[ie] in dese gewesten ter eenre,

Ende de koningen van **Lemboenan,** Salassa, die van **Sjending,** Lolossoman, van **Sicabo,** Toeba en van **Lemboe,** Adipoe genaamt, benevens hare gesamentlyke rijxgrooten ter andere zyde. [280])

Alzo het den Weledel Agtb. Heer gouverneur en raad, in den hoofde dezes gemeld op de iterative instantiën door de koningen van **Lemboenen, Sjending, Sicabo** en **Lembo** gedaan, om wederom naar haar land te mogen retourneeren, goedgunstiglijk heeft behaagd niet alleen zulx te condescendeeren, maar op Lemboenen wederom een post te doen restabileeren, zo beloven wy, koningen, benevens onze rijxgrooten, deze ondervolgende poincten en articulen heyliglijk te zullen onderhouden en naarkomen.

1. Eerstelijk belyden en verklaren wy, koningen en rijxgrooten, onse rijkjes en de daaronder sorteerende landstreeken, als een gift ter leen van d'E. Comp[ie] te aanvaarden en te zullen possideeren, zonder op hetzelve nu nogte ten eeuwige dagen eenig regt ofte pretentie van eygendom te zullen formeeren ofte fundeeren, also wy dezelve aan de vyanden hebbende verloren, door de wapenen der E. Comp[ie] herwonnen en hernomen zijn, welk regt van leenen telkens by 't verkiesen van een koning geheft en getild zal moeten werden.

---

280) Lambunu (of Lambuhutu) is een klein dorp, dat met de gehuchten Siendeng en Udjung thans een onderdeel vormt van de door Buginezen bewoonde nederzetting Bolano, een enclave in het rijkje Moüton in de bocht van Tomini. De hierbedoelde koningen zou men thans nauwelijks dorpshoofden noemen. (Cs.)

2. Geen koningen zullen in 't rijkje van Lemboenen, Sjending, Sicabo of Lembo mogen werden gemaakt ofte aangesteld als alleen door d'E. Comp[ie], zullende de rijxgrooten by vacature der rijksstoelen eenlijk ymand, van wiens bequaamheid zy versekert zijn, aan den Weledel Agtb. Heer gouverneur en raad mogen voordragen en daarop Haar Weledeles approbatie en bevestiging afwagten.

3. En zullen alle zodanige koningen vóor de verkiesing en bevestiging gehouden zijn deze tegenwoordige voorwaarden goed en bondig te keuren, mitsgaders beloven in zijn begrip onveranderlijk te agtervolgen en doen naarkomen, en oversulx plegtig te onderteekenen en te besweeren.

4. Den gekooren koning op dese wyse bevestigt, zal door niemand vermogen af-, of door een ander in zijn plaats aangesteld, mogen werden zonder goedvinden en toestemming als boven.

5. In zelver voegen zal den koning van een der voorschreven rijkjes ook niet mogen onderstaan eenige zyner rijksgrooten, 't zy den goegoegoe, capitain-lauwt of regter, van haare waardigheid te dimoveeren en andere in haare plaatsen aan te stellen, dan met vooraf geobtineerde bewilliging, voorkennisse en toestemming als voren.

6. Indien onder een der koningen en zyne rijksgrooten en de gemeente eenige verdeeldhedens, dan wel tusschen elkanderen ofte hare naburen eenig verschil van belang mogte resulteeren, zal een yder van haar gehouden zijn tot voorkoming dat kleyne vonken van verwydering tot geene vlamme van handadigheid kome uit te barsten, 't zelve ten eersten alhier aan den resident op Gorontalo, dan wel direct aan den Weledele Agtb. Heer gouverneur en raad tot Ternaten, bekend te maken, opdat zodanige middelen tot reconcelatie ofte versoening van parthyen-advers konnen g'appliceerd werden, als na constitutie van tyden en zaken nodig zullen geoordeelt werden; beuselingen, die haar dagelijks onder g'afficieerde gelijkstandige perzonen openbaren, daarvan gesecludeert, indien deselve door daartoe te verkiesen arbieters uit den weg konnen geholpen werden, ten welken eynde eens 's maands vergadering onder de koningen en hare rijksgrooten zal moeten gehouden werden.

7. Belovende ons in alle voorvallende gelegentheden te zullen tonen vrienden van 's Comp[ies] vrienden en vyanden van derzelver vyanden te zijn, en overzulks tot alle togten of oorlogen, zo te

water als te lande, waarinne wy door d'E. Comp[ie], of den resident tot Gorontalo in haare namen, zullen werden geordonneert, ons vrywillig te zullen laten vinden en 's Comp[ies] bondgenoten naar vermogen byspringen en bystand zullen bieden, zoals de koningen van gelyken reciprocque zullen werden gemaintineerd.

8. Uyt kragte voorschreven zullen de koningen geen oorlog nog vreede of bondgenoodschap mogen aangaan, 't zy met wien 't zelve ook zoude mogen wezen, zonder alvorens van d'E. Comp[ie] daartoe verlof en toestemming te hebben erlangt, maar eenelijk door vyanden geweldadig aangerand werdende, haar verweeren en den resident tot Gorontalo, dan wel de regeering tot Ternaten daarvan kennisse geven en nader bevel afwagten.

9. Ook beloven en sweeren de contract[er]ende koningen en rijksgrooten, dat zylieden degeene, die van hare onderdanen ende ingezetenen de waare Christelyke herformde Godsdienst, zodanig als dezelve binnen het gebied der Ed. Comp[ie], navolgens het synodaal besluit, gehouden tot Dordrecht in den jare 1618 en 1619, door haare leeraaren alomme verkondigt werd, te omhelsen,[281]) dezelve perzoonen in 't geringste niet tegen te staan nog te verhinderen, maar integendeel wanneer de regeering dezer landen de heylsame begeertens en verlangens deser leden ervaren hebbende, mogte goedvinden een ofte meer informateurs ter onderwysing derwaarts af te zenden, zodanige scholarque perzonen voor alle hoon en smaad te beschermen, door een iegelijk te doen eeren en respecteeren, opdat zy haar heylsame oeffeningen vry en onbekommerd en vrugtsaam mogen voortzetten.

10. Dienvolgende beloven de koningen en rijksgrooten uit haar gebied te zullen weiren alle Roomschgezinden, Spaansche of andere papen, monniken, priesters, leeken, schoolmeesters of haare besmettelyke consoorten, maar zorge te dragen dat dezelve geen voet aan land zetten, en, zulx tegens wil en dank pogende te tendeeren, alzulke geweldadig van daar te verdryven, dan wel gevangen direct naar Gorontalo of Ternate-waarts te zullen opzenden.

11. Ende ter meerdere afweiring dezer hatelyke werktuygen niet alleen, maar omme 's Comp[ies] privativen handel in deze gewesten voor onwettige competiteuren te beveyligen, zullen de koningen de navigatie der Spanjaarden, Portugeese, Franse, Engelse, Deenen, Sweeden ofte andere Europese natiën en equipanten, hoe genaamt, mitsgaders ook de Maccassaaren, Javanen, Adchinders

[281]) Lees wens te omhelsen.

etc^a^, 't zy met kleyne ofte groote vaartuygen, direct nogte indirect op haare jurisdictie niet gedogen. Ende indien deselve egter ter sluyk zulks onderneemen mogten, deselve geweldadig te verdryven en tragten te overmeesteren en aan d'E. Comp^le^ over te leveren.

12. In selver voegen beloven en sweeren wy, koningen en rijxgrooten, niemand op ons land te gedogen dan die met een pas by den commandant voor voldoende bekend gemanieerd zijn; maar zullen alle Boegineesen, Mandhareesen, Cayelireesen [282]) en andere ongepermitteerde handelaars van ons land weiren, zonder toe te staan dat zy aldaar domicilium houden, veel min met eenige van de onderdanen der koningen trouwen, alzo zulx bevorens het allereerste causa movens van ons ongelijk en ondergang geweest is.

13. Ook beloven wy met de koningen van Gorontalo en Limbotto, mitsgaders den Mandarees prins Dain Mapatta, eenen of- en defensive alliantie te zullen sluyten, om elkander in cas van nood met alle magt by te springen, gelijk wy ook belooven en aanneemen ingevalle de post van Parigy door eenige vyanden mogt werden aangerand, omme direct dezelve met zo veel magt als ons mogelijk is, te hulpe te zullen komen.

14. Wanneer 't d'E. Comp^le^ mogt behagen een steene fortres op het land van Limboenen te doen extrueeren, zo beloven en sweeren de koningen en rijxgrooten alle de daartoe benodigde houtwerken, kalk en steen zonder eenige betaling te zullen leveren, en zoveel manschappen, als benodigt zijn, ter adsistentie van 's Comp^lens^ ambagtslieden te contribueeren; waarentegen d'E. Comp^le^ de daartoe benodigde yserwerken, spykers en dackpannen zal bezorgen, en zoveel aan ambagtslieden, als deselve tot dat werk zal nodig agten.

15. Ook beloven en sweeren de koningen en rijxgrooten ten allen tyden op 't requisit van den commandant te zullen contribueeren een bequame prauw-conting, [283]) zo om rijst tot rantsoen der besettelingen van Manado af te halen, als het overbrengen van brieven en stofgoud naar Gorontalo, en het afhalen van lywaten en contanten, als andere benodigtheeden van deze residentie.

16. Integendeel [284]) zullen de koningen en rijxgrooten niet tol-l[er]eeren, dat eenige van hare onderdanen met eenig vaartuyg

---

[282]) Kajeli of Kaili, landstreek ten Nd. v. Mandar langs de straat van Makassar. (Cs.)

[283]) Gonting of kunting is een zeilprauw.

[284]) Versta: Daar tegenover.

van haar land gaan, 't zy waar naar toe ook mogt wezen, zonder met een pascedul van den commandant voorzien te wesen; en wyders te beletten de vaart haarer onderdanen naar Amboina, Banda, Maccassar, Magindanauw, Java, etc^a, ten waare daartoe permissie van den heer gouverneur tot Ternaten te hebben erlangt, zullende de contraventeurs, agterhaald werdende, haar eene rigoureuse straffe op den hals haalen.

17. Voorts beloven en sweeren de koningen en rijksgrooten zodraa haare negoryen [zullen bereykt hebben, en] 's Comp^{ies} benting en logie op haar land gerestabileerd en in staat van defensie gebragt is, (zig) aanstonds zoveel van haare onderdanen, als maar mogelijk gemist konnen werden, naar de goudmynen zullen zenden en daarin met vigeur doen werken, mitsgaders alle het goud, dat zylieden konnen magtig werden, 't zy aan den commandant aldaar of den resident tot Gorontalo, en aan niemand anders, zuyver en schoon te zullen leveren tegens thien rijxdaalders yder reaal swaarte, tegens lywaten te ruylen, ten eynde d'E. Comp^{ie} als hare leen- en beschermheer te doen gaudeeren van datgeene, waartoe zoveele onkosten is aanwendende, en by dien heylsame en nuttigen arbeyd by continuatie continueeren, mitsgaders dengeene, die agterhaald kan werden het goud vervalscht of een andere als d'E. Comp^{ie} vertrocqueerd te hebben, als mijneedige en schelmen doen apprehendeeren en ter straffe aan d'E. Comp^{ie} te zullen leveren.

18. Ook beloven en sweeren de koningen en rijxgrooten ten dienste der bezetting op het land van Lemboenen dagelijks agt man quartsvolk [285]) tot het haalen van water als brandhoud en andere gemeene diensten te verrigten, mitsgaders telkens ter requisitie van den zergeant-commandant of andere commandeerende opperhoofd de benting in de ronde van alle ruygte en rompen zullen zuyveren, schoonhouden en dezelve ten allen tyden in een vaste defensive staat onderhouden.

19. In zelver voegen verbinden haar de koningen en rijxgroten ten alderspoedigste doenlijk hare agterstallige schulden aan d'E. Comp^{ie} te zullen voldoen en betalen, waartoe zedert dat van haar land verdreven geworden zijn, onvermogend zijn geweest.

20. Wyders beloven en sweeren de koningen en rijxgrooten by

[285]) Kwarto-diensten zijn een soort herendiensten.

het extrueeren van het fortificatiewerk ten deser residentie de volgende manschappen ter adsistentie te zullen contribueeren, als die van

Limboenen	8	koppen
Sjinding	8	„
Sicabo	8	„
Lembo	8	„

ofte te samen twee en dertig man.

21. Ingevalle by storm, swaar weer ofte andere onverhoopte ongevallen 's Comp[i]es bodems, 't zy schepen, chialoupen ofte andere bodems, onder het ressort van Lemboenen en daaromstreeks gelegen oird, mogte vervallen en eenig gebrek, hoe genaamt, zoude mogen hebben, dan wel in nood of verlegentheid geraakt zijn, zo beloven de koningen en rijxgrooten dezelve onmiddelijk alle mogelyke hulpe en bystand te bieden en het benodigde gewilliglijk bezorgen, welk gerief d'E. Comp[i]e zeer geerne zal recompenseeren.

22. Wanneer d'E. Comp[i]e eene bekruysinge in de bogt van Tominy gelieft te decerneeren, 't zy met groote of kleene vaartuygen, zo beloven de koningen en rijxgrooten zoveel van haare manschappen en vaartuygen ter adsistentie te zullen leveren, als van haar zal gerequireerd en naar mogelijkheid te missen zullen wezen.

23. In gevalle door den Weledel Agtbaren Heer gouverneur en raad tot Ternaten, den resident te Gorontalo, of den commandant op Lemboenen een vaartuyg, 't zy conting, paduwakkan[287]) of schepprauw tot transport van gecommitteerdens, predikant, het bestellen van brieven enz. werd gerequireerd, beloven de koningen en rijxgrooten dezelve te bezorgen, welk gerief d'E. Comp[i]e naar merite ook altijd zal vergelden.

24. Alle fugitieven, 't zy slaven ofte delinquanten, die haar naar het land van Lemboenen zullen begeven, 't zy de eerste aan de E. Comp[i]e of particulieren behooren, zullen de koningen en rijxgrooten doen opvatten en in handen van d'E. Comp[i]e leveren, om de eerste aan haare lijfheeren te werden ter hand gesteld en de laaste haare verdiende straffe erlangen, zullende voor ieder slaaf of lijfeygen betaald werden thien rijxdaalders in geld of waarde.

25. So op het land van Lemboenen eenige specerybomen mogte werden ontdekt, zo zullen de koningen en rijxgrooten niet alleen

---

[287]) De paduwakang is de Makassaars-Buginese zeilprauw met twee of drie masten.

aanstonds kennis van dien aan d'E. Comp[ie] geven, maar derzelver af te sendene extirpateurs alle nodige hulpe en adsistentie verleenen, aangezien om deze gewesten geen van dese geurige gewassen mogen aangequeekt werden, en tot dies absolute verhindering de koningen en rijxgrooten expresselijk gestadig alle mogelyken yver en vlijt zullen hebben aan te wenden.

26. Alle zaken die billijk en regtmatig zijn, dog in dezen onaangeroerd zijn gebleven, dewelke indertijd[288]) van den Weledele Agtb. Heer gouverneur en raad tot Ternaten, den resident alhier tot Gorontalo of den commandant tot Lemboenen van de koningen en rijksgrooten zullen gevordert werden, beloven wy zonder eenig inconvenient of tegenspraak te zullen inwilligen of naarkomen.

27. Houdende d'E. Comp[ie] aan haar de magt en faculteit omme den inhoud dezes ten allen tyden te amplieeren, altereeren, vermeerderen ofte verminderen ter haarer discretie en goeddunken, naar gelegentheid van tyden en zaken, zodanig goedvinden zal.

28. Beloven wy, koningen en rijxgrooten, alle 't geene voorschreven terneder gesteld staat als vrome en getrouwe leenmannen der E. Comp[ie] heyliglijk en onveranderlijk te zullen naarkomen en doen naarkomen, onderhouden en doen onderhouden, 't gunt wy tot een teeken onser opregte meeninge op de Mahumedaanse wyse op den alcoran met solemneele eede hebben bevestigt.

Onder stond: Aldus gedaan, gecontracteerd, beswooren en getekend tot **Gorontalo** in 's Comp[ies] logie, ady 13 Maart 1759 — was getekend — **J. B. de la Haute Maison, Th. Thornton** en **J[n] Jonkers.**

In margine 's Compagnies zegul, in roode lacque gedrukt, en daar bygeschreven: Ter ordonnantie van de gecommitteerdens — getekend — **B. van de Walle.**

Onder stond: Accordeert — was getekend — **J. L. Seidelman,** eerste gesworen clercq.

---

[288]) Versta: Mettertijd.

MXVI. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

13 Maart 1759.[289])

Op dezelfden dag bewerkten de gecommitteerden nog, dat de in het vorige contract genoemde vorsten een overeenkomst sloten met die van Gorontalo en Limbotto, natuurlijk vooral in het belang der Compagnie.

Conventie ofte overeenkomst, gesloten, beswooren en getekend tusschen de respective coningen van **Gorontalo** en **Limbotten** ter eenre,

Ende de koningen van **Lemboene,** Salassa, van **Sjending,** Lolossoman, van **Lemboe,** Adipoe en die van **Sicabo,** Toeba genaamt, ter andere zyde,

Ende zulx by aanradinge en bemiddeling van den capitain-militair Jean Baptist de la Haute Maison, den onderkoopman en resident Thomas Thornton, en den equipagieopziender Jan Jonkers, als expresse gecommitteerdens ter bekruyssinge van de bogt van Tominy.

Overmits 't niet dan de billijkheid medebrengt dat bondgenoten van d'E. Comp[ie] naarvolgens den teneur der contracten haar tonen vrienden van die, dewelke d'E. Comp[ie] in haar vrienden bondgenoodschap aanneemt, ende den band van dezelve vriendschap niet vaster kan werden toegeknoopt dan door eede en verbonden,

Zo is 't dat de koningen voormelt haare gedagten hebbende laten gaan op de billyke en regtmatige aanradinge van voormelde gecommitteerdens, mitsgaders de door haar voorgehoudene heylsame articulen met elkanderen overeengekomen zijn, gelijk zy overeenkomen by dezen, de poincten hiernaar volgende.

1. Eerstelijk beloven en sweeren de koningen voormelt met elkanderen te zullen onderhouden een bestendige vriendschap en intelligentie, alsmede te zullen bezorgen dat hetzelve van haare onderhorige mede komt te geschieden.

2. Ten dien eynde beloven de contractanten ook elkanderen in alle nood en verlegentheid met alle mogelyke magt te hulpe te komen, ten principalen in de goudmynen, zo op Poquatten, Lemboenen en andere plaatsen, zo wanneer de onderdanen der koningen door eenige vyanden mogten werden aangedaan.

---

289) Uit de *Overgecomen brieven 1760, 24*[ste] boeck, afdeeling Ternaten, folio 172 en volgende.

3. De vaart van de onderdanen der koningen zal zowel vry weesen op de districten van Poquatte, Poquame als Lemboenen en elders, waar het onder Haar Hooghedens bestier zal wezen, mits van pasce voorzien zijnde.

4. Indien de koningen van Lemboenen c.s. op haare landen door eenige vyanden zullen werden aangerand en zy daarvan spoedig kundschap komen te geven, zo beloven de koningen van Gorontalo en Limbotto, zo spoedig mogelijk zal wesen, haar zoveel hulp en bystand te zullen senden als de nood vereysschen en de mogelijkheid toelaten zal.

5. In zelver voegen beloven de koningen van Lemboene c.s. te zullen handelen, 't zy dat de koningen alhier of haare volkeren op Poquatte, Paquame of hier ter residentie van eenig vyand mogten werden aangedaan.

6. Alle onderdanen, die van des eenen op des anders district overlopen, 't zy om haare schulden te ontwyken of, eenig quaad gedaan hebbende, haare verdiende straffe te ontgaan, en gereclameerd werdende, beloven de contractanten zonder oogluyking te apprehendeeren en in handen van dengeenen, wiens onderdaan hy zy, te zullen overhandigen vry en vrank; dog van alle slaven, die aufugeeren en overgeleverd werden, zal door de eygenaars, zo van de een als anderen kant, moeten werden betaald hetgeene by d'E. Comp[ie] daartoe is vastgesteld.

Alle welke articulen de contractanten beloven in alle trouwe ende opregtigheid te zullen agtervolgen en naarkomen, ten welken eynde dezelve van beyde zeyde met eede bevestigt, getekend en met de zeguls bekragtigd zijn, gelijk de gecommitterdens, hiervoren genoemd, hetzelve ten meerder bevestiging ondertekend en met 's Comp[ies] zegel bekrachtigd hebben.

Onder stond: **Gorontalo**, in 's Comp[ies] logie, den 13 Maart 1759 — was getekend — **J. B. de la Haute Maison, Th. Thornton, J. Jonkers.**

In margine 's Comp[ies] zegul, in roden lacque gedrukt, en daar bygeschreven: Ter ordonnantie van de gecommitteerdens — getekend — **B. van de Walle.**

Onder stond: Accordeert — was getekend — **J. L. Seidelman**, eerste gesworen clercq. [290])

---

[290]) Bovenstaande overeenkomst werd door de Hoge Regering geratificeerd in een vergadering op 14 December 1759.

MXVII. TIMOR.

27 Maart 1759. [291])

Bij onderstaande verklaring sluiten de hoofden van Maubara op Timor zich aan bij het hiervóór gaande contract van 9 Juni 1756 No. CMXCVII. Maubura is thans Portugees en ligt even ten Westy van Dilli.

Ik, ondergeteekende, verklaere mits dezen by den woord der waarachtige waarheid, voor my en uyt naam van den hoofdregent van **Maubara**, don Joseph, nevens alle de daeronder hoorende vorsten en tommongongs, door welke ik gezonden ben om te accedeeren en by te treden het contract, in 't jaar 1756, den 9 Juny, tusschen de Ed. Compagnie en derzelver gezamentlyke bondgenooten opgerigt en geslooten;

dat wy, gesamentlyke regenten, vorsten en tommongongs van Maubara uit vryen wille en genegenheid tot de E. Compagnie zijn overgekomen, en dezelve tot onze schuts- en beschermheer hebben verkoren en verzogt en opnieuw by desen verzoekende zijn, gelijk wy ook belooven en sweeren den voormelden contract in alle zyne punten en clausulen getrouwelijk te zullen nakomen en onderhouden, gelijk alsof deselve door ons van 't begin mede was getroffen en onderteekend, zullende ons niet afwendig maken van de verschuldigde trouwe en opregtheid tegen de Ed. Compagnie, 't welk alles wy nogmaals belooven getrouwelijk te onderhouden en naer te komen.

Zoo waarlijk helpe ons God almagtig.

Onder stond een kruis, gesteld door **Domingos Samuel Doutel**, tenenti-colonel [292]) van Maubara. **J. van Este.**

MXVIII. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

29 Maart 1759. [293])

Te Bwool waren moeilijkheden ontstaan tussen den koning en den djogoegoe Inche Mahama; de laatste had zijn vorst aangeklaagd bij den gou-

[291]) Uit *Contractenboek* XIII (no. 21) op het Arsip Negara te Djakarta.

[292]) Het Portugese tenente = luitenant. Op Timor voerden hoofden en vorsten vaak titels overeenkomende met die van hoofdofficieren in Europa. (Cs.)

[293]) Uit de *Overgecomen brieven 1760*, 24ste boeck, afdeeling Ternaten, folio 153 en volgende.

verneur van Ternate. De vorst, Jacobus Pompa, door den gouverneur naar Ternate ontboden, werd daar enige tijd vastgehouden, terwijl afgevaardigden der Compagnie naar Bwool trokken om een onderzoek in te stellen. Dit leidde tot algehele rehabilitatie van den vorst, die vóór zijn terugkeer naar Bwool onderstaand contract bezwoer (*Onuitgegeven missive van Ternate naar Batavia, de dato 30 Mei 1759*).

Gerenoveert ende g'amplieert contract, aangegaan, vastgesteld, onveranderlijk besloten ende verseguld tusschen den Weledele Agtbare Heer Jacob van Schoonderwoert, gouverneur en directeur, benevens den raad der **Moluccos** en den resorte vandien, in name ende vanwegen Zijn Excellentie, den Hoogedelen Gestrengen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, Generaal over de infanterie ten dienste van den Staat der Vereenigde Nederlanden, en vanwegens deselve, mitsgaders de Ed. Oostindische Maatschappy Gouverneur-Generaal, benevens de Edele Heeren Raden van Nederlands-India, als representeerende de Generale Nederlandsche Oostindische Compagnie en Staat der Vereenigde Nederlanden in dezen gewesten ter eenre

En den thans alhier[294]) aanwesende koning van **Bwool**, Jacobus Pompang, met zyne rijksgrooten ter andere zyde.

1. Eerstelijk verzekeren den koning en rijksgrooten voor haar en haare nakomelingen ofte erven het verbond van den 20 July anno 1714, met den gezaghebber Kloek en Zijn Hoogheid Marcus Pompa aangegaan, alsmede de poincten van ampliatie door dezen koning sub dato 18 Maart anno 1737 by zyne aanstelling besworen,[295]) onverbreekelijk te zullen onderhouden en doen onderhouden, zonder daarvan in 't minste of geringste af te wyken, houdende het een en ander in dezen als g'insereert en vernieuwt.

2. Gelijk d'Ed. Comp^e^ zig aan den inhoud van dien mede verbonden houd, zonder almede daarvan af te wyken, dezelve eenlijk amplieerende met eenige poincten, waartoe den tijd aanleyding heeft gegeven.

3. En uit dien hoofde beloven den koning en rijxgroten het 7 en 8 articul van gemelt contract[296]) met de uitterste oplettendheid op 't allernauwkeurigst voortaan te zullen in agt neemen en over-

294) Te Ternate.

295) Het contract van 20 Juli 1714 heb ik niet kunnen vinden; dat van 18 Maart 1737 staat in *Corpus* V, blz. 246 e.v.

296) Dat van 1714 zal bedoeld zijn.

zulx geen andere religie op het land van Bwool gedogen als de waare gereformeerde, en ten dien eynde met al haar magt en gezag weiren alle vreemde natiën, zonder dezelve in eenigervoegen ter woon te admitteeren, ten ware den resident, die aldaar 's Ed. Comp[ie] wegen post houd, zijn volkomen toestemming daartoe gaf.

4. Met welken resident mitsgaders de gesamentlyke rijxgroten hy, koning, aanneemt en beloofd zig omtrent alle zaken van eenig belang te zullen beraden, en niets te zullen doen ofte uitvoeren zonder derzelver toestemminge, waarvoor zy hem, koning, dan ook reciprocque in zyne tegenwoordige ouden dag alle gemak en verligtinge in de regeering zullen moeten toebrengen.

5. Het meer gewaagde verbond van den jare 1714 met de poincten van ampliatie van 't jaar 1737 dus in alle zyne overige deelen vernieuwd zijnde, zo doed den koning van Bwool en zyne rijksgrooten by dit articul een trouwe versekering, dat zy niet alleen voortaan *al 't goud* [297]) zonder eenige agterhouding tegens 10 rijxdaalders de reaal swaarte aan d'E. Comp[ie] zullen leveren, maar ook dat zy diegene, die zig mogten verstouten hetzelve te vervalschen of aan particulieren te verkopen, aan d'E. Com[ie] zullen overleveren, hy zy ook wie hy zy, om ten exempel van andere aan lijf en goed gestraft te werden.

6. Gelijk zij in zelver voegen ook beloven *al het caret,* [298]) 't geen aldaar te bekomen is, aan d'E. Comp[ie] te zullen leveren, conform 't 2e articul van 't ampliatie-contract van den jare 1737, namentlijk

„de beste zorteering, bestaande ieder hoofd in 13 stukken, als „aan ieder zyde 4, en 5 middelstukken, wegende swaar 3 à 3½ „ponden tegens 70 à 80 rds 't picol van 125 ℔, en de mindere „zoort, waarvan ieder hoofd weegt 2½, 2 à 1½ ℔, tegens „30 à 40 ofte ook wel 50 rds 't picol, na rato van dies deugd."

7. Eyndelijk zo beloofd den koning en neemt aan deze op zijn aankomst tot Bwool door de goegoegoe en alle de bobatos te zullen doen aanneemen en goedkeuren.

Aldus gedaan, besloten, vernieuwt, g'amplieert, besworen, ondertekend ende bezegeld tot **Ternaten** in 't casteel Orange, den 29 Maart anno 1759 — was getekend — **J. van Schoonderwoert, J^r. Pelters, M. D. van Haak, S. G. van Raesveld, J. S. van Massow, Z^r l'Honoré.**

---

[297]) De onderstreping staat in het document.
[298]) Schildpadshoorn.

komen in dier voegen alsof wy personelijk by het solemniseeren van hetselve op Gorontalo waren present geweest, maar verbinden wy ons gezamentlijk om met yver en vlijt in de goudmynen te sullen arbeyden en het gegraven werdende stofgoud aan den resident tot Gorontalo of alhier ter plaatse, en aan niemand anders, te sullen leveren tegen den prijs, by voorschr. contract gespecificeerd, onder verbeurte der daarby vastgestelde poenaliteiten.

Ten tweeden, dat wy ons in geenderly wyse op eene clandestiene wyse van dit land sullen absenteeren, nog ons ergens naar toe begeven, dan met voorkennisse en g'obtineerde passe van den resident.

Ten derden, dat wy aanneemen alle de werken, die van de contractanten zullen gevordert werden, of die sy volgens den inhoud van het voorschr. contract verpligt zijn, naar rato van onse magt sullen helpen uytvoeren en bevorderen.

Ten vierden, belooft den koning in 't particulier sijn presente onderhorige niet meer te sullen augmenteeren, onder welk praetext zulx ook soude kunnen geschieden, maar, des noods zijnde, wel verminderen of het tegenswoordige getal te sullen houden.

En eyndelijk belove ik, koning, te mynen aanzien ook nog by ontwaring van eenige tentamens of desseynen van een dergeene, die onder mijn gehoren of deze mede aangaat, 't selve aanstonds aan den resident alhier te sullen te kennen geven, om met denselve gehandelt te werden, zo als bevinden sal te gehoren.

Alle hetwelke hierboven terneder gesteld en by het meergenoemde contract terneder gesteld is, wy, koning, en gesamentlyke Peloppers beloven heyliglijk te sullen agtervolgen en naarkomen.

In teeken der waarheid hebben wy onse eed op de Mahumedaansche wyse op den alcoran afgelegd en met onse handteekening bekragtigt.

Aldus gedaan, besworen en geteekend op het land van **Lemboenen**, den 14^{den} May 1759; was geteekend met diversche caracters van den coning en de voornaamste van sijn gevolg, en daarby gesegd: dit is 't merk van **Poemalottoe, Tatoe, Tanie, Tjambong, Sobba, Belassoe, Palaloe.**

In margine: Ons present — geteekent — **J. B. de la Haute Maison, Th^{s}. Thornton, J. Jonkers.**

Onder stond: Accordeert — was geteekent — **B. van der Walle,** scriba.

Nogh onder stond: Accordeert — geteekend — **J. L. Seydelman,** eerste gesworen clercq.

MXX. MALAKKA—PERAK.

3 Juni 1759.[301])

Het onderstaande is een gewenst gebleken aanvulling van de overeenkomst d.d. 13 Maart 1753. Zie hiervóór no CMLI. (Cs.)

Separaat articulen, geslooten tusschen Padoeka Siry sulthan Iskandar Sulkarny, koning van **Peirach** ter eenre en den Ed. manhaften heer Jan Jansz Visboom, capitain-militair, mitsgaders commissaris en afgezant aan dat hoff vanwegens de Nederlandsche Oostindische Compagnie en daartoe gemagtigd door den Weledelen Achtbaaren Heer David Boelen, gouverneur en directeur der stad en fortresse, benevens den Raad te **Malacca** ter andere zyde;

onder renovatie van het in anno 1753, den 13den Maart, door Zyne Majesteit met den doenmaligen commissaris en afgezant Mr Thomas Schippers gemaakte contract en onverbreekelijk verbond.[302])

1. Dienende tot ophelderinge van 't 4e en 5e articul van 't voorige contract, dat Hoogstgemelde Sijn Majesteit, soowel als andere leveranciers, zijn thin aan Compagnies bezetting sal leveren om aldaar met Comp[ies] balans en schael gewoogen te werden.

2. Ook beloofd zijn Majesteit (als 't hoofd der kooplieden) zoowel zyne als andere vaartuygen te zullen laten visiteeren en, soo daer thin in mogt gevonden werden, sal hetselve geconfisqueert zijn, als in Art. 6 gemeld is, maar 't vaartuyg aan den vorst wedergegeven werden.

Aldus gecontracteerd en overeengekomen in 't koningrijk **Peirach,** op 's konings baly[303]) te **Cotta Loemoeh,** in presentie van

---

[301]) Uit het Contractenboek VIII (no. 16) op het Arsip Negara te Djakarta.
[302]) Nr. CMLI.
[303]) Raadzaal. Zie Corpus III, blz. 607—608.

radja-moeda, radja-bendhara, tommagon-mentrie en maharadja-Lella, den 3den Juny 1759 of in 't jaar van Mohammed 1172, den sevenden dag van de maand Souwel.[304])

Was geteekend: **J. J. Visboom.** In margine onder 't Maleydsch halver blad stond 't Peirachs rijkszegul in 't swart en in 't midden 's Compagnies zegul in roode lacque gedrukt en daarom geschreven: Ter ordonnantie van den Ed. Heer commissaris en afgezant (was geteekend): **L. N. Wasbeek,** secretaris.

Onder stond: Accordeert (was geteekend) **F. L. Piazzoll,** secretaris.

MXXI. TIMOR.

18 September 1759.[305])

De hoofden van een vijftal plaatsen op Timor vroegen in September 1759 aan, zich bij het grote verbond van 1756 te mogen aansluiten. Het zijn plaatsen van weinig betekenis; slechts Lymea kan ik terugvinden in het op Portugees Timor gelegen Limean.

Wy, ondergeteekendens, regenten van **Lymea, Dwermatie, Attasama, Irremera** en **Lusera,** belooven ende sweeren, zo voor ons, onze kinderen, tommagoms, nakomelingen en successeuren, by deesen te accedeeren en by te treeden in het contract de anno 1756, den 9 Juny, tusschen de E.Compagnie en derselver gezamentlyke bondgenooten opgerigt en geslooten;

dat wy, gezamentlyke vorsten, uit vrye wille en genegentheid tot de E. Compagnie zijn overgekomen en deselve tot onsen schuts- en beschermheer hebben verkooren, ook aanneemen en belooven het voormelde contract opregtelijk en heyliglijk te sullen onderhouden en in alle syne poincten en clausulen getrouwelijk na te komen, gelijk alsof deselve door ons van het begin mede was getroffen en onderteekend;

wyders sorge te dragen dat hetselve contract stiptelijk zal onderhouden, mitsgaders door onse nakomelingen en successeuren als onverbreekelijk en eeuwigduurend aangenomen en g'observeerd werden.

---

[304]) Sjawal. (Cs.)
[305]) Uit *Contractenboek* XIII (no. 21) op het Arsip Negara te Djakarta.

In teeken der waarheid en tot meerdere certificatie hebben wy hetselve met solemnele eede bekrachtigd met de woorden: „Zoo waarlijk helpe my God almagtig"

Aldus beslooten tot **Coupang** op **Timor**, den 18 September 1759; was geteekend met een kruis door vermelde regenten; **J. E. v. Pluskow, D. Lange, A. J. van Este.**

MXXII. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

16 October 1759.[306])

De meermalen genoemde „commissianten" van den gouverneur der Molukken vonden op hun inspectiereis door Noord-Celebes een hevige onenigheid tussen de rijkjes van Kaidipang en Bolaäng enerzijds en Attingola anderzijds, veroorzaakt door het molesteren van elkanders goudgravers. Door onderstaande overeenkomst werden die onenigheden bijgelegd.

Conventie, aangegaan tusschen den coning van **Caudipan**, David Cornput, den goegoegoe en rijxbestierder van **Boelang**, Israel Ponto ter eenre, benevens hare rijxgrooten, en den koning van **Attingola**, Adrianus Battelima, met zyne rijksgrooten ter andere zyde, ten overstaan van den capitain-militair Jean Baptiste de la Haute Maison en den onderkoopman Jan Jonkers, commissianten ter bekruissing van Celebes' Noordwestkust, op den 16 October 1759.

1. Belooven met elkanderen voortaan in vriendschap te zullen leven.

2. Voorts hunne wederzijdsche onderdanen met 't goud graven in de mynen van **Tommocallang** en **Attingola**, ook in derselver verrigtingen daaromstreeks ter bekoming van levensmiddelen, ongemolesteerd te laten.

3. Zullende by overtreding door een van hun ofte derselver onderdanen gehouden zijn de soodanige te doen opvatten en, ter erlanging van de daardoor verdiende straffe aan de Compagnie te zullen overleveren.[307])

---

[306]) Uit *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.
[307]) De ondertekening ontbreekt.

MXXIII. MALAKKA—REMBAU.

11 November 1759.[308])

Onderstaand contract regelt nader de verhouding van de vorsten van Rembau tot de Compagnie. Zie hiervóór, no. MIX.

Contract en onverbrekelijk verbond, op approbatie van de WelEdele Agtbare Heer David Boelen, gouverneur en directeur, benevens den raad van **Malacca** en ratificatie der Edele Hooge Indiase Regeering, opgerigt tusschen den onderkoopman, winkelier en soldyboekhouder Everard Cramer en onderkoopman Ary Verbrugge, als commissarissen vanweegens de Nederlandsche G'octroyeerde Oost-indische Compagnie ter eenre,

en Dain Cambodia, zig noemende Radja-moeda, Radjatoea van Callang, benevens Maharadja Pakki, Pangoeloe Dagang, Sittia Proba, Padoeka Allam, ampat soekoh's,[309]) en Pangoeloe Pandita Kaya en siabandhaar Pandita Garrang als hoofden en gequalificeerden der negen negoryen van **Rombouw** ter andere zyde.

1. Eerstelyk belooven en sweeren Dain Cambodia, Radja-toea van Callang, benevens Maharadja Pakki, Pangoeloe Dagang, Sitia Proba, Padoeka Allam, ampat soekos, en Pangoeloe Pandita Kaya en sebandhaar Pandita Garrang, als hoofden der negoryen van **Rombouw**, alle in den hoofde deeses vermelt, soo voor hun selven als uyt naame van de geheele gemeente, de Nederlandsche Oostindische Compagnie gehouw en getrouw te zijn en dat een ieder van haar sig na zijn uytterste vermogen in alle behoorlyke onderdanigheid tot den Nederlandschen Staat zal gedraagen, als trouwe nabuuren en aanhoorige schuldig ende gehouden zijn, sonder teegens denselven staat iets te onderneemen, directelijk of indirectelijk, maar dat zy integendeel alle compagnies vrienden voor haare vrienden, en vyanden voor haare vyanden sullen houden, waaronder[310]) in d'eerste plaats speciaal begreepen werd den koning van **Johor** en zyne onderdaanen, en vooral dat zy nu, nog wanneer

---

308) Uit *Contractenboek* XIII, (no. 16) op het Arsip Negara te Djakarta.

309) In een volgend document wordt ampat sukus vertaald door: de vier oudsten — d.i. hoofden —. Zie voor het sukuwezen het artikel Soekoe in de *Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië*.

310) Versta: onder de vrienden.

ook, eenige vyandelyke attentaten tegen deselve sullen onderneemen, onder wat voorwendsel het ook soude mogen zijn.

2. Alsmeede dat nu en altoos voor de van oudsher gestipuleerde praemie zullen teruggegeeven worden alle de slaven van de Malakse ingezetenen, van tijd tot tijd van daar gedrost en zig onder haar bevindende (mogten zijn) of indertijd[311]) mogten aankoomen.

3. Waarentegens d'E. Comp[ie] steets weder terugge zal geven de manschappen, hetzy vrye ofte slaven, soo van tijd tot tijd van d'omliggende volkeren tot haar mogten komen over te lopen.

4. Wyders belooven zy alle negotie met vreemde Europeese natiën niet alleen t'eenemale te zullen staken, maar selfs ook, daar zy maar kunnen of mogen, tegengaan, dat die door haare onderhoorige niet gedreeven werde.

5. Alle de thin, die Lingie, Rombouw en Calang levert, niets daarvan uytgesondert, beloven zy zonder de minste agterhoudentheid aan d'E. Comp[ie] te zullen leeveren, mits voor de bhaar van 300 katjes of 375 pond genietende een somma van 38 ronde Spaanse realen in dito en geen andere spetie, waarop het thans verhoogt en de prijs voor altoos vastgestelt is, zonder dat de regenten daarop dan ook verdere geregtigheden of lasten zullen mogen bereekenen, zullende het d'E. Comp[ie] vrystaan alle de thin, die zy op de sluykwegen attrapeert, datelijk ten haaren behoeve voor het geheel aan te haalen en te confisqueeren. Dog ingevalle deze verhooging van prijs tot agt en dertig Spaanse reaalen per bhaar aan de verwagting niet kwame te voldoen, dat is wanneer door dit middel geen merkelyker quantiteyt thin dan tot heeden geleeverd wierde, en d'E. Comp[ie] reeden hadde te denken dat er egter heimelyke uytwegen met dat mineraal gesogt wierden, soo sal zy weder terugkeeren tot haar vorige prijs en de confiscatie van geslooken werdende thin by agterhaling evenwel laten stantgrypen, en verder ten desen opzigte zodanige mesures neemen, als zy na zaaks omstandigheeden noodig zal oordeelen.

6. Voorts belooven zy geene zeerooveryen te tollereeren, maar door exemplaire strafoeffening te zullen weeren en tegengaan, en zulx tot bevordering van een wederzijdse geruste passage en handel in deese straat, op poene van by overtreeding harer onderhoorige zelfs daarvoor aansprekelijk te blyven; ingevalle zy 't

---

[311]) Versta: te eniger tijd. (Cs.)

eeniger tijd gewaar mogten werden dat andere kwaadwillige in deese straat eenige praeparatiën ofte toerustingen tot deese of geene vyandelyke attentaten mogten maken, dat zy alsdan haare uyterste vermogen zullen inspannen om die luyden daarvan te deverteeren en af te leyden door zagte, en daar niet na luysterende, dan zelfs, is 't doenlijk, door vermogende middelen.

7. Dat geene vaartuygen, van wie die ook zijn mogen, uyt de Noord na de Zuyd, of uyt de eerste na de laatste plaats, over en weder, voorby Malacca zullen moogen passeeren sonder alvoorens hetzelve aan te doen om een pas, op poene van confiscatie.

8. Gelijk ook geene vaartuygen, van wie die ook zouden mogen zijn, niemant uytgesondert, 's E. Comp[ie] bezetting te Lingi zullen mogen passeeren, sonder hetselve meede aan te doen en zig de visitatie te onderwerpen, sullende d'overtreders en die eenige thin in mogten hebben en langs die wegen soeken te sluyken, met confiscatie gestraft werden, te verdeelen tussen de E. Comp[ie] en de regenten.

Dit alles beloven en sweeren wy heyliglijk sonder eenige afwyking ten eeuwigen dage te sullen onderhouden, soo lang son en maan schijnsel van zig zullen geeven, en dat doende belooft d'E. Comp[ie] in allen opzigte die van Lingi, Rombouw [en Calang] hare gunstige protectie en vaderlyke bescherming.

En zijn hiervan drie eensluydende origineele afschriften gemaakt, eene voor d'E. Comp[ie], eene voor die van Lingi en eene voor die van Rombouw, onderteekent en gestempelt met de zeguls van d'E. Comp[ie] en die van Dain Cambodia en Radja-toea.

Aldus overeengekomen, gecontracteerd en beslooten tussen d'E. Comp[ie] en de vorengemelde Dain Cambodia, Radja toea van Calang en de hoofden der negen negoryen van Rombouw, als daartoe door Radja Hadel [313]) gequalificeerd zijnde, belovende d'E. Comp[ie] nogmaals by eene stipte nakoming door haar het voorschreven in alle getrouwheid te sullen nakomen, gelijk zy [314]) van haare zyde op de by het vorige contract solemneel gedanen eed, even alsof deselve de novo was gepresteerd, hun tot eene stipte en onschendbare voldoening van al hetgeene in desen gestelt is, verbinden.

En ten eynde zulx volkomen blyke, so hebben wy dese met

[313]) Lees: Radja Adil.
[314]) De hoofden.

onse, een ieder met de hare, gewone zeguls en hantteekeningen bekragtigt.

Onder stond: **Lingi**, den 11^den^ November 1759.

Daaronder twee in 't swart gestempelde Maleytse chiappen, en geteekend met eenige Maleytse caracters.

In margine 's E. Comp^lee^ zegul, gedrukt in roode lak, en geteekend: **E. Cramer** en **A. Verbrugge.**

Nogh onderstond: Accordeerd — geteekend — **F. L. Piazzol,** secretaris.

MXXIV. BENGALEN.

1—8 December 1759. [315])

In een besogne over Bengalen, gehouden in Rade van Indië op 22 Augustus 1755, werd besloten aan 's Compagnies dienaren aldaar op te dragen, alle moeite aan te wenden om voor de Nederlanders het monopolie te verkrijgen van de uitvoer van salpeter. Twee jaar later, den 30^sten^ Augustus 1757, moest de Hoge Regering in een gelijk besogne constateren, dat de gedane pogingen niet slechts waren mislukt, maar dat integendeel de Engelsen er in geslaagd waren dat monopolie te verkrijgen. Sedert zaten ook op ander gebied de Engelsen hun Nederlandse mededingers herhaaldelijk in de weg en in de aanvang van 1759 sprak men te Batavia de mening uit, dat het desseyn" der Engelsen daartoe strekte, „om, na de Franschen door geweldige „middelen Bengale te hebben doen ruymen, ons meede door allerlei verdrie„telijkheden en geweldadige tractementen in de negotie zodanig in 't nauw „te brengen, dat wy eindelijk genoodzaakt werden dat rijk meede te aban„douneeren, mitsgaders hun het spel geheel gewonnen te geeven" — *Geheime Instructie van de Hooge Regeering voor den directeur in Bengalen, d.d. 14 Februari 1759.* — De Engelsen onder leiding van Clive werden gesteund door den nabab Mir Jafar-chan. [316]) Te Batavia besloot men de terugdringing der Nederlanders ongedaan te maken door „een coup van belang" en rustte daartoe zes schepen uit onder bevel van den luitenant-kolonel J. Roussel. Men kent de ongelukkige afloop dezer expeditie. Bij de nu volgende verdragen werd de suppremati̇e der Engelsen in Bengalen erkend en bevestigd. Voor enige der voornaamste producten als salpeter en opium was in het vervolg de Nederlandse Compagnie afhankelijk van de goedgunstigheid der Engelsen. (De voornaamste documenten, betrekking hebbende

---

[315]) Uit de *Overgecomen brieven 1760,* 10^de^ boeck, folio 568 en volgende.

[316]) Mir Jafar, een der legerhoofden van Suraj ud-Dowla, den nawab van Bengalen, pleegde, toen zijn meester in strijd met de Engelsen was gekomen, verraad door zijn troepen niet te laten deelnemen aan de slag bij Plassey, zodat Clive den nawab een zware nederlaag kon toebrengen. Mir Jafar werd hierop (1757) door Clive tot nawab verheven Daar de druk der Britten hem te zwaar was, trachtte hij door intrigues in het geheim een Nederlandse strijdmacht in Bengalen te krijgen als tegenwicht. Toen Clive de Nederlandse vloot vernietigd had, het Mir Jafar onmiddellijk een deel van zijn troepen meehelpen om het Nederlandse legertje te verslaan. V.g.l. G. C. Klerk de Reus, *„De Expeditie naar Bengale in 1759"*, (Indische Gids, 1889 en 1890). (Cs.)

op het Bengaalsche avontuur vindt men in de *Overgecomen brieven 1760*, 10^de boeck, folio 389—574)

Over de vorm van het nu volgende document worde nog opgemerkt, dat, toen men het eindelijk eens was geworden, de Nederlandse directeur „het geheel instrument van een generaal accommodement behoorlijk in forma" liet opstellen en aan de Engelsen toezond. „Dog de Engelsche afgevaardigde „weygerden hetselve aan te nemen en aan hunne principalen ter ratificatie te „zenden. Zy bleven thans alleen by de preliminaire artikelen staan en begeer-„den derhalven dat dezelve eenlijk zodanig als ze wederzijds in het begin „voorgedragen waaren, te zamen ter subsecutive ratificatie en teekening „nedergesteld en vervolgens g'expedieerd zouden worden." Dit verklaart de afwijkenden vorm van het document

Au nom de la Trinité très Sainte.

A tous ceux, que ces presentes concernent ou en quelque maniere peuvent interesser, soit notoire:

Le très noble et très respectable president et conseil du Fort William [317]) et le très noble et très respectable directeur et conseil du Fort Gustavus, [318]) dans ces pais ici, témoignants un desir ardent d'assoupir les troubles qui agitent Bengale, d'obvenir aux calamités, si longtemps éprouvées, de faire cesser, ôter et terminer les obstacles et differens survenûs, et de restaurer dans leurs etablissements une tranquillité parfaite, ont pour cette fin nominés, munis de pleins pouvoirs et deputés au lieu destiné aux conferences à Garhetty, les honorables messieurs, savoir:

Le très noble et très respectable president et conseil du fort William; messieurs Richard Becker et John Cooke, conseillers du gouvernement;

Le très noble et très respectable directeur et conseil du fort Gustavus; messieurs Jean Bacheracht en Jean Charles Kist, membres du conseil politique et de la justice,

Lesquels après s'avoir mutuellement assurés de leurs pleins pouvoirs, expediés en bonne forme, et conferé des differens objets que leurs principaux ici ont jugé nécessaires pour être insérés dans ce présent instrument d'un général accommodement, finalement sont convenûs, après une délibération mure, d'une pacification, dont est issu heureusement une cessation entière de toutes les hostilités, tant par mer que par terre, selon les articles, dont le contenu ici suive.

---

[317]) Het Engelse hoofdkwartier in Calcutta, genoemd naar koning-stadhouder Willem III.

[318]) Het Nederlandse fort te Hugli, genoemd naar de voornaam van Van Imhoff.

Demandes de la part des Anglois.	Reponse de la part des Hollandois.
1. Messieurs le directeur et conseil de Chintsura[319]) donneront satisfaction suffisante a messieurs le president et conseil du fort William, de l'insulte offerte au pavillon Brittannique par les commandans des vaisseaux hollandois, et pour la detention de plusieurs de nos vaisseaux, qui ont été saisis et arretés au bas de la riviere, contre les traités et l'alliance, qui subsistent entre les deux nations, et pour les autres actes d'hostilités, commis par les dits vaisseaux.	1. Messieurs le direction et conseil de Chintsura temoignent, que comme ils ont toujours eu des sentimens pacifiques, les troubles qui sont entrevenus et ont alteré la bonne intelligence entre les deux nations, ne peuvent pas produire, comme ils n'ont pas produit, qu'une douleur sensible, et tout ce qui s'est passé en bas par rapport au pavillon Anglois et aux insultes, qui sont commis, est sans leur ordre et à regret, peut être par des gens d'equipage au premier abord, dans un mal entendement des ordres; avec quelle demonstration ils esperent que messieurs le gouverneur et conseil seront suffisamment satisfaits.
2. Messieurs le directeur et conseil de Chintsura dédommageront et la Compagnie et les particuliers de tous dommages, causés par les commandans de leurs vaisseaux, soit par leur ordre ou non, et rendront immediatement tout nos vaisseaux, munitions et effets, qui peuvent encore rester dans leurs mains.	2. Comme les vaisseaux hollandois ont reçu aussi une grande perte et dommage, il paroit dur d'insister sur le dédommagement, mais cequi est en effet, sera rendu volontairement. On prie messieurs le gouverneur et le conseil de reflechir sur cet article equitablement, et en cas qu'on on ne desistera, nous ferons ensorte de les satisfaire.

[319]) Chinsura was een voorstadje van Hugli, even ten Zuiden daarvan gelegen, waar de Nederlandse vestiging gebouwd was.

Arreté a Garhetty le 1ª Decembre 1759

— getekend — Rich^d. Becker en John Cooke.

— geteekend — Joh^s. Bacheracht en J. C. Kist.

Demandes de la part des Hollandois.	Reponse de la part des Anglois.
1. Que messieurs les Anglois étant dans les termes d'un accommodement, effectuent que leur allié, le Nawab, s'en retourne, ou au moins qu'il se tienne tranquille dans son camp, sans nous faire aucun tort, et que les articles de notre accommodement soient accepté par le Nawab comme principal, autant qu'ils le concernent, tant pour le present que pour l'avenir.	1. Nous nous sommes déja servis de tout nôtre credit auprès du Nazim [320]) et nous continuerons de même pour l'engager à faire retirer son armée, le moment que les messieurs du gouvernement Hollandois ont rempli ses ordres. Les articles convenus entre les Anglois et les Hollandois ne peuvent point être entremelés dans le traité, que le gouvernement de Hougly [321]) doit conclure avec le Nazim comme principal.
2 Un mutuel oubli de tout cequi s'est passé pendant les troubles qui ont cessé à present, de plus une assurance parfaite d'amitié, fidelité et correspondance, qui soient entretenus entre les deux nations par les chefs respectables de chacune sans tolerer aucune hostilité de part ni d'autre, sous quelque pretente que ce soit, que chacun fera de son mieux pour entretenir cette intelligence, et de contribuer tout ce [qui] pourroit augmente le bonheur de	2. Approuvé, autant qu'il ne contrevient point à l'alliance, que nous avons avec le Nazim du pais, pendant que l'amitié subsiste entre nos deux souverains en Europe.

[320]) Nawāb Nāzim was de titel van den vrijwel onafhankelijken heerser van Bengalen die in naam een onderkoning der Grootmogols was. (Cs.)

[321]) De Nederlanders.

toutes les deux, sans donner directement ou indirectement du secours à ceux qui voudroient nuire l'une ou l'autre,

3. Comme on n'a pas agi ni par déclaration de guerre, ni par commission, nos troupes et gens de mer ne peuvent être considerés comme prisonniers de guerre qui soient sujets à une capitulation, mais simplement comme des arrêtés temporels, de sorte qu'ils doivent être libres et sortir avec tous les honneurs militaires.

3. Nous ne regardons point les officiers et troupes hollandoises comme nos prisonniers, mais comme ceux du Nazim; nous sommes donc prêts à les relacher, dès que le gouvernement de Hougly ont finis leur negotiation avec le Nazim, à l'exception de ceux qui veulent entrer dans nôtre service ou qui demandent la protection du pavillon anglois.

4. Qu'on nous laisse dans une possession libre, tranquille et pas diminuée de nos etablissemens, commerce, droits et prerogatives.

4. Nous n'avons jamais interrompu messieurs les Hollandois dans leurs justes droits ou privileges et ne sommes point dans l'intention de le faire.

5. Que toutes les personnes, possessions, etablissemens, terres, maisons, vaisseaux, batimens, tant de la Compagnie qu'aux particuliers, et tout ce qui en depend, soient declarés libres, et rendu en présence des deputés exprès des deux parties, dans l'état qu'ils etoient.

5. Tous les vaisseaux, barques etc[a], dans nôtre possession, seront restitués, des que nos demandes seront accordées ou une assurance qu'ils seront, de la part de messieurs le directeur et conseil de Hougly.

6 Les ratifications seront echangées sous l'approbation de messieurs les directeurs des Compagnies, le plutôt qu'il sera possible.

6. Accordé.

7. Finalement les deux partis seront guarandeurs reciproquement de l'execution des articles précedentes.

7. Nous ne voions pas la necessité de cet article.

Onder stond: Arrêté ce present à **Garhetty**, le 1e Decembre 1759 – geteekend – **Johs Bacheracht** en **J. C. Kist.**

Onder stond: Arrêté ce present à **Garhetty**, le 3e Décembre 1759 — geteekend — **Richd Becker** en **John Cooke.**

Revers.

Convenu et arrêté que la langue francoise, dont on s'est servi dans quelques exemplaires de ce présent traité d'accommodement, et dont on sera obligé de se servir à l'avenir dans son execution, ne fournira aucun exemple, qui pourroit être allegué au préjudice des maîtres et principaux respectifs des deux parties contractantes, mais qu'on se reglera dans la suite selon ce qu'on trouvera a l'egard des principaux des deux parties, qui sont dans le droit, coutume et possession d'expedier et recevoir pareils traités et actes dans une autre langue que la francaise, déjà observé ou cequi doit être observé.

Le présent traité et les accessions qui y peuvent intervenir, retiennent la même vertu et proprieté, que si la même coutûme y avoit été observée; et les articles separés, qu'on y voudroit entremettre, conserveront, paraillement la même efficace, que s'ils étoient inserés dans le traité.

En foi de quoi nous, soussignés, deputés du très noble et très respectable president et conseil du fort William, et du très noble et très respectable directeur et conseil du fort Gustavus, membres de leurs assemblées respectives, avons signé ce present revers et y fait apposer les cachets de nos armes.

Ainsi fait au lieu de nos conferences à **Garhetty**, le 3e Decembre 1759 — was geteekend —

Johs Bacheracht. **Richd Becker.**
J. C. Kist. **John Cooke.**

Ratification.

Nous, soussignés, acceptons par ces présentes les articles precedentes d'un mutuel et reciproque accommodement, negotiés et arretés pour la pacification generale entre les etablissements et sujets de nos maitres et principaux respectifs, par nos deputés extra-ordinaires, savoir d'une part les sieurs Richard Becker et

John Cooke, conseillers du fort William, et de l'autre les sieurs Jean Bacheracht et Jean Charles Kist, membres du conseil politique et de justice du fort Gustavus ici, et les approuvons, confirmons et ratifions au nom et sous l'approbation de nos susdits maitres et principaux en Europe, promettant de faire faire incessament et fidellement executer la restitution mutuelle, stipulée dans les predits articles, pour assoupir toutes les mesintelligences et demelés, survenus jusqu'ici. d'Ailleurs et outre cela de faire passer le contenu de cette présente convention, autant qu'il sera necessaire, par une publication solemnelle, à la connoissance de tous ceux, qui dependent de nous, afin qu'elle soit, dans tous ses points essentiels, religieusement observée en evitant tout ce qui pourra dans la suite alterer ou troubler l'amitié et le voisinage paisible, qui subsiste à présent heureusement entre nos etablissemens respectifs, retablie.

En foi de quoi nous avons signé et munis ces présentes avec les sceaux de nos deux nobles Compagnies des Indes Orientales, etablies ici.

Aan deese zyde stond:	Hier stond:
Donné a **Hougly** le 6 Decembre 1759.	Donné a **Calcutte**, le 8^{en} Decembre 1759.
Waaronder het zegel der E. Nederlandsche Maatschappye in rooden lakke, en geteekend: **A^{n}. Bisdom, G. L. Vernet, R^{r}. H^{k}. Armenault, M. Isinck, G. L. van Schevichaven, S. de Hoog en I. W. Falck.**	Daaronder het wapen der E. Engelsche Kompagnie in rooden lakke, en geteekend: **Robert Clive, C. Manningham, W. Frankland, J. Z. Holwell, W. Mackett, Tho. Boddam, W^{m}. B. Sumner en W^{m}. M^{le} Wize.**

Accordeerd met het origineel, berustende ter Bengaelse Sekretarye, by my, **I. W. Falck**, sekretaris.

Opgemerkt worde, dat de Hoge Regering te Batavia ten zeerste ontstemd was over het gebeurde in Bengalen, waarvan zij de treurige uitslag weet „aan der ministers gemeen (— algemeen) gedrag". In een vergadering van 14 Augustus 1760 besloot zy, de beoordeling daarover te laten aan „de decisie der Heeren Meesters", maar al dadelyk de aan de Engelsen toegekende schadeloosstelling [322]) te brengen ten laste der dienaren, en de gesloten overeenkomst te houden voor „nul en van onwaarde". Directeur

[322]) Ruim 75000 ropias.

Bisdom kreeg ontslag en werd vervangen door Taillefert, die het gebeurde moest onderzoeken en „volledige elucidatie" geven, benevens „alle nuttelooze subjecten Batavia waarts opzenden".

MXXV. TIMOR.

16 Januari 1760.[323])

Ook op Timor trachtte de Compagnie in deze jaren voordeel te trekken uit de goud-exploitatie, zoals onderstaand contract bewijst.

Alzoo de Tepasser goudgravery,[324], door de Amacoonders verrigt, tot dusverre den gewenschten en door haar zo dikwerf beloofden goeden voortgang nog niet gehad [heeft], uit oorzaek onder anderen en wel principalijk mede dat deze volkeren naer hare zinlijkheid gewerkt, en 't geen zy nog gevonden voor het grootste gedeelte hebben gesambonijt[325]) en ondergeslaegen,

Zo is 't dat het opperhoofd op middelen bedagt zijnde om dit werk naer behoren te bevorderen, door den rijxbestierder Nay Tessoy en alle de nabenoemde tommagoms zig heeft laten opgeven uit hoeveel onderdanen yders campong bestaet, om naer hun eigen opgave een behoorlijk repartitie te maken omtrend degene perzonen, die dagelijx by de goudgravery door haerlieden zullen gesteld werden, ten einde dit werk in een zulke ordre te brengen, dat d'E. Comp[ie] daervan voordeel hopen kan, zijnde de veelheid harer onderdanen door de nabenoemde en ondergetekende op de volgende wyze opgegeven, namentlijk:

De campongs van

Nay Babo en Nay Bisse heeft	300	man
Nay Benamy en Nay Pittay heeft . . .	500	„
Nay Amatorang en Nay Taffuijn heeft . .	500	„
Nay Natum en Nay Temelak heeft . . .	400	„
Nay Manebait en Nay Benoenoe heeft .	200	„
Nay Tenono en Nay Metkono heeft . .	500	„
Nay Sane en Nay Tefne heeft	200	„
Nay Semaka heeft	100	„
Te zamen . . .	2700	koppen

323) Uit de *Overgecomen brieven 1761, 22ste* boeck, afdeeling Timor, folio 150 en volgende.

324) Bij de plaats Tepas.

325) Verdonkeremaand. Maleis semboenji = verbergen.

Bij dezen nu komende te blyken dat het gehele getal harer opgegevene te deser arbeid bequame, onderdanen bestaat in 2700 perzonen, so zijn hiervan aen haar twee derde g'accordeert tot haer huis- en veldarbeid, en de rijxbestierders benevens de nagemelde tommagons beloven heiliglijk een derde van dit haer volk, namentlijk 900 koppen, dagelijx in de rivieren te houden en tot niets anders als tot de goudgravery employeeren.

Dus verpligten zig tot zodanigen arbeid dagelijks te leveren de campongs van

Nay Babo en Nay Bissee	100	man
Nay Natum en Nay Temalak	134	„
Nay Benane en Nay Pittay	167	„
Nay Manabait en Nay Benoenoe . . .	66	„
Nay Amatoran en Nay Taffuin	167	„
Nay Tenono en Nay Metkono.	167	„
Nay Sane en Nay Teffeney.	66	„
Nay Tenaka	33	„
Als voren . . .	900	koppen

Wyders nemen deze Amaconers tommagoms aen en beloven heyliglijk, haar volk in de rivieren te zenden zodra als de mousson zulx toelaat en aldaer zo lang zonder uitscheiden te laten werken als 't de regentijd permitteerd, en vervolglijk jaarlijx vóór 't vertrek der vaertuigen naar Batavia, te weten het einde van de maand Augustus, van yder hoofd, die als vooren gemeld in de rivieren werken, aen d'E. Comp[te] te leveren ten minsten een maes goud.

Naer deze repartitie zoude te leveren hebben
De campongs van

Nay Babo en Nay Bissé	100	maes
Nay Natum en Nay Temelak	134	„
Nay Benane en Nay Pittay	167	„
Nay Manbait en Nay Benoene	66	„
Nay Amatoran en Nay Taffuin	167	„
Nay Tenono en Nay Metkono	167	„
Nay Sane en Nay Teffny	66	„
Nay Senaka	33	„
Komt aan goud 90 thailen of	900	maes

Degene, die de opsigt op Tepas hebben, de ronde dagelijx benevens den rijxbestierder doende en minder volk by den arbeid vindende als by desen door yder Tommagon is beloofd, zoo neemt den rijxbestierder aen, dezelve aen te houden 't beloofde volk aldaer te sturen; dierhalven ook de straffen, by zodanige gevallen allenig ten behoeve den rijxbestierder werden gelaten.

Een of anderen tommagon zuimig[326]) zijnde 't beloofde een maes goud per hoofd te leveren, zo is den rijxbestierder verpligt zulx te suppleeren en zal daervoor verantwoordelijk zijn, dierhalven ook in dit geval ten zynen behoeve alle de boetens werden gelaten, die denzelven by alle zulke occagies aen den zuimigen man komt op te leggen.

Dog den een of den anderen tommagon zuimig, onwillig of wederspannig zig betonende in 't leveren van het getal volk en goud, zodat zig aen den rijxbestierder, en hem door denselven opgelegde boetens, niet wilde kreunen, neemt den rijxbestierder aen zodanigen ongehoorzamen ter verdere dispositie aen 't opperhoofd op Coupang in handen te leveren, anders den rijxbestierder daervoor aensprekelijk en verantwoordelijk zijn.

In overigen beloofd het opperhoofd nogmaals aen deze Amacoonse volkeren, uit naem en vanwegens d'E. Comp[ie], 't geleverde goud aen deselve zoals tot dusver, te voldoen en te vergoeden, te weten 2/3 van dien in lywaten of andere goederen, zoals zelver zullen komen te eisschen, blyvende enkeld 1/3 van het geprofflueerde voor d'E. Comp[ie] gereserveerd, zonder eenige vergoeding.

En opdat dit contract te nauwkeuriger onderhouden werde, zo is 't zelve door den rijxbestierder en alle d'Amacoonse tommagoms aen het opperhoofd alle het vorenstaande nogmaels by handslag beloofd en met eigenhandige ondertekening bekragtigt.

Onder stond: **Coupang** op Timor, den 16 January 1760, getekend door den rijxbestierder **Nay Tessoy**, mitsgaders alle de genoemde tommagoms.

In 't midden stond 's E. Comp[ies] cachet, gedrukt in rode lacque, en getekend door het opperhoofd **H. A. van Pluskow**, en den fiscaal **H[k] Friesendorp.**

Lager stond: Accordeert — was getekend — **W. A. van Este**, gesworen scriba.

---

326) **In verzuim.**

MXXVI. SUMATRA'S WESTKUST.

6—7 Maart 1760. [327])

In de zevenjarige oorlog tusschen Engeland en Frankrijk (1756—1763) werd de strijd in het Oosten voornamelijk in Voor-Indië gevoerd, maar ook in de Archipel hadden beide naties conflicten, met name op de Westkust van Sumatra. Daar had de Nederlandse Compagnie een aantal van haar posten in de loop der 18de eeuw òf ingekrompen òf verlaten, terwijl de Engelsen er hun gezag niet onbelangrijk hadden uitgebreid. In de aanvang van 1760 verscheen ter Westkust een eskader van twee wel uitgeruste Franse schepen onder bevel van Charles Déodate d'Estaing de Thoulouse, grave van Estaing, marquis van Rerisse en Chateau-Renault, ondergraaf [328]) van Artois en Ravel, baron van Stuthun en brigadier van Zyn Majesteyts trouppes" Deze slaagde er in het door de Engelsen op Natal gebouwde fortje te nemen, doch daar hij het niet blijvend bezetten kon, liet hij het door den nieuwen commandant, den Fransen kapitein Carpentier, overdragen aan de inheemse souvereinen, op conditie, dat deze het weer aan de Nederlanders zouden afstaan. Deze omslachtige procedure was nodig om te voorkomen dat de Engelsen er de Nederlanders van zouden beschuldigen, de neutraliteit te hebben geschonden. Niettemin was men op Padang huiverig om de schenking aan te nemen, en liet de beslissing aan de Hoge Regering te Batavia.

Tot de betrokken documenten behoort 1°, een „Ordre" van den Heere d'Estaing aan den kapitein Carpentier; 2°, een „Acte van Overgaaf" van Natal door Carpentier aan de inheemse souvereinen; 3°, een „acceptatie" der schenking door genoemde potentaten en 4°, een „cessie" door genoemde radjas en „acceptatie" door de Nederlandse Compagnie, alle te vinden in de *Overgecomen brieven 1761*, 28ste boeck, afdeeling I, folio 109 en volgende. Wij nemen hier alleeen de sub 4 genoemde documenten op.

Cessie der radja's ten behoeve der Hollanders.

Wy, Dato's-bazaer: Radja-putti-katy, Sulthan Bagindo Maharadja-Lelo, sulthans-raja's van 't land van **Natal**, verklaeren dat wy uyt handen van de heer Medor Joseph Carpentier ontfangen hebben het fort Natal, door de Franschen over de Engelschen veroverd, en dat wy met eene eenparige vrywilligheyt hetzelve fort Natal in handen van de heer Johan Abraham van Moschel, onderdaan der Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden stellen, opdat het gemelde fort Natal in eygendom aen de Hollandse Maatschappy toebehoore.

't Oorkonde van hetwelke deze op onze gewone wyze hebben onderteekent — getekent — **Dato bazaer radja-putti katty, Sulthan Begindo Martia-lello.**

---

[327]) Uit de *Overgecomen brieven 1761*, 28ste boeck, afdeeling 1, folio 114 en volgende.

[328]) Evident de vertaling van vicomte.

Acceptatie voor de Nederlandsche Compagnie.

In 't jaer 1760, den sesde Maert des ogtends om agt uuren, verklaren wy, John Abraham van Moschel, resident van Nias, en Jean Reneke, capitain van 't Hollandsche vaertuyg de Goudvink, uyt naeme onser meesters, Haer Hoogmogende de Staaten-Generaal, door tusschenkoming der Franschen, dewelke het hun op die conditie hadden overgegeven, uyt handen van de raja's Dato-bazaar en Begindo Maradja-lello het fort van **Natal**, door de Franschen op den 7 February 1760 over de Engelschen veroverd,[329]) en bekennen dat de gemelde Franschen ingevolge de ordres van den graaff de Estaing, dat fort gelaten hebben, voorsien van verscheyde stucken canon en andere amonitiën van oorlog gelijk zulx gespecificeerd geworden is in den inventaris van die plaats tot onze defensie, behoud en gebruyk.

t'Oorkonde van 't welke wy dit certificaet ten dage en jare als boven onderteekend hebben, om te dienen daer 't gehoord.

Gedaen in 't Hollandsche fort **Natal**, ten dage en jaere als boven — was getekent — **M. J. Carpentier**

Lager stond: Voor accoord: **Moschel** en **J. Fr. Reynk, le Chevalier de Chauley de Charlemont.**

Ter zyde getekent: **W. Vigoureux.**

Onder stond: Voor de translatie — getekent — **S. L. Garrison.**

Eed van getrouwheyt door de raja's ten behoeve der Hollanders gedaan,

Wy, Rato-bazaer radja-putty katty, Suthan Bagindo Martia lello, raja's van 't land van Natal, verklaeren onder eede en zweeren by de alcoran, by de rook van 't wierook en volgens onze gebruyken, dat wy het fort **Natal** oprechtelijk in handen van de heer Moschel onderdaen van Haer Hoogmogende, de Staaten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, overgeven.

Wy sweeren alzo, dat wy hun getrouw zullen zijn en al hetgunt wy hun beloofd hebben, zullen nakomen.

't Oorconde van 't welke wy alle met hert en hand hebben ondertekent — getekent — **Rato-bazaer raja-putty katy, Sulthan Bagindo martia lello.**

---

[329]) Hierachter zijn enige woorden uitgevallen, b.v. ontvangen te hebben.

Onder stond: **Natter**[331]) den 7 Maert 1760, en daeronder: Voor de translatie: **S. L. Garrison.**[332])

MXXVII. MALAKKA—NANING.

14 April 1760.[333])

Ook met Naning sloot het Malakse ministerie een nieuwe overeenkomst. Zie hiervóór no. MXXIII.

Articulen ende conditiën, door den WelEdelen Agtbaaren Heer David Boelen, gouverneur en directeur over de stadt en fortresse **Malacca**, nevens den raad, voorgeschreven aan Siry Radja Mera, capitain, mitsgaders orang-kaya Ketjil, maharadja Nankayo, Moenbangong en Adika-maharadja, oudstens of ampat soekos van **Nanning** met de omliggende dorpen, en by deselve plegtiglijk aangenomen en beswooren.

1. Eerstelijk belooven ende sweeren den voorschr. capitain en de vier oudstens, uyt den naame ende vanweegen de geheele Nanningse gemeente, de Doorlugtige Hoogmoogende Heeren Staaten-Generaal der Vrye Vereenigde Nederlanden als haare souveraine, Sijn Doorlugtige Hoogheid, den Heere Prince van Oranje en Nassau, stadhouder, capitayn-generaal en admiraal van d'Unie, de Edele Hoogagtbaare Heeren Bewindhebberen van de Nederlandsche Oostindische Maatschappy, Sijn Excellentie, den Hoogedelen Grootagtbaaren Heere Gouverneur-Generaal en de Weledele Gestrenge Heeren Raden van India, mitsgaders den Weledelen Agtbaaren Heer gouverneur en directeur dezer stadt en forteresse, nevens den raad; item alle bevelhebberen, die over haar gestelt werden, gehouw en getrouw te zijn ende een ieder na uyterste vermogen in alle behoorlyke gehoorsaamheid tot den Nederlandschen Staat te gedragen, als getrouwe onderdanen schuldig en gehouden zijn, sonder gesamentlijk of ieder in 't by-

---

[331]) Versta: Natal.

[332]) Toen De l'Estaing de veroverde Engelse „possessiën" te Batavia aan de Hoge Regering liet aanbieden, heeft deze op 8 Juli 1760 dat aanbod „gedeclineerd".

[333]) Uit *Contractenboek* VIII (no. 16) op het Arsip Negara te Djakarta.

sonder teegens denselven Staat iets voor te neemen, directelijk of indirectelijk, maar dese articulen op nieuws in allen deelen heyliglijk en punctueelijk te observeeren en na te koomen, haar by overtreeding van eenige derselve gehoorsaam onderwerpende zodanige straffen, als zy na goed regt en justitie, onder ons gebruykelijk, sullen bevonden werden volkomen verdient te hebben, te niet doende alle contracten en verbonden, in praejuditie van d'E. Compagnie met andere volkeren vóór deesen gemaakt ofte aangegaan.

2. Ende ingevalle iemand van het volk van Nanning, kinderen van de Manicabers en Maleyers, hun tegen den inhoud van dit contract kwamen te verlopen, ofte de heeren gouverneurs en derselver officieren, dan wel degeenen, welke deze regeering namaals mogte goedvinden de superieure magt over het Nanningse gebied in handen te geeven, ongehoorsaam waren, sullen den capitijn en oudstens van Nanning gehouden weezen, die ter aanmaning van den gouverneur immediaat over te leeveren, om alhier na verdiensten gestraft te werden.

3. Den capiteyn en oudstens mitsgaders de inwoonders van Nanning, zo Manicabers als Maleyers, gehouden zijnde van de rijstvelden en alle andere vrugten aan d'E. Compagnie te geeven den thienden, soo is ten aanzien van haarlieder bekende armoede overeengekomen, dat den capiteyn jaarlijks tot Malacca in persoon, of wel by ziekte als andere ongelegentheyd twee zyner oudstens, aan d'E. Comp^ie^ zal doen de verschuldigde homage, en tot teeken van onderdanigheid haar telkens aanbieden van de eerstelingen van het gewas een halven coyang nely.[334])

4. De vier oudstens ofte ampat soekos zullen ieder op haar beurt drie maanden in 't jaar alhier met der woon moeten zijn, welke aanwesende alleen zal dienen om 's maandelijks aan den heer gouverneur behoorlijk en getrouw rapport te doen wat te Nanning mogt zijn voorgevallen, 't geen de capiteyn gehouden zal zijn telkens even vóór het uyteynde der maand hem bekend te maaken. En sal hy wyders dienen om zodanige beveelen van den heer gouverneur na Nanning te expedieeren, als Sijn Edele geraden sal vinden te ordonneeren.

5. De inwoonders van Nanning met haar woon willende vertrecken na Malacca, blyven gehouden aan den sabandhaar alhier[335]) te vertoonen een schriftelijk afscheyd van den capiteyn en met zijn

[334]) Een half last padi.
[335]) De havenmeester te Malakka.

zegul geteekend, gelijk ook die van Malacca, haar ter woon willende begeven na de Nanningse landen, zodanigen afscheyd aldaar hebben te verthoonen, door den sabandhaar geteekend ter ordre van den heer gouverneur, — of zy zullen aan beyde kanten moeten teruggesonden werden — wanneer andersints haar in Nanning en de omher leggende dorpen sal werden toegestaan hun met den landbouw, als planten van betel etc^{a}, te mogen erneeren, mits voldoende aan de costumen, gelijk en nevens de andere inwoonderen.

6. Ook beloven den capiteyn en de oudstens zorge te sullen dragen, dat al den thin, op Sirimenanting, Soengei Oedjong, Rombouw of elders, die streeken uyt, vallende, na Nanning afgebragt, direct herwaards vervoerd en aan d'E. Comp^{ie} geleeverd werde, waarvoor de leveranciers alhier voor elke bhaar van 300 cattjes sullen genieten agt en dertig Spaanse realen contant geld.

7. De peper, in Nanning en daaronder vallende, die sy, des begeerende,[836]) sooveel mogelijk sullen moeten aanplanten, belooven zy almeede, wanneer tot een naamwaardige quantiteyt gekomen is, aan d'E. Comp^{ie} te sullen leeveren tegens twaalf rijxdaalders de bhaar.

8. Den capiteyn, oudstens en de gemeente van Nanning zullen niet vermoogen met eenige buytenlandse natiën te handelen nog traffiqueeren, maar gehouden blyven hunne goederen eenlijk af te brengen langs de rivier van Malacca, sonder eenige andere passagie of frequentatie met voorschr. vreemde handelaars langs de rivier Panagie te houden, onder wat praetext ook hetselve zoude moogen weesen, op verbeurte van lijf en goed.

9. Insgelijks belooven den capiteyn en oudstens, uyt name van de geheele Nanningse gemeente, dat wanneer den hoofdgebieder uyt de regeering komt te treeden, dan wel iets menschelijks mogt overkomen, zy in zoo een geval iemand van de naaste en bekwaamste zullen voordragen aan den heer gouverneur en raad van Malacca, en die dadelijk herwaards senden, dog vóór derselver approbatie geenszints erkennen, maar wel den zoodanigen, die door den heer gouverneur en raad zal verkooren worden, sonder over zoodanige verkiezing eenigzints te durven murmureeren. En in selver voegen sal by ontstentenis van een der oudstens meede moeten worden gehandeld.

---

[836]) Versta: Als de Compagnie dat begeert.

10. Indien eenige lijfeygenen van d'E. Comp[ie] ofte van de ingezeetenen van Malacca na Nanning en omliggende dorpen en plaatsen haar door de vlucht koomen te begeeven, sullen den capiteyn en oudstens derselver met alle de inwoonderen, niemant uytgesondert, gehouden weesen de verloopene personen vast te houden en aanstonds herwaards te brengen, om aan haare meesters overgeleevert te werden, mits genietende tot een recognitie en erkentenisse van voorschr. eygenaars thien rijksdaalders eens, zonder meer. En indien voortaan hieromtrent — gelijk tot ontstichting te veel geschied is — de vereyschte toezigt niet gehouden werd, dat eenige weggeloopen slaaf daar ophouden, ofte passagie na Rombouw of elders is verleend, soo sal zulx op den capiteyn en d'oudstens na bevinding werden verhaalt.

11. Eenige slaven ofte slavinnen uyt Nanning na Malacca, om Christen te werden, verloopende, sullen de eygenaars van sodanige slaven ofte slavinnen genieten en te goed gedaan werden de geregte helfte van den prijs derselver slaven ofte slavinnen, volgens den taks der expresse gecommitteerdens, ter ordre van den heer gouverneur daarop te stellen.

12. Maar die eenig Christen, slaaf of vrye luyden, van Malacca aan Mooren ofte Heydenen verkoopt, ofte deselve, 't sy goedwillens dan wel met dwang, aan haar meesters tragten te onttrecken ofte vervoeren, insonderheyd die sodanige Christenen, slaven ofte vrye luyden, laten besnyden ofte met geweld daartoe tragten te beweegen, sullen dadelijk verbeuren hun lijf en goed.

13. En opdat den inhoud van het bovenstaande articul onverbreekelijk nagekomen werde, belooven en sweeren voorschr. capiteyn en oudstens, in den naame van de gantsche meenigte den Weledelen Agtbaren Heer gouverneur onmiddelijk te zullen restitueeren en doen in handen stellen alle sodanige weggeloopene slaven als zy bevinden op Nanning of elders weezentlijk te zijn.

14. Eyndelijk belooven en sweeren by den alcoran den capiteyn en oudstens, uyt den naame van de gantsche Nanningse gemeente, de vorenstaande articulen op approbatie van Haar HoogEdelheedens den heere Gouverneur-Generaal en de Raaden van India, heyliglijk in allen deelen te zullen onderhouden ende doen nakomen; ook verbinden zy de overtreeders te leeveren op Malacca aan d'E. Comp[ie], om daar te krygen hunne verdiende straffe,

hebbende deesen tot meerdere verzeekering met hunne gewoone handteekening bevestigt en met 's Comp[ies] zeegel doen drucken.

Onder stond: Aldus gedaan en beswooren in raede van politie der stadt en fortresse **Malacca**, den 14^en^ April anno 1760 — was geteekend — **D. Boelen, A. Lebeck, J. J. Visboom, F. Tholosan, F. L. Piazzoll, Johan Gilbert, A. Verbrugge.**

In margine 's E. Comp^ies^ zegul, gedrukt in roode lacque, en daaromme geschreven: Ter ordonnantie van welgemelden Edelen Agtbaren Heer gouverneur en raad — geteekend — **F. L. Piazzoll,** secretaris.

Wy, capiteyn ende oudstens, belooven ende sweeren, soo voor ons selven als uyt naame ende vanweegen de gantsche Nanningse gemeente, de Doorlugtige Hoogmogende Heeren Staten-Generaal van de Vrye Vereenigde Nederlanden, als haar souveraine overheid, Sijn Doorlugtige Hoogheid, den Prins van Oranje en Nassau, stadthouder, capitain-generaal en admiraal van d'Unie, d'Edele Hoogagtbaare Heeren Bewindhebberen van de Nederlandsche Oostindische Compagnie, Sijn Excellentie, den HoogEdelen Grootagtbaren Heere Gouverneur-Generaal en de Weledel Gestrenge Heeren Raaden van India, item den Weledelen Agtbaren Heer gouverneur en directeur deser stadt en fortresse, nevens den raad, gehouw en getrouw te zijn, hunne ordres en bevelen, soo reeds gegeven als nog te geven, stipt ende punctueelijk te observeeren, mitsgaders ons in alles voortaan sodanig te gedragen als getrouwe en eerlievende onderdanen en vasalen van d'E. Comp^ie^ schuldig en gehouden zijn.

Onder stond: Accordeerd — was geteekend — **F. L. Piazzoll,** secretaris.

MXXVIII. MOLUKKEN—SANGIR-EILANDEN.

15 Augustus 1760.[337])

Bij onderstaande overeenkomst vastgesteld, nadat gebleken was, dat een deel der hoofden niet tevreden was met den regerenden vorst van Taruna, werd vastgesteld, dat na zijn dood weer zal worden teruggekeerd tot de familie van den overleden vorst Dirk Rasaballa. (Cs.)

Alteratie en ampliatie van 't verbond van 27 Juny 1757,[338]) met den koning van **Taroena,** Zacharias Paparang, en syne rijksgrooten ter eenre,

---

[337]) Uit *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.
[338]) Contract MIV.

en den gouverneur en directeur der Molucco's nevens den raad, gesloten, den 15 Augustus 1760.

1. Den voormelden koning sal de kroon en rijksbestiering over de ryken **Taroena** en **Calanga**[339]) blyven behouden tot sijn dood toe, of dat door ouderdom daartoe niet langer in staat mogte wezen.

2. Tot desselfs opvolger sal geen ander voorgedragen of aangesteld mogen werden als den zoon van den jongst overleden koning Dirk Rasaballa, Mattanasa Zacharias Dirk Rasaballa, indien er geen wettige reden ter contrarie zijn.

3. De rijksgrooten en princen, voornamelijk de daaronder gevonden malcontenten, beloven voormelde Syne Hoogheid als haren wettigen vorst te zullen erkennen.

4. Den koning belooft daarentegen, die hem tegen geweest sijn, niet alleen daarvan vergiffenis te geven, maar ook zig deswegens nooyt te zullen trachten te wreken, mits sylieden by 't begaan van eenige ongehoorzaamheid als rebellen sullen aangemerkt en aan de Compagnie overgeleverd werden.

5. Houd den coning en syne rijksgrooten alle de verdere articulen van 't in den hoofde dezes gemelde contract, alsof in deze waren geïnsereert, beloovende alle deselve door de by deese niet aanwesende rijksgrooten te zullen doen opvolgen.

MXXIX. BENGALEN.

23 Augustus 1760.[340])

Nadat in December 1759 overeenstemming was bereikt met de Engelsen, diende ook met den Nawab Mir Jafar een contract te worden gesloten. Directeur en Raad van Bengalen zonden in Mei 1760 twee gecommitteerden naar den nawab, die na 4 maanden van moeizaam onderhandelen over de onderstaande artikelen het eens werden. (Het Rapport der gecommitteerden, Arent Jacob de Wilde en Joh. Bacheracht, in de *Overgecomen brieven 1761*, 8ste boeck, folio 715 en volgende). Het contract bevatte, wat de Engelsen, die het garandeerden, den Nederlanders na hun nederlaag nog gunden. (Cs.)

Artikelen, goedgekeurd by de ondergeteekende gedeputeerde[n], aangesteld van den directeur en raad der

---

339) Kalangan. Zie *Corpus* V, blz. 470.

340) Uit de *Overgecomen brieven 1761*, achtste boeck, folio 770 en volgende. Ook in de portefeuille Kol. no. 4464 Q*. Ten slotte komt nog een Engelse vertaling voor in de *Overgecomen brieven 1788*, 7de boeck, folio 229 e.v.

Nederlandsche Oostindische Comp[ie] in **Bengalen**, om vanwegen voorschreven Comp[ie] te werden nagekomen, alsmede voorwaardens, hen ingevolge van dien toegestaan door den nawab Jaffer Aly-chan Souja ul Molk Bhadur.

De volbrenging der voorschreven artikelen en voorwaardens is op verzoek byder contracteerende partyen geguarandeert door de respective ondergeteekende[n], president en raad van 't fort William.

1. Den directeur en raad van Chinsura zullen onmiddelijk van Hougly en hunne verdere comptoiren alhier wegzenden alle de manschap, die 't getal van 125 koppen te boven gaat, hun by vorige tractaten toegestaan, zullende zig deselve op een hunner te Culpi of Foltha leggende scheepen zo lange moeten ophouden, totdat ze by eene gemakkelyke gelegentheid Batavia-waards kunnen vervoerd werden.

2. Dat byaldien ze eenige nieuwe vestingwerken hebben opgeworpen, of hunne gragten uytgediept, vergroot of verwijd sedert den dag der volvoering van hun laatst met den nabab gesloten tractaat, onmiddelijk tot hunne vorige staat zullen wederbrengen.

3. Dat ingevalle zy 't getal van hun canon en oorlogsammonitie hebben vermeerdert boven 't geen zy tot 't ordinaire gebruik in hunne bezittingen benodigt hebben, zy 't overschot in zelver voegen zullen doen verzenden als by 't eerste artikel ten opzigte der manschap is vermeld.

4. Dat ze nooit zullen gedogen meer dan één Europisch schip te gelijk hoger dan Culpi, Folta of Mayapoor te laten opkomen, zonder daartoe bevorens van den nabab eene uytdrukkelyke vergunning erlangt te hebben.

5. De voorschreven gecommitteerdens vanwegens den directeur en raad van Chunsura vernieuwen, bevestigen en ratificeeren mits dezen alle de voorwaardens, by hen aangenomen in 't tractaat, gesloten tusschen d'Engelsche commissarissen alsmede den nabab ter eenre, en den directeur en raad van Hougly ter andere zyde op den 3[den] December 1759, en in 't byzonder dat gedeelte, 't welk de militaire magt in Bengale op 125 Europeesen bepaalt.[841])

---

[841]) Dit is mij niet duidelijk. Het verdrag van 3 December 1759 is wel met de Engelse commissarissen, maar niet met den nawab gesloten. Bovendien wordt daarin het getal van 125 soldaten niet genoemd.

6. De voorschreven directeur en raad zullen nu en ten allen tyden wanneer 't den nabab mogte requireeren, toestaan dat een zyner officieren, verseld met een der Engelsche, hunne manschap en oorlogsvoorraad te Chinsura en verdere comptoiren oversie; of indien men tusschen den gouverneur en raad van 't fort William en den directeur en raad van Chinsura door eenige andere middelen kan overeenkomen, waardoor den gouverneur en den raad van 't fort William konde tot desselfs genoegen verzekerd werden van 't getal hunner manschap en de hoeveelheid van derzelver krijgsvoorraad, en hy als vermiddelaar mogte vermogende wesen den nabab een voldoende antwoord te geven omtrend de veiligheid van zijn land, dat alsdan in een alzulk geval de nabab niet verder op de monstering zoude insteeren.

7. Des nababs duan,[342]) Ray Rayaan Ameed Raay verbind zig plegtiglijk vanwegens den nabab aan den voormelden directeur en raad, dat zodra zy zig de voorgenoemde voorwaardens hebben onderworpen, in alle hunne regten, vryheeden en prerogatieven, hun by firmans van den Mogol verleend, zullen werden ondersteund.

8. Dat zy in den aanstaande met geene nieuwe of ongewoone geldafpersingen, hoe genaamt, zullen werden beladen, en voornamentlijk dat ze zullen bevrijd zijn van de betaling eener somma, hun eenige jaren geleden door den souba[343]) van Patna voor de privelegiën van den salpeterhandel onder den naam van peeskes afgeëischt,[344]) doordien 't niet billijk zoude zijn dat genoemde directeur en raad zoude continueeren te betalen voor een privelegie, dat ze thans niet meer behouden.[345])

9. Dat ze voor hunne scheepen en vaartuygen zullen hebben een vrye en ongehinderde doortogt, egter met deze uytzondering als by 't vierde artikel vermelt staat, zomeede over land voor hunne ossen, karren, koelijs, pions, casseds,[346]) na hunne gewoonlyke bestemde plaatsen gaande, mits voorzien zijnde met 't zegul van de Comp[ie], dat van den directeur, opperhoofden of andere daartoe

---

342) Duan of diwan, eerste minister, schatmeester. (Cs.)

343) Subahdar, onderkoning. (Cs.)

344) Reeds bij *Resolutie van G.G. en Rade d.d. 7 Juni 1726* was aan de ministers in Bengalen opgedragen „dat swaere servitut te brengen op den ouden voet van 6000 ropias, na het gebruyk in vorige jaren, dan wel door middelen van industrie daarmede uyt te werken, dat voormelde lastpost in 't geheel konde vernietigt werden". Men was daarin niet geslaagd; elk jaar werd het bedrag van dit recht opnieuw bepaald, het beliep soms 30000 ropias.

345) De zo belangrijke salpeterhandel was nl. geheel aan de Engelsen gekomen.

346) Pions of peons zijn: 1° aanvankelijk inheemse soldaten, 2° later wakers of oppassers. Casseds zijn lopers of briefdragers.

gequalificeerde dienaren, zonder eenige belasting van fausdaars, jagierdaars, chokierdaars, derrogas [347]) of andere officieren van de regeering onderhevig te zijn.

10. Dat ingevolge van verscheide door hun verkregene firmaans den handel van de Nederlandse Oostindische Comp[ie] in **Bengalen, Behaar** en **Orixa** vry en ongestoord in alle artikelen, hoe genaamd, zal worden gedreven, uitgezondert den salpeterinzaam, welk voorregt den nawab aan d'Engelsche, met uytsluiting van alle andere, heeft toegestaan.

11. Dat de nabab zal ordre geven om de rekening van hunne verstempeling in de munt te Cariem-abaad [348]) effen te stellen en 't saldo, dat blyken zal hen nog te competeeren, uit te keeren. Voorts dat in 't toekomende hunne bezigheeden in de voorschreven munt voortgang zullen neemen zonder eenige de minste molestatie of verhindering, en dat verders 't nette product zonder de minste aan- of agterhouding voortaan zal werden afgelegd.

Onder stond: Gegeven in 't **fort William,** 23 Augustus 1760 — getekend — **A. J. de Wilde** en **Joh[s] Bacheracht.**

Bij de besprekingen in Calcutta was men overeengekomen, dat de namens de Nederlandsche Compagnie door De Wilde en Bacheracht getekende overeenkomst door den Nederlandsen directeur zou moeten worden geratificeerd, wat geschiedde bij onderstaand document.

Adriaan Bisdom, directeur vanwegens d'Edele Nederlandse Oostindische Maatschappye in Bengale, Behaar en Orixa, benevens den raad, doen te weten aan alle en een iegelijk, die het aangaat of eenigerwyze kan aangaan:

Alzo wy 't oorbaar en geraden hebben gevonden eene conventie met Zijn Excellentie, den heere Jaffer Aly-chan Souja ul Molk Bhadur, nawab der provintiën Bengale, Behaar en Orixa, etc[a], etc[a], etc[a], aan te gaan, door welke alle sedert eenige tijd gerezene differentiën finaal in der minne mogten vereffent worden en wy weder zouden kunnen gevoelen, [349]) de vrugten en emolumenten eenes vryen, ongestoorden en onverhinderden handels in deze ge-

---

[347]) Fausdar van Perzisch fotadar, schatkistambtenaar, ambtenraar van de munt; jagirdar, erfelijk houder van landbezit of van een recht op rentebetaling; chokirdar, politiebeamte; daroga, hoofd van de plaatselijke politie. (Cs.)

[348]) Karimabad, andere naam voor Moorshidabad, de hoofdplaats van het nawabnawabschap.

[349]) Sic. Waarschijnlijk is bedoeld: „genieten".

westen, zoveel als 't namelijk doenlijk is en de tijdsomstandigheden komen te lyden; voorts deze conventie met wederzijdse afgevaardigden, voorzien met een ampel bevel, op den dag en jare als daarby vermelt staat, in de vorenstaande artikelen en conditiën onder vermiddeling en guarantie des respectiven presidents en raad van 't fort William gesloten, ondergeschreven en getekent is geworden.

En vermits den inhoud van 't voorschreven instrument dicteerd, dat de acten van ratificatiën van d'een en d'andere zyde in goede en behoorlyke forme zullen werden uytgewisselt binnen den tijd van twintig dagen, te rekenen van den dag der ondertekening, zo is 't dat we, om overtuigende bewyzen te geven van onze opregtheid en om te voldoen 't geen onze gecommitteerdens voor ons belooft hebben, de voorschreven conventie in alle hare hoofden, artikelen en voorwaardens generalijk, zoveel in ons is, egter onder approbatie onzer Heeren en Meesters en illibaat [350]) den eygendom van derzelver verkregene ware regten, vryheeden en bezittingen alhier, hebben geaggreëerd en geratificeert, gelijk wy dezelve aggreëren en ratificeeren by dezen, belovende ter goeder trouwe en sinceerlijk dat wy alle 't geene aldus daarin overeengekomen, gesloten en nu by ons geratificeert is geworden van poinct tot poinct zullen nakomen, onderhouden, en zorge dragen dat by onze onderhorige egalijk, zonder daartegen te doen direct- of indirectelijk, op wat wyze en maniere 't ook zoude mogen wezen, g'observeerd worde.

Ter bekragtiging en kondschap van alle 't welke hebben wy deze met onze hand ondertekend en ons grootzegul daarby doen stellen.

Onder stond: Gegeven binnen 't **fort Gustavus**, ten onzen Nederlandsen hoofdcomptoire **Hougly** in Bengale, dezen 21^ten^ September 1760, [351]) — getekend — **A. Bisdom, R. H. Armenault, L^s^. Zuydland, M. Isink, J. L. van Schevichaven, S. de Hoog, J. C. Kist** en **I. W. Falck.**

Daarnevens 's Compagnies groot zegel, gedrukt in roode lakke.

Lager: Accordeert — geteekend — **Jacob Eilbracht**, gesworen eerste clercq.

---

[350]) Latijn: illibatus, onverminderd.

[351]) Het afschrift met de Engelse vertaling, voorkomende in de *Overgecomen brieven 1788*, geeft als datum deser ratificatie 20 September.

MXXX. BENGALEN.

3 September 1760. [352])

Het ondervolgende document is een in de vorm van een bevel gekleed verzoek van de vrijwel machteloze Grootmogol, Sjah Alam II, om steun tegen den door hem als rebel beschouwden nawab van Bengalen. De Compagnie was niet gezind of bij machte aan het verzoek te voldoen. Zij verklaarde neutraal te willen blijven. (Cs.)

Translaat Persiaanse [353]) ferman (koninglijk bevelschrift), verleend door en met het zegul van den koning Cha Alem Bhadur, op den Weledelen Agtbaren Heer directeur van de Hollandsche Comp[ie], in dato 3 September, en ontfangen alhier [354]) den 30[sten] October 1760.

Blijk van edelmoedigheid den gunstwaardige en uytnemende onderdaan en directeur van de Hollander Comp[ie], zijt op 's konings gunsten verhopende en weet:

Dat de vyanden van dit hemels verheven hof door Godes goedheyd en myne bestendige rijkdom van dag tot dag in decadentie gebragt werden, temeer omdat mijn opregte doelwit eenlijk daarhenen strekt om de ruste onder een iegelijk te doen herleven; zijnde wyders dezer dagen, volgens de begeerte van dit hoogaanzienlijk hof, mijn getrouwe bediende Mharagia Assed Ussemaan-chan Bhadur paraat, om ingevolge zyne pligt Jaffer-Alie te straffen, terwijl hy, onderdaan, [355]) mede zijn eer en geluk daarin stellende, zig ten mynen dienste bereid zult hebben te toonen en in alle deelen blyken van dees getrouwe volbrenging, mitsgaders dienvolgende daarvan preuve te geeven door de uytvoering van 't geen hem door gemelde Mharagia zal te kennen gegeven worden; want alle degene, die onwillig mogten zijn myne op Godes welbehagen steunende beveelen te gehoorzamen, zullen door myne bestendige rijkdom binnen korten tijd, dat my naar dien oird op marsch sta te begeven, na verdienste gestraft, mitsgaders van haar leven en besitting beroofd en verdelgt werden, waarentegen alle brave onderdanen zig dagelijks meer en meer met myne weldaden zullen vereert werden, 't welk tot narigt kan dienen.

Onder stond: Getranslateerd door — was geteekend — M[r]. Koning.

---

352) Uit *Contractenboek* XV (no. 23) op het Arsip Negara te Djakarta.
353) In het rijk van de Grootmogol was het Perzisch de hoftaal.
354) Te Hugli.
355) Directeur.

MXXXI. SUMATRA'S WESTKUST.

6 October 1760.[356])

Den 20^sten^ September 1760 arriveerden te Padang twee panghulus van Natal, voorzien van een schriftelijke procuratie van alle regenten uit dit landschap, om de vroegere contracten met de Compagnie te vernieuwen. Hun komst was het gevolg van de verdrijving der Engelsen door de Fransen. (Vgl. no. MXXVI). Men was het spoedig eens en stelde onderstaande overeenkomst op, die 6 October werd bezworen.

Contract van koophandel, bondgenootschap en onderhoorigheid, aangegaan en gesloten tusschen den heer Christiaan Lodewijk Senff, commandeur en oppergezaghebber vanweegens den Staat en de Generale G'octroyeerde Oostindische Comp^ie^ der Vereenigde Nederlanden op en langs de Westkust van Sumatra, benevens den raad tot Padang, uyt naam van haare hooge principaalen ter eenre

en den hoofdregent Baginda Maharadja Lello, dies tweede, radja Darat, en de 7 panghoulou's van den lande **Natter** en dies onderhoorige districten ter andere zyde.

Alhoewel de gezamentlyke regenten van **Natter** zig al in anno 1693 by een solemneel contract aan de Nederlandse Compagnie hebben verbonden gehad[357]) en hetzelve ook in anno 1755 nog vernieuwt,[358]) zoo zijn deselve egter t'seedert daarvan gediverteert en afgetrokken geworden, gedeeltelijk door persuatiën en gedeeltelijk door drygementen van eenige Engelsen, die zig met geweld in haar district hebben terneer gezet en daar zelfs eene vastigheid gebouwt gehad; dus zy tot heeden wel genoodzaakt geweest zijn van de Nederlandse Comp^ie^ zig te vervreemden en in de naekominge van haare verbindtenisse by voormelde contracten gebreekig te blyven. Maar aangezien eene Fransche krijgsmacht deeze Engelsen nu verjaagd en haar weeder in de geruste bezitting van haer land gesteld heeft, en zy, regenten, hierop te raede geworden zijn zig weder de novo onder de protectie van de Nederlandse Comp^ie^ te stellen, zoo hebben zy uyt het midden van haar de twee

---

[356]) Uit *Contractenboek* XVII (no. 25) op het Arsip Negara te Djakarta. Een provisionele redactie in *Overgecomen brieven 1762, 28^ste^* boeck, folio 349 en volgende.

[357]) Voor het contract van 1693 zie *Corpus* IV, noot 2 op blz. 22.

[358]) Zie nr. CMLXXXVI. (Cs.)

ponghoulous Dato Senara Pandjang en Radja Lello Trangso met eene schriftelyke procuratie herwaerts na Padang gezonden ten eynde niet alleen van hun voorneemen kennis te geeven, maar ook wegens het gepasseerde in de jongste jaren vergiffenis te verzoeken en opnieuw weeder een bondig contract aan te gaan.

Welker aanbrengen dan gehoord en vervolgens naeder geresumeerd en overwoogen zijnde de articulen, door haar en de gecommitteerde onderkooplieden en raadsleeden, den resident van Ajerhadji, Christiaan Ernst van Seyfferth, den fiscaal M^r. Jan Anthony Thierens, en den secretaris Jan Boudewijn ontworpen en in concept gebragt, zoo is daarop met haar een nieuw contract aangegaan en geslooten, op de volgende conditiën en voorwaarden, te weeten:

1. Dat aan het gepasseerde in de jongste jaeren niet gedagt, maar alles vergeten en vergeeven, en niemand over eenige oude zaken of gedoentens aangesprooken, veel min dierwegens in zyne persoon, goed of eere benadeelt werden sal.

2. Dat gelijk de gemelde hoofdregenten en haar onderhoorige als een vry en onafhangelijk volk met haare landen en districten uyt eygene wille en beweging zig op 't nieuw stellen en begeven onder de bescherming en het hoog gezag van de Nederlandsche Comp^le, zy ook in diervoegen aangenoomen en geconsidereert, en getracteert zullen werden als bondgenooten en vrienden van gedagte Compagnie.

3. Dat sy alleen onder d'E. Comp^le, en wel direct onder den commandeur te Padang staan en blyven, en nooyt onder iemand anders, en vooral niet weder onder **Baros** gesteld zullen werden, zooals by het contract van anno 1693 bedongen geweest is, dewijl zy zig al voor lange der heerschappye van den radja van Baros onttrokken en door de wapenen zigzelven vry gemaakt hebben.

4. Dat haare onderlinge verschillen niet volgens de Nederlandsche, maar volgens haar eygene landswetten en gewoontens afgedaan sullen werden, zoodra dat de resident zig daarmeede zal hebben te bemoeyen Dog ingevalle zy de zaake niet onder elkanderen eens mogten kunnen werden, dat zy dezelve dan eerst voor den resident, en des noods ook vervolgens voor den commandeur te Padang zullen brengen.

5. Dat zy zig aan de uytspraak van den commandeur niet alleen volkomen onderwerpen, maar dat ook de hoofdregent en ponghoulous ten eersten naar Padang komen sullen indien de comman-

deur het somtijds noodig oordeelen mogte haar in persoon op te ontbieden.

6. Dat het d'E. Comp[ie] vry sal staan in haare landen een negotiecomptoir op te regten en zelfs op een welgelegen plaats eene vastigheyd te bouwen, en dat zy en hare onderdanen naar uyterst vermogen de behulpsame hand zullen bieden, om dat een en ander spoedig klaar te krygen en tot stand te brengen.

7. Dat d'E. Comp[ie] vry en ongehindert haaren handel en negotie in haare landen en districten zal mogen drvven naar eygen welbehagen, en dat zy de bediendens, die de E. Comp[ie] ten dien eynde zenden mogte, alle noodige hulpe en bystand bewysen zullen.

8. Dat zy niet alleen alle landsproducten van goud, camphar, benzuin enz. tegens een civiele prijs alleen aan de Comp[ie], en aan niemand anders, zullen verkoopen of buyten hun land ontvoeren laaten, maar dat zy ook hun best zullen doen de producten te vermeerderen, en insonderheyt de peperculture met nadruk voort te zetten.

9. Dat zy, zoo als die op Padang, Poulo Chinco en andere plaatsen, tot een douceur in contant genieten zullen ¼ rijxdaalder ligt geld per thail, zijnde 1¼ percento, de thail tot 20 ligte rijxdaalders gerekent, van alle lywaten, die 's E Comp[ies] wegen daar verkogt zullen werden, en dat zy zoo min iets meer van d'E. Comp[ie] zullen vorderen als dat d'E Comp[ie] van haar, onder de naam van geregtigheyt of andersints, iets sal eyschen of neemen mogen.

10. Dat deze ¼ rijxd. per thail jaarlijx eens door de resident aan den hoofdregent zal betaald en afgegeven, en door hem onder de andere regenten verdeelt werden, zonder dat de resident sig met die verdeeling in 't minste bemoeyen mag.

11. Dat zy nooyt eenige vreemde natiën, het sy Europeesche of Inlandsche, in hunne districten admitteeren, veel min met deselve eenigen handel of negotie te dryven of met haar correspondeeren zullen, en byaldien somtijds iemand van haar of haare onderhoorige zulx onderneemen mogte, dat sy die by ontdekking niet alleen ten eersten wegjaagen, maar ook desnoods aan d'E. Comp[ie] uytleveren zullen.

12. Dat zy ook de vyanden van d'E. Comp[ie] met levensmiddelen, oorlogsgereedschappen of andere behoeftens geen de minste adsistentie bewysen, maar inteegendeel alle vyanden van d'E. Comp[ie] voor haare vyanden houden en uyt dien hoofde aan deselve geen de minste hulpe of adsistentie bewysen zullen.

13. Dat daarenteegen d'E. Comp[ie] haar teegens haare vyanden ter zee vast en zeeker sal moeten helpen, dog teegens die van de lantkant niet verder als het de Comp[ie] gelegen komt.

14. Dat als zy iets bemerken of hooren mogten, hetgeen tot nadeel van d'E. Comp[ie] soude kunnen strekken, zy hetzelve ten eersten aan den resident te Natter ontdekken en bekend maken, dan wel selfs daarvan schriftelijk den commandeur te Padang kennis geven sullen.

15. Dat zy de berglieden, die by d'E. Comp[ie] ten handel koomen, niet alleen overal in haere districten vriendelijk beieegenen, maar ook deselve met geenderhande thollen of geregtigheeden beswaren sullen.

16. Dat als zy somtijds in twist mogten geraken met eenige hunner naburen, dat ook bondgenooten en onderhoorige van d'E. Comp[ie] zijn, zy tegens deselve niet ten eersten de wapenen opvatten, maar hunne beswarenissen voor den resident, of, zoo 't uytstel lyden kan, voor den commandeur brengen en zig aan dies uytspraak en beslissing gedragen zullen.

17. Dat als eenig Europees, Inlander of slaaf van d'E. Comp[ie] zig somtijds onwettig absenteeren en in hunne districten schuylplaats soeken, dan wel daar doorpasseeren mogten, zy denselven niet alleen opvatten maar ook direct aan d'E. Comp[ie] overleeveren en voor hunne moeyte in contant genieten zullen, als voor een Europees 10 rijxdaalders, en voor een Inlander of slaaf 5 rijxd[r]. ligt gelt.

18. Dat zy nooyt een hoofdregent of ponghulu uyt haarselven aanstellen, maar de naasten, bequaamsten en waardigsten daartoe voordragen zullen aan den commandeur te Padang, dewelke iemand gekoosen en aangesteld hebbende, door haar als soodanig sal aangenoomen en erkent worden.

19. Dat als de camanakans[359])voor haar afkomen,[359a]) die als zy selfs aangemerkt en geconsidereert zullen werden.

20 Dat deeze articulen en voorwaarden van weerskanten naauwkeurig zullen worden onderhouden en ten eeuwigen dage stant grypen, ten waere dat Haar Hoogedelens, de heeren der Hooge Indische Regeering te Batavia behagen mogte daarin eenige verandering te maaken, en dat zy, panghoeloes, zig tot derzelver nakoominge niet alleen op het kragtigste verbinden, maar ook

---

[359]) Verwanten in de vrouwelijke lijn, vnl. zusterskinderen, die volgens de adat een zekere veregenwoordigende rang bekleden. (Cs.)

[359a]) D.w.z. in hun plaats hun opwachting bij den commandeur te Padang maken. (Cs.)

aanneemen dit contract door haere principalen, den hoofdregent en de overige panghoulous naeder te zullen laeten teekenen en beëedigen. Dog ingevalle zy zomtijds daervan afgaen en haere beloften in 't een of ander overtreeden mogten, dat zy zig dan onderwerpen zullen aan zodanige billyke straffe, als haer door den heer commandeur te Padang zal opgelegt werden.

Aldus gedaan, gecontracteerd en geteekend binnen 's E. Compagnies fort te **Padang**, den 6^den^ October 1760 - was geteekend — **C. L.Senff, H^k^ van Staveren, J. A. Thierens, R. Palm, J. Boudewijnsz, G. Challier** en **J. Frederiksz.**

In margine 's Comp^les^ zeegel, gedrukt in roode lacque.[360])

MXXXII. MALAKKA—SIAK.

16 Januari 1761.[361])

De 6^de^ November 1759 maakte radja Mohamad, een halfbroeder en vijand van Radja Alam zich door verraad meester van de Nederlandse post Poeloe Gontong in de Siak-river, waarbij vrijwel de gehele be- ting werd „gemassacreert", in totaal 72 personen Dit naast andere overwegingen was voor de Compagnie aanleiding om Radja Alam pardon te schenken en met zijn hulp haar invloed in Siak te herstellen. Zij rustte een expeditie tegen Mohamad uit, die de 23^e^ November 1760, voor men tegen hem was opgetreden, overleed In Siak ontstond nu strijd tussen Mohamad's zoon, Radja Ismaël en een zoon van Radja Alam, genaamd Mohamad Ali. De Compagnie zond nu toch een troepenmacht naar Siak en herstelde de post op Gontong, nadat zij eerst onderstaande overeenkomst met Radja Alam had gesloten (NETSCHER, o.l. blz. 102 en volgende).

Tractaat van altoos-duurende vreede, vriend- en bondgenootschap, onder de gunstige en verhoopte approbatie der Edele, Hooge, Indiasche Regeering, door den heer David Boelen, gouverneur en directeur dezer stad en fortresse **Malacca**, nevens zyne raden, vanwegens de Generale Nederlandsche Oostindische Comp^le^ ter eenre,

met Jang pertuan Radja Alam, en in hem voor zyne successeurs, ter andere zyde, persoonlijk aangegaan, geslooten en plegtiglijk besworen in het jaar 1174, den 9 van de maand Jumadil Agir, op Vrydag voor de mid-

---

360) Secretaris Jan Boudewijnsz vertrok in gezelschap van beide panghulus naar Natal, met de in viervoud opgemaakte documenten, om ze door den hoofdregent en de andere panghulus te laten tekenen en beëdigen.

361) Uit de *Overgecomen brieven 1762*, 27^ste^ boeck, afdeeling Malacca I, folio 27 en volgende. Gedrukt bij NETSCHER, o.l. no. XXIII blz. XXXIX en volgende.

dag omtrent half elf uuren, zijnde na onze tijdreekening den 16 January een duizend seven hondert een en sestig.

Eerstelijk. Onderwerpt hy, Radja Alam, zig aan d'E. Comp[ie] en beloofd in een geduursame goede vriendschap met den Johorsen koning te zullen leven.

Ten tweeden. Alle vyandelijkheden, door hem, Sait Osman ofte harentwegen gepleegt, zullen ten eeuwigen dagen ophouden.

Ten derden. Wanneer **Ziac** door de magtige hulp der E. Comp[ie] zijn bestuur zal wezen toebetrouwt, zal hy verpligt zijn voor beweese hulp en diensten eerstelijk by herovering te remitteeren alle het geschut ende effecten, welke door den verrader, Radja Mahomet, uyt de bezetting te Poelo Gontong zijn geroofd; wyders schadeloosstelling van zodanige rijxdaelders 6549;41, als de E. Comp[ie] van hem, Mahomet, is competeerende; en dan nog vergoeding van zodanige schaden, als door het rooven en plunderen van een aanzienelyke quantiteyt lywaten in de Siacse rivier, ten bedrage van ruym 36½ catjes goud, eenige deser ingesetenen hebben ondergaan, dat gevonden zal moeten worden uyt de effecten, welke van dien verrader zullen werden agterhaald.

Ten vierden. Geene doorgravinge van rivieren boven ofte beneden Poelo Gontong, onverschillig waar ook na toe streckende, zullen ooyt mogen werden gemaakt.

Ten vijffden. Zal het aan 't welbehagen van d'E. Comp[ie] werden gedefereert gelaten, om ten eylande Gontong, dan wel op een of meer andere plaatsen in de Ziackrivier, weder een of meer vestingen en sterktens, 't zy van steen of houd, na eygen willekeur te extrueeren, waartoe thans by herovering van Ziac Radja Alam vooreerst alle adsistentie verpligt zal zijn te bieden, dat men by provisie weder dadelijk een vesting op Poelo Gontong krijgt.

Ook zal 't de Comp[ie] vrystaan om de rivier met vaartuygen te laten bekruyschen.

Ten sesden. Indien 't buyten onze gedagten en verwagting in der tijt mogte gebeuren dat d'E. Comp[ie] door dezen of geene, wie hy ook mogte zijn, over de verleende bystand, hulpe en daaruyt voortgevloeyde successie van Radja Alam in het Ziacse gebied vyandelijk wierd geattackeert, zo zal hy, Radja Alam, op de eerste kennis daarvan zijn geheele magt by den anderen moeten brengen, die met d'E. Comp[ie] vereenigen en dusdanig die betwisters met alle rigeur helpen straffen en tegengaan.

Ten sevenden. Zal geen wol, lywaten of andere kleeden in de Ziacse rivier mogen werden ingebragt dan alleen die van de E. Comp[ie] en onder haare passen, dog wyders met seclusie van alle andere Europeesche ofte Inlandsche natiën En zal hy, Radja Alam, alhier op Malacca, dog op geen andere plaatsen, jaarlijks kunnen laten inkoopen voor 40 catjes goud aan lywaten, en binnen Ziac ter verkoop brengen; dog buyten dien zullen er geene diergelyke koopmanschappen meer voor hem ofte op zijn naam aldaar mogen werden ingevoerd.

Ten agsten. Zullen alle vaartuygen, ook geene uytgezondert, zelfs ook die van Radja Alam, zoo in als uytgaande, door de postvatting off kruysschers mogen werden gevisiteert.

Ten negenden. Zal d'E. Comp[ie] aldaar alleen thol- en lastvry zijn van alle in- en uytgaande koopmanschappen; dog buyten des word de geregtigheyd van twee en een half per cento eenemaal — 't zy van de goederen dan wel van het daarvoor ingesamelt goud — tot een regaal gelaten voor den regent, maar benevens nog per catje goud twee mazen aan den tokadoor [362]) door dengeene, die hem zal willen gebruyken voor 't zuyveren en bezigtigen van dat mineraal, zal werden uytgerykt Dog boven dit een en ander zullen er verder geene onkosten off lasten van de aldaar aankomende en vertreckende kooplieden mogen geheven werden.

Ten tienden. Zullen de hoofden van dat moordgespuys in handen en ter discretie van de Comp[ie] moeten werden overgegeven.

Ten elfden. Zal hy zig verbinden alle 's E. Comp[ies] vrienden ook voor de zyne te zullen houden en tracteeren; ook derselver vyanden in allen gevallen voor de zyne te erkennen en helpen tegengaan, en dus ook niet ophouden werksaam te zijn tot beveyliging der commercie, waar en wanneer maar eenig[e] rovers zig in dese straat [363]) moge komen op te houden, ten einde men voortaan een volkomen en ongestoorde rust en vreede mag genieten.

Ten twaalfden. Zal op 't instantig versoek van Radja Alam, herkomstig uyt een vaderlyke affectie en tederheyd, pardon werden verleend aan zijn zoon, Mahomet Alie, mits denselven zig by de aankomst van ons esquader in de rivier van Ziac d' E Comp[ie] en Radja Alam dadelijk gehoorsaam onderwerpt en doorslaande bly-

---

[362]) Tok is oorspronkelijk een Chinees woord, gebruikt bij het waarderen van goud. Zuiver goud, dus 24 karaats, is goud van 100 tok. De tokadoor is de essayeur.

[363]) Die van Malakka.

ken van berouw over zijne begane misdaden betoont, dog anders doende zal hy, even invoegen als de verdere hoofden dier moordenaars de Comp^ie^ moeten werden inhandigt, dan wel gehandelt na verdiensten.

Ten dertienden. Zal geen successie by ontstentenis van Radja Alam, dan met overeenkomst en consent Harer HoogEdelens te Batavia werden van effect gehouden; en zullen alle de respectieve opvolgers in dat gebied by haare aanstelling verbonden zijn alle deese vorenstaande articulen ter stipte observantie alhier in handen van den gouverneur en raad plegtiglijk op den alcoran te komen besweeren.

Eyndelijk. Beloofd en sweerd hy Radja Alam, op den alcoran en by alles wat hem heylig en dierbaar is dit contract, hetgeen hy betuygt met overeenkomst en volkomen genoegen, dus zonder eenige weerzin en buyten bedwang als een opregt en welmeenend bondgenoot voor hem en zyne navolgers met d'E. Comp^ie^ onder approbatie en ratificatie der HoogEdele Indiesche Regeering te Batavia voor altoos en onverbreekelijk te zullen nakomen en opvolgen, zodanig dat, indien hy ofte imand syner successeurs daarvan in 't geringste mogt komen af te wyken, hy over haar alle de straffe en plage Gods afbid.

En zijn van dit contract, 't geen door Radja Alan plegtiglijk is beswooren, tot een altoos-durend bewijs gemaakt drie eensluydende origineele Nederduytsche en Maleydsche afschriften, onderteekent en gestempelt met het zegul van d'E. Comp^ie^ en dat van Radja Alam, waarvan twee berusten by gemelte Compagnie en het derde by den vorst.

Aldus overeengekomen en beslooten, **Malacca** in 't casteel, den 16 Januari 1761 — was geteekend — **D^d^ Boelen, A. Lebeck, J. J. Visboom, Everh. Cramer, Fk. L^r^. Piazzoll, J. Gilberts** en **A^r^ Verbruggen.**

In margine 's Comp^ies^ zegul, gedrukt in roode lacque.

Aer ordonnantie van welmelde WelEdel Agtbaren Heer gouverneur en raad — was getekent — **Piazzoll, secretaris.**[364])

---

[364]) In een besogne over Malakka, gehouden in Rade van Indië op 28 April 1761 werd bovenstaand contract geapprobeerd en geratificeerd. De 12^de^ Maart 1763 tekende radja Mohamad Ali, zoon en opvolger van radja Alam, een „acte van acceptatie", waarbij hij het tractaat van 16 Januari 1761 aanvaardde en bezwoer. Zie NETSCHER, o.l., blz. XLIII.

MXXXIII. MAKASSAR.

3 Augustus 1761.[365])

Het optreden van een nieuwen vorst, Abdul Kadir, in het rijkje Tello, was aanleiding om het Bongaais verdrag door hem te doen bezweren.

Alzoo den koning van Tello, Sulthan Tapioeding, op den 16 April des jaars 1760 met zijn leeven deese wereld en tegelijk zijn rijk ontruymt heeft, so beloove ik, Sulthaen Abdul Cadir, naar 's lands wijze en wetten en ten overstaen van 's E. Comp[ies] expresse gecommitteerdens, de ondercooplieden den licentmeester Jan Hendrik Voll en Freederik Willem Hendrik van Blydenberg, verkooren over het district **Tello** met den resorte van dien, en sweerende heyliglijk en opregtelijk, soo voor mijn zelven, bloedverwanten, rijxgrooten, glarrangs[366]) en verdere myne onderdanen, te zullen onderhouden en doen onderhouden in allen deelen en poincten de twee laast gemaakte contracten, te weeten het eerste op Bongaya anno 1667, en het andere, jongste, onder het groote casteel Samboppo in het quartier Jaccatra anno 1669, door de voorige kooningen en verdere grooten van 't Macassarse rijk met d'E. Comp[ie] aangegaan en beswooren, en wel spetiaal de nader bekragtiging van het eerst gemaakte contract op den 25 van de maand Roemallang[367]) des jaars 1078, of volgens de Nederlandsche reekening den 9 Maart 1668 door Siry Sulthan Harro Narrachit, doenmaals koning van Tello, beswooren.[368]) En tot naarkooming van 't zelve heb ik dit met mijn gewoonelyke zignature bevestigt en onder het drinken van kritzenwater op den alkoran heyliglijk beswooren, ter presentie van de ondergeteekende Bonyschen en verdere Goasche en Tellosche rijxgrooten, mitsgaders den heer gouverneur en raad.

Aldus gedaan, geteekent en beswooren tot **Maccassar** in 't casteel Rotterdam, den 3 Augustus anno 1761 — was geteekent — **Cornelis Sinkelaar, J^n. P^h. Rick, D^d. Bacheracht, E^s. J^h. Beynon, J. H. Voll, Hendrik Wolff** en **Fredrik Willem Hendrik van Blydenbergh.**

Ter zyden 's Comp[ies] zeegel, in roode lacque gedrukt, en daaronder: Ter ordonnantie van den gouverneur en raad — was geteekent — **J^h. Smoder** eerste geswoorne clercq.

---

365) Uit de *Overgecomen brieven 1762*, 31^ste boeck, tweede afdeeling, folio 168.
366) Glarangs zijn hoofden van adatgemeenschappen. (Cs.)
367) lees Ramelan = Ramadhan. (Cs.)
368) Zie contract nr. CCCXVIII. (Cs.)

MXXXIV. BENGALEN.

10 Augustus 1762.[369])

Een klacht van den Nederlandsen directeur over ondervonden afpersingen werd met onderstaand document beantwoord, blijkbaar een afschrift van een bevelschrift door den nawab van Bengalen aan enige van zijn groten gezonden. (Cs.)

> Translaat copia Persiaanse Perwanna, verleend door en met het zegul van den nawab Mier Mhametto Kasimahan[370]) op den Morshidabaadsen naib souba Said Mhamethchan, item de diwans Ragia Nietanend en Perbhoeram, ieder in 't bysonder, dog alle van de navolgende inhoude zijnde, alhier ontfangen den 10en Augustus 1762.

Bevorens heb ik UE. door dat canaal van den heer nawab en g'agte vriend Sams-ud Dowlah Bahadur (Van Sittart)[371]) ten ernstigsten aangeschreeven om nopens de koopmanschappen en van de vermunting van den voornaamste der kooplieden en voor teeken van vriendschap den directeur wegens de Hollandsche Comp.[ie] niet teegens het gebruyk te handelen. Dog deezer dagen uyt zijn arresdaast[372]) vernoomen, dat UE. alsnog een, twee en tien gandas[373]) per ropy boven de gewoonte komt te vorderen en buyten des volks op den wackiel[374]) zyner logie gestelt heeft, 't welke verre van de redelijkheid is, dewijl hy, een koopman zijnde, en by continuatie gebruyck betalen, overzulks eene meerdere afvordering ten zynen opsigte geen plaats kan vinden. Weshalven UEd. word aangeschreven de daragas[375]) van alle plaatsen en ook die aan de munt te recommandeeren, om de gewoone thol te blyven ontfangen, zonder iets meer, als het gebruyck medebrengt, te mogen afvorderen, 't welk tot narigt kan dienen.

---

369) Uit het *Contractenboek* XV (23) op het Arsip Negara te Djakarta.
370) Mir Kasim Ali Khan die in 1760 zijn schoonvader Mir Jafar als nawab was opgevolgd. (Cs.)
371) Henry Vansittart was Clive's opvolger als gouverneur. Hij voerde de inheemse titel Sams-ud-Dowlah Bahadur om hem in de Indische wereld een titel te geven, die gelijkstandig was met die van den nawab. (Cs.)
372) Arsdast = verzoekschrift.
373) 16 anna's is één rupee, 20 ganda's is één anna. (Cs.)
374) Wakil = vervanger. Dit heeft hier echter geen zin.
375) Daroga = titel van meestal plaatselijke ambtenaren, bijv. de hoofden v. d. politie, van de douane, van de accijnzen. (Cs.)

(Onderstond) getranslateerd door (was geteekend) **Ms. Koning.**

(Nogh onderstond) Accordeert (geteekend) **D. F. D. Bary,** gesworen clercq.

MXXXV. MALAKKA—SIAK.

12 Maart 1763.[376])

Mohammad Ali, kroonprins van Siak, verklaart onder ede, het door zijn vader met de Compagnie in 1761 aangegane contract[377]) te accepteren en na te komen.

> Acte van acceptatie van het contract en verband, subsisteerende tusschen de Edele Nederlandse Oostindische Maatschappye en Jang di Pertuan sultan Alamoedin, tegenwoordigen koning over **Siac,** onder solemneele eede gepasseerd en aangenomen door des laatstgenoemden zoon en presumtiven throonopvolger, radja Mohamet Ali, op den 27en dag van de maand Schabban in het jaar 1176, overeenkomstig met den 12^{en} Maart 1763.

Ik, radja Mahomet Alie, soon en praesumtiven opvolger van Jang di Pertouan sulthan Allam-oedien, koning over **Siac,** thans alhier op **Malacca** aanwesende, en expresselijk herwaarts gekomen tot het volbrengen deser plegtigheid, verklare by desen volkomen genoegen te nemen in het tractaat van vriendschap en verband, gesloten in 't jaar 1174, op den 9^{en} dag van de maand Joemadil Aggir[378]) (dat is den 16^{en} January 1761), tusschen den Edelen Heer David Boelen, Gouverneur en Directeur der stad en forteresse Malacca, met den ressorte van dien, benevens zyne raden, vanwegens de Generale Nederlandse Oostindische Compagnie, ter eenre, en voorschreven mynen vader ter andere zyde, als waarvan ik den inhoude zeer wel en duydelijk verstaan hebbe; accepteere dierhalven 't zelve sonder eenige weerzin en uyt vrye en onbe-

---

[376]) Uit het Contractenboek VII (no. 15) op het Arsip Negara te Djakarta.
[377]) Zie hiervóór, nr. MXXXII.
[378]) Djumadil achir.

dwongen wille, in 't geheel, met alle deszelfs articulen, soo voor my als myne kinderen, erfgenaamen en opvolgers. Belovende en swerende ik, Radja Mahomet Alie, op den Alcoran, voor het oog van den Almagtigen God, denwelken hierover tot regter en getuyge aanroepe, dat ik van nu aff en vooral, wanneer in mynes vaders plaatse op den Siacsen throon kome te succederen, dit contract in allen deelen getrouwelijk sal nakomen, en onverbreekelijk als een getrouw bondgenoot der Nederlandse Compagnie onderhouden, mitsgaders door myne onderdanen stiptelijk doen observeeren, soodanig dat indien ik ofte iemand myner successeurs by vervolg daarvan in 't allerminste mogte komen af te wyken, ik over my en haar alle de straffen en plagen Gods afbid en my daaraan onderwerpe. Voorts is deze acceptatie door my, Radja Mahomet Alie, alhier in vollen raade, op den Alcoran, plegtelijk bezwooren, waarvan tot een altoosduurend bewijs sijn gemaakt drie origineele Nederduytsche en Maleidse afschriften, ondergeteekend en bestempeld met het zegul van de Edele Compagnie en dat van my, waarvan twee berusten by de Edele Compagnie en een onder my accepteert.[379])

Aldus gedaan, geaccepteerd en beswooren, **Malacca**, in 't casteel, den 12^{en} Maart anno 1763. Ter zyde (in margine) 's Compagnies zegul, in roode lacque gedrukt en daarby geschreven: Ter ordonnantie van den WelEd. Agtbaren Heer Gouverneur en raad, (was geteekend) **D. Richard**, Secretaris.

MXXXVI. PALEMBANG.

26 Mei—15 Juny 1763.[380])

Het contract, door Paravicini in 1755 gesloten, bevredigde geen van beide partijen geheel. Met een nieuwen resident zond de Hoge Regering een ontwerpcontract, dat 10 Mei 1763 op Palembang aankwam. Bij de besprekingen bleek het niet mogelijk het concept ongewijzigd geaccepteerd te krijgen. Na een aantal veranderingen tekenden sultan en kroonprins het evenwel de 15de Juni. Voor de besprekingen zie men het *Extract uyt 't alhier gehouden Dag-register* in *Overgecomen brieven 1764, 24ste boeck.*

---

[379]) Misschien te lezen ressorteert.

[380]) Uit het *Contractenboek* VII (no. 15) op het Arsip Negara te Djakarta. Ook in de *Overgecomen brieven 1764*, 24ste boeck, afd. Palembang II folio 79 e.v. Nog in de portefeuille *Kol. Archief* no. 4464 Q*, alsmede in den bundel *Kol. Archief* no. 5358.

Acte van renovatie der vorige contracten tusschen de Nederlandse Oostindische Compagnie en de successieve koningen van het **Palembangse rijk**, nevens nog enige andere articulen van verdrag, thans op 't nieuw gemaakt en gesloten tusschen den siry sultan Ratoe, den kroonprins als opvolger in het rijk, nevens de aansienlijckste grooten van het gemelde rijk ter eenre ende uyt naam en vanwegens Zijn Edelheyt, den HoogEdelgestrenge Heer Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, en de Edele Heeren Raden van Nederlands-India, door gemelde Haar HoogEdelens expresse gecommitteerdens, den oppercoopman en affgaande eerste resident Hubert Jan de Heere, den koopman en aankomende eersten resident Isaäc Mens, en den onderkoopman en tweeden resident Johannes Berkhout ter andere zyde.

1. Eerstelijk werd besloten dat er een altijd-durende vreede zal zijn tusschen de Nederlandsche Oostindische Compagnie en den sultan van het Palembangse rijk, mitsgaders desselfs successeuren. Voorts dat de oude verbonden, die in de jaren 1662, 1678, 1679, 1681, 1691 en 1722,[381]) tusschen de gemelde Nederlandsche Compagnie en de successive koningen van **Palembang** gemaakt en gesloten zijn, by deze worden gerenoveert en vernieuwd, en speciaal de t'samentreckking derselve van den 10^den^ September 1755,[382]) by het aanwezen alhier van den gewezen commissaris, den oppercoopman Johannes Andreas Paravicini gemaakt, met wederzijdsche begeerte dat deselve van die kracht en waarde sullen worden gehouden en nagekomen, alsof die alle van woord tot woord in deze waren geinsereerd, voor sooverre deselve door deze nieuwe overeenkomst niet werden verandert en te niete gedaan, wordende daaronder begrepen de ontslaginge van de vaste bepaling der peperleverantie van 20.000 picols.

2. Ten tweeden verbind sig den sultan, ook den kroonprins, alle de peper, die het Palembangse rijk uytlevert, aan de Nederlandse Compagnie alleen met seclusie van alle andere Europesche en inlandsche natiën, te sullen verkoopen en leeveren, gesuyvert van alle stoff en vuyligheyt en met een billyken uitslag,[383]) gelijk tot

---

381) Zie voor die verdragen *Corpus* II, p. 209 (1662), III 136 (1678), 267 (1684), 546 (1691, IV 536 (1722). Het contract van 1679 is my niet bekend.

382) Hiervóór nr. CMLXXVI.

383) Overwicht.

nu toe in gebruik is geweest, verbindende zig de sulthan dezelve jaarlijks met zyne vaertuygen na Batavia te zenden, en aldaar aan de Compagnie te leveren tegen ses rijxdaelders het picol van 125 £ Hollands, in diervoegen als sulks bepaald is bij articul 4 van t contract van t'jaar 1722, en ook op Palembang in Comp^{ies} pakhuysen te bezorgen, nadat den sulthan syne vaertuygen in de westmoesson vertrokken zullen zijn na Batavia, tegens de gecontracteerde prijs van vijff rd^{a} voor gelyke picol.

3. Ten derden, soo verbind sig den sultan heylig en opregt om de culture der peper in sijne landen allesints en na vermogen te bevorderen en uyt te breiden en te doen bevorderen door zyne grooten en onderdaanen, mitsgaders uit den weg te ruymen alle obstaculen en beletselen, die de culture en insaem der peper mogten nadeelig sijn en verhinderen. Terwijl de Comp^{ie} van haer kant zig verbind om alle de peper, die het Palembangse rijk oplevert, tegen 3¾ Spaans of rijxd^{a} 5 te Palembang en rijxd^{a} 6 het picol op Batavia te accepteren.

4. Ten vierden; wijl de Compagnie om den koning door de ontlasting van thin soo veel genoegen te geven als immer mogelijk is, en de acceptatie zoo hoog genomen heeft als heeft kunnen geschieden, namentlijk jaerlijks tot een aansienelyke quantiteyt van dertig duyzend picols van 125 £ yder, soo neemt den sulthan aan en verbind zig om alleen aan de Comp^{ie}, met uytsluyting van alle andere natiën, 's jaars 30.000 picols thin van 125 £ yder, suyver en onvermengt, zoo op Batavia als Palembang te leveren, sonder onverhoopte toevallen, en die den sultan Haar Hoog Edelheedens zal dienen te communiceren teegens de vorige prijs van rd. 13$^{1}/_{3}$ op Palembang en rds^{a} 15 op Batavia.

5. Ten vijffden, tot voorkoming van alle sluykeryen in peper en thin, en inderecten vervoer van die producten, buyten die van de Compagnie, soo belooft de sultan heylig niet alleen allen morshandel in peper en thin dadelijk te zullen beletten en tegengaan, en na vermogen zorg te dragen, dat geen peper en thin door sijn onderdaenen of wie het ook zy, ter sluyk uitgevoerd worden, maar verbind sig ook dat alle vaarthuygen, welke met peper of thin elders buyten Batavia heen willen, door de Compie en den sulthan geconfisqueerd [zullen worden], neemende den koning aan daarvan syne onderdaanen jaerlijks de nodige narigt te geven, opdat yder sig daarna kan gedragen en sig wagten voor schade.

6. Ten sesde; om die sluykeryen te beter te ontdekken en te weren, so sal het de Compagnie met speciale renovatie van 't 8

articul van t'contract van het jaar 1722, vry staan, allerwege langs de Palembangse rivier en desselfs uytgangen na zee toe, daar zulks nodig sal wezen, niet alleen vaartuygen te zenden en te houden, maar ook wagthuizen, hetzy aan de wal dan wel op rakkets[384]) of houtvlotten te setten, mitsgaders alle aankomende en uytgaande vaartuygen, waarop eenige suspicie soude mogen vallen, te viseteren, en daarin op versoek van s'Compagnies opperhoofd door de sabandhaars[385]) van den sultan, de behulpzame hand geboden moeten werden, sullende by bevinding van peper of thin, amphioen en lywaten, niet bij de Comp[ie] ingekocht, die vier articulen alsdan ten behoeve van de beide partheyen worden geconfisqueerd.

7. Ten sevenden; wyders permitteerd de Compagnie aan den koning sijn ingezetene, behoorlijk met Compagnies passen voorzien, de vaert na buyten, in diervoegen als deselve van ouds gepermitteerd is geweest, namentlijk bezuiden Palembang direct na Batavia sonder en passant Bantam te mogen aandoen; voorts beoosten Batavia en so ver sig Java uitstrekt, wijl de vaert aan de Palembangers toegestaan is om sig van zout, rijst en andere noodwendigheden in de huyshouding te voorsien, waartoe de vaart, soover sig Java uitstrekt, in allen opsigte voldoende is; mitsgaders bewesten Palembang tot Malakka toe, dog, gelijk de Gouverneur-Generael en de raden van India omtrent deze laatste vaert altoos moderatie en inschikkelijkheyd gebruykt, en dus op verzoek van den vorst gepermitteerd hebben na Siam en op andere plaatsen passen te verleenen, excepto benoorden Siam, soo is de Compagnie genegen en neemt aan om ten opsigte van de vaart bewesten Palembang in 't vervolg mede alle inschikkelijkheyd en billijkheyd te gebruyken en permitteerd dus aan de residenten om op versoek van den sultan passen na eenig ander district of plaatsen te verleenen, mits die vaart niet tot verbodene plaatsen g'extendeert of onder het een of het ander pretext een verbooden sluykhandel gedaan worden. Nemende de koning aan om daartegen de noodige voorsieninge te doen en dus geen passen te verzoeken of te laten geven als voor en aan brave handelaars, en voor welker eerlijk gedrag en handel Sijn Hoogheyt kan instaen.

8. Ten agtsten; daarentegen sal alle vaart van Palembang na China en van China na Palembang verboden zijn en blyven, en beloofd Zyne Hoogheid dus deselve vaert niet alleen na vermogen tegen te gaan en te beletten, maar ook de jonken, die van China

384) Maleis rakit, bamboevlot.
385) havenmeesters.

op Palembang ten handel mogten komen, dadelijk te doen confisqueeren, alsmede syne onderdanen, die de vaart van Palembang, Banca en Bliton naar deswaars [386]) mogten ondernemen, met gelyke poenaliteit en een eeuwige gevangenisse straffen, alsmede soo den sultan mogte te hooren komen dat de residenten of eenige dienaren eenige morshandel dreven in thin en peper, zal den sulthan verpligt zijn om daarvan aan Haar HoogEdelhedens per missive ten eersten kennis te geven, ten eynde sulks kan belet worden door de kruysers of die daartoe uytgesonden worden.

9. Ten negenden; beloofd Zijn Hoogheyd de zeerooveryen niet alleen na vermogen tegen te gaan en te weeren, en geene van zoodanige, dewelke haar daarmede ophouden, in zijn rijk te zullen admitteeren, maar aankomende als dieven en moordenaars te sullen doen ter dood straffen, maar ook ten dien eynde, syne onderdaanen te verbieden, om iets het geringste, hetzy slaven of eenige andere goederen, van deselve te koopen of daarmede eenige onderhandelinge houden, En ontwarende dat zulks contrarie sijn verbod geschied is, de contraventeurs ten scherpsten te straffen, gelijk de Comp[ie]. sig mede verbind dat geen het minste gewelt of ongelijk aan de onderdaanen van 't Palembangse rijk, in straat Banca, de rivier van Palembang of elders zal worden aangedaan, met belofte om de overtreders in desen, of de daders van eenig misdrijff, na rigeur te sullen straffen, gelijk de koning insgelijks aanneemt om sijne onderdaanen in diergelijk geval na merite te corrigeren.

Ten tienden; zal van beyde partheyen, soo de Nederlanders als Palembangers, yder heer en meester blyven over zijn eygene onderdaanen en dienaren, en sullen de overloopers, hetzy vrygeboorenen of slaven, wederzijds ter goeder trouwe werden overgegeven, al waar het ook dat eenige van 's E. Comp[ies] subjecten den Mahometaanschen godsdienst hadden aangenomen. En ook sal een yegelijk by voorval van ontstaene questiën tusschen wederzijdsche onderdanen, sijn eygene na de regtmatigheyd straffen, en geen judicature over den anderen vermogen te oeffenen. Dog over de vreemde natiën en coopluydeen, tot Palembang woonende, of met 's E. Comp[ies] licentie aldaar ter negotie als anders aankomende, voorts nog de bewoonders van de spruyt Songyouwer, [387]) gelegen agter 's E. Comp[ies] logie, zal het opperhoofd van de Nederlandsche Compagnie, gelijk als by de geciteerde tesamentrekking der oude contracten van den 15 Januarij 1691

[386]) China.
[387]) 's Compagnies loge lag tussen de Sungai Auer en de Tangga Pandjang.

bedongen is geweest,[388]) het gezag en gebied hebben, om deselve te regten en in haare saeken voort te helpen, daar het noodig zal zijn.

Alle welke poincten en andere articulen dusdanig zijn besloten en op 't nieuw uyt de naam en vanwegens de Generaele Nederlandsche Compagnie met den Sulthan Ratoe, koning van Palembang, den kroonprins, genaamt Pangerang Ratoe, nevens de verdere rijksgrooten van dat rijk, soo voor hun als hunne nakomelingen en wettige successeuren. Zijnde hiervan drie eensluydende actes in de Nederduytsche en Maleydsche taal gemaakt en door wederzijdsche parthyen met behoorlyke signatuure bekragtigt, omme wyders nog nader door Sijn HoogEdelheyt, den Gouverneur-Generael en de raden van India tot Batavia, geapprobeert, geratificeert en mede onderteekend en met het groot zegel van de E. Compagnie bekragtigt te worden, ten einde er een voor Haar HoogEdelhedens voormeld tot Batavia, een voor den Palembangschen sultan en een voor 's Comp^les opperhoofden tot Palembang weesen mag.

Geschreven en gedaan tot **Palembang**, binnen het hof van sulthan Ratoe in het jaar van Jesus Christus 1763, op Woensdag den dag van de maand Juny sijnde den 15^en, en na de Mohammedaansche stijl in het jaar 1176, genaamt Ba, den 2^n dag van de maand Adjië,[389]) 's middags.

(w.g.) **H. J. de Heere, Isaäc Mens, J^s Berckhout.** Volgt 's Compagnies zegel in rood lak en het zegel van den Sultan onder de Maleidsche tekst.

In Rade van Indië werd bovenstaande Acte van Renovatië op 26 Augustus daaraan volgende geratificeerd.

MXXXVII. SUMATRA'S WESTKUST.

5 Juni 1763.[390])

Herhaalde onenigheden tussen de XIII Kotta's en de „strandvolckeren" aan Sumatra's Westkust waren aanleiding dat de commandeur van de Westkust, Christiaan Lodewijk Senff, de hoofden van die Kotta's naar Padang ontbood. Slechts 5 van de 13 Kotta's kwamen op.

---

388) Zie *Corpus* III, blz. 546 e.v.
389) De maand Hadji of Dzul-Hidjah.
390) Uit het *Contractenboek* XVII (no. 25) op het Arsip Negara te Djakarta.

Contract van vreede, vriendschap en koophandel, geslooten tusschen den commandeur Christiaan Lodewijk Senff, uit naam van den Staat en de Generale Geoctroyeerde Oostindische Compagnie der Vereenigde Nederlanden aan de eene

en de gezamentlyke hoofdregenten en inwoonders van de **Tigablas Cottas** aan de andere zyde.

1. Alle oude vorderingen, verschillen en oneenigheden zullen vergeeten en vergeeven zijn, en niet meer daaraan gedagt, nog van nieuws opgehaalt werden, dog de oude contracten van anno 1724 en 1741 [391]) zullen in wezen blyven en stand grypen, voorzoverre derzelver inhoud in deesen niet verandert of tegengesproken is.

2. Daar zal tusschen d'Ed. Comp[ie], haar onderhoorige, de inwoonders van **Padang** en de gezamenlijke regenten en inwoonders van de **Tigablas Cottas** van nu voortaan opgerigt worden en tot der eeuwigheid stand grypen eene opregte vreede, vriendschap en eensgezindheyd, zodanig dat de eene de ander niet zal moogen beleedigen. Maar wel zullen beyde parthyen verpligt weesen, elkander in alle billijkheyd te helpen en bystand te verleenen, tot bevordering van het weerzijds welzijn, en tot onderhouding en aanqueeking van de gemeene ruste.

3. De vyanden van de eene, zullen ook voor vyanden van de andere gehouden en aangemerkt werden. Ten minste zal de eene niet vermoogen de vyanden van de andere te helpen, of met raad en daad te ondersteunen, maar wel verpligt wesen zijn best te doen om de oorlogende of twistende parthyen te bevreedigen, en de gereezene onlusten in der minne by te leggen.

4. Byaldien een inwoonder van de Tigablas Cottas geneegen mogte weesen in de beneedenlanden te koomen woonen, om op eene eerlyke wyze zijn brood te zoeken, zal hem zulcx niet alleen vry staan, waar en ter plaatse hy zelfs begeert, maar hy zal ook dezelfde bescherming en voorregten als een ander inwoonder van de benedenlanden genieten, mits hy zich onderwerpt aan de gebruyken en wetten, die hier stand grypen, tot zoverre, dat, als hy dezelve overtreedt of eene groove misdaat daartegen pleegt, hy na bevinding van zaaken daarover in boete beslagen, of zelfs met de doot gestraft zal mogen werden, zonder dat de regenten of

---

391) Het contract van 1724 is mij niet bekend; dat van 1741 in *Corpus* V, blz. 320 e.v.

andere inwoonders van de Tigablas Cottas vermoogen zullen zich daartegen te verzetten of de uitvoeringe aan 't vonnis tragten te beletten.

5. Wanneer eenige slaven haaren liifheer in de benedenlanden verlaaten en zig naar 't gebergte begeeven mogten, hetzy uit eygene vrye wille, dan wel door opstooking of misleyding van andere, zullen de regenten van de Tigablas Cottas niet alleen die slaaven, maar ook dengeenen, die dezelve vervoerd heeft, opvatten en aan den commandeur terugsenden moeten. — En zal in zulken gevalle voor ieder slaaf, die op die wyse teruggebragt werd, aan haar betaald werden thien swaare rijxdaalders van 60 stuivers ieder, aan goed gangbaar geld.

6. Dewijl de benedenlanden in 't geheel en alleen onder de magt van de Edele Compagnie staan, zodanig, dat zy voor 't welzijn van derselver inwoonders zorgen, haar tegens alle overlast beschermen, en ook de gemeene ruste bewaeren moet, zoo zal het de regenten van de Tigablas Cottas geenzinds vrystaan zich te bemoeyen met hetgeen d'Ed. Comp[ie] daaromtrent goedvinden of in 't werk stellen mogte, vooral niet met iets, wat de regeering betreft, of dat regenten aangestelt of afgeset, dan wel gantsche negoryen over oproer en ongehoorzaamheid gestraft werden, alzoo min als de Ed. Comp[ie] of haare onderhoorige vryheid zullen hebben, zulke inwoonders van de Tigablas Cottas in haare bescherming te nemen, of derselver zaak zig aan te trekken, die de voormelde regenten mogten goedvinden over hun boosdoen te straffen.

7. Ook zullen de regenten verpligt wezen dezulke, die zomtijds haare bescherming verzoeken, of op eene andere wyze haar teegens de Ed. Comp[ie] of haare onderhoorige in de beneedenlanden opstooken mogten, niet alleen van de hand te wijzen, maar ook ten eersten den commandeur daarvan kennis te geven, en hem, des mogelijk, zelfs toe te zenden de brieven, die aan haar geschreeven, dan wel andere teekenen, die ten dien eynde aan haar gezonden zijn.

8. Nademaal de koophandel tot gerief en voordeel van een land strekt, en de conversatie en vriendschap van dies inwoonders daardoor ook grootelijks aangequeekt werd, zoo zullen de onderhoorige van beyde contracteerende parthyen, niet alleen volkomen vryheyd hebben, hunne producten, manufactuuren en benoodigtheeden van en aan elkander te koopen, te verkoopen en te verruylen naar eygen welbehagen, maar men zal ook alle mogelyke middelen in 't werk stellen, om te maken, dat die onderlinge koop-

handel, hoe langer hoe meer tot beyderzijds voordeel uitgebreydt en vermeerdert werde.

9. Ten dien eynde zal de Ed. Comp[te] zorge draagen, dat zy althoos eene goede quantiteyt van lywaaten, zout en yzer hier in voorraad heeft, terwijl de regenten van de Tigablas Cottas zig verbinden, dat zy en haare onderhoorige vooral by geene Engelsche of andere particuliere negotianten te markt gaan, maar alleen van de Ed. Comp[te] of derzelver kooplieden haare lywaaten, zout, yzer en andere benoodigtheden haalen en koopen zullen. En dat zy toestaan, dat alle goederen, die by haare landzaaten bevonden werden van andere dan de Ed. Comp[te] of haare kooplieden gekogt te zijn, verbeurt zullen weezen ten behoeve van dengeenen, die dezelve ontdekt en agterhaalt.

10. Maar aangezien het tot bevordering van eenen onderlingen voordeeligen handel voornamentlijk noodig is, dat alle valsheyd en bedrog, zooveel mogelijk, tegengegaan en het goed vertrouwen gehandhaaft werde, en men egter uyt de ondervinding weet, dat het in de Tigablas Cottas verscheyde menschen geeft, die het goud vervalschen en selfs valsche munten slaan, zo zullen de regenten niet alleen zorge draagen, die boosdoenders in den verderen voortgang van hun werk te stuyten, en uyt te roeyen, maar de Ed. Comp[te] zal ook vryheid hebben alle degeene, die eenig valsch goudt of geld in de beneedenlanden brengen en uitgeeven mogten, te laaten vasthouden en volgens de wetten te straffen.

11. Inzonderheyd zullen de regenten van de Tigablas Cottas verpligt wesen de wegen in 't gebergte na en door haar land open en schoon te houden en de vreemde kooplieden, die dezelve passeeren moeten, tegens alle overlast te bewaaren, en haar des noodig alle vriendschap en bystand te bewysen.

12. En dewijl dit zeekerlijk eenige moeyte vereyscht, die vergoeding verdiend, en de Ed. Comp[te] geneegen is alle degeene, die met haar in opregte vriendschap leeven en tot bevordering van het gemeene welzijn iets in 't werk stellen, rykelijk te beloonen, zo verbindt zig de Ed. Comp[te] daarvoor jaarlijx eens, als eene vrywillige gift en geschenk te geeven aan iedere negory 8 zwaare rijksdaelders van 60 stuyvers ieder, sonder meer, welk montant hier op Padang, telkens ten tyde van de vasten, of het Maleidsche nieuwe jaar,[392]) in goede munte betaalt zal werden, aan zulke

[392]) Het einde van de Moslimse vastenmaand, de maand Ramadhan, wordt gevierd met een feest, dat door de Europeanen vaak, doch ten onrechte, nieuwjaar wordt genoemd. (Cs.)

hoofden en regenten, als tot dies ontfangst gequalificeerd zullen wezen en ten dien eynde in persoon afkomen.

13. Voorts zullen de regenten, ingevalle tusschen haare onderhoorige en die van de Ed. Comp[ie] eenige verschillen ontstaan mogten, niet vermoogen daarom terstond de vriendschap te breeken, maar zy zullen gehouden wezen, door gecommitterdens van den commandeur haar beklag te doen, ter welker presentie dan het voorval onderzogt en volgens de billijkheyd in der minne afgedaan werden zal.

14. Dog ingevalle zy contrarie dit te werk gaan, of op eene andere wyze de gemaakte voorwaarden overtreeden, dan wel in 't geheel zig vyandig toonen en de wegen sluyten mogten, zal het voormelde douceur niet alleen niet aan haar uitbetaalt werden, maar de Ed. Comp[ie] zal vryheyd houden alle degeene, die zig van haaren landaart in de beneeden landen mogten hebben ter needer gezet, als eerlooze menschen te verjaagen en alle hare goederen en bezittingen verbeurt te verklaaren.

15. Alle deese poincten, invoegen voormeldt, bedongen en vastgestelt zijnde, zullen zonder de minste afwyking heylig onderhouden, en tot meerdere bevestiging van de naarkominge dier belofte, door de contractanten niet alleen eygenhandig onderteekend, maar ook solemneel beëedigt werden.

16. Maar aangesien thans niet meer present zijn, die de plegtigheyd verrigten kunnen, als de hoofden van de volgende vijf negoryen, te weeten: **Solok, Salays, Gouque, Gouw** en **Pandjacallen,** zoo zal dit contract ook maar alleen ten haaren opzigte formeel stand grypen; dog ten belange van de overige agt negoryen niet als bij provisie en zo verre, dat derzelver regenten het voormelde douceur en de verdere voorregten niet genieten zullen, tot zy in persoon afgekoomen zijn en dat contract insgelijx onderteekent en beeëdigt hebben. Ook zal dit contract ten regarde van d'Ed. Comp[ie] van heeden af wel ingaan en standgrypen, dog meede maar by provisie, tot zo lange daarop zal verzogt en erlangt wezen de ratificatie en approbatie van Haar HoogEdelheedens, de Heeren der Hooge Indische regeering te Batavia.

Aldus gedaan, gecontracteert, geteekent en beëedigt, ter presentie van de gezamentlijke raadsleeden, benevens den panglima en de twaalf panghoulous van Padang, in 't Neederlands Fort te **Padang,** den 5[en] Juny 1763.

(was geteekent) **C. L. Senff, H. van Staveren, J. A. Thierens, J. Frederiks, B. F. Forcade, J^e. J^e. Hes.** Ter zyde stond 's Comp^{lms} zegul, in roode lacque gedrukt en daar bygeschreeven: Ter ordonnantie van den WelEdele Agtbaare Heer Commandeur en Raad (was geteekent) **B. F. Forcade,** Secretaris.

MXXXVIII. DJAMBI.

16 October 1763. [393])

Even als met Palembang wenste de Hoge Regering ook met Djambi een nieuw contract te sluiten, vooral omdat de overeenkomst van 1756 niet geheel was uitgevoerd. Onder meer had Djambi het beloofde gezantschap naar Batavia nimmer gezonden. Ook hier had het heel wat voeten in de aarde, eer het document door den sultan, de pangérans en verdere rijksgroten was getekend (Zie de *Missive van den onderkoopman en resident op Djambi, Ajax Fredrik van Solms, aan de Bataviasche regeering d.d. 16 Januari 1764*).

Acte van renovatie der vorige contracten tusschen de Nederlandsche Oostindische Compagnie en de successive koningen van 't **Jambyse rijk**, neevens nog eenige andere articulen van verdrag, gemaakt en geslooten tusschen Zulthaan Anum Sirie Ingalaga, nevens de verdere rijksgrooten van 't gemelde rijk ter eenre, ende uyt name en vanwegens Zijn Edelheid, den Hoogedelen en Grootagtbaren Heer Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur Generaal, en de Eedele Heeren Raden van Nederlands-India, door evengemelde Haar Hoogedelens resident alhier, den ondercoopman Ajax Fredrik van Solms, ter andere zyde.

1. Eerstelijk werd beslooten dat 'er een altoosduurende vreede en vriendschap zal zijn tusschen de Nederlandsche Comp^{lie} en den koning van **Jamby**, mitsgaders desselvs nakomelingen en successeuren, met wederzijdse betuyging dat d'oude verbonden, en wel speciaal die op den 16 Juny 1643 [394]) met den commissaris Pieter Soury, den 20^{en} Augustus 1681 [395]) met den commissaris François

---

[393]) Uit de *Overgekomen brieven 1767*, 2^{de} boeck, folio 507 en volgende.
[394]) Lees: 6 July 1643.
[395]) Lees: 5 Augustus 1681.

Tak, den 15^en^ Augustus 1683 [396]) met den commissaris Willem Harting, item den 10^en^ September 1711 met den coopman Abraham Patras en den 21^en^ October 1721 met den laastgemelde als commissaris en afgezant van Hoogstgemelde Haar Hoogedelhedens, alsmede van den 1^en^ Juny 1756 door 's Zulthans gesanten, Pangerang Nata Witjaya Mancoenagara c.s. met den opperkoopman en resident tot Palembang, Huybert Jan de Heere en de successive koningen van Jamby gemaakt en geslooten zijn, [397]) by desen werden gerenoveert en vernieuwt, met wederzijdse begeerte dat deselve van die kragt en waarde zullen blyven werden gehouden en nagekomen, alsof deselve van woord tot woorde desen waren ingelijft, voor sooverre egter deselve dese tegenwoordige nieuwe overeenkomste niet contrarieeren ofte daardoor werden te niet gedaan.

2. Voorts beloovd de Zulthan nevens de gezamentlyke rijksgrooten van Jamby om twee maanden naar 't teekenen deses contracts een aansienlijk gesandschap naar Batavia aan Haar Hoogedelhedens, de hoge Indiasche Regeering, te zullen zenden, om te voldoen aan den inhoud van het contract, door Zijn Hoogheits gezanten met de opperkoopman De Heere tot Palembang gesloten, alsmede om hoogstdeselve te bidden, dat d'E. Comp^le^ 't Jambyse rijk, gelijk bevorens, weer onder hare bscherming gelieft te neemen, 't gunt d'E. Comp^le^ insgelijks van den Zulthaan en rijksgrooten van Jamby begeerd, om namentlijk deselve, nevens hare dienaaren en onderdaenen in 't door haar opgeregte fort aan de Compe [398]) mede te beschermen, deselve daarin te helpen mainctineeren en tegens alle geweld en vyandelyke aanvallen te verdedigen.

3. En betreffende de schadeloosstelling wegens 't verlies, dat d'E. Comp^le^ geleden heeft by d'opbrake van haar comptoir alhier door den resident Aalders [398]) en welke den Zulthaan nevens de verdere rijxgrooten uyt den jongsten brief van Haar Hoogedelhedens, den Gouverneur-Generaal en de Raden van India, aan welgemelde Zijn Hoogheid, gezien hebben, dat na aftrek van de tot Palembang geconfisqueerde goederen zyner zendelingen nog

---

396) Lees. 11 Augustus 1683.

397) Zie voor deze verdragen respectievelijk *Corpus Dipl.* I, blz. 407 e.v.; III, blz. 275 e.v. en 324 e.v.; IV, blz. 385 e.v. en 529 e.v., alsmede hiervóór, no. CMXCVI.

398) De rivier Kompeh, een van de delta-mondingen van de Batanghari beneden de stad Djambi.

399) Zie de inleiding op het contract van 1756, no. CMXCVI.

monteeren een somma van f 62.650 of Spaense realen 19578½, zoo bekend den Zulthaan en rijxgrooten gemelde bedragen wezentlijk schuldig te zijn, en beloven dierhalven die schuld, soodra immers mogelijk, te zullen voldoen; in welke tusschentijd egter den Zulthaan en rijxgrooten van hooggemelde Haar Hoogedelens versoeken, om deselve behulpsaam te zijn, dat de na Palembang vertrockene en in de bovenlanden aldaar zig onthoudende peperplanters ten spoedigste weer van daar na herwaarts retourneeren, ten eynde t'eerder in staat te geraken om Haar Hoogedelens begeerte in desen te kunnen voldoen.

4. Wat aangaat 's E. Compagnies versoek en begeerte van den Zulthaan, om dezelve voor altoos in 't gerust bezit van 't reeds voltooide fort aan de Compe te laten en haren resident aldaar te laten blyven resideeren, alsmede te beloven en gestand te doen dat de verplaatsing van 's E. Compagnies logie met desselfs volkome toestemming en goedkeuring is geschied, om redenen de vorige plaats, daar d'oude logie gestaan heeft, veels te ver van zee is afleggende om een wakend oog te kunnen houden op de zeerovers en ander slegt volk daar buyten, zo verklaard den Zulthaan nevens desselvs rijksgrooten, dat die voormelde verplaatsing, om redenen gemeld, met derselver volkome toestemming en genoegen is geschied en dierhalven ook, en ingevolge Haar Hoogedelens begeerte, voor altoos zal stand grypen.

5 Aan de Patchinas gasten [400]) staan den Zulthaan en rijxgroten toe en geven deselve volkomen magt, om zonder beletsel of verhindering met haare vrouwen en kinderen en al hun huysgezin van boven op te breken en zig aan de Compe komen ter neder zetten, ten eynde aldaar onder d'ordre en 't gebied der E. Comp[ie] te staan, zo als bevorens boven op Jamby in gebruyk is geweest.

6. Almede beloofd hy, Zulthaan, neevens de gezamentlyke rijxgroten, dat dezelve ingevolge 's E. Comp[ies] begeerte alle d'onderdanen van 't Jambyse rijk niet zullen tegenwesen of beletten, byaldien deselve genegentheid mogten hebben om almede met hun huysgezin op te breken en zig by of omtrent 's E. Comp[ies] logie terneder te zetten, terwijl den Zulthaan verzoekt, dat het den Gouverneur Generaal en Raden van India behagen moge, om hem aangaande de verplaatzing zynes dalms [401]) by of omtrent de Compe, desselfs oude verblijf te mogen laten blyven bewonen,

[400]) Versta: de bewoners van Petjinaän, onderdanen van de Compagnie. Zie noot 1 op blz. 525 van *Corpus* IV.

[401]) Dalem of paleis.

wegens de swarigheden en obstaculen, die deze verplaatsing zou na sig slepen; belovende daarentegen den Zulthaan en rijksgrooten, dat deselve een der princen of rijksgroten zullen benoemen en aanstellen om zig aldaar 's Zulthaans wegen ter woon te gaan ter needer zetten, ten eynde met den resident aldaar 's E. Comp[ie] en rijks belangen met malkanderen te behertigen en tot wederzijds welzijn te handhaven.

7. En aangaande 's E. Compagnies versoek aan den Zulthaan om voortaan geene vreemde handelaars of Jambyneesen met hunne handelvaartuygen na boven te laten vertrecken maar aan de Compe te laten blyven leggen om aldaar hunne handelwharen te demanueeren, dog gemerkt dese plaats voor alsnog geene bewoonders heeft om van de handelaars de wharen te kunnen kopen en dierhalven veele swarigheden daaruyt zouden resulteeren, zo versoekt den Zulthaan en rijksgroten den Gouverneur-Generaal en Raden van India 's E. Compagnies resident aldaar te gelasten om alle voorschreven handelvaartuygen, gelijk bevoorens, licentie na boven te verleenen, tot tijd en wylen de Compe zal bevolkt en den handel aldaar gestapuleerd zijn; belovende den Zulthaan ter goeder trouwe d'uyterste zorg en oplettentheid te zullen laten gebruyken, dat d'E. Compagnie ten aansien van haren handel, sodanig als deselve by 't 6[de] articul van 't contract, met Abraham Patras gesloten en bevestigd, gestipuleerd en bepaald staat, daardoor geen de minste schade of nadeel komen te lyden, zullende in gevolge van dien alle handelaars, sonder onderscheid, gelijk van ouds, de visitatie van den resident onderworpen blyven, alsmede de vreemdelingen direct onder d'E. Comp[ie] en derselver ordres, dog de Jambyneesen onder 't hoofd, dat den Zulthaan aldaar zynen't wegen zal plaatsen, sorteeren.

8. Voorts is besloten en vastgesteld dat den Zulthaan en rijxgrooten de bovenlanders, Manicabers en Limoenders,[402]) zullen laten waarschouwen en animeeren, om met hunne handelwharen na de Compe te komen afzacken en aldaar 's E. Comp[ie] negotie voor hunne producten te ruylen of te kopen en te verkopen; 't welk den Zulthaan beloofd dat almede zal geschieden van alle desselvs onderdanen in Zijn Hoogheits onderhorige staaten en landen.

9. Al verders beloofd en verbind zig den Zulthaan nevens de verdere rijksgrooten om alle de bevoorens geruyneerde peper-

---

[402]) De bewoners van het stroomgebied van de Limun, een zijrivier van de Tembesi, zuidelijk van Sarolangun. (Cs.)

thuynen ten spoedigste te zullen laaten herstellen, de peeper ten eersten aan te planten, dies cultuure soo hier als in de bovenlanden en in andere Zijn Hoogheits onderworpene provintiën, ieverig te doen voortzetten, mitsgaders d'uyterste zorg en oplettentheid gebruyken, dat dien korl niet ter sluyk vervoerd, maar alleen aan d'E. Compagnie teegens de gestipuleerde prijs by 't tractaet van den 21^{en} October 1721, tusschen den Zulthaan Astra Ingalaga en hooggemelde Haar Hoogedelens commissaris en afgezant Abraham Patras geslooten, bekend gesteld, geleverd werde, verzekerende deselve daarenboven aan den Gouverneur-Generaal en de Raden van India by desen op 't dierbaarste, dat dit articul niet alleen van haar selvs, maar ook van hunne nakomelingen ten allen tyde zal werden nagekomen en agtervolgt, waarentegen deselve Haar Hoogedelens medelyden en medewerking ten aansien deses articuls zijn verwagtende, en 't versoek by art. 3 hier voormeld, herhalen.

10. Waarentegen den Gouverneur-Generaal en de Raden xan India aan den Zulthaan beloven 't Jambyse rijk van nieuws onder hare bescherming te neemen en ter goeder trouwe teegens alle geweld en vyandelyke aanrandingen te helpen verdedigen, alsmede Zyne Hoogheid van de by so-even gemelde tractaat met Abraham Patras, art. 4, bepaalde voordeelen op den uytvoer van de peper te zullen laten jouiseeren.

Alle welke nadere poincten dusdanig zijn vastgesteld, besloten en opnieuws bevestigd uyt name en vanwegens de Generale Nederlandsche Compagnie met den Zulthaan Anum Sirie Ingalaga, koning van Jamby, nevens de verdere grooten van dat rijk, soo voor hun als hunne nakomelingen en wettige successeuren. En weshalven er ook drie eensluydende schriften en actens in de Neederduytsche en Maleytse talen hiervan gemaakt en van wederzyden met behoorlyke signatuuren bekragtigd zijn, omme wyders nog nader van den Gouverneur Generaal en Raden van India tot Batavia sodanig g'aprobeerd, ondertekend, geratificeerd en met het grootzegul der E. Compagnie bekragtigd te werden, ten eynde er een voor Haar Hoogedelens, de Hoge Indiase Regeering tot Batavia, een voor den Jambysen Zulthaan voormeld en een voor 's Compagnies resident alhier wesen en verblyven moge.

Geschreven en bevestigd tot **Jamby** binnen het hof van den Zulthaan Anum Sirie Ingalaga in 't jaar Jesu Christi 1763, den 16^{den} dag van de maand October, en na de Mahometaanse stijl in

't jaar 1177, den 6^en^ dag van de maand Rabi Ossanie,[403]) op Sondag ten drie uuren 's namiddags — geteekend — **A. F. van Solms.**

Ter zyde stond 's Compagnies zegul, in roode lacque gedrukt.

In margine stond: Nota: Het origineel Maleids van desen was gezegelt met 't zegel van den koning en rijksgroten, en door deze alle ook getekend.

Ratificatie door de Hooge Regeering, in vergadering van 23 Maart 1764.

Over den inhoud van het tractaat, 't welk de onderkoopman Ajax Fredrik van Solms den 16 October des voorleden jaars uit naam der Nederlandsche Maatschappy met den kooning en rijksgrooten van **Jambi** geslooten heeft, zijnde gedelibereerd, en in aanmerking genomen dat gemelde Van Solms de hem in mandatis gegevene poincten op eene redelyke voldoende wyze bedongen heeft, voornamenlijk de schadeloosstelling van het verlies, by de voorige opbraeke van Jambi geleeden, het zenden van een plegtig gezantschap naar herwaards, den privatieven handel der Nederlandsche Compagnie, enz. zoo is goedgevonden en verstaan het even gemeld tractaat by dezen te approbeeren en ratificeeren, mitsgaders van deese ratificatie te doen formeeren eene acte in communi forma, om dubbel naar Jambi gezonden te worden, het een voor den koning, het ander voor 's Comp^les^ comptoir, terwijl een derde afschrift zal gevoegd worden by het hier ontvangen en geseponeerd exemplaar van 't tractaat.

Batavia in 't casteel, op dato voorschreven — was getekend — **P. A. v. d. Parra, L. Hooreman, J. v. Riemsdijk, J^n^. Schreuder, H. van Basel, R. de Klerk, N. Hartingh, L. Taillefert, M. Romp, M. T. Hilgers, P. Haksteen, W. A. Alting** en **Im. Will. Falck,** Secretaris.[404])

---

[403]) Bedoel is Rabi'ul-achir. (Cs.)

[404]) Den 2^den^ October daaraan verschenen Djambische gezanten in Rade van Indië.

MXXXIX. KOROMANDEL.

23 Januari 1764. [405])

Bij onderstaande documenten werden de oude rechten van de Compagnie in Tandjore bevestigd. Ondanks de dateringen — respect. 23 en 24 Januari — moet het tweede document, door den vorst zelf verleend, aan het eerste zijn voorafgegaan. Dit toch is een gespecificeerd bevel tot uitvoering van 's vorsten caul.

Translaat eener Maratyse takiet-parwanna, [406]) luydende als volgt:

Ingevolgen het bevel van den vorst Thoelaja Maharaasje Sahib werd deese takiet-parwanna gerigt aan de jonkeniers [407]) in de landen van **Tansjour** door Malhaji Ghadderauw.

Dewijl het altijd de gewoonte is geweest om voor de doeken en lywaaten, uyt alle kanten van 's vorstens gebied voor de Hollandsche Comp[ie] naar Nagapatnam aangebragt werdende, maar halve thol te neemen, zo werden U.E. gelast zulx in het vervolg meede zonder fout naar te koomen, teffens zorge dragen dat de Zuyd en Noord door U.E[a]. gerecommandeerd werden 't selve insgelijx in agt te neemen.

Moetende ook de dienaaren van d'E. Comp[ie], derselver cooplieden en andere, met hare palinquins [408]) of paarden in hunne reyse heen en weder ongemolesteerd, mits vertoonende een dastek, [409]) met 's Comp[ies] segul bekragtigd, laaten passeeren met haar goederen, zonder deselve te openen of visiteeren, dan wel te pretexteeren dat tot haar doortogt eerst ordre moet komen van de soubedaars en hoofdjonkeniers; kunnende ook den toevoer, zoo van granen als andere eetwharen, na Nagapatnam, mits de gewoone thol genietende, in geenen deele belet, nog te Chikil meer bouticquen aangelegd werden.

Uyt kragte van gemelde ordre moet dit alles wel in sijn werk gaan zonder d'E. Comp[ie] in het minste molest aan te doen, want de wederspannigen zullen in cas contrair vervallen in de straffe van den duan.

---

[405]) Uit de verzameling der *Kamer-Zeeland, no. 8368*, afdeeling V, blz. 222 en volgende. Ook in de *Overgekomen brieven 1774*, 10[de] boeck, folio 709 en die van *1776*, 11[de] boeck, folio 341 verso.

[406]) Takid en parwanna betekenen beide: bevelschrift. Tandjore stond onder een Mahratten-dynastie. (Cs.)

[407]) tolgaarders. (Cs.)

[408]) Palankijns of draagstoelen.

[409]) Destek, vrijbrief of paspoort. Zie *Corpus* IV, noot 1 op blz. 276.

Hiervan moeten copyen genomen en 't origineel aan d'E Comp[ie] weder overgegeeven werden.

Onder stond: Sahie

Lager: Sanarba Sitham Mayalaff, den 20[n] van de maand Maherasep [409a]) — anno 1764, den 23[e] January —

Nog lager stond het zegul van **Malhayi Ghadderauw,** in swarte inkt gedrukt.

MXL. KOROMANDEL.

24 Januari 1764. [410])

Zie de inleiding bij het voorgaande document.

Cauwl, door den vorst Thoelaja Raja Sahib aan de beste Hollandse Comp[ies] gouverneur te Nagapatnam, Christiaan van Teylingen, verleend.

Tot confirmeering der cauwls, bevoorens door myne nu zalige voorzaten afgegeeven, werd het jegenswoordige verleend om bewaard te werden en daarop gerust te zijn.

Onder stond: Soehoersan Arba Sitayn Mayaalaff, den 21[en] van de maand Rasjep anno 1764 — den 24[en] January —

N.B. Bovenaan staat het vorstelijk zegul, in swarte inkt gedrukt, dog de letters, daarin te vinden, zijn niet leesbaar.

MXLI. MALABAAR.

31 October 1764. [411])

De verdragen met de vorstjes uit het geslacht Payenchery, d.d. 13 Januari 1710 (*Corpus IV, blz.* 346 e.v.) en 28 September 1754 — hiervóór, no. CMLV — werden niet nauwgezet nagekomen, waarom op aandringen van den commandeur van Malabaar, een nieuwe, beter geredigeerde overeenkomst werd aangegaan.

Overeenkomst, waarby de hoofden van de drie familiën van **Payenchery-Nairo,** namens Manattam Parom-

---

[409a]) Blijkbaar is hier evenals bij no. MXL bedoeld de maand Radjab, de 7[e] van het Moslimse jaar. (Cs.)

[410]) Uit de verzameling der *Kamer-Zeeland, no. 8368,* afdeeling V, blz. 221. Ook in de *Overgekomen brieven 1774,* 10[de] boeck, folio 708.

[411]) Uit de *Overgekomen brieven 1776,* 23[ste] boeck folio 1082 en volgende.

batto Itty-oeny Coemaren, Panangattoe Itty-oeny Ramen en Oelatoe Itty-oeny Erawy, voor haar selve en derselver erfgenaemen met den E.E. Agtbaren heer commandeur en oppergebieder deser kuste, Godefridus Weyerman, wegens d'E. Nederlandsche Compagnye, vastgesteld hebben de ondervolgende praealable poincten, om door deselve in het vervolg stiptelijk g'observeert en naargekomen te werden, te weeten:

1. Approbeeren, ratificeeren en houden in deesen voor g'insereert alle tractaaten en verbintenissen, dog wel voornamentlijk het verbond, in 't hoofdquartier van het campement tot Chettua, op den 13^de^ January 1710 naar de Hollandse reekening, en na de Mallabaarse stijl den vierden van de maand Magaram 885 met den toenmaligen Edelagtbaren Heer commandeur Barend Ketel en onse voorzaaten geslooten, beloovende deselve volgens dies inhout in alle deelen stiptelijk na te sullen koomen, met onderwerping aan de poenaliteyten, in contrare gevallen daertoe gestatueert.

2 Alhoewel wy, op genoemde Payencherijs-Nairos: Manattam Parambatta Itty-oeny Coemaren, Panangatta Itty-oeny Ramen, en Oelatto Itty-oeny Erawy, by ola van den 28^de^ September 1754 met den toenmaligen Edelagtbaren Heer commandeur Fredrik Cunes aan d'E. Comp^le^ afgestaen hebben de thiendens der geregtigheeden van alle de landeryen, geleegen van Chettua af Zuydwaarts tot Pallepetty, soo die aan ons als onse vassalen toebehooren, benevens de helfte van de verdere geregtigheeden en inkomsten van de netten,[412]) messen,[413]) huysen en disteleerkeetels, item hoofdgelden, soo heeft de ondervinding echter geleerd, dat de wyse van die invordering niet altoos heeft geschieden kunnen sonder misnoegen en onderlinge twist onder onse familles te verwekken; voorts in rype overweeging genomen hebbende dat wy staan onder d'opperheerschappye van d'E. Compi^le^, welkers kragtdadige protectie wy dagelijks meer en meer ondervinden en genieten, en uyt dien hoofde gaarne onse erkentenisse willen betuygen en Haar Edele als onsen wettige opperheer doen genieten, sooals dat behoord, alle de voorregten en geregtigheeden, door ons by voorschreven ola van den 28^de^ September 1754 aan d' E. Comp^le^ afgestaan, soo staan wy alsnu toe en zijn met welmelde

---

412) Visnetten.

413) De eigenaardig gevormde messen, gebruikt voor het kerven in de bast der palmen, waaruit palmwijn bereid werd, z.g. tijfermessen. De tijferaars bebetaalden, evenals de vissers, zeker hoofdgeld.

Zijn Edelagtbare de novo overeengekomen, dat er van alle de thuynen en landeryen, item van de verdere inkomsten en geregtigheeden, als de fanums van hoofdgeld, van de netten, messen, huisen en disteleerkeetels, andermaal een generaelen en accuraaten opneem werde gedaan, ten byweesen van drie persoonen uyt onse famille; edog van welke opneem afgesondert zullen blyven alle sodanige thuynen en landeryen, die persoonlijk beloopen werden [414]) door het hoofd en de drie familles van Payenchery, tot onderhoud van derselver huysen en familliën, dewelke van het opbrengen der voorschreven thiendens zullen exempt blyven. Dog alle andere onser landeryen en thuinen, onder wat naam zulx ook weesen mag, die op de naam van cana [415]) als andersints by andere beloopen werden, sullen in gelijkstandigheyd der landeryen en thuinen onser vassalen onderworpen weesen aan het heffen der voorsegde contributie.

3. d'Inkomsten deeser thuynen en landeryen, ofte de thiende, die op deselve staat te werden ingevoert, met die verdere landsgeregtigheeden, daarvan komt de helft aan d'E. Comp[te] toe, en de weederhelfte aan ons familles, werdende de g'exceptueerde landeryen tot onderhoud bepaald in twee duisend Mallabaarse parras [416]) zaayens, en de thuynen, waarin de drie familiën personelijk resideeren, volgens het voormelde by articul 2.

4. De geregte helfte der voorschreven geregtigheeden, die ons toekomt, sal werden verdeelt in vier deelen, te weeten een gedeelte voor ons hoofd, en d'overige drie deelen ieder een gedeelte voor ons drie familles.

5. Alle dese geregtigheeden zullen ingevordert worden door het volk van ons en dat van d'Ed. Comp[te], waarvan behoorlijk verdeeling zal gemaakt werden, ider de helfte.

Aldus overeengekoomen en beslooten te **Triporatty** op den 31 October anno 1764, weezende na de Mallabaarse steyl den 21[ste] van de maand Julam des jaars 940, ten byweesen van Charcarre Tamban en Alecate Chowoer-namboery Samodaia van Triporatty [417]) — getekend met eenige Mallabaarse caracters by **Manat-**

414) Bedoeld is, die persoonlijk bewoond worden.

415) = kanam patanam, permanente verpachting van een stuk land tegen een vaste jaarlijkse pachtsom. (Cs.)

416) Parra is de naam voor een rijstmaat van circa 40 pond; ook voor een stuk land, dat zodanige hoeveelheid rijst oplevert.

417) Namboeri, Malabaars nambiaar, is een titel gevoerd door leden van de kaste der Brahmanen.

tam **Parambatto Itty-oeny Coemaren, Panengatto Itty-oeny Ramen, Oelatto Itty-oeny Erawy** en **Manattam Parambatto.**

In margine: Ons present — getekend — **J. B. van der Grijp** en **H^k. Dirksz.**

Onder stond: In mijn kennisse — was getekend — **A. R. Schutz.**

Lager: Voor de translatie — getekend — **S. van Tongeren,** gesworen translateur.

MXLII. MALABAAR.

1 November 1764. [418])

In aansluiting bij de overeenkomst van 31 October werd een dag later nog het volgende contract getekend.

Nademaal de drie familles van **Payenchery-Nairo** in den voorleede jaare, op ons dierweegens aan hun gedaan requisit, hebben g'accordeert dat in derselver districten en onderhoorigheeden's Compagnies-weegen is ingevoert een tabakspagt van Chettua af tot Palapetty toe, doch waaronder teffens ook begreepen zijn 's Comp^les tabakspagt tot Chettua, item de landen van Patalil Coilpadoe, beneevens de landen, van den koning Samorijn by d'E. Comp^le in sequestratie genomen, en waaraan gemelde familles eigentlijk niet kunnen participeeren, soodat se weegens het aandeel hunner districten genooten hadden vier duysend fanums. Maar nademaal die pagt seedert verhoogd is en consequentelijk haar aandeel meede dient te werden vermeerdert, waarom deselve thans komen aanhouden, soo hebben wy sulx hun wel willen accordeeren en toestaan, gelijk w'accordeeren en toestaan mits deesen aan gemelde Payencherijs voortaan 's jaarlijks uit meermelde pagt, wanneer de gelden daarvan onder ultimo Augustus sullen weesen binnengekoomen, daarvan tot een vaste tax te mogen genieten een somma van tweehondert rijxdaalders, bestaande in sesduysend en vier hondert Cochimse fanums, waarmeede deselve zich ten vollen gecontenteert houdende, oversulx de Chettuase bediendens, aan wien hiervan copia authenticq ter

---

[418]) Uit de *Overgekomen brieven 1766, 23^ste* boeck, folio 1087.

hand sal worden gesteld, gelast werden aan den inhoud deeser te voldoen.

En vermits gemelde familles ons hebben versogt hiervan een geschrift tot bewijs te moogen erlangen, soo hebben wy deesen doen expedieeren en eigenhandig onderteekend, sullende voormeld montant van ses duysend vier hondert fanums onder hen, Payencherijs, werden verdeelt in vier gelyke deelen, om daarvan een vierde gedeelte by den hoofd-Payenchery, en de overige drie vierde-gedeeltens genoten te werden door de drie familiën, ieder voor een vierde deel.

Triporatty, den eersten November 1764 — was geteekend — **Godefridus Weyerman.**

In margine stond 's Compagnies zegul, in roode lack gedrukt, en daaromme geschreeven: Ter ordonnantie van den Edelagtbaren Heer commandeur en oppergebieder, in deesen gemeld — was geteekend — **S. C. Saffin**, secretaris.

MXLIII. MALABAAR.

3 November 1764. [419])

Op de 3de November werden ten slotte alsnog enkele wijzigingen in de overeenkomst van 31 October goedgekeurd en contractueel vastgelegd.

By een schriftelijk overeenkomst door ons, hoofd en de drie familles van **Payenchery** met de Edelagtbaren Heer Godefridus Weyerman, commandeur en oppergebieder vanweegens d'E. Nederlandse Compie hier ter kuste Mallabaar onder dato 31 October jongstleeden aangegaan en geslooten, onder meerder afgestaan en gecedeert zijnde aan ende ten behoeve van Haar Edele, de geregte helfte der thiendens van de klapperthuynen en zaaylanden, staande onder onse jurisdictie, van Chettua af Zuydwaarts tot aan Palepetty, nevens de helfte van de verdere geregtigheeden en inkomsten der visnetten, tyfermessen, huisen, disteleerkeetels ende hoofdgelden, met dien verstande, dat de thuynen, waarin wy persoonelijk resideeren, en twee duysend Mallabaarse parra's zayens aan zaaylanden, nodig tot ons onderhoud, zullen g'exceptueerd blyven van de contributie.

En sedert by ons in aanmerking zijnde genoomen dat de

---

[419]) Uit de *Overgekomen brieven 1766, 23ste boeck*, folio 1085 en volgende.

landeryen, gehoorende aan onse tempel Triporatty insonderheyt van diergelyke opbrenging behoorde bevreid te weesen, uyt hoofde de inkomsten daarvan absoluit vereischt werden tot onderhoud van dien tempel, gelijk ook de bezittingen van Charcarre-Tambaan en Addy-Odijs [420]) in dit district seer gering en ja selfs niet toerykende sijn tot hun levensonderhoud, terwijl beide deselve in veele opsigten behoorden te werden aangemerkt in gelijkstandigheyd van ons, Payencherijs, als de voornaamste landsstenden. Al hetgunt door ons op de instantigste wyse aan welmelde Edelagtbaren Heer commandeur voorgehouden en teffens aangetoond zijnde de noodzakelijkheyd, dat vanweegens d'E Comp[ie] zoo omtrend deese hooge-stands-personagiën als ten aansien van gesiteerde onse tempel of pagood de vereischte consideratie en attentie wierde g'oeffent, zoo heeft Zijn Edelagtbare ten onsen gevalle g'accordeert en toegestaen, dat vijfhondert parra's zayens van zaaylanden, aan dikgemelde onse tempel toebehoorende, exempt sullen gelaten werden van het opbrengen der thiendens, invoegen ook één hondert parra's zayens van saaylanden aan Charkerre-Tambaan, met de klapperthuyn, waarin denselven woonagtig is, en aan de Addy-Oddijs drie klapperthuynen, waarin deselve remoreeren, [421]) mits d'overige landeryen derselve onderworpen blyven het heffen der thiendens.

Waarentegen door hoogstgedachte Edelagtbare Heer commandeur aan ons vertoond weesende, hoe zeer de conservatie van de ruste en welvaart in deese landen quam te vorderen een stipte eendragt onder onse gesamentlyke familiën, en dat onder de landsnairos een aantal van hondert koppen vooreerst in den wapenhandel g'excerceert en met bequame geweeren voorsien, werden aangehouden onder vier voornaame hoofden, om alle onverwagte aanvallen van buiten te kunnen afkeeren, soo belooven w' door dit geschrift voortaan alle reeden van tweedragt onder ons exactelijk te sullen vermyden, onder sodanige penaliteyt, als in contrarie geval ons vanweegens d'E. Comp[ie] sal werden opgelegt, en voorts eerstdaags gemeld getal van eenhondert Nairos byeen te vergaderen en daarover als hoofden te verkiesen vier principaalen van deesen lande, namens Cadaquella-caimaal, Nerencotte-nairo, Nayepally gurrupo en Chernupally-gurropo [422]) en deselve na

---

[420]) Voorname nairos, verwant met de vorsten.

[421]) Zich ophouden.

[422]) Voor caimaal of „vrijheer" zie *Corpus* IV, blz. 602. Nairo is de bekende titel voor leden van een militaire kaste Guripo of Goerip is een titel voor hooggeplaatsten. Letterlijk vertaald beteekent het woord: schermmeester.

's lands costume daartoe verbinden, met toelegging op onse hoogtyden van Ona en Bio [423]) aan ieder hoofd agt en aan ieder gemeen vijf goude fanums, dus een duysend vier en sestig fanums — goude - 's jaars, welke fanums genomen sullen werden uit onse aandeel van d'inkomsten der klapperthuynen. En opdat deese manschappen met het nodig geweer mogten werden voorsien, hebben w' versoek gedaan, en daarop is van Zijn Edelagtbare beloofd, een hondert snaphanen aan ons te sullen laten verstrekken voor betaaling, hetwelk geschieden zal uyt de penningen, voortvloeyende van de tabakspagt, ons ten aandeel toegelegt. Zijnde eindelijk na het sluyten deses nog bedongen dat de thuynen, waarin de hiervooren genoemde hoofden van een hondert nairos huyshouden almeede exempt sullen worden gehouden van de thienden, met nog twintig parra's zayens en een stuk zaayland ten behoeve van de eerstgenoemde Cadequella-caymaal, om hen gezamentlijk hierdoor aan te moedigen tot te meerder trouwe en yver voor 's lands welzijn onder de heerschappye van d'E. Nederlandse Compagnie.

Ter oirkonde van al 't welk wy dit geschrift gepasseert en eigenhandig onderteekent hebben op **Triponatty**, den 3 November 1764, weesende na de Mallabaarse steyl den 22^en^ van de maand Jollom des jaars 940.

Onder stond: Voor de translatie — was getekent: **S. van Tongeren,** gesworen translateur.

Lager: Accordeert — was geteekend — **S. C. Saffin,** secretaris.

MXLIV. MALAKKA—REMBAU.

20 November 1764. [424])

Het onderstaande is een overeenkomst tot uitlevering van gedeserteerde dienaren der Compagnie.

---

[423]) Dit zijn de grote feesten. Ona, of Tirur Ona, was een feest ter herinnering aan Vishnu's „hemelvaart", en samenvallend met het nieuwe jaar. Bio, ook Biu, Bilu en Bisu is eigenlijk het gebruik van het geven van jaarlijkse geschenken door een vorst aan zijn Nairos en voorname onderdanen. Dit geschiedde als regel op Nieuwjaar en zoo vielen Ona en Bio samen.

[424]) Uit het *Contractenboek* VIII (no. 16) op het Arsip Negara te Djakarta.

Separaat articul, ter ordre van de WelEdele Agtb. Heeren David Boelen en Mr. Thomas Schippers, afgaande en aankomende gouverneurs, benevens den raad van **Malacca**, opgerigt tusschen den boekhouder Jan Hendrik Dinkgreeff, als commissiant vanwegens de Generale Nederlandse Oostindische Compagnie en voorschreven Haar WelEdelens ter eenre,

en radja Hadil, benevens de hoofden der neegen negoryen van **Rombouw** ter andere zyde; welke laatste haar by desen plegtiglijk verbinden:

Dat soo, wanneer na desen weder eenig Europees of Inlander, in dienst van de voorschreven Nederlandsche Compagnie zijnde, onder haare jurisdictie mogte schuyl- of verblijfplaats soeken, sy deselve sonder onderscheid van rang of persoon, en sonder haar te permitteeren de Mahometaanse religie te omhelsen, op de eerste kennis van dien sullen in verseekering neemen, daarvan dadelijk aan het Malakse ministerie kennis geven, dan deselve wel versekert directelijk na herwaarts transporteeren en in handen van voorschreven Haar WelEdelens overleveren.

Aldus gecontracteert en besloten tusschen de E. Compagnie en voorschreven radja Hadil, nevens de verdere hoofden van **Rombouw**, die haar op de by het voorige contract gedanen eed daartoe plegtiglijk verbinden, even of deselve by desen de novo was gepresteert. En ten eynde sulx volkomen blyke, so hebben zy desen met haare gewoone zeguls en handteekeningen bekragtigt.

Onder stond: **Lingi**, den 20^{en} November 1764. (was geteekend) **J. H. Dinkgreeff.** Nog onder stond: Accordeert (was geteekend) **A. F. Lemken**, Secretaris.

MXLV. KOROMANDEL.

7 Maart 1765.[425])

De Zevenjarige Oorlog (1756—1763) had de overmacht der Engelsen bebewezen, vooral in Voor-Indië. Om niet geheel weggedrongen te worden, moesten de andere Europese kolonisten elkaar zoveel mogelijk steunen. Onderstaande overeenkomst is een der voorbeelden hiervan. Vele dienaren

---

[425]) Uit de *Overgekomen brieven 1769*, dertiende boeck, folio 617 en volgende.

der Nederlandse en Franse Compagnieën liepen naar de Engelse over, die geroutineerd personeel goed kon gebruiken en hoge gages bood Maar ook tusschen de Franse en Nederlandse nederzettingen onderling kwam desertie vaak voor, vooral van lieden, die iets op hun kerfstok hadden.

Ondervolgend document is naast elkaar in de Franse en Nederlandse talen gesteld; wij nemen alleen de Nederlandse tekst op.

Nieuwe overeenkomst, gemaakt tusschen mijnheer Jean Law de Lawriston, schildknaap, ridder van de koninglyke en militaire ordre van St. Louis, collonel der troupen van Zyne Allerchristelijkste Majesteyt, commissaris van den Koning en de Compagnie, Gouverneur- en Commandeur-Generaal van alle de etablissementen in de Indiën Orientales, Praesident van den Hoogen Raad voor de Franse Oostindische Compagnie, present te Karikal, en de Heeren van welmelden Raade, uyt naame van gezegde Compagnie, g'estabileerd in Vrankrijk, ter eenre,

en den WelEdelen Heer Christiaan van Teylingen, gouverneur en directeur der steeden, fortressen en affaires van de Edele Hollandsche Oostindische Compagnie ter custe Cormandel, Orixa etc^{a}, en de Heeren van den Nagapatnamsen Raad, uyt naam en vanweegen de WelEdele Heeren Bewindhebberen van de voornoemde Compagnie van Holland en den WelEdelen Heer Gouverneur-Generaal en de Edele Heeren Raaden van India tot Batavia, met approbatie en ratificatie van voormelde Bataviase gouvernement ter andere zyde, om de deserteurs van wederzijds uyt te leeveren, zo crimineel als civiel.

Eerste Artikul. Tot welstand en behoud van beyde onse compagniën ende gerustheyd onser etablissementen, zo is er beslooten en onder ons, bovengemelde ondergeteekendens, overeengekomen, dat alle deserteurs, zo van negotie, militie, zeevaart, ambagtslieden, verbonden in den dienst van beyde compagniën, en andere, van wat natie zy ook mogten zijn, sig fugatief en onder de Fransche of Hollandsche vlagge begeevende, zullen van wederzyde overgegeeven werden in voorschreven etablissementen deser custe Cormandel, uytgezonderd de inboorlingen of onderdaanen, waarvan de geboorteplaats, door gebrek van preuve of geloofbaare getuygen, door de boeken, registers of zoldy-rolle van die natie, die zy ontvlugt, zal aangetoont zijn, mits die conditie nogthans, dat haar niet alleen pardon, maar ook vervolgens geen molesten of moeyelijkheeden om voorschreven desertie moet werden aangedaan. 't Zal nogthans aan voorschr. gebieders vrystaan om voormelde persoonen te versenden.

Tweede articul. Dat de gouverneurs, commandanten en opperhoofden der onderhoorigheeden van de Fransche en Hollandsche comptoiren ter custe Cormandel zig verpligten, de facto berigt aan elkanderen te geeven van de deserteurs, die sig onder haar protectie of plaatse hebben begeeven, opdat den gouverneur of hoofd van die plaats, waarvan zylieden gedeserteerd zijn, haarlieden kan laten afhaalen, die haar ook moeten overgeleeverd werden, alles op de conditiën, hiervooren gementionneerd.

't Derde articul. Dat alle de deserteurs, 't zy Franse of Hollanders, die zig op **Nagapatnam** of **Pondichery** komen te verthoonen, van wat plaetse zy ook mogte komen, 't zy landwaarts-uyt of van elders, moeten aangemerkt werden te komen direct en ingevolge de hoofdplaatse bereikende, aanstonds overgeleverd werden.

't Vierde articul. Dat de gequeste Majesteyt door misdadigers in de eerste en tweede graad, doodslagers, struykroovers, vadermoorders, vergiftigers, brandstigters en [die] andere misdaaden [hebben] begaan, sonder eenige conditiën moeten werden overgegeeven. De protectie der vlagge kan haar alleen verleend werden — te weeten de voortvlugtige — om zig daarmede te beveyligen tegens capitaale straffen, die zy zouden verdiend hebben volgens de wetten, dog [alleen] in dat cas, dat haarlieder misdaden niet als gruwelijk kunnen werden aangemerkt, 't geen ter decisie of oordeel zal staan aan de prudentie van de heeren gouverneurs te Pondichery en Nagapatnam, en haaren raad

't Vijfde articul. Dat voortvlugtige slaven van de een of andere sekse, onse natiën wederzijds toebehoorende, by advertissement dat zy slaafs zijn, over en weder zullen gegeeven werden aan haar meesters op de conditie van pardon.

't Zesde articul. Daar is van dit tractaat gemaakt twee origineele, waarvan het eene blyven zal in handen van de Fransche Compagnie en het andere in die der Hollandsche Compagnie.

Aldus gedaan tot **Nagapatnam** in 't casteel op den sevenden dag van Maart zeventienhonderd vijf en sestig - was geteekend — **Ch. van Teylingen, H^r. Leembruggen, T^s. Canter Visscher, P. J. L^s. de Filliettaz, H. Bonte, J. D. Severin, C^t. Pietersz, J^r. Haselkamp, D. Vrymoet Tzn en J^b. van Tessel.** [426])

[426]) Het onderschrift van de Franse tekst luidt: Ainsi fait à **Karikol**, ce septième jour de Mars mil sept cent soixante cinq, — était signé — **Law de Lawriston, Surville, Flaurin, J. Panon, Singfray, Du Laurens l'ainé et Rouland.**

MXLVI. TERNATE.

4 Juli 1765. [427])

De 19de Maart 1764 overleed de sultan van Ternate, Amir Iskander-muda. De Compagnie wees, in haar qualiteit van leenheer, een broeder van den overleden vorst als opvolger aan. Deze, Djalaludin genaamd en bijgenaamd Zwaardecroon, bezwoer 4 Juli 1765 het contract, door sultan-Amsterdam in 1683 met de Compagnie gesloten.

> Bevestiging en Vernieuwing van sodanige poincten en articulen, waarop den overleden koning Quitchil Sibory Amsterdam, en alle de Ternaatse rijxgrooten, na verkreegen pardon hunner onvoorzigtigen afval en opgenomen oorlog tegens d'Ed. Compie en haare dienaaren, zijn verloren **Ternaatse rijk** en landen, door Compies regtvaardige wapenen geconquesteerd en veroverd, wederom van deselve Compie door hun HoogEdelen, den HoogEdelen heer Cornelis Speelman, Gouverneur-Generaal, en de Edele Heeren Raden van Nederlands-India, als representeerende de hoogste magt van de Nederlandse Vereenigde G'octroyeerde Oostindische Compie onder dato 7 July 1683, als een leen zijn ingeruymt en overgegeeven, om door hem als koning en de rijxgrooten, elk in hunne qualiteyten, naar de aloude Ternaatse wyze, onder het hoger gezag van de Compie geregeert te werden gelijk denzelven op den 17den daaraan, zo voor zyne als hunne nakomelingen aangenomen, beëedigt en onderteekend zijn. [428])

Nademaal het bestier over het Ternaatse rijk door het afsterven op den 19den Maart anno passato van Zijn Hoogheit Amier Iskandaar Moeda Sjah Mardan, opengevallen en het de Compie alleen competeerende is een ander koning over hetzelve te verkiesen naar haar zin en welgevallen, gelijk by het 4e articul van het voorschreven contract van 1683 wel uitdrukkelijk is ternedergestelt, mitsgaders uit dien hoofde door den heer gouverneur en raad deeser Moluccos by brief van 10 Mey 1764 van het voorschreeve sterfgeval aan de illustre hooge Indische regeering tot Batavia kennisse gegeeven zijnde, het Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Gestrengen GrootAgtbaaren Heer Petrus Albertus

---

[427]) Uit het *Contractenboek* X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta.
[428]) Het contract van 7 Juli 1683 in *Corpus* III, blz. 304 en volgende.

van der Parra, Gouverneur-Generaal, benevens de WelEdele Heeren Raaden van Nederlandsch India, in de maand December jongstleeden grootgunstiglijk behaagt heeft weeder tot koning van het Ternaatse rijk te eligeeren en aan te stellen de broeder van Zijn overleden Hoogheid, de tegenwoordige eersten regent, prins Zwaardekroon, onder de naam van Paduka Siry Mahatoean Zulthan Sahidoel moeh Tadjo Djalaloedien Sjah Kitchili Zwaardekroon, gelijk Sijn Hoogheit dan ook vervolgens, op den 8^en^ dezer maant, in Rade van Moluccos, in presentie van zyne rijxgrooten en princen, daarvoor erkent en verklaart geworden is,

Zoo is't, dat wy Padoeka Sirie Mahatoean Zulthan Sahidoel moeh Tadjo Djalaloedien Sjah Kitchili Zwaardekroon, benevens alle de naar te noemene rijxgrooten en princen van 't rijk van Ternaten, by desen voor Ons en Onse nakoomelingen verklaaren, in alle syne deelen en leden wel ingezien en overwoogen te hebben de articulen en poincten, by het voorschreven contract ternedergesteld, ons laten welgevallen derselver inhoud ende belooven en sweeren oversulks 't zelve in alle zyne articulen, zooals die leggen en door hoogstgemelden koning Siboury Amsterdam aangenomen ende bevestigd, mitsgaders door den jongst overleden koning Amier Iskandar Moeda Sjah Mardan, en de Ternaatse rijxgrooten, den 12^en^ May 1755 beëedigt en onderteekent zijn, [429]) zonder eenige afwykinge volkomentijk aan te neemen en prompt te zullen naarkoomen en onderhouden, even en in diervoegen, of deselve tegenswoordig voor ons nieuwelijks bedongen en aangenomen waren. houdende dies inhout ten desen voor ingelijft.

Wyders belooven en sweeren wy, koning en rijxgrooten, in alle syne poincten en deelen heilig te zullen naarkomen en agtervolgen zodanig contract, als er wegens den ryst- en padiehandel ten eilande Xulla Bessy door den heer gouverneur Marten Lelivelt en den Raad deeser provintie met den overleden koning Amiri Iskandaar Djoel Carnaine Saifoedien Kitchili Radja-Laut, op den 4^en^ July 1743 is gesloten, beeedigt, getekent en verzegelt. [430])

Nog verklaren wy, koning en rijxgrooten, ook te approbeeren en ratificeren 't vredens tractaat, 't welk op den 16en April 1748 tusschen de hiervoren genoemden koning Kitchili Radja-Laut, en den overleden koning van Tidor Miri Bifalalihil Azis Limoehiadin Bilahil Malikil Manaan-Sjah, benevens hunne rijxgrooten, is gesloten en gesolemniseert, [431]) belovende en zwerende wy, koning

[429]) Zie hiervóór no. CMLXXV.
[430]) *Corpus* V, blz. 356 en volgende.
[431]) *Corpus* V, blz. 463 en volgende.

en rijxgrooten, alle de daarby vervat zijnde poincten en articulen zonder de minste afwykinge heylig te zullen naarkomen, en alle ons vermogen te werk te zullen stellen, wat maar eenigzints tot conservatie van de rust en vreede in de Moluccos zal kunnen strecken.

Al verder beloven en zweren wy, koning en rijxgrooten, zonder eenige de minste vermindering of verandering, in zijn geheel te zullen agtervolgen en heyliglijk te observeeren en naar te komen het contract, in dato 24 Juny 1752, door den toenmaligen gouverneur en raad deeser Moluccos met den overleden koning Kitchil Ayan Saha van Oudshoorn gesloten, beëedigt en geteekent, concerneerende de volkeren van **Maquiam**, die zig op hetzelve weder onder gehoorzaamheid van de Ternaatse kroon hebben gestelt;[432]) ook beloven wy, koning en rijxgrooten, hun prerogativen te zullen laten genieten even ende in dier voegen als by dat contract vermelt staat.

Aldus gedaan, bevestigt en vernieuwt, ter vergadering van den Ed. Agtbaren heer Jacob van Schoonderwoert, gouverneur en directeur, mitsgaders den Raad in de Moluccos, ten kasteele **Oranje** op **Ternaten**, den 4^de^ July 1765, hebbende hoogstgedagten koning den Paduka Siry Mahatoean Zulthan **Sahidoel Moeh Tadjoe Djalaloedien Sjah Kitchili Zwaardekroon**, tot meerdere bevestiging van dien, den eed op den Alcoraan, in gelyker voegen als sijn overleden broeder Amier Iskandar-moeda Sjah Mardan, den 12en May 1755, binnen dit kasteel gedaan heeft,[433]) heden ook aan handen van den heer gouverneur gedaan en afgelegd; gelijk dan ook de rijxgrooten, de princen van den bloede en stenden van het Ternaatse rijk, den goegoegoe Pattilatoe, den hoekum-senghadji Samaja, den quimilaha-marsaoli Baeti, den senghadji Limatousuara, den quimilaha Tomogola Katti, den senghadje Tomadjiko Hatib-Baba, den quimilaha Toma-Ikoe Gafela, den senghadji Malajoetjim Barkatti, den quimilaha Hamadie Masahoedoe, den senghadje Tafamutu Barkatti, den quimilaha Pajahe Tamnoem, den senghadji Malajoe-Knorra, senghadji Itjie, de ngoffomanieras Tabala Lanso en Djiko Mohibat, den senghadji Toboleuw-Salama, den ngoffamanjira Torongara-Ngonadje, de Senghadjis Tokaffi Boetah Baba, en Tofaga Boerini, den priester Dioei Sehe Amieri Jusoef, de imans Djiko Mata-wara, Moti Mahawia, Sirief Sayhan en Torangara Mahawary, mitsgaders de

---

[432]) *Corpus* V, blz. 573 en volgende.
[433]) Zie hiervóór no. CMLXXV.

princen van de Koninklijke familie Anoem Saha Taliap, Tahiroeangsa, Ayan Hary, Haynoen, Hassam, Amirie, Hadana, Tjaptjika, Djou Nou, Sanghadjis Abdul, Kong en Boediman,[434]) — te zamen vervangende de overige rijxgrooten, princen van den bloede en stenden des Ternaatsen rijxs, insgelijx den eed op haare wyze op den Alcoraan afgelegd, en met hunne naamteekening hebben bekragtigt, even ende in dier voegen, als hiervoren by den koning gezegt is, mitsgaders voorts met het rijkszegul is verzegelt geworden, ende vanweegen d'Ed. Comp[ie] hebben den Ed Agtbare Heer gouverneur en directeur, Jacob van Schoonderwoert, den oppercoopman en secunde, Paulus Jacobus Valckenaar, den manhaften capitain-militair Jan Cornelis van Ossenberch, den coopman en fiscaal Wolfert Johannes van Lingen, den ondercoopman en winkelier Johan Georg van Raasvelt, den ondercoopman-dispencier August Hendrik Gregory en den ondercoopman en secretaris Johannes Reevoet, haare handteekening besyden 's Comp[ies] groot zegul hieronder gesteld.

was geteekent **J. van Schoonderwoert, J. C. van Ossenberch, W. J. v. Lingen, J. G. v. Raasvelt, A. H. Gregory, J. Reevoet.**

Terzyde stond 's Comp[ies] zegul, in roode lacque gedrukt. Daaronder stond: Ter ordonnantie van den E. Agtbaren heer gouverneur en directeur, benevens den Raad der Moluccos (was geteekend) **J. Reevoet**, secretaris.

MXLVII. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

22 Juli 1765.[435])

Toen in het Kwandangse goud gevonden was, drong de Compagnie er op aan, dat een aantal Limbotters zich daar zouden nederzetten om er goud te graven. Dit geschiedde en zo ontstond een soort dépendance van Limbotto.

Conventie ofte Overeenkomst nopens het nieuwe etablissement der gesamentlyke Limbotters te **Quan-**

---

[434]) Deze lijst van titels en namen is corrupt, het is mij niet mogelijk de juiste redactie te herstellen. In het terecht brengen van de titulatuur van de ondertekenaars van contracten met Ternate enz. ligt een taak voor een jongen Indonesischen geleerde uit de Molukken. (Cs.)

[435]) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

dang, getroffen tusschen den E. Agtbaren heer Jacob van Schoonderwoert, gouverneur en directeur, benevens den Raad in Molukko, als representeerende Zijn Hoog Edelheyt, den HoogEdelen, GrootAgtbaren heer Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, en de WelEdele Heeren Raden van Nederlands-India, en zulks vanwegen de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie, ter eenre,

En den goegoegoe Jusuf, benevens de quimilahas Tampoliti en Harada, als last en magt hebbende van de beide koningen van Limbotto, benevens hunne rijksgrooten ter andere zyde.

Eerstelijk belooven wy, goegoegoe en quimilahas, in name en vanwegen voormelde koningen, onze principaalen, zo in de oost- als westmoesson, by continuatie de goudmynen door onze onderdanen yverig te zullen laten bewerken en alle het gevonden wordende goud aan den resident voor rekening van de Comp[ie] leveren tegen thien rijxdaalders van 48 zwaare stuivers ider, de reaal zwaarte, mits wel gezuiverd zijnde van alle vuiligheden en andere metalen, navolgens de vorige contracten, die wy mits desen wederom renoveeren en prompt opvolgen zullen, mitsgaders alhier voor geinsereert houden.

Ten tweeden: Belooven wy de Tambelders,[436]) die na de overrompeling van Bwool wederom tot ons overgekomen zijn en ook blyven moeten, te zullen aanmerken even ende in dier voegen als vrye Limbotters en hun derhalven ook op gelyke wyze plaats vergunnen, zo om te domicilieeren, als om tuinen te maken tot hun nodig onderhoud, zonder dat het den koningen, nog hunne rijksgrooten ofte nakomelingen, geoorlooft zal zijn hun of eenige van hun oit tot slaaven te maaken, mits egter gehouden blyvende aan den dienst van de Comp[ie], even en op gelyke wyze als de Limbotters.

Ten derden: Belooven wy by verschynen van 's Comp[ies] vaartuigen, die gebrek van rondhouten ofte andersints [hebben] te gerieven en in 't generaal daaraan alle mogelijke adsistentie en behulpzaamheid te zullen bewyzen.

Ten vierden: Zullen de koningen en rijksgrooten gehouden

436) Mij niet duidelijk. Misschien zijn bedoeld Tombulus, lieden van een der Minahasase stammen of To(m)belo's, lieden van een stam van Halmaheira, die als zeerovers in allerlei delen van het Oosten van de archipel kwamen.(Cs.)

zijn, stipt te blyven by hunne voorgaande verbindtenissen, zo met de Comp[ie] als de Gorontaalders aangegaan, en derhalven onafscheidelijk met laatstgenoemde verknogt blyven, zonder oit of te eeniger tyden aan de eertijdse geschillen meer te gedenken, veel min die op te halen ofte eenige pretensiën daaruit te formeeren.

Ten vijfden: Belooft de gouverneur en raad in name van de Nederlandsche Geoctroyeerde Comp[ie] voor **Quandang** te zullen laten overgaan een boekhouder, met een korporaal en ses gemeene militairen, met eenige ammonitie en negotiegoederen, om aldaar Comp[ies] wegen post te vatten in de benting, die de koning ende rijkgrooten voor hun zullen vervaardigt hebben, mits dat de koning en rijkgrooten bij verschijn van vyanden beloven de onzen trouwhartig te zullen adsisteren, en niet te verlaten zoo lange een van hen stant houdt, en dat zy voorts aan den boekhouder, die aldaar resideeren zal, by de eysen van vaartuigen ter afhaalinge van rijst als in alle andere gevallen, daar het nodig wezen mogte ...[437])

Ten sesden: Zullen de Tominyse bogtvolkeren van Togian tot Saoesoe onder Limbotto, en van Saoesoe tot Tamelata onder Gorontalo gehoorzaamt blyven, dog de negory Saoesoe aan hun beide gehoren, even en op die wyze als tot heden toe altoos stant gegrepen heeft.

Ten sevenden: Beloven wy, goegoegoe en rijksgrooten, in name van onze principaalen, omtrent het stuk van godsdienst een ieder vryheid te laten, niemant en voornamelijk de by articul twee vermelde Tambelders niet te zullen dwingen tot de Mohamedaanse religie over te gaan, gelijk de gouverneur en raad Comp[ies] wegen ook belooft, geene Limbotte onderdaenen te zullen nootzaken de Christen-religie te omhelzen, maar een iegelijk de godsdienst, daar hy toe genegen is, zonder eenige verhindering te zullen laten verrigten.

Aldus gedaan, en overeengekomen ter gecombineerde vergadering van den E. Agtbaaren Heer Jacob van Schoonderwoert, benevens den Raad in Molukko, en den goegoegoe Jusuf met de quimilahaas Tampoliti en Harada, in name van de koningen, hunne principaalen, en alle Limbotse rijkgrooten, die tot meerder bevestiging van den inhoud deser den eed op den Alkoran solemnelijk na de Mahometaanse wyze gepresteerd hebben, terwijl van wegen

---

[437]) Hier moet wel zo ongeveer volgen: hulp zullen verlenen. (Cs.)

de Comp^ie deese bekragtigt is door de handteekeningen van den gouverneur en raad in Molukko.

Onder stond: **Ternaten**, in 't casteel **Orange**, den 22^en July Ao 1765. (was geteekend) **J. v. Schoonderwoert, P. J. Valckenaar, J. C. van Ossenberch, W. J. v. Lingen, J. G. v. Raasvelt, A. H. Gregory, J. Reevoet.**

Ter zyde stond 's Comp^ies zegul, gedrukt in roode lacque, en daaronder stond: Ter ordonnantie van den E.E. Agtbaren Heer gouverneur en directeur, nevens den raad der Molukkos (was geteekend) **J. Reevoet**, secretaris.

MXLVIII. MALAKKA—PERAK.

17 October 1765. [488])

Gouverneur en raad van Malakka zonden de 26^ste September 1765 den ontvanger Everhard Cramer naar Perak, om te trachten met den koning van dat rijkje een nieuw contract te sluiten, „zo omtrend den thinhandel als meer andere zaaken". Cramer slaagde in zijn opdracht, „na eenige weynige conferentien en debatten" en onderstaande overeenkomst kwam tot stand. (*Missive van gouverneur en raad van Malacca aan de Hoge Regering te Batavia d.d. 28 November 1765*).

Contract en onverbreekelijk verbond tusschen den Paduka Sieri Sulthan Mochamoet-cha, koning van **Pera** ter eenre, en

Everhard Cramer, onderkoopman, ontfanger en licentmeester te **Malacca**, mitsgaders commissaris en afgezant aan dat hof vanwegens de Nederlandsche G'octroyeerde Oostindische Compagnie ter andere zyde.

1. Vooreerst sal tusschen Zijn Hoogheyd Padoeka Sieri Sulthan Machamoet cha en de Nederlandsche Oostindische Compagnie zijn en blyven een opregte, getrouwe en onverbrekelyke confidentie en vriendschap.

2. Zijn Hoogheyd beloofd ten dien eynde met seclusie van alle andere, zo Europeesche als Inlandsche natiën en volkeren, al den

[488]) Uit de *Overgekomen brieveen 1767, 26^ste* boeck, afdeling Malacca I, folio 25 e.v.

thin die in zijn gantsche koningrijk valt, te zullen leveren en laten leveren aan de Compagnie.

3 Daarvoor beloofd de Comp[ie] aan Zijn Hoogheyd te zullen betalen f 36⅓ voor de 125 pond, of ronde Spaansche reaalen elf en een derde, en dus voor de bhaar van 375 pond vier en dertig ronde Spaanse reaalen eens, sonder meer.

4. Den koning beloofd en neemt aan den thin, die Zijn Hoogheyd aen de Compagnie zelfs [verkoopt, ten] verkoop te zullen brenggen beneeden aan haare bezetting [439]) en aldaar, soowel als die van alle zyne onderdanen en leveranciers, met Compagnies balans te zullen laten wegen, sonder ooyt, hetzy onder wat pretext het ook mag zijn, daarvan af te wyken.

5. Den koning belooft tegens de sluykeryen van thin alle mogelyke precautiën te zullen laten gebruyken en den uytvoer van dien strengelijk en op poene van confiscatie van vaartuyg en lading laten interdiceeren en verbieden.

6. En zoo het al egter komt te gebeuren dat eenige kwaadwillige menschen dat mineraal clandestien tragten uyt te voeren en aan ymand anders dan de Comp[ie] te verkoopen, zo zal by agterhaling van zoodanig een vaartuyg hetzelve ilico en zonder eenige forma van proces met al sijn lading moeten geconfisqueerd worden en het provenue van dien zal moeten gepartageert worden tusschen de koning en de Comp[ie].

7. Alle de vaartuygen (die van den koning en de rijxgrooten daarvan al mede niet uytgesondert) die na buyten willen, zullen verplicht zijn aan de Hollandsche bezetting aan te leggen, om behoorlijk gevisiteert te worden.

8. En ingevalle by of onder de visitatie van vreemde vaartuygen door het volk daarvan eenige hostile actie werd gepleegt, en dat de perpetranten de handen van de Hollanders weten te ontloopen, zo belooft de koning zyne onderdanen, eens voor al te zullen belasten om zulke quaaddoenders te vervolgen en by agterhaling aan den resident over te geeven, gelijk de Compagnie van syne zyde beloofd in zulken gevallen van gelyke te doen.

9. Ook beloofd den koning dat wanneer eenig Europees of Europeesen, Inlander of Inlanders, in dienst van de Comp[ie] zijnde, van haar gedeserteerd of deserteeren en in zijn rijk schuyl houden,

---

[439]) In Perak had de Compagnie een kleine bezetting aan de mond van de rivier, om de tinuitvoer te controleren.

deselve aanstonds in verzekering te laten neemen en daarvan dadelijk aan den resident van de Comp[ie] kennis te laten geeven, en voorts sonder uytstel aan hem te laten overleveren mitsgaders niet toe te laten dat sulke persoonen den Machometaanschen Godsdienst omhelsen.

10. Den koning verbind sig wyders om de Nederlandsche bezetting aldaar in alle gevallen behulpsaam te zijn en al wat tot nadeel van dezelve mogt ondernomen worden, aanstonds met al sijn magt en efficatieuselijk te zullen weren en tegengaan. En ook voortaan geen permissie meer te verleenen tot het equiperen en in zee zenden van roofvaartuygen.

11. De Compagnie daarentegen beloofd dat zo ymand van haare dienaaren aan de onderdaanen van Sijn Hoogheyd eenige overlast, geweld of schade aandoet, die na behooren te zullen straffen en aan een yder goed regt en justitie te doen.

12. Wyders is beslooten en g'accordeert, dat dit tractaat vast en bestendig sal zijn, blyven en gehouden werden, zo lange als de mutueele alliantie tusschen de Comp[ie], den koning en syne successeuren duuren sal, en datselve sijn kragt en intelligentie hebben sal zooals de eygenschap der woorden sulx medebrengt; ende dat alle hetgeene in dit tractaat g'accordeert en beslooten is, ook geheelijk ende sinceerlijk gehouden, onderhouden en g'observeert sal werden.

Dit beloofd den koning zowel als de Compagnie.

13. Laaastelijk beloofd den koning dit tractaat in selver voegen als de voorige tractaaten alomme daar sulx behoord, sijn gantsch rijk door te laten publiceeren.

Aldus gecontracteerd in het koningrijk **Pera** in de balay [440]) van den laast overledene koning ten eylande Indrasati, den 17 October in den jaare na Christi geboorte 1765 of in het jaar van Mahomet 1179, den 29 dag van de maand Rabiel Achil, ter presentie van Radja Bandhara, Orangkaya-bazaar, Tommagom en verdere rijxgrooten.

Onder stond Comp[ies] zegul, gedrukt in rood lak — geteekend — **Everh. Cramer.**

Ter zyde 's konings tjap, gedrukt in 't swart, en lager: Voor de vertolking en ter ordonnantie van d'Ed. commissaris — was geteekend — **J. H. Dinkgreeff.**.

---

[440]) raadhuis.

Nog onder stond: Accordeert — was geteekend — **A. F. Lemken, secretaris.** [441])

MXLIX. CEILON.

14 Februari 1766. [442])

Nadat de verhouding lange tijd gespannen was geweest, brak in 1760 een oorlog uit tussen de Compagnie en Radja Singha, de keizer van Kandi. In de eerste jaren werden geen grote gevechten geleverd, maar de Compagnie, die onvoldoende toegerust was, bepaalde zich tot een guerilla en verdediging harer posten. Het verontrustte haar zeer dat de Engelsen met Radja Singha in contact trachtten te komen en dat een Engelse gezant naar Kandi werd gezonden. Mede in verband met het ten einde lopen van de zevenjarige oorlog, die Engeland de vrije hand geven zou, zien we de Compagnie van 1762 af een grotere activiteit ontwikkelen. In dat jaar kreeg Lubbert Jan Baron van Eck de leiding van 's Compagnies zaken op Ceilon; hij slaagde er met grote inspanning in Kandi te bereiken, zijn opvolger Falck sloot hierop een vrede die 's Compagnie gezag uitbreidde (Zwier. *Het verdrag van 1766 tusschen de O.I. Compagnie en den vorst van Kandi*).

Copia Vreedenstractaat, geslooten tussen de Compagnie en de gesanten van den koning van **Candia**, op den 14^en^ February 1766.

Kennelijk zy aan een iegelijk, dat Hunne Hoogmoogende, de Doorlugtige Heeren Staeten-Generael der vrye Vereenigde Neederlanden en de Doorlugtige Machtige Nederlandsche Oostindische Comp^le^ aan d'eene zyde,

en Zyne Keizerlyke Majesteit, de Doorlugtige en de Machtige Vorst en Heere, Kiertie Srie Raja Singa, keizer en koning van **Kandia**, mitsgaders de rijksedelen en hofsgrooten van Syne Keizerlyke Majesteit aan d'andere zyde, met den anderen overeengekoomen zijn om den oorlogh, die tusschen beide moogendheeden ontstaan is, te eindigen en de vreede en de vriendschap op 't nieuw

---

441) In een besogne over de zaken van Malakka, gehouden in Rade van Indië op 18 April 1766, werd dit contract door de Hoge Regering geapprobeerd.

442) Uit de *Overgekomen brieven 1766*, 5^de^ boeck, folio 1950 e.v. In de *Overgekomen brieven 1767*, 14^de^ boeck, folio 206, komt een gedrukt exemplaar van het tractaat voor, dat ondertekend is door het gehele Ceilonse ministerie. Vgl. Zwier, o.l. blz. 88 e.v. Verder vindt men afschriften in de verzameling der *Kamer-Zeeland no. 8368* afd. 3 B. folio 31 e.v. en in de *Overgekomen brieven 1776*, 13^de^ boeck, folio 244 e.v.

met elkanderen te sluiten, en zulks op de ondervolgende artikelen, die tot een onbeweeglijk fundament van den nieuwen vreede en eene onverbreeklyke vriendschap tot wederzeidse genoegen beraamd zijn, en by deesen vastgesteld worden door de wederzeidsche daartoe gerechtigde persoonen, te weeten van de zeide der doorluchtige en machtige Compagnie, op den hoogen naeme van Hunne Hoogmogende, de Doorluchtige Heeren Staeten-Generael der vrye Vereenigde Nederlanden, door den WelEdelen Grootachtbaeren Heer gouverneur en directeur M^r. Iman Willem Falck, benevens de heeren leden in den raad van Ceilon, en van de zyde Zyner Keizerlyke Majesteit, den Doorluchtigen Grootmachtigen koning van Kandia, door de daartoe expres gekoomen heeren ambassadeurs, de Hoogaanzienelyke Heeren Rijx-edelen en Hofsgrooten Doembere Ralehamy, groot-dessave van Matele, Pilimi Falauwele Ralehamy, groot-dessave van Saffergam en de drie korles,[143]) Angammonne Ralehamy, groot-dessave van Oedepallate, Miewattere Ralehamy, groot-secretaris van den koning, en Morganime Mohandiram Ralehamy.

1. Tusschen den koning van Kandia, zyne hofsgrooten en verdere ingezetenen aan d'eene en de Hoogmogende Heeren Staeten-Generaal der vrye Vereenigde Nederlanden en de machtige Nederlandsche Kompanie en derzelver ingezeetenen aan d'andere zyde, zal van nu af aan een nimmer verbreekelyke vrindschap gehouden worden.

2. Z. K. H. de kaizar van Kandia en Z.M. hofsgrooten erkennen de Doorluchtige Grootmachtige Heeren Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden en de machtige Nederlandsche Compagnie voor wettige souverainen en eenigste opperste Heeren van alle de landen, die de Kompanie vóór het begin van den tans eindigenden oorlog op dit eiland bezeeten heeft, te weeten het koningrijk Jaffanapatnam met desselfs onderhoorige landen en Wannasche provinciën;[144]) het eiland Manaer met de daaronder gehoorende provinciën, tot daar de provincie Putulang begint; Kalpetty met het daeronder gehoorende gebied; de Kolombose dessavony; het district van Gale; de dessavony van Mature; Batikalo en Trinkonomale, met de landen, die van ouds onder die plaetzen gehoord

[143]) Corle, Singhalees korale, is district. De drie korle's door Valentijn Correwitte Saffragram en Nandum genoemd, liggen in het binnenland van Kahture. (Cs.)

[144]) Het land der Wanias, het Noordwestelijk deel van Ceilon, tegenover het eiland Manar zou volgens Valentijn een door Malabaren bewoonde streek zijn, bosrijk en oudtijds onder den koning van Jafnapatam vallende. (Cs.)

hebben;[445]) en Z.K.M. en de heeren hofsgrooten doen afstand van het regt en de pretensie, welke het hof eertijds op de voorschreve landen gehad of te hebben gepretendeert heeft.

3. De koning en zyne hofsgrooten staan daerenboven aan de hoogvermelde Komp[ie] in souverainen en vollen eigendom af alle de zeestranden rondom het eiland, in zooverre de Compagnie dezelven voor den tans eindigenden oorlogh niet reets bezeeten heeft, te weeten aan de Westkant van Kaimelle af tot het Jafnasche gebied toe; en aen de Oost van daer het gebied van Jafnapatnam eindigd, tot de rivier de Waluwe toe. En worden deeze stranden in voegen voorschreven afgestaen ter breedte van een Singaleesche myle landwaert-in, min of meer, naarmaete zich zulx naer de strekking van bergen of rivieren best zal schikken.

4. Om de grensen van deese afgestaene landen naeder te bepalen, zullen van beide zyden kommissarissen benoemd worden; en zal men de meeting beginnen van 't hooge strand van het vaste land af zonder daeronder te reekenen het afgebroken land of de eilandjes als Navikare, Kariandivo, Poliandivo, enz.

En alsoo 't der Compagnie niet te doen is om zich tot nadeel van Z.M's inkomsten te verryken, zoo beloofd ze by deezen jaerlijx te zullen uitkeeren, zooveel Zyne Majesteits inkomsten van deese tans aen haer afgestaene stranden bedraegen hebben, tot welk einde de voormelde kommissarissen, die de limiten reguleeren, ook aengaende de inkomsten de nodige schikking maeken zullen.

5. De Doorluchtige Comp[ie] erkend daarenteegen den koning voor souverainen vorst en heer van de overige landen van dit eiland.

6. De Doorluchtige Compagnie zal uit liefde voor den vreede en zuivere geneegentheid, aen den koning wederom geeven alle de landen, die in deezen oorlogh door haere waepenen veroverd zijn; doch hiervan blyven uitgesonderd de gezamentlyke zeestranden en het land in de plaetsen, binnen het bestek van twee uuren gaens aen de zee leggende, als zijnde reets by het derde artikel voor de Comp[ie] bedongen.

7. Alle 's konings bediendens, hooge en laage onderdaenen, zullen vryheid erlangen, om zoo uit de Leways en verdere zoutpannen

---

[445]) Al deze en de verder in dit contract genoemde plaatsen en gebieden zijn te vinden op Valentijn's grote kaart van Ceylon in het 5de deel van zijn werk. (Cs.)

om d'Oost, als van Silauws en Putulang om de West, zooveel zout te haelen als hen behaegd, zonder iets aen de Comp[ie] of iemand van haerentwegen te betaelen.

8. Op diezelve wyze zal de Compagnie vryheid hebben in de beneedenlanden van den koning, te weeten de dessavony van Saffergam, de drie en vier Korles en de seven Korles tot aan 't gebergte Ballane toe, kanneel te schillen.

9. De koning zal de kanneel, die in de bovenlanden, dat is beoosten 't gebergte Ballane, groeid, door zyne onderdaenen laeten schillen en alleen aan de Compagnie op Gale, Kolombo of Mature teegen betaling leeveren, mitsgaders voor ieder baal goede en fyne kaneel vijf pagooden [446]) ontvangen; ieder baal moet 88 pond weegen.

10. Elpenbeen, peeper, kardamon, [447]) koffy, areek, [448]) wax, zal de Compagnie, met uitsluiting van alle anderen, almede teegen betaeling ontvangen voor de volgende pryzen:

Voor een pond peeper, met vijf percento overwigt voor de indrooging, vier stuyvers of 1/24 pagood.

Voor een pond koffy, met 5 percento overwigt, 2 stuyvers of 1/48 pagood.

Voor een ammonam [449]) goede gedroogde arreek, van 26000 nooten, die vanweegen den koning geleeverd word, drie rijxdaelders of 1½ pagood.

Voor 100 pond wel gezuiverd wasch 25 rijxdaelders of 12½ pagood.

11 Dewijl de Comp[ie] hier nooit in elpenbeen handel gedreeven heeft, en men dus de prysen daervan niet weet, zal dit artikel in vervolg van tijd geschikt worden.

12. En zoo wanneer de Comp[ie] in der tijd [450]) eenige andere produkten uit 's konings land mogte noodig hebben, zullen de prysen naar billijkheid worden bepaald.

13. Ook sullen weederzijdse onderdaenen met elkanderen allerley g'oorloofden handel moogen dryven. Tot dat einde zullen de Kandianen vry en onverhindert te Kolombo, Gale en op alle andere

---

446) Eén pagode was gelijk aan twee rijksdaalders, z.g. licht geld of f 4,80, volgens Zwier p. 90 bij de Compagnie f 4,16. (Cs)

447) Welriekende specerij, ook paradijskorrel genoemd.

448) Pinangnoten van de areca catechu.

449) Een hoeveelheid, varieerende tusschen de 24000 en 26000 stuks.

450) Mettertijd.

kantooren moogen koomen en koopen en verkoopen, met diezelfde voorrechten en vryheeden als de onderdaenen van de Comp^e^; en in zelver voegen zullen 's Compagnies ingeseetenen in 's konings land negocieeren, zoodat de beide naatsiën voortaan voor eene gehouden zullen worden, zonder dat d'eene eenig voorrecht boven de andere hebbe.

14. Vermits nu het belang van weederzyde in de behartiging van den teeld der produkten van 't land en in 't teegengaan van sluiking geleegen legd, verbind zich de koning zoowel als de Comp^e^ tot beiden,[451]) met belofte van weederzijdsche assistentsie. En zal het aangehaelde in 's konings gebied, al behoorde het ook aen een onderdaen van de Comp^e^, zonder oogluiking ten behoeve van Zijn Majesteits schatkamer verbeurd blyven, gelijk daerenteegen aan de Comp^e^ verbeurd zal worden al wat binnen haer gebied word achterhaeld, al waere het aen een van 's konings onderdaenen toebehorende.

15. Wanneer de koning eenige goederen van buiten 's lands benoodigen mogte, zal d'Compagnie dezelven, zoo ze te bekoomen zijn, voor Zijn Majesteit bezorgen naer de monsters.

16. Daarenteegen verbinden zich ook de koning en hofsgrooten om op Battikaloa en Trinkonomale aen de Comp^e^ zoodaenige houtwerken te leeveren, als de Comp^e^ benodigt zal zijn.

17. Alle gevangenen, zo Europeërs als Maleyers en Sipahis, alle deserteurs en overloopers, zoo van de Europeesche als Inlandsche milicie, alle rebellen, uit 's Komp^es^ land overgeloopen, zullen ten eersten uitgeleverd; en het by Hangwelle[452]) en elders veroverde kanon van de Comp^e^ zal aan haer wederom gegeven worden.

18. Ook sullen in den aanstaande weederzeidsche overloopers en weggeloopen slaeven ten eersten opgevat en uitgeleverd worden; voor ieder slaef zal de lijffheer thien rijxdaelders betaelen tot een premie aen dengeenen, die hem opvat en tehuis bezorgd.

19. Indien een onderdaen van de Comp^e^ in 's konings land eenigen moetwil pleegen of zelfs wel lijfstraffelijke misdaeden begaan mogte, zoo zal dezelve van Zijn Majesteits volk opgevat en met de bewysen van sijn misdrijf aen de Compagnie overgegeeven worden, die denzulken alsdan behoorlijk straffen en aan de beleedigde party satisfactie bezorgen zal.

---

[451]) Namelijk bevordering van de cultures en tegengaan van de sluikhandel.

[452]) Deze vesting had zich in 1761 aan de Kandiers moeten overgeven; de bezetting had vrije aftocht bedongen maar werd vermoord. (Cs.)

In selver voegen zal de Compagnie handelen, indien een onderdaen van den koning in 's Komp^e territoir eenige moedwil of misdaeden pleegen mogte.

20. Op die wyze zal tusschen beide moogendheeden eene nauwe vrindschap onderhouden worden en de machtige Compagnie neemd aan, Z.K M. en 't heele rijk te beschermen teegen allerly geweld van buiten; en Zijn Majesteit en de heeren rijxgrooten belooven in zulken gevalle de Compagnie te zullen assisteeren met alle vermoogens, 't zy waapens, krijgsvolk, draegsvolk en zo voorts en daermede te continueeren tot de totale verdryving van den vyand van dit eiland.

21. Dus zullen Zijn K. M. of Zijn Majesteits Heeren Hofsgrooten ook met geene andere Europeesche naatsie als met de Heeren Hollanders alleen, eenige korrespondentie houden, veel min contracten sluiten, en verbinden zich om alle vreemde Europeers, die in 't land mogten insluipen, aen de Comp^le over te geeven; ook met de Inlandsche vorsten geen contracten of correspondentie in nadeele van de machtige Comp^le aan te gaan.

22. Daarenteegen verbind zig ook de Doorluchtige Comp^le om nimmer eenig traktaat met een andere mogendheid teegens den koning van Kandia, of tot nadeel van Zijn K. M. te sluiten.

23. Tot onderhouding van de onderlinge vrindschap zullen van beide zyden ambassadeurs gesonden werden, die teffens noopens het haalen van zout en karwaet [453]) en noopens het schillen van kanneel het noodige voorstellen kunnen; en zullen wederzeids ambassadeurs met al zulke eerbewijsing ontfangen worden, als onder nauwe vrienden en bondgenooten betaemd. En zal het ceremonieel aen beide kanten volkoomen gelijk zijn.

24. Deese vreedensartikeleen zullen van weerzyden heilig en zorgvuldig onderhouden en naargekomen worden; doch byaldien het teegen hoope en verwachting gebeurde, dat van de eene party iets gedaan wierd, dat teegen een deser bedingpunten strydig is, of iets nagelaeten, 't welk by dit traktaat bedongen word, zoo zal daerdoor nochtans de vreede en vrindschap niet gebrooken zijn, maer de beleedigde party daerover klachtig vallen en reparaetsie versoeken, die dan ook binnen zes weeken bezorgd zal worden.

---

[453]) Dit woord, van Tamilse origine, is de naam voor gedroogde vis. Het komt herhaaldelijk voor in de rantsoenlijsten der Compagnie. Zie o.a. *Ned. Ind. Plakaatboek*, VII, blz. 338, 339, 341, 346 etc^a.

25. Doch byaldien in 't een of andere geval binnen ses weeken naedat de aanmaninge daartoe zal weesen gedaen, geene satisfactie mogte volgen of dat dezelfde geweigerd wierde, zoo zal de party, die invoegen voorschreven in gebreeke blijft, gehouden worden het traktaat overtreeden te hebben, en de beleedigde party zal het recht hebben haer daerover met de waepens aen te spreken.

Kolombo, den 14e February A° 1766.

Nota. Onder 't exemplaer, dat in 't Singaleesch en Hollandsch geschreeven en door de Heeren Ambassadeurs des Konings van Kandia en de Heeren Commissarissen De Coste en Van Angelbeek geteekend is, staen de volgende certifikaeten

In 't Singaleesch:

Wy, ondergetekende, Ambassadeurs des Konings van Kandia, verklaeren by deesen, dat wy ter ordre en volgens de begeerte van onsen Koning met de Heeren Godfried Leonhard De Coste, opperkoopman en groot-dessave van Kolombo, en Johan Gerard van Angelbeek, opperkoopman en secretaris, die daartoe van den Wel-Edelen Gestrengen Heer Gouverneur, Mr Iman Willem Falck, gelast zijn, het bovenstaende contract van vreede en vrindschap geslooten hebben, en belooven dat hetzelve van Zijn K. M. en de Heeren Hofsgrooten geapprobeert en onderteekend, mitsgaders met het zegel van 't rijk bevestigd zal worden.

Kolombo, dato als voren. Was geteekend met vijf Singaleesche handteekeningen van de Kandiasche Ambassadeurs.

In 't Hollandsch:

Aldus gecontracteert en overeengekomen tusschen ons, ondergeteekende commissarissen vanweegens den WelEdelen Grootachtbaren Heer Mr. Iman Willem Falck, gouverneur en directeur, en de Heeren Leeden in den sekreeten raad van Ceilon, en de Hoogaanzienlyke Heeren Ambassadeurs van Zijn Keizerlyke Majesteit, den Koning van Kandia Doembere Ralehami, groot-dessave van Matele, Pilime Talauwele, groot-dessave van Saffergam en de drie Korles, Angamme Ralehami, groot-dessave van Oedepalatte, Miwattere Ralehamy, groot-secretaris van den koning en Morgamme Mohandiram Ralehami.

In 't kasteel **Kolombo**, den 14e February A0 1766 — was geteekent — **G. L. De Coste** en **J. G. van Angelbeek.**

Onder stond: Accordeert - was geteekend — **Joannes Reintous**, eerste klerk van 't geheim kommittee.

In een besogne over de zaken van Ceilon, gehouden in Rade van Indië op 15 Mei 1766, werd dit vredesverdrag geratificeerd.

ML. AMBON—CERAM.

6 Mei 1766. [454])

Diverse hoofden aan de Zuidoostkust van Ceram hielden zich in de tweede helft van de 18de eeuw weer met succes met de sluikhandel bezig in waren, welke volgens de contracten met de Compagnie tot het monopolie van deze behoorden. Zij verkochten clandestien verkregen specerijen aan mensen van Celebes, in ruil voor lijnwaden en opium. Protesten van den gouverneur van Ambon hielpen niet; militaire excursies daarheen hadden, hoewel niet aanstonds, op den duur beter resultaat. Kapitein Van den Brink slaagde er in, de overtreders tot onderwerping te brengen. Zij trokken met hem naar Ambon, waar zij onderstaande — slecht gestelde — overeenkomst tekenden. (Zie vooral de *Secrete missive van den gouverneur Fockens en secunde Villenewe aan Hunne HoogEdelheedens, d.d. 25 Mey 1766*).

> Poincten van verdrag, waarop de radja van **Wainama**, Tjotjo Ternati, benevens desselvs broeder Bodjul, de orangkay van **Ceylor**, Camelesse, de radja van **Quellemoery**, Sedo, en de capitain van **Quellibon**, [455]) Winessela, weder in submissie by de Compagnie werden aangenomen.

Eerstelijk: belyden en bekennen wy tegens de ordres van de Compagnie, en tegens de contracten, die Haar Edele met den koning van Tidor den 29en Maart 1667 en den 5den May 1700 gesloten en aangegaan heeft, [456]) gehandelt te hebben, met op onse stranden en in onse negoryen of districten toe te laten met hunne vaartuygen verscheyde Westersche natiën als Macassaren, Boeginesen, Mandhareesen etc^a, welke volgens de contracten, door de Compagnie met den koning van Macassar aangegaan den 19den

---

[454]) Uit de *Overgekomen brieven 1767*, 29ste boeck, 1e afdeeling, folio 211 en volgende.

[455]) Wernama, Selor, Kilmuri en Kilbon.

[456]) Genoemde contracten in *Corpus Diplomaticum* II, blz. 349 en IV, blz. 180.

Augustus 1660 en 18^en^ November 1667 [457]) geen vaertuygen zenden mogen beoosten de Hoek van Lassen, [458]) zijnde de Oostkant van Saleyer, nog ook aan de andere zyde benoorden of beoosten Borneo, na Mindanao of de eylanden daaromtrent, op verbeurte van lijf en goed, en dat wy dus daerover en over den gedreven handel met deselve in allerhande zoort van lywaten, die wy tegens massoy, tripangs en geslokene nagulen en noten hebben getrocqueert, [459]) ten hoogsten strafbaar zouden zijn, dog dat wy desweegen uyt enkele gratie alleen van den heer Willem Fockens, gouverneur en directeur deser provintie, in name van de Compagnie op onse ernstige beede vergiffenis erlangt en verkreegen hebben, en dat wy uyt dien hoofde ook voortaan niemant voor onsen opperheer erkennen of anneemen, als de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie en daarom haare ordres ook alleen, die ons in derzelver name door den heer gouverneur en directeur van Amboina in 't vervolg staen gegeven te worden, gehoorsaam en opregtelijk agtervolgen zullen.

Ten tweeden: neemen wy aan en beloven, dat wy in den aanstaande niet meer, gelijk we bevorens gedaen hebben, op onse stranden of in onse negoryen zullen admitteeren eenige vreemde Europesche of Indiaanse natiën, 't zy Macassaren, Mandhareesen, Boutonders, Boegineesen, Salayereesen, Javanen, Balyers of andere volkeren, hoe die ook genaamt zouden mogen weezen, maar dat we dezelve by hunne verschyning afwyzen en des mogelyk in versekering neemen en aan het casteel Victoria op Amboina opbrengen of, in cas van onvermogen, daertoe de hulp en adsistentie van den heer gouverneur en directeur deser provintie versoeken zullen.

Ten derden: beloven wy ten bewyse van onse opregtheyd en ware onderwerping aan de beveelen en ordres van de Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie, dat wy alle degeene, die van voorschreven Indiaanse natiën nog op onse negoryen gevonden worden of zig komen te onthouden, van kant te zullen helpen of in apprehensie neemen en aan den heer gouverneur overleveren, om daermede na desselfs welgevallen te kunnen handelen.

Ten vierden: verbinden wy ons mede geen Papouse swervers meer te zullen toelaten op onse stranden te verschynen, veel min met deselve eenigen handel te zullen dryven, maer hen integendeel

---

457) *Corpus* II, blz. 171 en volgende en 370 e.v.

458) Kaap Lassa is de Zuidoosthoek van het zuidelijk schiereiland van Celebes. (Cs.)

459) Frans troquer = ruilhandeldrijven. (Cs.)

zoeken te vernielen en te berooven van de menschen, die zy uyt de onderhorigheden van Amboina of Banda of van andere oirden van de Compagnie mogten gerooft en weggevoert hebben, gelijk zy nu eenige jaren meer dan ooyt gedaan hebben.

Ten vijfden: beloven en verpligten wy ons alle de door ons of onse onderhorige van de Papouen ingeloste geroofde menschen zonder eenig recompens weder te sullen overleveren of doen overleveren en in vryheyd stellen om weder na hun woonplaetse terug te konnen keeren.

Ten sesden: verbinden wy ons desgelijks nu en ook voortaen te zullen handelen met alle de slaven of andere personen, die uyt Moluccos, Amboina of Banda weggelopen en tot ons gevlugt zijn of nog komen te vlugten, mits dat we voor ieder slaef een recognitie genieten van thien rijxdaelders, om betaelt te worden door dies eygenaer of lijfheer.

Ten sevenden: beloven en zweeren wy als vyanden te zullen considereeren en aansien alle degeene, die met Haar Hoogmogende, de Heeren Staten Generael of Generaele Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Comp[ie] in vyandschap leven en in geen verbond staen.

Ten agtsten: beloven wy niet te zullen varen, nog gedogen dat iemand onser onderhorige, 't zy met groot of kleyn vaertuyg, vare naar eenige vreemde landen buyten de provintie van Amboyna en Banda gelegen.

Ten negenden: zweeren wy ook de Compagnie nimmermeer in haren speceryhandel te zullen onderkruypen, nog ten dien eynde by dag of nagt na de specery eylanden Honimoa, Nussa-laut, Oma, de cust Hitou en Leytimor, of dies onderhorige districten, te zullen varen of onse vaertuygen derwaerts afzenden, veel min toelaten dat (n)iemand der Amboineesen, wie of van waer hy ook zy, die specery, 't zy nagulen of noten, ten verkoop in onze negoryen aanbrengt, maer dat wy integendeel degeene, die wy weeten of bemerken dat zig daeraan schuldig komen te maken, aan de Compagnie zullen aangeven en, des mogelijk, [over]leveren, om diezulke hare welverdiende straffe te doen wegdragen.

Ten tienden: verbinden wy ons mede om alle specerybomen, hetzy nagul- of noteboomen, zowel wilde als egte, die in onse negoryen of onderhorige districten nu of namaals mogten gevonden worden, hetzy dan dat ze daar uyt de natuur groeyen of van elders overgebragt wezende met studie aldaer geplant zijn, zelve

uyt te roeyen of door Compagnies dienaren, dan wel door degeene die harentweegen daertoe gecommitteert worden, te zullen laten uytroeyen.

Ten elfden: neemen wy elk hoofd voor hoofd aan, zo dikwijls een kruysser of eenig ander Compagnies vaertuyg onder ons territoir verschijnd, dat we ons daerby aan boord zullen vervoegen, ieder voor zijn district, en by denzelven zo lang verblyven,[460]) totdat onze negory opgenomen en gevisiteert zy, en dat we daerenboven aan zodanig vaertuyg alle nodige adsistentie en hulpe zullen bewysen.

Ten twaelfden: beloven en verpligten wy ons, wanneer de hongy uytgeschreven word tot het doen derzelve jaerlijks mede met onse corre-corres[461]) aan het hooftcasteel, en buyten des zo dikwils by den heere gouverneur te zullen verschynen, als Zijn Edele zal begeeren en ordonneeren.

Ten derthienden of laestelijk. beloven wy alle de voorenstaande articulen heyliglijk te zullen onderhouden en doen onderhouden, en bekragtigen, tot bewijs van dien, dezelve met onsen hoogsten eed op den moshhaf of alcoran.

Aldus met de Compagnie verdragen en overeengekomen te **Amboina** in 't casteel Victoria op het eyland Leytimor, den 6^{den} May 1766 — was getekent — **W. Fockens** en **J. H. d'Villeneuve.**

Daaronder 's Compagnies zegul, in roode lacke gedrukt.

Onder stond: Ter ordonnantie van den heer gouverneur en directeur deser provintie, nevens den raad — was getekent — **J. A. Schilling,** secretaris.

MLI. MAKASSAR—SUMBAWA.

18 Mei 1766.[462])

Al sedert enkele jaren bestond op het eiland Sumbawa een toestand van onrust door onenigheid tusschen verschillende hoofden. In 1765 maakte de noodzaak om een troonopvolger aan te wijzen in het eigenlijke koninkrijk Sumbawa de toestand nog ingewikkelder. Namens de Compagnie vertrok de

460) Als gijzelaars.
461) Cora cora's of gewapende prauwen.
462) Uit de correspondentie van Makassar naar Batavia; Arsip Negara Djakarta. Makassar 375/9.

18de April 1766 de onderkoopman Jan Hendrik Voll, vergezeld o.m. van een Bonischen „kiesheer" uit Makassar naar Sumbawa, waar hij de vrede wist te herstellen en onderstaand contract te doen tekenen. (Het *Rapport* van Voll in de *Overgekomen brieven 1767*, 29e boeck, folio 529—562).

Origineele Acte van Renovatie, beswooren door de Sumba[wa]rese rijksgrooten, ged[ateer]t 18 Mei 1766.

Wy, Nene Ranga Kalibla en Nene Dipati, rijxgrooten en voogden over den onmondigen verkooren jongen koning, mitsgaders alle verdere rijxgrooten over het land van **Sumbauwa**, belooven en sweeren heylig en opregtelijk, in naame van den jongen verkooren koning, genaamd Mappa Tjo-nga alias Mustafa, zoon van den jongst overledenen koning van Sumbauwa, Sirie Sulthan Mohamad Djalaloedin, omme de navolgende gespecificeerde poincten heyliglijk na te koomen, namentlijk:

1. Het bovengemelde rijk van Sumbauwa te zullen onderhouden in alle deelen en poincten, tot den tijd dat den koning den eed zal kunnen afleggen en de regeering aanvaarden; waartoe wy belooven Zijn Hoogheyd zelve op Macassar te zullen brengen, om zulx aldaar te verrigten.

2. Dat er onder ons geene de minste parthydigheyd weegens de geschillen, die er tusschen de overleedene koningen, datoe Jerewe en den prins van Taliwang [463]) om de kroon van dat rijk gereesen zijn, zal resideeren.

3. Zal alle het gepasseerde van weerskanten vergeeven en vergeeten, mitsgaders een generaal pardon door het land afgekondigt en aanstonds de wapenen terneeder gelegt werden.

4. Zullen de kinderen van datoe Jerewe alsook Damon Allas en Damon Mapping, [464]) in submissie komende, aangenoomen, gepardonneert en in het vrye besit haarer goederen gelaten werden, mits zy belooven in den aanstaande te zullen observeeren hetgeene waartoe de wetten van het land haar verbinden, op poene van na de voorschreven wetten te zullen werden gestraft, als zy zich in het eene ofte andere mogten komen te vergrypen.

5. Zullen de contracten by onse vorige koningen en derselver praedecesseuren op verscheyde tyden met de Ed. Compagnie ge-

---

[463]) Taliwang, belangrijke vestiging in het westen van Sumbawa nabij straat Alas. (Cs.)

[464]) Damon, datoe(k) en nènè zijn titels voor hoofden.

maakt, of met haare dienaaren aangegaan, heyliglijk nagekomen en gehoorsaamd werden, voor zo verre deselve nog in gebruyk zouden kunnen zijn.

6. Zal al hetgeene de verdere overwalsche koningen en bondgenooten, jongst op den 9 February ten casteele Rotterdam tot Maccassar by renovatie van het laaste gemaakte contract beloofd en aangenoomen hebben, stiptelijk nagekomen en by ons onderhouden werden.

7. Belooven wy omme voor de adsistentie aan het land van Sumbauwa de door de Ed. Compagnie gedaane onkosten te vergoeden met drie hondert en vijftig kloeke slaaven, dewelke wy aannemen om in vier achtereenvolgende jaaren, beginnende dit loopende jaar met vijftig, te betaalen.

8. Ende ten laasten zo zijn de voorschreven articulen, opdat deselve des te religieuser werden onderhouden, in presentie van den commissiant, den onderkoopman en sjabandhaar **Jan Hendrik Voll**, nevens den Bonyschen kiesheer **Aroe-Oedjong**, alias Latanri, ende den ordinairen sendeling **La-audoe**, onder het drinken van 't kritsenwater op den Alcoran beswooren ende met onse gewoonelyke handteekening bekragtigd.

Aldus gedaan, geteekend en beswooren in de negory Sumbauwa in des konings dalm op heeden, den 18 Mey, anno 1766.
Handtekeningen der Sumbawase
rijksgrooten in Makassaars schrift.

Was geteekend **J. H. Voll.**

MLII. HINDUSTAN.

Augustus 1766. [465])

Nogmaals worden bij onderstaand document de aloude privilegiën der Compagnie in Bengalen, Bihar en Orissa bevestigd.

Translaat Persiaensche sennid [466]) ten behoeve van de Nederlandsche Oostindische Compagnie verleend

---

[465]) Uit het *Contractenboek* XV, (no. 23) op het Arsip Negara te Djakarta.
[466]) Sennet, Hindostani sanad = privilege, gunstbrief.

door en bestempelt met het zegul van den nawab Seif-ul-Molk, Seif-ul-Daula Seyid Negabit Alichan Bhadur Mohamet Djeuk,[467]) in dato den 9en van de maand Ribbiul Awel in 't zevende jaar der regeering van den koning Sjah Alem, ofte na de Hollandsche stijl den ... Augustus 1766.[468])

De motseddies[469]) (amptenaren), en verdere bediendens, de fausdaars,[470]) kerrories (controleurs), zamiendaars (landheeren), prezente en toekoomende in het aerdsche paradijs der soebaschappen **Bengale, Bihaar** en **Orissa**, moeten weeten:

Dat vermits, ingevolge de uitmuntende firmans van de voor het geloof gesneuvelde koningen, de voortreffelyke princelyke nisangs[471]) en senneds[466]) der respective regenten en diwans, is vastgesteld, dat de gomosta[472]) van de voornaamste onder de zynen, de generaal en naïb[473]) van de Hollandsche Compagnie zyne scheepen in de zeehavens aan de **Hoegly, Pipelie** en **Bellazoor** mag brengen en waar het hem begeert, dezelve vertieren; den vastgestelden thol van 2½ percento te Hoegly op één plaats te voldoen, mitsgaders naer dies betaling zyne hooge manschappen en goederen overal vervoeren en verkoopen, en van alle kooplieden, die hem aenstaan, zyne waren weder inkoopen; voorts alzulke dalaals (makelaars) als hy verkiezen zal, in zyne dienst employeeren, en in de soebaschappen, daar de goederen het best en goedkoopst te krygen zijn, dezelve inkoopen en naar de voormelde zeehavens afzenden, zonder dat by heen-en-weedervaaren om rahdarie (passagegeld) zullen moogen vermoeyelijkt worden, of de vaartuygen zelve geprest, dan wel met meer diergelyke vanwegens de successive koningen verbooden ondervindingen gequelt te moogen worden, gelijk ook niemand in de tijd, dat zy hunne scheepen in de havenen brengen, van hunne eigene nog gehuurde vaartuygen, het bhaara (een impost op het kant) zal moogen vorderen, terwijl op dezelve volgens aloude gewoonte Europeezen als opzienders gesteld zullen blyven;

---

467) Saif-ud-daulah, jongste zoon van Mir Jāfar, was nawab van Bengalen enz. van 1766 tot 1770. (Cs.)

468) Datum niet ingevuld, volgens mijn berekening 15 Augustus. (Cs.)

469) Modseddy, ambtenaar der kanselarij.

470) Zie boven bij no. MXXIX.

471) Nisan; nishan, gezegeld geschrift. (Cs.)

472) Gomashta: gemachtigde, agent. Omstreeks 1760 in de kanselarij van Hindustan ook toegepast op vertegenwoordigers van Europese naties; vgl. Hobson-Jobson, p. 384a. Woord uit het Perzisch overgenomen. (Cs.)

473) Naib eveneens vertegenwoordiger, woord uit het Arabisch overgenomen. (Cs.)

dat wyders van de rijst en tarwe, welke zy tot hun gebruik benoodigen en opkoopen, aan de mierbahr geen tol geëischt, en ook geen dubbelde schatting van de goederen en waaren aan de voormelde Hollandsche Compagnie gevraagt mag worden;

dat gelijk de dorpen **Tjoetjera**, sorteerende onder het district Arzah, **Bara Negger**, gehoorende onder Kalkutta, de bazaar **Merzapoer**, dependeerende van Bagsbender, van ouds onder de gehoorzaamheyd van de Hollandsche Compagnie geweest zijn tot het opslaen der goederen van de scheepen, item het verzamelen van timmerlieden, smits, koelies, en andere arbeidsluiden, en waarvoor de vastgestelde pagt jaarlijks word opgebracht, daarvoor ook niet meer mag gevordert, en het tellen van huizen, pressen van volk, en andere diergelyke dingen, ook moet nagelaaten worden, alzoo zy daarvan voortaan geëxcuseert blyven.

Dat al verder, indien eenige bedienden van de Hollandsche Compagnie of pykaers [474]) op 's Comp^ies^ scheepen eenige van hunne goederen, behalven die van de Compagnie, steelsgewyze brengen off vervoeren, en de katwal [475]) van de Compagnie (die zij fiscael noemen), zulke luiden op die daad komt te agterhalen, geene der amptenaaren of bediendens van het land, dergelijk volk zal moogen protegeeren of toelaten, dat er eenige goederen buiten voorkennis van de Compagnie gekogt (of verkogt) konnen worden;

dat van het goud, zilver en koper, dat van Hougly te Morsedabaad, Akker Neggere (Radj Mahal), Ichängier Negger (Dhakka), Aziem-Abaad (Pattena), en andere plaatzen wordt aangebracht, aan de munts darogos, [476]) den daarvoor vastgestelden thol van 2½ pct. voldaan zijnde, deeze zullen moeten zorgen, dat eerst het mineraal van de Hollandsche Compagnie in siccas [477]) word geslaagen, opdat zy met zekerheid, ten teyde der mousson, haare scheepen konnen depecheeren, en in de affaires en belangen van de Compagnie geene verachtering geleeden mag worden.

Dat ook de Hoeglyse fausdaer, nog zijn diewaan [478]) of eenige anderen van de inwoonders van Sinsura, Misiapoer en Baranegger (Bernogoro), als onder de Hollandse Compagnie gehoorende, geen boete zal moogen neemen, of derzelve eenig geweld aandoen, dan

---

[474]) Paikar, een woord dat talrijke betekenissen heeft, opgesomd in Hobson-Jobson, p. 748, 749. Hier wellicht: zeeman. (Cs.)
[475]) Kotwäl: hoofd der politie.
[476]) Muntmeester. (Cs.)
[477]) Nieuw gemunte zilveren ropia's; Hobson-Jobson, p. 834, 835. (Cs.)
[478]) Diwan betekent hier vertegenwoordiger. (Cs.)

wel hunne bediendens zenden, om deese òf geene der rayits[479]) te apprehendeeren en naar den Hoeglysen durbaar[480]) te brengen, maar alle zaaken, die er voorkomen, aan de decisie van den Hollandschen directeur moeten overlaaten, die ook zo dikwijls als de fausdaer over dezen of geenen laat klaagen, de zaak behoorlijk moet onderzoeken.

Zo is 't, dat mits deezen word aangeschreeven, om in nakoming van de voormelde uitmuntende en hoog gerespecteerde koninklyke firmans en princelijke nisangs, item de senneds der soubas en hunne diwaens met George Louis Vernet, directeur en gomosta van den voornaamsten onder de zynen, de generaal en naib van voormelde Hollandsche Compagnie vriendschap te onderhouden, opdat hy met gerustheid in de hem aenbetrouwde dienst en het aanbrengen van koopmanschappen, item in te koopen en te verkoopen, nog meer als voorheen zijn best mag doen en vigileeren, en daardoor ook, na Compagnies gebruik, den handel van particulieren voortgang mag hebben, zonder dat iemand hieromtrend eenig hindernis of beletzel kome toe te brengen of het contrarie deezer onderneemen. Ook zal er jaarlijks geen nieuwe senned geëischt moogen worden; een iegelijk strekke dit tot naricht en praecise observantie.

Onder stond: Verleend den 9^{en} van de maand Ribbieul Awel, in het sevende jaar. En aan het hoofd 's nawabs zegel met deze omschryving: Tidewie Sjah Alem, Bad Sjah Gazie, Seif-uf Molk, Seif-uf Doula, Sayed Negabet Alichan Bhadur Mohamet Djeuk; dat is: De vertrouwde van den voortplanter des geloofs, den koning Sjah Alem; het zwaard van het land en het vermoogen; den ontzaggelyken held in den krijg, Said Ngabet Alichan.

Onder stond: Overgeset door (geteekend) **Jacob Eilbracht.** Onder stond: Accordeert (was geteekend) **Pr. Hoff,** eerste gesworen clercq.

MLIII. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

15 Augustus 1766.[481])

Dit document behoeft geen inleiding.

Renovatie en ampliatie der contracten, aangegaan, vastgestelt ende besloten tusschen den Edelagtb. Heer

[479]) Onderdanen, boeren. (Cs.)
[480]) Durbār, hier te vertalen door gerechtshof. (Cs.)
[481]) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

Hendrik Breton, gouverneur en directeur der Molukkos, nevens die van zynen Rade, in name ende vanweegen Zijn Hoog-Edelheyd, den HoogEdelen Gestrengen Groot Agtb. Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal en de WelEdele Heeren Raden van Nederlands-Indie, als representeerende de Generaale Neederlandsche Oostindische Compagnie, en den Staat der Vrye Vereenigde Nederlanden, ter eenre,

En den g'eligeerden koning van **Caydipang** en **Boelang-itam**, Jacobus Cornput, met zyne rijkgrooten, ter andere zyde.

Aangezien de leenrijkjes van **Caydipang** en **Boelang-itam** door het overlyden van den koning David Cornput, in dato 4 Junij 1763, bereits van een wettig hooft ontbloot zijn geraakt, en om verscheyde goede reedenen in Rade van Politie alhier goetgevonden en geresolveert is, die vacante plaats weeder te vervullen met den in den hoofde deezes genoemden prins Jacobus Cornput, gelijk dien prins tot koning over de voormelde rijkjes van Caydipang en Boelang-itam verklaart wordt by deezen, zo is 't dat Zijn Hoogheyd, ten vollen bewust van 's Compagnies regt en eygendom op de voorschreeve rijkjes van Caydipang en Boelang-itam, naar het voorbeelt zyner voorouderen aangenoomen en belooft heeft, de onderstaende conditiën en voorwaarden stiptelijk te zullen observeeren en naarkomen, als:

1. Eerstelijk verklaart den koning en zyne rijkgrooten voor hun en hunne nakoomelingen in alle zyne poincten heilig en zuiver te zullen onderhouden en naarkomen zodanig contract, als op den 17^en^ Maart 1702, door den koopman David van Peterzon neevens den onderkoopman Jan Walraven de la Fontaine, als expresse gecommiteerdens van den toenmaligen heer gouverneur Pieter Rooselaer, en Raad der Molukkos, met den overleeden koning Willem Cornput is gesolemniseert, beeëdigt, geteekend en verzegult. [482])

2. Belooft de koning en rijkgrooten volkomen en zonder de minste afwykinge prompt te zullen agtervolgen het contract, door den heer gouverneur Jacob Christiaan Pielat, met den overleeden koning Albertus Cornput sub dato 4 Aug^a^ 1729, [483]) zoomede dat

[482]) Dit contract van 1702 heb ik niet terug kunnen vinden.
[483]) *Corpus* V, p. 57.

door den WelEdele Heer Jan Elias van Mylendonk, nevens den Raadt der Molukkos op den 25ᵉⁿ Maij 1750,[484]) met den laatst afgestorven koning, David Cornput, aan het kasteel geslooten en zulx en in dier voegen, of alle dezelve in deezen van woorde tot woorde waren geïnsereert.

3. Nog verklaart den koning en rijkgrooten te approbeeren en ratificeeren de acte van reconciliatie tusschen den koning Willem Cornput en zijn onderhoorige rijkstenden van Boelang-itam, op den 2ᵉⁿ July 1727, door den gezaghebber der Moluccos Jacob Boner bewerkt[485]) en wel speciaal de conventie tusschen den jongst affleyvig geraakte koning David Cornput en den koning van Attingola, Adriaan Pattalima, den 16ᵉⁿ October 1759 getroffen,[486]) even off die tegenwoordig eerst bedongen en aangenoomen werde, houdende dies inhoud ten deesen voor ingelijft.

4. Betuygen en erkennen de koning en zyne rijkgrooten voor hun en hunne nakomelingen op de reykjes van Caydipang en Boelang-itam nooyt het minste regt te kunnen fundeeren, onder wat pretext zulks ook zoude moogen weesen; waarom ook geen zwarigheyd vinden daarvan opnieuws afstant te doen, gelijk zy wel expresselijk zijn doende by deesen, die en alles wat daaronder behoort aan de Compagnie cedeerende, zonder daarop in vervolg van tijd de geringste actie off pretentie te zullen maaken.

5. Overzulk verklaaren den koning en rijkgrooten hunne landen als leenen van de Compagnie te neemen, aanvaarden, houden en bestieren, 't welk door den koning en rijkgrooten van Caydipang successivelijk by verkiesinge en op het aanneemen van het rijk moet werden geheft ende getildt.

6. Zonder welke omstandigheden geen koning over voorschreeve landen verkozen, nog daarvoor erkend zal worden, alvorens door de Compagnie daartoe aangesteld en in 't rijk bevestigt is, mogende de rijkgrooten eenlijk by afleyvigheid iemant daartoe voordragen, van wiens bequaamheid, goede wille en genegentheid alsdan volkomen verseekering moeten doen, van daarop 's Compagnies nadere dispositie af te wagten.

7. Voorts zullen alle geëligeert wordende koningen voor hunne verkiesing ende aenvaerding der regeering deze tegenwoordige

---

[484]) *Corpus* V, blz. 516 en volgende.
[485]) *Corpus* V, blz. 19 e.v.
[486]) Hiervóór MXXII.

voorwaarden moeten goedkeuren en belooven in allen deelen poinctueelijk te agtervolgen, mitsgaders dezelve onderteekenen en met eede bevestigen.

8. Wyders en zal den koning niet vermoogen een onchristen tot zyne gemalinne te neemen off trouwen, maar alleen zodanig eene die van de christelijke gereformeerde religie zy.

9. Geene andere dan de gereformeerde religie, zooals die agtervolgens de Dordrechtse synodiale vergadering en de Neederlandsche kerke geoeffent werd, zal den koning nog rijkgrooten in eenigen deele dulden; mitsgaders belooven die uit het heiden- off moorsdom tot onze religie zullen willen overkomen, in allen deelen behulpzaam te weezen, zonder dat die persoon off persoonen eenig leet off schade zal toegebragt moogen worden.

10. Ten welken fine uit dit rijkje en gebiet geweert moeten worden alle roomsgezinde, ook papen, monnikken, priesters, schoolmeesters of leeken, maar zullen dezelve terstond affwyzen en doen vertrekken, of ook wel by onwilligheyd by den kop doen vatten en gevankelijk naar Ternaaten afzenden, alzo sodanige luiden niet anders dan verwarringe met hun brengen.

11. Ook belooft de koning en zyne rijkgrooten geene Europeaanen, 't zij Spanjaards, Portugeezen, Francen, Engelschen, Deenen, Zweeden offte hoedanig en van waar die zouden moogen zijn, ook geen Atchinders, of eenige andere natiën, in zyne landen te ontfangen ofte laten onderhouden, tenzy van een waare Compagnies pascedulle voorzien en gesterkt zijnde, ofte anders dezelve naar Maleyo aan dengeenen, die indertijt van Compagnies weegen het gezag aldaar is voerende, te wyzen, dan wel genoegzaam derwaarts brengen.

12. Zullen zig overal toonen vrienden van Compagnies vrienden en vyanden van derzelver vyanden te zijn, ook tot zodanige togten en oorloogen, nevens andere vassallen, de Compagnie ten dienste te zijn, als buiten gevaar van hun landen na billijkheydt zal konnen geschieden, waartegen de Ed. Compagnie in alle voorvallende geleegentheeden en ongemakken, dezelve getrouwelijk en naar vermogen sal helpen en tragten te redden, zooals de noot en tijdsgeleegentheyd vereisschen zal.

13. Geen oorlog nog vreede, met wien het weezen mogte, zullen de koning nogte zyne rijkgrooten vermoogen aan te gaan, nogte beginnen, zonder alvorens van de Compagnie daartoe verloff en toestemming erlangt te hebben; dog door andere aangetast hun

zelfs te verweeren, zonder egter verder iets te onderneemen ter tijd en wyle den heer gouverneur in Ternaten de kennisse daarvan heeft.

14. Blyvende de koning van Caydipang en zyne rijkgrooten insgelijks verpligt, iemant der bondgenooten in ongeleegentheid zijnde, of door een ander aangerant wordende, by te staan en alle hulpe toe te voegen, gelijk ook aan de andere kant de bondgenooten verschuldigt zijn de koning van Caydipang en rijkgrooten in zodanige geval na vermoogen by te springen.

15. Of by geval door storm, zwaar weer, of andersints eenig Compagnies vaartuyg, 't zy scheepen, sloepen of mindere boodems, onder het gebied van Caydipang mogte koomen te vervallen, en eenig gebrek hebben, zo belooft den koning en rijkgrooten haarlieden alle hulpe en bystand te doen en dezelve naar vermoogen in alles te adsisteeren.

16. De vaart naar Makasser, Amboina, Magindanao zal by de onderdaanen van den koning van Caydipang niet worden ondernoomen, dan alleen met speciaal consent van den E.E. heer gouverneur in Molukko, alswanneer zy ook geene andere als de gespecifieerde plaats zullen vermoogen aan te doen op poene van daarover op het rigoureuste gestraft te worden.

17. Indien onder Caydipang eenige speceryboomen mogten bekend zijn, zo belooft de koning en rijkgrooten dezelve aanstonds te doen uitroeien of wel de Compagnie daarvan kennisse te geeven, om door dezelve onder de voet getrapt te worden, vermits nooit gedoogen zullen, dat in hun landen eenige speceryboomen gequeekt, nog aangeteelt worden

18. Wyders verbinden hun de koning en rijkgrooten om alle zodanige slaaven van Compagnies dienaaren en onderdaanen, als er in der tijd zoude mogen koomen weg te loopen, en naar Caydipang de vlugt neemen, aan de Compagnie off de lijfheer van dien over te leeveren, mits dat voor ieder leyfeigen aan de opbrengers derzelve 't zy in contant of kleeden, thien rijkdaelders zal moeten betaald worden.

19. Geen voogelnesjes nog caret zal door den koning van Caydipang, deszelfs rijkgrooten en onderdaanen aen eenige particuliere handelaars mogen verkogt worden, dan alleenlijk aan de Compagnie, die ook zodanige voogelnesjes en caret ten reedelyken pryze aanneemen en voldoen zal, waar de koning, rijkgrooten en alle onderdaanen van Caydipang wel expresselijk zullen hebben

te letten, on poene van contrarie doende rigoureus naar den inhoud van 't plakkaat gestraft te worden.

20 En nadermaal volgens goede berigten van Manado's resident, mitsgaders eenigen getuigenis der aanweesende rijkgrooten, te Caydinang en aen de rivier stofgoud ontdekt en daarvan in een kleyn bamboesie bereits een weynig alhier aangebragt is, zo belooven de koning en zyne rijksgrooten by terugkomst in hun land naar gezegde rivier exact onderzoek te zullen laten doen en van derzelver wezentlyke gesteltheid aan de resident te Manado, dan wel aen de Ternaatze regeering, naar waarheyd en volgens eed van trouwe, duidelijk berigt te doen, met verklaaring, hoeveel, zoowel in die als alle andere rivieren off meynen, die zy indertijd ontdekken, naar waarschijnl¨kheid in een rond jaar gegrave kan worden.

Gelijk ook de koning en rijkgrooten zig op 't kragtigste verbinden niet alleen de goutprocure iverig voort te setten, maar ook om al het gevonden wordende goud onder het gebied van Caydipang en Boelang itam eenig en alleen aan de Compagnie, teegen thien rijkdaalders de reaal swaarte, zuiver en schoon te zullen leeveren, en vooral zorge te draagen, dat de Compagnie van dat mineraal niets ontfutselt, nog 't zelve door haare onderdaanen aan vreemde handelaars verkogt worde, terwijl aanneemen degeenen die zig daaraan schuldig maken, andere ten exempel zonder oogluiking te straffen dan wel aan de Compagnie over te leeveren.

21. Laatstelijk belooven de koning en rijkgrooten alle hetgeene voorschreeven staat als vroome, getrouwe vassallen en leenmannen van de Compagnie, in alle deugt en opregtigheid te zullen onderhouden en doen onderhouden, zonder dat om deeze of geene differenten, die er zomwylen zoude konnen off moogen ontstaan, eenige verbreking van dit gerenoveert en geamplieert contract zal geleeden worden.

't Welk wy in teeken der waarheyd, namenlijk ik, koning, en presente rijkgrooten met solemneele eede op de Hollandse wyze onder het uitten der woorden van ZO WAARLIJK HELPE MY GOD ALMAG IG bevestigen.

Aldus gedaan, beslooten, vernieuwt, g'amplieert, getekent, verzegult en bezwooren tot **Ternaten** in 't kasteel **Orange**, den 15^en^ Augustus 1766 (was geteekend) **H. Breton, P. J. Valckenaar, J. Monsier, W. J. v. Lingen, J. G. van Raesveld, N. J. Gregory, Joh^s^ Reevoet.**

Terzijde 's Compagnies zegul, gedrukt in roode lacke, en daaronder geschreven: Ter ordonnantie van den E.E. Agtb. Heer gouverneur en directeur, beneevens den raad der Molukkos (was geteekend) **Joh^s Reevoet**, Secretaris.

MLIV. CEILON—MADURA.

24 Januari 1767. [487])

Tammodaram-pulle, regent voor den in 1766 nog minderjarigen teuver kwam in dat jaar in conflict met 's Compagnies resident op Kilkare, Willem Hendrik August Keuneman, een knoeier, die omvangrijke particuliere handel dreef met 's Compagnies producten en gelden Keuneman, die den regent te vriend wilde houden, verleende hem een obligatie van 8700 pagoden. Toen de Compagnie weigerde die uit te betalen, legde de regent beslag op een vaartuig van Keuneman en vervolgens ook op eigendommen van de Compagnie. Nu greep de Hoge Regering in en de ontrouwe resident werd gevankelijk naar Colombo gevoerd. Gerrit de Vos, opperhoofd der Compagnie aan de kust van Madura, slaagde er in met den regent onderstaande overeenkomst aan te gaan.

Opgemerkt worde, dat op de 24^e November van dat jaar de regent door familieleden van den jongen vorst werd vermoord, wat tot nieuwe verwikkelingen in het rijk leidde, waarin ook de Compagnie betrokken werd.

Articulen van overeenkomst, getroffen en gesloten tusschen de Doorluchtige Oostindische Kompenie en Zijn Excellentie, den Heere Jroenikit-pejasie Rauwicotte Segrimoettoe Wisje Regenade Chedoepaddy Catte Theuver.

1. De machtige Kompenie staat by desen aan den heer Theuver voor hem en zyne nakomelingen toe, om by alle paarlvisscheryen, die van nu af aan op de banken, onder de kust van **Madure** leggende en onder het ressort van Tutukorijn gehoorende, staan gehouden te worden, twee vrye thonijs [488]) te mogen hebben en gedurende den vastgestelden tijd nevens de thonijs van den pagter te laten duiken, op deselfde wyse bemand van duikers en roeyers, en voorsien van stenen, als die van den pachter, en mids de direksie

---

[487]) Uit de *Overgekomen brieven 1768*, 1^e boeck, folio 364. Ook in die van *1776*, 13^de boeck, folio 295 verso e.v. alsmede in de verzameling der *Kamer-Zeeland no. 8368*, afd. 3, folio 105 verso e.v.

[488]) Een thony is een klein open vaartuig, zoals dat door de paarlduikers werd gebruikt Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, glossarium.

van de visscherye alleen blyve aan de Kompenie en in haren naem aen haere gekommitteerden, sonder dat het Rammunadewaramsche hoff, of iemand vanwegen hetselve sich daarmede bemoeye.

2. Ook zal de Kompenie aan den heer Theuver, indien Zijn Excellentie het versoekt, voortaan in elke volle visschery op de paarlbanken tusschen Manaar en Kalpetty, onder de Ceilonze kust leggende, overlaten vijf tonijs voor denselven prijs, waarvoor de pachter die gemeind heeft, mids dat die thonijs niet sterker bemand zijn als des pagters thonijs, en zo in dat als alle andere stukken volkomen onderworpen zijn aan de pachtconditiën en de wetten en ordres, op de visscheryen vastgesteld; zullende dienvolgende de Theuverheer, ingevalle hy van dese concessie te profiteeren begeerd, het bedragen van die thonijs te Tutukorijn in kas tellen, de helfte vóór en de andere helfte ses weeken naar de visscherye.

3. Daarentegen staat de Theuverheer voor sich en zyne navolgers ten eeuwigen dage aan de Doorluchtige Nederlandsche Kompenie af het meesterschap van Pambes cannaal,[489]) mits voor sich en zyne onderdanen en hunne vaartuygen de vrye doorvaart door hetselve ten allen tyde behoudende, doch sonder over deselve voortaan te mogen disponeeren ten behoeve van anderen; maar zal de Compagnie alleen het recht hebben om daartoe aan vreemde Europeese vaartuygen pascen te verleenen dan wel te weigeren, naar haar welgevallen.

4. Ook word by deezen aan de Komp[ie] vryheid gegeven om haare logie te Kilkaré te laten repareeren of van zee af verleggen, om dus van 't aanspoelen[490]) bevrijd te zijn.

5. Ook zal de Komp[ie] van nu af aan bevrijd zijn van 't betalen van eenige tol, hoe ook genaamd, voor haare ingebragt of uytgevoert wordende koopmanschappen, zodat ze daarvan niets aan den heer Theuver of imand zynentweegen betalen zal.

Aldus overeengekomen en geaccordeerd vanwegen de Doorluchtige Oostindische Kompagnie, ter ordre van den Weledelen Grootagtbaren Heer gouverneur en direkteur van het wijdberoemde eiland Ceilon met dies onderhorigheden, M[r]. Iman Willem Falck, nevens den raad te Colombo, tusschen het Madureesche opperhoofd, den opperkoopman Gerrit de Vos ter eenre

---

[489]) Het „kanaal" van Pambenaar of Pembenaar, ook wel de „kil" van Pembenaar genoemd, de doorvaart tussen de vaste kust en het eiland Rammanacoil, het begin van de z.g. Adamsbrug. Zie *Corpus* III, blz. 531.

[490]) Versta: afkalven. Vgl. *Corpus* V, blz. 505 sub ten derden.

en den heer Tammodrum-pulle, eerste minister en rijxcancelier van het Marruasche hoff; item voogt van Zijn Excellentie, den minderjarigen vorst Jroekit-pijasie Rauwicotte Segremoettoe Wiseje Regoenade Chedepaddy Catte Theuver, en bestierder van saken ten zelven hoove; voorts met 's Compagnies en het rijxzegel van den heer Theuner versegeld sijnde, gesigneerd by gemelte Madureesche opperhoofd De Vos en den rijxcancelier Tammodrum-pulle; **Tutukorijn** den 24^en^ January 1767 — was getekent **G. de Vos** en een Mallabaarse handtekening.

Onder stond: Akkordeert — was getekent — **J. Reintous,** provisioneel eerste gesworen klerk.

Aan bovenstaand contract voegde Gerrit de Vos nog het volgende document toe, door de Hoge Regering genoemd: „Acte nopens zeekere promesse".

Ik, Gerrit de Vos, opperkoopman en opperhoofd der custe Madure, belove by desen den rijxcancellier van het Marruas hoff te Rammenadewaram, den heere Tammodrum-pulle, omme so lange hy rijxcancellier blijft en te weege brengen zal eene stipte en ongeschondene naarkominge van het kontrakt, op heeden door my met het gemelde Marruasche hoff aangegaan en gesloten, hem, Tammodrum-pulle by elke verpagting der paarlvisscherye te Manaar te besorgen twee thonijs, vry van pagt of eenige andere bezwaringen, dog onder desen mids, dat elk deser twee vrye thonijs niet anders sal mogen bemand en met geen meer stenen of duikers voorsien zijn,[491]) dan de pagter der visscherye op elk syner thonijs mag gebruiken, en dat zy wyders aan alle 's Kompagnies ordres en wetten onderworpen blyven, en aan de boeten en verdere straffen tegens de overtreders bepaald.

Tot bewijs van welk een en ander desen onder myne gewoone signature en het zegul van d'E. Kompagnie aan gedagte rijxcancellier Tammodrum-pulle verleenen.

Tutukorijn, den 24^en^ January anno 1767 — was getekend — **G. de Vos.**

In margine stond 's Compagnies segul, in roden lacque gedrukt.

Onder stond: Akkordeert — was getekend — **G. W. Trek,** secretaris.

Lager: Akkordeert — was getekent — **J. Reintous,** provisioneel eerste gesworen klerk.

---

[491]) De duikers daalden in het water af, staande op een zware kubusvormige steen. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge,* II, II, blz. 417—418.

MLV. MOLUKKEN—NOORD CELEBES.

23 Februari 1767. [492])

Nadat Salomon Manoppo, vorst van Bolaäng-Mongondo, de 30ste Augustus 1764 was overleden, kozen de rijksgroten den neef van den overledene tot opvolger. Volgens de bestaande contracten moest deze keuze door de Compagnie worden gesanctionneerd Door allerlei omstandigheden duurde het 2½ jaar, eer koning Eugenius naar Ternate kon komen, waar hij in handen van den gouverneur het volgende lange contract bezwoer.

Renovatie en ampliatie der contracten, aangegaan, vastgesteld, besloten ende versegeld tusschen den Edelagtbaren Heer Hendrik Breton, gouverneur en directeur der **Moluccos**, nevens die van zynen rade, in name ende vanwegen Zijn Hoogedelheydt, den Hoogedelen Gestrengen Grootagtbaaren Heer Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, en de Weledele Heeren Raaden van Nederlands-Indiën, als representeerende de Generaale Neederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie en den Staat der vrye Vereenigde Neederlanden ter eenre,

en den g'eligeert koning van **Boelang** en **Mogondo**, Eugenius Manoppo, met zyne rijksgrooten ter andere zyde.

Nademaal de leenrijkjes van **Boelang** en **Mogondo** door het overleyden van den koning Salomon Manoppo sub dato 30 Augustus 1764, van een bestierder ontbloot geraakt en eindelijk op het gereïtereert aanschryven deezer regeering den 7^{en} en 8^{en} der gepasseerde maand January den prins Eugenius Manoppo met eenige der voornaemste rijksgrooten alhier [493]) zijn opgedaagt, mitsgaders den 31^{en} derzelve maant, om verscheide redenen in rade van politie goetgevonden ende geresolveerd is, dien prins tot koning over de voormelde rijkjes van Boelang en Mogondo te verklaaren, gelijk hy daartoe verklaard wordt by deezen, zoo belooft hy, koning, benevens zyne rijksgrooten, tot erkentenisse van de magt en eigendom, die de Compagnie op die landen heeft, na het voorbeelt zyner voorouderen de hier ondervolgende articulen en voorwaarden heyliglijk te zullen onderhouden en doen nakomen.

[492]) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.
[493]) In het kasteel Orange te Malajoe op Ternate.

1. Eerstelijk verklaart de koning en zyne rijksgrooten voor hun en hunne nakomelingen in alle poincten zuiver te zullen onderhouden en naarkoomen alle zoodanige contracten, als er tusschen de Compagnie en de koningen van Boelang en Mogondo successivelijk zijn gesolemneert, beëedigt, getekend en verzeguld, en wel principaal dat, 't welk den 15^{en} Maart 1756, tusschen den Heer Molux Gouverneur, Jan Elias van Meylendonk, nevens die van zynen rade, en den iongst overleeden koning Salomon Manoppo aan dit casteel gesloten is, ende zulx even en in dier voegen of alle dezelve in deezen woordelijk waren geïnsereert [494])

2 Betuigen en erkennen de koning en zyne rijksgrooten voor hun en hunne nakomelingen op de rijkies van Boelang en Mogondo nooit het minste regt te kunnen fundeeren, hetzy onder wat pretext het ook zoude moogen weezen, waarom ook geen swarigheid vinden daarvan opnieuws afstant te doen, gelijk wel expresselijk zijn doende by deezen, die en alles, wat daaronder behoort, aan d'Ed. Compagnie cederende, zonder daarop in vervolg van tijd de geringste actie off pretensie te zullen maken.

3. Overzulx verklaaren den koning en rijksgrooten opnieuw hunne landen als leenen van de Compagnie te neemen, aanvaarden en te bezitten, 't welk door de koningen en rijksgrooten van Boelang en Mogondo successivelijk by verkiezing en op 't aanneemen van 't rijk zal moeten worden geheft en getilt. [495])

4. Zonder welke omstandigheden geen koning over voorschreeven landen verkooren nog daarvoor erkent zal worden, tenzy van en door de Compagnie aangesteldt en in 't rijk bevestigt wordt, vermoogende de rijksgrooten eenlijk by afleyvigheidt iemant daartoe voordragen, van wiens goede wille en geneegenheidt alsdan volkoomen verzeekering zullen moeten doen en daarop 's Compagnies goetvinden en bevestiging afwagten.

5. Zullende wyders alle zoodanige successive geëligeert wordende koningen vóór hunne verkiezing en aanvaarding der regeering deze tegenwoordige voorwaarden moeten goedkeuren en belooven in allen deelen punctueelijk te agtervolgen, ook dezelve onderteekenen en bezweeren; wordende tot voorkoming van alle misverstanden en disputen hierby gevoegt de ampliatie op dit articul, in de jaren 1714 en 1731 met de koningen Jacobus en Franciskus Manoppo voor hun en hunne descendenten gemaakt

---

[494]) Het contract van 1756 no. CMXCIV.
[495]) Een leen heffen of tillen = een leen aanvaarden.

ende aangegaan, [496]) te weeten, dat het gebied, jurisdictie of landstreek van Boelang zig aan de eene kant niet verder zal uytstrekken als tot Pogiaar [497]) en van d'andere kant tot Pontak, [498]) mitsgaders de verdere landen tot Boeras toe, tot hoeverre en niet verder Manado-waarts de volkeren van Boelang en Mogondo het land om hunne nooddruft van leevensmiddelen te zoeken zullen moogen frequenteeren, zonder voorby Pogiaar, Pontak en Boeras te moogen koomen, gelijk aan de andere kant de Manadose Alfoeren genoemde drie landstreeken ook niet zullen moogen passeeren, blyvende dienvolgende Tonsawaan, Ponosacken, en Amoerang [499]) met derzelver inwoondren aan Manado onafscheidelijk gehegt. Dog iemant der Mogonders ofte andere onderdaanen van Boelangs koning, dan wel de Manadose Alfoeren de voormelde lantscheidingen om suffisante redenen willende passeren, zullen zulx niet vermoogen te doen, zonder alvoorens daartoe schriftelyke permissie van den Manados resident erlangt te hebben, die hun hetzelve zal moogen toestaan en weygeren na gelegentheid van tijd en zaaken. Dierhalven zal de koning van Boelang of zyne nazaaten op de verdere Manadose landen en speciaal de hierboven genoemde negoryen Tonsawan, Ponosackan en Amoerang geen pretensie moogen maken.

6 De gekozen koning dan, op zodanig een wyze aangesteld weezende, zal door niemant mogen gedetroneert en een anderen in zyne plaatze aangesteld worden, zonder goetvinden en toestemming van de Compagnie.

7. In voegen den koning zig ook niet zal vermoogen te onderstaan eenige zyner rijksgrooten, 't zij goegoegoe, kaptein-laut of hoeckum, van hunne waardigheden te demoveeren en andere in hunne plaatze te stellen, dan met prealabele voorkennisse en bewilliging van alsboven.

8 Wyders en zal de koning niet vermoogen een onchristen tot zijn gemalinne te neemen off trouwen, maar alleen zodanig eene die van de Christelyke gereformeerde religie zy.

9. Geen andere dan de gereformeerde reliegie, zoals die agtervolgens de Dordregtse Sinodiaale vergadering in de Nederlandsche kerken g'oeffent wort, zal de koning, nog rijxgrooten, in eenig

---

[496]) Een contract van 1714 is mij niet bekend, dat van 31 December 1731 is afgedrukt in Deel V p. 126 vlg. (Cs.)
[497]) Poigar, zuidwesthoek van de Minahasa. (Cs.)
[498]) Plaats midden in Zuid Minahasa, in de streek van de Rano i Apo. (Cs.)
[499]) Nog thans de zuidelijke districten van de Minahasa. (Cs.)

deel en dulden, maar belooven alle zodanige, die uyt het heiden- of moorsdom tot onse religie zullen willen overkomen, in alle deelen behulpzaam te weezen, zonder dat die persoon of persoonen eenig leet of schaade zal moogen toegebragt worden. Ook zal de Compagnie, wanneer des geraaden vind, te Boelang en Mogondo en al de daaronder gehoorende negoryen een of meer predicanten, dan wel schoolmeesters, moogen plaatsen, zonder dat deze lieden eenig leet of smaat zal moogen aangedaan, maar integendeel gehandhaaft en door den koning alomme zodanige ordre gesteld worden, dat zy hunne onderwyzinge vry en onverhindert met vrugt voortzetten kunnen.

10. Ten welken fine uit dit rijkje en gebied geweert moeten worden alle roomsgezinden, ook papen, monnikken, priesters of leeken, beloovende de koning en rijxgrooten, geenzints te zullen gedoogen, dat dezelve een voet aan land zetten, maar hun terstond af te wyzen en doen vertrekken, mitsgaders by onwilligheydt by de kop te vatten, en gevankelijk naar Ternaaten over te zenden, vermits die luyden niet anders dan verwerringe met zig brengen.

11. Ook belooft de koning en zyne rijksgrooten geene vreemde Europianen, 't zy Spanjaarden, Portugeezen, Francen, Engelsen, Zweeden, Deenen of hoedanig genaamt en van waar die zouden moogen zijn, nog ook geen Maccassaaren, Boeginesen, Mandhareesen, Magindanouwers, Xulokken, Boeroers,[500]) Djumaringers of in 't generaal alle inlandsche volkeren, die niet onder de Molukkas sorteeren, item geen Gorontaalders, nog die van Gorontaals Boelonga, in zyne landen te ontfangen of laten onthouden, tenzy van een ware Compagnies pascedulle voorzien ende gesterkt zijn, maar de Europiaanen af te wyzen naar Ternaten aan dengeen, die alsdan Compagnies wegen het gezag aldaar voert, en in cas van oppositie, even als de inlandsche zwervers, rovers en stroopers, des mogelijk, te apprehendeeren en verzeekert naar Menado of Ternaten te brengen. Gelijk den koning dan ook principaal met den keizer van Magindanauw geen correspondentie of eenige verstandhouding beginnen of onderhouden mag, ten welken einde het frequenteeren van Boelang en Mogondo aan de Magindanauwers ten eenemaal verbooden blijft.

12. Zullen zig overal toonen vrienden van Compagnies vrienden en vyanden van derzelver vyanden te zijn, ook tot zodanige togten en oorloogen nevens andere vasalen de Compagnie ten dienste zijn,

500) Mogelijk corrupt. In art. 10 van no. MLXIII, dat nagenoeg gelijkluidend is, wordt gesproken van Borneoresen. (Cs.)

als buiten gevaar van hunne landen naar billikheid zal kunnen geschieden. Waarentegen de Compagnie in alle voorvallende geleegendheeden en ongemakken hun getrouwelijk zal helpen en tragten te redden, zoals de noot en tijdsgeleegendheid vereischt.

13. Geen oorlog nog vreede, hetzy met wien het weezen mogte, en zullen de koning en zyne rijksgrooten vermoogen aan te gaan nogte beginnen, zonder alvoorens van de Compagnie daartoe verlof en toestemming te hebben erlangt; dog door andere aangetast wordende hun zelfs te verweeren, zonder egter verder iets te onderneemen tot tijd en wyle den heer gouverneur in Ternaten daar kennisse van heeft.

14. Blyvende de koning van Boelang en Mogondo, neevens zyne rijksgrooten verpligt, iemant der bondgenooten in ongeleegenheid zijnde, off door een ander van buyten aangerant wordende, by te staan en alle hulpe toe te voegen, gelijk ook aan de andere kant de bondgenooten verschuldigt zijn de koning van Boelang en Mogondo, nevens zyne rijksgrooten, in zodanig een geval naar vermoogen by te springen.

15. Off by geval door storm, zwaar weer als anderzints eenig Comp[i]es vaartuyg, 't zy scheepen, sloepen of mindere boodems onder het gebied van Boelang en Mogondo mogten vervallen en eenig gebrek hebben, zo belooft den koning en rijksgrooten hunlieden alle hulpe en bystand te bewyzen, en naar vermoogen te adsisteeren, 't welk den heere gouverneur by geleegentheid zeer gaarne zal vergoeden.

16. De vaart naar Amboina, Banda, Maccasser, Magindanao of verwaarts het ook zijn mag, zal by de onderdanen van Boelang en Mogondo niet ondernomen worden, dan alleen met speciaal consent van den heere gouverneur in Molukko, alswanneer zy ook geen andere als de gespecificeerde plaats zullen vermoogen aan te doen, op poene van daarover op 't rigoureuste gestraft te worden.

17. Indien onder 't gebied van Boelang en Mogondo eenige specerybooomen mogten groeien, zo belooft de koning en rijksgrooten dezelve aanstonds te doen uytroeien of wel de Compagnie daarvan kennisse te geeven, om door haar omgevelt en onder de voet gehakt te worden, dewijl nooyt gedoogen zullen, dat in hun landen eenige specerybooomen gequeekt nog aangeteelt worden.

18. Alle Manadoneezen, die uyt hun land gevlugt zijn en zig thans op de negoryen Poegiaar, Battay, Sompinus en Mariry ont-

houden, mitsgaders alle die in 't vervolg van tijd zig naar Boelang of Mogondo begeeven, belooft de koning behoorlijk te zullen uytleeveren en aan hunne hoeccums [501]) over te geeven, zoodra die opperhoofden, verzeldt van Comp^ies gecommitteerdens, hun komen afhaalen. En ingevalle die uitgewekene Alfoeren onwillig zijn naar hunne negoryen terug te keeren, dezelve alsdan met geweld uyt die negoryen te verdryven, en voor althoos te houden, gelijk zy ook al verder belooven alle leyfeygenen, die van Compagnies dienaaren en onderdaanen de vlugt naar Boelang en Mogondo namen, aan de Compagnie of de wettige leyfheer van dien over te leeveren, mits dat voor ieder slaaff aan de opbrengers derzelve, 't zy in contant off kleeden, thien rijxdaelders zal moeten betaalt worden.

19. Byaldien den gouverneur ofte den resident te Manado, om een vaartuig, corra corra of gilalo, 't zy tot transport van den predicant, 't bestellen van brieven of wel eenige houtwerken tot het maken of repareeren van sloepen als anderzints, benoodigt is, zal den koning van Boelang en Mogondo, nevens deszelfs rijksgrooten gehouden zijn de Compagnie in al zulke gelegenheid zooveel doenlijk te helpen en genoegen te geeven.

20. Gelijk de koning en rijksgrooten zig ook op 't kragtigste verbinden, niet alleen de goudprocure iverig voort te zetten, maar ook al het goud, dat onder het gebied van Boelang en Mogondo gegraven wort, eenig en alleen aan den resident van Manado, tegen thien rijksd^ers de reaal zwaarte, zuiver en schoon te zullen leeveren, dan wel aan degeen, die genoemde resident ten dien einde expres afzenden zal, mitsgaders vooral te besorgen, dat door hunne onderdaanen de Comp^ie niet het minste van dat mineraal ontfutseld en aan vreemde handelaars verkogt wort, in voegen zy wyders aanneemen de contraventeurs zonder oogluiking, andere ten afschrik, te zullen straffen, dan wel zodanige morshandelaars aan de Compagnie over te leeveren, onder conditie nogthans, dat niet gehouden zullen weezen het goud verder dan tot Amoerang te brengen en het aldaar by den commandant, 't zy tegen lywaten of contanten te trocqueeren.

In selver voegen verbinden en verpligten zig den koning en rijksgrooten al het schilpadshoorn en wasch, 't welk zy of hunne onderdaanen in handen krygen, ten redelyken pryze naar dies valeur aan de Compagnie en aan niemant anders te zullen leeveren.

22. Ingevalle de Compagnie oirbaar mogt vinden, om inder-

[501]) Hoofden, wier rang zonder nadere aanduiding niet valt op te geven. (Cs.)

tijd,[502]) 't zy aan strand ofte binnen'slands, onder Boelang en Mogondo gehoorende, vestingen aan te leggen, zo verzekeren en beloven de koning en rijksgrooten, dat zy ten allen tyden de materialen, die tot de extructie van dezelve benoodigt zijn, uitgezonderd spykers, yzerwerken, en dakpannen, zullen leeveren, alsmede een toereikend getal van volk tot den opbouw van zodanig een vesting, waartoe alsdan een ieder negory een behoorlijk getal zal opbrengen.

23. Neemen den gouverneur en raadt aan, de naar Menado gerelegeerde princen Damapoly en Marcus Manoppo, op het verzoek van den koning en rijksgrooten uyt hun bannissement te ontslaan en hun te permitteeren zig metterwoon weeder naar Boelang te begeeven, waarenteegen de koning en rijksgrooten voor de quade gevolgen, die daaruyt zoude kunnen voortvloeyen, altoos responsabel blyven.[503])

24. Laestelijk beloven de koning en rijkgrooten alle hetgeen voorschreeven staat, als vroome, getrouwe vassalen en leenmannen aan de Compagnie in alle deugt en opregtigheid te zullen onderhouden, nakoomen en doen onderhouden, zonder dat, om deze of geene differenten, die er zoude kunnen ofte mogen ontstaan, eenige verbreking van dit gerenoveert en geamplieert contract zal geleden worden.

't Geen wy dan in teeken der waarheid, ik koning Eugenius Manoppo en Christen rijksgrooten, met solemneele eede naar de Hollandse en de andere bobato's op de Celebise wyze, bevestigen, en met onze gewoone handteekening bekragtigen, wordende zulks door den heer gouverneur Hendrik Breton, en die van zyne rade mede onderteekendt, mitsgaders met 's Comp^les^ groot zegul bezegult.

Aldus gedaan, beslooten, vernieuwt, geamplieert, geteekent, bezegult en bezwooren, tot **Ternaaten**, in 't casteel **Orange**, den 23^en^ February 1767 (was geteekend) **H. Breton, P. I. Valckenaar, H. Monsier, W. J. van Lingen, en I. G. v. Raesveldt.**

---

[502]) Lees: mettertijd.
[503]) Zie voor deze opstandige prinsen het contract van 1756, no. CMXCIV.

MLVI. SUMATRA'S WESTKUST.

19 Juli 1767.[504])

Het landschap Pasaman, gelegen aan de gelijknamige rivier die bij Sasak ten zuiden van Airbangis in zee stroomt, was van betekenis, daar het op de handelsweg lag van de bovenlanden naar 's Compagnies kantoren aan de kust. In 1766 stelde zich de roerige vorst van Klein-Pasaman tegen de Compagnie en overviel enkele harer posten. Met een kleine macht trok de resident van Air Bangis, Jan Boudewijnsz, tegen den rustverstoorder op en wist dezen terug te drijven tot binnen zijn hoofddorp Kinali. Terwijl Boudewijnsz deze plaats belegerde, vielen een tweetal bondgenoten der Compagnie, die van Kota-Baru en Si-Bulnang, van haar af en sloten zich bij den vijand aan. Boudewijnsz moest zich nu door de vijanden heenslaan en bereikte de kustpost Muara Tandjong, met verlies van slechts enkele mannen, maar zijn geheele trein, waaronder eenige kanonnen, ging verloren. Op verzoek van commandeur en raad te Padang zond nu de Hoge Regering een expeditie, bestaande uit 100 Europese en 200 Boeginese soldaten onder den kapitein Daniel Poppelman uit. Deze versloeg de opstandelingen en bezette Kinali, waarna de commandeur van de Westkust, Hendrik van Staveren, zich naar Muara Tandjong begaf en onderstaande overeenkomst sloot.

Articulen van een nader verbondt aangegaan by de regenten van **Siboulouang** ofte **Groot-Passamang** ter eenre, en den commandeur Hendrik van Staveren, in name ende vanweegens den Hoogedelen Grootachtbaare en Wijdgebiedende Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, en de Weledelen Heeren Raaden van India, representeerende de Generaale Neederlandsche Oostindische Compagnie, g'octroyeerd by Haar Hoogmoogende, de Heeren Staaten-Generaal der Vereenigde Neederlanden ter andere zyde, met Iman Maharadja Sulthan Lawi Apy Gampong Alam Sinaro Soetan moedo, als volmagt hebbende van opgedagte regeering en de daaronder sorteerende inwoonders.

1. Eerstelijk houden sy, regenten, in volle kragt en waarde het jongst aangegane contract met den geweesene Ayerbangiesche resident Jan Boudewijnsz, in dato 11 September 1765,[505]) belooovende hetselve in allen deelen heyliglijk te sullen onderhouden navolgens den daarop gedaane eed.

---

504) Uit de *Overgekomen brieven 1768*, 1e boeck, folio 367 en volgende. Ook in het 27e boeck van die zelfde reeks, afdeeling Sumatras Westcust, II, folio 49 en volgende.

505) Dit contract kon noch op het Rijksarchief, noch op het Arsip Negara te Djakarta teruggevonden worden.

2. Dat nademaale de Ed. Comp[ie] zig thans een regtvaardige wraake heeft besorgd over het euvel en heylloos bestaan van den geweesene hoofdregent Southang di Kinaly, in het onwettig en gantsch reedeloos aenranden derselve, en daardoor alsnu het geheele landschap van Kleyn-Passeman door 's Comp[ies] wapenen is t'onder gebragt, verwoest en van derselver inwoonders ontbloot, zoo verbinden zy, regenten, sig, als dit landschap naast grensende, haaren beste vlijt aan te spannen tot het weeder byeen-versamelen van alle soodanige thans in wijdafgeleegene bosschen en hoolen omswervende regenten en inwoonders van meergemeld uytgeroeyd landschap, als zig van harten willen verootmoedigen voor d'E. Comp[ie], teegens dewelke sylieden zig ondanks, [506]) door quaaden raadt, voorgang en dwank van haaren voorgenoemden landheer hebben schuldig gemaakt, ten eynde de vergiffenis te moogen erlangen en alsoo met gemeensamer handt dat landt door verdubbelde yver en arbeyd tot een meerder als voorigen vrugtbaerheydt te brengen opdat het aanbieden 's jaarlijks van eene ryken oogst, zoo in granen, peeper en wes meer, tot verseekerde bewysen moogen strekken van haare onophoudelyke dankerkentenisse aen gedagte Comp[ie] voor d'genade, zoo gratieus verworven.

3. Aangesien sy 's Compagnies vrienden ook voor de haare aanmerken en daarenteegen direct voor vyanden houden die zig openbaer ofte heimelijk teegens dezelve zoeken aan te kanten, zoo verklaren zy, regenten, eenpariglijk op de allerplegtigsten wyse, van insonderheid den persoon van Southan di Kinaly en sijn adherenten voor erff- en doodvyanden te houden, beloovende opregtelijk met gemeene magt deesen turbateur van 't gemeene welzijn van tijd tot tijd in syne schuylhoeken na te speuren en hem leevend off dood in handen van de Compagnie te overleeveren.

4. Neemen zy, regenten, op sig, om soo lange het landschap van door de Compagnies gewettigde inwoonders zal ontbloot blyven, hetselve te weeren teegens quaadwillige landloopers, die sig daarin somwyle soude wille ophouden.

5. En om in het een en ander te seekerder te gaan, is op het versoek van opgedagte regenten g'accordeert om vooreerst de sterktens te **Sitoua** en **Moara Tanjong** met eenige Comp[ie] dienaaren aan te houden, denwelken zy zig verbinden in alle hunne behoeftens de noodige hulpe toe te brengen.

6. Meermelte regenten te kennen geevende hunne zugt en har-

[506]) Ondanks = tegen hun zin vgl. tegen wil en dank.

telyke begeerte om neevens andere bondgenooten in een vaster verband zig met d'Compagnie in te wikkelen, en ook aan 't voorschreevene nae vereysch en d'intentie volkoomentlijk te voldoen, dog dat sy en haaren inwoonders van alle tyden aff vervreemd sijnde in den ommegang, ook onkundig in de wetten en costumen van de E. Compagnie, sy oversulx vooreerst ter hunner adsistentie versogten om aldaer aan Moara Tanjong offte op Sitoua, waar het mooge(n) geraaden gevonden werden, vanweegens de Compagnie te laaten een inlands regent als hoofd over Kinaly, totdat de regeering over dat landschap nader door de E. Compagnie gereegeld zy, soo is geaccordeerd aldaar als zoodanig vooreerst te doen verblyven den voor de E. Compagnie door betoonde yver welmeenende prins uit het Minangcabosche huys, Radja Paminger Laut.

7. Is wyders overeengekomen om in 't landschap van **Siboulouang**, als geleegen in de doortogt der Rouwer berghandelaars, [507]) meter woon aan te neemen eenige cooplieden van Padang, om alsoo de handel tusschen de Rauwers en de Comp^e^ te faciliteeren, en opulenter te doen zijn, sullende sy, regenten, gehouden weesen alles in 't werk te stellen wat daartoe bevorderlijk kan geoordeelt worden.

8. Conformeeren zy, regenten, in alles wat de belangens van de Compagnies vordert, met betrekking op haar en haare landschap, offschoon by deesen niet uitgedrukt mogte weesen, beloovende hetselve ten allen tyden te houden als hier ingelijft, mitsgaders zig gehoorsaam en getrouw in allen beveelen te gedragen.

9. Tot beeter naarkominge en verbintenisse voor haar en haare naekoomelingen van alle het voorenstaande, quamen zy, regenten, op het plegtigste door den eedt zig te verbinden op hun wetboek, [508]) over zig en haaren nasaaten den vloek spreekende, vervat in gemelte boek tegens alle meyneedigen.

Aldus nader gecontracteert, beëedigt en geteekendt door voornoemde regenten, aan boord van 's E. Comp^les^ schip IJselmonde, ter rheede voor **Moara Tanjong**, den 19 Juli 1767, en na de Maleydsche reekening den 21^en^ dag der maand Saffer na de vlugt van Mahometh, ten overstaan van den affgesant van 't Minangcabosche hoff, Radja Paminger Laut, den keyser van Indrapoura, Sulthan Mahamet-scha, den koning van Trousang, Jawalou-alam, den Padangschen ponghulu Soetang Bongsoe, mitsgaders d'voor-

[507]) Lieden uit Rau of Rao in het Noorden van Sumatra's Westkust.
[508]) De koran.

naamste cooplieden, als Malim Magit, Nachoda Bongsoe, Intje Sleeman en Sampouna Cayo — was getekend — **H. van Staveren,** en met het cachet, zo van denselven als van de Generale Nederlandsche Oostindische Compagnie gezegeld, mitsgaders daaronder en als getuygen daarbezyden nog met diverse Maleydsche handteekeningen gesigneerd.

MLVII. GORONTALO.

29 Juli 1767.[509])

Een der beide vorsten van Gorontalo, ketjil Kilat, overleed in 1767. Zijn zoon, door de Comp[nie] als opvolger erkend, trok met een aantal „rijksraden" naar Ternate, waar hij werd beedigd. Daarbij bevestigde hij alle overeenkomsten, door zijn voorgangers met de Compagnie aangegaan.

> Bevestiging en vernieuwing van alle zodanige contracten, voorwaardens en verbintenissen, als er successive tusschen de Generale Nederlandsche Oostindische Maatschappy en de koningen van **Gorontalo,** benevens hunne rijksgrooten, beraamt en vastgesteld zijn, die thans nader gerenoveert worden door de Ed.Agtbare Heeren Hendrik Breton, afgaanden, en Hermanus Munnik, aankomende gouverneur en directeur der Moluccas, nevens die van hunnen Rade, in name ende vanwegen den Hoogedelen Gestrengen Grootagtbaren Heer Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal en de Weledele Heeren Raden van Nederlandsch-Indiën, als representeerende de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie en den Staat der vrye vereenigde Neederlanden ter eenre,
> mitsgaders den geëligeert koning van Gorontalo, Wallanady, met zyne rijksgrooten ter andere zyde.

Nademaal het de heren gouverneurs en directeurs der Moluccas benevens die van hunnen Rade, op den 4den deezer loopende

[509]) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

maand July grootgunstelijk behaagt heeft my, kitchil Wallanady, in steede van mijn overleden vader, kitchil Kilat, te verheffen en aan te stellen tot koning en leenheer over de landen van **Gorontalo**, met den resorte van dien, zo beloove en zweere ik, koning, met myne presente rijksgrooten, voor my en myne nakoomelingen, in alle poincten zuiver te zullen nakoomen en doen onderhouden alle zodanige contracten, als er tusschen de Compagnie en de koningen van Gorontalo successive zijn gesolemniseert, beëedigt, geteekend en verzeguldt, en principaal die, welke op den 25sten Maart 1678 en 2 January 1681 door den heer Moluks gouverneur Robertus Padbrugge, als ook den 9den July 1710 door den heer gouverneur Jacob Claasz, den 26sten Septembr 1730 door den gouverneur Jacob Christiaan Pielat, den 29sten Maart 1735 door den Ed Heer commissaris Johannes Bernart, den 7den Juny 1737 door den heer Martinis Storm, den 19den Maart 1746 door den heer gouverneur Gerart van Brandwijk van Blokland, met de overledene koningen van Gorontalo nevens hunne rijksgrooten zijn aangegaan.[510])

Nog belove en zweere ik, koning, met myne rijksgrooten, stiptelijk te zullen agtervolgen mitsgaders in alle zyne deelen te approbeeren en ratificeeren het contract, dat op den 11den December 1758 tusschen den toenmaligen heer gouverneur Jacob van Schoonderwoert, nevens den raadt der Moluccas en den thans nog in leeven zijnde Gorontaale koning Mono Arfa geslooten, beëedigt, geteekendt en verseguldt is.[511])

Alle welke verbonden, contracten en overeenkomsten, met de ampliatiën en aankleve van dien ik, Kitchil Wallanady, verklare vóór het onderteekenen en bezweeren deezes in allen deelen wel geresumeert te hebben, waaromme die dan ook in selver voegen als in vroeger tyden beslooten en vastgesteld zijn, by deezen aanneme en bevestige, onder serieuse belofte, dat ik alle dezelve zonder de minste afwykinge observeeren zal, waartoe my ten deezen met solemneele eede en eigen handteekening op 't kragtigste verbind.

---

510) Het contract van 25 Maart 1678 is opgenomen in deel III p. 129 vlg., dat van 2 Januari 1681 is mij onbekend, dat van 9 Juli 1710 staat in deel IV p. 368 vlg. (waar in het hoofd abusievelijk staat 9 Juni), dat van 26 Sept. 1730 in deel V p. 88 vlg., dat van 29 Maart 1735 in deel V p. 225 vlg., dat van 7 Juni 1737 in deel V p. 255 vlg., dat van 19 Maart 1746 in deel V p. 409 vlg. (Cs.)

511) Er waren, als gezegd is, te Gorontalo steeds twee koningen. Zie hiervóór no. MXIV.

Aldus gedaan, vernieuwt, b'eedigt en bevestigt tot **Ternaten**, int casteel Orange, den 29sten July 1767 (was geteekend) **H. Breton, H. Munnik, G. J. Valckenaar, W. J. van Lingen, J. G. van Raesveld, J. W. Wittewaal** en **Joh. Reevoet.**

In margine 's Compagnies zegul, gedrukt in rood lack; daaromme: Ter ordonnantie van den heer gouverneur en directeur neven den raad.

MLVIII. KOROMANDEL.

28 April 1768. [512])

Het Compagnieskantoor te Bimilepa'nam was jaren lang een der belangrijkste vestigingen aan de kust von Koromandel, maar het ging in de 18^de^ eeuw hard achteruit. Vooral na het einde van de 7-jarige oorlog in 1763 was het overwicht der Engelsen in Voor-Indië zo groot, dat de belangen der andere Europeanen in verdrukking kwamen. In 1768 voerden zij een doorvoerrecht in voor lijnwaden in alle streken, waar zij invloed hadden, door welke maatregel de Nederlandse Compagnie schade leed.

Den 25^en^ April 1767 schreven gouverneur en raad uit Negapatnam een brief aan de residenten in Bimilepatnam, met opdracht om aan de inheemse souvereinen genoemde plaats met onderhorige dorpen in „eeuwigdurende pagt" te vragen. Lukte dit, dan moest het eerst in 1758 gebouwde maar nu reeds vervallen Nederlandse fort hersteld worden en op energieke wijze de handel tot herleving worden gebracht. Bedoelde opdracht ging vergezeld van een „project-contract". De residenten in Bimilepatnam sloten ten slotte onderstaand contract, dat nog al sterk van het project afwijkt. (Men vindt het concept in *Overgekomen brieven 1768*, 11^de^ boeck, folio 478 en volgende).

Translaat Jentiefs [513]) geschrift, zijnde het door de prinsen van **Visianagaram, Visia** en **Jittaramarasoe** met d'E. Compagnie aangegaan en geslooten contract, luydende als volgt:

Sarwadarien Amasam Watsara Waaysaga Soedoawadasie Goeroewaram, zijnde volgens onse tijdreekening den 28 April anno 1768,

Prinsen van den lande van **Calinga**, Istrie Visiarama Tasoe Maharasjoe en Istrie Sjittaramarasoe Maharasoe, soo uyt naame ende vanweegen Haar Hoogheedens en de Edele Hollandsche Compagnie, als uyt naame ende vanweegen de Edele Hollandsche

---

[512]) Uit de *Overgekomen brieven 1769*, 7^de^ boeck, folio 3018 en volgende.

[513]) Gentiefs, gentiven zijn niet-Moslimse bewoners van India. (Cs.)

Compagnie en Haar Hoogheeden, conform 't goedgevondene door den Nagapatnamsen gouverneur, den Weledelen Heer Pieter Haksteen en den E.raad aldaar, met den onderkoopman Jasper Theodorus Pfeiffer opperhoofd, en boekhouder Jan Visscher, secunde ten comptoire **Bimilipatnam** etc^{a}, beraamd, overeengekomen en gecontracteerd.

Dewijl in den van onheuglyke tyden af gesubsisteerd hebbende vriendschap tusschen Haar Hoogheedens voorzaten en d'E. Comp^{le} nu eenigen tijd geleeden onlusten gereesen zijn, zoo hebben wy best geoordeeld ter aanhouding eener eeuwigduurende vriendschap dit verbond te vernieuwen en duydelijk hierby terneeder te stellen dat dit contract bestendig zy.

Haar Hoogheedens belooven te zullen doen stand grypen de door den keyser Alemgier Padoecha,[514]) de kooningen van Golconda en Haar Hoogheedens voorsaaten, aan d'Edele Hollandsche Compagnie successive verleende prevelegiën by cauls, sanadoes, parwanna's en dainatoes,[515]) eeven en in diervoegens als bevoorens verleend zijn geworden aan d'Edele Hollandsche Compagnie te Bimilepatnam, om als van ouds te blyven genieten den vryen handel, de thollvryheid der zoo ter zee als te lande uytgevoerd werdende coopmanschappen, 't werk dat op de onder d'E. Comp^{le} staande bleekeryen, zooals voorheen, onverhindert te verrigten, afstand van de grond, waarop 't fort te Bimilepatnam is gebouwd, gelijk bevoorens voor althoos aan d'E. Comp^{le} ook afstand gedaan is; en aangaande 't werk van de munt, zoodanig en in diervoegen als althoos verrigt is, ook voortgang te hebben, zooals van tijd tot tijd aan de Hollandsche Compagnie van alle deeze zaaken by geschriften authoriteiten[516]) gegeeven zijn, hebbende laaten stand grypen, heeft de Hollandsche Compagnie, daarinne genoegen scheppende, van Haar Hoogheedens voor den tijd van 5 jaaren in pagt g'accepteerd Bimilepatnam beneevens de rheede van dien en de daaronder sorteerende dorpeen, namentlijk:

Commerpalium, Chipada, Goediwada, Canserlastalium, Moelakoddoe, Sittiewalasoe, Taggarapoewalasoe, Sircoepilly, Niddygattoe, Cottowalasa, Nerelewalasa, Middy en **Nagamaya-palium,** mitsgaders de aldaar geheeven werdende thollen etc^{a}, en de zoutpannen, daarinne geleegen; item de heeren hunne mangusthuy-

514) Met Alemgier is de grootmogol Aurengzib (1658—1707) bedoeld, die de rechtsopvolger der koningen van Golconda was. (Cs.)

515) Alles namen voor schriftelijke privileges of gunstbrieven.

516) Hier in de betekenis van volmachten.

nen,[517]) alle welke, uitgesondert de manicums[518]) der pagoden en Bramineesen en de mangusthuynen, beginnen met primo Juny 1768, en eyndigen met ultimo Mey anno 1773, of volgens hunne tijdreekening beginnende met Sarwadarienama Samwatsaram Moeroegasera Prawesjam, en eyndigende met Nandana Samwatsaram Salvecoerde Jeyasamwatsaramlo Moeroegasera Prewesjam Sarakie, of voor vijf jaaren, en dat jaarlijks zal betaald werden 20.000 ropias en aan custumados[519]) 220 ditos, of te samen 20.220 ropias, dewelke voor deese volle vijf jaaren een bedraagen uytmaakt van 101.100 ropyen, en welke dorpen en geregtigheeden d'E. Hollandsche Comp^ie^ beloofd geduurende de pagttijd wel en na behooren te sullen administreeren, mitsgaders de vryheeden der pagooden en Bramineesen te mainctineeren, zonder dat Haar Hoogheedens staande de pagttijd, of zoo lange dezelve onder d'E. Comp^ie^ zorteeren, met de regeering deezer dorpen zig in eenigen deelen zullen moogen bemoeyen, en omtrend de inwoonders derzelve en spetiaal 's Compagnies kooplieden ende haare, mitsgaders haare volmagten, de pagters, en de haare, item degeenen die ter dryving van haar negotie gaan en koomen en dus zig voor een tijd onder deselve mogten terneder zetten, zomeede de vreemdelingen en anderen, en, met één woord gezegt, alle degeenen, die onder 's Compagnies vlag sorteeren, zullen Haar Hoogheedens in geenen opzigte en onder wat pretext het ook zoude moogen weezen, iets te zeggen hebben, nog door Haar Hoogheedens hofsgrooten of andere, van de onder deese vlag sorteerende perzoonen iets zal moogen genoomen werden, en dat d'E. Compagnie alleen judicature zal competeeren van haar wetten teegens degeene, die onder haare vlagge domicilieeren.

Voorts belooven Haar Hoogheedens voor de voor eenigen tijd, van d'E. Comp^ie^ te Bimilepatnam en meer andere comptoiren zoomede van 's Compagnies kooplieden en haare bediendens door Haar Hoogheedens, derzelver huyselingen en bediendens, en meer andere, met geweld afgekneevelde gelden, dewijl daarvan een notitie opgemaakt en by 't aanweesen van den Weledelen Heer gouverneur tot Bimilepatnam de restitutie van dien begeerd geworden is; item van 't gunt voorschreeven met Haar Hoogheedens

---

517) De mangus of mangga is de ook in de Indische Archipel hoog geschatte vrucht van de Mangifera Indica.

518) Het woord manikyan betekent juweel, wat geen zin geeft (Cs.)

519) Het Portugese costumado, een adjectief, dat gewoon of gebruikelijk betekent, het werd in Indië als substantief gebruikt, dat gebruikelijke rechten of lasten aanduidt. (Cs.)

volmagten geredeneerd weezende; en daarenteegen 't geen volgens derselver annotatie Haar Hoogheedens toequam, niet billijk was afgelangd en dat d'E. Compagnie conform Haar Edeles annotatie competeerd, diend gesatisfaceerd te werden, zoo is van weersyden overeengekoomen en daartoe bepaald 20.000 ropias, daarvan 's jaarlijks 4000 ropias (en dus van de vijfjaarige pagt gemelde 20.000 ropias) aan d' E. Comp'e te restitueeren. En als alle 't gunt voorschreven volgens dat contract ten behoeve der E. Compagnie zal weezen nagekoomen, zullen alsdan alle oude pretentiën tusschen d'E. Compagnie en Haar Hoogheedens ophouden.

Om van de 20.220 ropias na aftrek van gemelde 4000 ditos de resteerende 16.220 ropias af te langen wanneer 't jaar zijn aanvang neemt, is men overeengekomen. [520])

De princen belooven om buiten de pagt ingevolge 't bedongene by dit contract niets meer te eysschen; en wanneer Haar Hoogheedens iets koomen te benoodigen, direct aan d'E. Compagnie te sullen schryven, maar niet aan de dorpelingen.

Wanneer Haar Hoogheedens onderdaanen en haar bediendens na Bimilipatnam koomen de vlugt te neemen, zal daarvan ten eersten moeten kennisse gegeeven en met haar middelen en effecten weeder overgegeeven werden, gelijk de prinsen belooven zulx meede na te koomen omtrend 's Compagnies deserteurs, kooplieden en de haare, mitsgaders haar bediendens en meer andere, zoomeede de pagters en de haare; item haare bediendens en andere, die zig in 's princen land koomen terneeder te setten, met haare middelen en effecten weeder over te gevn.

't Kostende van de goederen, die Haar Hoogheedens van d'E. Compagnie koomen te requireeren en gezonden mogten werden, zal van de pagt afgetrokken, dan wel in contant betaald werden.

Omtrent de tholl van den handel van d'E. Compagnie in alle de handelwhaaren mitsgaders de goederen van 's Compagnies dienaaren en haar bediendens, die door 's prinsen landen moeten pasen repasseeren, zal volgens gewoonte laaten doorgaan.

d'E. Compagnie beloofd aan de princen of haare successeuren

---

[520]) De bedoeling is: men is overeengekomen het resterende bedrag van 16.220 ropias jaarlijks bij vooruitbetaling te voldoen.

's jaarlijx af te langen 100 nieuwe Nagapatnamse pagooden en voor 't nababschap van Siccacol, als 't tweede jaar g'expireerd is, in 't derde jaar eens af te geeven 500 ropias, mitsgaders voor de meer en minder bediendens van dat hof 200 ropyen of te zaamen 700 ropyen, alswanneer d'E. Compagnie niet verder zal aangaan 't geschenk van gemelde nababschap van Siccacol, maar Haar Hoogheedens zullen daarvoor zelver aanspreekelijk blyven.

Dewijl Haar Hoogheedens met 't aangaan van dit contract van d'E. Compagnie ter leen verzogt hebben 100.000 ropias, zoo is dat montant geaccordeert met een intrest van 3/4 percento 's maands; en d'E. Compagnie zal totdat dit capitaal met dies intrest voldaan is, de pagtpenningen van Bimilipatnam en dies onderhoorigheeden inhouden of anders de ropyen van den intrest jaarlijx in contant afleggen, dog nadat deeze gelden in deze vijf jaaren, zoowel 't capitaal als intrest, sullen betaald weesen en daarna weeder verleegen zijnde en ter leen versogt werdende, is d'E. Compagnie geneegen op voormelde conditie te verschieten 100.000 ropias.

Om deese promesse van duur te doen zijn, zijn wy van weerzyden in dier voegen overeengekoomen, dog wanneer deeze 5-jaarige pagttijd g'expireert is en Haar Hoogheedens niet geneegen zijn langer voormelde Bimilipatnam en dies onderhoorigheeden onder d'E. Compagnie te houden, zullen in dat geval verpligt weesen om een ander accoord aan te gaan en drie maanden voor de uytgang van de pagttijd te moeten kennis geeven; en ingevalle de prinsen geneegen mogten weesen dezelve weeder te verpagten aan d'E. Hollandsche Compagnie, zulx te zullen afstaan, en niet geneegen sijnde zal alsdan 't nog ten agteren staande capitaal met dies intrest van stonden-aan aan d'E. Compagnie afleggen en vervolgens Bimilipatnam met dies onderhoorigheeden onder zigzelven houden.

Tot bevestiging der goede(r) trouwe in dit contract zijn hiervan twee eensluidende [geschriften] gemaakt, geteekend en gezeegeld, waarvan een onder Haar Hoogheedens en 't ander onder d'Edele Hollandsche Compagnie zal blyven berusten.

Aan de regterhand stond de handteekening van de prinsen Visia en Sjittara-marasoe, bestaande in twee merken naast den anderen, waarin duydelijk in de Tellingaasche taale [521]) te leesen

[521]) Versta: Telugu.

zijn deeze woorden, namentlijk Istrivie, beduidende **Istrie Visia Bamarasoe** en Strisjie, beteekenende **Istrie Sjitta Ramarasoe.** En daarneevens aan de linkerhand onder den anderen geteekend: **J. T. Pfeiffer** en **Jan Visscher.**

Onder stond: Voor de overzetting volgens vertaaling van 's Compagnie Bramine **Bolla Preggada Enkaya**, in 't Nederlands comptoir **Bimilipatnam** den 5 Juny anno 1768.[522])

Lager stond: Accordeert, **J°. T°. Pfeiffer** en **Jan Visscher.**

MLIX. TIDORE—CERAM.

12—20 Juni 1768.[523])

Bij contract van 5 Mei 1700 had de Compagnie een strook grond aan de Oostzijde van Ceram aan den koning van Tidore, die daarop aanspraak maakte, in leen afgestaan, — *Corpus* IV, blz. 180 e.v. — maar veel plezier had zij daar niet van beleefd. Ceram was een broeinest van smokkelaars en rovers. In 1767 moest de koning zowel mondeling jegens den gouverneur van Ambon als in een brief aan de Hooge Regeering erkennen, dat een tweetal plaatsen op Ceram, Kilmurie en Mangelie zijn gezag niet meer erkenden, waarom hij de hulp van de Compagnie inriep. Deze besloot aan de ongewenste toestand een einde te maken en het leen in te trekken, op de in ondervolgende stukken bepaalde voorwaarden.

Conditiën, aangegaan, besloten en onveranderlijk vastgesteld tusschen den Edel-Agtbaren Heer Hermanus Munnik, gouverneur en directeur, beneevens den raad der **Moluccos**, en zulks in naam en vanwegen Zijn Hoog Edelheid, den Hoog-Edelen Groot-Agtbaren Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal en de Weledele Heeren Raaden van Nederlands-India, als representeerende de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie en den Staat der Vereenigde Nederlanden in deze gewesten, ter eenre,

en Zijn Hoogheid Paduka Sirie Maha Touan Sulthan Muhamad Doenieel Masoedie Djamaloedin-Sjah, koning van **Tidor**, en zyne rijksgrooten, ter andere zyde.

---

522) De handtekeningen ontbreken.

523) Uit de *Overgekomen brieven 1769, 32ste* boeck, afdeeling Secrete papieren, folio 125 en volgende.

Aangezien Hunne Hoogedelheden, de Illustre Hooge Indiasche Regeering, met ontstigting is komen te blyken de continueele sluykeryen en morsseryen, door die van **Groot-Ceram** met de Boeginezen, Maccassaren, Baliërs en andere diergelyke soort van ongepermitteerde handelaars in 's Compagnies privative specery-handel, alsmeede de weerbarstigheid en disobedientie van de Ceramsche volkeren tegen hunnen wettigen leenheer, Zijn Hoogheid den koning van **Tidore**, hetgunt welgemelde Hoogheid reeds in den gepasseerden jaare bewoogen heeft om de twee negoryen Quelemoerie en Mangelie af te staan en ter verdiende straffe als onwaardige onderdaanen over te geeven,

En de Nederlandsche Oostindische Comp^ie^ door het onderkruipen in voorschreven specery handel hoe langer hoe meerder gevaar loopt van tot haar groot nadeel die ongepermitteerde handel te zullen zien toeneemen, en Zijn Hoogheid van Tidore geen vermogen genoeg schijnt te hebben om die volkeren tot hun pligt en in den band te houden, door de ver afstand van de landen van Tidore, zoo hebben Hun Hoog Edelheden in Raden van India, ingevolge Hoogstderzelver schryven van den 20 January dezes jaars, goedgevonden, uit kragte van de magt, welke by het 5^de^ articul van het contract, op den 5 Mey 1700 met Zijn Hoogheids voorvader Hamsa Faharoedin, koning van Tidore, en zyne rijksgrooten gesloten, [524], om het by gemelt contract afgestaan leenregt op de negoryen, gelegen op Groot Ceram, beginnende van de Noordkant van de Hoek van Hote tot aan de Zuidzeide van Wattoemetten, tot Goram en het klein eilandje Mamoewaka [525]) op de volgende conditiën, met bewilliging van wederzijdsche contrahenten weder in te trekken, en direct onder de magt en 't gezag van d'E. Compagnie te stellen, [526])

Eerstelijk. Dat Zijn Hoogheid, den koning van Tidore, en zyne rijksgroten van heden af voor hem en zyne nakomelingen voor altoos met een zuivere en ongeveinsde intentie, afstand doende van alle het regt, 't geen Zijn Hoogheid uit kragte van het voorschr. contract als anderzints gehad heeft op de negoryen, volkeren en landen van Groot-Ceram en het eiland Mamoewaka, en alle hetzelve overgeevende aan de Illustre Compagnie, sig verbind om aanstonds daarvan te zullen doen opmaken een acte in debita forma in triplo.

---

[524]) Achter: „gesloten" verwacht men de woorden: hun gegeven is.
[525]) Manawoka, een der Goram-eilanden.
[526]) Ook hier verwacht men nog iets, b.v.: op de volgende conditiën.

Ten tweden. Dat Zijn Hoogheid aanneemt twee ofte drie van zijn voornaamste rijksgroote by eerste gelegenheid te zenden naar Amboina, om van daar in geselschap van 's Compagnies gecommitteerdens naar Ceram over te steeken en aldaar alomme, waar het nodig zal gevonden worden, deze acte van afstand ten overstaan van voorschreven gecommiteerdens te doen publiceren, opdat die volkeren weeten moogen, dat zy van onder Zijn Hoogheids koninglyke magt ontslagen en direct onder de E. Compagnie sorteeren.

Ten derden. Dat Zijn Hoogheid belooft en aanneemd alle zyne volkeren op Tidore, 't groot eiland Halamaheira, als daar zijn die van Patani, Maba en Weda,[527]) ook de bewoonders van 't eiland Gebe,[528], de Papoën en in 't generaal alle zyne onderdanen, te gelasten en te beveelen, zig op straffe des doods voortaan van alle vaart en handel op voorschreven eiland Ceram en 't eilandje Mamoewaka te onthouden.

Ten vierden. Dat de Comp[ie] in vergelding van Zijn Hoogheids vrywillige afstand van het leenregt op bovengemelde landen en negoryen op Ceram, zig verbind nu en voorts 's jaarlijks na de aankomst van het secoursschip, aan den koning een geschenk te doen ten bedrage van vierhondert rijksdaalders, welke geldsom geensints als een aequivalent of als penningen van verkoop zullen werden geconsidereerd, maar als een vrindelijk gedenkteken[529]) vanwegen de Compagnie tot vaster onderhouding der wedersijdze harmonie en bondgenoodschap.

Ten vijfden. Dat insgelijks d'E. Compagnie belooft na het teekenen dezes Zijn Hoogheid den koning te schenken en voor altoos te ontheffen van de vergoeding, die de koning ten emporte van rds 49.191 :26 volgens contracten gehouden is te voldoen voor de schade, die de Papoën d'E. Compagnie en haare goede onderdaanen op Amboina, Bouro en andere plaatsen veroorzaakt hebben.

Ten sesden. Dat om de rust en vrede alomme hier in de Moluccos te doen wortel schieten en te bevestigen, op instantie van Zijn Hoogheid de Papoën, de volkeren van Maba, Weda, Pattany en andere onderdanen van Tidore zal werden verleend, en na het sluiten van dit contract dadelijk verleend word, generaal pardon en amnestie van alles 't geen zy vóór dato dezes misdreven hebben,

527) Van oudsher beruchte zeerovers. Zie *Corpus* IV, blz. 543 en volgende.
528) Gébé, in het verlengde van de Zuidoostelyke arm van Halmaheira.
529) In haar missive van 20 Januari te voren had de Hoge Regering een bedrag van 300 rijksdaalders genoemd, maar door enig gemarchandeer had de vorst het op 400 weten te brengen.

mits gemelde volkeren zich voortaan van alle roveryen en ongepermitteerde vaart en handel onthouden, en daarvan in 't geheel afzien, werdende van deze amnestie alleen geëxcipieerd als onwaardig dezelve te genieten, het reeds gearresteerde koningje van Saylolo [530]) en zijn mede gevange aanhang, alsmede het senghadje van Patanie, Quipay, de capitain van Gita, [531]) Dega, en het senghadje van Marieko, [532]) Kamiesie, die de koning belooft ten spoedigsten ter welverdiende straffe te zullen laten arresteeren.

Onder stond: Aldus gedaan, gecontracteerd, bezwooren en geteekend in Politicquen Raade tot **Ternaten** in 't casteel Orange, den 12[den] Juny 1768 — was geteekend onder het Maleidsche afschrift — Zijn Hoogheid den koning van Tidor, **Muhamad Doeniel Masoedie Djamaloedin-sjah,** den capitain-lauwt **Moehamad,** den majoor **Prins Kottoe,** den secretaris **Abdul Rauf,** den quimelaha Toegoeboe-Imam, dito **Dojadoe Solayman,** den ngoffamanjira **Tomatjala-Ternate,** den quimelaha **Panawa Pahoe** en den dito **Tamadi Mawai Samara.**

Ter zeide geteekend: **Hermanus Munnik, Paulus Jacobus Valckenaar, Wolfert Johannes van Lingen, Fredrik Wedel, Johan George van Raesveld, Johannes Reevoet, Willem Fredrik Kersseboom** en **Georgius Everhardus Munnik.**

Lager 's Compagnies groot zegul, gedrukt in roode lacq, en daarby geschreven: Ter ordonnantie van den Weledel Agtb. Heer gouverneur en directeur, benevens den Raad der Moluccos — was geteekend: **Willem Fredrik Kersseboom,** secretaris.

Onder stond: Accordeert — getekend — **W[m]. F[k]. Kersseboom,** secretaris.

Acht dagen later teekende de koning nog de in het eerste artikel genoemde acte van afstand, die hier volgt.

Translaat Maleische, met Arabische caracters geschreven acte van cessie, overgeleverd door Zijn Hoogheid Paduka Siri Maha Touhan Sulthan Amiri Mouhamad Doeniel Masoedie Djamaloedin-Sjah, Cathil Jouhan Joesoef, koning van Tidor en zyne rijksgrooten, zijnde van de volgende context:

---

530) Met Saylolo kan bedoeld zijn Djailolo, vroeger een der vier Molukse vorstendommen, thans deel van het Ternataanse rijk. (Cs.)

531) Aan de Westkust van Halmaheira, tegenover Makéan.

532) Marieko, aan de Westkust van Tidore.

Wy, Paduka Sierie Maha Touan Sulthan Amiri Muhamad Doeniel Masoedie Djamaloedin-Sjah, Cathil Jouhan Joesoef, koning van **Tidor**, benevens onse rijxgrooten,

Allen dengenen, die deze zullen zien ofte horen lezen, Heil!

De ongehoorsaamheid van onze onderdanen op de Oostkust van **Groot-Ceram** heeft, nadat alvorens door ons allerley middelen tot haar verbetering, dog vrugteloos, waren aangewend, te wege gebragt dat wy onse klagten dierwegens uitgestort hebben in de ontfermende boezem van d'E. Compagnies als schut- en schermheer van ons en alle onse landen, volgens contracten van den 29 Maart 1667, gesloten door wylen onsen loffelyken voorzaat Ceyf-oedin, met den Hoogedelen Heer superintendent Cornelis Speelman.[533]) En nademaal onze voorzaten dit contract heyliglijk in alle desselfs deelen hebben onderhouden, zo heeft welmelde Compagnie, wiens weldadigheid onuitputtelijk is, goedgevonden de luister van Tidor te vermeerderen met het leenregt op de Oostkust van Groot-Ceram, blykens contract van den Edelen Heer gouverneur Salomon Lesage, den 5 May des jaars 1700 gesloten met onsen voorvader, den koning Hamsa Faharoedin, zijnde de limiten daarby bepaald ten Noorden van de Hoek van Hote en dus Oost-om tot Hatoemetting incluis.[533a])

En aangezien Zijn Hoog-Edelheid, den Hoogedelen Grootagtbaren Wijdgebiedende Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India tot Batavia, onze klagten in genade hebben ontfangen, en goedgevonden het voormelde leenregt tans, om de ongehoorsaamheyt van de Cerammers en hunne onderkruipingen in 's Compagnies privative speceryhandel, in te trekken,

Soo is 't dat wy, Paduka Sierie Sulthan Amiri Muhamed Doeniel Masoedie Djamaloedin-Sjah, Catchil Jouhan Joesoef, koning, mitsgaders onze rijxgroten voor ons en onze nakomelingen tot in eeuwigheid afstand doen van voorschreven leenregt op Groot-Ceram, verklarende by dezen geen het minste regtsgebied meer te hebben of te behouden op dat geheele land, nog ook niet op de daaromstreeks leggende eylanden in 't generaal, zelfs Goram en Mamowakan daar ingesloten, maar alle hetzelve wederom zonder eenige agterhouding direct onder de magt en beheering van d'E. Compagnie te stellen, om daarmede naar haer goedvinden te mogen handelen, hetwelk een zaak is, zo billijk en heilzaam, dat

---

533) Deel II, p. 348 vlg. (Cs.)
533a) *Corpus* IV, p. 180 vlg. (Cs.)

men daarvan getuigen kan dat hemel en aarde daartoe hunne zegen en toestemming geven.

Derhalven willen wy onzen lieve getrouwen, de onderdanen van dit goede land, alwaar wy door genade Gods en des grooten profeet onder de bescherming van welmelde Illustre Compagnie onzen rijxzetel bevestigd vinden, alsmede onze onderdanen van Pattani, Weda, Maba, Gebe, de Papoësche eilanden en alle anderen, die onder onze koninglijke heerschappy sorteeren, by deze waarschouwen, zig voortaan van alle ommegang, handel en correspondentie met de Cerammers te onthouden, en verbieden by deze op straffe des doods nu nog [namaals] meer derwaarts te vaaren, 't zy onder wat pretext ook zoude willen of kunnen voorwenden.

En opdat niemant hiervan onkundig moge blyven, willen en begeeren wy, dat op het geheele eyland Ceram deze acte van cessie niet alleen door twee van onze voornaamste rijxgrooten ten overstaan van 's Compagnies commissianten zal werden gepubliceerd, maar ook in onze overige landen, alomme daar het nodig zal werden g'oordeeld, mogelijk den volken bekend gemaakt.

En zullen van deze acte werden gepasseert, getekent en verzegelt drie afschriften van éénen inhoud.

Onder stond: Geschreven op 't eyland **Doeko Tidore** in het paleis Tahoela onder 't koninglijk zegul op Maandag den 4^{den} dezer maandt Safar in 't jaar 1182, ofte in het Nederduits den 20ste Juny 1768.

Lager: Voor translaat — was getekent — **F^{r}. B^{a}. Hemmekam,** gesworen translateur.

Onder stond: Accordeert — was getekend — **W^{m}. F^{k}. Kersseboom,** secretaris.

MLX. JAVA SURAKARTA—DJOKJAKARTA.

28 November 1768.[534])

Tussen de drie vorsten van Midden-Java, den susuhunan, den sultan en den Mangkunegara, rezen herhaaldelijk moeilijkheden over de grenzen hunner gebieden. Door bemiddeling van den gouverneur van Java's Oostkust, Johannes Vos, kwamen de rijksbestuurders van sunan en sultan, vergezeld

[534]) Uit het *Contractenboek* V (no. 13) op het Arsip Negara te Djakarta.

van een stoet van priaji's (ambtenaren), te Semarang bijeen, en sloten er het hieronder volgende contract, aangaande de verdeling der betwiste desa's en onderdanen. (DE JONGE, *Opkomst* XI, blz. 123 met noot).

> Contract wegens den soesoehoenang Pacoeboeana Senopatty Ingalaga Abdoel Rachman Sahidin Panata gama en den sultan Hamangkoe Boeana Senopatty Ingalaga Abdoel Rachman Sahidin Panatagama Kalifatolach, door hunne beyde rijksbestierders, den radeen adipatty Mancoebroodja en Adipatty Danoeredja, geassisteert met de gecommitteerde prayayas der wederzijdse vorsten.[535])

De hoofdzakelyke reden deses contracts, sig bevattende ten ijnde op de expedietste en met de subsisteerende allerwenschelijkste harmonie van wedersyds meest concordeerende wyse den andere in natura en termynen over te geven de plaatsen, dessa's of negoryen, die sy van den andere ten onregte zijn possederende, alsmede in de gelijkste graad te verdeelen alle desulke, die sedert de gemaakte vrede en de by die gelegenheyt bepaalde en beschrevene yder toegekende plaatsen sig hebben opgedaan en alsdoen nog onbewoonde landen waren, des daarvan ook geen mentie gemaakt is, sal men ten strikste de ondervolgende artikels als heylig nakomen en in allen deele in agt neemen.

1. Men zal van beyde zyden in deese geen andere contracten of overeenkomsten, hetzy by geschrifte of monde, by wat gelegentheid, tijdt of plaatse ook geformeert, in deese tot eenig rigtsnoer ofte gehoudenis agten, maar integendeel na specifique annulatie en cassatie van het jongste ten soortgelyke sujette te Soerakarta tusschen den tommongong Aroembinang en den tommongong Sindoepatty geformeert en van de rijksbestierders Mancoeprodjo en Danoeredja provisioneel bekrachtigd geene in wesen of kracht erkennen, als hetgeen in het boek van Kleppoe[536]) ten subjecte voormeld, bekend gesteld staat en tot de landen der jongstvorige rijksbestierders Pringologo en Sidoeradja gehoort heeft, na dato ook nog by de gehoudene conferentie versterkt en alsoo tot heeden gebleven en gerekend is, waaronder dan egter ook de plaats Koewoe distinctelijk als een appenage aan de vorsten begrepen en gelaten werd.

---

[535]) Hier is iets weggevallen, b.v. „gesloten".

[536]) Het boek van Klepoe was het register, waarin de oorspronkelijke verdeling van 1755 was opgenomen, het was tengevolge van het vele doorschrappen en veranderen „zeer duister" geworden.

2. Sullen directelijk van wederzyden de noodige ordres afgevaardigd werden, ten eynde den anderen in te ruymen de plaatsen, landen, dessaas of negoryen, die abusieve geoccupeert werden en strydende zijn tegen de verdeeling van Java onder de vorsten, soals daarvan aanteekening by het zoogenaamde boek van Kleppoe is. En opdat sulks zonder obstacels ofte eenige inconveniënten geschiede, zal men van byde syden voorsien, dat behoorlyke gemagtigde daartoe medegegeven worden, die het niet sal ontbreken aan vermogen om sulks op de pacifiekste wyze te doen effect sorteeren en van alle cavillatiën vry te houden, so by de overgave als tot eene gedurige possessie strekkende en dat in het een en ander geen trameeringe of delayeeringe, op wat pretexten ook, komen plaats te hebben. Tot welkers vermyding men ook van bevorens genotene inkomsten vice-versa geen rekenschap of uytkeeringe zal behoeven te doen ofte kunnen gevergd werden, maar de inkomsten eerst ten behoeve van den regten eygenaar na de eerste poassa [537]) en des tegen aankomende moeloet [538]) opgebragt en ingezameld werd.

3. Zal men by eenig te ontstane duisterheyt, uyt ignorantie voortvloeiende, wegens de waare gelegenheid der plaatsen, dessaas of negoryen, die de een van den anderen komt te requireeren en sig faciel by de minste personeele opneem moeten ontdekken, daartoe in der minne en ten spoedigste committeeren alsulke personen, die de evengenoemde byde vereysten getrouw sullen komen te beantwoorden.

4. Zal hetgeen in het laatste van art. 2 en in het bovengemelde art. 3 vervat is, ten opzigte van eene gelyke verdeeling almede sonder eenige ruyling, het opbrengen der inkomsten, item een spoedigste en minzaamste inruyming met een getrouwe opneming en decisie in voorkomende benoodigde illucidaties ook plaats hebben wegens alsulke landen, dessa's of negoryen, als zig sedert de gesubsisteert hebbende vrede en verdeeling van Java geformeert en opgedaan hebben en des by het boek van Kleppoe niet hebben kunnen bekend gesteld werden, maar alsdoen onder de onbekende, onbewoonde, ja verwoeste landen moesten gesorteert geacht worden.

Werdende wyders den inhoud deses op de strikste wyze met de zegels der rijksbestierders vanwegen hare vorsten bekrachtigd,

---

537) Puasa = de Mohammedaanse Vastentijd.
538) Het feest van Mohammeds geboortedag.

sig onderling verbindende deselve als heylig te sullen houden en nakomen en ten eersten effect doen sorteeren, als ten volle overeenkomstig met de hun van hunne vorsten in dese opgedragenen last en qualificatie en met het heilsame concept ter mediatie van 's Comp[ies] wegen meest accordeerende. Ten welken einde dese instrumenti te deser plaatse by eene daartoe gehoudene conferentie op hedigen datum is geformeert en als voormeld bekragtigd werd, met onderwerping van regtvaardige straffe jegens alsulke, die sig zouden onderstaan in het groot of klein jegens den inhoud deses als contraventeurs te gedragen en daardoor de heilzame oogmerken der vorsten en hooge mediatie illusoir te maken. Zijnde de vorige te Soeracarta gemaakte contracten met toestemming van wederzijdsche partyen in de conferentie van den secretaris van politie alhier, overgegeven en vervolgens door denselven verscheurd en vernietigd.

Samarang, den 28 November 1768 (was getekend) **F. O. van Stralendorf** en **Jan La Pro.** Ter slinken zyde de cachetten der rijksbestierders **Mancoeprodjo** en **Mancoeredja**[540]), benevens die der gecommitteerde tommongongs van 's keyzers wegen.

Accordeert (was getekend) **Johannes Vos.**

MLXI. TIDORE.

9 Mei 1769.[541])

Djamal-Oedin-sjah, koning van Tidore, gaf in 1769 de wens te kennen om wegens zijn hoge leeftijd en zwakte zijn oudste zoon als mede-regent te mogen aannemen, die dan tevens als troonopvolger zou worden aangewezen. De rijksraden gingen daarmee accoord, waarop de prins naar Ternate trok om daar de goedkeuring van de Compagnie te verkrijgen. Dit geschiedde op 9 Mei 1769, nadat hij onderstaand document had bezworen.

Conventie, beraamd, vastgesteld en besloten tusschen den Ed Agtbaaren Heere Hermanus Munnik, gouverneur en directeur, benevens de Raad in **Molucco** ende zulx in naam en vanweegen Zijn Hoogedelheid, den

---

[540]) Sic, moet zijn Danoeredja. (Cs.)

[541]) Uit het *Contractenboek* X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta.

HoogEdelen Gestrengen Grootagtbaaren en wijdgebiedende Heer Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India, als representeerende de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie in deeze gewesten ter eenre

en Kitchil Garamahongi, zoon des koning van **Tidore**, geëligeerd tot kroonsopvolger onder den naam en titul van Radja-Moeda en alle de presente rijxgrooten ter andere zyde.

Nademaal Zijn Hoogheid, de koning van **Tidore** en zijn rijxgrooten door een plegtig en extra-ordinair gezantschap hebben laten communicatie geeven dat hooggenoemde koning van Tidore door ouderdom en ziekte zodanig in kragten begon af te nemen, dat hy niet wel in staat was om de zwaare last des koningrijks alleen te dragen en daarom in zyne rijxraad had geproponeerd en verkregen, dat zynen zoon, ketchil Garamahongi, tot zijn medehulper en rijx- en kroonsopvolger was verklaard, geëligeerd en aangesteld, met instantig verzoek om deze electie vanweegen de Ed. Compagnie te approbeeren,

Zoo is 't dat wy, in raade van den 6den deezer, na rype deliberatie hebben geresolveerd en gearresteerd deze electie van den prins kitchil Garamahongi tot kroonsopvolger, onder den naam en titul van Radja Mouda te approbeeren, op volgende conditiën.

Vooreerst. Belooven het radja-mouda [542]) en de gezamentlyke rijxgrooten nevens hem, dat ingevalle dat de Hooge Indiasche regeering te Batavia mogte goedvinden deeze electie en de door ons daarop gegevene approbatie af te keuren, hetgeen wy echter niet verwagten, dat zy deeze aanstelling van den prins Garamahongi zullen houden als niet geschied, en zich schikken naar de intentie van welgemelde Hunne HoogEdelheeden.

ten tweeden: Belooven het radja-mouda en de rijxgrooten voor hem, dat zy van nu af aan, en vervolgens na zijns vaders dood den troon van Tidore beklommen hebbende, zal opvolgen en doen op-

---

[542]) Misschien vatte men het dja van radja en het dji van sengadji als verkleinwoordvormers op, beide woorden worden nl. herhaaldelijk voor onzijdig aangezien. (Cs.)

volgen, heiliglijk en zonder eenig exceptie nakomen alle contracten, verbonden, voorwaarden en alliantiën, door 's prinsen vader, grootvader en overgrootvaders, van oude tyden af met de illustre Compagnie aangegaan, of die de tegenwoordige koning in 't vervolg nog mogt aangaan, even alsof dezelve allen van woord tot woord hier geïnsereerd werden.

ten derden: Belooft de kroonopvolger zynen vader, den koning van Tidore, gehouw en getrouw te zullen blyven, alle zyne beveelen, met de belangens van het rijk van Tidore en de Compagnie overeenkomende, opregtelijk te zullen gehoorzaamen, nooit, zoolang God zynen vader den koning in het leven spaart, naar hooger magt of waardigheid tegen de begeerte van den koning en toestemming van de Ed. Compagnie te zullen ambieeren of staan.

Ten vierden: Belooven het radja-mouda en de gezamentlyke rijksgrooten, dat zy zullen op zich neemen en afdoen alle zodanige penningen, die de koning met zynen dood, die God nog lange uitstelle! aan de Edele Compagnie wegens vooruit ontvangene recognitiepenningen mogt schuldig blyven.

Ten vijfden: Belooven de gouverneur en raad deze verkiezing van kitchil Garamahongi aan de Hooge Indiasche regeering op het kragtigste voor te dragen. En ingevallen Hun HoogEdelhedens (het) voor de eerste maal zulks mogten wygeren, op de instantie van de gezamentlyke rijksgrooten, die daardoor hunne liefde voor den koning en prins te kennen geven, hetzelve voor de tweede maal nog eens te besolliciteeren.

Aldus gedaan, gecontracteerd, bezworen en geteekend in politicquen raade tot **Ternaten** in 't Casteel **Orange**, den 9en Mey 1769.

Onder stond: (was geteekend) **Hs. Munnik, Wedel, J. G. v. Raesveld, G. Munnik, Bs. Ss. Wentholt.** Ter zyde 's Comp[les] zegul, met roode lak gedrukt; daaronder: Ter ordonnantie van den WelEdelAgtbaaren Heer gouverneur en directeur, benevens den Raad der Moluccos, [544])

---

[544]) De ondertekening van den secretaris ontbreekt hier.

Namen der hiervoren staande radja-mouda en rijxgrooten van Tidore:

paduka kitjil **Garamahongi,** kapitain-laut amirol-bahari kitchil **Muhamad Djan,** major kitchil **Kokotoe,** secretaris **Abdul Rauf,** Kitchil **Indra Tjaya,** Senghadje **Looisa Djapunt,** quimelaha falaramie Singa **Abdul Rachim,** quimelaha Gogugu **Njira,** quimelaha **Togo-ela Sandiril,** quimelaha **Binawa-pakoe,** quimelaha **Kalaode Saaban,** ngoffamanjira **Moesa Vilakoe,** ngoffamanjira toma **Tjala Ternate,** ngoffamanjira **Roem Isnen,** quimelaha **Tomanjili senghadje,** quimelaha **Tongoway Siliaya,** quimelaha **Dakiri Djapun,** quimelaha **Tomaidoe Sanoe,** quimelaha **Gamoetoehi Hayroedin,** hatib **Togoroe Hasaly,** ngoffamanjira **Djawa Lukman,** iman **Mare Joesof,** moedien **Abdul Gafur,** moedien **Orassa,** quimelaha **Gamoeganiepamarie.** [545])

MLXII. CEILON—MADURA.

2 Juni 1769. [546])

Hiervóór, wezen wij er in de inleiding tot no. MLIV op, dat na de overeenkomst van 24 Januari 1767 spoedig weer verwikkelingen voorkwamen in het rijk van Madura, waarbij ook de Compagnie betrokken werd. Gerrit de Vos slaagde er in ook thans de vrede te herstellen. Grondslag werd het verdrag van 1767, dat opnieuw gekopieerd werd en van onderstaand naschrift voorzien.

Ter geleegentheyd dat de ontstane verschillen tusschen de Doorlugtige Oostindische Kompagnie en Zijn Excellentie, den Heer Catta Theuver Iroenikitpejasie Rauwicolle Segremoettoe Wiseja Ragoenada Chedoepaddy, thans afgemaakt en bygelegt

---

[545]) Het is mij niet mogelijk deze veelal verhaspelde en corrupte titels en namen te verklaren. (Cs.)

[546]) Uit de verzameling van de *Kamer-Zeeland, no. 8368,* afd. III, fol. 111. Ook in de *Overgekomen brieven 1776,* 13de boeck, folio 298.

zijn, worden ook de bovengemelte articulen van overeenkomst vanwegen Hoogstdeselve Compagnie en Catta Theuverheer, om heiliglijk van weerszyden nagekomen te worden, bevestigt door het Madurees opperhoofd, den opperkoopman Gerrit de Vos en Pietjepulle, eerste minister en rijxcancellier van het Marruasch hoff, item voogd van Zijn Excellentie, den minderjarigen vorst bovengenoemd; voorts deze met 's Compagnies en het rijxzegel van den heer theuver zoowel als met de handteekeningen van gemelte opperhoofd en Auwetoe Katta-pulle, afgezant vanwegen meermelte heer Catta Theuver, door evengemelte eerste minister en rijxcancellier Pietje-pulle bekragtigt:

Tutucorijn, den 2 Juny anno 1769 — was geteekend — **G. de Vos.**

Bezyden de naam stond 's Compagnie zegel, in rooden lacque gedrukt.

In margine geteekend met eenige Mallabaarsche karakters en een cachet van den theuverheer, in rooden lacque gedrukt.

Onder stond: Accordeert — was geteekend — **F. J. Billing**, eerste gesworen klerk.

MLXIII. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

5 Augustus 1769. [547])

Nadat de koningin van Bintauna in 1755 beloofd had de verbreiding van de Christelijke godsdienst niet te zullen tegenwerken, kwamen er toch herhaaldelijk klachten van de Christenen binnen over achteruitzetting en tegenwerking. In 1766 wendde de regent van de Christennegorij zich tot den gouverneur van Ternate met verzoek om nadere aansluiting aan en bescherming door de Compagnie Gouverneur Munnik machtigde daarop den resident van Menado een contract met hem te sluiten, wat 5 Augustus 1769 geschiedde. Dit contract wijkt slechts weinig af van dat van 1755. De Compagnie had dus nu twee overeenkomsten met Bintauna, een met het Mohammedaanse en een met het Christelijke deel der bevolking.

Verbond en voorwaarden, aangegaan en geslooten tusschen Manado's resident, Johan Lebregt Seidelman, ter geëerde approbatie van den Weledelen Agtbaaren

[547]) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta

Heer Hermanus Munnik, gouverneur en directeur, benevens den raad der Molucco's, in name ende vanwegen Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Gestrengen Groot Agtbaren Heer Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal en de WelEdele Heeren Raden van Nederlands-Indië, als representerende de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie en den Staat der Vereenigde Nederlanden ter eenre,

en den regent der **Bintaoense** Christenen, Salomon Datonsala, nevens syne rijksgrooten ter andere zyde.

Aangezien Haar WelEdele Agtbare, den heere gouverneur en raad te **Ternaten** evengenoemde Christen Bintaoenders, die aan deze of Noord-Westzyde van de Celebese cust en gebergte wonen, op haar successive gedane doleantiën en aanhoudende verzoeken, van de Mahumetaanse Bintaoenders, die op **Gorontalo** onder de bestiering van de koninginne, princes Manilha, hun verblijf houden, gunstelijk hebben gelieven te separeeren, en vervolgens den in den hoofde dezes gemelde resident by gerespecteerde letteren van den 30en Augustus Ao 1766 te qualificeeren omme met gemelden regent, Salomon Datonsala en zyne rijksgrooten, in steede van het sub dato 21 October 1755 te Gorontalo tusschen hem en de genoemde princes Manilha door den toenmaligen resident Thomas Thornton, gesolemniseert [548]) een ander contract aan te gaan, zo geschiet zulx by dezen.

1. Eerstelijk verklaren en keuren gemelde regent en zyne rijksgrooten voor hun en hunne nakomelingen goet, zodanige opdragt van hun land en volkeren, als den koning van Ternaten, Zijn Hoogheit Amsterdam, in den jare 1683 aan de Edele Compagnie by geschrift en zegul heeft bevestigt en overgelaten, [549]) zonder daartegen ten eeuwigen dage iets te doen of te onderneemen, direct ofte indirectelijk, nog (niet) te gedoogen, dat daartegen door iemand anders iets gedaan ofte ondernomen werde.

2. Overzulx verklaren den regent en rijxgrooten hun land als een leen van de Ed: Compagnie te nemen en te bezitten, 't welk ook successive by verkiezing van een ander regent door denzelve en rijksgrooten zal moeten werden geheft en getilt.

---

[548]) Het contract van 1755 is no. CMLXXXIII.
[549]) Zie *Corpus* III, blz. 310.

3. Zonder welke omstandigheden geen regent over de Bintaoense Christenen zal worden verkoren, nog daarvoor erkent, tenzy van en door de Edele Compagnie aangestelt, en in het rijk bevestigt is, vermogende de rijxgrooten eenlijk by aflyvigheid iemant daartoe voor te dragen, van wiens goede wille en genegentheid alsdan volkomen verzekering zullen moeten doen, en daarop 's Compagnies goedvinden en bevestiging afwagten.

4. Zullende wyders alle successive geëligeert werdende regenten voor hunne verkiesing en aanvaarding der regeering, zodanige acte als deze en daarby vervatte, dan wel andere voorwaarden, moeten onderteekenen ende bezweren, gelijk den presente regent is doende.

5. Den gekoren regent dan op zodanige wijze bevestigt wezende, zal door niemant afgezet en een ander in zyne plaatse aangestelt worden, zonder goetvinden en toestemming der Edele Compagnie.

6. Invoegen zig den regent ook niet zal mogen onderstaan eenige zyner rijxgrooten, 't zy goegoegoe, capitain-laut of hoekum, van hunne waardigheden te dimoveren, en andere in hunne plaatse aan te stellen, dan met voorkennisse en bewilliging van de Edele Compagnie.

7. Zal den regent niet vermogen een onchristen vrouwe te nemen of te trouwen, maar alleen zodanige, die de Christelyke Gereformeerde religie omhelst.

8. Zullen den regent en rijxgrooten geene andere dan de Gereformeerde religie, zoals die ingevolge de Dordrechtse Sinodiale vergadering in de Nederlandse kerken geöeffent wert, in hun rijk mogen dulden.

9. Ten welken einde uit dit rijkje geweert moeten worden alle Roomsgezinden, Spaansche of andere papen, monnikken, priesters of leken, belovende den regent en rijxgrooten geenzints te zullen dulden, dat dezelve een voet aan land zetten, maar hun terstond af te wyzen en doen vertrecken, mitsgaders by onwilligheid by de kop te vatten en gevangelijk naar Manado te zenden, vermits die lieden anders niets dan verwarringe met zig brengen.

10. Belooft den regent en rijxgrooten geen vreemde Europesen, 't zy Spanjaarden, Portugesen, Fransen, Engelschen, Zweeden, Denen of hoedanig genaamd, en van waar die mogen zijn, nog ook geen Makassaaren, Boeginezen, Magindanauers, Xulokkers, Bor-

neoresen, Jumaringers of in 't generaal alle inlandsche volkeren, die niet onder de Moluccos sorteren, op hun land te admitteeren, maar de Europeanen af te wyzen naar Ternaten aan degene, die alsdan 't gezag 's Compagnies wegen aldaar voert. En in cas van oppositie, evenals de inlandse zwervers, roovers en stroopers, des mogelijk te apprehendeeren, en wel verzekert naar Manado of Ternaten te brengen.

11. Zullende zich voorts overal toonen vrienden van 's Comp[les] vrienden en vyanden van derzelver vyanden te zijn, ook tot zodanige togten en oorlogen nevens andere vorsten, de Edele Compagnie ten dienste te zijn als buyten gevaar van hun land naar billijkheid zal kunnen geschieden, waarentegen de Edele Compagnie in alle voorvallende gelegenheeden en ongemakken hun getrouwelijk zal tragten te helpen en te redden, zooals de nood en tijdsgelegenheit mogt komen te vereischen.

12. Zullen den regent en rijxgrooten geen oorlog nog vreede, hetzy met wien het weezen mogt, vermogen aan te gaan, nog te beginnen, zonder alvorens van de Ed: Compagnie daartoe verlof en toestemming te hebben erlangt, doch door andere aangetast werdende, hun zelfs te verweren, zonder egter verder iets te ondernemen tot tijd en wylen den heer gouverneur in Ternaten daar kennisse van heeft.

13. Blyvende den regent en rijxgrooten verpligt, imand der bondgenoten in ongelegentheid zijnde of door een ander van buiten aangerandt wordende, by te staan, en alle hulp toe te voegen, gelijk ook aan de andere kant de bondgenoten verschuldigt zijn den regent van Bintaoena, nevens zyne rijxgrooten in zodanig een geval naar vermogen by te springen.

14. Zo by geval door storm, zwaar weer, als anderzints eenig 's Compagnies vaertuig, 't zy scheepen, chialoupen of minder bodems, onder het Bintaoense gebied of daaromtrent mogten vervallen, en eenig gebrek hebben, zoo belooft den regent en rijxgrooten henlieden alle hulpe en bystant te bewysen en naar vermogen te adsisteren, 't welk de Edele Compagnie by gelegentheit zeer gaarne zal vergoeden.

15. Zal de vaart naar Amboina, Banda, Makkassar, Magindanau, of werwaarts het ook zijn mag, by de Bintaoeners niet mogen ondernomen worden, dan alleen met speciaal consent van den heer gouverneur in Molucco, alswanneer zy ook geen anderen als de

gespecificeerde plaats zullen vermogen aan te doen, op poene van daarover op het rigoureuste gestraft te werden.

16. Indien onder 't Bintaoense gebied enige specerybomen mogten groeien, zo belooft den regent en rijxgrooten dezelve aanstonds te doen uitroeien, of wel de Edele Compagnie daarvan kennisse te geven, om door haar omgevelt en onder de voet gehakt te worden, dewijl nooit gedogen zullen, dat in hun landen enige specerybomen gequeekt nog aangeteeld worden.

17. Belovende den regent en rijxgrooten alle lijfeigenen, die van 's Comp[ie]s dienaren en onderdanen de vlugt onder hun gebiedt mogten nemen, aan de Ed. Comp[ie] ofte wettige lijfheer van dien over te leeveren, mits dat voor ider slaaf aan de opbrengers derzelve, 't zy in contanten of kleeden, thien rijxdaalders zal moeten betaalt worden.

18. Byaldien de Edele Compagnie een vaartuig, corra-corra of gelalo, 't zy ter transport van een predikant, het bestellen van brieven of wel eenige houtwerken tot het maken of repareren van chialoupen of anderzints, benodigt is, zullen den regent en rijxgrooten van Bintaoena gehouden zijn de Comp[ie] in al zulke gelegentheit zoveel doenlijk te helpen en genoegen te geven.

19. Verbinden zig den regent en rijxgrooten vooral op 't kragtigste de goudtprocure met meerder ernst, als tot nu geschiet is, voort te zetten, te meer, dewijl met Gorontalo nu niets meer uitstaan hebben, en door de Boelongers niet ontrust worden, belovende derhalven althoos vijftig man in de mynen te houden, en om de vier maanden eens door versche volkeren te laten vervangen, mitsgaders ook alle het gegraven werdende goudt enig en alleen aan de Ed: Compagnie tegen thien rijxdaalders de reaal swaarte zuiver en onvervalscht te zullen leveren en vooral zorge te dragen, dat niet het geringste van dat mineraal ontfutselt, en aan vreemde handelaars verkogt word, maar de contravanteurs zonder oogluiking, andere ten afschrik, te zullen straffen, dan wel zodanige morshandelaars aan de Ed: Compagnie over te leveren.

20. Verbinden en verpligten zig den regent en rijxgrooten in zelver voegen alle het schildpadhoorn en was, hetwelk zy of hunne onderdanen in handen krygen, ten redelyken pryze, na dies faveur, aan d'Ed. Comp[ie] en niemant anders te zullen leveren.

21. Beloven den regent en rijxgrooten zorge te dragen, dat den korprael, die 's Ed: Compagnies wegen op Bintaoena geplaatst is,

om het aldaar gegraven werdende goudt in te zamelen, en manschap, althoos van goede woningen te voorzien en dat dezelve ook met een goede sterke pagger omringt zijn, tegen den aanval van alle quaatmenende deugenieten, zo rovers als dieven. Gelijk mede alle dagen twee quartsmannen [550]) tot de noodige diensten der bezettingen te leveren, zo om water te halen als brandhout te kappen, en andere handryking te doen.

22. Gelijk den regent en rijxgrooten mede beloven, telkens wanneer den posthouder een prau en volk requireert, 't zy om lywaten, gagies of randsoenen van Manado te halen, dan wel brieven derwaarts, of dan wel Gorontalo- of Quandang- waarts over te brengen, die ten spoedigsten te zullen leveren.

23. Ingevalle de Edele Compagnie oirbaar mogt vinden, om in der tijd, instede van de houte benting, een steen fortje op Bintaoena op te rigten, zo beloven den regent en rijxgrooten de noodige matterialen daartoe, behalven spijkers, ijzerwerken en dakpannen, gelijk mede een toereikend getal volck tot den opbouw van zodanigen vesting te zullen leveren.

24. Laastelijk beloven den regent en rijksgrooten alle het gene voorschreven staat, als vrome, getrouwe vasalen en leenmannen, van de Edele Compagnie in alle deugt en opregtigheyt te zullen onderhouden en doen onderhouden, zonder dat om deze of gene differenten, die er zouden konnen ofte mogen ontstaan, eenige verbreking van dit contract zal geleden werden.

't Geen ik, regent Salomon Datonsola en rijxgrooten dan in teeken der waarheit niet alleene met solemneelen eede bevestig, maar ook met onse gewone handtekeningen bekragtigen, gelijk zulx door Manado's resident, Johan Lebregt Seidelman, in name ende vanwegen, als in den hoofdde dezes gemelt, mede werd onderteekent ende bezegult.

Onder stond: Aldus gedaan, besloten, onderteekent, bezegult en bezworen tot **Manado**, op 's Compagnies logie, den 5^en^ Augustus 1769, (was geteekent) **J. L. Seidelman.** [551]) In 't midden stond 's Compagnies zegul, gedrukt in roode lak; in margine: ons present (geteekent) **P. de Koning** en **Johan Christ. Schultz.**

---

550) Herendienstplichtigen.

551) Vermoedelijk dezelfde, die onder andere documenten L. A. Zeidelman wordt gespeld.

MLXIV. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

26 October 1769. [552])

Gouverneur en raad van Ternate waren niet te spreken over de slechte naleving der contracten door die van Limbotto. Zij zonden er in 1769 een commissie heen, die, mede in verband met een troonvacature, een aantal eisen stelde, in het hier volgende document opgesomd, welke werden aanvaard, waarop het contract in de loge te Kwandang door partijen werd getekend.

Conventie of overeenkomst nopens eene bepaalde goudleverantie enz., getroffen tusschen den capitain-militair Johan Fredrik Wedel, en den ordinair-lieutenant der artillery, Johan Fredrik Dubordieu, beide commissianten vanwegens het Moluks ministerie, den Wel-Edele en Agtbare Heere Hermanus Munnik, gouverneur en directeur, benevens den raad in **Ternaten**, als representeerende Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Grootagtbaren Heer Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur Generaal en de WelEdele Heeren Raaden van Nederlandsch-India en zulks in name en vanwegens de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie ter eenre

en de koningen en rijksgrooten van **Limbotto** ter andere zyde.

Eerstelijk: Beloven wy, koningen en rijksgrooten, de goudmynen zonder ophouden door een talryke menigte onzer onderdanen in 't vervolg met meerder vlijt, als zedert onze herwaartskomst van Limbotto geschied is, te zullen laten bewerken, en daaruit jaarlijks voor rekening van de Ed. Compagnie aan den resident alhier te leveren een quantiteit van zevenhondert en vijftig realen stofgoud, wel gezuivert van andere metalen en alle vuyligheid, tegen tien rijksdaalders, van 48 zwaare stuivers ieder, de reaal zwaarte, met gehoudenis, dat wanneer het gebeurde wy in het eene jaar minder als de bepaalde quantiteit kwamen te leveren, hetzelve in het volgende jaar door een opulenter leverantie van dat metaal zal werden gesuppleert, waaronder nog begrepen is, dat al het meerder gevondene, zonder de minste agterhouding, teffens met de gemelde 750 realen, in maniere als gezegt is, aan den resident zal werden gelevert, onder beding, dat wy zoowel als die van **Gorontalo**, met soortgelyke lijwaten, en by noodzakelijkheid met een Compagnies

[552]) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

vaertuig, om de goudmynen te bekruysen en daarvan af te houden alle zwervers ende zodanige, die met de Compagnie in geen verbond staan, mogen werden voorzien.

Ten tweeden. Beloven wy het nieuwe fortres, onlangs ingevolge 's Compagnies ordre op een bergje hier naby gelegen, in allerhaast, maar slegts van solariehout[553]) door ons vervaardigt, zoodra den kroonprins Badaroedin Nacki, tot koning aangesteld, van Ternaten zal zijn teruggekomen, met een steenen benting van 14 voeten en twee dito puntten ieder van 17 voeten hoog, mitsgaders met een gragt rondom dezelve, ter diepte van een- en ter breedte van een en een halve roede, alsmede met twee putten daarbuiten, behoorlijk gegraven en gemetselt daar de beste gelegenheid is, te zullen fortificeeren en, zoo spoedig doenlijk is, te voltooyen, mits dat ons van Gorontalo of elders een bequaam metselaar worde toegezonden, om van dezelve de noodige onderrigting deswege te bekomen. En zal de oude residentie, wanneer den resident met zijn onderhoorige enz. in de nieuwe benting zal hebben postgevat, en de Compagnie zulks mogte requireeren, door onze onderdanen omvergehaalt en zoo vervolgens tot de grond toe geslegt worden, en by continuatie alles aanwenden, om onse negory nader by de nieuwe benting op te rigten.

Ten derden: Beloven wy alwyders ons in geenerlei maniere met vreemde natiën, vyanden van de Compagnie zijnde, te zullen bemoeyen of eenige correspondentie te houden, zoo min als dat wy zullen gedogen, dat iemant van onze onderdaanen zig daaraan schuldig maakt, onder wat naam of voorwendsel zulks ook zoude mogen wezen, maar integendeel te handelen en te doen handelen gelijk getrouwe bondgenooten van de Compagnie verpligt zijn.

Ten vierden: Belooft den kroonprins, Badaroedin Nacki, uitterlijk in de maand December aanstaande, of somtijds[554]) eerder, na dat de gelegenheid zal vereischen, op Ternaten te verschynen, om aldaar tot koning te werden aangesteld, en nevens de rijxgrooten, die hem zullen derwaarts vergezellen, met de Molukse regeering nopens deese conventie zodanige verdere schikkingen te maken, als tot meerdere bekragtiging van dezelve zal bevonden worden te behooren.

Ten vijfden: En zullen wy, koning en rijkgrooten, nog iemant van

---

553) Waarschijnlijk is hier bedoeld lolari of lolarohout, Bruguiera Rumphii Bl. (Bruguiera Gymnorhiza Lamk.) een strandboshoutsoort. (Cs.)

554) Hier in de betekenis van „eventueel".

onze onderdaanen ons buiten onze territoriën, hetzy te water of te land, nergens heen begeven zonder behoorlyke passe van den resident verzogt en bekomen te hebben.

Ten sesden: Gelijk wy ook in 't vervolg geen vergaderingen of byeenkomsten meer zullen houden, waarin de Compagnie eenig belang mogte hebben, als ten bywezen van den resident, die van 's Compagnies wegen alhier resideert.

Ten zevenden. Desgelijks zullen wy ook geen ambtenaren nog andere raadsleeden meer benoemen of aanstellen, zonder den resident immediaat nadat diergelyke aanstellingen geschied zijn, de vereischte kennis deswegen te laten toekomen.

Ten agtsten. Beloven wy ook alle vorige contracten, conventiën of andere verbindtenissen, die wy, ter verrigting aan 's Compagnies diensten, met de Compagnie aangegaan of uit ons zelve hebben laten aangaan, in volkomen kragt en waarde te houden en van poinct tot poinct alle getrouw te zullen nakomen en opvolgen, even alsof die van woord tot woord alhier geïnsereerd waren en uitgedrukt.

Ten laatsten. Beloven wy, commissianten, der koning en rijkgrooten aan ons gedane instantiën by onze heeren en meesters op het favorabelste te zullen voordragen en teffens kennis te geven van derzelver opregte intensie om de Compagnie in alles getrouw en in hunne bereidwilligheid altoos constant te willen blyven.

Onder stond: Aldus gedaan en overeengekomen ter vergadering van de commissianten, den capitain-militair Johan Fredrik Wedel, en den ordinairen lieutenant der artillery Johan Fredrik Dubordieu, met de koningen en rijksgrooten van Limbotto, die tot meerdere bevestiging van den inhoud dezes, nevens de gemelde commissianten hunne gewoonlyke handteekeningen hieronder hebben gesteld.

Lager: **Quandang** in 's Comp^{les} logie, den 26^{en} October 1769, (was geteekend) **J. F. Wedel**, en **J. F. Dubordieu.** In margine geteekend met agt Arabische caracters. Onder stond: Accordeert (was geteekend) **B. van de Walle**, Sec^{r}.

MLXV. GORONTALO.

4 November 1769.[555])

Van Kwandang begaven de in het vorige document genoemde twee „commissianten" zich naar Gorontalo, waar zij, na den resident aldaar in hun commissie te hebben opgenomen, besprekingen hielden met de radja's van diverse staatjes. Het resultaat waren de volgende twee overeenkomsten.

Conventie off Overeenkomst nopens de bepaalde goudleverantie, getroffen tusschen den kapitain-militair Johan Fredrik Wedel, Jan Wittewaal, onderkoopman en Gorontaals resident en den ordinair-lieutenant der artillery, Johan Fredrik Dubordieu, commissianten vanwegens het Molux ministerie, den Weledelen Agtbaren Heer Hermanus Munnik, gouverneur en directeur benevens den raad in **Ternaten**, als representeerende Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen GrootAgtbaren Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, en de WelEdele Heeren Raden van Nederlandsch-India, en zulx in name en vanweegen de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie ter eenre,

en de koningen en rijksgrooten van **Gorontalo** ter andere zyde.

Wy, koningen en rijksgrooten beloven voor ons, de gantsche negory en onze nakomelingen, niet alleen dat wy sullen opvolgen alle vorige contracten en verbintenissen sprekende van het stoffgoud, hetzelve voor gesinsereert houdende, maar thans opnieuw overeengekomen zijn, met de expres daartoe tot hun geschikte commissianten, aan de Ed: Comp[ie] alhier jaarlijks te leveren eene quantiteyt van realen swaerte: een duizend vijff hondert,[557]) dus aen waardey rijxdaalders vijfthien duizend, onder deese overeenstemming dat, wanneer het mogte gebeuren dat wy door een bysonder inconveniënt belet werden dat jaar het montant op te brengen, het naastvolgende suppleeren moet, sooveel als er minder geleevert was. Zullende ook boven de vastgestelde quantiteyt sooveel goud aan de Ed: Compagnie brengen, als by ons gegraven of

555) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.
557) Versta: een hoeveelheid goud, die evenveel weegt als 1500 realen.

gevonden mogte worden, sonder dat iets van hetzelve in vreemde handen mag komen te vervallen.

Dit vorenstaande de koningen en rijksgrooten sijnde voorgehouden, betuygen sylieden alles in 't werk te stellen, om bovenstaande quantiteit goud aan de Edele Compagnie te leveren, dog maken eenige zwarigheit in een vaste belofte daeromtrent aan te gaan. Dus wy ons verbinden, sonder manquement 's jaarlijks te leveren twaalf duizend aan waardey off realen twaalf hondert zwaerte.

Aldus gedaan en overeengekomen ter vergadering van de als in den hoofde gemelde commissianten met de Gorontaalse koningen en rijkgrooten, die tot meerdere bevestiging den inhoud dezes met hun gewoonlyke handteekening hebben onderteekent, tot **Gorontalo**, in 't fortres **Nassau**, den vierden November A^0 1769.

Was geteekent: **J. F. Wedel, J. Wittewaal, J. F. Dubordieu.** Terzyde stond getekend met Arabische caracters en daarby geschreven: Gesteld by zijn Hoogheid **Mono Arfa**; d^0 by den koning **Wallandy**; d^0 by den goegoegoe **Dinen**; — d^0 by den goegoegoe **Bankalien**; d^0 by den capitain-laut **Gelijnto**; — d^0 by den kitchil **Arrieff**; gestelt by den kitchil **Dessec**; — d^0 bij den marsaoli **Boeingo**, d^0 gestelt by den kitchil **Halee**; d^0 gestelt by den d^0 **Hillemong**; d^0 gestelt by den d^0 **Amoeda**; d^0 gestelt by den d^0 **Pagraman.**

Onder stond: Accordeert (was geteekent) **B^t. van de Walle,** Secr.

MLXVI. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

4 November 1769, [558])

Zie de Inleiding bij het voorgaande document.

Conventie off Overeenkomst nopens de bepaalde goudleverantie en verdere 's Compagnies bevelen, getroffen tusschen den capitain-militair Johan Fredrik Wedel, Jan Wittewaal, onderkoopman en Gorontaals resident, en den ordinair-lieutenant der artillery Johan Fredrik Dubordieu, commissianten vanwegens het

[558]) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

Moluks ministerie, den Weledelen Agtbaren Heer Hermanus Munnik, gouverneur en directeur, benevens den raad in **Ternaten**, als representeerende Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen GrootAgtbaren Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal en de WelEdele Heeren Raden van Nederlands-India, en zulks in name ende vanwegens de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie ter eenre,

en de koningen en rijxgrooten van **Attingola, Boelanga, Bonie,**[559]) neffens **Bintauna** ter andere zyde

1. Wy, koningen en rijxgrooten der drie eerstgemelde negoryen beloven by desen voor ons en de onse, soo voor 't tegenwoordige als het toekomende, aan de Ed: Compagnie tot **Gorontalo,** jaarlijks een ieder te leveren stofgoud, realen een hondert swaerte, dat is rijxdaalders een duisent aan waardig, schoon ende zuiver, onder dese overeenstemming, dat wanneer het mogte gebeuren men door opgekomene swarigheden verhindert wierd gemelde tantum ter leverantie te brengen, het volgende jaar dat verbetert zal werden.

Bintauna belooft 's jaarlijks te leveren realen thien, dat is rijxd[a] een hondert.

2. Nog beloven wy de goudmynen **Poquatte** steedts te onmeren,[559a]) sonder ophouden, en het volk neffens de opperhoofden in de mynen te doen vervangen, ten einde in staat te zijn ons contingent op te brengen.

Wy zullen met yver van nu aff een begin maken met den opbouw van de steene militaire wagt in dit fortres, en ons schikken na 's Compagnies intentie, leverende twee man tegen die van Bintaoena één, dus het negorytje in Bintaoena altoos maar de helft afwerkt van hetgeen het gedeelte van een ieder uitmaakt, waarin de laastgemelde negory mede toestemt.

4. De noodige mast- en andere houtwerken ten dienste van 's Compagnies fortres en chialoupen zullen wy leveren.

5. Zoo ook contribueeren tot 't lossen en laden der vaertuigen.

6. Alsmede tot het afhalen van rijst van Manado, 't overbrengen van brieven, naar Ternaten, Quandang en Pariegie, dan wel sodanige goederen, als de tijdt dat vereischen mogt.

---

559) Men wete, dat dit niet het Bone of Boni van Zuid-Celebes is, maar een gelijknamig landschapje ten Oosten van Gorontalo.

559a) ?

7. Maer omdat de omstreeks [560]) dit fortres leggende koningen en bondgenooten, een ieder, na rato syne onderdanen, Compagnies diensten mogen dragen, sullen de Attingalders, Boelangers en Bonirezen één man leveren tegen de Gorontaalders thien mannen.

8. De nu lang ingehoudene quart man [561]) beloven de Attingalders te sullen geven.

9. Binnen het verloop van eene maand nemen de kroonprincen aan na Ternaten over te vaaren, om sig voor den Achtbaren Heer gouverneur te vertonen en aldaar de contracten te vernieuwen.

Aldus gedaan en overeengekomen ter vergadering van de als in den hoofde dezes gemelde commissianten, koningen en rijxgrooten, die tot meerder bevestiging den inhoud deses met hunne gewoonlyke handteekening hebben onderteekend.

Tot **Gorontalo** in het fortres **Nassau** den vierden November een duizend zevenhondert negen en sestig.

Onder stond: Accordeert (was geteekend) **B^e van de Walle,** secretaris.

MLXVII. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

13 Juni 1770. [562])

De erkenning van een nieuwen „koning" over Limbotto maakte het nodig dat deze naar Ternate kwam om de oude overeenkomsten te bezweren. Daar de inhoud van de toen gesloten overeenkomst volkomen gelijk is aan de voorgaande, is het niet nodig deze „Bevestiging en vernieuwing" in extenso op te nemen. De ondertekening en beëdiging geschiedde in het kasteel **Orange** op **Ternate,** 13 Juni 1770.

---

560) Versta: in de omtrek van.

561) Quart of quarto — herendienstplichtige.

562) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het **Arsip Negara te Djakarta.**

MLXVIII. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

20 Juni 1770. [563])

Het optreden van een nieuwen koning in Bone in Noord-Celebes maakte het nodig dat deze naar Ternate trok om beedigd te worden

Renovatie en ampliatie van het contract, aangegaan, vastgestelt, besloten en verzegult tusschen den Wel Edelen Agtbaaren Heer Hermanus Munnik, gouverneur en directeur, nevens den raad der **Moluccos**, uit naam en vanwegen Zijn HoogEdelheid, Den HoogEdelen Gestrengen Groot Agtb.Heer Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur Generaal, benevens de WelEdele heeren Raden van Nederlandsch-India, als representeerende de Generaale Nederlandsche Oostindische Compagnie en den Staat der vrye vereenigde Nederlanden, ter eenre,

en den g'eligeerd koning van **Bone**, Amirie Iskandar Kitchil Lahay, met zyne rijksgrooten ter andere zyde

Nademaal den koning van **Bone**, Amirie Kaharoedien Kitchil Wa-adoe, door deszelfs hoogen ouderdom aan deeze regeering verzoek gedaan heeft om van de bestiering zijns rijks ontslagen en in zijn stede weder aangesteld te moogen werden deszelfs zoon, prins Amirie Iskandar Kitchil Lahay, die dan op 't aanschryven van deze regeering eindelijk op den 8[en] dezer, met eenige der voornaamste bobatassen [564]) van dat rijkje, alhier is opgedaagt, mitsgaders den 13[en] daaraan in rade van politie goedgevonden en verstaan is, gemelde prins als de wettigste tot koning over voormeld leenrijkje van Bone te eligeeren en aan te stellen, gelijk hy daartoe geëligeerd en aangesteld word by deezen, zo belove en zweere ik, koning, benevens myne rijksgrooten, tot erkentenis van de magt en eigendom, die de Edele Compagnie op voorschreven land heeft, het contract tusschen voorschreven mijn vader en den toenmaligen heer gouverneur Abraham Abeleven, benevens den raad der Moluccos, op den 28[en] November 1757 gesloten, [565]) stiptelijk te zullen onderhouden en doen naarkomen

Wyders belooven en zweeren ik, koning, en myne rijksgrooten,

---

[563]) Uit het *Contractenboek* XI (no 19) op het Arsip Negara te Djakarta.
[564]) bobato's = landsgroten. (Cs.
[565]) Hiervóór, no. MVII.

Bernardus Sebastianus Wentholt, ingevolge qualificatie van den Weledelen Agtbaren Heer Hermanus Munnik, gouverneur en directeur, nevens den raad der **Molucco's**, in name ende vanwegen Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Gestrengen GrootAgtbaren Heer Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, en de WelEdele Heeren Raden van Nederlandsch-India, als representeerende de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie en den Staat der vrye Vereenigde Nederlanden ter eenre,

en den g'eligeert regent van **Boelang** en **Mogondo**, Christoffel Manoppo met zyne rijksgrooten ter andere zyde.

Nademaal de leenrijkjes van **Boelang en Mogondo**, door het zigzelve detroneren van den koning Eugenius Manoppo, en het opligten van hem sub dato 27 April a°. 1769, gemelte rijkjes zinds dien tijd van een bestierder ontblood geweest zijn, al waaromme haar WelEdele Agtbare, de Edele Moluxe regeering met het jongst aanwezen tot Ternaten van voornoemde regent, om reden de Boelangsche nog Mogondosche rijxgrooten haar aan het dikwerff opontbod met de wettigste tot de vacante kroon niet hebben gekreund, als hoofd en bestierder over beide die rijkjes te nomineeren en teffens by gevenereerde letteren van 9 September jongstleden den in den hoofde dezes genoemde resident te qualificeeren, om met voormelde regent, Christoffel Manoppo, en de rijksgrooten van Boelang en Mogondo, instede van het sub dato 23 February 1767 te Ternaten door den verzondene koning Eugenius Manoppo gesolemniseert, [568]) een ander contract aan te gaan, zo geschiet zulks by deezen, en belooft hy, regent, benevens zyne ryxgrooten vooraff, tot erkentenisse van de eigendom, die de Comp[ie] op die landen heeft, na het voorbeelt zyner voorouderen, de hieronder volgende articulen en voorwaarden heiliglijk te zullen onderhouden en doen nakomen.

1 t/m 22 zijn gelijkluidend aan die van contract no. MLV, alleen is het woord „koning" overal door „regent" vervangen. (Cs.)

23. Gelijk almede zig verbinden den regent en rijxgrooten voor de door den gemelden koning Eugenius Manoppo aan de Edele Compagnie gemaakte schuld van $754^{7}/_{16}$ gekartelde dukatons of

[568]) Zie hiervóór, nr. MLV.

1257-19-[569]) als eigen debiteuren welk montant beloven ten spoedigsten te zullen voldoen.

't Geen ik, Christoffel Manoppo en rijxgrooten, dan in teeken der waarheid niet alleene met solemneele eede bevestigen, maar ook met onse gewoone handteekeningen bekragtigen, gelijk zulks den Manados resident, Bernardus Sebastianus Wentholt, in naame en vanwegen als in den hoofde dezes gemelt, mede wordt onderteekend ende bezegult.

Onder stond: Aldus gedaan, beslooten, onderteekent en bezegult ter negory **Boelang**, den 22[en] November 1770 (was geteekend) **B. S. Wentholt.** In het midden stond 's Compagnies zegul, gedrukt in roode lak. In margine: Ons present (geteekend) **S. W. Lee** en **I[a]. Jansz.**

MLXX. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

8 Januari 1771.[570])

Onderstaande „Conventie" is een der weinige documenten, waarin een klacht van inheemsen tegen dienaren der Compagnie, en hun knoeierijen wordt behandeld. Meestal gingen dergelijke klachten de doofpot in.

Conventie aangegaan en besloten tusschen den prins Marcus Ponto, regent van **Bwool** en het hoofd der **Tombelders** Pieter Marapatty, nevens hunne bobatossen ter eenre, en den WelEdelen Agtbaren Heer, Hermanus Munnik, gouverneur en directeur, benevens den raad der Moluccos, ter andere zyde,

in naam en vanwegen Zijn HoogEdelheid, Den HoogEdelen GrootAgtbaren en Wijdgebiedende Heer, Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, benevens de WelEdele Heeren Raden van Nederlands India.

Nademaal den regent van **Bwool**, Prins Ponto, en het hoofd der **Tombelders**, Pieter Marapatty, aan ons verscheide klagten hebbende ingebragt tegens de gecommitteerdens, die nu sedert eenige maanden van Marapatty op hun land aankomen, om goud

[569]) 1257 gulden 19 stuivers.
[570]) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

te troqueeren, en wel voornamelijk tegen den bootsman Cornelis Willemsz, namelijk dat zy alles hetgeen zy particulier ten handel voeren, als klappers, cadjangs, uyen enz. ten duursten tegen goud moesten inruylen, alzoo zy van contanten, die weinig of niet aangebragt wierden, ontbloot zijnde, het goud tot dagelijkse uitgave zoowel als hunne onderhoorige, moesten employeeren, en wel voornamelijk dat zy ondervonden hadden, dat den bootsman Cornelis Willemsz. door zijn zwaar laadgewigt, waarmede zij het goud moesten weegen en afgeven, hun te kort gedaan had,[671]) wy daarinne geliefden te voorzien, zoo is het, dat den gouverneur en raad in **Molucco,** in hunne vergadering op heden goedgevonden en beslooten hebben, om met den voorschreven regent van Bwool, Ponto, en het hoofd der Tombelders, Marapatty, en hunne gezamenlijke bobatossen, in name van de Edele Compagnie aan te gaan deze conventie, belovende voorschreven regenten uit een zuiver en opregt hart den inhoud daarvan heiliglijk en zonder eenige exceptie te zullen onderhouden, namelijk;

Vooreerst: Beloven wy Marcus Ponto, prins-regent van Bwool, en Pieter Marapatty, hoofd der Tombelders, ons ophoudende in het district en onder de jurisdictie van Bwool, dat wij 's jaarlijks aan de Edele Compagnie zullen leveren een vast contingent van agt honderd reaalen zwaarte aan goud, of zooveel meer als wy en onze onderdanen zullen kunnen magtig werden, zonder iets in het geringste af te geven aan anderen buiten de Edele Compagnie.

Ten tweeden: Beloven wy dat wy zullen zorgen, dat er niet dan goed en oud goud geleverd werde en ten dien eynde aan onze onderdanen gelasten, dat zy al hun goud zullen hebben te brengen voor ons of onze landgrooten, daartoe gecommitteerd, in presentie van 's Compagnies gecommitteerden, zullende elke reize al het ingezameld goud vullen in een bequame bamboesje, die verzegulen en overleveren met beschryving, hoeveel goud daarin is.

Ten derden: Beloven wy, wanneer hier door het smelten of minder gehalte de Edele Compagnie schade zoude koomen te lyden, dat wy ten allen tyden ter requisitie van den heer gouverneur en raad die schaade zullen vergoeden.

Ten vierden: Beloven wy van onze onderdaanen of bobatossen, welke goud zullen leveren, niet meerder zullen neemen voor onze geregtigheid als een quart rijksdaalder of twaalf stuivers voor ieder

---

[671]) Hier is blijkbaar iets weggevallen.

reaal zwaarte voor onze moeite en verantwoording voor het te min bevonden wordende.

Ten vijfden: Beloven wy het goud by de leverantie en ontvangst te zullen wegen met het Compagniesgewigt, ons thans door den heer gouverneur ter hand gesteld, en welks bedragen wy aannemen met goud te zullen voldoen, zoowel als onze oudere debet aan de Edele Compagnie, zoo schielijk onze nog armoedige toestand permitteert.

Ten sesden. Belooft de gouverneur benevens den raad te zullen zorgen, dat de gecommitteerden voortaan een genoegzaam tantum van contanten en duiten en zilvere specie zullen aanbrengen, opdat de Bwoolnezen voor hun goud contanten erlangd hebbende, weder voor contanten compagnies lywaten en andere benoodigdheden kunnen inkoopen.

Onder stond: Aldus gedaan, besloten, getekend, bezegult en bezworen tot **Ternaten** in 't casteel **Orange**, den 8^{en} Januarij anno 1771, (was geteekend) **H^{r}. Munnik, I. G. v. Raesveld, I. F. Wedel, L. A. Zeidelman, G. C. Meurs.**

MLXXI. JAVA—MADURA.

7 Februari 1771. [572])

In November 1770 overleed de oude Panembahan van Madura (d.i. West-Madura, Bangkalan) Tjakraningrat. Op voorstel van gouverneur Jan Vos werd besloten een kleinzoon van den overledene tot opvolger te benoemen. Hij moest onderstaande conditiën bezweren. (DE JONGE, *Opkomst* XI, blz. 158)

> Conditiën en voorwaardens, dewelke ik, Pangerang Adipatty Sitjadiningrat, in handen van den Edelen Heer Raad-extraordinair van India en gouverneur en directeur deeser custe, Johannes Vos, ende zulks vanweegen Zijn Hoogedelheyd,, den Hoogedelen, Hooggestrengen, Grootachtbaaren en Wijdgebiedende Heere Petrus Albertus van der Parra Gouverneur-Generaal, en de

[572]) Uit de *Overgekomen brieven 1772*, 30ste boeck, afdeeling Java's Oostkust, I, folio 27 en volgende.

Weledele Heeren Raaden van [de] Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie in deese landen, by de aanvaarding van het regentschap en subalterne gebied van 's Compagnies eyland **Madura** met desselfs ap- en dependentiën, voor zooverre hetzelve door mynen overleeden grootvader, den Panumbahan Tjacradiningrat, geregeert en beseeten is, hebbe beswooren, welke conditiën en voorwaarden, soo als deselve hierna zullen beschreeven worden, ik by deese beloove en my verbinde ter goeder trouwe en geduurende mijn regentschap te zullen nakoomen en te doen nakomen, zonder daarvan in het minste of in het meeste af te wyken.

1. Aangesien het geheele eyland **Madura** door den Sousouhounang na luyd het contract tusschen de Compagnie en Zijn Hoog Ed. van dato 11 November 1743 [573]) met alle het regt van eygendom, souverainiteid en opperheerschappy aan de Generaale Nederlandsche Oostindische Compagnie is afgestaan en gecedeert geworden, en deselve daardoor is getreeden in alle de voorregten en preëminentiën, die de vorige Sousouhounangs hebben gehad en geëxcerseert, zoo verklaar ik, Pangerang Adipatty Sitjadiningrat, dat ik van deese afstand volkomen onderrigt ben, en dat ik gevolgelijk het voornoemde regentschap van Madure uit handen van de Generaale Neederlandsche Oostindische Compagnie, als de wettige opperheer van hetselve zijnde, te leen en tot weederzeggings toe heb ontfangen, zonder dat hetzelve in eenige opsigte op myne kinderen, familie of verdere naastbestaande hereditoir of erflijk is of in 't vervolg zal weesen, maar dat de Compagnie na welgevallen, als de heer van hetzelve zijnde, daarover kan disponeeren en hetselve geeven aan die het haar behaagt, zonder dat myne kinderen, erfgenaamen of naastbestaande daarteegen iets kunnen te seggen of in te brengen hebben; welke doorlugtige Compagnie ik by deese bekenne en erkenne mijn wettige souverain en opperheer en ik vassal en onderdaan te weesen, en my ook verbinde aan de ondervolgende articulen en voorwaarden.

2. Dat ik jaarlijx daarvan in persoon hoomagie zal doen op Batavia ofte Samarang, zoals dat door de Compagnie g'ordonneert zal worden.

3. Dat ik geen bezendingen, correspondentiën ofte eenige de

[573]) Zie *Corpus* V, blz. 363 en 364.

minste adsistentiën zal tollereeren, veel min zelfs excerceeren, met eenige dergeene, die in vroeger tijd zig van deese eylanden en de gehoorsaamheyt der Compagnie door voortvlugting ontrokke hebbe, zooals daar nog in 't bysonder is sorteerende Wieradiningrat, overgebleeven en voortvlugtige broeder van mynen jongst overleedene grootvader, den Panumbahan voormeld, maar in teegendeel mijn uiterste devoir zal aanwenden om deselve magtig te worden en met derselve adherenten in handen van de Compagnie leeveren, ingevalle die mogte tenteren voet op Madura te zetten; ook ten eersten de Compagnie ter kennisse te brengen als men ontware mogte waar deselve zig nog ophielde en eenige correspondentie ofte ingressie ten deesen eylande onderstonde.

4. Dat ik [geen] armature, equipagie en fortificatie tot nutte deeses lands, dan wel tegens dies vyandige, als met prealabel advies en approbatie ten opsigte van het eerste en op speciaal requisiet ofte bevel ten reguarde van het laastgemelde, sal aanleggen, oprigten ofte uytrusten, en daarteegen deselve Compagnie altoos ten dienste staan, om met zooveel gewapend volk als zy van my zal komen te vorderen, tot haar adsistentie, wáár het ook op Java of elders weesen mogte, te velde te trekken en zooveel 's lands vermogen sulks maar toe zal laten, op te brengen.

5. Dat ik [dit] district ten meeste nutte en voordeele van de Compagnie en desselfs onderdanen, waarover ik als hoofd ben gesteld, bestieren [zal], en alles in het werk stellen, wat tot verbeetering van hetzelve noodig is.

6. Dat ik mijn jaarlijx tribut en contingenten aan de Compagnie zal opbrengen, zooals dat jegenwoordig zig in de na te noemene passe gereguleerd vind, onder gewillig verband; dat ik, door toeneemende florisance deeses lands ten opsigte van de hier vallende producten in staat geoordeelt werdende deselve te vermeerderen, my althoos in der billijkheid zoowel daartoe zal laaten vinden en verpligd agten, als nopens de plaatse der leverantie van deselve, die tot heeden als de bequaamste door de E. Compagnie te Grissee is bepaald gebleeven.

Het tribut myner revenus ende landsproducten, die thans uit dit regentschap opgebragt en geleverd werden, zijn en blyven, invoegen hierboven gesegt is, bepaald op:

Vierduysent wigtige Spaanse realen à 60 sware stuyvers ider, ofte vijfduysend rijxdaalders Hollands in andere goede gangbaare goude of zilvere munte;

Drie duysent takkers[574]) Madurees van vier kannen Hollands ieder, of twaalfduysent kannen Hollands klapusoly;
Sestig coyangs groene catjang, en
Dertig picols gaaren in soort voor contante, zooals deselve voor deese cust door de Compagnie bepaald is.

7. Dat ik met myne nabuurige meederegenten op **Sumanap** en **Pamacassang** in rust en vreede leeven, en deselve niet beschaadigen, maar de verschillen die ik, 't zy over de limiten of andersints met haar kryge mogte, aan de uitspraak van de Compagnie overlaaten zal.

8. Dat ik zonder voorafgaande permissie van de Compagnie nooyt voet op Java zetten, of my met de zaaken der regenten, myne overbuuren, nog ook met die van de verdere Compagnies regenten, direct of indirect bemoeyen zal.

9. Dat ik geen de minste correspondentie met eenige andere inlandsche vorsten ofte haar onderdaanen, hetzy Compagnies onderhoorige, dan wel vreemde nabuurige of andere volkeren, houden, my met deselve engageren, inwikkelen of verbinden; en van hetgeene uyt een naar ordre en wetten van de Compagnie gepermitteerde handel en vaart mag voortvloeyen, althoos sulks ter harer behoorlyke kennis brengen. Ook de passen, daartoe benoodigt, op de van de Compagnie desweegens bepaalde plaatsen requireeren. En versoeke item sulx ook ten stipste observeeren sal van diegeene, dewelke zig van andere plaatsen mogte onderstaan dit eyland aan te doen dan wel ten handel te koomen, in voege die niet dan na vertooning van behoorlyke Compagnies passen admitteeren.

10. Dat ik in 't bysonder den invoer [van] amphioen, die niet van de E. Compagnie gekogt is, sal beletten en overgeeven, dan wel doen calangeeren na de ordres van de Compagnie degeene, die zig daaraan koomen schuldig te maeken. Waarvoor de Compagnie aan my beloofd ten reedelyke pryse te zullen betaalen alle de kisten, die mijn volk koomen aan te haalen, welk bedragen de Compagnie my beloofd te laaten behouden als een recompens van mijn yver in het agterhaalen van deselve.

11. Dat ik my ten opsigte van Compagnies fortres ende desselfs bezettelingen ter deeser plaatse in derselver onderhoud, gerieving

---

[574]) Takar = maat. Zie *Corpus* V, noot 1 op blz. 415.

en alle mogelyke behulpzaamheid ten meeste zal quiten, en continueeren aan deselve te laaten genieten de nodige randsoenen van rijst, lampoly, brandhout, enz., ook vereyschte dienstvolk, met onderwerping weegens het getal aan de magt, die de Compagnie ten deese noodig zal oordeelen.

12. Dat ik van de door de Compagnie anno 1761 zoo hooggunstig mynen overleedene grootvader ende desselfs successeuren indertijd geconcedeerde heffing der in- en uitgaande regten, een allerbescheydenst gebruyk maken en des zorge dragen sal deselve nooit excedeeren de desweegens door de Compagnie te deeser custe gemaakte bepaaling; item dat de persoonen, die ik daarin zal laten fungeeren, behoorlijk bewijs van kennisdraaging by den heer gouverneur deeser custe hebben, opdat 't daartoe geschikte, reedelyke en wel toe te vertrouwene persoonen zijn zullen, die ik ook verpligten zal accurate aanteekeninge te houden, en sulx voor al hetgeene van en na buyten in- en uytgevoert wordt, ten fine sulx by de Compagnie gerequireerd, of by my nodig bevonden wordende, te kunnen nagaan ten deese geen strydigheeden teegens Compagnies ordres en wetten bedreeve werden.

13. Dat ik geen myner onderhoorige ofte eerste bediendens, die eenig naamwaardig bestier onder my in dit regentschap exerceeren, uit derselver posten zal dimoveeren ofte andere doen succedeeren, als met toestemming en voorkennis van de Compagnie, om by derselver wangedrag of andere mesuses de E. Compagnie dientweege klagtig valle en om gepaste satisfactie en correctie na bevinding van zaken in der billijkheyd te versoeken hebbe.

14. Dat ik geen Chineese, Maccassaren, Bougineesen, Maleyers, Baliërs of eenige andere buitenlandsche natiën in myne onderhoorige district sal tollereeren of admitteeren, dan met speciale voorkennisse en toestemming van de Compagnie.

15. Dat ik zonder de minste agterhoudentheid of simulatie alle Madureesen, die teegen de dienaren van de Compagnie ofte hare onderdanen mogten delinqueeren, de facto en zoodra sulks in mijn vermogen is, zal overgeeven.

16. Dat ik geen mantries, hoofden of gemeene, die eenig crimineel delict mogten begaan, 't zy teegens my ofte onder malkanderen, op mijn privé zal vonnissen of ter executie stellen, maar deselve neevens myne gecommitteerdens na Samarang aan den landraad ter judicature zal zenden, om door denselven na bevinding van

zaaken, volgens de voor dat geregtscollegie door de Compagnie bepaalde wetten teregt gesteld te worden.

17. Eyndelijk en ten laatsten beloove ik dat ik my ook gewillig zal laten vinden byaldien in het vervolg mogte bevonden worden dat in deese het een of ander was uitgelaeten of g'eximeert, dat in deese behoorde plaats te hebben, waaromtrend ik beloove de ordres, die my door den heere Gouverneur-Generaal en de Edele heeren Raaden van Nederlands-India, dan wel door den heer gouverneur tot Samarang, sullen werden gegeven, met de uitterste vlijt te zullen nakomen en gehoorsaamen.

Aldus gedaan, geconditioneerd en b'eedigt op de Mahomitaansche weyse den 7 February anno 1771 — was geteekend — **Johannes Vos, P. Luzac, C. L. Troppannegao, J. N. van Putkamer, A. C. Mom, R. F. van der Niepoort.**

Lager: In kennisse van my — was geteekend — **J. A. Dreyer,** gesworen scriba.

En ter andere zyde 't zeegel van den **Pangerang Adipatty Setjadiningrat,** Samarongs adipatty **Soerodimengollo,** benevens de Madureese pepatty **Mas Aria Mantjanagara,** en den demang **Raxanagara.**

En daaronder: Voor de vertaling — was geteekend — **C. P. Boltze,** gesworen translateur.

Onder stond: Accordeert — was geteekend — **Johannes Vos.**

MLXXII. MOLUKKEN—SANGIR-EILANDEN.

27 Mei 1771.[576])

De diverse rijkjes der Sangir-eilanden stonden dikwijls bloot aan strooptochten der bewoners van de Zuidelijke Philippijnen, Mindanao en Malaelan(?). Daarbij hielpen zij elkaar niet, maar ieder dacht alleen aan zichzelf. Gouverneur en raad der Molukken maakten een ontwerp contract tot samenwerking op, dat zij de vorsten toezonden Deze kwamen naar Ternate en bezwoeren het op 27 Mei 1771.

Conventie ofte Overeenkomst tusschen de respective koningen der **Sangirse eilanden** en den gouverneur en

---

[576]) Uit het *contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

raad der **Molucco's** beslooten en beraamd by besluit deezer regeering dedato 12 Maart 1771, naderhand opgemaakt en vervolgens door bovengemelde koningen beswooren en geteekend.

De koningen-contractanten, overwogen hebbende de billijkheid, ook teffens de noodzakelijkheid dat bondgenooten van de Edele Compagnie niet alleen een onderling vriend- en bondgenootschap onderhouden, maar ook elkanderen, als zulks de nood vereischt, in alle gelegentheid metterdaad daarvan blyken geven, en in verlegentheid bystaan, mitsgaders haar bekend zijnde dat de vriendschapsband door eeden en verbonden op het sterkste werd toegehaald, zo is 't dat de koningen voormeld op de regtmatige en heilzame aanraading van den heere gouverneur Paulus Jacobus Valckenaer, gouverneur en directeur benevens den raad overeengekomen zijn, gelijk zy overeenkomen by dezen:

dat zy, contractanten, buyten de onderhouding van eene goede en bestendige vriendschap en verstandhouding met den anderen, ook bezorgen zullen, dat hetzelve van haare onderhoorigen werde betragt;

beloovende de contractanten ten dien eynde ook elkanderen in alle nood en verlegenheid by te staan en met alle mogelyke magt te hulpe te zullen komen, voornamentlijk tegens hare erfvyanden, de Magindanauwers en Malaelangers.[577])

Om deeze roofvolkeren, die haar in hunne landen dikwils komen te ontrusten, met des te meer magt af te weeren en van haare eilanden te houden en te verdryven, is het dat zy, contractanten, tot algemeen welzijn by dezen zig verbinden, om wanneer het mogte gebeuren, dat een der Sangirsche koningen door voorschreven of andere vyanden wierden aangerand, ieder der vijf andere ryken, zonder de minste vertoeving, tot adsistentie vaartuigen en manschap derwaards zal moeten zenden, als:

van **Taboekan**	150	mannen en	3	prauwen,
„ **Tagulanda**	100	„	„ 2	do.
„ **Chiauw**	150	„	„ 3	do.
„ **Taroena**	50	„	„ 1	do.
„ **Candhar**	50	„	„ 1	do.
„ **Manganito**	50	„	„ 1	do.
te samen	550 koppen uitmakende, die, wel gewapend			

[577]) Magindanauwers zijn de bewoners van Mindanao. De Malaelangers kan ik niet met zekerheid thuisbrengen. Ligt hierin misschien Himamaylan op het eiland Negros verborgen? (Cs.)

en vereenigd zijnde, gemakkelijk in staat zijn voormelde swervers het hoofd te bieden en te verjagen.

En wanneer het mogte gebeuren, dat de een of ander der contractanten by dusdanigen vyandelyken aanval, door ziekte of door andere wettige oorzaken niet in staat mogte zijn het bepaalde getal van manschappen of prauwen tot assistentie te leveren, zal hy in zoo een geval gebonden zijn, om zijn onvermogen te moeten aantoonen en bewyzen, ten genoegen der overige koningen, zullende in cas van onwilligheid als een verbreeker van deze conventie door dit ministerie werden aangemerkt en dieswegens gestraft naar bevinding van zaken. —

Dit vorenstaande beloven de contractanten in alle trouwe en opregtheid te zullen agtervolgen en nakomen, ten welken einde hetzelve door een ieder van haar met eede bevestigd, geteekend en met haare zeguls bekragtigd is.

Onderstond: Aldus gedaan en gecontracteerd tot **Ternaten** in 't casteel **Orange**, den 27en Mey 1771.

Lager 's Compagnies zegul, gedrukt in roode lak. Daaromme stond: Ter ordonnantie van den WelEdelen Agtb. Heer gouverneur en directeur, benevens den raad der Moluccos (was geteekend) **Bs. van de Walle**, secretaris.

MLXXIII. MOLUKKEN—SANGIR-EILANDEN.

27 Mei 1771.[578])

Van de gelegenheid werd gebruik gemaakt bij een „Nadere Conventie" de verplichting op te leggen tot levering van klapperolie en... het beschermen van Christenen tegen Mohammedanen.

Nadere conventie tusschen de koningen van de **Sangirsche eilanden**, benevens den gouverneur en raad der **Molucco's**.

Overmits de Ed. Compagnie sedert eenige tijd herwaarts zeer schaars van clappersolie tot gebruik in de dagelijksche huishouding

---

[578]) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

is voorzien geweest en de Sangirsche eilanden een genoegzaamen en ruimen voorraad daarvan kunnen uitleveren, zoo is 't dat de respectieve koningen voormelt op de propositie van dit ministerie hebben aangenomen om zonder werkelyke tegenspoed van slecht gewas jaarlijks ten behoeven van dit gouvernement te leveren eene dusdanige quantiteit van die brandstof, als hieronder gespecificeert staat, met aanwyzinge hoeveel kannen ieder van die rijkjes zich verbind te zullen opbrengen, te weten:

Taboekan,	kannen	1000.—
Tagulanda	„	700.—
Chiauw	„	700.—
Taroena	„	700.—
Manganito	„	400.—
Candhar	„	300.—

Alles op conditie dat men voor de 10 kannen olie een rijksdaelder zal betaalen, wel te verstaan dat dezelve voor die prijs hier in 't casteel zal moeten gelevert werden.

Belovende de aannemers bovendien, om in geval dit ministerie geen gelegenheid mogte hebben die vettigheid van hunne eilanden af te haalen, dezelve alsdan met haar eigen praauwen of vaartuigen 's jaarlijks te zullen overzenden.

Terwijl de Edele Compagnie van haar kant aanneemt om alle de olie, die gelevert staat te werden, te zullen voldoen in contanten, lywaaten, dan wel in andere Compagnies handelwhaaren, na het welbehagen en de keuze der leveranciers.

Ter dezer gelegenheid verbinden de genoemde Sangirsche landheertjes zich al verder, van altoos te zullen zorge draagen om ingevolge hunne vorige belofte, by resolutie van den 12en Maart dezes jaars vermelt, geene van haare Christene onderdaanen aan Mahumetaanen of heydenen te zullen [579]), zullende een iegelijk, zonder aansien van persoon, die sig daaraan schuldig maakt, voor de eerste reize verbeuren een slaaf ten behoeve van de Edele Compagnie en voor de tweede reize zijn ampt of bediening, zoo hy eenig heeft, en daarenboven den tijd van vijf jaaren dienst doen aan 's Compagnies gemeene werken.

Alle hetwelk voorschreeven wy, koningen-contractanten, beloven en aanneemen in alle trouwe en opregtheid te zullen agtervolgen en naarkomen. Ten welken einde deze conventie door een ieder van ons in 't byzonder met zyne gewone handteekening gestaaft, en met solemneelen eede bevestigd is

[579]) Hier is een werkwoord weggevallen.

Onder stond: Aldus gedaan en gecontracteerd tot **Ternaten** in 't casteel **Orange**, den 27en Mei Ao. 1771.

Lager 's Compagnies zegul, gedrukt in rood lak. Daaromme stond: Ter ordonnantie van den WelEdelen Agtbaren Heer gouverneur en directeur, benevens den raad der Moluccos (Was geteekend) **Bs. van de Walle**, secretaris.

MLXXIV. MOLUKKEN—SANGIR-EILANDEN.

27 Mei 1771.[580])

De aanwezigheid der Sangirse vorstjes op Ternate werd tevens benut om den nieuwen vorst van Manganitu te beedigen. De vader van den jongen vorst had in 1752 het bestuur aanvaard (Corpus V, blz. 564), en daarbij alle vroegere contracten bezworen. Hetzelfde doet nu op zijn beurt de zoon.

> Ampliatie van sodanige contracten en verbintenissen als er tusschen de Ed. Compagnie en de koningen van **Manganito** zijn aangegaan en gesolemniseert, dewelke by dezen werden gerenoveert tusschen den Weledelen Agtbaren Heer Paulus Jacobus Valckenaer, gouverneur en directeur, benevens den raad in **Molucco**, ende sulks in naam en vanwegen Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Groot Achtbaren Heer Petrus Albertus van der Parra, gouverneur-Generaal, benevens de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India, als representeerende de hoogste magt en authoriteit van de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie in deze landen ter eenre,
>
> ende den geëligeerden koning van Manganito, Salomon Katiandako, ter andere syde.

Aangezien Zyne Hoogheid, den koning van **Manganito**, Daniel Katiandako, by dit ministery instantie heeft komen te doen om van de regering ontslagen, ende mits zyne hooge bereikte jaaren en lichaams debile constitutie, die waardigheid aan den prince, hoogstdeszelfs zoon, Salomon Katiandako, mogte opgedragen worden, mitsgaders dat by het voorige[581]) ministery, om even

---

[580]) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.
[581]) Versta: genoemde.

gegevene redenen ter sessie van den 8en Maart dezes jaars goedgevonden is Zijn Hoogheids instantie te bewilligen, ende dus den gemelden prince Salomon Katiandako onder deze navolgende conditiën en voorwaarden daartoe te eligeeren en aan te stellen, gelijk dien prins dan ook by dezen nader tot koning over gemeld rijkje van Manganito verklaart ende erkent werd, Soo is 't, dat Zijn Hoogheid, ook zoo voor hem als zyne rijksgrooten en nakomelingen, ter erkentenisse van de magt en eigendom die de Edele Compagnie over het rijkje van Manganito is hebbende, naar het voorbeelt zyner voorouderen en predecesseuren, aanneemt en belooft te approbeeren, ratificeeren, van waarde te houden en te doen houden sodanige contracten en verbonden, als door Zijn Hoogheids predecesseuren respectievelijk met de Edele Compagnie successive zijn aangegaan en beswooren geworden, en belooft overzulks ook dezelve promptelijk en zonder de minste afwykinge te zullen onderhouden en doen onderhouden, even en in dier voegen, of die tegenswoordig van woorde tot woorde alhier ter neder gestelt en door hem op nieuws bedongen, aangegaan en beswooren waren.

Gelijk hy, koning, dan ook zoo voor hem, als zyne rijksgrooten en nakomelingen, tot meerdere bevestiging dit contract, onder het opsteeken der twee voorste vingers zyner rechterhand en het uyten dezer woorden: „Zoo waarlijk helpe my God Almagtig", met solemneelen eede nog nader heeft geconfirmeerd en bevestigt.

Onder stond: Aldus gerenoveert en geamplieert, mitsgaders bezwooren en geteekent tot **Ternaten**, in 't casteel **Orange**, den 27en Mey Ao. 1771 (was geteekend) **P. J. Valckenaar, I. Beynon, J. F. Wedel, G. C. Meurs, L. A. Zeidelman, G. Munnik, Bs. van de Walle.**

In margine 's Compagnies zegul, gedrukt in roode lak. Daaromme stond: Ter ordonnantie van den WelEdelen Achtbaren Heer Gouverneur en Directeur, benevens den Raad der Molucco's (geteekend) **Bs. van de Walle**, Secretaris.

MLXXV. MOLUKKEN—SANGIR-EILANDEN.

27 Mei 1771. [582])

Ten slotte beëdigde het Moluks ministerie terzelfder tijd een nieuwen koning van Kandahar, wiens vader in 1769 spoorloos was verdwenen. De jonge vorst bezwoer alle contracten, door zijn voorgangers met de Compagnie aangegaan.

Ampliatie van sodanige contracten en verbintenissen als er successive tusschen de Ed. Compagnie en de koningen van **Candhar** zijn aangegaan en gesolemniseert, dewelke by deezen weder worden gerenoveerd tusschen den Weledelen Achtbaren Heer Paulus Jacobus Valckenaer, gouverneur en directeur, benevens den raad in **Molucco**, ende zulcs in naam en vanwegen Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen GrootAchtbaren Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India, als representeerende de hoogste magt en authoriteit van de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie in deze gewesten ter eenre

ende den geëligeerden koning van Candhar, Manuel Manabon, ter andere zyde.

Nademaal Zijn Hoogheid Andries Manabon op den 19den Mey 1769 zig van Candhar na Ternaten begevende, tot heden toe nog niet is opgedaegt, veel min eenig taal of teeken van hem is gehoord, dus men moet veronderstellen dat die vorst 't zy in zee verongelukt dan wel door roovers aangerant en overmeestert is, door welk inconvenient het rijkje van **Candhar** dus lange van een wettig koning ontbloot is geweest, waardoor te dugten staat dat de regeering aldaar in verwarring en confusie zoude kunnen raken, soo is 't dat de Edele Compagnie daarin hebbende willen voorzien, noodig geoordeelt heeft een ander koning over dat rijk te verkiesen en aan te stellen, welke keuze op den prince Manuel Manabon, zoon van gemelden vermisten koning Andries Manabon, als de naaste daartoe wesende, ingevolge politique-raadsbesluit van den 8sten Maart dezes jaars te beurte gevallen is. Vermits het een aloude gewoonte by de Edele Compagnie is dat de door haar aangestelde koningen of landsheeren by 't aanvaarden hunner regeering

---

[582]) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

solemneele belofte van getrouwheid afleggen, zoo is 't dat hy, Manuel Manabon, in opvolging dezer usantie by dezen plegtiglijk aanneemt en belooft, dat hy zig ten allen tyden als een trouw onderdaan en leenman van de Edele Compagnie zal gedragen, alle de vorige contracten in alle deelen opregtelijk nakomen en doen nakomen, even en op dezelfde wyze alsof die van woord tot woord hierin geïnsereert waren, en waaronder wel speciaal begrepen werden die van den jare 1677 tusschen den EdelAgtbaren Heer Gouverneur Robertus Padbrugge en Zijn Hoogheid Francisco Macaompo, koning van **Taboekan**, op den 3den November door gemelde koning en den 7den December van gemelde jaar door de Candharesen geteekend.[583]) Item die van den jare 1688, den 10den September, tusschen den EdelAgtbaren Heer Gouverneur Joan Henric Thim en zijn Hoogheid Datoe Boeisan, koning tot Candhar[584]); benevens die van den jare 1704, den 31sten January, tusschen den EdelAgtbaren Heer Gouverneur Pieter Roselaar en den Candharesen prince Siam Siallam;[585]) alsmede die van den jare 1716, den 8sten October, tusschen den Edel Agtbaren Heer Gouverneur Jacob Bottendorp en den Candharesen prince Johannes Carombato,[585]) en laastelijk die van den jare 1729, den 3den Mey, tusschen den Ed Agtbaren Heer Gouverneur Jacob Christiaan Pielat en zynen heer vader, Andries Manabon, aangegaan en gesolemniseert,[586]) gelijk hy, koning, zoo voor hem als zijn grooten en nakomelingen, dit contract ook onder het opsteken der twee voorste vingeren zyner regterhand en het uyten dezer woorden: „Zoo waarlijk helpe my God Almagtig" met solemneelen eede heeft gekonfirmeert en bevestigt.

Onder stond: Aldus gerenoveert ende geamplieert mitsgaders bezworen ende geteekend tot **Ternaten**, in 't casteel **Orange**, den 27sten Mey Ao 1771; Was geteekend **P. J. Valckenaer, I. Beynon, J. F. Wedel, G. C. Meurs, L. A. Zeidelman, G. Munnick, Bs. van de Walle.**

In margine 's Compagnies zegul, gedrukt in roode lak. Daaromme stond: Ter ordonnantie van den Weledel Agtbaren Heer Gouverneur en Directeur, benevens den raad der Molucco's (was geteekend) **Bs. van de Walle**, secretaris.

---

583) *Corpus* III, blz. 83 en volgende.
584) *Corpus* III, blz. 470 e.v.
585) Dit contract kon niet gevonden worden.
586) *Corpus* V, blz. 52—55.

MLXXVI. JAVA—MATARAM.

28 Augustus 1772. [587])

De verhouding tussen den heerszuchtigen Sultan van Djokjakarta en prins Mangkunagara werd steeds slechter. De laatste zocht steun bij den susuhunan van Surakarta. Onder bemiddeling van de Compagnie kwam tussen beide laatsten het hier volgende contract tot stand dat de nog tussen hen bestaande geschilpunten oploste. De Compagniesambtenaren traden hier dus niet als verdragsluitende partij op. Niettemin leek opname van dit contract gewenst. (Vgl. DE JONGE, *Opkomst* dl. XI, p. XXXVI en XXXVII). (Cs.)

Den Soesoehoenang Pacoeboena Seno Pattij Ingalaga Abdul Ragman Sahidin Panatagama hofhoudende te **Soeracarta Diningrat**, den wel Edelen Achtbaaren heer Johannes Robbert van der Burg gouverneur en Directeur van wegens de magtige nederlandsche oostindische Comp[e] over Javas noordoostkust en Pangerang Adipattij Aria **Mangcoenagarra**, met elkander in conferentie zijnde, heeft gem[e] Pangerang Aria Mangcoenagarra op speciaale afvraage van den heer Gouverneur voorn.: beloofd en betuigd zich steeds omtrend de Comp[e] en zijne Majesteit den keijzer na pligt en gehoudenisse te zullen gedragen, de ordres deszelven te zullen obedieeren, en op de enkele aankundiging door een van 's vorsten bedienden niet alleen op de ordinaire keijzers dagen te zullen verscheinen, maar zelfs ziine opwagting nevens andere hofsgrooten te zullen maaken zoo dikwijls den vorst zulks zoude komen te begeeren en zoo meede dat hij pangerang Aria Mancoenagarra, in het vervolg nog in 's Comp[e] logie nog in 's keijzers craton, zich niet door meer volk en vooral geen gewapende zoude doen verzellen dan de oude Javaansche gewoonte toelaat en tot zijn honneur en oppassing na 's Landswijze nodich is. Waar tegen den Soesoehoenang voorm:en Pangerang Aria Mancoenagarra, in voorzegde belofte genoegen nemende, beloofde aan hem te zullen afstaan de verzogte districten van Pandjealang en Pamarden op dezelve wijse als hij het landschap Banjoemaas van den vorst onder zijn bestier reeds heeft, dat is als wedono en mits hij Pangerang de presente mindere hoofden buiten wettige redenen en speciaale voorkennisse van den vorst, niet dimoveere of afzette, en ook geen andere nu ofte in het vervolg aanstelle, dan met volle goedkeuring van den keijzer.

---

[587]) Uit het *Secreet Inkomend Briefboek* (*Oost Java*) no. V.O.C. 3256, op het Algemeen Rijksarchief als bijlage van een brief van den Gouverneur van Java van 28 Aug. 1772. (Cs.)

Dit alles over en weeder in onze Presentie plegtiglijk beloofd zijnde, geven wij daarvan dit certificaat tot bewijs/: onderstond Soeracarta diningrat den 17 Juli A° 1772/: was geteekend/ **F^k. C. van Stralendorff, C. P. Boltze, Radeen AdiPattij Sassra Diningrat** en **Adi Pattij Soera Dimongollo** [588])/ Lager/ Accordeert, was geteekend **C. P. Boltze Sr.**

MLXXVII. MOLUKKEN—BANGGAI—ARCHIPEL.

22 April 1773. [589])

De vorst van de Banggai-eilanden was leenplichtig aan den sultan van Ternate. Toen na de opstand van sultan-Amsterdam Ternate een leen van de Compagnie werd, kreeg Banggai de positie van achterleen. De Nederlandse ambtenaren drukten dit uit door den vorst van Banggai een „subalterne konink" te noemen. Toen de gouverneur der Molukken het in 1773 noodig achtte met Banggai een nieuw, uitvoerig contract te sluiten, deed hij dit in tegenwoordigheid van een representant van den sultan van Ternate. Men zal uit onderstaand document zien, dat Banggai ook in de toekomst aan Ternate leenhulde zou moeten bewijzen.

Renovatie van sodanige articulen en voorwaarden als er met toestemming en bewilliging van de Ternaatsche koningen, kitchil Sibory-Amsterdam en kitchil Radjalauwt tusschen de Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie de dato 26 January 1689 [590]) en 9 November 1741 [591]) en de kitchils Kaloekoboelang en Cassim, subalterne koningen van het rijkje **Bangay, Pelim** en den ressorte van dien, zijn aangegaan en vastgesteld, welke thans, als gezegt, in de tegenswoordigheid van den door Ternaats koning gezonden sabandar Mistaha, weder werden vernieuwd tusschen den onderkoopman François Bartholomeus Hemmekam en onderstuurman Leendert van der Staal, als met toestemming van Ternaats koning Amir Sadihoel Moechtadjoe Djalaloedin-sjah kitchil Swaardecroon, daartoe gequalificeert door den Weledelen Agtbaren Heer Paulus

---

[588]) De Javaanse ondertekenaars zijn de rijksbestuurder van Surakarta en de patih van prins Mangkunagara. (Cs.)

[589]) Uit het *Contractenboek* X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta.

[590]) *Corpus* III, blz. 480 e.v.

[591]) *Corpus* V, blz. 325 e.v.

Jacob Valckenaer, gouverneur en directeur, nevens den raad der Molucco's ende zulks in name ende vanwegens Zyne HoogEdelheid, den HoogEdelen Gestrengen Grootagtbaren Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India, als representerende 's Compagnies opperste magt in deze gewesten, ter eenre,

en den g'eligeert subalterne koning over de eilanden van Bangaay of Gape-Pelim [592]) en den ressorte van dien, kitchil Bandarea, nevens zyne rijksgrooten ter andere zyde.

Eerstelijk: Beloove en zweere zy, koning en rijksgrooten, geene Christenen, hetzy Europeanen of Inlanders, in den dienst van d'Ed. Compagnie, off zonder dienst en onderdanen van dezelve Compagnie, nog ook geen Ternaatse onderdanen, die over begaane misdaden of anders, uyt vreese voor straffen, haar vlugt tot de landen van **Bangay** mogten nemen, mogen aan te nemen of ontvangen, veel min herbergen, nog ook geene weggeloopene slafen, maar gehouden zijn dezelve weg- en overloopers aanstonds in goede verzekering vast te zetten en by eerste gelegenheid aan den heer gouverneur in Ternaten of aan zijn edelagtbare's gekommitteerden over te leveren, dan wel na **Xullabessy** [593]) aan den resident of aan die van Compagnies wegen daar post vat, te zullen overzenden, sub poene dat die hierin nalatig is, swaar zal werden gestraft; terwijl voor iedere overgeloopene en uytgelevert werdende slaaff genieten sullen de somme van rijksdaalders thien.

Ten tweeden: Of het geviel dat by ongeluk of anders eenige van 's Compagnies schepen, chialoupen off wat vaertuigen het wezen mogte, desgelijks van die van derzelver burgeren, vrienden en bondgenooten, tegen de stranden van Bangay quamen te verongelukken of schade te lyden, zoo beloove ik, koning, nevens myne rijksgrooten en onderdanen, alle mogelyke hulp en bystand in het bergen van de menschen en goederen te zullen bybrengen. Desgelijks ook alle onderdanen van de Compagnie en die van den koning van Ternaten, welke ergens in nood bevonden werden, met al ons vermogen daaruyt trachten te helpen en redden.

Ten derden. Ook beloove de koning nevens zyne rijksgrooten en onderdanen alle de nagul- en notenmuskaatboomen, die in de

[592]) Zie over Gapi Dormeyer in Bijdr. Kon. Inst. 102, 1943 p. 566—571. (Cs.)
[593]) Sula Besi. (Cs.)

landen van Bangay mogte ontdekt werden, hetzy oud of jong, zonder onderschijt met wortel en al uyt te roeyen, zonder eenige te laten staan off verswygen, op verbeurte van het leven en de goederen dergeene, die deselve komen te verbergen. En die zulke boomen weet zal gehouden zijn daarvan aan den gouverneur in Molucco off aan Zijn Edelagtbares afgesondene kennis te geven, selfs ook van die, dewelke in andere nabygelegene landen en plaatsen, buyten het gebied van Bangay, ontdekt werden, die wy op order van den heer gouverneur aannemen selfs te laten uytroeyen mitsgaders ten allen tyde lyden en gedoogen, zoo dikmaals als de heere gouverneur de visite zal willen laten doen, wanneer wy aan de ten dien eynde afgesonden werdende gecommitteerden ook beloven de noodige en behulpsame hand te sullen bieden. Waarentegen de Ed. Compagnie dan ook belooft en aanneemt een gevoegelyke belooning te sullen geven.

Ten vierden: Van gelyken belooft den koning en zyne rijksgrooten, dat byaldien iemand van de landen van Bangay eenige nagul, notemuskaat of foelie van andere plaatsen aanbragte, alzulke aanbrengers by den kop te zullen vatten, in hechtenis zetten en die gevankelijk aan den heer gouverneur der Molucco's of aan de gecommitteerden van Zijn Ed. Agtbare overleveren.

Ten vijfde: Wyders verklaart bovengenoemden koning en alle syne rijksgrooten haarselven mitsgaders hare landen en onderdanen te stellen en te geven in de magt en onder de bescherming van de Ed. Compagnie, gelijk alle de andere landen van Zijn Hoogheid, den koning van Ternate, onder de Ed. Compagnie overgegeven zijn. En zal den koning voorschreven met al syne grooten en onderdanen, de vrienden en bontgenooten van de Ed. Compagnie moeten erkennen en aansien voor haare vrienden en aan deselve, daar 't vereyscht, alle hulp en bystand doen; desgelijks ook alle 's Compagnies vyanden voor hare vyanden erkennen en aansien en deselve alle schade aandoen.

Ten sesden: Ook belooft hy, koning, mede, van de andere buytenplaatsen geen vreemde gesanten, boodschappen of brieven aan te nemen ofte te ontfangen, maar die dadelijk aan den heer gouverneur der Molucco's na Ternaten te zenden opdat alle achterdogt weggenomen en geen oorzaak van misnoegen gegeven werde.

Ten sevenden: Gelijk mede, off te eeniger tijd eenige Europese natiën, hetsy Franschen, Engelschen etc, of ook andere Indiase natiën, hetsy Makassaren, Boetonders en diergelyke, op Bangay in

's konings landen aanquamen met hare schepen, vaertuygen en persoonen, sonder passe of licentie van de Nederlandse Compagnie en aldaar, hetsy met wil des konings, of tegen syne wille, begeerden en poogden possessie of bezitting te nemen of eenige paggers en vastigheid in hare landen te maken, zoo beloove den koning met zyne grooten zoodanige luyden van zijn land te verjagen en afdryven en zulks aan den edelen heer gouverneur der Molucco's aanstonts bekent te maken, die dan zonder de minste tegensprekinge des konings en zyne grooten hetselve zal verhinderen, beletten en tegengaan en doen sooals de Compagnie in hare eygen landen doet, waartoe dan ook den koning en alle syne onderdanen hare hulpe kragtelijk betoonen zullen.

Ten agsten: Werd ook verstaan, dat geene vreemde vaartuygen van andere plaatsen te Bangay ofte in den ressorte van dien, zullen toegelaten worden te negotieeren zonder des Ed. Compagnies passe, al zo weinig als in andere landen van de Ed. Compagnie en den koning van Ternaten.

Ten negenden: Insgelijks zal ook den koning met zyne grooten met niemant eenige oorlog beginnen nog geene vrede maken, sonder weten en toestaan van de Ed. Compagnie; maar byaldien iemant van de naburen of andere volkeren haar beledigden of aantasteden sullen sy sig solang verweeren, totdat het de Ed. Compagnie bekent gemaakt is, die haer dan in eene regtvaerdige saek te hulp komen en haer defenderen en beschermen zal.

Ten thienden: En ingeval de Ed. Compagnie in de Molucco's, Celebes etc. mogte komen te oorlogen, hetzy tegen wien het ook wezen mogte, zoo beloofd den koning voorschreven met alle syne grooten en onderdanen de Ed. Compagnie in dien oorlog met alle vermogen ten dienste te staan.

Ten elfden: Daarentegen zoo belooft en verbindt zich de Ed. Compagnie ook alsdan den koning en alle syne grooten en onderdanen met alle syne landen tegen alle vyanden en geweld en overlast te helpen en te beschermen.

Ten twaalfde: Dog zal den koning en zyne onderdanen tot zoo een oorlog geen oorzaak geven, voornamelijk op en tegen de landen en bondgenooten, staande onder de bescherming van de Ed. Compagnie, hetzy op Celebes off ergens anders, en dat met malkanders volkeren te voeren als anderszins.

Ten dertienden: Byaldien daar eenig verschil ofte questie tus-

schen den koning of zyne raadsheeren ontstond en de zaak in der minne niet konde bygelegt worden, zoo zal daarinne niets feitelijks waargenomen, maar goede aanteekening gehouden werden, om door de Ed. Compagnie en den koning van Ternate of Haar Ed's gecommitteerdens, alles geëxamineert, gehoort en onderzogt zijnde, na billijkheid geslecht, gedecideert en vereenigt te werden.

Ten veertienden· Ook zal den koning nog zyne grooten en alle onderdanen nergens eenige vaertuygen zenden sonder licentie en pas van den heer gouverneur der Molucco's, anders als na Ternaten, dan wel om gewigtige redenen, als by articul 1 gezegt, naar Xullabessy.

Ten vijftienden: Sal den koning en syne grooten geene nieuwe bobatos', 't zy goegoegoes, kapitein-laut, hoekoems of senghadjies mogen maken of afzetten, anders als op goedvinden en approbatie van de Ed. Compagnie en den koning van Ternaten.

Ten sestienden: Opdat in het toekomende geen ongehoorzaamheid ende verwarringe van die van Bangay aan de Ed. Compagnie en aan Zijn Hoogheid, den koning van Ternate, meer betoond werde nog voorvalle, soo sal by aflyvigheid en versterff, of ook wel by quaad comportement en afsettinge door de Ed. Compagnie en Sijn Hoogheid, den sultan van Ternate, van den tegenwoordigen kitchil Bandarea, geen nieuwe koning door de bobatos en grooten van Bangaai gemaakt werden, maar zullen de bobatos eenige uyt haar midden na Ternate aan de Ed. Compagnie en Zijn Hoogheid, den koning, afsenden, het overlyden hares gewesene konings te kennen geven en verslag doen wie het naaste geregtigd, bekwaamst en waardigst tot de functie gerecommandeerd werd, waarop dan den heer gouverneur en Zijn Hoogheid, den koning van Ternate, met Haar Ed" raden en bobatos van Bangay delibereeren zullen en den koning verkiezen, die de beste daartoe zig opdoet.

Ten seventienden: Welke nieuw gemaakte koning dan ook een vernieuwd contract met de Compagnie zal aangaan en openbaarlijk met alle behoorlyke eed en respekt den volkeren voorgesteld worden.

Ten agtienden: Byaldien den koning van Bangay tegen dit contract als anderszins zig quame onbehoorlijk te gedragen, dan zal zoodanige koning afgeset en in zyne plaats een ander en beter door de Ed. Compagnie en Zijn Hoogheid, den koning van Ter-

nate, als boven reeds gesegd is, sonder eenig tegenspreken gesteld werden.

Ten negentienden: Zal den koning en zyne rijksgrooten nergens in zyne landen vermogen eenige sterkte of vastigheid te maken, sonder licentie en toestaan van den heer gouverneur.

Ten twintigsten: Maar zal het de Ed. Compagnie vrystaan op de landen, onder den koning voorschreven behoorende, zoodanige vastigheden en krijgsvolkeren te hebben, als het den heer gouverneur goeddunken en noodig vinden zal, tot welkers aanbouw den coning bovengenoemd en zyne grooten met het bezorgen van de noodige materialen en arbeidsvolk alle hulp zullen moeten bewyzen in zoodaniger voege als met Zijn Hoogheid, den koning van Ternate, ook bedongen is.

Ten een en twintigsten: Het Hollandsch geld of munte zal op de landen van Bangaay gangbaar zijn tot in schellingen, dubbeltjes, stuyvers en duyten inclusief, zooals in Ternate koers heeft en uytgegeven werd.

Ten twee en twintigsten: De gewassen dezes lands als rijst, pady enz. en wat diergelijk meer is, neemt de Compagnie aan, zooveel de Bangaayers leveren kunnen, van haarlieden te willen koopen tot zoodanige prijs als de Ed. Compagnie op andere plaatsen betaalt.

Ten drie en twintigsten: Het schildpadshoorn of caret, paarlemoer, schulpen en wax werd expresselijk bedongen dat den koning met zyne grooten en onderdanen aan niemand anders als aan de Ed. Compagnie verkoopen zullen, op poene van, contrarie doende, swaarlijk gestraft te werden. En zal de Ed. Compagnie daarvoor betalen als volgt: voor het picol schildpadshoorn van 125 pond rijksdaalders 40, 50, 60 en op zijn hoogst 70, nadat de stukken groot en deugdsaam zijn. Voor het picol wax, rijksdaalders 16; voor het picol paarlemoerschelpen, rijksdaalders 5 tot 6, mits dat dezelve groot en glanzig zijn.

Ten vier en twintigsten: Byaldien het de Ed. Compagnie begeert, zal het tot hare verseeckeringe en nakominge van dit contract van Bangay mogen eisschen soodanige personen van qualiteit om tot ostagiers en pandluyden in 't casteel Orange off op Batavia te houden, zoolang het de Ed. Compagnie goedvinden sal.

Ten vijf en twintigsten: Belooft gemelden koning ook mits deze aan Zijn Hoogheid, den koning van Ternate, jaarlijksch hommagium te doen en zoodanige schenkage of tribuut te senden, als gebruykelijk en behoorlijk is.

Ten zes en twintigsten: Belooft meermelden koning en al zyne grooten de Ed. Compagnie en den koning van Ternate, getrouw en onderdanig te willen zijn, deselve met al haar vermogen by te staan en haar met al hare onderdanen ten dienste van de Compagnie te laten gebruyken.

Ten seven en twintigsten: Indien het de Ed. Compagnie mogte goedvinden eene besetting van militie in de landen van Bangaai te plaatsen, zoo neemt de koning aan, zoodra die op zijn land zal gekomen zijn, dan wel daarvan kennis krygende, bevorens eene goede en behoorlyke benting, nevens woningen te zullen laten vervaardigen, alsook te zorgen dat ten hunnen dienst gestadig een genoegzaam getal quartsvolk gereed zy om water en brandhout te halen, alsook om andere noodige diensten te verrigten.

Ten acht en twintigsten: Waarby den koning en zyne grooten ook aannemen alle drie maanden een goed bemand vaartuyg te verschaffen, ten einde het randsoen, maand- en costgelden als verdere benoodigdheden voor gemelde Europeesche bezetting van Ternate af te halen, gelijk den koning met zyne grooten dan ook op alle andere tyden zich verpligten, des door 's Compagnies dienaaren verzogt sijnde, op stonds een vaartuig klaar te maken om 's Compagnies brieven en goederen na Ternate aan den heer gouverneur over te brengen.

Ten negen en twintigsten: Laatstelijk belooft den koning en zyne rijksgrooten alle de vorenstaande conditiën en voorwaarden als een getrouw vassal van de Ed. Compagnie en den koning van Ternate in alle opregtigheid te willen nakomen, onderhouden en van zyne onderdanen doen onderhouden.

Aldus gedaan, vastgesteld en besloten, mitsgaders door den koning en rijksgrooten van Bangay op den alcoran beëedigd, geteekend en verseegeld tot **Bangay** in 's konings woning, op den 22 April Ao 1773. Was geteekend:

F. B. Hemmekam
L. van der Staal

MLXXVIII. JAVA'S NOORD- EN OOSTKUST.

3 Juni 1773.[594])

De benoeming van een nieuwen regent in Tjengkalsewu[595]) was voor den gouverneur van Java's Oostkust aanleiding om uitvoerige voorschriften aan den functionaris op te leggen. (Dit in contractsvorm gegoten ambtsaanvaardingsgeschrift van een compagniesregent wordt hier opgenomen als voorbeeld van de vrij talrijke stukken van dit genre, die merendeels zijn weggelaten). (Cs.)

Ik, ondergeschreeven, Martawidjojo, door de benevolentie van de Doorlugtige Generaale Nederlandsche G'octroyeerde Oostindische Compagnie in steede van den op sijn versoek ontslagen ingeby[596]) Tjocrodipo benoemd en g'eligeert wesende tot regent van het district **Tjinkelsewoe**, onder den titul en eerenaam van ingebey Martowidjojo, verklaare en verbinde my by deesen tot de nakoming van ondervolgende voorwaarden, welke ik beloove getrouwelijk te sullen observeeren en doen observeeren.

1. Dat ik de voorschreeven Doorlugtige Nederlandsche Maatschappye in het regentschap Tjinkelsewoe gehouw en getrouw weesen en den dienst ten beste van deselve en hare onderdaanen met alle oplettendheid, gehoorsaamheid en iever waarneemen sal, agtervolgens de beveelen, die my van tijd tot tijd sullen worden gegeeven hetsy van Hunne HoogEdelheeden te Batavia, den heer gouverneur en directeur over deze kust te Samarang, dan wel uit derselver naam door den resident te Joana.

2. Dat ik so dikwils als het gerequireerd word my sal komen vertoonen te Semarang en selfs te Batavia, om myne eerbied te bewysen aan de Compagnie.

3. Dat ik met boven- of binnenlandsche regenten en hoofden, evenmin als met andere, die niet nevens my onder de Compagnie sorteeren, en vooral met niemand buiten Java geen gemeenschap ofte correspondentie houden sal sonder daartoe erlangde speciale permissie.

4. Dat ik allen clandestienen opkoop van rijst in het dictrict, onder mijn gesag gesteld, en wel insonderheyd dies uitvoer naar

---

[594]) Uit de *Overgekomen brieven 1774*, 25ste boeck, afdeeling Java's Oostkust, folio 346 en volgende.

[595]) Dit regentschap bestaat sinds lang niet meer. Tj. is een plaats in het regentschap Pati. (Cs.)

[596]) Ngabehi.

andere dan 's Compagnies landen, soowel als alle andere ongepermitteerde handel en negotie sooveel mogelijk strengelijk tegengaan en sal soeken te weeren, mitsgaders buiten degene die sulks 's Compagnies weegen word gepermitteerd, niemand ander rijst als tot nooddruft sal laten inkopen, vóór dat mijn bepaalde contingent van 75 coyangs, welke ik gehouden ben en my verpligte tegen betaling met [597]) ryxdaalders Hollands jaarlijks, onder de verbeurte van mijn regentschap uytterlijk vóór ultimo October te leveren, ook wesentlijk in 's Compagnies pakhuisen te Joana sal besorgd en ontvangen sijn.

5. Dat ik, in erkentenisse van de groote gunste, my beweesen, en tot een blijk van myne schuldige trouwe aan de Maatschappy, boven de voormelde 75 coyangs rijst tegen rd^a^ 15 de coyang, jaarlijks ook de bepaalde 31¼ rds Hollands tjatjasgelden [598]) opbrengen, mitsgaders dagelijks tot 's Comp^les^ dienst aan de logie tot Joana besorgen en gereed houden sal

5 battoors [599])
1 paart, en
1 prauw-mayang; [600])

maar by het beladen van scheepen ofte andere extra geleegentheeden sooveel meerder, als van my 's Comp^les^ wegen sullen gevergd worden.

6. Dat ik myne onderhoorige selfs steeds tot de bebouwing der landen ansetten, en geene negoryen of dessaas, hoe genaamd, aan Chineesen of andere verhuuren sal, dan na bekomen speciaale permissie van den heer gouverneur en directeur te Samarang, dog daarentegen aan mijn predecesseur, den ingebey Tjocrodipo, die, als gesegd, op sijn versoek ontslagen is, afstaan en geduurende sijn leevtijd ongestoord of buiten bemoeyenisse van iemand in leengebruik laten sal de dessa Passerouang met dies inwoonders, rijstvelden en landvrugten.

7. Wyders beloove ik, nevens myne pepattijs [601]) en jaxas, [602]) door de Comp^le^ aan my gegeeven of nog te geeven, geene saken van eenige aangelegenheid, de onderdaanen betreffende, af te doen

---

597) Niet ingevuld. Zie evenwel beneden, waar de prijs op 15 rds. is gesteld.
598) Tjatja is gezin, en tjatja's gelden zou men kunnen vertalen door hoofdgelden.
599) Koelies.
600) De majang is het typisch Javaanse visschersvaartuig, lang en open.
601) Patih's Patih is in het algemeen de rechterhand van een vorst of regent.
602) Jaxas, de gebruikelijke spelling voor djaksa's, inheemse politieambtenaren Zie ook art. 8.

dan met communicatie en toestemming van den heere gouverneur en directeur deser custe, en voorts dat ik alle delinquanten en misdadigers voortaan na de ordre van de Compagnie sal renvoyeeren aan den landraad tot Samarang, en my eenelijk tevreden houden met afdoening van kleine geschillen van weinig belang.

8. Gelijk ik ook in 't gemeen belove de onderdanen van 's Compagnies volkeren van Tjinkelsewoe, soowel groote als kleene, die onder mijn regentschap gesteld sijn, in alle regt en billijkheyd te behandelen, geen nieuwe lasten op te leggen, geene van myne mantries,[603]) veel min jaxas of pepattijs, te verstoten, te verongelyken ofte verwisselen, sonder voorkennisse en toestemming van de Comp^e^, maar dat ik, wanneer iemand van deselve sig ontrouw of onvroomlijk tegens my, of nog sooveel meer, tegens de Comp^e^ gedragen mogte, daaraf kennisse te geeven aan den heere gouverneur en directeur op Samarang.

Eindelijk en ten laasten beloove ik dat my omtrent alle extraordinaire voorvallen, waarvan in desen niet speciaal is gesprooken, aan het goedvinden van de Comp^e^ sal gedragen en die ordres, die daaromtrent in kas van verandering of andersints mogten gegeven worden, met alle oplettentheyd sal nakomen en doen nakomen door mijn onderhoorige, welke ik alle, sonder onderscheyd, belove na billijkheid te handelen, haar in alles na regtmatigheid voor te staan, deselve van tijd tot tijd ten dienste van de Compagnie aan te houden en voorts sodanig te regeeren en te lyden, als tot meeste nutte aan de Compagnie dienstig is.

En ten teeken, dat ik den inhoud van dese acte en daarby gedane belofte, mitsgaders verbintenisse, sonder de minste afwyking heiliglyk sal naarkomen en meene naar te komen, mitsgaders onderhouden sonder eenig de minste teegenspraak, heb ik dese acte van verband met mijne eigen hand onderteekend en met mijn zegul verseguld, mitsgaders den inhoud van dien plegtig op de alcoran beswooren, **Samarang**, den 3 Juni 1773.

Aldus gedaan, geteekend en gezeguld, mitsgaders den eed, in voegen voormeld, aan mijn handen afgelegd op heeden, datum als boven — was geteekend — **J. R. van der Burgh.**

Onder stond: Voor de vertaaling — geteekend — **C. P. Boltze,** translateur.

---

[603]) Samenvattende aanduiding voor lagere ambtenaren. (Cs.)

MLXXIX. KOROMANDEL.

2 Juli 1773.[604])

Met het Mahrattenrijk van Tandjore ging het in de 18de eeuw snel bergafwaarts. De oorzaken waren vele: „gebrek aan contanten, ongereegeld bestier van de vorst en daeruyt voortgevloeyd willekeurig gedrag der mindere regenten allerweegen, mitsgaders onbesonne en onregelmatige depanses" In 1771 werd de hoofdstad belegerd door den subah, in naam stadhouder van den Grootmogol over de landen van Carnatica, en in de praktijk onafhankelijk heerser. De vorst van Tandjore kocht de inneming en plundering af met een som van 50 lak of 5 miljoen ropieën, in termijnen te betalen. Natuurlijk moest hij dit geld van alle kanten samenschrapen en ook de Compagnie kreeg bevestiging van haar oude voorrechten en zelfs uitbreiding daarvan tegen betaling van zeer belangrijke geldsommen. De volgende documenten wijzen dit uit.

Translaat eener Marattyse caul, van inhoude als volgd.

Assaracto Gane Maharaasja Raasja Srie Toelaasja Raasja Sahib, van groot vermogen, vorst van **Tansjanagaram** en heer van **Sjoledeesjam**, verleend desen caul off giftbrief aan den Weledelen Gestrengen Heer Reijnier van Vlissingen, gouverneur en directeur voor en vanwegen de beste, Hollandsche, Compie ter custe Cormandel, in de stad Nagapatnam, Soergoeson Arbasabein Mayalaph anno 1773.

Uyt sonderlinge hoogachting, die ik de Hollandsche Compie toedraage, geneegen zijnde en voorgenoomen hebbende daarvan dadelijk [605]) blyken te geeven, soo heb ik aan gedagte Hollandsche Compie geschonken, gelijk ik op de kragtigste en bondigste wyse schenke by deesen, de drie recognitie-eliphanten, bestaande in een getande en twee aliassen, [606]) die gemelde Hollandsche Compie conform de contracten met de glorieuse vorsten van **Tansjoer**, Egoosje-raaja in den jaare 1676, Sahagie-raasja in anno 1688 en 1709, en Pretappa Singasie-raasja Sahib in het jaar 1741, aangegaan en geslooten, [607]) verpligt zijn 's jaarlijks voor recognitie aan het rijk van Tansjoer te geeven en op te brengen.

En dewijl d'E. Compie daarenteegens ten blyke haarer erken-

---

604) Uit de *Overgekomen brieven 1774*, 10de boeck, folio 710 en volgende. Ook in die van *1775*, 10de boeck, folio 268 verso, die van *1776*, 11de boeck, folio 343 e.v. en ten slotte in de verzameling der *Kamer-Zeeland* no. 8368 afd. V, folio 225.

605) Versta: door daden.

606) Een alia is een mannetjes olifant, die nog geen slagtanden heeft.

607) Zie *Corpus* III, blz. 34 e.v.; 446 e.v.; *Corpus* V, blz. 310, het contract van 1709 is mij niet bekend.

tenisse in recompens tot een gift aan my g'offereerd heeft de somma van 30 000 Portonovose pagooden, soo doen ik by deesen, soo voor my selve als myne nakomelingen en successeuren in het Tansjoerse rijk, en onherroepelijk afstand van alle regt en pretentie, dewelke het voormelde Tansjourse vorstendom dus lange uyt kragte van de aangehaalde overeenkomst ten opsigte van die recognitie-eliphanten op d'E. Comp[ie] heeft gehad, in voege dat Haar Edele dierwegens nooyt iemand, wie het ook zy, sal mogen moeyelijk vallen, alsoo ik alles wat men indertijd ten dien belange en tot vernietiging deser caul sal willen entameeren, by deesen voor ongegrond, nul en kragteloos verklare.

Onderstond: Wisianamasam Watserom, den 2 July 1773.

Lager: Ter order van het hoff — was geteekend — **Hasaratoe Raasja Srie Narsinga-rauw Amanda-rouw,** peesjewe of segulbewaarder, [608]) **Hoesoer-nabies** en **Soehoer-nabies.** [609])

In 't hoofd stond 's vorstens segul, in swarte inkt gedrukt, waarinne in de Marrattyse taale de volgende woorden: Srie Karra Wiera Wasienie.

Boven en onder op zyde van de caul stonden, schuyns over elkanderen, de seguls van peesjewe, dog het schrift daarin is onleesbaar.

Nog lager: Den 11 van de maand Rabi Lachar, dat is den 2 July — was geteekend — **Hoesoer-nabies, Palanga-nabies Rababhaar en Sjoer Sjoedoe.**

Onder stond: Voor de oversetting volgens vertaaling van den bramine Wengeta Souberayer-ayen, Nagapatnam, den 6[den] July 1773 — was geteekend — **Corn[s]. Obdam,** gesworen translateur.

MLXXX. KOROMANDEL.

2 Juli 1773. [610])

Voor het bezit van een aantal dorpen nabij Negapatnam had de Compagnie jaarlijks een bedrag als „recognitie" aan den vorst van Tandjore moeten betalen. Die recognitie werd nu afgekocht, evenals de aan genoemden vorst te brengen hommage, terwijl men tevens alle bestaande contracten vernieuwde.

---

[608]) Peshwa, letterlijk leider, is de titel van den eersten minister in rijken der Mahratten.

[609]) Navis of nevis betekent schrijver.

[610]) Uit de *Overgekomen brieven 1774*, 10[de] boeck, folio 712 en volgende. Ook in die van *1775*, 10[de] boeck, folio 269 verso en ten slotte in die van *1776*, 11[de] boeck, folio 345 e.v.

Translaat eener Marattyse caul, van inhoude als volgd.

Assaracta Gane Maharaasja Raasja Srie Toelaasja Raasja Sahib, dayim dauwlethoe Bisane, passeerd en verleend deesen caul aan den Weledelen Gestrengen Heer Reynier van Vlissingen, gouverneur en directeur vanweegens de beste Comp[ie], de Hollandsche, ter custe Cormandel in de stad Nagapatnam, Segoersen Arbasabain Maya Alaff Darrawas Saba Daul — dat is anno 1773 —

By my overwoogen zijnde de instantiën, door de Hollandsche Comp[ie] gedaan, en de geneegendheid, die ik deselve toedraage uyt hoofde van de vriend- en bondgenootschap, die althoos tusschen het rijk van **Tansjoer** en de Hollandsche Comp[ie] gesubsisteerd heeft en alsnog onverbreekelijk onderhouden werd,

Soo heb ik aan deselve uyt hoofde van dien voor de ontvang in contant van een somma van 50.000 pardaos,[611]) en nog 15.000 pardaos, die ik weegens de in anno 1770 vooruyt genootene recognitiepenningen nog ten agteren ben, te saamen bedraagende 65.000 pardaos off 29.545 nieuwe pagooden, weggeschonken de recognitie, die de Hollandsche Comp[ie] volgens de contracten met de successive vorsten van Tansjoer t'seedert den jaare 1658[612]) tot den 27 February[613]) 1741 gemaakt, tot nu toe verpligt is geweest tot een somma van 5000 pardaos 's jaars aan het Tansjoerse rijk op te brengen, gelijk ik deselve op de bondigste wyse wegschenke en haar van dies betaaling ontslaan by deesen, renuncieerende dierhalven soo voor my als myne nasaaten en successeuren in gemelt rijk, onherroepelijk, voor altoos, niet alleen van alle regt en pretentie, die hetselve ten belange van die verpligte tribuutpenningen tot nu toe gehad heeft, maar ook van alle heerschappy en souverainiteyt, die my als tribuuttreckende vorst van het land gecompeteerd heeft off voor sooverre g'oordeeld is my deselve te behooren op alle de soo in koop als geschenk, successive aan d'E. Comp[ie] gecedeerde landen, bestaande in 10 oude dorpen volgens de cauls van 1658 en 1674; ses dorpen conform caul van anno 1741 en 15 nieuwe dorpen, volgens koop- en geschenkbrieven, of cauls, van den jaare 1750,[614]) doende derhalven van alle hetselve, niets uyt-

---

[611]) Oorspronkelijk een Portugese zilveren munt ter waarde van 300 reis, die vooral aan de Malabaar-kust zeer in trek was. Ook de Compagnie heeft pardao's geslagen.

[612]) *Corpus* II, blz. 127 en volgende.

[613]) Er staat: January. Zie echter *Corpus* V, blz. 310 e.v.

[614]) *Corpus* II, blz. 127 e.v. en 514 e.v. *Corpus* V, blz. 310 e.v. 502 vlg.

gesondert, van nu af aan volkoomen afstand ten behoeve van welmelde Hollandsche Comp^ie^; sonder dat iemand, wie het ook zy, nu off in der teyd daaromtrend, uyt wat oorsaak en op fondement van welke reedenen off sustenuen en exceptiën het ook soude moogen weesen, gefundeert off admissabel zijn zal, eenige pretentie off beweeging ten nadeele van gedagte Comp^ie^ dierweegens te maaken, dewijl ik alle deselve by deesen verklaare voor nul en [van] geener waarde, als zijnde door my in betrecking van een wettig vorst, die dit rijk vanweegen zyne geboorte erffelijk bezit en dus ook bevoegd is met desselvs praerogativen na welgevallen te handelen, daarvan afstand gedaan, onder dit expres beding nogthans, dat de successive gemaakte en nog subsisteerende contracten en verbintenissen, voor sooverre de vriend- en bondgenoot schap betreft, in de volkomenste zin door welmelde Comp^ie^ zullen g'observeerd en sonder de minste infractie onderhouden moeten werden, oversulx ook stand blyven houden de gewoonelyke eerbewysingen, item het ontmoeten en beschenken van den vorst in soodaenige geleegendheeden, als zulx altoos plaats gehad heeft, overmits dit alleen de reeden is, die my tot deese afstand bewoogen heeft, waarenteegen ik van myne syde ook heyliglijk beloove welmelde Comp^ie^, nietteegenstaande deese renunciatie, steeds te sullen laten blyven juisseeren van alle de voorregten en praerogativen, die deselve in 't Tansjoerse rijk successive heeft g'obtineerd en geniet, en wel speciaal de betaaling van maar halve thol, weshalven alle de contracten, privilegiën, cauls, en alles wat verder daartoe betrecking hebben mogt, op het kragtigste confirmeere en bevestige by deesen.

Onder stond: Wisianamasam Watserom, den 22 van de maand Any, dat is na onse tijdreekening den 2^den^ July anno 1773.

Lager: Ter order van het hoff — was geteekend — **Hasarathoe Raaja Srie Narsinga-rouw Amanda-rouw,** peesjewe of segulbewaarder, **Hoesoer-nabies** en **Soehoer-nabies.**

Boven in "t hoofd stond 's vorsten segul in swarte inkt gedrukt, in hetwelke de volgende woorden te leesen zijn: Srie Karre Wiera Wasienie.

Boven en onder op syde stonden, schuyns over elkanderen, de seguls van peesjewe, dog het schrift daarin is onleesbaar.

Nog lager: Den 11 van de maand Rabi Lahar, dat is den 2^den^ July — was geteekend — **Hoesoer-nabies, Palanga-nabies** en Sjoersjodoe.

Onder stond: Voor de oversetting volgens vertaaling van den bramine Wengata Souberayer-ayen, Nagapatnam, den 6 July 1773 — was geteekend — **Corn^s. Obdam**, gesworen translateur.

MLXXXI. KOROMANDEL.

2 Juli 1773.[615])

Hier volgt nog een koopbrief voor enige plaatsen.

Translaat eener Marattyse koopbrieff, van inhoude als volgd.

Assaracta Gane Maharaasje Raasja Srie Toelaasja Raasja Sahib, dayim dauwlethoe Bisane, passeerd en verleend deesen koopbrieff van **Naoer** met dies onderhoorigheeden, en **Topotorre**, aan den Weledelen Gestrengen Heer Reynier van Vlissingen, gouverneur en directeur vanweegen de beste Compagnie, de Hollandsche, ter custe Cormandel, in de stad Nagapatnam, Segoersen arba maya alaff darrawassa badauel, dat is anno 1773.

Naoer met dies onderhoorigheeden en Toptorre, bekenne ik aan Uweled. Gestr. verkogt te hebben voor 75.000 nieuwe Nagapatnamse pagoden. En dewijl ik dese 75.000 pagooden in suyvere contant ontvangen hebbe, zoo kan Uweled. Gestr. alle de voordeelen van die landen, welke bevoorens aan den vorst hebben gecompeteerd, soo lange son en maan duuren zal, na sig neemen en deselve landen als wettige heer daarvan besitten en bestieren, mitsgaders daarmeede in allen opsigte na welgevallen handelen, verkoopen en wegschenken, onder deese conditie nogthans, dat alle de privilegiën, bevoorens in gedagte landen hebbende gesubsisteerd, te weeten dewadajum — de voorregten der pagooden — bramadajum — de geregtigheyd der Bramineesen — sarwamanium — landen waar de geregtigheyd van den landheer geheel en al weggeschonken is — en wat dies meer is, na den gebruyke zullen moeten blyven standhouden, invoege dat na aftrek derselve Uweled. Gestr. alle de voordeelen genieten en na sig neemen kan.

---

615) Uit de *Overgekomen brieven 1774*, 10^de^ boeck, folio 715 en volgende. Ook in die van *1775*, 10^de^ boeck, folio 271, verder in die van *1776*, 11^de^ boeck, folio 348 e.v., alsmede in de verzameling der *Kamer-Zeeland no. 8368*, afd. V, folio 229

Ten opsigte van deese koopbriev is niemand bevoegd eenige disputen te moveeren.

Onder stond: Wisianamasam Watserom, den 22^en^ van de maand Any, dat is na onse tijdreekening den 2 July anno 1773.

Lager: Ter ordre van het hoff — was geteekend — **Hasarathoe Raasja Srie Narsinga-rauw Amanda-rauw,** peesjewe of segul-bewaarder, **Hoesoer-nabies** en **Soehoer-nabies.**

Boven in 't hoofd 's vorsten segul, in swarte inkt gedrukt, in hetwelke de volgende woorden te leesen zijn: Srie Karra Wiera Wasienie.

Boven en onder op syde, schuyns over elkanderen, stonden de zeguls van peesjewe, dog het schrift daarin is onleesbaar.

Nog lager: Den 11^en^ van de maand Rabie Lahar, dat is den 2 July — was geteekend — **Hoesoer-nabies, Palanga-nabies** en **Sjoersjodoe.**

Onder stond: Voor de oversetting volgens vertaaling van den bramine Wengata Souberayer-ayen, Nagapatnam, den 6 July 1773 — was geteekend **Corn^s^. Obdam,** gesworen translateur.

MLXXXII. KOROMANDEL.

2 Juli 1773.[616])

Voor een flink bedrag in contant kreeg de Compagnie het eigendomsrecht van een aantal landschappen rondom Negapatnam.

Translaat eener Marattyse koopbriev, van inhoude als volgd.

Assaracta Gane Maharaasja Raasja Srie Toelaasja Raasja Sahib, dayim dauwlethoe Bisane, passeerd en verleend deesen koopbriev van de ondervolgende Mahanams[616a]) der soogenaamde Nagapatnamse landen aan den Weledelen Gestrengen Heer Reynier van Vlissingen, gouverneur en directeur vanweegen de beste Compagnie, de Hollandse, ter custe Cormandel, in de stad Naga-

[616]) Uit de *Overgekomen brieven 1774,* 10^de^ boeck, folio 717 en volgende. Ook in die van *1775,* 10^de^ boeck, folio *272;* die van *1776,* 11^de^ boeck, folio 350 e.v., alsmede in de verzameling der *Kamer-Zeeland* no. *8368,* afd. V, folio 231.

[616a]) Het woord mahānam betekent groot, het woord mahānām(a) grote naam. Beide tamilwoorden geven hier geen zin. Het woord moet landschap, gehucht, dorp of iets dergelijks beduiden. (Cs.)

patnam, Segoersen, arbasabain, mayalaff Darrawas, Sabadaal, dat is: in anno 1773, te weeten:

Die eygenste mahanam, dat beduyd die van **Kiwaloer,** dewelke alhier soodaenig genaamt werd, omdat deselve de hoofdplaats is van de soogenaamde Nagapatnamse landen, of de provintie van die naam;

De mahanam van **Cikel;**
De mahanam van **Tewoer;**
De mahanam van **Simbie Mahadewie;**
De mahanam van **Pallecoeretjie;**
De mahanam van **Magelie;**
De mahanam van **Kielie-Goedy,** en
De mahanam van **Adie Akkainangelam,**

makende te samen agt mahanams. Deese agt mahanams met derselver tollen en andere voordeelen, bekenne ik aan Uweledel Gestrenge verkogt te hebben voor een somma van 360.000 nieuwe Nagapatnamse pagooden. En dewijl ik deese driemaal hondert ses en dertig duysend pagooden in suyver contant ontvangen hebbe, zoo kan Uweledel Gestr. alle de voordeelen van gedagte landen als wettige heer daarvan besitten en bestieren, mitsgaders daarmeede in allen opsigten na welgevallen handelen, verkoopen en wegschenken, onder deese conditie nogthans, dat alle de privilegiën, bevoorens in gedagte landen hebbende gesubsisteerd, te weeten deuwadayum — de voorregten der pagooden — bramadayum — de geregtigheyd der Bramineesen — sarwamanium — landen waarvan de geregtigheyd door den landheer geheel en al weggeschonken is — sarwamanium cramangel dorpen welke diezelvde privilegie hebben — ardamanium — gronden waarvan de helft van 's landheers inkomsten weggeschonken zijn - sjatoerbagum - gronden waarvan een quart van 's landheers voordeelen afgestaan is — pattoe-cattoe - de vastgestelde hoofdgelden — roua-coetaga craman — dorpen, die eens voor altoos voor een seekere somme gelds 's jaars verpagt zijn — nelloe coetaga craman — dorpen, die in selver voegen eens voor al voor een seekere quantiteyt neli 's jaars afgestaan zijn — deuwa stamma moginie — de costumados aan de pagooden competeerende en wat dies meer zy, na den gebruyke zullen moeten blyven standhouden, invoege dat na aftrek derselve Uweledel Gestrenge alle de voordeelen genieten en na sig neemen kan.

Ten opsigte van deese koopbriev is niemand bevoegd eenige disputen te moveeren

Onderstond: Wisianamasam Watserom, den 22ste van de maand Any, dat is na onse tijdreekening den 2den July anno 1773.

Lager: Ter order van het hoff — was geteekend **Hasarathoe Raasja Srie Narsinga-rauw Annanda-rauw**, peesjewe of segulbewaarder, **Hoesoer-nabies** en **Soehoer-nabies.**

Boven in 't hoofd stond 's vorsten segul, in swarte inkt gedrukt, in hetwelke de volgende woorden te leesen zijn: Srie Karra Wiera Wasienie.

Boven en onder op syde, schuyns over elkanderen, stonden de seguls van peesjewe — zegelbewaarder — dog het schrift daarin is onleesbaar.

Nog lager: Den 11es van de maand Rabie Lahar, dat is den 2en July — was geteekend: **Hoesoer-nabies, Palanga-nabies** en **Sjoersjodoe.**

Onder stond: Voor de oversetting volgens vertaaling van den bramine Wengata Souberayer-ayen, Nagapatnam, den 6den July anno 1773 – was geteekend – **Corn^s Obdam,** gesworen translateur.

MLXXXIII. KOROMANDEL.

2 Juli 1773. [617])

Nog had op dezelfde dag de volgende transactie plaats.

Translaat eener Marattyse koopbriev, van inhoude als volgd.

Assaracta Gane Maharaasja Raasja Srie Toelaasja Sahib, dayim dauwlethe Bisane, passeerd en verleend deesen koopbriev van de mahanam **Tierpondy,** gehoorende onder de landen van de provintie **Catjenam,** aan den Weledelen Gestrengen Heer Reynier van Vlissingen, gouverneur en directeur vanweegen de beste Comp^e, de Hollandsche, ter custe Cormandel, in de stad Nagapatnam, Segoersen Arbamaya Alaff Darrawassa Badaul, dat is anno 1773.

---

[617]) Uit de *Overgekomen brieven 1774,* 10de boeck, folio 720 en volgende. Ook in die van *1775,* 10de boeck, folio 273 verso; die van *1776,* 11de boeck, folio 352 e.v., alsmede in de verzameling der *Kamer-Zeeland no. 8368,* afd. V, blz. 235.

De mahanam Tierpondy, geleegen in de provintie Catjenam, bestaande [in] 11 dorpen, met dies thollen en andere voordeelen, bekenne ik aan Uweledel Gestrenge verkogt te hebben voor een somma van 24000 nieuwe Nagapatnamse pagooden. En dewijl ik deese 24000 pagooden in suyver contant ontvangen hebbe, zoo kan UWeledel Gestrenge alle de voordeelen van die landen, welke bevoorens aan den vorst hebben gecompeteerd, soo lange son en maan duuren sal, na sig neemen, en deselve als wettige heer daarvan besitten en bestieren, mitsgaaders daarmeede in allen opsigte na welgevallen handelen, verkoopen en wegschenken, onder deese conditie nogthans, dat alle die privelegiën, bevoorens in gedagte landen hebbende gesubsisteerd, te weeten dewadayum - - de voorregten der pagooden — bramadayum — de voorregten der Brammeesen sarwamanium - - landen waarvan de geregtigheyd van den landheer geheel en al weggeschonken is — en wat dies meer zy, na den gebruyke zullen moeten blyven stand houden, invoege dat na aftrek derselve UWeledelGestrenge alle de voordeelen genieten en na sig neemen kan.

Ten opsigte van deese koopbrief is niemand bevoegd eenige disputen te moveeren.

Onder stond: Wisianamasam Watserom, den 22ª van de maand Any — dat is onse teydreekening den 2ᵉᵉ July 1773.

Lager: Ter ordre van het hoff was geteekend **Hasarathoe Raasja Srie Naisenga-rauw Amanda-rauw,** peesjewe of zegul bewaarder, **Hoesoer-nabies** en **Soehoer-nabies.**

Boven in 't hoofd stond 's vorsten segul, in swarte inkt gedrukt, in hetwelke de volgende woorden te lesen zijn: Srie Karra Wiera Wassinie.

Boven en onder op de zeyde, schuyns over elkanderen, stonden de seguls van peesjewe, dog het schrift daarin is onleesbaar.

Nog lager: Den 11ᵉᵉ van de maand Rabie Lachar, dat is den 2ᵐ July, — was geteekend: **Hoesoer-nabies, Palanga-nabies** en **Sjoersjodoe.**

Onder stond: Voor de oversetting volgens vertaaling van den Bramine Wengate Souberayer-ayen, Nagapatnam, den 6ᵉᵉ July 1773 — was geteekend — **Cornᵉ. Obdam,** gesworen translateur.

MLXXXIV. SURATTE.

18 Augustus 1773. [618])

Onderstaand geschrift bevestigde de vriendschappelijke verhouding van de Compagnie tot de Mahratten.

Ik, Martinus Johan Bosman, directeur en hoofdgebieder van de Edele Hollandsche Compagnie te **Souratta**, verklaare by deesen met Syne Hoogheid den doorluchtigen heer Narren-rouw Perdoen, oppervorst der Marrettas, [619]) te sijn gecontracteerd:

1e. Dat gemelde Syne Hoogheid sal verleenen passen of vrygeleidebrieven voor alle de scheepen, behoorende aan de Edele Hollandsche Compagnie en haare onderdaenen, navigeerende onder de Hollandsche vlag aan deese syde van de Indiën, van Caep Comorijn tot in de Golff van Cambait. [620])

2e. Sodanig dat deselve door geene scheepen of vaartuygen van Syne Hoogheid sullen vermoogen te worden aangetast ofte verhinderd, maar inteegendeel dat onse scheepen sal worden beweesen door de onderdaenen van de vorst alle hulpe en assistentie, welke den eenen vriend en bondgenoot aan den anderen te bewysen verschuldigd is.

3e. Dat Zyne Hoogheid sulk een bevelschrift aan alle de hoofden syner zeearmade afzenden en order stellen sal, dat alle de scheepen en vaartuygen onder de Hollandsche vlagge en aan de Comp[le] en haare onderhoorigen toekomende, voortaan altoos ongemollesteerd gelaaten worden.

4e. Dat Zijn Hoogheid zal bepaalen eene vlag, welke tot verkenning van deselve scheepen van de Edele Holandsche Comp[le] strekken kan, en die by ontmoeting ten blyke van vriendschap zal worden opgeheesen.

5e. Dat Zyne Hoogheid jaarlijks sal verleenen onder sijn segul 20 passen, welke van kragt sullen sijn geduurende den loop van twee jaaren, dat is, dat de scheepen, van Batavia komende, sullen kunnen volstaan met passen, die het vorige jaar verleend sijn.

6e. Dat ten einde men altoos de passen, die men meerder mogt noodigt sijn, kan bekoomen, Syne Hoogheid een qualificatie op

---

[618]) Uit het *Contractenboek* XV (no. 23) op het Arsip Negara te Djakarta

[619]) Narayan-Raō 1772—1773 peshwa en (in werkelijkheid) heerser over de Mahratta's. (Cs.)

[620]) Cambaya.

deszelfs tjotti of piskaer [621]) alhier te Souratta sal geeven, opdat die de gerequireerde passen, onder het zegul van Syne Hoogheid kan afgeven.

7e. En sal ik, ondergeteekende, directeur, hierenteegen [622]) verpligt en gehouden sijn, soals ik by deesen beloove, om alle jaa ren aan voornoemde Syne Hoogheid toe te zenden een present van paarden, ter waarde van 5000 ropieën, dan wel deselve somme in gelde of andere goederen, na best overleg, ende sulx tot bewijs van onverbreekbaare vriendschap.

In teeken der waarheid heb ik deesen geteekend en met mijn zegul bekragtigd.

Onder stond: **Souratta**, den 18 Augustus 1773 (was geteekend) **M. J. Bosman.**

Onder stond: Accordeerd (was geteekend) **J. Goverts, junior,** eerste gesworen clercq.

MLXXXV. SURATTE.

21 October 1773. [623])

Het volgende document is de schriftelijke bevestiging van een in de praktijk reeds lang bestaand gebruik. Zie ook *Corpus* V, blz. 65-69.

Copia. Vertaaling.

Bevoorens wierden de goederen der Hollandse scheepen in de pakhuyzen binnen de stad opgeslaagen, dog na dies heeft Uw Excellentie op mijn gedaan versoek permissie verleend dat de speceryen, zoo wel als de verdere goederen der scheepen, in de latthijs [624]) in Jengie-Bandar mogten gelost en aldaar opgeslaagen en bewaard werden. Ten opzigte van welke thans verzoeke dat Uw Excellentie ter bevestiging zulx gunstiglijk met zijn eygen handschrift gelieft te onderteekenen.

---

621) tjottia, misschien inner van de chauth. de door de Mahratten geheven afkoopsom voor plundering; piskaer, Hindostani peshkar = vertegenwoordiger of superintendent. (Cs.)

622) Versta: hiertegenover.

623) Uit de *Overgecomen brieven 1778*, waarin het tweemaal voorkomt, en wel 2^de^ boek, folio 329 en 20^ste^ boeck, folio 64. Ook in het *Contractenboek* XV (no. 23) op het Arsip Negara te Djakarta

624) Loodsen. De *Versameling der Woorden* heeft: „Latte is Comp^nie^ loos tot Suratte, daar goederen in leggen".

Onder stond: Den 5de der Moorse maand Sabaan, anno 1187, of den 21e October 1773.

Aan het hoofd deeses staat door den gouverneur eygenhandig geschreeven: Met gerustheid kan UWelEdele steeds en voor altoos de speceryen en verdere goederen der scheepen van de Hollandse Compie in de latthijs op Jengie-Bandar ontlossen. Niemand zal Uw hierinne verhinderen, alsoo 't zelve is toegestaan.

Nog het zegul van gemelde gouverneur, met de naam **Mier Haries Uddhien Emmet-chan,** met swarte inkt gedrukt

Onder stond: Voor de vertaaling — en was geteekend — **W. Smit.**

Accordeerd
E'. N'. Wiardi, secretaris.

MLXXXVI. MOLUKKEN—BOLAANG—MONGONDOW.

30 October 1773. [625])

Op de 22ste November 1770 was Christoffel Manoppo als radja van Bolaäng-Mongondow geïnstalleerd en had hij de contracten, door zijn voorgangers met de Compagnie gesloten, bij ede bevestigd. Maar weldra rezen tal van klachten tegen den nieuwen vorst en in 1772 wendden zich de rijksraden tot den gouverneur der Molukken en verklaarden Christoffel niet langer te kunnen erkennen en gehoorzamen. In hun vergadering op Oudejaarsdag 1772 machtigden gouverneur en rade der Molukken de genoemde rijksraden een ander geschikt persoon voor te dragen. Zij noemden als zodanig Marcus Manoppo, die daarop door het Moluks ministerie werd erkend en beëdigd. De nieuwe vorst, dien de Compagnie voortaan niet meer radja, maar regent noemt, bezwoer een contract, dat wij niet in extenso overnemen, daar het vrijwel woordelijk gelijkluidend is aan die van 1767 en 1770, beide hiervóór in hun geheel opgenomen. Wij volstaan met de slotpassus.

Laatstelijk beloven de regent en rijksgrooten alle hetgeen voorschreven staat, als vrome en getrouwe vassalen en leenmannen van de Compagnie in alle deugt en opregtigheid te zullen onderhouden, nakomen en doen onderhouden, zonder dat om deeze of geene differentie, die er zoude konnen ofte mogen ontstaan, eenige verbreeking van dit gerenoveert en geampliceert contract zal geleden worden.

't Geen wy dan in teeken der waarheid, ik, regent Marcus Manoppo, en Christen rijksgrooten, met solemneele eede naar de

---

[625]) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

Hollandsche wyze bevestigen en met onze gewone handteekening bekragtigen, wordende zulx door den heer gouverneur Paulus Jacob Valckenaer en die van zynen rade mede onderteekent, mitsgaders met Compagnies groot zegul bezegult.

Aldus gedaan, beslooten, geampliceert en bezworen tot **Ternaten** in 't casteel **Orange**, den 30en October, anno 1773. (Was geteekend) **P. J. Valckenaer, J. F. Wedel, J. G. van Raesvelt, G. C. Meurs, G. W. van Renesse, N. D. Mol, Fred. Aldr. Beynon.**

MLXXXVII. KOROMANDEL.

23 November 1773. [626])

Nauwelijks had de vorst van Tandjore de 50 lakh ropieën afbetaald, waarmede hij de oorlog van den Subah van Carnatica had afgekocht, of deze laatste begon de strijd opnieuw en kreeg de 17de September de hoofdstad in zijn bezit. Het spreekt van zelf, dat door deze gebeurtenis de voorrechten der Nederlandse Compagnie, in Juli te voren met zo grote geldsommen gekocht, nu geheel problematiek werden. De nieuwe heerser liet er zich evenwel voor vinden de koopcontracten te vernietigen tegen teruggave der daarvoor betaalde gelden.

Contract, aangegaan en geslooten tusschen den Wel edelen Gestrengen Heer Reynier van Vlissingen, gouverneur en directeur deezer custe **Chormandel** met den resorte van dien, nevens den raad te Nagapatnam, uit naam en vanwegen de Generaale Nederlandsche Oostindische Compagnie, en den Heer Amir oel Oemra Madaroel-Moelk Haphies Machamadoe Moena Warchan Bahadoer, nabab van Tritjenapoly, uit naam en vanwegen Zijn Hoogheid Bandigane Nabab Walaja Amiroel Hindoe Oemdat oel-Moelk Sierasie Dauwla Annawardi-chan Mahadoer Mansoer Jengoe Siephag Saroedaar, de Heer Mahometh Ali-chan, souba van de Carnaticasche beneedelanden, en overwinnaar van het vorstendom van **Tansjoer.**

Aangezien tusschen Zijn Hoogheid en de Hollandsche Compagnie discrepantie ontstaan is, zoo wegens eenige landen, als de recognitiepenningen en eliphanten, die d'E. Comp[le] van den over-

---

[626]) Uit de *Overgekomen brieven 1774*, 10[de] boeck, folio 1056 en volgende.

wonne vorst van **Tansjoer**, Toelaja, gekogt heeft, dog welke koop Zijn Hoogheid, in den hoofde deezes gemeld, niet hebbende willen respecteeren, maar begeerd heeft dat die landen, mits betaalende de daarvoor gegeevene penningen, teruggegeeven en den afkoop van de recognitiepenningen en eliphanten, onder gelyke uitkeering van het daarvoor gegeeven geld, vernietigd zoude werden, en men dus na diverse daarover gehoudene conferentiën, uit aanmerking van de vriendschap en intelligentie tusschen Zijn Hoogheid en de Hollandsche Compagnie, van zeer langen tijd afstand houdende,[627]) beslooten en goedgevonden heeft, Zijn Hoogheid daarin genoegen te geeven, zoo is dierwegens overeengekomen en het daarvan getroffen accoord by de ondervolgende articulen vastgesteld:

Eerstelijk. Dat die gekogte landen, bestaande in de provintie van **Kiewaloer**, en in agt mahanams verdeeld, te weeten

1 van diezelfde naam,
1 **Chikel**-mahanam,
1 **Tewoer**-mahanam,
1 **Simbiamadewi**-mahanam,
1 **Pallacoeritje**-mahanam,
1 **Magelie**-mahanam,
1 **Kilecoedi**-mahanam en
1 **Adiakamangalam**-mahanam,

alsmede de zeedorpen **Naoer** en **Topotorre**, mitsgaders de mahanam van **Tripondy**, aan Zijn Hoogheid terug- en overgegeeven zullen werden, en daarentegen Zijn Hoogheid aan d'E. Comp[ie] sal uitkeeren en betaalen de door Haer Edele voor die landen véél betaalde penningen, tot een montant van nieuwe Nagapatnamse pagooden 425.000, te weeten:

voor de provintie van Kiewaloer	n.p.	330.000
voor Naoer en Topotorre	„	75.000
voor Tripondy	„	20.000
Te samen, als gezegd	n.p.	425.000

Ten tweeden. Dat in selver voegen door Zijn Hoogheid zal werden uitgekeerd het bedragen tot den afkoop van de recognitiepenningen en eliphanten besteed en betaald, importeerende pagooden 59.545, uitmakende dus te samen, dat Zijn Hoogheid aan d'E. Comp[ie] in het geheel zal moeten restitueeren, een somma van

627) Versta: van zeer lange tijd geleden daterende.

484.545, zegge viermaal honderd vier en taggentig duyzend, vijf honderd vijf en veertig nieuwe Nagapatnamse pagooden.

Ten derden. Dat tot de betaaling van voormelde somma van 484.545 pagooden, zoo door den saukaar[628]) Nellaberaam Tarwadi, factoor van Boedirje Deeve, de oudste broeders soon van den be faamden grootkoopman Deeve Boekenies Casidaas, zoowel als den factoor van het comptoir van M^r^ Beenfield te Madras, in name Collendeappa-modely, verleend zal werden een obligatie, met belofte om die somma, sonder eenige de minste exceptie, hoe genaamd, te maaken, binnen den tijd van elf agtereenvolgende maanden te betaalen, te weeten:

180.000, zegge eenmaal honderd en taggentig duysend pagoden, in de maand Maart naastkomende, dat is na de Mallabaarse reekening den 10 of 11 April van het aanstaande jaar 1774, 100.000, zegge een honderdduyzend pagoden, in de maand Juny daaraanvolgende,

100.000, zegge een honderdduysend pagoden, in de maand Augustus, en de overige 104.545, zegge eenmaal honderd vier duyzend vijf honderd vijf en veertig pagoden in de maand October, nevens de daarop verloopene rhenten tegen.. [629]) 's maands, t'sedert den 21 October jongstleeden, dat den souba de landen in possessie genomen heeft, tot de volle betaling toe.

Ten vierden. Dat den gouverneur en raad uit naam van de Hollandsche Compagnie aan den souba een schriftelijk bewijs ter handen sullen stellen, ten blyke dat, ingevolge deeze overeenkomste, van de landen van Kiewaloer, Tripondi en de zeeplaatsen Naoer en Topotorre afstand gedaan is, en welk bewijs dus lange, totdat de betaaling van de voorschreven gecontracteerde penningen ten vollen g'effectueerd en geliquideerd zal weezen, onder de soukaars, die zig voor de voorschreven betaaling verbonden hebben, zal blyven berusten, om vervolgens aan Zijn Hoogheid te werden geïntrageerd.

Ten vijfden. Verbind zig den gouverneur en raad voor en vanwegen d'E. Comp^e^, dat zoodra de soukaar het eerste termijn van 180.000 pagoden betaalen [zal], de in pand geweest zijnde, dog door de kooppenningen van de voorschreven gekogte landen geloste, maar egter binnen de stad verblevene en t'sedert gesegueerde juweelen, aan gedagte saukaars over te geeven; waarentegen den

---

628) Hindostani sāhūkār, bankier. Zie HOBSON-JOBSON in voce sowcar.
629) Niet ingevuld.

souba een quitantie van dies ontvangst aan d'E. Comp[ie] zal moeten verleenen, en dezelve daarmeede voor alle aan- en namaningen dienaangaande indemneeren.

Ten sesden. En dewijl door de voorschreven gecontracteerde uitkeering van het betaalde voor de recognotiepenningen en eliphanten den afkoop derzelve by deezen vernietigd is geworden, zoo verbind d'E. Comp[ie] zig uit dien hoofde om 's jaarlijks 3 eliphanten, als een getande en twee aliassen, nevens 5.000 pardauws in contant te betaalen, te weeten:

De drie eliphanten zullen door het volk van d'E. Comp[ie] tot in de provintie van Trivaloer gebragt, en aldaar aan het volk of de bediende van den souba overgegeeven, mitsgaders het geld of de voorschreven 5.000 pardauws aan degeene, die met de behoorlyke quitanties ditheen [630]) werd afgezonden, alhier in contant betaald werden.

Ten sevenden. Zal Zijn Hoogheid daarentegen de Hollandsche Comp[ie] permitteeren de vrye en onverhinderden handel allerwegen in de Tansjoerse landen, sodanig en in diervoegen als onder de successive geregeerd hebbende Tansjoerse vorsten plaats gehad heeft, en daarnevens by een caul confirmeeren alle de prerogativen of voorregten, door de voorschreven vorsten aan d'E. Comp[ie] verleend en toegestaan, mitsgaders by een takiet-parwanna beveelen de onverhinderde afvoer van alle kleeden en lywaten, onder betaling van de gelimiteerde halve thol, zoomeede de vrye passagie van 's Comp[ies] dienaaren, kooplieden en andere, met derzelver palenquins etc[a], even en in dier voegen als altoos in usantie geweest is, gelijk ook 's Comp[ies] landen sonder eenig het minste empechement doen gaudeeren van het benodigend opperwater, ter besaying etc[a] van dezelve.

Ten agsten. Werd 's Comp[ies] wegen beloofd en verzeekerd, dat aan Zijn Hoogheid zelve, dan wel aan de zoon Zyner Hoogheid, die het vorstendom van Tansjoer bestieren zal of de regeering derzelve opgedragen zal weezen, alle zodanige eerbewyzingen te doen, als men gewoon is geweest omtrent de vorsten van Tansjoer zelve, volgens de aloude costumes, in agt te nemen, en alleen in hun eygener persoon betragt is geworden, dog voor geen andere, die alleen in hunne naame aldaar regeeren of het bestier zullen hebben.

Ten negenden. Is overeengekomen en vastgesteld, dat voort-

[630]) Hierheen.

aan alle personen, van wat natie dezelve ook zoude mogen weezen, hetsy deserteurs of debiteurs, van (de) een van beide der contracteerende parthyen, by ontdecking dan wel by reclame, ten eersten over- en uitgeleeverd zullen werden, zonder dat daaromtrent eenige de minste exceptie zal mogen plaats hebben.

Ten thienden. In selver voegen is overeengekomen de hier zijnde vier eliphanten van den Candiasen vorst, die gezegd word[en] tot geschenk aan den ontthroonden vorst van Tansjoer zoude gezonden, dog alhier agterwege gebleeven zijn, en uit dien hoofde Zijn Hoogheid, als overwinnaar van Tansjoer sustineerde dezelve hem te competeeren, over te geeven, mits dat Zijn Hoogheid daarvan een behoorlyke quitantie voor dies ontvangst aan d'E. Comp[i]e zal verleenen en HaarEdele voor alle aanspraake dienaangaande bevryden.

Ten elfden. Uit hoofde de hiervooren vermelde vijf stux principaale of origineele koopbrieven, neevens de origineele quitantie, naar Batavia verzonden zijn en door deeze contractatie zijnde komen te vervallen, beloofd den gouverneur en raad dezelve van Haar HoogEdelens, de Edele Hooge Indiase Regeering te zullen terugversoeken, en met de komst der scheepen in Juny of July anno aanstaande aan Zyn Hoogheid doen intrageeren.

Ten twaalfden. Aangezien de overgave en afstand der voorschreven landen, zoowel als de vernietiging van de recognitiën, uit hoofde van de onderhouding van de oude vriendschap en tot voorkoming van alle verwydering in dezelve, geschied is, is bedongen en overeengekomen, dat indien Zijn Hoogheid resolveeren of goedvinden mogte die landen, en wel inzonderheid de zeeplaatsen Naoer en Toppotorre in het land van Tripondy, aan iemand af te staan of over te geeven, hetzelve dan geschieden zoude en moeste aan de Hollandsche Comp[i]e, en aan geen andere vreemde Europeesche natie, zelfs niet aan de een of ander Inlandsche volkeren, zoo als den vorst Pretoppa [631]) by geschrifte van den 23 Maart 1750 meede beloofd en verbonden heeft, dat Naoer aan niemand anders als aan de Hollandsche Compagnie verkogt zal werden. En dat intusschen op de voorschreven aan zee geleegene plaatsen geen andere vlagge dan die van den Souba, of de Moorsche, zal mogen waayen.

Ten derthienden. Dat wanneer Zijn Hoogheid zelve, dan wel zyne zoons, geneegen weezen en de gelegendheid presenteeren of

[631]) Zie dl. V p. 502.

vereysschen mogte om in deeze stad [632]) te komen, alsdan geen Europeese troupen onder wat pretext en hoe gering in getal ook, zal mogen medebrengen, maar wel deszelfs eygene inlandse troupen, 't zy Mooren, Jentieven of Mallabaaren.

En eyndelijk ten veertienden. Dat alle hetgeene hiervoren gecontracteerd staat, door Zijn Hoogheid by een geschrift, hetzy hieronder dan wel apart, in de behoorlyke forma zal werden geconfirmeerd en geratificeerd. En zal voorts van dit contract zoo in het Hollandsch als Persiaans behoorlijk door den heer Madaroel-Moelk en den gouverneur en raad onderteekend, mitsgaders met de wederzijdse gewoonlyke cachetten bekragtigd zijnde, over en weder uytgeleeverd werden.

Aldus gedaan, gecontracteerd en overeengekoomen tot **Nagapatnam** in 't casteel, den 23 November 1773. [633])

MLXXXVIII. KOROMANDEL.

23 November 1773. [634])

De volgende documenten sluiten aan bij het hiervóór gaande contract. Ze werden alle op dezelfde datum getekend en beëdigd, en vormen de in het 14^de^ artikel bedoelde confirmatiën en ratificatiën.

Aangezien by een tusschen Zijn Excellentie Amiroel Oemra Madaroel-Moelk Haphies Mahamadoe Moenawarchan, nabab van Tritienapaty, uit naam en vanwegen Zijn Hoogheid Bandagane Hazarath Nabab Walaja Amiroel Hindoe Oemdatoel-Moelk Sierasie Dauwla Annawardi-chan Bahadoer Mansoer Tengoe Siephag Savoedaar, de heer Mahometh Ali chan, souba van de Carnaticase beneedelanden en overwinnaar van het vorstendom van Tansjoer,

en den gouverneur en raad te Nagapatnam getroffen accoord overeengekomen is om de landen, die de Hollandsche Oostindische Comp^le^ van den tans gedetroneerden vorst van Tansjoer, Toelaja Raja, gekogt heeft, bestaande in de provintie van **Kiewaloer,** in agt mahanams verdeeld, mitsgaders de zeeplaatsen **Naoer** en **Topotorre,** en de mahanam van **Tripondi,** aan welmelde Zijn Hoogheid over te geeven, onder het terugontvangen van het daar-

---

632) Negapatnam.
633) Het getal 23 is weggelaten. Ook de ondertekening ontbreekt.
634) Uit de *Overgekomen brieven 1774,* 10^de^ boeck, folio 1061 verso.

voor betaalde geld, in dier voegen als by het voormeld contract distinct gespecificeerd en gestipuleerd is, zoo verleenen wy, ondergeteekende, gouverneur en raad vanwegen de Hollandsche Oostindische Compagnie ter custe Chormandel tot Nagapatnam, deesen aan gedagte Zijn Hoogheid, ten bewyse dat men ingevolge van dien afstand doet van het regt van eygendom, dat men door koop op die landen gehad heeft, zulx by deesen geschied, beloovende mitsdien de naar Batavia gezonden origineele koopbrieven, zoo daarvan als van de tribuutpenningen en eliphanten, welkers afkoop in selver voegen volgens het voormeld getroffen accoord vernietigd is, van daar te ontbieden en in de maand Juny of July van het naastkomende jaar 1774 aan Zijn Hoogheid terug- en over te geeven.

Gegeeven en verleend in 't casteel tot **Nagapatnam**, ter custe Chormandel, der 23 November 1773. [635])

MLXXXIX. KOROMANDEL.

23 November 1773. [636])

Zie de inleiding hiervóór, nr. MLXXXVII.

Contract tusschen den heer Nabab Amiroel Oemra Madaroel-Moelk Rosana Dauwla Haphies Machamadoe Moenawarchan Bahadoer, Bahadoer Jengoe, uyt naam en vanweegen desselfs vader, Sijn Hoogheyd Badigane Nabab Walaasja Amiroel Hindoe Oemdatoel-moelk Sirasie Dauwla Annawardi-chan Bahadoer Mansoer Jengoe Siephag Saroedaar – de heer Mahometh Alichan – souba van Carnatica, ter eenre,

en den Weledelen Gestrengen Heer Reynier van Vlissingen, goeverneur en directeur ter custe Cormandel met den resorte van dien, nevens den raad tot Nagapatnam, uyt naam ende vanweegen de Nederlandse Oostindische Comp[ie] ter andere seyde, om de t'seedert lange tyden herwaards tusschen Sijn Hoogheyd den souba en gemelde Komp[ie] gesubsisteerd hebbende groote vriendschap meer en meer te doen accresseeren,

---

635) Ook hier is de ondertekening weggelaten.

636) Uit de *Overgekomen brieven 1775*, 10[de] boeck, folio 274 verso en volgende.

aangegaan en gesloten, ende sulx uyt hoofde hy met het leeger afgekomen sijnde het casteel **Tansjour** en de onder dat rijk gehoorende landen overwonnen heeft, te weeten:

Eerstelyk bekend en verklaard de Hollandsche Compagnie vanweegen Sijn Hoogheyd den souba een tiep of obligatie van Collende-Moddely, factoor van M^r^. Paul Beinfield [637]) te Madraspatnam, en Nelleberaam Tarwaddie van Boederoje, sijnde de oudste broeders-soon van Boekeniestie, ontfangen te hebben, groot 484.545 pagooden, namentlijk 425.000 nieuwe Nagapatnamse pagoden, die welmelde Comp^le^ uytgeschoten heeft voor de van de overwonnen Tansjoursen vorst Toelaasja Raasje gekogte landen, bestaande in de provintie Kiewaloer, die agt mahanams inhoud, de seeplaetsen Naoer en Topotorre, mitsgaders de mahanam Tripondy, dog van welk bedragen gedecourt of ingehouden sijn een somma van 180.000 pagoden, waarvoor de gemelde vorst bevooren juweelen heeft verpand gehad, en dewelke oversulx thans onbeswaard gesecureerd sijn, en 59.545 pagoden, door Haar Ed^e^ voor de afkoop der recognitiepenningen en dito eliphanten betaald.

Ten tweeden belooft welmelde Compagnie aan Collende-Moddely, factoor van M^r^. Paul Beinfield en Nellaberaam Tarwaddy, factoor van Boediroje, na de ontvangst van 180.000 pagoden te sullen overgeven en entrageeren [638]) de juweelen, die door den vorst bevoorens voor 180.000 pagoden verpand geweest sijn, en welk bedragen naderhand verreekend is, sodanig en in dier voegen als deselve met des vorstens cachet versegeld sijn, en conform de daarby te vindene notitie van syne schryvers, gelijk Haar Edele ook verklaard van nu voortaan nooyt de minste pretentie op de voorschreven landen te hebben.

Ten derden: En dewijl in de voormelde tiep of obligatie van de factoors van M^r^. Beinfield en Boederoje ook begrepen sijn de 59 545 soo nieuwe Nagapatnamse als Portonovose pagoden, welke de Komp^le^ tot afkoop der recognitiepenningen, 's jaarlijks 5 000 pardauws bedragende, en dito eliphanten, bestaande in een getande en twee aliassen voor ieder jaar, betaald heeft, soo beloofd Haar Edele die gemelde eliphanten 's jaarlijks na usantie te Triwaloer te leeveren, en de penningen in kontant te Nagapatnam te sullen

[637]) Benfield, Engelsman, die in de jaren van geldverlegenheid van den subah van Carnatica als geldschieter tot grote rijkdom wist te komen. (Cs.)
[638]) Meestal intrageeren = overhandigen.

afgeeven aan degeene, die de quitantie van Sijn Hoogheyd daarvoor komt te brengen, en de quitantie ontfangen.

Ten vierden: Aangezien de vijf origineele koopbrieven en een quitantie van Cannagasawea poele en Narsinga-rauw, die van sodanigen inhoud sijn als de copyen, welke men daarvan aan den serkaar [639]) overgegeeven heeft, na Batavia versonden sijn, soo beloofd d'E. Comp[le] almeede deselve in de maand Juny of July van het aanstaande jaar 1774 aan Collendeappa-Moddely factor van M[r]. Paul Beinfield, te sullen ter hand stellen; verklaarende Haar Edele buyten de gemelde koopbrieven van voorschreeven landen en recognitie geen andere, nòg van den vorst selve, nòg van syne ministers, te hebben.

Ten vijfden. Sijn Hoogheyd den Souba is door Godsgenade t'seedert lange tijd beheerscher van dit rijk, Karnatika, geweest, en dierhalven sal door Gods seegen op de onder Tansjour gehoorende plaetsen Naoer en Toppotorre etc[a] althoos Sijn Hoogheyds eygen vlag waayen.

Ten sesden. Beloofd de Komp[le] het volk van Sijn Hoogheyd, soo inwoonders als andere, die na Nagapatnam mogten komen te vlugten, aan Hoogstdesselfs volk te sullen overgeeven, soo als vanweegen Sijn Hoogheyd ook gepromitteerd werd 's Komp[les] onderdaanen en Europeese dienaaren, die in 't gebied van Sijn Hoogheyd komen over te loopen, meede te sullen uytleeveren

Voorts beloofd d'E. Comp[le] ook nog sig in alle saaken na de voorige costumes te sullen gedragen, waarentegens Haar Edele vanweegen Sijn Hoogheyd ook toegevoegd werd, dat men van syne syde d'E. Comp[le] gunst beweesen en alles meede althoos na gewoonte getracteerd en behandeld worden sal.

Aldus gedaan, gecontracteerd en overeengekomen tot **Naoer** en geteekend tot **Nagapatnam** in 't kasteel, den drie en twintigste van de maand November, anno een duysend seven hondert drie en seventig - was geteekend — **R. van Vlissingen, H[r]. Leembruggen, J. E. G. Haselman, M[r]. Koning, C[r]. Pietersz., J. Appengh, J[r]. van Tessel, W[m]. Duynevelt** en **J. D. Simons.**

Ter syde stond 's Komp[les] cachet in rooden lac, en daarnevens: Ter ordonnantie van den Weledelen Gestrengen Heer gouverneur en den raad — geteekend — **Willem Duynevelt**, secretaris.

---

[639]) Dit woord, Perzisch sarkâr, betekent hoofd, hier van des vorsten administratie. Zie HOBSON-JOBSON in voce sircar.

MXC. KOROMANDEL.

23 November 1773. [640])

Zie de inleiding hiervóór no. MLXXXVII.

Translaat eener Persiaansche quitantie van inhoude als volgdt.

In 't hoofd staat het segul van den Nabab Madar-oel-Moelk, in swarten inkt gedrukt, waarinne de volgende woorden te leesen sijn: Amir-oel-Oemra Madar-oel-Moelk Bahadoer.

Aangesien het hoff door weegen van de Hollandsche Komp[ie] ontfangen heeft de juweelen, die door den overwonnen Tansjour sen vorst Toelaasja-Raasja aan Haar Edele voor 180.000 pagooden verpand geweest waaren, dog uyt de kooppenningen der landen afbetaald en dus onbeswaard geweest sijn, soo beloove ik by deesen voor alle an- en namaning, welke indertijd dierweegens mogte komen te resulteeren, te sullen kaveeren [641])

Anno 1187, den 8[ste]n van de maand Ramoejan, [642]) dat is na onse tijdreecquening anno 1773, den 23[e]n November.

Onder stond de gewoone handteekening van den **Nabab Madar-oel-Moelk.**

MXCI. KOROMANDEL.

23 November 1773. [643])

Zie de inleiding hiervóór, nr. MLXXXVII.

Translaat eener Persiaansche quitantie, van inhoude als volgdt.

In 't hoofd staat het segul van den Nabab Madar-oel-Moelk, in swarten inkt gedrukt, waarinne de volgende woorden te leesen sijn: Amir-oel-Oemra Madar-oel-Moelk Bahadoer.

Aangesien de vier getande eliphanten, die door den koning

640) Uit de *Overgekomen brieven 1775*, 10[de] boeck, folio 276 verso.
641) Caveren = borg blijven. (Cs.)
642) Lees Ramadhân.
643) Uit de *Overgekomen brieven*, 10[de] boeck, folio 277.

van Kandia aan den overwonnen Tansjoursen vorst gesonden sijn, uyt hoofde ik door Godes genade het kasteel en de onderhoorige landen van het rijk van **Tansjour** overwonnen hebbe, door weegen van de Hollandsche Komp[ie] aan my overgegeeven sijn, soo beloove ik by deesen, ingevalle er in der tijd eenige disputen dierwegens ontstaan mogten, daarvoor te sullen caveeren.

Anno 1187, den 8[ien] van de maand Ramoejan, dat is na onse tijdreecquening anno 1773, den 23[en] November.

Onder stond de gewone handteekening van den **Nabab Madaroel-Moelk.**

MXCII. KOROMANDEL.

23 November 1773. [644])

Zie de inleiding hiervóór, nr. MLXXXVIII.

Translaat eener Persiaansche caul, van inhoude als volgt.

In 't hoofd staat het segul van den Souba deser Carnaticase benedenlanden, Sijn Hoogheyd Mahometh Aly-chan, in swarte inkt gedrukt, waarinne de volgende woorden te leesen sijn: Nabab Walaasja Amir-oel-Hindoe Oemoedoes-oel-Moelk Asaph Dauwla Sjaffer Jengoe Bahadoer Siphag Salar.

Deese caul werd verleend aan de Hollandsche Oostindische Compagnie.

Aangezien ik door Godes genade het kasteel en de onderhoorige landen van het rijk van **Tansjoer** overwonnen hebbe, en ik de Hollandsche Oostindische Komp[ie] gunste toedrage, mitsgaders tusschen my en deselve van oude tijden herwaards vriendschap subsisteerd, en ik Haar Edele van den beginne van derselver handel af althoos hulpe beweesen hebbe, soo kan Haar Edele gerust en verseekerd sijn dat, vermits Haar Edele met een opregt hert omtrent het hoff te werk gaat, mitsgaders desselfs vriendschap betragt, sy steeds myne hulpe genieten, en dat ten opsigte van derselver handel, den thol, en de oude's Komp[ies] dorpen met betrecking tot het afkomend opperwater alles na de voorige en

---

644) Uit de *Overgekomen brieven 1775*, 10[de] boeck, folio 277 verso.

althoos geobserveerde gewoontens gereguleerd en behandelt werden sal.

Anno 1187, den 8ste[n] van de maand Ramoejan, dat is na onse tijdreecquening anno 1773, den 23[en] November.

Onder stond de gewoone handteekening van des soubas tweede soon, **Madar-oel-Moelk.**

MXCIII. KOROMANDEL.

23 November 1773. [845])

Zie de inleiding hiervóór, nr. MLXXXVII Het volgende is een bevestiging van de oude verdragen tussen de Comp[ie] en Tandjore.

Translaat eener Persiaansche dastek, van inhoude als volgt:

In 't hoofd staat het segul van den Souba deeser Carnaticasche benedenlanden, Sijn Hoogheyd Mahometh Aly chan, in swarten inkt gedrukt, waarinne de volgende woorden te leesen sijn: Nabab Walaasja Amir-oel-Hindoe Oemoedoes-oel-Moelk Asaph Dauwla Sjaffer Jengoe Bahadoer Siphag Saler.

Dit dastek werd verleend op de fausdaars en hauweldaars onder het rijk van **Tansjour** sorteerende.

Nademaal ik door Godes genade het kasteel en de onderhoorige landen van het rijk van Tansjour overwonnen hebbe, en ik de Hollandsche Compagnie t'seedert langen tyden herwaarts gunste en vriendschap toedrage, mitsgaders Haar Edele ook steeds na myne gunste wenscht, soo is 't, dat ik deesen kome te verleenen.

Van de lywaten, die voor de Hollandsche Compagnie aangebragt werden, moet, gelijk het van den beginne der vorsten af, tot de regeering van den vorst Pretappa-Singa toe, althoos gebruykelijk geweest is, maar halve thol genoomen en deselve daarmede gelargeerd werden, sooals het benoodigt opperwater voor 's Comp[ies] oude dorpen ook na vorige gewoonte passagie gegeven werden moet.

Het volk van d'E. Comp[ie], dat in de Tansjourse landen na gewoonte heen en weder reysd, soomede haare byhebbende goe-

---

[845]) Uit de *Overgekomen brieven 1775,* 10[de] boeck, folio 278.

deren, moeten meede sonder de minste verhindering of beletselen vry en ongemolesteerd passeeren.

Tot Chikel moeten na den gebruyke bouticquen gesteld werden (denoteerende aan geen meer).

Observeerd dit alleen althoosduurend bevel, anno 1187, den 8ste van de maand Ramoejan, dat is na onse tijdreeckening anno 1773, den 23^{en} November.

Onder stond de gewoone handteekening van des soubas tweede zoon **Madar-oel-Moelk.**

MXCIV. MALAKKA—PERAK.

20 December 1773. [646])

Het overlijden van den koning van Perak was voor den gouverneur van Malakka aanleiding om een vertegenwoordiger naar dat rijk te zenden, om met den nieuwen vorst de bestaande contracten te vernieuwen en tevens te trachten een vermindering in de prijs van het tin te verkrijgen. Eerst nadat de afgevaardigde, fiskaal Werndly, dreigde het kantoor op te breken, stond men in Perak een kleine vermindering van de tinprijs toe.

Contract en onverbreekelijk verbond tusschen Paduka Sirie Sulthan Alaidin Mantsur Iskandar Moeda Chaliphatur Rahim, koning van **Pera**

en Anthony Abraham Werndly, coopman en fiscaal te Malacca, mitsgaders gecommiteerde en afgesand aan dit hoff vanweegens de Neederlandsche G'octroyeerde Oostindische Compagnie ter anderen zyde.

Art. 1. Eerstelijk sal tusschen Zijn Hoogheyt Paduka Sirie Sulthan Alaidin Mantsur-sjah Iskandar-moeda Chalipatur Rahim en de Neederlandsche Oostindische Comp^{ie} sijn en blyven een opregte, getrouwe en onverbreekelyke confidentie en vriendschap.

2. Zijn Hoogheyt belooft ten dien eynde, met seclusie van alle anderen soo Europeesche als Inlandse natiën en volkeren, al den thin, die in sijn gansche koningrijk valt, te sullen leeveren en laten leveren aan de Compagnie.

---

646) Uit de *Overgekomen brieven 1775*, 29ste boeck, afdeeling Malacca, folio 87 en volgende.

3. En belooft de Comp[ie] aan Sijn Hoogheyt te betalen voor ieder bhaar off drie picols, dan wel driehondert vijff en seeventig pond, twee en dertig ronde Spaanse reaalen, eens sonder meer. [647])

4. Den koning belooft en neemt aan alle de thin, soowel van Sijn Hoogheyd selfs als van zyne onderdanen, aan de besetting van de Comp[ie] te leeveren, en aldaar met 's Comp[ies] balans en gewigten te weegen, sonder ooyt, hetzy onder wat pretext het ook mag sijn, daarvan af te wyken.

5. Den koning belooft teegens de sluykeryen van thin alle mogelyke precautiën te sullen laten gebruiken, en den uitvoer van dien strengelijk, op poene van confiscatie van vaartuig en laading, te laten interdiceeren.

6. En soo 't al egter komt te gebeuren dat iemand dat mineraal clandestin tragte uit te voeren en elders behalven aan de Comp[ie] te verkoopen, so sal by agterhaaling van sodanig een vaartuig hetselve illico en sonder eenige forma van proces met lading en al geconfisqueert werden, en het provenue van dien gepartacheert tusschen de koning en de Comp[ie].

7. Alle de vaartuigen, die van den koning en zyne rijxgroten niet uitgesondert, welke willen op- of afvaren, sullen verpligt zijn aan 's Comp[ies] besetting aan te leggen om behoorlijk gevisiteert te werden. [648])

8. En ingevalle by of onder het visiteeren van vreemde vaartuigen door het volk daarvan eenige hostile actie gepleegt wert, en dat de perpetranten de handen van de Hollanders mogten ontkomen, beloofd de koning zyne onderdanen eens voor al te gelasten om deselve te vervolgen en by agterhaling aan den resident over te geeven, gelijk de Comp[ie] aan sijn zyde beloofd in sulken gevalle van gelyke te doen.

9. Ook belooft den koning, dat wanneer eenig Europees of inlander, in dienst van de E. Comp[ie], of wel een slaaf van een Comp[ies] dienaar, komt te deserteeren en soekt in sijn rijk sig schuil te houden, deselve aanstonds in verseekering te lateen neemen, en daarvan dadelijk aan den resident van de Comp[ie] kennis te laten geeven, en voorts sonder uitstel aan hem te laaten overleeveren,

---

[647]) Te voren was de prijs 34 realen geweest en Werndly had thans opdracht hoogstens 30 te bieden.

[648]) De Compagnie had op Perak geen loge, maar in de mond der rivier een gewapend schip voor anker liggen.

mitsgaders niet toe te laten, dat soodanig persoon den Mahometaanschen godsdienst omhelse. En beloofd de Comp[ie] in selver voegen te handelen als er iemand van Sijn Hoogheids onderdanen tot de Comp[ie] schuil zoekt

10. Den koning verbind sig wyders, om de Neederlandsche besetting in alle gevallen behulpsaam te sijn en al wat tot nadeel van deselve mogte ondernoomen werden, aanstonds met al sijn magt en efficatieuslijk te sullen weyren en teegengaan, en ook voortaan geen permissie meer verleenen tot het equiperen en in see zenden van roofvaartuigen.

11. De Comp[ie] daarentegen beloofd dat soo ymand van haare dienaaren aan de onderdanen van Sijn Hoogheyt eenige overlast, gewelt off schaade aandoet, die na behooren te sullen straffen en aan een ieder goed regt en justitie te doen.

12. Wyders is beslooten en g'accordeert, dat dit tractaat vast en bestendig(d) sal sijn, blyven en gehouden worden, soo lange als de mutueele alliantie tusschen de Comp[ie] en den koning en syne successeuren duuren sal, en dat hetselve sijn kragt en intelligentie [sal] hebben, so als de eygenschap der woorden sulx meedebrengt, ende dat alle hetgeene in dit tractaat geaccordeert en beslooten is, ook geheellijk ende sinceerlijk gehouden, onderhouden en g'observeert sal werden. Dit belooft soowel de koning als de Comp[ie].

13. Laastelijk belooft de koning dit tractaat, in selver voegen als de vorige tractaaten, alomme daar sulx behoort, sijn gansche rijk door, te laaten publiceeren.

Aldus gecontracteert in het koningrijk **Pera**[op]de baly[649]) van Sijn Hoogheyt op het groote eyland, in 't jaar van Mahometh 1187, de 5[de] dag van de maand Schouwal, op Maandag in de voormiddag, en volgens [de Christelijke rekening in] het jaar na de geboorte Jesus Christi 1773, den 20[ste] December, in presentie van Syn Hoogheyt Radja Bendahara en alle verdere grooten — was geteekent — **A. A. Werndly.**

Ter syde stond 's E. Comp[ies] zegul, gedrukt in roode lacke, en daaronder geteekend: **A. A. Werndly.**

In margine stond 's konings siap.

Onder stond: Accordeert — geteekent — **A. H. de Wind,** eerste gesworen clercq.

---

[649]) Raadzaal. Zie *Corpus* III, blz. 607-608.

MXCV. JAVA—VORSTENLANDEN.

26 April 1774. [650])

De verdeling van Mataram in 1755 was in groote haast en onder moeilijke omstandigheden geschied. Verschillende regenten — met name de Djokjase rijksbestuurder Danoe Redja — hadden bij de uitvoering slechts aan eigen voordeel gedacht. Het voortdurende geharrewar tussen sunan en sultan, vooral ook tussen den laatste en Prins Mangkunagara, verhoogden de moeilijkheden. Reeds enige malen had de Hoge Regering aan den gouverneur van Java's Noordoostkust opgedragen deze materie opnieuw en zorgvuldig te regelen. Enige gouverneurs hebben dit vergeefs geprobeerd, eerst Johan Robert van der Burgh slaagde er in, na „ongeloovlyke hairkloveryen" een overeenkomst te doen bezweren, die ondubbelzinnig van elk stukje land aangaf, wien het behoorde.

Een extract uit de talrijke bij het contract behorende lijsten en registers vindt men bij De Jonge *XI*, blz. LIV en LV. Zie ook de noot op blz. 259 aldaar.

Wy, sultan Hamangkoeboewono Senopatie Hingologo Ngabdool Rachman Sajidin Panotogomo Kalifattoelah, hofhoudende te **Djokjakarta Adiningrat**

en soesoehoenan Pakoeboewono Senopatie Hingalogo Ngabdool Rachman Sajidin Panotogomo Kalifatolah, hofhoudende te **Soerakarta Adiningrat**, verklaren, beloven en verbinden ons by deze onderlinge acte van overeenkomst op de solemneelste wyze tot het volgende. [651])

1. Dat wy ten vollen approbeeren de door onze rijksbestuurders raden adipattie Sosrodiningrat c.s. ten eenre, en raden adipattie Danoeredjo c.s. ten andere zyde te Semarang, met voorkennis, toestemming en bemiddeling van den heer Johannes Robbert van der Burgh, gouverneur en directeur vanwege de Doorluchtige Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Maatschappy ter dezer kuste geformeerde nieuwe accurate lijsten of register der landen, negoryen, dessa's, tjatja's ofte andere plaatsen, hoe genaamd, die ieder van ons actueel possedeert en bezet; dezelve lijsten of register overzulks ieder voor zich by deze op het plegtigste bekrachtigen, en zoo mede de acte, die door onze ministers te Samarang op den 2[en] November 1773 gepasseerd is, om vóór die register gevoegd te worden. [652])

---

650) Uit een verzameling kopieën van *Contracten met de Vorstenlanden*, in bezit van schrijvers dezes. Ook in het Arsip Negara te Djakarta Contractenboek V (no. 13). Gedrukt bij De Jonge, *Opkomst* XI, blz. 259

651) In het contract bij De Jonge komen de vorsten in andere volgorde voor, de hier gebezigde is de te Djokja gebruikte. (Cs.)

652) Vgl. De Jonge, *Opkomst XI*, noot 1 op blz. 259.

2. Dat wy als een gevolg daarvan het zoogenaamde boek van Cleppo,[653]) of dat waarna de landen bevorens zijn verdeeld geweest, thans vervallen, van nul en geender waarde houdende, elkander over en weer beloven op de andere landen, hoe genaamd en waar gelegen die by het nieuwe register zijn bekend gesteld, onverschillig hoe wy deselve in possessie gekregen, zoomede of den anderen bevorens hebben toebehoord, nu noch nimmer, hetzy uyt hoofde van het opgemelde oude boek, andere redenen ofte oorzaken eenige pretentie maken, ofte vergoeding daarvoor pretenderen, en evenmin van bevorens daarover geceteerde[654]) geschillen en disputen nooit weder reppen zullen, alsoo wy die houden als ten onzen vollen genoegen finaal te zijn beslist en gedetermineerd.

3. Maar dat wy daarentegen elkander over en weer zullen laten in de geruste vreedige possessie van de landen, die wy ieder voor zich volgens de met de Doorluchtige Nederlandsche Oostindische Maatschappy aangegane en nog subsisterende tractaten van vriend- en bondgenootschap als in leen bezitten, en by het nieuwe register specifiek opgenoemd, aan ons van harentwege door den heer gouverneur en directeur, voorwaarts genoemd, zijn toegewezen, met serieuse belofte, dat wy niet alleen voor zooverre het raadzaam en noodzakelijk oordeelen zal elkanderen tegen uitheemsch geweld, binnenlandsche vyanden, rebellen of andere rustverstoorders byspringen en assisteren, maar bovendien ook zorg dragen dat de een des anderen onderhoorigen geen overlast of molest kome aan te doen.

4. Dat wy oversulks nog minder zullen gedogen of toelaten het rooven van des anderen landen, onderdanen, dan wel hun vee en goed, maar diegenen, die ook onderstaan des anderen onderdanen tot zich te lokken, hetzy groot, hetzy klein van geboorte, staat of kwaliteit, het geroofde laten teruggeven en na exigentie van saeken direct, ten exempel van anderen, doen straffen als ongehoorzamen, die tegen ons gebod, wil en intentie gezondigd hebben.

5. En eindelijk beloven wy, over en weder, van zulke landen, negoryen, dessa's en tjatja's, die by de nieuwe registers niet opgenoemd of bekend gesteld zijn, hetzy dezelve verzwegen mogten wezen of nog onbekend zijn, en die nu of in der tijd ontdekt werden, zonder de minste tegenspraak of moeyelijkheden te moveren, door die er bezitter van is de helft te zullen laten opgeven en een

---

653) Zie hiervóór, noot 3 bij Contract MLXI.
654) De Jonge heeft: geexteerde.

ieder zijn portie direct achter de register, onder het zegel der rijksbestuurders zal doen noteren en inschryven, ten einde zoo omtrent zulke landen ook alle nieuwe differenten en verschillen te provenieeren.

Ten teeken dat wy voornemens zijn al hetgeen wy in deze beloven en waartoe wy ons verbinden heilig te zullen nakomen en doen nakomen hebben wy, met voorweten en toestemming van den heer gouverneur en directeur, in deze acte meer gemeld, hiervan vier eensluidende actens, om achter een gelijk getal in het Javaansch en Hollandsch geschreven registers gevoegd te worden, met onze handteekening en zegel, nevens onze rijksbestuurders, bekrachtigd.

Djokjakarta Hadiningrat den 26 April anno 1774.

Soerakarta Hadiningrat den 26 April anno 1774.

Onder stond: Met myne voorkennis, **Samarang**, den 26 April 1774 — was geteekend — **J. R. van der Burgh.**

Ter zyde stond 's E. Comp[ie] zegel, gedrukt in roode lak.

MXCVI. MOLUKKEN—BATJAN.

28 Juli 1774.[655])

Daar de sultan van Batjan oud en ziekelijk was en geen zoon had die voor de opvolging in aanmerking kwam, wezen gouverneur en raad der Molukken een zijner neven onder den titel Radja Moeda tot opvolger aan. Deze moest de volgende overeenkomst bezweren.

Conventie en voorwaarden, waarop den Edelagtbaren Heere Paulus Jacob Valckenaer, gouverneur en directeur, benevens den raad in **Molucco** ende zulks in naam en vanweegen Zijn Hoogedelheid, den HoogEdelen Gestrengen, Grootagtbaren en Wijdgebiedende Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India, als representeerende de Generaale Nederlandsche Oostindische Compagnie in deese gewesten, den kitchil Iskandar Alam, neef des konings van **Batchian**, tot troonsopvolger van dat rijk aanstelt en verklaart, onder den titel van Radja-Moeda.

655) Uit het *Contractenboek* X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta.

Vooreerst belooven de radja moeda en de rijksgrooten voor hem, dat hy van nu af aan en ook vervolgens wanneer hy na den dood van zijn oom, den koning, den throon van **Batchian** zal hebben beklommen, heiliglijk zal opvolgen en zonder enige exceptie nakomen alle contracten, verbonden, voorwaarden en alliantiën, zoowel die door zynen oom en deszelfs voorouders van oude tyden af met de illustre Compagnie zijn aangegaan, als die evengemelde tegenswoordige koning in 't vervolg nog mogt aangaan, even alsof dezelve alhier van woord tot woord waren geïnsereerd.

Ten tweeden belooft de troonsopvolger zynen oom, den koning van Batchian, gehouw en getrouw te zullen blyven, alle zyne bevelen, met de belangen van het rijk van Batchian en van de Compagnie overeenkomende, opregtelijk te sullen gehoorsamen, en nooit, zoo lang God zynen oom, den koning, het leven spaart, naar hooger magt of waardigheit, tegen de begeerte van den koning en de toestemming van de Compagnie te zullen ambiëren of staan.

Ten derde belooven de radja-moeda en de gezamenlyke rijks groten, dat zy zullen op zig nemen en afbetaalen alle zoodanige penningen, die de koning met zijn dood, die God nog lang uitstelle, aan de E. Compagnie wegens vooruit ontvangen recognitie penningen en opgenomene koopmanschappen mogt schuldig blyven.

Ten vierde neemt de radja-moeda ook aan, om ingevolge het verzoek van zynen oom, den koning, zijn verblijf en woonplaatse te houden op Laboea,[656]) ter plaatse van het oude paleis der Batchianse koningen, dewijl zulks tot welstand der Batchianse landen en tot nut van 's Compagnies dienaren verstaan is aldus te behooren.

Aldus gedaan, gecontracteerd, besworen en geteekend in politiquen rade tot **Ternate** in 't casteel **Oranje** den 28 July Ao 1774. Was getekend: **P. J. Valckenaer, G. C. Meurs, Wedel, J. G. van Raesveld, Van Renesse, F. A. Beynon, Hemmekam.**

Lager stond: Ter ordonnantie van den Edelagtbaren Heer gouverneur en directeur, benevens den raad der Moluccos (was geteekend) **F. A. Beynon.**

---

[656]) Labuha, aan de baai van die naam, aan de Z.W kust van Batjan, rechtstreeks Compagnies gebied. De vorst moest dus onder het bereik van het geschut van de Compagniessterkte Barneveld wonen. (Cs.)

MXCVII. TERNATE.

16 Augustus 1774. [657])

De 28ste Juli 1774 overleed sultan Djalaludin van Ternate, in zijn jeugd prins Zwaardecroon geheten. Twee dagen later benoemden gouverneur en raad der Molukken een jongeren broeder van den overledene, prins Hairun Saha (ook wel Haroensah genaamd) tot opvolger. Hij moest het contract van 1683 en daarin later aangebrachte wijzigingen en aanvullingen bezweren, wat op 16 Augustus daarna geschiedde.

> Bevestiging en vernieuwing van soodanige poincten en articulen, waarop den overleden koning Quitchil Sibory Amsterdam en alle de Ternaatsche rijksgrooten, na verkregen pardon hunner onvoorsigtigen afval en opgenomen oorlog teegens de Ed. Compagnie en hare dienaren, zijn verloren Ternaatsch rijk en landen, door Compagnies regtvaardige wapenen geconquesteerd en veroverd, wederom van deselve Compagnie door Haar Hoogedelheden, den Hoogedelen Heere Cornelis Speelman, Gouverneur-Generaal, en de Edele Heeren Raden van Nederlands India, als representerende de hoogste magt van de Nederlandsche Vereenigde Geoctroyeerde Oostindische Compagnie, onder dato 7 July 1683 als een leen zijn ingeruymt en overgegeven, om door hem als koning, en de rijksgrooten elk in hunne qualiteiten, naar de aloude Ternaatsche wyze, onder het hooger gezag van de Compagnie geregeert te worden, gelijk deselve op den 17 daaraan, zoo voor zyne als hunne nakomelingen, aangenomen, onderteekend en beëedigd zijn. [658])

Nademaal het bestier over het Ternaatsche rijk door het afsterven van Zyne Hoogheid Padoeka Sri Mahatoewan Sultan Sahidoel Moch Tadjoe Djalaloedin-sjah Kitchili Zwaardekroon op den 28 July j.l. opengevallen en het de Compagnie alleen competerende is een ander koning over hetselve te verkiezen na haar zin en welgevallen, gelijk by het 4de artikel van het voorschreven contract van 1683 wel uitdrukkelijk is terneder gesteld, mitsgaders uit dien hoofde door den heer gouverneur en raad der Moluccos, ingevolge die magt en op bekomen ordre en qualificatie van de illustre hooge Indiase regeering te Batavia, vervat by eene secreete

---

[657]) Uit het *Contractenboek* X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta.
[658]) *Corpus* III, blz. 304 en volgende.

missive van den 12 December 1769, op den 30sten der genoemde maand July in rade van politie tot koning en leenman van het rijk Ternate is geëligeert en verkoren de jonger broeder van genoemden overleden koning Kitchili Zwaardekroon, in name Kitchili Hairoen Saha, ende dezelve op denzelfden dag door de Ternaatsche rijksgrooten en prinsen in die hooge waardigheit erkend en verklaard geworden is onder den naam en titel van Padoeka Sri Sultan Mahatoewan Amiri Doel Karnain Iskandar Alim-oedin-sjah Kitchili Hairoen Saha, soo is het, dat wy, gemelde Padoeka Sri Mahatoewan Sultan, benevens alle de naar te noemene rijksgrooten en princen van het rijk van Ternaten, by deesen voor ons en onze nakomelingen verklaren in alle zyne deelen en leden wel overwogen en ingezien te hebben de articulen en punten, by het voorschreven contract terneder gesteld, ons laten welgevallen derzelver inhoud ende belooven en sweeren overzulks 't zelve in alle zyne articulen, zooals die leggen en door hoogstgemelden coning Sibory Amsterdam aangenomen ende bevestigd, mitsgaders door den jongst overleden koning Sahidoel Moch Tadjoe Djajaloedinsjah Zwaardekroon en de Ternaatsche rijksgrooten op den 4 July 1765 beëedigt en onderteekend zijn,[659]) zonder eenige afwijkinge volkomentlijk aan te nemen en prompt te zullen nakomen en onderhouden, even en in dier voegen of dezelve tegenwoordig door ons nieuwelijks bedongen en aangenomen waren, houdende dies inhoud ten dezen voor ingelijfd.

Wyders belooven en zweeren wy, koning en rijksgrooten, in alle zyne punten en deelen heilig te zullen naarkomen en agtervolgen zoodanige contracten, als er wegens den rijst- en padyhandel ten eilande Xulla-Bessy door den heer gouverneur Lelievelt en den raad dezer provintie met den overleden koning Amirie Iskandar Doel Karnain-sjah Oedien Kitchili Radjalaut op den 4 July 1743 is geslooten, geteekend, bevestigt en gezeeguld.[660])

Nog verklaren wy, koning en rijksgrooten, te approberen en ratificeren 't vredenscontract, 't welk op den 16 April 1748 tusschen den koning Kitchili Radja-Laut en den overleden koning van Tidor, Miri Bifalalihil Azis Limoehidin Bilahil Malikil Manaansjah, benevens hunne rijksgrooten is gesloten en gesolemniseert,[661]) beloovende en zweerende wy, koning en rijksgrooten, alle de daarby vervat zijnde punten en articulen, zonder de minste

[659]) Zie hiervóór, no. MXLVII.
[660]) Zie *Corpus* V, blz. 356 en volgende.
[661]) Zie *Corpus* V, blz. 463 e.v.

afwykinge heilig te zullen naarkomen, en al ons vermogen te werk te zullen stellen, wat maar eenigszins tot conservatie van de rust en vrede in de Moluccos zal kunnen strekken.

Al verder belooven en zweeren wy, koning en gezamenlyke rijksgrooten zonder eenige de minste vermindering ofte verandering in zijn geheel te zullen agtervolgen, heiliglijk te observeeren en naar te komen het contract, in dato 24 Juny 1752 door den toenmaligen heer gouverneur en raad dezer Moluccos met den overleden koning Kitchil Ayan Saha van Outshoorn geslooten, beëedigt en geteekend, concernerende de volkeren van Macquian, die zig op hetselve weder onder de gehoorzaamheyt van de Ternaatsche kroon hebben gesteld. [602])

Ook beloven wy, koning en rijksgrooten, hen de prerogatieven te zullen laten genieten even en in dier voegen, als by dat contract vermeld staat.

Aldus gedaan, bevestigd en vernieuwt ter vergadering van den Edelagtbaren heer Paulus Jacob Valckenaer, gouverneur en directeur, mitsgaders den raad der Moluccos, ten casteele **Oranje** op **Ternate**, den 16 Augustus 1774, hebbende hoogstgedachte koning, den Padoeka Sri Mahatoewan Sultan Amiri Doel Karnain Iskandar Alim-oedin-sjah Kitchili Hairoen Saha, tot meerder bevestiging van dien, den eed op den alcoran, in gelykervoegen als zijn jongst overleden broeder Sahidoel Moch Tadjoe Djalaloedin-sjah Kitchili Zwaardecroon, den 4 Juli 1765 binnen dit casteel gedaan heeft, heden ook aan handen van den gouverneur gedaan en afgelegt, gelijk dan ook de rijksgrooten, de princen van den bloede en stenden van 't Ternaatsche rijk, den goegoegoe Safioedien, capitein-lauwt prins Mamat, hoekom senghadji Samaya, sabandar Mistaha, den secretaris Ibrahim, kimelaha-Marsaoly Moehiba, senghadji-lima-taoen Masewara, kimelaha-Tomagala-Hamza, kimelaha Tomaitoe, kimelaha-Tomadi-Wadje, ngofamanjira-Tabala Djooeda, ngofamanjira-Djawa Masideraen, ngofamanjira-torogara Chetia, senghadji-Maleyis Itje, senghadji-kolaba Basmama, senghadji Tafamoetoe, senghadji-Maletistjine Berkat, senghadji-Takoso Batahebaba, senghadji-Tabeleenis Imahad, iman-totongara Mahaware, iman Tomme, hatibie-ngofa Lokman, hatibie-djikoe Masalababa, hatibi-Itjie, hatibie-Mote Tasalin, prins Tolocco, majoor Ajangari, prins Hasang, prins Ahaal, prins Taha, prins Tjaptika, prins Hairoen, te zamen vervangende de overige rijksgrooten,

[602]) Zie *Corpus* V, blz. 573 e.v.

stenden, princen van den bloede des Ternaatschen rijks, insgelijks den eed op hare wyze op den alcoran afgelegd en met hunne naamteekening hebben bekrachtigd, even en in diervoegen als hiervoren by den koning gezegt is, mitsgaders voorts met het rijkszegel is verzegelt geworden.

En vanwegen de Ed. Compagnie den E. Agtbaren heer gouverneur en directeur Paulus Jacob Valckenaer, den coopman en secunde Godfried Carel Meurs, den capitain-militair Jan Frederik Wedel, den koopman en fiscaal Jan George van Raesveld, den onderkoopman en soldyboekhouder Gerardus Willem van Renesse, den onderkoopman en secretaris Frederik Aldrik Beynon en den onderkoopman en winkelier François Bartholomeus Hemmekam, hare handteekening beseyden 's Compagnies groot zegul hieronder gesteld.

Was getekend: **P. J. Valckenaer, G. C. Meurs, J. F. Wedel, J. G. van Raesveld, G. W. van Renesse, F. A. Beynon, F. B. Hemmekam.**

Lager stond: Ter ordonnantie van den Edelen-agtbaren Heer gouverneur en directeur, benevens den raad der Moluccos: **F. A. Beynon,** secretaris.

Onder den inlandsen tekst staan de handteekeningen van den koning en van de rijksgrooten.

MXCVIII. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

8 November 1774. [683])

Adriaan Pattilima, vorst van Attingola, overleed in 1768. De Hoge regent te Batavia machtigde gouverneur en raad der Molukken om den regent Dirk Bolonkodo tot zijn opvolger te benoemen en hem de eed af te nemen. Gouverneur en raad maakten van de gelegenheid gebruik het bestaande contract wat te moderniseren, ook in spelling en taal.

Gerenoveerd eu geamplieerd contract, aangegaan, beslooten en bezworen tusschen der Weledelen Agtbaren Heer Paulus Jacobus Valckenaer, gouverneur en directeur, mitsgaders den raad in **Molucco,** in name ende vanwegen Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Groot Agtbaren Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, mitsgaders de WelEdele Heeren

[683]) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

Raden van Nederlands-India ter eenre, ende den alhier aanwezenden regent van **Attingola,** Dirk Bolonkodo, nevens zyne rijksgrooten ter andere zyde.

Alzoo Zijn HoogEdelheid, benevens de verdere Heeren leden der illustre hooge Indiase regering te Batavia den gouverneur en raad der **Moluccos** by missive van den 27 December 1768 hebben gequalificeert om den regent van **Attingola,** Dirk Bolonkodo, uit hoofde zyner goede hoedanigheden te verklaren tot successeur van den overleden koning Adriaan Pattilima, en gemelde regent benevens zyne rijksgrooten thans aan dit casteel zijn verschenen om na [664]) ende usantie in het eminent karakter van koning bevestigd tet worden, zoo heeft deze regering, gezamenlijk met meermelden regent en grooten dienstig geoordeeld, by deze gelegenheit mede te renoveren en na tijdsomstandigheden te ampliëren de eertijds aangegane en bezworen schriftelyke verbonden en voorwaarden, ende zulks zoowel tot voorkoming van alle verdrietelyke questiën en oneenigheden, die tusschen het rijkje van Attingola en deszelfs naburen zouden kunnen ontstaan, als wel inzonderheid met oog merk om het welzijn van den koning, benevens zyne onderdanen, door deze hernieuwing der contracten des te beter te bevorderen en bestendig te maken, alwaarom wy, koning en rijksgrooten, mits dezen belooven en zweeren, alle de ondervolgende articulen heiliglijk en onveranderlijk te zullen nakomen en steeds in observantie houden.

Eerstelijk verklaren en keuren wy goed voor ons, onze nakomelingen en erven, soodanigen opdragt van land en volkeren, als den koning van Ternaten, Zijn Hoogheid Amsterdam, aan de Edele Compagnie by een gezegult geschrift heeft bevestigd en overgelaten, zonder daartegen ten eeuwigen dage iets te doen of te ondernemen, veel min te gedoogen dat daartegens door iemand anders iets gedaan of ondernomen zal werden, mitsgaders ook dat wy ons alle gezamenlijk, zonder exclusie van iemand onzer onderdanen, buyten de alderminste contestatie gewilliglijk zullen onderwerpen aan de gehoorzaamheid van de Edele compagnie, gelijk wy mede belooven ende aannemen, met den Gorontaalschen resident ten allen tijde communicatief te werk te zullen gaan, in voegen onze voorzaten zulks op den voorslag der afgezondene gecommitteerden, ten tyde van den heer gouverneur Thim in den jare 1689, reets hebben beloofd en aangenomen. [665])

[664]) Hier is een woord weggevallen, b.v. gebruyk of gewoonte.
[665]) Het hierop betrekking hebbende document heb ik niet kunnen vinden.

2. Overzulks wy dan verklaren ons land als een leen van de Ed. Compagnie te houden en te bezitten, 't geen by verkiesing en op het aanvaarden van 't rijk door alle navolgende koningen moet worden geheft.

3. Zonder welke plegtige verheffing geen koning op voorschreven land zal mogen gekozen, nog ook niet daarvoor erkend worden, tenzy van en door de Hollandse Compagnie werden aangestelt en in 't rijk bevestigd, vermogende wy, rijksgrooten, eenlijk iemand daartoe voordragen, van wiens bequaamheid, goeden wille en deugden wy na beste weten en in gemoede overtuigt zijn, waarna wy de bevestiging en goedkeuring van den voorgedragen persoon van de Compagnie zullen afwachten.

4 Zullende wyders alle zoodanige koningen vóór de verkiezing gehouden wezen voorschreven acte van opdragt, zoowel als deze tegenwoordige voorwaarden, goed te keuren, bezweeren en in allen deelen en punten te agtervolgen.

5. Den gekozen koning dan op zoodanigen wyze bevestigt zijnde, zal door zyne grooten of onderdanen nimmer afgezet, veel min een ander in zyne plaats aangesteld werden, zonder prealabele voorkennisse, goedvinding en bewilliging van de Ed. Compagnie.

6. Ik, koning, beloove en zweere van desgelyken heiliglijk, van niemant myner rijksgrooten, 't zy goegoegoe, capitain laut of hoekoem, af te zetten, dan wel andere in derzelver plaats aan te stellen, dan met voorweten, bewilliging en toestemmen als voren.

7. Voorts engageren wy ons gezamentlijk om op ons land geene andere religie te gedoogen of te oefenen, als de ware Gereformeerde Christelijke Godsdienst, zoodanig als dezelve in de Nederlandsche kerken agtervolgens de algemeene Dordtsche vergadering in den jare 1619 is vastgesteld.

8. Overzulks nemen wy aan, (van) alle Roomsgezinde, Spaansche of andere papen, monnikken en priesters, zonder oogluiking uit ons gebied en landen te weeren; en byaldien de zoodanige in 't vervolg buiten ons kennisse en ter sluyks aldaar mogten aankomen, zullen wy haar ons land ontzeggen en by wederstrevinge met geweld daaruit verdryven, dan wel gevankelijk naar Ternaten opzenden, gemerkt de Roomsche geestelijkheid gewoon is niet dan twist en onrust te verwekken

9. Wy, koning van Attingola en praesente rijksgrooten, zullen ook nimmer eenige oorlog ondernemen of beginnen, maar eenelijk

verwerender wyze te werk gaan, wanneer door de een of ander vreemde natie mogten worden aangetast en overvallen. En zullen ons van desgelyken wachten om iemant eenige reden te geven om ons aan te randen. Teffens belooven wy ook om by onverhoopte oorlogen by geene Europeaansche mogentheid onze toevlugt te nemen, maar eenelijk te hoopen op de bescherming van de Compagnie.

10. Geen Europeaanen, 't zy Spanjaarden, Portugezen, Franschen, Engelschen, Deenen, Zweden of wie dezelve ook zouden mogen zijn, gelijk mede geene Macassaren, Xulokkers, Magindanauwers, Javanen, Atchinders of andere vreemde natiën, zullen wy in onze landen ontfangen of dulden, maar by aankomst van zulke vreemdelingen zullen wy ons best doen om dezelve wel gesecureert naar Ternaten over te voeren, ter dispositie van de Molukse regering.

11. Verbinden wy ons gezamenlijk de Edele Compagnie getrouwelijk aan te kleeven en derzelver vyanden als de onze aanmerkende, alle mogelyke afbreuk te doen, mitsgaders op het eerste opontbod ons steeds ten dienste van de welgemelte onze overheden gereed te houden. Waar en-tegen de Moluksche regering aanneemt die van Attingola, by onverhoopte ongevallen, alle mogelyke assistentie te zullen bewyzen, na rato zulks naar de omstandigheden van tyden zal kunnen geschieden.

12. Zullen wy, Attingolers, alle mogelyke voorzorge gebruyken, dat onze onderdanen geenen ongeoorloofden handel zullen dryven op de kust van Celebes of elders omtrent Compagnies grondgebied. Dog ingevalle echter iemand buyten onze kennisse dusdanigen sluykhandel mogt ondernemen, verbinden wy ons dezelve, wie hy ook zijn mogte, in handen van de Ed. Compagnie over te leveren, om na verdienste gestraft te werden.

13. Van desgelyken belooven wy als getrouwe en eerlievende onderzaten, om de Compagnie en zyne bondgenooten na ons vermogen te zullen assisteren wanneer dezelve vyandelijk mogten worden aangetast; en byaldien er eenige vyandelijkheit tegen ons of onze naburen mogt worden ondernomen, verbinden wy ons om hiervan direct aan den resident van Gorontalo kennis te geven.

14. Alle lijfeygenen van Compagnies dienaren en onderdanen, die naar Attingola mogten vlugten, belooven de koning en rijksgrooten aanstonds te zullen laten opvatten en aan de eigenaars ter hand stellen, mits dat voor ieder slaaf aan de opbrengers betaald zal werden de som van 10 rijksdaalders in contanten of lywaten, ter verkiesing van den genieter.

15. Vervolgens belooven wy ook aan geene onser onderdanen, buiten voorkennis der Moluksche regering, licentie te zullen ver leenen, om met groote of kleine vaartuigen te varen naar Amboina, Banda, Makassar, Xullok, Magindanauw ofte elders, onder wat pretext het ook soude mogen zijn.

16. Wanneer by geval door storm of andere zeenooden eenige Compagnies schepen, sloepen of andere mindere vaartuigen op plaatsen onder ons gebied mogten komen te vervallen en eenig gebrek hebben, dan zullen wy dezulke alle hulp en bystand doen en dezelve na ons uyterste vermogen, met de noodige behoeften voorzien, hetgeen de Moluksche regering van zyne kant aanneemt voor een behoorlyke prijs te voldoen.

17. Indien onder het gebied van Attingola specerybomen mogt gevonden ofte namaals ontdekt worden, zullen dezelve terstond worden uytgeroeit en deze regering hiervan terstond kennisse worden gegeven.

18. Byaldien den heer gouverneur of Compagnies dienaren tot Gorontalo een vaartuyg, corra-corra of gelalo, tot de eene of andere dienst noodig mogten hebben, zoo zullen de koning van Attingola en zyne onderdanen gehouden zijn de Compagnie met het vereischte vaartuig te gerieven.

19. Vermits men sedert langen tijd niet heeft kunnen overeenkomen over de bepaling van een vast getal arbeidslieden, die de negory van Attingola tot den Gorontaalschen vestingbouw zoude moeten leveren, belooven de koning en rijksgrooten, dat zy zich voortaan stiptelijk zullen gedragen na den inhoud der conventie, die op den 4 November 1769 is aangegaan, tusschen henlieden en Compagnies gecommitteerden, den capitain-militair **Wedel**, Gorontaals resident **Wittewaal** en luytenant der artillerie **Dubordieux**, in gevolge van dien aannemende om twee man te leveren tot de bouw van gemelde vesting en de daarin staande woningen.[668]) Van desgelyken belooven wy mede, omtrent het lossen en laden der vaartuygen, leverantie van houtwerken, afhaal van rijst en andere producten, stiptelijk te zullen agtervolgen den inhoud van evengemelde conventie, invoegen als zulks by de artikels 4, 5, 6, 7 en 8 is gereguleert.

20. Wyders bevestigen wy, koning en rijksgrooten, alsnog deze gedane beloften by evengemelde conventie, waarby wy aan-

---

[668]) Zie hiervóór no. MLXVI.

genomen hebben jaarlijks te Gorontalo aan de Compagnie te zullen leveren eene quantiteit van eenhonderd realen zwaarte stofgoud, schoon, zuiver, ende zulks op zoodanige conditie. als by het eerste artikel van meermelde conventie is vastgesteld.

21. Ook zullen wy, contractanten, behoorlyke voorzorge gebruiken, dat niemand onzer onderdanen of anderen eenigen sluykhandel met dit metaal zullen dryven of hetzelve verduisteren, belovende om al het goud, dat door onze landgenooten bemagtigd wordt, alleen aan de Compagnie te zullen leveren, voor den gefixeerden prijs van 10 rijksdaalders voor ieder reaal, zullende dezulke, die zig mogten verstouten tegen onze opregte meening te ageeren, alsook degeene die van sluikhandel overtuigt kunnen worden, zonder conniventie in handen van de Ed. Compagnie werden overgegeven.

22. Wyders belooven wy om de conventie van den jare 1769 in waarde te houden en alom in onze landen stand te doen grypen, even alsof dezelve alhier woordelijk ware geïnsereert.

23. Laatstelijk belooven wy, koning en rijksgrooten, al hetgeen voorschreven staat, als getrouwe vassallen van de Hollandsche Compagnie opregtelijk te onderhouden en van onze onderhoorigen te doen onderhouden, zonder dat om eenige differenten, die er immer zouden mogen ontstaan, eenige verbrekinge van dit contract geleden zal worden

Waarom wy, koning en rijksgrooten, hetzelve in teeken der waarheid met solemneelen eede hebben bekrachtigd en bezworen, zooals den heer gouverneur en de verdere raadslieden hetzelve nevens ons, mede hebben onderteekend.

Aldus gedaan, besloten en aangegaan te **Ternaten** in 't casteel **Oranje** den 8 November 1774.

(w.g.) **P. J. Valckenaer, G. C. Meurs, Wedel, Van Raesveld, G. W. van Renesse, F A. Beynon, Hemmekam.**
(Verder ondertekend door den regent en zyne rijksgroten).

MXCIX. SUMATRA'S WESTKUST.

23 Januari 1775. [667])

Sedert een eeuw had de Compagnie een loge op Baros gehad, maar daar doorlopend moeilijkheden gehad met de plaatselijke hoofden. In de 18de eeuw ging de handelsomzet er geleidelijk achteruit, niet het minst door de concurrentie der Engelsen, die van Benkulen uit op de gehele Westkust voeren. Op advies van den gezaghebber der Weskust besloot de Hoge Regering in 1774 de loge op te heffen; zij wilde echter een deur openlaten om eventueel terug te kunnen komen. Dit geschiedde door onderstaande overeenkomst.

Contract, gesloten tusschen de Edele Nederlandsche Oostindische Compagnie, ter ordre van Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen, Grootagtbaren, Wijdgebiedende Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal en de Raaden van Nederlandsch-India te Batavia, en verder volgens aanschryven van den Wel-edelen Agtbaaren Heer Roeland Palm, opperkoopman en gezaghebber, benevens den Raad van **Sumatra's Westkust**, door den ondergetekende, vaandrig Lodewijk Kaysel, commissiant, en den boekhouder Johannes Leuftink, resident te Baros ter eenre, en den koning of radja van het district **Baros** ter andere zyde.

Den commissiant en resident voormeld, uit naam ende van weegen haare in hoofde deeses gemelde overigheid gequalificeerd, geeft by dezen alle 's Edele Compagnies gebouwen, met dies om paggeringen to Baros staande, over aan den koning van **Baros**, tot zijn gebruik, onder deese conditie, dat den koning, dan wel zyne opvolgers in der tijd [667a]) verpligt zullen blyven, als de Nederlandsche Compagnie die gebouwen weder benodigt mogte hebben, ofte genegen wierd haar daar als bevorens te etabliseeren, dezelve dadelijk aan haar weder over te geven. Op welke conditie den koning van Baros de hem aangepresenteerde voormelde gebouwen accepteerd en zig daartoe by desen verbind.

Onder stond: Aldus gepasseerd tot **Baros**, op **Sumatra's Westkust**, den 28sten January Ao 1776. (Was getekend):

Ludwig Kaysel, J. Leuftink.

---

667) Uit het *Contractenboek* XVII (no. 25) te Arsip Negara te Djakarta.
667a) Versta: mettertijd.

MC. PALEMBANG.

25 December 1775.[668])

Daar Palembang, ondanks de talrijke overeenkomsten met de Compagnie, steeds doorging een belangrijk deel van zijn peper en tin aan anderen (speciaal Chinezen) te leveren, liet de Compagnie de laatste overeenkomst, die van 15 Juni 1763,[669]) opnieuw bezweren door den susuhunan Nadjam Udin en den kroonprins, sultan Bahar Udin Daar dit document, dat zij 25 December 1775 teekenden, mutatis mutandis gelijk is aan dat van 1763, nemen wij het hier niet op, maar laten slechts de ondertekening en de ratificatie van de Hoge Regering volgen.

Geschreven en gedaan tot **Palembang** binnen het hoff van den soesoehoenang Ratoe in 't jaar Jesu Christi 1775, op Maandag den 25sten dag van de maand December, en na de Mohammmedaanse stijl in 't jaar 1189, genaamt Dul Achir, den 2den dag van de maand Dul Kadir, 's middags. Was geteekend· **W. Carpenter van Westerbeek, IJ. van Stamhorst.** Volgt 's Compagnies zegel in rood lak, en onder de Maleidsche tekst het zegel van den sulthan.

Ratificatie.

De Gouverneur Generaal, Jeremias van Riemsdijk, en de Raden van India, gezien en geleezen hebbende het contract van handel, vriend- en bondgenootschap, gesloten en aangegaan tusschen den Padoeca Soesoehoenang Rathoe Achmat Nadjam Oedin, den Padoeka Sirie Sulthan Ratoe Mohammeth Bahar Oedin, benevens de verdere grooten van het Palambangse rijk, by vernieuwing van het vorige contract van den 15 Juny 1763 ter eenre, en vanweegens de Generale Vereenigde Nederlandsche G'octroyeerde Compagnie de uit haaren name daartoe geautorizeerde koopman en eerste resident Willem Carpenter van Westerbeek en den onder koopman en tweeden resident IJsbrand van Stamhorst ter andere zyde, verklaren mits dezen hetzelve, in dier voegen als het lijt, te approbeeren en te ratificeren, gelijk hetzelve g'approbeert ende geratificeert werd by dese, beloovende overzulks den inhoude van dien 's Compagnies wegen onverbrekelijk te zullen nakomen en onderhouden, mitsgaders door alle, die onder 's Compagnies gehoorzaamheid sorteren, doen naarkomen en onderhouden. Mits

---

[668]) Uit het *Contractenboek* VII (no. 15) op het Arsip Negara te Djakarta.
[669]) No. MXXVII.

welke wy dit contract door onze ratificatie en approbatie met eygen handteekeninge en het zegel van hooggemelde Compagnie hebben bekragtigt.

Gedaen in 't casteel **Batavia**, in onze vergaderinge, den 14 May 1776.

Was geteekend: **J. van Riemsdijk. R. de Klerck, P. Haksteen, W. A. Alting, H. Breton, W. Fockens, J. J. Craan, D. J. Smith.**

Volgt 's Compagnies zegel in rood lak, waaronder: Batavia in 't casteel, den 14 Mai 1776.

Ter ordonnantie van Hunne HoogEdelheedens, den Gouverneur-Generaal en de Raaden van Indië, (was geteekend) **Jacob Roeland Thomaszen**, secretaris.

MCI. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

5 Augustus 1776. [670])

Ondanks de conventies, door de Compagnie met de talrijke staatjes van Noord-Celebes gesloten aangaande de levering van stofgoud, met uitsluiting van alle andere, zo Europese als andere natiën, bleef de aanvoer van dat edele metaal verre beneden de verwachtingen Van 's Compagnies zijde was men overtuigd, dat veel meer goud gevonden werd dan zij ontving, dat dus een groot deel clandestien werd uitgevoerd en (tegen hogere betaling) aan anderen geleverd werd In deze smokkelhandel zou de uitgeweken Makassaarse grote, Daeng Manasse, een voorname rol spelen Hij voerde grote hoeveelheden Kormandelse lijnwaden aan en verkocht die aan de bevolking tegen betaling in goud. Zonder hem openlijk te bestrijden, wat tot verwikkelingen in Makassar zou leiden, wilde de Compagnie een poging doen om meer goud te krijgen. Het Molukse ministerie zond daartoe een commissie naar Gorontalo, waarheen ook een aantal vorstjes werden ontboden, ter bespreking van een en ander. Het resultaat was een nieuwe Conventie met Attingola, Bolango (of Bulanga), Bintauna en Suwawa, alle op de Noordelijke arm van Celebes gelegen.

Renovatie met eenige punten tot ampliatie van de in den jare 1769 aangegane conventie, [671]) wegens de jaarlijksche goudleverancie, nader vastgesteld, gesloten, beëedigd en verzeguld, tusschen de onderkooplieden Gerardus Willem van Renesse en Bartholomeus van de Walle, beide als expresse gecommitteerdens vanwegen

---

[670]) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.
[671]) Zie hiervóór no. MLXVI en vlg.

het Molukse ministerium, benevens den onderkoopman, Gorontaals resident, Nicolaas Dionysius Mol, representerende Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Groot-Achtbaren Heer Jeremias van Riemsdijk, Gouverneur-Generaal, en de WelEdele Heeren Raden van Nederlants-India, ende zulks in name ende vanwegen de Generaale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie en den Staat der vrye Vereenigde Nederlanden ter eenre,

en den koning van **Attingola**, Dirk Bolonkodo, de kroonprincen van **Boelanga** en **Bintaoena**, Boeloebolawa en Muhamad Tsayn, met den rijksbestierder van **Suwawa**, Lakieboelang, nevens derzelver wederzijdsche rijksgrooten ter andere zyde.

Eerstelijk beloove ik, koning, wy, kroonprincen en rijksbestierder, nevens onze wederzijdsche rijksgrooten, voor ons en onze nakomelingen, in alle poincten zuiver te zullen naarkomen en doen naarkomen alle vorige contracten en verbindtenissen, zoowel betrekkelijk tot de leverantie van 't goud, dat in de mynen op onze landen werd gevonden, als anderszins, houdende dezelve alhier voor geïnsereerd.

Ten tweeden verbinden wy ons gezamenlijk 's jaarlijks, zonder eenige ontvlugting ons aangenomen contingent by de conventie van den jare 1769 te zullen opbrengen, te weten:

Attingola	100	realen	zwaarte	of	1000	rijksdaalders	waardig
Boelanga	100	„	„	„	1000	„	„
Bintaoena	10	„	„	„	100	„	„
Soewawa	100	„	„	„	1000	„	„

Bekennende teffens overeengekomen te zijn met in den hoofde dezes gemelde gecommiteerdens en resident, dat ten tijd van het bepaalde jaar beginnen zal met 1° Juny en eindigen ult° Mei van het daaropvolgende jaar, ten einde het door ons geleverde goud 's jaarlijks bytijds aan Haar hoogEdelhedens te Batavia kan verzonden worden.[672])

Ten derden. Daarentegen belooven wy, gecommitteerdens en resident, in name voornoemd, dat Haar Hoogheden en rijksgrooten, voor het geleverd wordende goud altoos zullen gerieft worden

[672]) In verband met de moeson.

van de beste en gewildste lijnwaden, mitsgaders andere koopmanschappen

Ten vierden. Opdat des te beter aan deze onze so solemneel nader aangenomene verbindtenisse werd voldaan, belooven wy, gezamenlyke dorpshoofden, onder onze onderhoorige kampongs en hoofden de goudleverancie evenals de koningen van Gorontalo te zullen verdeelen, daarvan een speciefique lijst aan den Resident of dengene, die het gezag alhier mogt hebben, over te geven, ten einde te kunnen nagaan, wie nalatig is aan deze onze verbindtenis, omme by bevinding van schuld of trouweloosheid naar Ternate verzonden en aldaar te regt gesteld te kunnen worden.

Ten vijfden. Beloove ik, koning, wy kroonprincen en rijksbestierders benevens onze gezamenlyke rijksgrooten, voortaan niemand, wie het ook zoude mogen wezen, die onder ons gezag sorteren, naar de goudmynen van **Paguat**[673]) of die van **Tomokalang**, met groote of kleine vaartuigen te zullen laten afvaren of over land gaan, tenzy de hoofden van dien met een behoorlyke passe van de Compagnie zullen zijn voorsien, dewelke ook by retour telkens gehouden zullen zijn dezelve aan den resident of dengene, die alhier het gezag heeft, weder te zullen overhandigen, zonder dat zy bevorens zich zullen mogen begeven naar hare woningen in de negoryen of campongs, ten einde hy kennisse drage en wete, hoeveel manschappen naar de goudmynen afvaren en afgaan, aldaar verblyven en van daar terugkeeren, mits de passen allen gratis door den resident zullen worden afgegeven.

Ten sesden. Vermits de vaart met kleine en groote opgeboeide vaartuygen naar **Tomini** en in de contryen daar Daing Manassa zich onthoudt, de Compagnie[674]) voorkomt, doordien er by continuatie allerhande particuliere koopmanschappen over land van **Palo**, door ongepermitteerde handelaars aldaar werden aangebragt en dus door dien weg het goud meerendeels werd veraliëneerd, zoo belooven wy [dit] aan onse onderdanen op arbitrale straffe te zullen verbieden, zullende echter aan Daing Manassa geene blyken van mistrouwen werden gegeven en wy altoos met hem onder schijn van vriendschap tragten om te gaan.

Ten sevenden. Zullen alle degeene, die even geciteerde heilsaame bevelen overtreden, by agterhaling als usurpateurs van 's Compagnies privatieven goudhandel werden aangemerkt en

673) District in Gorontalo, waar het meeste goud moest voorkomen. (Cs.)
674) Hier is een woord uitgevallen, b.v. verdacht, of suspect

zonder aanzien van persoon aan den resident alhier overgegeven, om aan den agtbaren heer gouverneur en raad te Ternate verzonden te worden.

Ten agtsten. Alle de artikelen in de hierboven nader aan gegane conventie vermeld, belooven wy, gezamentlyke dorpshoofden en de wederzijdsche rijksgrooten, heiliglijk, naar den woordelyken letter, zonder daaraan eene verkeerde uitlegging te geven, te zullen naarkomen en gehoorzamen; dierhalven wy tot teeken van onze opregte meening, dezelve met solemneele eede bevestigen en met onze gewoone handteekeningen bekragtigen.

Te **Gorontalo** in 't fortres **Nassau** den 5 Aug. 1776.

(w.g.) **G. W. van Renesse, B. van de Walle, Nicolaas Dionysius Mol.** Accordeert: **L. B. Boenes,** Secretaris.

MCII. MOLUKKEN—LIMBOTTO.

24 Augustus 1776.[675])

De beide gecommitteerden (zie het vorige document) trokken naar Limbotto, waar zij het bestaande contract vernieuwden en aanvulden.

Renovatie met eenige poincten tot ampliatie van de in den jare 1769 aangegane conventie, wegens de 's jaarlijksche goudleverancie, nader vastgesteld, gesloten, beëedigd en verzegeld tusschen de onderkooplieden Gerardus Willem van Renesse en Bartholomeus van de Walle, beide als expresse gecommitteerdens vanwegen het Moluksche Ministerium, benevens den boekhouder en **Quandangs** resident, Gerrit Willem de Wolf, representerende Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Groot-Achtbaren Heer Jeremias van Riemsdijk, Gouverneur-Generaal, en de WelEdele Heeren Raden van Nederlands-India en zulks in name ende vanwegen de Generaale Nederlandsche geoctroyeerde Oostindische Compagnie en den staat der vrye Vereenigde Nederlanden ter eenre, en den koning Mahomat Badar Oedien Iskandar Naki, met de kroonprins Mahomat Laeyja, benevens derzelvers rijksgrooten van **Limbotto** ter andere zyde

675) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

Eerstelijk. Belooven wy, koning, kroonprins en rijksgrooten, voor ons en onze nakomelingen in alle poincten zuiver te zullen nakomen en doen nakomen alle vorige contracten en verbindtenissen, betrekkelijk tot de leverantie van het goud, dat in de mynen op onze landen wordt gevonden, houdende dezelve alhier voor geïnsereert.

Ten tweeden. Belooven wy, koning, kroonprins en rijksgrooten, andermaal 's jaarlijks, zonder de minste exceptie of tegenkanting, prompt te zullen leveren aan de Compagnie, zeven honderd vijftig realen zwaarte of zevenduizend vijfhonderd rijksdaalders, waardig aan stofgoud, zijnde teffens overeengekomen met voornoemde gecommitteerdens en resident, dat den tijd van het jaar zal beginnen met 1° Juny en eindigen met ulto Mey het jaar daaraan, ten einde het door ons geleverd wordende goud 's jaarlijks by tijds aan haar HoogEdelhedens te Batavia kan verzonden worden.

Ten derden, daarentegen beloven wy, gecommitteerde en resident, in naame voornoemt, dat Haar Hoogheden en rijksgrooten voor het geleverd wordende goud altoos zullen gerieft worden van de beste en gewilste lijnwaden, mitsgaders andere koopmanschappen.

Ten vierden. Het getal onser onderdanen, dat wy naar de goudmynen 's jaarlijks afsenden, in verre na het vierde gedeelte van dat onzer broeders, de koningen en rijksgrooten van Gorontalo niet kunnende behalen en dus niet wel in staat zijnde om ons getrouwiglijk te verbinden in hoeveel jaren tijds wy de 3100 realen zwaarte zoude kunnen suppleren, dewelke door ons sedert de aangegane conventie in den jare 1769, minder zijn geleverd, zoo belooven wy, koning, kroonprins en rijksgrooten, alle onze uiterste devoir te zullen aanwenden, dat 's jaarlijks boven ons aangenomen contingent van 750 realen zwaarte,[678]) min of meer, aan de Compagnie worde geleverd, opdat wy, evenals voornoemde onze broeders, alles zullen kunnen verevenen.

Ten vijfden. Belooven wy, koning, kroonprins en rijksgrooten, omme de hoofden der campons en mindere hoofden, die onder ons gebied sorteren, onder welke wy de leverantie van 750 realen jaarlijks hebben verdeeld, by nalatigheid, zonder eenige conniventie te gebruiken, te zullen overgeven aan den resident ofte dengenen, die

---

[678]) Hier is een getal weggevallen.

alhier het gezag op **Quandang** mogte hebben, ten einde na bevinding van schult of trouwloosheid Ternatenwaarts verzonden en aldaar teregt gesteld te kunnen worden.

Ten sesden. Belooven wy, koning, kroonprins en rijksgrooten, voortaan niemant, wie het ook mogte wezen, die onder ons gezag sorteeren, naar de goudmynen, onder ons gebied sorterende, hetzy met groote of kleine vaartuigen te zullen laten afvaren, tenzy de hoofden van dien met een behoorlyke passe van de Compagnie zullen zijn voorzien, die ook by retour telkens gehouden zullen zijn denzelve aan den resident, of dengene, die het gezag alhier zullen hebben, weder te overhandigen, alvorens zy naar hare negoryen of campons mogen gaan, teneinde hy kennisse drage hoeveel manschappen naar de goudmijnen afvaren, aldaar verblyven en van daar terugkeeren, mits de passen alle gratis, door den resident zullen worden afgegeven.

Ten zevende. Belooven wy, koning, kroonprins en rijksgrooten, de vaart onzer onderdanen, met groote of kleine opgeboeide vaartuygen, om de West van hier niet verder als onze goudmynen zijn uitgestrekt, dus niet tot na **Bwool**, **Tontoly** en **Palo** of de bogt van **Cajelie**, op arbitrale straffe te zullen verbieden,[677]) vermits de Compagnie deze over- en weervaart suspect voorkomt en door die weg het goud, dat wy aan de Compagnie verpligt zijn op te brengen, wordt veraliëneert.

Ten agtsten. Zullen alle degene, die evengeciteerde heilzame bevelen overtreden, by agterhaling als usurpateurs van 's Compagnies privatieven goudhandel worden aangemerkt, en zonder aanzien van persoon aan den resident alhier worden overgegeven, om in handen van den Ed. Agtbaren Heer gouverneur en raad na Ternate verzonden te worden.

Ten negenden. Dat dewijl 't opbreken van dezen post en de verhuizing van **Quandang** naar onze oude negory **Limbotto** in deze conjuncture van tijd voor ons bezwaarlijk valt, ja veel tot onze ruine soude strekken, zoo verzoeken wy, koning, kroonprins en rijksgrooten zeer ootmoedig, dat Haar HoogEdelheden, de illustre hoog Indiase regeering te Batavia, met de geëerde order daaromtrent nog twee à drie jaren gelieven in te zien. En ondervindende dat wy in deze drie jaren tijds niet getrouwelijk nakomen onze belofte omtrent voorschreven goudleverantie, zoo belooven wy gezamenlijk, zonder eenige tegenspraak ons te sullen laten wel-

[677]) Deze lange zin sluit niet.

gevallen alle schikkingen, dewelke hoogstdezelve ons zullen gelieven te maken.

Ten tienden. Alle artikulen in boven nader aangegane conventie vermelt, belooven wy koning, kroonprins en rijksgrooten, heiliglijk naar den woordelijken letter, zonder daaraan eene verkeerde uytlegging te geven, te zullen naarkomen en gehoorzamen; dierhalve wy tot teeken van onze opregte meening, dezelve met solemneelen eede op den alcoran bevestigen en met onze gewone handteekening bekragtigen.

Tot **Quandang** in 't fortres **Leiden**, den 24 Augustus 1776.

(w.g.) **Gerardus Willem van Renesse, Bartolomeus van de Walle, Gerrit Willem de Wolf.**

MCIII. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

5 October 1776. [678])

De troonopvolger van het rijkje Bolango verscheen op Ternate om daar beëdigd te worden en het gebruikelijke contract te bezweren.

Contract aangegaan, beslooten en bezwooren tusschen den WelEdelen Agtbaaren Heer Paulus Jacob Valckenaar, gouverneur en directeur, mitsgaders den raad der **Moluccos**, in name ende vanwegen Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen, Grootagtbaaren, wijdgebiedenden Heere Jeremias van Riemsdijk, Gouverneur-Generaal, mitsgaders de WelEdele Heeren Raaden van Nederlands-India, ter eenre,

ende den alhier aanwezenden kroonprins van **Boelanga**, Boeloeboelawa, neevens zyne rijksgrooten ter andere zyde.

Alzoo de kroonprins van **Boelanga**, Boeloeboelawa, wegens zyne goede hoedanigheden reets voor veele jaaren door deeze regeering verklaard is tot successeur van zynen vader, den diestijds overleden koning Gobol, en tegenswoordig aan dit casteel is verscheenen, om ten bywezen van eenige zyner rijksgrooten in de koninglyke waardigheid bevestigt te werden, zoo zijn de gouver-

[678]) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

neur en Raad der Moluccos met gemelden kroonprins Boeloeboelawa en zyne rijksgrooten overeengekoomen, om by die gelegenheid meede te renoveeren en na tijdsomstandigheden ook te amplieeren de voorheen geslootene en bezworene schriftelyke verbonden, ten einde zoowel tot voorkoming van alle verdrietige questiën en oneenigheden, die tusschen het rijkje van Boelanga en deszelfs nabuuren zouden kunnen ontstaan, als wel inzonderheid met oogmerk, om het welzijn van den koning, benevens zyne rijksgrooten en onderdaanen, door deeze hernieuwing der contracten des te beter te bevorderen en bestendig te maken.

Het is om deeze voormelde redenen, dat wy, koning en rijksgrooten, mits dezen beloven en zweeren van alle de ondervolgende artikelen heiliglijk en onveranderlijk te zullen nakomen in observantie houden.

De artikelen 1—6 komen nagenoeg geheel overeen met art. 1—6 van contract no. MXCVIII.

Artikel 7—11 komen nagenoeg geheel overeen met art. 8—12 van contract MXCVIII

Artikelen 12 en 13 komen overeen met art. 14 en 15 van contract MXCVIII.

Artikelen 14—16 komen overeen met art. 17—19 van contract MXCVIII.

17. Wyders bevestigen wy, koning en rijksgrooten, alsnog deze gedane beloften by evengemelde conventie, mitsgaders by de nadere conventie, op den 5^de^ der jongst verwekene maand Augustus de novo aangegaan tusschen ons en de Compagnies gecommitteerden, de onderkooplieden Gerardus Willem van Renesse en Bartholomeus van de Walle, benevens de Gorontaals resident Nicolaas Dionysius Mol, waarby wy aangegaan hebben jaarlijks te Gorontalo aan de Compagnie te zullen leveren een quantiteit van Een honderd reaalen zwaarte stofgoud, schoon ende zuiver, ende zulks op dusdanige conditie als by het eerste artikel der conventie van den jare 1769 is vastgestelt, ons verbindende om deze beide conventies te zullen nakomen, in waarde houden en alom in onse landen stand te doen grypen, even als of dezelve alhier woordelijk waren geinsereerd.

Artikel 18 komt overeen met art. 21 van contract no. MXCVIII.

Artikel 19 komt overeen met art. 23 van contract no. MXCVIII.

Alwaarom wy, koning en rijksgrooten, hetzelve in teeken der waarheid, met solemneele eede bekragtigen en bezweeren, zooals den heer gouverneur en de verdere raadsleden, hetzelve nevens ons mede hebben onderteekend.

Aldus gedaan, besloten en aangegaan tot **Ternaaten, in 't casteel Orange,** den 5^{en} October Anno 1776. Was geteekend: **P. J. Valckenaar, G. C. Meurs, J. G. van Raesveld,** en **A. de Champaquet.** Terzyde stond Compagnies zegul, gedrukt in rood lak, en daaronder: Ter ordonnantie van welmelde agtbaaren heer gouverneur en directeur, benevens den raad der Molukkos (geteekend) **A. de Champaquet,** secretaris.

MCIV. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

8 November 1776.[679])

De regent van het Christelijke deel van Bintauna, Salomon Datonsala, wenste wegens zijn hoge leeftijd af te treden. Zijn zoon, Adriaan Datonsala, naar Ternate gekomen, werd daar 8 November 1776 plechtig beëdigd. Het door hem bezworen contract, gelijk aan de vorige overeenkomsten, nemen wij niet in extenso op, maar volstaan met de slotalinea en de ondertekening.

> En het is daarom dat wy, regent en rijksgrooten, hetzelve in teeken der waarheit, met solemneelen eede hebben bekragtigt en bezworen, zooals de heer gouverneur en verdere raadsleeden hetzelve nevens ons mede hebben onderteekend.

Aldus gedaan, besloten en bezworen tot **Ternaten,** in 't casteel **Orange,** den 8en November anno 1776. Was geteekend: **P. J. Valckenaer, G. C. Meurs, J. G. van Raesveld, G. W. van Renesse, A. de Champaquet** en **B. van de Walle.**

Ter zyde stond 's Compagnies zegul, gedrukt in rood lak, en daaronder: Ter ordonnantie van den WelEd.Agtbaren heer gouverneur en directeur, benevens den raad der Moluccos (was geteekend): **A. de Champaquet.**

---

[679]) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.

MCV. PALEMBANG.

25 December 1776. [680])

De in 1774 opgetreden nieuwe sultan, Nadjam-Udin, en zijn zoon, de kroonprins Bahar-Udin, bezwoeren bij onderstaand document de overeenkomsten, door hun voorgangers met de Compagnie gesloten

> Acte van renovatie, of liever nadere conservatie, der vorige contracten, successive gesloten tusschen de Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie en de respective koningen en hofsgrooten van het **Palembangse rijk**, ter gelegenheid van de verheffing van den Padoeka Sirie Sulthan Ratoe Achmed Nadjam-Oedin tot Soesoehoenang Ratoe en van den kroonprins tot Padoeka Sirie Sulthaan Ratoe Bahar-Oedin.

Nademaal de gezamentlyke princen, mantries en onderzaten van het Palembangse rijk hebben goedgevonden in de maand Augustus 1774 den Padoeka Sirie Sulthaan Ratoe Achmed Nadjam-Oedin te verheffen en aan te stellen tot Soesoehoenang Ratoe van het gemelde rijk, en deszelfs zoon, den kroonprins, te vereeren met den titul van Padoeka Sirie Sulthan Ratoe Bahar-Oedin, zo is 't dat Hunne Hoogheden op het aanschryven van de Edele Hooge Indische Regeering van den 1sten Juny, met de resident van Palembang, Willem Carpenter van Westerbeek, en den onderkoopman IJsbrant van Stamhorst overeengekomen zijn om in deeze hunne opnieuw verkreegene hooge waardigheeden alle de vorige contracten tusschen de vorsten van het **Palembangse rijk** en de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie aangegaan en gesloten, nader te confirmeeren, gelijk dezelve nader door Hunne Hoogheeden en voorschreven residenten, als daartoe door den Gouverneur-Generaal en de Raden van India te Batavia geautoriseert zijnde, geconfirmeerd worden by deese, zoo en in dier voegen als deselve contracten zijn gesloten en aangegaan aan het Palembangse hof, den 15den January 1691, den 2den January 1722, den 10den September 1755 en 15den Juny 1763, [681]) en wel speciaal het laatstgemelde, wiens inhoud de Padoeka Soesoehoenang Ratoe en den Padoeka Sirie Sulthan Ratoe op de voldoenste wyse althans verklaaren ook voor het ver-

---

[680]) Uit het *Contractenboek* VII (no. 15) op het Arsip Negara te Djakarta.

[681]) Respectievelijk *Corpus* III, blz. 546 e.v ; IV, blz. 536 e.v. en hiervóór no. CMLXXVI en MXXVII.

volg, even als vóór deesen, in allen deele altoos stiptelijk te zullen onderhouden en naarkomen, en wel in 't bysonder omtrent het stuk der leverantie van thin en peper aan de Compagnie, zooals die bij artikel 2, 3 en 4 van het evengeciteerd contract van den 15den Juny 1763 is bedongen, namentlijk: alle de peper, die het Palembangse rijk uitlevert tegen 6 rijxdaalders het picol van 125 pond Hollands op Batavia, en tegens 5 rijxdaalders 't gelyke picol in Compagnies pakhuizen te Palembang; en de thin, ter quantiteit van 30 000 picols à 125 pond ieder, zuyver en onvermengt, zoo op Batavia als Palembang, zonder onverhoopte toevallen tegens den prijs van $13^1/_3$ rijxdaalders op Palembang en 15 rijxdaalders op Batavia; invoegen de residenten ook van hunne zyde voor en vanwege de Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie beloven de stipte nakoming van meermelde contract, en dat alle de peper, die geleverd word en 30 000 picols thin 's jaars, buyten onverhoopte toevallen, by de Compagnie zullen worden geaccepteerd en aangenomen tegens de reeds evengezegde bepaalde pryzen.

Aldus gedaan, gerenoveerd en nader geconfirmeerd uyt naam ende vanweegen de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie met de Padoeka Soesoehoenang Ratoe Ach med Nadjam-Oedin en den Padoeka Sirie Sulthan Bahar-Oedin, nevens de verdere grooten van het rijk, binnen het hof van den Soesoehoenang Ratoe op den....[682]) 1776, om nader door Hun HoogEdelens, den Gouverneur Generaal en de Raaden van India geratificeert en met het groot zegul van de Compagnie bekragtigd te worden. Ten welken einde hiervan drie gelijkluydende actens zijn gemaakt en door wederzijdsche partyen confirmateurs met derselver gewoonlyke signaturen bekragtigd, een om aan den Padoeka Soesoehoenang Ratoe afgegeven, een om na Batavia gesonden en een om by de resident ter deser comptoire Palembang bewaart te worden.[683])

MCVI. TERNATE.

8 Februari 1777.[684])

Celebes' Noordelijke arm werd door de beruchte zeerovers van Mindanao herhaaldelijk lastig gevallen De resident te Menado, F. B. Hemmekam, be-

[682]) Datum niet ingevuld; lees echter 25 December.
[683]) De ondertekening ontbreekt.
[684]) Uit het *Contractenboek* X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta.

schikte maar over weinig soldaten. Zijn chef, de gouverneur der Molukken, sukkelde eveneens met een tekort aan militairen. Dit bracht hem er toe een overeenkomst aan te gaan met den sultan van Ternate, waarbij deze, tegen een behoorlijke vergoeding, 300 man Alfoerse hulptroepen aan de Compagnie „leverde". Van weerszijden stelde men enkele voorwaarden, die in onderstaand document zijn omschreven.

Tractaat wegens de in dienstneming van een bende Ternaatse Alfoeren, gesloten, beëedigd en getekent tusschen den Agtbaren Heer Dr Paulus Jacob Valckenaar,[685]) gouverneur en directeur, mitsgaders den raad der Molucco's, in naame en vanweegen Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Grootagtbaaren Wijdgebiedende Heere Jeremias van Riemsdijk, Gouverneur-Generaal, benevens de WelEdele Heeren Raden van Nederlands-India, ter eenre,

en den Paduka Srie Mahatuwan Sultan Ichhoura Djoer Rachman Wahuwawil Ma-asoeka Alim-Oedinsjah Kitchiel Hairoen-Saha, koning van **Ternaten** ende zyne rijksgrooten ter andere zyde.

1. Eerstelijk verklaaren en beloven wy, koning en rijksgrooten, om aan de Compagnie te zullen leveren een troep van 300 Halmaheirase Alfoeren, met zes ten oorlog uitgeruste corra-corras of andere sterke en welbezeilde roeivaartuigen, welke manschap gecommandeert en aangevoert zal worden door een behoorlijk getal van de bequaamste Ternaatse officieren.

2. Deze krijgsmagt zal bescheiden leggen op **Kema** en **Amoerang**, dan wel op **Manado** of op andere posten aan de cust Celebes, die het meest voor de aanvallen van de Magindanauwse zijn blootgesteld, welkers vyandelyke onderneemingen de Alfoeren daarom met geweld zullen te keer gaan, en de Celebise sterkten en posten, met behulp der Hollandse soldaten voor de woede dezer zeeschuimers beschermen op alle zulke plaatsen, als de resident Hemmekam na tijdsomstandigheden zal oordeelen.

3. De koning en de rijksgrooten nemen aan, om zoowel de officieren als de gemeene Alfoeren te gelasten van stiptelijk te werk te gaan, na de orders die henlieden door den resident Hemmekam zullen worden gegeeven, buiten wiens bevel en voorkennis geene

685) Van de tientallen malen dat ik deze naam in de archieven der Compagnie tegenkwam, is dit de eerste keer dat hij wordt voorafgegaan door het praedicaat Dr.

krijgsonderneemingen in het ressort van Menado zullen mogen geschieden, aangezien het dezen resident het best bekent is, op wat manier en op welke plaatsen de vyand met het meeste voordeel beschadigt en aangevallen kan worden. Om welke reden de hulpbenden zig op de cust van Celebes niet op de ordres van hunnen koning, en zelfs niet op die van den gouverneur der Moluccos zullen mogen beroepen, en veel min aandringen om derselver beveelen voor het onderneemen van de een of andere expeditie te willen afwagten, dewijl men dikwijls ziet gebeuren dat de beste gelegendheeden om overwinning op vyanden te behalen, door dusdanige verderffelyke uitstellen, voorbygaan of verwaarloost werden.

4. Van desgelyken is by de wederzijdsche contractanten vastgesteld, dat de Ternaatse magt zoolang op de cust van Celebes bescheiden zal blyven, als Hun HoogEdelHeeden te Batavia, mitsgaders de Molukse regeering, zullen goedvinden. En in steede van de Ternaatse en Alfoerse krijgslieden, die, gedurende dien tijd mogten komen te overlyden of ziek te worden, belooft de koning ten eersten andere gezonde manschap na Manado te zullen zenden, ten einde de krijgsmagt gedurig voltallig blyve.

5. Beloven de koning en de rijksgrooten om hunne krijgslieden op de nadrukkelijkste wyze en onder bedreiging van de zwaarste straffen te zullen vermanen, om als vrienden met den inlander op Celebes te leven, zonder iemandt te berooven of met woorden en werken te beledigen, want dit door de gemeenen geschiedende zullen de officieren aansprekelijk zijn indien ze de misdryven hunner onderhoorigen ongestraft, dan wel oogluikende hebben toegelaten. En wanneer de officieren zelfs zig in dit poinct komen te misgrypen, zullen deselve nog zwaarder straffen onderhevig zijn, aangezien de grootste onheilen uit dusdanige wanorders te dugten staan, behalven dat de contractanten mede overeen zijn gekomen dat Zyne Hoogheit de koning van Ternaten, zyne officieren zal qualificeeren om gezamentlijk met den resident Hemmekam de gemeenen te mogen laten afstraffen die hunne orders wederstreeven of zig aan andere wanbedrijven schuldig maken, mits dat egter alle misdadigers, die moorden en andere zwaare euveldaaden hebben begaan, zullen werden opgezonden, om alhier na de Ternaatse regten gestraft te werden.

6. Dan, dewijl Zyne Hoogheit betuigt, dat niettegenstaande zijn goed voornemen, om een strenge krijgstugt door de zynen te doen

onderhouden, hy egter niet verantwoordelijk kan zijn voor disorders, die zomwylen door Zyne Alfoerse onderdanen in zyne absentie zouden kunnen werden begaan, zoo zijn de wederzijdsche contractanten, tot voorkoming van alle onverhoopte onheilen, overeengekomen, dat de Ternaatse hoofden, die de krijgsmagt staan te commandeeren, den eed van getrouwheit mede zullen afleggen, met belofte van het gedrag hunner onderhoorigen even vlytig te zullen gadeslaan, alsof den koning daar zelfs tegenwoordig ware.

7. Neemt de koning mede op zig om de Alfoeren, vóór hun vertrek, behoorlijk en ten genoegen dezer regeering te wapenen met zwaarden, klewangs, assegayen en ander inlands geweer, waarmede dese berglieden [686]) gewoon zijn hunne vyanden in den strijd te keer te gaan.

8. Dog vermits Zijn Hoogheit maar van eene zeer geringe quantiteit van schietgeweer, buskruit en kogels voorzien is, nemen de gouverneur en raad aan om de corra-corras het noodige geschut, met het daartoe behoorende scherp en buskruit, by te zetten, op conditie, dat de officieren en gemeenen gehouden zullen zijn de medegegevene wapenen van tijd tot tijd aan den resident Hemmekam te vertonen en aan denzelven te verantwoorden, om te doen zien, dat hetzelve niet absent raake, maar dat er behoorlyke zorg voor deze hoog noodzakelyke goederen werd gedragen.

9. Geduurende den tijd, dat de Ternaatse krijgsmagt op Manado en dies onderhoorige posten bescheiden zal leggen, beloven de gouverneur en raad, tot onderhoud te zullen laten verstrekken, aan ieder gemeene:

50 ponden rijs en
3 d° zout } 's maands, en

2 p^{e} salempoeris bruin blaauw cust [687]) in 't jaar; en aan ieder der zes of zeven Ternaatse officieren hetzelfde maandelijks randsoen van rijs en zout, mitsgaders vier p^{e} salempoeris bruin blaauw cust in 't jaar, welk randsoen alle maanden en 't

[686]) Het woord Alfoer, Halefuru betekent woest land, bosgrond, vandaar o halefuruka ma njawa: de bosmensen. Het heeft dezelfde minachtende zin als Toradja, Dajak enz. „binnenlander", kinkel". (Cs.)

[687]) Ps is de gebruikelijke afkorting van pees = stuks. Vgl. Portugees peça. Salempoeris bruin-blauw-cust wil zeggen: salempoeris (sarongs of dekens) in bruin en blauw geschilderd, van de kust van Koromandel.

lywaat stiptelijk alle zes maanden door den resident Hemmekam zal werden verstrekt; buiten en behalven dat de gouverneur en raad aannemen om den gemelden resident op 't kragtigste te vermanen van Zijn Hoogheits onderdanen beleeft en vriendelijk te behandelen, de oneenigheden, die er somtijds ontstaan mogten, ten spoedigsten uit den weg te ruimen, en vooral te beletten, dat er geene vyandelijkheeden van de kant der Menadonezen tegens de Ternaatse krijgslieden werden gepleegd

10. Daarenboven beloven Zijn Hoogheit en de rijksgrooten, om de bepaalde krijgsbende zowel als de zes corra-corras zoo spoedig doenlijk te zullen byeenzamelen; en dewijl op de ingekomen gerugten van der Magindanauwers krijgtoerusting in de gepasseerde maand January reets 130 Alfoeren met twee corra corraas ter verdediging van Manado zij vertrokken, verklaart Zijn Hoogheit het resterende getal van 170 man dier berglieden mede in aller ijl de reis derwaarts te zullen laten aannemen, zoodra de vier corra-corras voor hun transport ten oorlog toegerust zullen zijn, waarmede ten eersten een begin zal werden gemaakt.

11. Zijnde van desgelyken op uitdrukkelijk beding van Zijn Hoogheit gearresteerd, dat hy ontheft zal werden van de conditiën en beloften, die by dit tractaat zijn gedaan, zoodra de rust op de cust van Celebes herstelt en zyne onderdanen van daar zullen zijn terugontboden; als na welkers wederkomst deze conventie met bewilliging en voorkennis van de Illustre Hooge Indiasche Regeering, zal werden vernietigt, waarby de gouverneur en raad verklaren, dat indien Zijn Hoogheit onverhoopt aflyvig mogte werden, geduurende den tijd dat de Ternaatse krijgsbenden nog op Manado bescheiden zijn, het thans gesloten contract alsdan met deszelfs opvolger zal worden vernieuwt, in maniere als zulks in zoo een geval, na de omstandigheeden van tyden en zaken, het dienstigste zal werden geoordeelt.

12. En eindelijk verklaren en beloven de gouverneur en raad, op approbatie van de illustre hooge Indiasche Regeering jaarlijks aan Sijn Hoogheit, den koning van Ternaten, te zullen toeleggen en afgeven eene somma van een duyzend rijxdaalders, als een erkentenis voor het leveren der krijgsbende, welke somma daarom na verloop van een jaar, na de teekening deezes en vervolgens praecis alle jaaren aan Zijn Hoogheit zal worden betaalt, zoo lang als de Ternaatse krijgsmagt op Manado of dies onderhoorige posten bescheiden zal leggen.

Aldus gedaan, gecoontracteert en beslooten, mitsgaders op de Mahometaanse wyze plegtig bezwooren op het eiland **Ternaten,** in 't casteel **Oranje,** op den 8en February van het jaar anno 1777. Was geteekent: **P. J. Valckenaar, G. C. Meurs, J. G. van Raesveld, G. W. van Renesse, A. de Champaquet** en **B. van de Walle.**

Terzyde stond 's Compagnies zegul, gedrukt in rood lak, en daaronder:

Ter ordonnantie van den heer gouverneur en raad der Moluccos, (getekent) **A. de Champaquet,** secretaris. [688])

MCVII. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

10 April 1777. [689])

Ook het nieuw opgetreden vorstje van het Mohammedaanse gedeelte van Bintauna lieten gouverneur en raad der Molukken het oude contract hernieuwen Daar het in hoofdzaak gelijkluidend is met de overeenkomsten, door de andere vorstjes van Noord-Celebes gesloten, nemen wij hier alleen de aanhef en één artikel, benevens de slotalinea op

> Contract, aangegaan, besloten en bezwooren tusschen der WelEdel Agtbaren Heere, Dr Paulus Jacob Val ckenaar, gouverneur en directeur, mitsgaders den raad der **Molucco's,** in naame en vanwegen Zijn HoogEdel heid, den HoogEdelen Grootagtbaaren Wijdgebiedende Heere Jeremias van Riemsdijk, Gouverneur Generaal, mitsgaders de WelEdele Heeren Raaden van Neder landsch India ter eenre
>
> ende den alhier tegenswoordige kroonprins van het Mahometaanse district van **Bintaoene,** Mahomet Zain Boeinga, nevens zyne rijksgrooten ter andere zyde.

7. En aangezien het rijkje van Bintaoena in twee negoryen verdeelt is, waarvan de eene aan de qual [690]) van Gorontalo en de andere aan de overkant van het gebergte geplaatst is, van welke laatste plaats de inwoonders de Christelyke religie vóór eenige jaren hebben aangenomen, zoo beloven de koning en zyne grooten van deze menschen nimmer in de oeffening van den Christelyken Godsdienst te zullen hinderen, maar hen zelfs te zullen beschermen

---

[688]) Tot 1864 hebben Ternataanse hulptroepen in de Minahassa gediend
[689]) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.
[690]) Qual is de verbastering van het Maleische kwala of Kuala = riviermond.

tegens een iegelijk, die hen de belijdenis van de christelyke gereformeerde religie zoude willen beletten.

Aldus gedaan, geslooten, beëedigt ende verzegelt op het eiland Ternaten in het casteel **Orange** den tienden dag van de maand April des jaars 1777. Was geteekent: **P J. Valckenaar, G. C. Meurs, J. G. van Raesveld, G. W. van Renesse,** en **B. van de Walle.**

Terzyde stond 's Compagnies zegul, gedrukt in rood lak, en daaronder: Ter ordonnantie van den WelEdelen Agtbaaren Heer gouverneur en directeur, benevens den raad der Moluccos.

Daaronder stond: Door indispositie van den secretaris, **K. Koenes,** eerste gezworen clercq.

MCVIII. BANTAM.

29 Augustus 1777. [691])

Na de dood van den regerenden sultan van Bantam 1777 zond de Hoge Regering te Batavia haar medelid, Hendrik Breton, naar Bantam, met opdracht om aan den kroonprins mede te delen, dat zij hem tot opvolger van zijn vader had verkozen „onder het hooger gezag van de Nederlandsche Oostindische Maatschappij" De kroonprins was over deze mededeling „ongemeen verblijd", waarna Breton de verwachting uitsprak dat de nieuwe vorst „met alle candeur en yver zig die benevolentie zoude tragten waardig te maaken". Tenslotte vaardigde Breton onderstaande acte uit (Het *Rapport* van Breton in de *Overgecomen brieven 1778*, 6de boeck, folio 1956 en volgende. Zie ook De Jonge, *Opkomst* XI, blz. 311.

> Acte van Investiture, waarby de Generale Nederlandsche Oostindische Compagnie als leenheer van het **Bantamsche rijk** en den resorte van dien, hetzelve, mits het overlyden van den Padoeka Siry Sulthan Aboel Nadsar Moehamat Arief D'Zeinoel Asjikien, als een vry, onsplitsbaar en onerflijk leen ter regeeringen opdraagt aan den uitnemenden Heer Pangerang Rato Aboel Mafachier Mochamad Alie-Oeddin, en hetzelve by Zyne Hoogheid in diervoegen met dankbaarheid werd aanvaard.

Het is wereldkundig om welke gewigtige en billyke motiven de Padoeka Sirie Sulthan Aboel Moeali Mochamat Dzeinoel Hala-

---

[691]) Uit de *Overgecomen brieven 1778*, 6de boeck, folio 1978 en volgende Ook in de portefeuille *Koloniën no. 4464 Q**. Gedrukt by De Jonge, *Opkomst* XI, blz. 295 en volgende.

mien in den jare 1752, als toenmalige regent van het rijk, nevens de verdere prinsen van het koninglijk huys en de gezamentlyke rijkgrooten, als te saamen het rijk en volk van **Bantam** representeerende, zijn te rade geworden de souvereiniteit van dien, en de onderhoorige landen van **Succadana,** [692])

Lampong Samanca,
Calanda, Ligoh en **Sino,**
—— **Silleboe,**
— **Pamat,**
Niboeng en **Pagadoengang,**
— **Poeti Depaytaän,**
—— **Tellok,**
—— **Menanga,**
— **Sacampong,**
—— **Radja Baya,**
– **Poegong,**
—— **Calombayang** en
—— **Toelang Bauwang** [693])

met alle de verdere districten, onder de Lampongs gehoorende, schoon de opperheerschappy reeds door het regt des oorlogs in de handen der Nederlandsche Compagnie was, ten overvloede solemnelijk en by een publieke acte in dato 16 April Ao. 1752, [694]) aan Haar Edele op te dragen, ten einde de Gouverneur Generaal en de Raden van Indië Bantam en de overzeesche provintiën voortaan als eigen considererende, omtrent de regeering van dien zoodanige nadere order mogten gelieven te stellen, als dezelve zouden dienstig oordeelen om de rust en vreede in hetzelve volkomen en bestendig te maaken.

Dat de Gouverneur Generaal en de Raaden van Indië, alhoewel Bantam, als gezegd, met reeden als een conquest van de Comp[ie] konde worden aangemerkt, nademaal de gansche Bantamsche natie — eenige weinige getrouwe en welmeenende uitgezondert door muitzugtige wargeesten opgehitst, met haar in een openbaren oorlog getreeden, en door het geweld harer wapenen tot onderwerping aan de Compagnie en bekentenis van dezelver misslag gebragt was, egter de gemelde opdragt en afstand als eene

692) Het landschap Sukadana in West-Borneo. (Cs.)
693) Al deze gebieden vormen samen het zuidelijke deel van Sumatra, gemeenlijk de Lampongs of Lampongse Districten genoemd. Deel V p. 551 worden deze gebieden, deels anders gespeld, ook opgesomd. (Cs.)
694) Zie *Corpus* V, blz. 547.

onwedersprekelyke erkentenis van haar reeds verkregen Opper gezag over het rijk van Bantam, de overzeesche provintiën, en wat daartoe verder gehoord, opentlijk hebben geaccepteert en wyders zeer gaarne medewerkende ter bereiking van het gezegde heil zaam oogmerk van den voornoemden prins regent, prinsen van den bloede en rijksgrooten, en niets meer verlangende als om de voorschreven landen in een florisanten staat te herstellen en conserveeren, het rijk van Bantam met dies ap- en dependentiën, als een vry, onsplitsbaar en onerflijk leen overgeven aan gedagte Zyne Hoogheid, den Padoeka Sirie Sulthan Aboel Moeali Mochamat Wasie Dzeinoel Halamien, die hetzelve sedert met veel reputatie heeft geregeerd, doch vervolgens uit hoofde zyner toenemende jaren en zwakke lichaamsconstitutie, een- en andermaal verzogt hebbende van het verder torsen van dien last ontslagen te mogen wezen, daarvan ook ontheven is geworden in anno 1753, waarna het bestuur van dat leen wierd opgedragen aan den in hoofde dezes eerst genoemde Padoeka Siry Sulthan Aboel Nadsar Mochamat Arief-Dzeinoel Asjikien.

Dan, dewijl deze brave vorst na eene loflyken en tot byzondere satisfactie van de Generale Nederlandsche Maatschappy gestrekt hebbende regering van byna vier en twintig jaaren, op den 10e van Djoemadiel Achier, of den 15 July deezes jaars, overleeden en door den Pangérang Ratoe Aboel Mafachier Moehamad Alie-Oeddien, als deszelfs benoemden troonopvolger, verzoek is gedaan tot de vervulling van den door dat sterfgeval vacant geraakten troon van het Bantamsche rijk, zoo is het dat de Gouverneur-Generaal en de Raaden van Indië, als den Staat der Vereenigde Nederlanden en hare Generale Oostindische Compie, leenheer van het Bantamsche rijk en dies onderhoorigheden, representeerende, op die instantie gelet en teffens in aanmerking genomen hebbende de goede qualiteiten van den gedagten uitmuntenden heer kroon prins en troonsopvolger, zijn te raade geworden daarin te bewilligen en het voorschreve hierdoor weder aan de Maatschappy vervallen leen in zelver voegen weder uit te geeven en ter bestieringe op te dragen aan welgemelden heer kroonprins en troonsopvolger, onder den titul van Siry Sulthan Aboel Mafachier Mohammad Alie-Oeddien, en zulx met alle de hoogheden, vryheden, praerogatieven en praeminentiën, daaraan geaccrocheerd, gelastende en injungeerende dienvolgende den rijksbestuurder, alle de verdere rijksgrooten, prinsen van den bloede en verdere onderdanen van het rijk van Bantam, geene uitgezondert, Zijn Hoogheid in die koninglyke waardigheid te erkennen, en als de zoodanige te respec-

teeren en gehoorzamen, gelijk ook aan Comp^ie^ ministers en bedienden, zoo die tegenwoordig zijn als namaals komen mogten, om dezelve daarin te mainteneeren en met raad en daad naar uiterste vermogen te adsisteeren, achtervolgens de orders, daaromtrent reeds gesteld en nog te stellen, doch alles onder en mits de volgende bepalingen en voorwaarden.

I. Dat alle contracten, tusschen de Nederlandsche Compagnie en het rijk van Bantam successive gesloten, wederzijds stiptelijk zullen werden nagekomen, even alsof in deze woordelijk geïnsereert waren.

II. Dat van het voormelde leen van Bantam zal uitgezonderd blyven het land, breed zes honderd roeden, langs de rivier van Ontong Java of Sidani, van de zee tot in 't gebergte, en langs de limietscheiding, [by] contract van Ao. 1747 aan de Compagnie afgestaan;[695]) ook het stukje lands beoosten de rivier Songy Dadap inclusive Ao 1752, het eiland Panjang Ao 1731 aan de Compagnie in vollen en vryen eigendom overgegaan,[696]) met alle inwoonders, op die landen en dat eiland te vinden, welke onder de souverainiteit van de Compagnie blyven als eigen landen en eigen volk en onderdanen; item het campong of de gang voor of bewesten het fort Speelwijk op Bantam, den grond benoorden van de boom tot aan de zee, zoo bewesten als benoorden Speelwijk, en den grond van Speeelwijk zelve, met de punt Carrangantoe, nevens eenig land, rondom beiden.[697])

III. De sulthan zal jaarlijks homage doen door een expres gezandschap naar Batavia te zenden met hondert baren peper, de helft witte en de helft swarte.

IV. De sulthan zal niet vermogen eenige nieuwe fortificatiën aan te leggen, als met voorkennisse en toestemming van de Compagnie, en ook geene correspondentien buiten 's lands houden.

V. En zal de Comp^ie^, de extructie van eenige sterktens noodig oordeelende, den sulthan daarvan kennis geven, welke daartoe dan adsistentie zal bezorgen.

---

695) Zie *Corpus* V, blz. 440 e.v

696) Het contract van 1731 in *Corpus* V, blz. 109; dat van 1752 in *Corpus* V, blz. 547 e.v.

697) Vgl het bijna gelijkluidende eerste artikel van het contract van 1752, dl. V, p. 552

VI. De sulthan zal onze Europeesche of Inlandsche overloopers weder laten opzoeken en overgeven, alsook alle menschendieven en slavenseducteurs, zonder onderscheid, en zal de opvatters voor hunne moeite betalen, hetwelk den commandeur zal bevolen worden insgelijks te doen.

VII. De landvrugten, in het byzonder al de peper en wat de Comp[ie] verder kan dienstig wezen, zullen haar geleverd worden, namentlijk de peper tegens vijf Spaansche realen voor ieder picol bruine, en tien Spaansche realen voor ieder picol witte, maar de andere producten tegens ordinaire en ordentelyke pryzen

VIII. De Lamponders[698]) zullen door den sulthan wel betaald werden.

IX. Niemand zal op Bantam in coffy mogen handelen, en wat de Comp[ie] meer zal betaalen, moet exclusief aan dezelve blyven.

X. In cas van noodzakelijkheid door buiten- of binnenlandsche oorlogen of onlusten, zal de Comp[ie] den sulthan adsistentie bewyzen, zoo verre als zulks hare eigene omstandigheden permitteeren, ten koste van het rijk, 't welk met alle dies onderdanen zal blyven onder de protexie van de Comp[ie] tegen alle vyanden van binnen en buiten.

XI. Insgelijks zal de sulthan gehouden zijn onder Bantam te houden alle de landen, welke daaronder ooit gesorteerd hebben en hiervoren benoemd zijn, en de Nederlandsche Comp[ie], des gerequireerd wordende, by te staan tegen hare vyanden, met al de magt van het rijk, te water en te lande, gelijk een getrouwe leenman toestaat en betaamd.

XII. De Chineezen en hunne hoofden zullen blyven sorteeren direct onder de Compagnie.

XIII. Die van dezelve Mahomedaans worden, zullen wel meede onder de Compagnie blyven, maar hunne kinderen in het Mahomedaansch opvoedende, zoo komen die onder het rijk, welk ook de hoofdgelden van alle invordert.

XIV. Wetangers of Ooster-Javanen, Maleyers, Baliërs, Bougineezen, Macassaren, enz., zullen blyven onder de Compagnie; en zoo ook derzelver kinderen.

---

[698]) Namelijk de leveranciers van peper.

XV. Als een Wetanger trouwd met een Bantamsche vrouw, zullen de kinderen in dier voegen gedeeld worden, dat de zoons, den vader volgende, Comp[ie] onderdanen blyven, maar de dogters hare Bantamsche moeder volgen.

XVI. De sulthan zal jaarlijks, zo in voldoening van het restant der oude schulden en oorlogkosten, bedraagende f 558.248 : 1 :-, als voor de bezetting van het kasteel den Diamant, aan de Nederlandsche Compagnie doen afleggen en blyven betalen twaalf duizend realen van agten, tot de volle betaling toe, en daarna alleen de ongelden van de extructie en het onderhoud der fortjes te Lampong, op Poelo Gondy [699]) en elders, daar het in der tijd noodig mogte bevonden worden.

XVII. De goudrivieren in het Lampongsche zullen half ten voordeelen van de Comp[ie] en half ten voordeelen van het rijk blyven, ingevolge van het tweede articul van het tractaat anno 1747

XVIII. Het getal der suikermolens in het Bantamsche rijk, door de Nederlandsche Compagnie conform het 21[e] artikel der acte van investiture van den onlangs overleden sulthan [700]) eens vooral bepaald zijnde op vier stuks, zullen daarvan geene meerdere ginder mogen opgerigt worden.

XIX. De sulthan zal de vervallene bruggen alomme laten maken, en zoo ook by eenige mogelijkheid de waterloozing tot in Speelwijk laten brengen.

XX. Eindelijk zal de sulthan het voorschreve leenroerig rijk van Bantam en den aankleve van dien op een expres ten dien einde beschreven rijksdag plegtelijk aanvaarden, en zig, zoowel als de prinsen van den bloede en rijksraden met eede verbinden alle deze bepalingen en voorwaarden heilig na te komen en de Hoog Mogende Heeren Staten-Generaal, Zyne Doorluchtige Hoogheid den Heere Prinse van Oranje en Nassauw, Erf-Stadhouder, Kapitein-Generaal en Admiraal der Vereenigde Nederlanden, etc[a], etc[a], etc[a], de Nederlandsche Oostindische Comp[ie] en den Heer Gouverneur-Generaal, nevens de Heeren Raden van Indië, als de Nederlandsche souverain en Compagnie in deeze gewesten representeerende, als hare leen en beschutsheer opentlijk te erkennen en hulde te doen, mitsgaders trouwe en gehoorzaamheid te bewyzen, terwijl

699) Het eiland Lagundi in Straat Sunda.
700) No. CMLIV. (Cs.)

by manquement van dien het leen, met dies ap- en dependentiën, immediaat en van dat ogenblik af vervalt en wederkeert aan den leenheer of de Nederlandsche Compagnie, gelijk zulx omtrent alle leengoederen van natuur als deze, plaats heeft; maar by het nakomen dezer voorwaarden zal de sulthan zijn leven lang den troon blyven bekleeden, gelijk ook de tegenwoordige ministers van het rijk, zulks doende, in hunne ambten zullen continueeren zoo lang het door den sulthan en de Compagnie ten beste van het rijk zullen dienstig oordeelen.

Aldus gedaan, geaccordeerd en besloten in het kasteel den Diamant tot **Sourousouang**, grootste stad in het koningkrijk Bantam, den 29 Augustus 1777, en na de Mohamedaansche tijdrekening op Vrydag den 26e van de Maand Redjab in het jaar 1131 — was geteekend **Hendrik Breton.**

Ter zyde stond Zijn WelEdeles cachet, gedrukt in rood lak.

In margine was geteekend: **Jan Crans, J^s Reynouts, L. N. Meybaum, P. Ras, P. Gevers** en **W. H. Graaf van Byland.**

Ter zyde stonden Hun Ed^n. cachetten, gedrukt in rood lak. Daaronder: Accordeert — was getekend — **J. F. Fabricius**, eerste gezworen clercq.

MCIX. BANTAM.

1 September 1777. [701])

In aansluiting op de hiervóór gaande Acte van Investiture vaardigde Breton de 1ste September het volgende manifest uit:

Hendrik Breton, Raad ordinair van Nederlands-Indië, mitsgaders commissaris en plenipotentiaris vanwegen den HoogEdelen Heere Gouverneur-Generaal en de Edele Heeren Raaden van Indië over de zaaken van het **Bantamsche rijk,**

Salut, doen te weten:

Dat, nademaal door het sterfgeval van den Padoeka Siry Sulthan Aboel Nadsar Mohamaad Arief Dzeinoel Assiekien, koning van het Bantamsche rijk, den troon van Bantam is vacant geraakt, by welmelden HoogEdelen Heer Gouverneur-Generaal en de

[701]) Uit de *Overgecomen brieven 1778*, 6de boeck, folio 1970 e.v

Edele Heeren Raden van Nederlands-Indië in overweging genomen zijnde de pryselyke en goede hoedanigheden van den Pangerang Ratoe of kroonprins, Aboel Mafachier Mohamad Alie-Oeddien, op desselfs instantig versoek, ter betoninge van haare geneegenheid en welmenendheid voor Zijn Hoogheid, hebben goedgevonden en verstaan hem, kroonprins Aboel Mafachier Mohamad Alie-Oeddien, in plaatse van gemelte overledene Padoeka Siry Sulthan Aboel Nadsar Mohamad Arif Dzeinoel Assakhien, tot koning over 't Bantamsche rijk te verkiesen en aan te stellen, en zulks onder den titul en naam van Padoeka Siry Sulthan Aboel Mafachier Mohamad Alie-Oeddien, onder alle hoogheden, vryheden, praerogativen en praeminentiën, daaraan verknogt, mitsgaders dat Hunne HoogEdelheden bovendien hebben gelieven goed te vinden, dan in den hoofde dezes gemelden commissaris uit het midden hunner vergaderinge te committeeren, om den verkoren Padoeka Siry Sulthan Aboel Mafachier Mohamad Alie-Oeddin, opentlijk in het bezit van het gansche rijk van Bantam, met alle derselver onderhorigheden, te stellen, voorts Zyne Hoogheid plegtiglijk te doen kronen en den volke te proclameeren als haaren ver koren sulthan,

Zoo is 't dat bovengemelde commissaris by dit manifest den rijksbestierder en alle prinsen van den bloede, mitsgaders alle onderdanen van den Bantamschen kroon niet alleen adverteert van de bovengemelde dispositie, by den Gouverneur-Generaal en de Raden van India genomen, en dat dienvolgende in plaatse van den overledene Padoeka Siry Sulthan Aboel Nadsar Mohamad Arief Dzeinoel Assakien, koning van het rijk van Bantam als haaren sulthan op de allerplegtigste wyse werd geinstalleert den uitmuntende Padoeka Siry Sulthan Aboel Mafachier Mohamad Alie-Oeddin, maar ook gemelde princen en onderdanen uit naame ende vanwegens den HoogEdelen Heere Jeremias van Riemsdijk en de Edele Heeren Raden van Nederlandsch-Indië, gelast by deesen, welgemelden Zijn Hoogheid, den Paduca Siry Sulthan Aboel Mafachier Mohamad Alie-Oeddin, als haaren wettigen Sulthan te erkennen, eeren, respecteeren en gehoorzamen, gelijk ook alle 's Compagnies ministers, zo die present te Bantam zijn als na dato deezes mogte aankomen, Zyne Hoogheid in voormelde hooge en aanzienlyke waardigheid te maintineren en met raad en daad te adsisteeren.

Onder stond: Gegeven in 't casteel **Speelwijk**, den 1 September 1777 was getekent — **H. Breton.**

Ter zyde 's Compagnies zegul, in rood lak gedrukt, en daar-

onder: Ter ordonnantie van bovengemelden commissaris — ge tekent — P. Ras, secretaris.

Accordeert
J°. F°. Fabricius,
Eerste gesworen clercq.

MCX. TERNATE.

11 September 1777.[702])

De 28ste Juli 1774 was de regerende sultan van Ternate, Djalaludinsjah, bijgenaamd kitchil Zwaardecroon, overleden. De Compagnie erkende als zijn opvolger een jongeren broeder, Hairun Saha, die op 16 Augustus d.a.v. alle door zijn voorgangers beëdigde contracten bezwoer te zullen nakomen.[703]) In het jaar 1776 nam hij „eenige andere naamen en eertitelen" aan. De voorzichtige gouverneur der Molukken rapporteerde dit aan Batavia; hij vroeg en verkreeg toestemming om den jongen sultan de bezworen contracten opnieuw te doen beëdigen, wat de 11de September 1777 geschiedde, onder de „Arabische benamingen van Padoeka Siri Mahatoewan Sultan Ichtira Djoer Rachman Wahoewa Sayidoena Alim-Oedin-sjah kitchilli Aroen Saha".

Het is niet nodig dit contract, dat geen nieuws bevat, op te nemen. Wij volstaan met de vermelding en verwijzen naar no. MXCVII.

MCXI. CEILON—MADURA.

30 December 1777.[704])

In de loop van 1777 ontstond een gespannen verhouding tussen 's Compagnies opperhoofd op Tutucorin en den vorst van het land, den „landregent" van Tirnevelho. De oorzaak was een betrekkelijke kleinigheid. De Parrua (Christen) Jacobus Gomes, onderdaan van de Compagnie, een vooraanstaand man onder de zijnen, had zich gewassen bij een put te Melur. De Hindoemanigaar (dorpshoofd) was daarover vertoornd en had den man zo mishandeld, dat hij voor dood bleef liggen. Een aantal Parrua's hadden daarover wraak genomen en den manigaar op zijn beurt mishandeld, hem werd een oor afgerukt. De landregent eiste hierover voldoening en in afwachting

[702]) Uit het *Contractenboek* X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta.
[703]) Zie hiervóór no. MXCVII.
[704]) Uit de *Overgecomen brieven 1778*, 15de boeck, folio 715 en volgende.

daarvan sloot hij de toevoer van levensmiddelen naar en de uitvoer van lijnwaden uit 's Compagnies gebied af. De Compagnie liet onderhandelingen door haar resident te Manapoer, Keuneman, openen. De landregent hield zich stijf en kwam met allerlei oude grieven voor de dag. Ook eiste hij overlevering van Gomes (wiens familie zeer gefortuneerd was) en voor zichzelf het monopolie voor de invoer van rijst in 's Compagniesgebied, en tevens suprematie over de Parrua's. Na zeer lange onderhandelingen kwam op 30 Dec. 1777 onderstaande overeenkomst tot stand (*Secrete brief van het opperhoofd te Tutucorijn aan den gouverneur Falck te Colombo, d.d. 10 January 1778*)

De zaaken, die tusschen den armane [705]) van Tirnevelho en de Kompenie van **Tutukorijn** dienen behandeld te worden, en waarover de eerste resident van Mannapoer, Keunmann, by den armane op Tirnevelho gekoomen is met een brief van het opperhoofd van Tutukorijn, de heer Van Angelbeek, zijn op de volgende wyze afgedaan.

1. De tuin en het huis op Mapeloer moeten, zoo als dezelven altoos geweest zijn, ook nu weezen. Wat op armanesche grond meerder gebouwd is, moet weggebrooken worden; de meerder genoomen grond van den armane moet afgegeeven worden Ook moeten de muuren en hoogte afgebroken worden. De weg naar de tuin Mapeloer, die met boomen beplant is, is ook armanees grond.

2. Nopens de zaak van de nelie [706]) mag de Kompanie volgens gewoonte tot haar eigen benoodigdheid alleen aanbrengen. Met de nelie, die door partikulieren, 't zy over land of over zee, aangebragt word, zal de armanee naar welgevallen handelen.

3. Wijl in de rusie omtrent de waterput op Meloer, zonder den manigaar van de armane te achten, de hand op hem 't eerst gelegd is [707]) en men daardoor zich schuldig gemaakt heeft, zoo moet aan den armane één duisend 's Komp[ies] pagooden tot een boete gegeeven worden. En voortaan moeten de Parrua's in zaaken van den armanee zich voorzichtig gedraagen.

4. Aangaande de jagirboomen [708]) te Tutukorijn, men moet de geregtigheid daarvan, zooals andere inwooners van 't land, betaalen, ook laaten betaalen.

---

[705]) Regeering of hof. Zie *Corpus* 3, blz. 32, noot 4.
[706]) Rijst
[707]) Dit is niet waar; de manigaar had eerst een Parrua mishandeld.
[708]) Bomen, welker opbrengst toekomt aan den jagheerdar of apanage-houder.

5. Behalven de goederen, die volgens gewoonte voor de Kompenie aangebragt worden, moeten alle andere goederen van partikulieren, die over land of over zee worden aangebragt, volgens gewoonte by den tollenaar aangegeeven en daarvoor tol betaald worden, en met verlof van den tollenaar gelost worden.

6. Als er andere zaaken, behalven deezen, weezen mogten, die niet gewoon of gewoon zijn, zal de Edele Kompenie by den nabab spreeken.

Hetgeen wy [709]) nu van den armane verzoeken is, dat de beletzelen op alle plaatsen omtrend's Kompenies lijnwaatnegootsie weggenomen worden, en dat daartoe overal ordre aan de ameldaars [710]) en manigaars gezonden worden, en dat ook scherpe ordre aan de tollenaars, om voor de lijnwaaten den gewoonen tol te neemen en dezelven te sjappen, [711]) gezonden worde.

Akkordeert
W. Billing, eerste gesworen klerk.

MCXII. WESTKUST VAN BORNEO.

26 Maart 1778. [712])

De landschappen Landak en Sukadana, aan Borneo's Westkust gelegen, die in 1669 door Bantam met Compagnie's hulp waren veroverd, hadden reeds enkele jaren daarna hun vrijheid herkregen, doch in naam had de Bantamse sultan nog steeds de opperhoogheid behouden. Met lede ogen zagen de machthebbers te Batavia, dat in deze „voor de Compagnie zoo wel gelegen als veel beloovende landen", allerlei Europese en inheemse concurrenten ten handel werden toegelaten. Bij onderstaande overeenkomst stond Bantam zijn rechten op beide landen — zogenaamd spontaan — aan de Nederlanders af (De Jonge, *Opkomst* XI, blz. XL en volgende).

Acte van afstand en overgave van de landen **Landak** [en Succadana] met alle dies onderhoorigheeden op het eiland **Borneo**, door den Padoeka Siri Sulthan Aboel Mafachier Mochamet Alie-Oedin, koning van **Bantam**,

709) De Nederlanders, dus de Compagnie.
710) Ameldaar of belastingambtenaar. Zie Hobson-Jobson in voce aumildar
711) Stempelen.
712) Uit de *Overgecomen brieven 1779*, 2de boeck, folio 451. Ook in de portefeuille *Kolonien no. 4464 Q**. Gedrukt bij De Jonge, *Opkomst* XI, blz. 320 en volgende.

en de grooten des rijks, aan en ten behoeve van de Doorlugtige Nederlandsche Oostindische Compagnie verleend, by de dadelyke[713]) overgave van gedachte landen aan Zijn Hoog Edelheid, den Hoog Edelen Groot Achtbaren Heer Reinier de Klerk, Gouverneur-Generaal, en de WelEdele Gestrenge Heeren Raden, vanwegens welgemelde Doorluchtige Compagnie, in Nederlandsch-India het gebied voerende, en gedachte Compagnie representeerende.

Den Padoeka Siry Sulthan Aboel Mafachier Mochamet Alie-Odien en zyne onderschrevene rijksraden gegronde bekommering dragende voor het te duchtene verval van de op het groot eiland Borneo leggende en onder de kroon van Bantam gehoorende landen van **Landak** en **Succadana**, en zulks uit hoofde van de onmagt om voor dezelve te zorgen of die te onderhouden, dog wel inzonderheid om dies inkomsten te doen uitleveren, zijn dierhalven de Padoeka Siry Sulthan en rijksraden voormeld, allesints genegen zoo veel mogelijk den meesten welvaart van die landen en volkeren te betragten, te rade geworden als expresse zendelingen aan Zijn Hoog Edelheid, den Hoog Edelen Groot Achtbaren Heer Gouverneur-Generaal en de Raden van Nederlands-India te Batavia, te zenden den Radeeng Aria Wigya[714]) Dinaja, en Aria Wangsa Patie, ten einde aan de Doorlugtige Oostindische Comp[ie] by een vrywillig en volkomen affstand te cedeeren al het regt en de pretensie op de landen van Landak en Succadana, met al hetgeen daaronder gehoord, om daarmede van nu af aan en altoos te doen en te handelen naar welgevallen.

En dewijl de Gouverneur-Generaal en de Raden van Indië, bewoogen uit medelyden en om gedachte landen en volkeren voor hun anderzints te dugten verval en bederf te behoeden, dien opdragt met byzondere genegentheid hebben gelieven aan te nemen, tot byzondere satisfactie van den Padoeka Siry Sulthan en rijksgrooten, zoo bekennen en verklaren de Padoeka Siry Sulthan Aboel Mafachier Mochamat Alie-Oedien en de gezamentlyke rijksraaden by dezen op het plegtigste, de landen van Landak en Succadana op het groot eyland Borneo, met alle derzelver ap- en dependentiën, en al hetgeene hunne landpalen en jurisdictiën in zig begrypen, zoomede alle magt, authoriteyd, pretensiën en regten, niets uitgezondert, van hetgeen Padoeka Siry Sulthan voormeld,

713) Daadwerkelijke.
714) Lees Wiera.

dan wel eenige zyner successeuren,[715]) op iets van dien hebben gehad, of indertijd op eenigerhande wyze, hetzy hy of zyne predecesseuren, op iets van dien hebben gehad, of in der tijd op eeniger hande wyze, hetzy hy of zyne successeuren, andersints zoude kunnen gehad hebben,[716]) in vollen eigendom te cedeeren aan de Doorlugtige Nederlandsche Oostindische Compagnie, om daarmede van nu af aan en altoos te doen en te handelen naar welgevallen, even en in diervoegen, alsof dezelve nooit onder de Bantamsche kroon hadden gesorteerd, geconsidereert de voorschreven landen door de kragtige bystand der wapenen van de Doorluchtige Nederlandsche Oostindische Compagnie in meer dan één geval tegen de vyanden van het Bantamsche rijk, en nog laast in den jaere 1699 zijn gemainctineert,

Voorts beloven en verbinden zig den Padoeka Siry Sulthan en rijksraaden, omme by eerste gelegentheid naer Landak en Succadana te zullen deputeeren eenige der Bantamsche rijksgrooten, om deese acte van afstand overal waar het nodig zal zijn, ten overstaan van 's Compagnies gecommitteerdens den volke te doen publiceeren en aankondigen, voortaen de Doorluchtige Nederlandsche Oostindische Compagnie zonder afwyking te erkennen voor hunne souveraine Heer en Meesters, en geene andere dan Haar Edeles bevelen te honoreeren, ten einde die volkeren volkomentlijk mogen weten, dat zy onder Zijn Hoogheids koninklyke magt ontslagen en thans direct sorteeren onder de Doorluchtige Nederlandsche Oostindische Compagnie, mitsgaders vanweegens dezelve onder den heer Gouverneur-Generaal en de Raden van Nederlands-India.

Tot een onverbrekelyke gestandhouding van den inhoud dezer, word deze acte bekragtigt door het koninglijk zegul en de handteekeningen, zoo van den Padoeka Siry Sulthan als rijksraden voormeld, zullende van deze werden geformeerd vier eensluidende actens.

Aldus afgestaan en overgegeven in het kasteel den Diamant tot **Sourousouang**, grootste stad in het koningrijk Bantam, den 26 Maart 1778, en na de Mahomedaansche tijdrekening op Donderdag den 28e van de maand Sapaer,[717]) in het jaar 1192.

Onder stond: Accordeert — was getekend **J. F. Fabricius,** eerste gesworen clerk.

---

[715]) Bedoeld zal zijn praedecesseuren. Zie beneden, en De Jonge o.c., blz. 321.

[716]) Dit staat woordelijk zo in beide afschriften: De Jonge geeft deze passus korter.

[717]) Safar.

MCXIII. MALAKKA—REMBAU.

11 Augustus 1779.[718])

Na het overlijden van den laatsten regent, den radja-adil van Rembau, verzochten de penghulu, benevens de vier suku-hoofden, geen nieuwen regent meer te benoemen maar aan hen „en-bloc" het bestuur op te dragen. Gouverneur en raad van Malakka gingen daarmee accoord, zij maakten van de gelegenheid gebruik een nieuw contract te doen tekenen

> Contract, aangegaan en geslooten door den gouverneur en directeur deezer stad en fortresse, Pieter Gerardus de Bruyn, en den politiquen raad vanweegen de Generaale Nederlandsche Oostindische Compagnie met den panghoeloe en de ampat soekoes van **Rombau.**[719])

Nademaal de panghoeloe en ampat soekoes van **Rombouw** en dies ressort aan den gouverneur en politiquen raad deezer stad en fortresse verzoek gedaan hebbende, dat in plaatse van den overledenen eersten regent radja hadil, geen ander opperhoofd gesteld, maar de bestiering van dat landschap voor altoos opgedragen en geconfereerd mogte worden aan den panghoeloe en de ampat soe koes, door den gouverneur en raad in dat verzoek gecondiscendeerd en uit dien hoofde noodig geoordeeld is het in den jare 1759 met Dain Cambodia c.s. gesloten contract, Rombouw en dies ressorts betreffende,[720]), te vernieuwen met zoodanige alteratiën en ampliatiën, als de presente tijd en omstandigheden komen te vereischen, teneinde tusschen de Generaale Nederlandsche Oostindische Compagnie en Rombouw eene goede intelligentie te onderhouden en het belang van de gemelde Compagnie zoowel als het welvaren van de Malaccasche en Rombouwsche gemeenten te bevorderen, zoo zijn de gouverneur en raad dezer stad en fortresse vanwegen de meergemelde Compagnie ter eene, en de hier aanweezende panghoeloe en twee ampat soekoes van Rombouw, Abdul Ingsaf, Boeijong en Rhaë, mitsgaders de gevolmagtigden van de twee overige of daar verbleven ampat soekoes, Gading en Jola, zijnde genaamd Siradjaja en Boesoe, ter andere zyde, met elkanderen op nadere approbatie van Hunne HoogEdelheeden, den Gouverneur Generaal en de Raden van Nederlandsch Indië, overeengekomen omtrent de volgende punten.

---

[718]) Uit het *Contractenboek* VIII (no. 16) op het Arsip Negara te Djakarta.

[719]) De ampat soekoe, letterlijk de vier vierdedelen is de naam van een volksgemeenschap, die onder vier hoofden stond. Zie de *Encyclopaedie van Nederl. Indië*, sub voce soekoe.

[720]) Zie hiervóór, no. MXXIII.

1. Dat de negen negoryen van Rombouw en hetgene daaronder ressorteert, tot welker bestiering de voorgenoemde panghoeloe en ampat soekoes op heden in de vergadering van politie deezes gouvernements zijn geadmitteerd en geauthoriseerd, voortaan altoos zullen worden bestierd door een panghoeloe en vier ampat soekoes, dog dat echter degeene, die by overlyden van den panghoeloe tot zynen successeur verkoren wordt, als zoodanig niet zal mogen fungeeren nog ook van iemand erkend worden, voordat hy door den gouverneur en raad in dat ampt geconfirmeerd is, daartoe behoorlijk verzoek doende.

2. Dat de panghoeloe en ampat soekoes, nevens hunne onderhoorigen, de Generaale Nederlandsche Oostindische Compagnie gehouw en getrouw zullen zijn, en zig naar uiterste vermogen in alle onderdanigheid omtrent hoogdezelve gedragen, gelijk het getrouwe nabuuren en vassallen toestaat en betaamt, zonder daarteegen ooit iets te onderneemen, directelijk of indirectelijk; voorts dat zy alle Compagnies vrienden voor hunne vrienden en vyanden voor hunne vyanden zullen houden, daaronder in de eerste plaats en speciaal begrypende den koning van **Johor** en zijne onderdaanen, tegen dewelken zy nimmer eenige vyandelijkheden zullen pleegen, onder wat voorwendsel het ook zoude mogen zijn.

3. Dat byaldien eenig Europeër of Inlander, in dienst van de voorschreven Nederlandsche Oostindische Compagnie zynde, onder de jurisdictie van den panghoeloe en de ampat soekoes schuilen verblijfplaats mogte zoeken, zy hem, zoodra zy er kennis van krygen, zonder regard te slaan op rang of staat en zonder hem te permitteeren de Mahomedaansche religie te omhelzen, in verzekering zullen nemen en daarvan dadelijk aan den gouverneur en raad te Malacca kondschap doen, of hem naar herwaarts laaten transporteeren om in handen van de gemelde Malaccasche regeering overgeleverd te worden.

4. Dat de panghoeloe en ampat soekoes ook aan geenen van hunne onderhoorigen, die suspect zijn van zig met slaavenseductie op te houden of andere strafwaardige delicten gepleegd te hebben, bescherming zullen verleenen, onder wat pretext het ook zy, maar hun ter goeder trouwe uitleveren, wanneer zy van den gouverneur en raad te Malacca of in hunnen naame door den fiscaal deezes gouvernements gerequireerd worden, om na behoorlijk onderzoek hun vry te spreken of de verdiende straf te doen ondergaan.

5. Dat de panghoeloe en ampat soekoes zonder het minste retardement zullen doen opvangen en terugbrengen niet alleen de van

Malacca weggeloopen of weggevoerde en zig elders binnen het gebied van Rombouw nog bevindende slaven, maar ook alle die, welke in het vervolg op de gezegde wyze daar zouden mogen aankomen, onder deze conditie, dat voor ieder van de eersten of de tans in de eene of andere van de negen Rombousche negoryen zijnde slaaven, de panghoeloe met de ampat soekoes tot eene premie genieten zal 10 rijxdaalders, en de bezitter van zoodanigen slaaf vijftien rds, dog dat voor ieder van die er in het vervolg aankomen betaald zullen worden twintig rds, de helfte voor den panghoeloe met de ampat soekoes en de wederhelfte voor den agterhaaler van zulk een slaaf.

6. Dat daarentegen de Compagnie ook steeds zal doen teruggeven alle kwaadwillige persoonen, welke uit het Rombousche en dies ressort herwaarts [721]) de wijk genomen hebbende, door den panghoeloe en de ampat soekoes zouden mogen worden gereclameerd, zoomede de van daar weggeloopen en zich hier ophoudende slaaven, mits dat aan de achterhalers van de laatsten door hunne eigenaars voor ieder betaald worden twintig rds.

7. Dat de panghoeloe en ampatsoekoes niet alleen zelfs geene negotie met vreemde Europeërs dryven, maar ook zoo veel het in hun vermogen is zorgen zullen, dat die door hunne onderhoorigen niet gedreven wordt.

8. Dat de panghoeloe en ampatsoekoes al het tin van **Lingi, Rombouw** en **Ciling,** [722]) hetwelk zy of hunne onderhoorigen inzamelen, zonder de minste agterhouding zullen leveren of doen leveren aan de Nederlandsche Oostindische Compagnie, die zig verbindt om daarvan jaarlijks eene quantiteit van twee en dertig duizend katties of veertig duizend ponden aan te neemen tot den prijs van zes en dertig ronde Spaanse reaalen voor de baar van 300 katties of 375 pond, mits dat de Compagnie voor ieder baar van hetgene boven de gemelde quantiteit van 40 000 pond jaarlijks geleverd wordt, niet meer zal betalen dan vierendertig Spaanse reaalen, dog evenwel volkomenlijk behouden de magt, die zy volgens de vorige contracten gehad en geoefend heeft, om al het tin, dat zy op sluipwegen of sluikplaatsen attrapeeren, dadelijk ten haaren behoeve voor het geheel te confisqueeren en ook de vryheid hebben om by bevinding, dat de thans bedongen prijs van zesendertig Spaanse reaalen voor de baar, tot de gelimiteerde quantiteit van 40 000 pond aan de verwachting niet komt te voldoen (te

[721]) Scl. naar Malakka.
[722]) Lees Cling. Zie *Corpus* III, blz. 383 en 496.

weeten, wanneer daardoor geen aanmerkelyker quantiteit tins, dan nu eenigen tijd afgebragt is, geleverd wierde, of de Compagnie reden hadde van te denken, dat met dit mineraal heimelijke uitwegen gezogt werden) terug te moogen keeren tot de prijs van vierendertig Spaanse reaalen, zoowel voor de baar van de gemelde 40 000 pond, als voor het overige.

9. Dat de panghoeloe en ampat soekoes uit dien hoofde nimmer meer gedoogen zullen dat hunne onderhoorigen eenig tin, hoe weinig het ook zy, aan de Silangoreezen [723]) of andere Boegineeschen verkoopen, t'zy voor contant of in ruiling tegen benoodigdheeden, maar dat zy zulks integendeel met kracht zullen beletten en hunne onderhoorigen trachten te bewegen, om van den handel met die natie geheel en al af te zien en hunne behoeften op Malacca te komen zoeken, terwijl de Compagnie belooft hun daarin alle hulp en bystand te zullen toebrengen.

10. Dat de panghoeloe en ampat soekoes ook, ter bevorderinge van eene wederzijdsche geruste passage en trafijk, geene zeerooveryen tolereeren, maar dezelve door exemplaire strafoefening weeren en tegengaan zullen, sub poene van by overtreding hunner onderhoorigen in dit opzigt zelfs daarvoor aansprakelijk te blyven.

11. Dat zy mogelijks, wanneer zy somstijds gewaar mogten worden dat eenige kwaadwilligen hier omstreeks preparatiën of toerustingen tot vyandelyke onderneemingen maken, al hun vermogen zullen inspannen om de zoodanigen daarvan te diverteren en af te leiden door zagte, dog daar niet naar luisterende, door kragtdaadiger middelen.

12. Dat gene vaartuigen, van wien die ook zijn, uit de noord naar de zuid of uit de zuid naar de noord, Malacca zullen mogen passeren, zonder deze plaats alvorens aan te doen om eene pas te haalen op poene van confiscatie van vaartuyg en lading.

Beloovende de panghoeloe en ampatsoekoes eindelijk, zoo voor zig als voor hunne successeuren in het bestier van Rombouw en dies ressort, hunne voorschreven verbindtenissen heiliglijk te zullen onderhouden en nakomen, ook doen onderhouden en nakomen, zoo lang de zon en maan haar schijnzel geven, zonder daarvan in het minste af te wyken, gelijk de gouverneur en raad in den naam van de Nederlandsche Oostindische Compagnie mede belooven zig naar dit contract te zullen gedragen, en wanneer die van Rom-

[723]) Bewoners van Selangore.

bouw, Lingi enz, getrouw bevonden worden, dezelven steeds hare gunstige en vaderlyke protectie bewyzen.

Ten oorkonde van de waarheid en opregtheid is dit contract door de hier aanwezende panghoeloe, ampat soekoes, gevolmagtigden in raade van politie, plegtiglijk op den alcoran bezworen, met hunne handteekingen nevens die van den gouverneur en raad, bekrachtigd, en met het zegel, zoo van de Compagnie als van Rombouw, bezegeld Zijnde hiervan gemaakt drie eensluidende instrumenten, het een om naar Batavia aan de Edel Hooge Indische Regeering gezonden, het tweede om hier bewaard en het derde om door den panghoeloe en ampat soekoes naar Rombouw medegenomen te worden.

Gedaan te **Malacca** in de fortresse den 11 Augustus 1779

(w.g.) **P. G. de Bruyn, A. A. Werndly, J. A. Schilling, A. F. Lemken, F. Thierens, A. Couperus, Johannes Lijnslager.**

Ter ordonnantie van den EdHeer gouverneur en den raad,

(w.g.) **F. Thierens**, Secretaris.

MCXIV. MOLUKKEN—SANGIR-EILANDEN.

12 November 1779. [724])

Op de herhaalde klachten der Sangirese vorstjes over de overlast, door hen ondervonden van de zeerovers van Mindanao, zond de gouverneur der Molukken er den onderkoopman François Bartholomeus Hemmekam heen, die lang op Menado had geresideerd en volk en taal kende. Deze vertrok 1 October 1779 van Ternate en sloot 12 November d.a.v. onderstaande overeenkomst met de zes Sangirese vorsten. (Het *Secret Dagverhaal* van Hemmekam in de *Overgecomen brieven 1781, 23ste* boeck.)

Acte van overeenkomst, getroffen door den onderkoopman en Sangirsen commissiant d'E. François Bartholomeus Hemmekam, ende zulks in name ende van weegen den WelEdelagtbaaren Heer Mr Jacob Roeland

[724]) Uit de *Overgecomen brieven 1781*, 23ste boeck (ongepagineerd) Ook in het *Contractenboek* VIII (no. 6) op het Arsip Negara te Djakarta.

Thomaszen, gouverneur en directeur, benevens den raad der Moluccos, als representeerende de Nederlandsche Oostindische Comp[ie] in deze gewesten ter eenre,

en de koningen van **Chiauw**, Ismaël Jacobsz, **Tagulanda**, Andries Tamarol, **Taboekan**, David Johannis Philip, **Manganito**, Salomon Katiandaho, **Candaar**, Manuel Manabon nevens kroonprincen van **Taroena**, Zacharias Dirk Rasabala en Taboekan, Hendrik Daniël Paparang, mitsgaders alle de rijksgrooten van gemelde ses rijkjes ter andere seide.

Aangezien het gerespecteerde Molukse Ministery na luid circulaire brieven van den 25 October anno currente,[725]) aan ons, koningen en rijksgrooten, geschreven hebben, gelieven goed te vinden den in hoofde gemelde onderkoopman en oud-Manados resident Hemmekam in commissie herwaards te zenden, ten einde met ons in zodanige onderhandeling te treden en besluiten te nemen, als het belang der E Comp[ie] en welzijn onzer landen zal komen te vereischen, zoo is 't dat wy, koningen, kroonprincen en rijksgrooten na rype deliberatie aan handen van gemelde E. commissiant beloove en aannemen, gelijk wy beloove en aannemen by dezen, dat wy met het uiteinde van de maand Mei anno 1780 zullen maken gereed te hebben 27 nieuwe korra korras,[726]) met zeyl en trail, lang 48 voeten ieder, alle suffisant met kniehouten en oplangers gemaakt, mitsgaders wel terdeeg met yzere bouwten en speykers voorzien, invoegen dat op ieder derzelve zal kunnen werden gevoerd vijf canons, als een van twee en vier van één pond bals, mitsgaders bemand ieder met vijftig, of te samen met één duysend driehondert en vijftig weerbaare persoonen, van inlandse wapens voorzien, zullende deze magt door en invoege hieronder distincklijk is aangetoond, worden geconstitueerd, te weeten:

Van **Chiauw**	manschappen	korra-korras	manschappen	korra-korras
De negory Ondong	100	2		
„ „ Oetoe	100	2		
„ „ Tomakko	50	1		
			250	5

[725]) Lees: 25 September

[726]) Cora-cora's, grote prauwen, o.a. geschikt voor krijgstochten. (Cs.)

	manschappen	korra-korras	manschappen	korra-korras
Van **Tagulanda**				
De negory, waar den koning resideert	100	2		
„ „ Haas	50	1		
„ „ Minanga	50	1		
			200	4
Van **Taboekan**				
De negory, waar den koning resideert	150	3		
„ „ Tarian	50	1		
„ „ Koema	50	1		
„ „ Koeloer	50	1		
„ „ Manaloe	50	1		
„ „ Saloerang	50	1		
			400	8
Van **Manganito**				
De negory waar den koning resideert	150	3		
„ „ Lama	100	2		
			250	5
Van **Candaar**				
De negoryen Chandaar en Talawe .			50	1
Van **Taroena**				
De negoryen Taroena en Sawan . .	150	3		
„ „ Calongan	50	1		
			200	4
Teld te samen . . .			1350	27

ten einde daarvan met succes gebruik te kunnen maken ingevalle de Nederlandsche Oostindische Comp^e^ in den aanstaande jare, dan wel later, mogte goedvinden met een geconjungeerde magt de Magindano'rs te beoorlogen.

Ende om deze onze tot die expeditie te comtribueerene manschappen tegemoet te komen en haar tot hun pligt op te wakkeren, zoo belooft den commissiant Hemmekam by de Edele Molucse

regering te zullen bewerken, dat aan haar geduurende den oorlog 's maandelijks werde verstrekt:

vijftig ponden rijs
drie ponden zout, en } per maant
ses en dertig stuivers

Ende opdat wy des te prompter deze onze belofte mogen nakomen, zoo bevestige wy zulx met onze gewoone handtekeningen, hetgeen ook door den meermelden commissiant Hemmekam geschied.

Onder stond: Aldus beraamt en besloten te **Taboekan** in 's Comp'^ie^ logie, den 12 November anno 1779 — was geteekend onder het Hollands — **François Bartholomeus Hemmekam.**

In margine: Ons present — getekend — **Christiaan Adolf Schram** en **Johan Fredrik Wiesner.**

Mitsgaders aan de andere zyde onder het Maleisch geteekend: de koningen van Chiauw **Ismael Jacobsz,** Taboekan, **David Johannis Philip,** Tagulanda, **Andries Tamarol,** Manganito, **Salomon Catiandaho,** Chandaar, **Manuel Manabon,** den panghoeloe van Taroena, **Zacharias Dirk Rasabala** en den kroonprins van Taboekan, **Hendrik Daniel Paparang,** nevens de rijksgrooten van Chiauw, te weeten den goegoegoe van Oeloe, **Markus Mohonis,** hoekum **Pieter Tambalat,** kapitein-lauwt van Oeloe, **Andries Makaboekon,** dito hoekum, **Thomas Calangie.** Van Taboekan den goegoegoe **Hendrik Pandjala,** dito **Jacobus Johannis,** kapitein-lauwt **Johannis Jacobus,** dito **Jacobus Zacharias,** hoekum **Thomas Takalaloeman,** dito **Andries Diany,** dito **Abraham Pasie.** Van Tagulanda, den goegoegoe **Andries Makasamoe,** kapitein-lauwt **Andries Bastiaan Mapongea,** hoekum **Pieter Calampoty,** dito **Hendrik Handoheka,** dito **Paulus Sasengeen.** Van Manganito, den goegoegoe **Zacharias Lasoek** en den president van Nieuw Manganito **Salomon Mana.** Van Chandaar, den hoekum **Soeboe.** Van Taroena, den goegoegoe van Sawan, **Zacharias Pangadahan** en **Jacob Paparang,** van Calongan de goegoegoe **Hendrik Manumpiel** en **Manuel Macadompis,** den kapitein-lauwt **Cornelis Fatoey,** den hoekum **Jan Bolompanirie** en den dito **Franciscus Langadekan.**

MCXV. MOLUKKEN—SANGIREILANDEN.

26 Mei 1780. [727])

Een nieuw gekozen radja van Taruna (Sangir-eilanden) kwam naar Ternate om te worden beëdigd en om de oude contracten te bezweren.

Artikulen en voorwaarden, aangegaan, gerenoveerd en alsnu weder onveranderlijk vastgesteld tusschen den WelEdelen Heer Alexander Cornabé, provisioneel gezaghebber, nevens den raad der **Moluccos**, in naam en vanwegen Sijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Gestrengen, GrootAgtbaren, Wijdgebiedenden Heere Reinier de Klerk, Gouverneur-Generaal, nevens de WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlandsch-India, representerende de hoogste magt en autoriteit van de Vereenigde Oostindische Compagnie in deze gewesten ter eenre,

en den jongst geëligeerden koning van **Taroena**, Matanoesa Zacharias Dirk Rasaballa, nevens alle zyne presente rijksgrooten ter andere zyde.

Nademaal het bestier over het leenvorstendom van **Taroena**, mits het afsterven van het koningje Zacharias Paparang, aan den zoon van den in den jare 1756 overleden koning van dat rijkje, den prins Matanoesa Zacharias Dirk Rasaballa, ingevolge van het vastgestelde by gerenoveerd contract in dato 1760, [728]) wettig toekomt, en dus hetzelve aan hem, wijl er geene redenen tot het contrarie sijn deesen morgen in politieken rade is opgedragen, zoo belooft en zweert hy, koning, nevens al de tegenswoordige rijksgrooten, tot erkentenis van de magt en eygendom der Ed. Compagnie op deze landstreek, naar het voorbeeld syner voorouderen, de hieronder volgende articulen en voorwaarden, heyliglijk te zullen onderhouden en doen naarkomen.

1. Zie het contract d.d. 27 Juny 1757, welks inhoud gelijk is als die van deze overeenkomst [729])

Aldus gedaan, gecontracteerd, bezworen en geteekend in poli-

---

[727]) Uit het *Contractenboek* XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta.
[728]) Zie hiervóór no. MXXVIII.
[729]) Het contract van 1757, zie mede no. MIV.

tieke vergadering tot Ternate in 't kasteel Orange, den 26 Mei 1780. Was geteekend:

Alex. Cornabé, J. G. W. Heinrichs, A. A. Johnson, G. W. van Renesse, Hemmekam, Johs. Boot, H. A. de Chalmot.

Hierna volgen de handtekeningen van den koning en de rijksgrooten.

MCXVI. MOLUKKEN—TIDORE.

17 July 1780. [730])

In 1778 brak in de Molukken een reeds lang dreigende opstand uit, waarbij Ternate de Nederlandse zijde hield, doch Tidore en Batjan tegen de Compagnie in verzet kwamen. Ze werden daarbij gesteund door de beruchte Mindanaose zeeschuimers. De regering te Batavia zond er een troepenmacht heen, die de orde herstelde, beide sultans gevangen nam en na enige tijd naar de Kaap verbande. Voor Tidore wezen gouverneur en raad der Molukken ketjil Gaigira als provisioneel regent aan. Deze overleed echter reeds in April 1780, waarop nog in hetzelfde jaar de hoge regering een afstammeling van sultan Saif Oedin, voluit genaamd Said Oel Mahatoewan Amirol Arifin Moehamad Doeniel Mansoeri Badi-Oedin-sjah Ketjil Patra Alam, kortweg sultan Patra Alam genoemd, tot sultan benoemde. In het door hem bezworen contract wordt Tidore, evenals Ternate dit reeds van 1683 af was, een leenstaat van de Compagnie. Hier volgt het zeer lange en breedsprakige document.

> Acte van investiture, waarby de Generaale Nederlandsche Oostindische Compagnie, als eigenaar van het **Tidorsche rijk** en den ressorte van dien, hetzelve als een vry, onsplitsbaar en onerflijk leen ter regeering opdraagt aan den uitmuntenden heer Said Oel Mahatoewan Amirol Arifien Moehamad Djoeniel Mansoeri Badi-Oediensjah, Ketjil Patra Alam en hetzelve by Zyne Hoogheit in dier voegen met dankbaarheid wordt aanvaard.

Het is by een ieder, waar de Compagnie gezeten is, en voornamelijk by de vorsten en rijksgrooten der Moluccos bekend, hoe

730) Uit het *Contractenboek* X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta.

de Compagnie zig in haren handel en wandel omtrent hare bondgenooten altoos stipt gedraagd navolgens de geslotene contracten, waarvan de sedert byna een eeuw overledene koningen van Tidor ten overvloeden ondervinding hebben gehad. Waardoor het de landen van Hun Hoogheden [731]) altoos is wel gegaan, soolange de voorzeide vorsten mede van haren kant gehandelt hebben navolgens de contracten, met de Compagnie gesloten, en het voorzyde rijk van Tidor sedert Ao 1657, dat den koning Sayf Oedien het eerste mondeling contract by zyne aanstelling tot koning door hulp van de Compagnie met den heer gouverneur Simon Cos [732]) en vervolgens in Ao 1667 het eerste schriftelyke contract met den Edelen Heer Admiraal Cornelis Speelman gesloten heeft. [733]) Welke contracten ook naderhand, wanneer de kroon van Tidor door overlyden of afstant van de successive geregeert hebbende vorsten is overgegaan aan hunne successeuren, altoos sijn gerenoveert of vernieuwd, meestal in vrede en rust is bestierd en geregeerd geworden, invoege zulks almede by ondervinding is bekend geworden aan den tans alhier [734]) sijnde gewezene koning van Tidor, Padoeka Sri Mahatoewan sultan Mahomad Djoeniel Masoedie Djamal-Oedien-sjah, die door hulp en met toestemming van de Compagnie, als uit hoofde van het verbond van Ao 1667 en de successive renovatiën van dien, een lid zijnde der Tidoreesche regering, in den jare 1757 is aangesteld tot koning over het rijk en de landen van Tidor,en dus bovendien, soowel als alle de Tidoreese rijksgrooten, bewust is van de promptitude, waarmede de Compagnie de bepaalde jaarlijksche gelden voor de exterpatie der specery boomen fourneert, zelfs dikwils vóór de bestemde tijd en met eene ongehoudene [735]) augmentatie by deze en gene gelegenheid, uit diferentie voor de verzoeken van den vorst, en wel in tyden en gelegentheden, dat die seer gebrekkig en nalatig bevonden wierden in het werk der exterpatie.

Niet alleen dit, maar de Compagnie heeft steeds aan de verzoeken der vorsten, hoe ontydig en tegen de gebruyken aanloopende deselve nu en dan bevonden wierden, zooveel mogelijk gediffereerd, om klare blyken te geven van hare vriendschap en welmenentheid.

Soo ook heeft de Compagnie voor lange tyden hare contractpresenten, ontvangende seer geringe geschenken, merkelijk ver-

[731]) De vroegere koningen van Tidore.
[732]) *Corpus* II, blz. 102 en volgende.
[733]) *Corpus* II, blz. 348 e.v.
[734]) Op Batavia.
[735]) Onverplichte.

hoogt en verdubbelt, en daarby, schoon de verhooging uit complaisance en by temporeele en bysondere gevallen ingevoerd is, steeds gecontinueerd, niettegenstaande de ingratieuse behandeling van den koning regtmatige aanlyding ter intrekking en vermindering soude hebben gegeven; dan, waartoe de Compagnie nooit heeft willen overgaan, om aan den koning soo min mogelijk displaisir te doen.

By het ontstaan van verschillen tusschen de hoven van Tidor en Ternate, heeft de Compagnie ten allen tyde als een getrouw middelaar getragt deselve in der minne en in het vriendelyke te assopieren. En schoon hare pogingen nu en dan weinig gehonoreerd en gerespecteerd wierden, is de Compagnie desniettemin blyven volharden in het geven van heilzamen raad en vermaningen, om de vrede en eenigheid wederzijds te conserveren, waarvan het Tidorsche hoff meer dan eens blyken heeft gehad, voornamelijk in Ao 1728, toen de Pattaniërs, na eenige jaren van den koning van Tidor afgevallen en den koning van Ternate toegedaan te zijn geweest, door bemiddeling en hulp der Compagnie weder onder de gehoorzaamheit van Tidor zijn gebragt.[736])

En wanneer het is komen te gebeuren dat de Compagnie aan den koning heeft moeten voorhouden syne verpligting tot de onderhouding der contracten en dat wegens gebrekkig nakomen derzelve billyke klagten moesten worden gedaan, is daaromtrent alle vriendelijkheit en bescheidenheid in agt genomen, om alle aanleiding tot verkoeling en verbittering voor te komen, hoezeer men te meermalen heeft moeten ondervinden van hoe geringen invloed dezelve zijn geweest en hoe weinig reflectie op dezelve wierd geslagen.

Wanneer men daarentegen aan de andere kant eens in zelver voegen met de contracten en verbindtenisseen vergelijkt het gedrag, dat de koning, kroonprins en sommige rijksgrooten van Tidor sedert een geruime tijd ten opzigte van de Compagnie gehouden hebben, dan ontdekt men eerst te regt de klare blyken, dat, soo niet alle, ten minste de principaalste artikelen der geslotene verbonden zijn overtreden.

Het principaalste punt der extirpatie, op welker getrouwe volbrenging de betaling der recognitie alleen gegrond is, is steeds door alle wegen en middelen vertraagd, hetzy door het niet geven van noodige order, hetzy door mankement aan volkeren, hetzy door onbekwame hoofden, hetzy door het verzwygen of bedekt

---

[736]) *Corpus* V, blz. 32 e.v.

houden der plaatsen, waar de meeste specerijboomen gevonden wierden, hetzy door het brengen onzer manschappen op moeyelyke, veraf gelegene en met weinige boomen bezette plaatsen, waardoor men doorgaans weinig effect van die ondernemingen gehad heeft niettegenstaande het nooit gemankeerd heeft aan het geld, dat de Compagnie ingevolge de contracten moet betalen.

Alle successive klagten over verregaande rooveryen en moorderyen der onder den koning van Tidor gehoorende Papoese onderdanen en alle ernstige verzoeken tot wering derzelve, item vergoeding der geledene schade, zijn steeds in den wind geslagen en als onverschillige kleinigheden behandeld, zonder eenige reflectie op die klagten te slaan; ja, de rooveryen sijn, soo daartoe niet geanimeerd, ten minste geconniveerd geworden, waardoor dezelve ook sedert eenige jaren regulier 's jaars zijn ondernomen en met alle wreedheid volbragt. In zelver voegen zijn de Tidorsche onderdanen van 't eiland **Maba, Weda, Pattanie** en 't eiland **Gabe,** [737]) nimmer in hun sluykeryen van peper tegengegaan geworden, maar veeleer daarin ondersteund en gesterkt, door onthouding van een groot gedeelte der recognitiepenningen, die dezelve competeerde en door de Compagnie als een recompens voor het uitroeyen der specerijboomen aan de volkeren der drie eerstgemelde landen gegeven wierden, welke onthouding hun aangespoord hebben tot het zoeken van voordeelen op eene andere en ongepermitteerde wyze. Ja! dat in de Tidorsche districten aangehouden en schuil- en woonplaats verleend is aan smokkelaars en suspecte persoonen, sonder die aan te wysen of volgens de contracten over te leveren.

Gelijk al verders den koning, kroonprins en rijksgrooten, tot voltooying van hun kwalijk gezinde en ontrouwe desseynen, tot die uytersten zijn overgeslagen, om met de openbare vijanden der Compagnie, de Magindanaoers, [739]) te heulen, samen te spannen, brieven en geschenken te senden, onderstant te vragen en aan te bieden, waartoe den koning van **Batchan** behulpzaam soude wezen, ten einde gesamenderhand te ageren, wanneer de Magindanaoers mogten komen met een groote oorlogsmagt om Ternaten te bevegten. Ja, ware het mogelijk geweest, de samengevoegde magten van Magindanao, Tidor en Batchan, souden de Compagnie van Ternaten hebben doen vertrekken, dat koningrijk vernietigd of onder hun verdeeld, en dan souden in der tijd [738]) de ryken van Batchan en Tidor mede hebben moeten zwichten onder de meer-

[737]) Bedoeld is Gebe, een eiland ten oosten van Halmaheira. (Cs.)
[738]) De bewoners van Mindanao, beruchte zerovers.
[739]) Mettertijd.

dere magt van den koning van Magindanao. Dit soude geweest zijn het gevolg van het aanmoedigen en inroepen der Magindanaoers, onheilen, die den koning van Tidor, den kroonprins en sommige rijksgrooten op hun land gebragt souden hebben, indien den gouverneur, Mr. Jacob Roeland Thomaszen, dit niet voorzien en geoordeeld had, dat nu in volle kracht konde werkzaam sijn het geconditioneerde by het contract van Ao. 1667, tusschen den superintendant en admiraal, de Edele Heer Cornelis Speelman, en den koning van Tidor, Sayf-Oedien, die, benevens de rijksgrooten, hun selven, hare landen en onderdanen, hebben gesteld in handen en onder de bescherming van de Compagnie, als haren schuts- en beschermheer, soodanig, dat indien het te eeniger tijd kwame te gebeuren, dat eenige Europeesche of Inlandsche natiën, met of tegen hunnen dank begeerden of poogden possessie in eenige harer landen te nemen, de Compagnie, zonder de allerminste contradictie van iemand, het soude mogen verhinderen of voorkomen.

Alle welke handelingen onbetwistbaar aantoonen de kwade ontrouwe van den koning van Tidor, den kroonprins en sommige van zijn rijksgrooten tegen de Compagnie en een volkomen dessein van vyandelijkheden, teneinde, wanneer sy de gelegendheid daartoe bekwamen, [te rade] soude gevonden hebben met alle magt en met behulp van hunne Magindanaosche en Batchiansche bondgenooten, de Compagnie aan te vallen en voor al de bewesene hulp en trouwe vriendschap gedurende byna 125 jaren te betalen met verraad en vyandschap, schoon de Compagnie tot het plegen van diergelyke handelingen nimmer heeft gelegenheid of reden gegeven, maar hare pogingen altoos gestrekt hebben om de vorsten te believen, alle beleefdheden en vriendschappen te bewyzen, boven en meer als de contracten vorderden, ten einde altoos by zig zelve gerust te kunnen zijn dat, by onverhoopte opkoming van geschillen, geen oorzaak daartoe in het gedrag der Compagnie te vinden soude sijn.

Dit gedrag en handelwyze van den koning van Tidor, den kroonprins en sommige zyner rijksgrooten, welke niet dan de droevigste en ongelukkigste gevolgen voorspelden, indien men met stil te zitten en die alle aan te zien, sonder daartegen te handelen, deselve maar had laten voortgaan tot alles in behoorlyke order [740]) door hun soude sijn gebragt, heeft de Compagnie wel, genoodzaakt, moeten sorgen voor haar eygen veiligheid en welsijn, en dus uit hoofde van het bepaalde by voormeld contract van Ao. 1667, ge

[740]) Disorder?

bruik te maken van de magt en de middelen, welke sy aan handen hadde om dit gevreesde en al meer en meer naby komende oorlogsvuur in den beginne te smooren en de vrede en eensgesintheid onder de volkeren der Molukkos als van ouds weder te doen stand houden.

Het was nu reeds gebleken, door verscheyde getuygenissen, (en een brief, door wel 159 Tidorsche rijksgrooten en mindere hoofden aan den Gouverneur-Generaal en de Raden van India geschreven, heeft sulks bevestigd), hoe dat het hof van Tidor, in allen opzigte tegen de Compagnie vyandelyk handelde, egter nog maar in het geheim, en sonder daar publiek mede voor den dag te komen, waartoe de tijd nog niet gekomen was. Dit moest de Compagnie, wilde sy haar eygen welsijn behartigen, beletten in allen deelen en den vyandigen koning, zijn zoon, den kroonprins, en eenige andere voorname rijksgrooten, als de bewerkers van al die onheilen, daarin voorkomen, gelijk ook geschied is door hun te arresteeren en naar Batavia te zenden, als vervallen zijnde van al het regt, dat sy uyt hoofde van de geslotene contracten, bevorens souden hebben kunnen pretenderen op de bescherming, die de Compagnie by het contract van den jare 1667 aan den koning Sayf Oedien heeft toegezegd, door de verbreking van die en alle andere contracten, in voegen men den koning van Tidor, sijn soon, den kroonprins, en eenige andere rijksgrooten, niet meer als vrienden, maar als vyanden heeft moeten aanzien en ze als dusdanig behandelen.

Waarom den Gouverneur-Generaal en de Raden van India, na al het voorgevallene, dat tot dus verre is aangehaald en dat nog maar een gedeelte is van hetgeen ten bewyse der verraderlyke gedoentens der Tidoreezen soude kunnen worden bygebragt, genoegsaam regt en magt hebben, om hunne vyanden, den koning van Tidor Padoeka Sri Mahatuan Sultan Mahomet Djoeniel Masoedie Djamal-Oedien-sjah, en sijn zoon, den bevorens door de Compagnie erkenden kroonprins, te verklaren, gelijk den Gouverneur-Generaal en de Raden van India sijn doende by desen, als vervallen van alle regt en eigendom op de landen en volkeren, sonder daarop ooit eenig regt of pretensie meer te hebben, maar door hun gepleegde vyandelijkheden en de billyke reden, die sy aan de Compagnie gegeven hebben tot het nemen van regtmatige represaille, geworden zijnde, de Compagnie in alle syne deelen en betrekkingen, waarop niemand anders eenige pretentie hoegenaamd kan of mag hebben, ongerekend nog dat den voormelden koning Djamal Oedien en sijn soon, den kroonprins, sijn te rade

geworden de gansche souvereiniteit van 't koningrijk Tidor en daaronder gehoorende landen, schoon de opperheerschappy en eigendom bereids in handen van de Compagnie was gevallen, als ten overvloede solemneel en by eene publieke akte in dato 9 May 1769 aan de Compagnie op te dragen,[741]) ten einde den Gouverneur-Generaal en de Raaden van India, Tidor en de daaronder gehoorende landen, voortaan als eigen considererende, omtrent de regeering van dien zoodanige nadere order in der tijd mogten gelieven te stellen, als deselve soude dienstig oordeelen om de rust en vrede volkomen en bestendig te maken En gevolgelijk souden de Gouverneur-Generaal en de Raaden van Indiën, soo wel uyt hoofde der eygendom by overwinst,[742]) als uit hoofde der eigendom van afstand, de beheering en bestiering van het rijk van Tidor en daaronder gehoorende landen, konnen opdragen aan diegeene, welke sy goedvonden daarmede te begiftigen

Dan, daar het altoos de gewoonte van de Compagnie is geweest en hy er zig nimmer kwalijk by bevonden heeft van hunne alliantiën en verbonden met de successieve vorsten der Moluccos gesloten, in al sijn deelen na te komen en te doen nakomen, sooals de plicht van getrouwe bondgenooten medebrengt en betaamd, en de Gouverneur-Generaal en de Raaden van India nog indachtig zijn hoeseer de vriendschap en welmenendheid heeft plaats gehad tusschen hunne voorvaderen en den seer beroemden koning van Tidor, Sayf Oedin, soo hebben den Gouverneur Generaal en de Raaden van India, ook uyt aanmerking van die oude vriendschap en welmeenendheid geoordeeld, daar nooit gepaster aan te hebben kunnen beantwoorden dan nu, daar den Gouverneur-Generaal en de Raaden van India, overdenkende de oude glorieuse naam der Tidoreesen en waarmede de Compagnie nu al een reeks van jaren sedert Ao 1657 in continuelen bondgenootschap als goede vrienden heeft geverseerd en in den jare 1667 dezelve volgens het gemaakte verbond met den superintendent en admiraal over de Oostersche provintiën, den Edelen Heer Cornelis Speelman, onder hare bescherming aangenomen heeft, opdat het haar altoos soude welgaan, ook niet hebben of willen kunnen goedvinden het koninglijk caracter van Tidor te mortifieeren en te niet doen, maar liever willen toonen dat hare liefde en genegenheid tot de Tidorse vorsten en geslachten, alsmede tot haren welstand, niettegenstaande al het voorseide gepasseerde en wat dies meer zy, nog groot

---

[741]) Hier is een deel van de zin in de pen gebleven. De „publieke acte" van Mei 1769 vindt men hiervóór, no. MLXI.

[742]) Overwinning.

genoeg is, om deselve niet verloren te laten gaan, mitsgaders ook uyt ware zucht tot het welsijn van het rijk van Tidor en daaronder gehoorende landen, goedgevonden hebben dat rijk in sijn volle magt byeen te houden, en hetselve door een der wettige nakomelingen van den voormelden braven koning Sayf Oedien te doen regeeren en bestieren, onder den titel, rang en waardigheid van koning, soodanig als sulx gevoerd is door den tans alhier op Batavia zijnde koning Djamal Oedien, dog als een leengoed van de Compagnie en dus, schoon wel na de oude Tidorsche wyze, egter onder de hoogere magt en opzigt van de Compagnie. En tot welke waardigheid van koning, over het rijk van Tidor en daaronder gehoorende landen van **Maba, Weda, Pattanie,** 't eiland **Gebe,** de eilanden der **Papoën,** als **Sallawatty, Misoul, Waygama** en **Waygeeuw,** mitsgaders alle de negoryen, op de vaste wal van de Papoën gelegen, de eilanden **Boo** en **Papa,** 't eyland **Poeloe Pisang,** 't eiland **Maitara** (of **Noorwegen**), en wat verder onder het rijk van Tidor mogte behooren, den Gouverneur-Generaal en de Raaden van India uyt een vryen en onbedwongen keuze hebben benoemd en aangesteld, gelijk zy by deesen benoemen en aanstellen den prins Patra Alam, onder den door Sijn Hoogheit verkorene naam van Padoeka Sri Mahatuan Sultan Amirie Mohamad Doeniel Mansoerie Badie-Oedien-sjah Kitjiel Patra Alam, en onder de volgende conditiën en bepalingen, die door Sijn Hoogheid, de prinsen en rijksgrooten, plegtig erkend, ten vollen toegestaan, met welmenentheid des herten beloofd en heiliglijk moeten worden nagekomen, waartoe Sijn Hoogheid en al de princen en rijksgrooten, als leenmannen, den eed van getrouwigheid en onderdanigheid zullen afleggen en daaronder begrypen hun beloften, om deze punten en artikelen getrouwelijk en onveranderlijk te zullen nakomen en agtervolgen, mitsgaders dien eed, als het mogte gerequireerd worden, jaarlijks vernieuwen.

1 Verklaren wy, koning, princen en rijksgrooten, op nieuw, gelijk wy bereids in een brief aan Zijn HoogEdelheid, den Gouverneur-Generaal en de Edele Heeren Raden van India, geschreven hebben, dat het gedrag van den laatsten koning Djamal-Oedien, welke sig tans op Batavia bevindt, soo verraderlijk vyandig omtrent de Compagnie is geweest en soo nadeelig voor het rijk en de landen van Tidor, dat, indien de gouverneur, Mr. Jacob Roeland Thomassen, daarin niet in tijds had voorzien, het oorlogsvuur in volle kracht soude uitgebarsten en de landen van Tidor ten eenemale geruineerd geworden souden sijn En door welk vyandelijk

gedoente den koning Djamal-Oedien, benevens den kroonprins en eenige rijksgrooten, hunnen val bewerkt en regtvaardige oorzaak gegeven hebben dat de Compagnie, vyandschap met vyandschap vergeldende, sig van den koning en kroonprins benevens van eenige rijksgrooten meester gemaakt en dus alle regt gekregen en gehad had, om over die, midden in het plegen van vijandelijkheden gearresteerde personen en derzelver ryken en landen te disponeren na goedvinden en welgevallen; al waaromme wy by deesen de Edele Nederlandsche Oostindische Compagnie erkennen voor een wettig heer van 't rijk van Tidor en alle daaronder gehoorende landen, welke wy by deese alle trouw en gehoorsaamheid belooven en sweeren, onder renuntiatie van alle regt en eygendom, die wy te samen of een ieder onser souden vermeenen op dat rijk, land of volk te hebben, voor ons en voor alle onse nakomelingen, ten eeuwigen dage, als belydende volkomen dat 's Compagnies, door de gepleegde vyandelijkheden van den koning Djamal-Oedien en zyne en des kroonprins vrijwillige ten overvloede gedane afstand, verkregen regt op het rijk van Tidor en daaronder gehoorende landen, door niemand kan worden tegengesproken of betwist, maar door ons allen wordt erkend.

2. Bekennen wy, dat het in de volle magt van de Compagnie staat, om ons te onthouden de recognitiepenningen, welke, volgens de contracten, in vergoeding van de uitroeying der specerybooomen aan den koning en de rijksgrooten, gelijk ook aan de hoofden van Maba, Weda, Pattanie, prompt op hunnen tijd, ja, wanneer daartoe verzoek gedaan wierd, wel vóór de verschenen tijd wierden afgedaan, wijl de Compagnie als heer en eygenaar van 't rijk van Tidor en de daaronder gehoorende landen, soodanige beschikkingen kan en mag maken, als sal gelieven goed te vinden, en welke wy als getrouwe leenmannen, van de Compagnie, in allen deele zullen nakomen, naar de verpligting die op ons legt.

3. Daar het rijk van Tidor nu niet meer in bondgenootschap, maar in onderdanigheid met betrekking tot de Nederlandsche Compagnie staat, so vervallen ook van selve alle contracten, door de vorige koningen met de Compagnie voor eeuwigdurend aangegaan, gesloten en besworen, in soo verre by gedachte contracten dese en gene articulen en conditiën, hetsy uitdrukkelijk, hetsy stilzwygend aangehaald of ingevloeid mogten bevonden worden, dan wel daaruit te elucideren mogten zijn, tegenstrydig of verschillende met den inhoud van het presente contract mogten zijn; en dus belyden wy, koning en rijksgrooten, by deesen uitdrukkelijk

en op het allerplegtigste, nimmer uit deselve iets ten onsen voordeele te kunnen of te sullen pretenderen, maar renuntiëren daarvan by deesen op het kragtigste.

4. Wanneer Sijn Hoogheid door den gouverneur en raad van 't casteel Oranje, dan wel door derzelver gecommitteerdens, na de omstandigheden zulks komen te vereisschen, als koning word voorgesteld en uitgeroepen en in de regeering komt te treeden, sal Sijn Hoogheid tot nakoming van al hetgeene hiervoren en vervolgens in deze zal vermeld zijn, alvorens afleggen zoodanigen leeneed, als in het slot dezes sal geschreven staan. Waarna de Tidoreese princen en rijksgrooten, de hoofden van Maba, Weda, Pattanie en 't eiland Gebe, de hoofdkoningen der Papoese landen (soo deselve na Tidor vroeg genoeg kunnen worden opontboden), en andere bevelhebberen, welke by deze plegtigheid vereischt worden, aan de Compagnie en aan den koning de eed van getrouwigheit en onderdanigheit, gelijk het alle goede onderdanen betaamt, moeten afleggen, en deselve, soowel als Syne Hoogheid, jaarlijks renoveren, indien zulks door den Gouverneur-Generaal en de Raden van India, wordt gerequireerd.

5. Deese regering sal sich uitstrekken over alle landen en eilanden, waarover den geweesen koning Djamal-Oedien, magt en gezag gehad heeft en dus ook bepaald blyven, in soo verre als den Gouverneur-Generaal en de Raaden van India in der tijd [743]) mogte goedvinden daaromtrent, tot betere bewaring van de rust en vrede in de Moluccos, eenige geringe schikkingen en veranderingen te maken, waardoor de Ternatanen en Tidoreesen onderdanen minder gelegenheid zouden hebben om met malkander in twist en oneenigheden te geraken, hetgeen dikmaal groote en seer schadelyke gevolgen heeft, waarvan vele exempelen in de Moluccos te vinden zijn.

6. Den koning en rijksgrooten behouden de vrye exercitie van justitie, soo in het civiel als crimineel, over hunne gemeene onderdanen, gelijk als van ouds en na 's lands wyze. Maar wanneer iemand van de rijksgrooten en subalterne landsregenten eenige crimineele misdaden kwamen te bedryven, sal daarover geene straffe mogen geoefend worden, als met voorkennis en goedvinden van den gouverneur of wie vanwegen de Compagnie op Ternaten het gezag heeft, die het ook vry sal staan gecommitteerdens in de Tidorsche raad te senden, of selfs daarin te compareren, in welke

[743]) Versta: mettertijd.

en andere gevallen, soo den gouverneur het noodig oordeelt, den koning en zijn raad binnen het casteel Orange op Ternate te beroepen, sy aldaar ook sullen verschynen, om over sulke saken of andere belangen als rijks en der Compagnie te handelen.

En insgelijks ook over civiele questiën, die tusschen de rijksgrooten over middelen van importantie, 't sy vaste, erfelijke landsgoederen ofte andere mogten komen te rysen, sonder dat den koning en nog minder iemand van de rijksgrooten voortaan vermogen sal een of eenige van de onderdanen op eigen autoriteit om het leven te brengen, ten ware alleen den koning, en ook niemand anders, het dede aan een publiek misdadiger, die de dood verdiend hadde en welkers straffe geen uitstel konde lyden en anders niet.

7. Wanneer eenige van 's Compagnies scheepen, barken, chialoepen, pantjallangs, chiampangs of mindere vaartuigen, van wat soort het ook wezen moge, tegen de stranden der Moluksche eilanden, dan wel in zee of waar het soude kunnen zijn, kwamen schade of zelfs schipbreuk te lyden en te verongelukken, dan zullen alle de Tidoreese volkeren en onderdanen gehouden en verbonden wezen alle mogelyke hulpe tot het bergen van menschen en goederen by te brengen en insgelijks alle dienaren, burgers of onderdanen van de Compagnie, die (wegens) in nood bevonden worden, met al haar vermogen daaruit trachten te redden, sonder om eenige reden of oorzake hierin gebrekkelijk te zullen handelen.

8. Alle de specerybоomen, hetzy nagelen- of notenboomen, die in de landen, onder het gebied van den koning van Tidor gehoorende, gevonden worden of te vinden sijn, hetsy oude, jonge of uytschietende spruitjes, sonder onderscheid, sullen afgekapt, uitgerukt en ten eenenmaal vernietigd worden, opdat ze niet weder voorkomen of opschieten. Waartoe de jaarlijksche extirpatiën op bevel van den gouverneur sullen worden gedaan en daartoe, wanneer sulks van synentwegen wordt aangekondigd, de noodige toebereidselen worden gemaakt, om spoedig vaardig te zijn en het werk met alle accuratesse en naarstigheid aangevangen, voort gezet en voleindigd worde, waartoe den koning en rijksgrooten de daartoe benoodigde volkeren zullen doen geleiden door kundige en getrouwe hoofden, die zonder agterhouding kennis geven van de plaatsen, waar de meeste specerybоomen te vinden zijn en de bekwaamste wegen derwaarts aanwysen, om sooveel te spoediger het werk aan te vangen en te voleynden, terwijl Zijn Hoogheid en rijksgrooten verder belooven strikte order te zullen stellen, dat er geene plaatsen, waar de specerybоomen te vinden zijn, sullen

worden verswegen, op exemplaire straffe van lijf en goed na bevinding van zaken, al ware het zelfs dat deze plaatsen gelegen waren in een ander district als dat hetgeen onder Tidor behoorende is.

Gelijk den koning en de rijksgrooten ook alle moeyten sullen doen, om diegenen der Tidoreese onderdanen, die zig mochten verstouten eenige insameling van speceryen te doen, waarmede vervolgens sluikhandel gedreven soude kunnen worden, dan wel die van andere in te koopen of op hoedanige wyze sy sig ook in eene negotie van dezen aard, hetsy als insamelaars, eigenaars, participanten of helpers, komen te gedragen, te laten opvatten om tot voorbeeld van anderen gestraft te worden.

9. De koning en rijksgrooten sullen de vrienden en bondgenooten van de Compagnie erkennen voor en behandelen als de hare en deselve, als het vereischt wordt, alle hulp toebrengen.

Desgelijks sullen den koning en rijksgrooten de vyanden van de Compagnie voor hare vyanden erkennen en behandelen en hetsy gezamenlijk met de Compagnie, hetsy alleen, deselve alle schade toebrengen sonder onderscheid wie of waar het wesen mogte en in sodanige opsigte als de gouverneur sal komen te ordonneren.

10. Mede sullen de koning en rijksgrooten niet mogen ontvangen eenige gezanten, boden, boodschappen of brieven, hetsy van waar, binnen of buiten de Moluccos, of uit welke plaats der wereld, van Europeese of Inlandsche vorsten of mogendheden, die mogten aankomen of aangebragt worden, maar deselve sullen aanstonds aan den gouverneur of wie by zijn absentie het gebied voert, moeten worden overgeleverd, opdat alsoo alle agterdogt weggenomen en geen oorzaak tot misverstand gegeven worden. Gelijk mede geen vreemdelingen, hetsy Europesche of Inlanders, met haar personen of goederen, veel minder met hare schepen en volkeren, toegang in de landen en zeeën der Moluccos zal mogen verleend worden, maar by verschyning hetselve aanstonds sonder eenige uitstel aan den gouverneur, of wie het gezag voert, bekend maken, al ware het ook op de landen en onder het gebied van den koning van Ternaten en Batchean of iemand anders, terwijl sy teffens sullen gehouden wesen op de order van den gouverneur of die in zijn plaats het gebied voert, dezelve van daar te helpen vertrekken ofte verdryven.

11. Den koning en rijksgrooten sullen niet vermogen ergens

eenige besendingen te doen of te laten doen, hetsy aan vrienden of vyanden, aan wien het ook wesen mag, als met licentie van den gouverneur.

12. Den koning en rijksgrooten sullen ook gehouden sijn om degenen, die den thans alhier[744]) zijnden koning Djamal Oedien hebben aangespoord tot de onderhandeling met de Magindanaoers en het inroepen derzelve, item van de Spanjaarden of Engelschen, dan wel tot het overbrengen van goederen, brieven of boodschappen aan dezelve of van haar terug, aan de Compagnie over te leveren om na verdiensten gestraft dan wel gepardonneert te worden, als sy goede redenen geven die tot verschooning van hun gedrag kunnen worden aangenomen, om dus het land van de kwalijk gesinde volkeren te suyveren en de goede niet onder een verdachte naam te laten, maar met alle gerustheid hun gepermitteerde bezigheid te kunnen aanvangen.

13. Den koning en rijksgrooten sullen niet vermogen ergens eenige sterktens te bouwen, sonder toestemming van den gouverneur of die het gezag voert en welke sulks eenelijk mag permitteeren, wanneer de nood het ten allersterksten vordert, in ver afgelegene plaatsen. En zoo den Gouverneur-Generaal en de Raaden van India, hieromtrent hare goedkeuring mogten wygeren, sullen de sterkten ook aanstonds weder geslecht worden

14. Dog het sal daarentegen aan de Compagnie vrystaan om allerwegen, waar het haar ook mogte goeddunken, vastigheden te extrueren van soodanige groote, sterkte en omslag, als den Gouverneur-Generaal en Raden van India, zullen komen goed te vinden, behoudende de Compagnie teffens de vryheid om soodanige forten en sterkten als er nu sijn en onnoodig geoordeelt mogten worden, te demoliëeren, waartoe de koning en rijksgrooten, soo wel wat het bouwen of afbreken betreft, in de landen, onder het bestuur van den koning gelegen, de noodige hulp van manschappen en bouwmaterialen zal moeten fourneren.

15. Den koning en rijksgrooten zullen geene uitrustingen mogen doen van chialoepen, korra-korras of andere vaartuigen tot expeditiën, als met toestemming van den gouverneur of die zynentwegen het gesag voert, 't sy waarheen het ook zoude mogen wesen, en inzonderheid niet buiten het gebied van Tidor. En welke afzending des noods ook geweigerd zal kunnen worden, na het belang

---

[744]) Op Batavia.

en de omstandigheden van zaken, tyden en landen het sal vorderen.

16. Den koning en de rijksgrooten belooven mits dezen in qualiteit van leenmannen, aan de Compagnie in qualiteit als haren leen- en beschermheer, jaarlijks aan den Gouverneur-Generaal en de Raden van India, tot een bewijs van hare getrouwigheit en gehoorzaamheid, als een homage nevens hare brieven te zullen zenden 2 slaven, 2 slavinnen, 10 kakatoeën, 10 loeris met roode hoofden, sonder dat de Compagnie iets meer begeert, als het in de brieven van den koning en rijksgrooten soodanig beschreven sal worden en dat deze lijfeygenen en vogels ter oversending na herwaarts sullen worden overgegeven aan den gouverneur of die het gezag voert op Ternate.

17. Alle volkeren, die zich op Tidor dan wel op of in de onder het rijk van Tidor behoorende landen mogten bevinden, hetsy Europeesen of Inlanders, gelijk Chineesen, Ternatanen, Batchianders, Javanen, Macassaren, Boegineesen, Mandareesen, Cerammers, Amboinezen, Bandanezen, die van de kust van Celebes, Borneo, of welke natiën het ook mogte zijn, de natureele inwoners des lands eenelijk uitgezondert, zullen direct sorteren onder den gouverneur en raad, of wel die hunnentwegen op Tidor by den koning laten resideren, soo sy aan denzelven hiertoe qualificatie geven en waarmede dus den koning en rijksgrooten niets te doen of te verrigten heeft, sullende dezelve byaldien sy sonder Compagnies pas op de landen, onder Tidor gehoorende, mogten aan komen, direct aangehouden, daarvan kennis gegeven aan den gouverneur of die 's Compagnies wegen het gezag voert, en derzelver order prompt nagekomen worden.

En byaldien het mogte gebeuren dat onder de Chinezen gevonden wierden, welke tot de leer van Mohamet kwamen over te gaan, zullen deze desniettemin blyven sorteren direct onder de Compagnie invoegen als even voormeld; maar wanneer sy hunne by Tidoreesche verwekte kinderen in het Mahometaanse opvoeden, dan zullen die komen onder het rijk van Tidor en na de wetten van het rijk gehandelt worden.

De tractaten door de vorige koningen van Tidor met de koningen van Ternate en Batchian gemaakt, wegens de ongeregeldheden, die door wederzijdsche onderdanen mogten ondernomen worden en hetgeen een ieder der wederzijdsche koningen by zoodanige voorvallen verpligt is te observeren, sullen door den nu aangesteld wordende koning en de rijksgrooten stiptelijk nage-

komen en dus ook overgeleverd worden de Ternaatsche Alfoeren, die zig van hunnen wettigen heer afgezondert en onder het Tidoreese gebied gesteld hebben, terwijl den koning en rijksgrooten wyders nog belooven met de koningen van Ternate en Batchian in alle welmenendheid en vriendschap te zullen leven.

19. Van alle juwelen, goud- en zilverwerken, die tot de kroon van Tidor gehooren, sal door den koning en rijksgrooten een accurate lijst gemaakt worden, waarvan copia aan den gouverneur zal moeten overgegeven worden, om by overlyden van Z.H. aan deszelfs successeur te worden overhandigd, conform die lijst, ten einde de pracht van het Tidorsche hoff nimmer kome te verminderen

20. Den koning en rijksgrooten sullen sig in geenen deele onderstaan eenige Compagnies dienaren, 't sy Europeese of Inlandse, dan wel vrye burgers, Mardykers, slaven of andere, welke om gepleegde misdaden en daarvoor te verwagtene straf, dan wel om eenige andere redenen na Tidore of de daaronder gehoorende landen zig komen te begeven, sonder toestemming van hun, die sy deswegens verpligt sijn verzoek te doen, aan te houden, veel min te verbergen, maar op de eerste opeisching behoorlijk doen overgeven, waarvoor, indien het slaven zijn, de gewoonlyke som zal moeten worden betaald.

21. Ook en sullen sy diegeenen der Christen onderdanen van de Compagnie, welke mogten overkomen om in de leer van Mohamet onderwezen en vervolgens in dat geloof aangenomen te worden, niet mogen admitteeren, herbergen of verbergen, maar hun aanstonds moeten overleveren op poene van sware straffe, zoo eenige van de Tidoreese onderdanen hiertegen komen te handelen

22. By aldien 's konings onderdanen der Papoese eilanden, continueren in het rooven en moorden op Ceram, item de Ambonsche en Bandasche eilanden, dan wel werwaarts sy ten desen einde gewoon zijn zig te begeven of op nieuw mogten begeven, zal den koning en gezamenlyke rijksgrooten zig ernstig en krachtdadig daartegen verzetten en soodanige middelen te werk stellen, welke voor het vervolg diergelyke gruwelen zullen doen voorkomen, 't sy met overlevering van de hoofden en aanvoerders dier boosdoenderen, om door de Compagnie na bevinding van saken gestraft te worden, dan wel andere middelen te werk stellen, als de tijd en omstandigheden van zaken zullen vereischen.

Hetgeen mede plaats zal hebben omtrent de volkeren van

Maba, Weda en Patani, item 't eiland Gebe, dan wel alle andere Tidoreese onderdanen, welke tegen dit artikel, by hun alle ten volle bekend, komen te misdoen.

23. Wyders sullen geen koningen over de eilanden der Papoeën, dan wel, senghadjies of quimelaha's over de landen van Maba, Weda en Patani, item 't eiland Gebe, worden aangesteld, dan met volle approbatie en toestemming van den gouverneur of die van synentwege het gezag voert, en welke, wanneer zy by hunne aanstelling op Tidor komen, mede na Ternaten sullen moeten over steeken, om hunne trouw aan de Compagnie en gehoorsaamheid aan derselver bevelen by den gouverneur of die het gesag voert by desselfs absentie, te betuigen en te besweeren.

24. Laatstelijk belooven den koning en rijksgrooten nog in dezen, dat sy buyten al het vorenstaande nog sullen nakomen en doen nakomen soodanige billyke of wenselyke orders, als den gouverneur of die 's Compagnies wegen op Ternate het gezag voert, zal aankondigen, hetzy hy zulx doet op speciaal bevel van den Gouverneur Generaal en de Raden van India, dan wel uit hoofde de tijd en omstandigheden van saken zouden kunnen vereischen dat hetgeen voormelde gouverneur soo voor het belang van de Compagnie of het gansche rijk van Tidor, dan wel de geheele Moluccos, noodig oordeelde, met spoed moet worden uitgevoerd en de noodzakelijkheid niet toelaat deswegens eerst ordres van den Gouverneur-Generaal en de Raden van India te vragen en af te wagten.

25. De jaarlijkse gewone afbetaalde recognitie-penningen, by aankomst van het schip van Batavia, zullen, als voorheen, door de Compagnie aan den koning en de rijksgrooten worden afbetaald, hoe zeer het regt van eigendom over het rijk en de landen van Tidor, zooals by artikel 2 is vermeld, ook soude kunnen toelaten dat de Compagnie de uitroeying der specerybomen vorderde als eene belooning voor de ongestoorde inwoning en de bescherming, die de Compagnie aan deze inwoners van hun land en besittingen verleend. En dus beloofd de Compagnie van jaarlijks op de gestipuleerde tijd te sullen laten afgeven

Rsd. 2800 aan den koning en rijksgrooten van Tidor
Rsd. 362½ aan de overigheid van Maba
Rsd. 387½ aan de overigheid van Weda
Rsd. 237½ aan de overigheid van Pattany,

mits de senghadjies van de drie laatstgemelde districten of drie

der voornaamste quimelaha's, met een lastbrief, dat geld in 't casteel Orange op Ternate in persoon komen ontvangen, na 't 13 articul van het op den 10 December 1734 gesloten contract, opdat een ieder krijgt hetgeen hem van de Compagnie waarlijk wordt toegelegt en sy daardoor des te meer aangemoedigd worden om de Compagnie aan te kleven en getrouw te dienen. Dog wanneer bevonden wordt dat onder het uitroeyen der specerybooomen eenige nalatigheid of ontrouw komt plaats te vinden, sal het aan den Gouverneur-Generaal en de Raden van India staan om hierin zulke verminderingen of intrekking der gansche somme, dan wel andere strafoefeningen te bepalen en plaats te doen hebben, als den aard der saaken en omstandigheden zullen vereischen.

26. Wyders belooft den Gouverneur-Generaal en de Raden van India aan den koning en rijksgrooten, van by alle gelegenheden en in allen deelen, het rijk en de landen van Tidor te sullen nemen in de bescherming der Compagnie; en in kas van noodzakelijkheid door buiten- of binnenlandsche oorlogen of onlusten, sal de Compagnie den sultan assistentie bewysen, zoo verre als zulks haar eigen omstandigheden permitteeren.

27. Om het rijk van Tidor by aanvaarding van het koningklijk gezag niet belast te laten met de schulden, die den gewezen koning Djamal Oedien by de Compagnie gemaakt heeft, zoo verklaren den Gouverneur-Generaal en de Raden van Indië by dezen, dat sy van den nu aangesteld wordende koning of zijne successeuren niet sullen pretenderen eenige vergoedingen wegens de door den gewezen koning Djamal Oedien voormeld, debet sijnde somme aan de Compagnie, ten bedragen van 5688 : 17 : 8 rds. maar den koning en het rijk uit eene ongehoudene [745]) liberaliteit en suyver welmenentheid daarvan releveren en kwijtschelding vergunnen.

28. En alhoewel den Gouverneur-Generaal en de Raden van Indië onveranderlijk van voornemen sijn het huis van een vriend hunner voorvaderen, den overleden grooten koning Sayf Oedien in waarden en de regeering over Tidor in koninglijk geslacht en nakomelingen te houden, zoo verklaren den Gouverneur-Generaal en de Raden van India nogtans daaraan niet verbonden te willen wesen, als voor soo verre zy haar genoegen in een van dies nasaten, 't sy de soonen van de nieuw aangesteld wordende koning, soo Sijn Hoogheit by overlyden eenige heeft, hetsy desselfs broeders of neven komen te vinden en dus uit een vrye keuze zullen komen

[745]) Onverplichte.

aan te stellen, waarin de dan present sijnde princen en rijksgrooten genoegen zullen moeten nemen en zoodanige door de Compagnie verkoorene vorst erkennen en respecteren voor hun wettige koning, mitsgaders alle onderdanigheid en gehoorsaamheid bewyzen.

29. Eindelijk zal den sultan het voorzeide leenroerig rijk van Tidor en den aankleve van dien, op een expres ten dien einde beschreven rijksdag plegtig aanvaarden en zig, zoowel als de princen van den bloede en andere rijksgrooten met eede verbinden alle deze bepalingen en voorwaarden heiliglijk te zullen nakomen en de Hoogmogende Heeren Staten-Generaal der vereenigde Nederlanden, Zyne Doorlugtigste Hoogheid den Heere Prince van Oranje en Nassau, Erfstadhouder, Kapitein en Admiraal-Generaal der Vereenigde Nederlanden etc. etc. etc., de Nederlandsche Oostindische Compagnie en den Heere Gouverneur-Generaal nevens de Heeren Raden van India als de Nederlandsche souverein en Compagnie in deze gewesten representerende, als haren leen- en beschutsheer openlijk te erkennen en hulde te doen mitsgaders trouwe en gehoorzaamheid te bewyzen, terwijl by manquement van dien het leen met dies ap- en dependentiën immediaat en van dat oogenblik af aan vervalt en wederkeert aan den leenheer of de Nederlandsche Compagnie, gelijk zulks omtrent alle leengoederen van natuur als deze plaats heeft. Maar by het nakomen dezer voorwaarden sal den throon blyven behouden, gelijk ook de tegenwoordige ministers van het rijk, sulks doende, in hunne ampten zullen continueren soolang het de E. Compagnie en den sultan ten beste van het rijk zullen dienstig oordeelen.

Tot naarkoming van hetwelk den koning sonder tegensin en met eigen begeeren en toestemming solemnieel moet afleggen den volgenden eed:

> Ik beloof en sweer, dat ik de Hoogmogende Heeren Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, Zyne Doorlugtigste Hoogheid, den Heere Prince van Orange en Nassauw, erfstadhouder, Kapitein- en Admiraal-Generaal der Vereenigde Nederlanden etc. etc. etc., de Generaale Nederlandsche Oostindische Compagnie en den Heere Gouverneur-Generaal nevens de Heeren Raaden van India, als de Nederlandsche Compagnie en souverein in deze gewesten representerende, getrouw, onderdanig en gehoorsaam sal wesen, het rijk van Tidor en hetgeen daaronder sorteert, hetwelk my nu

als leenman wordt geschonken en door my als soodanig aangenomen, met alle iever, oplettendheid en getrouwheid voor en vanwegen de Nederlandsche Oostindische Compagnie te zullen regeren, na de wetten van het voormelde rijk en de bepalingen, die hier voorwaarts gemaakt zijn.

Dat ik alles zal aanwenden wat tot nut en voordeel van gemeld rijk, dat aan myne regering en sorge wordt toevertrouwd, kan uitgedacht en uitgevoerd worden.

Dat ik nooit iets met raad of daad zal doen, hetgeen de Compagnie, derzelver dienaren, burgers, ingezetenen of onderdanen, hetzy in de landen of zeeën, die thans door my ter leen worden aanvaard, of waar het soude mogen zijn, eenige hinder ofte schade kan toebrengen of te gedoogen dat zulks door iemand, hy zy wie hy zy, worde toegebragt, maar ingevallen iets diergelijks my ter ooren mogt komen, sal ik hetselve met al mijn vermogen afweeren en daarvan kennisse geven of doen geven aan den gouverneur of die het gebied voert tot Ternaten, dan wel aan de eerste Compagniespost, die hulp kan toebrengen.

Dat ik wyders in zulke en andere gelegentheden, ten besten zal raden en met alle myne kragten bystaan en voorts my en alle de mynen laten gebruiken daar 't de Compagnie goeddunken en believen sal.

Dat ik al de artikelen, in deze begrepen, heilig en getrouw sal onderhouden, ook niets aan anderen openbaren van hetgeen my betrekkelijk tot de Compagnie is ter ooren gekomen en tot nadeel soude kunnen strekken.

Dat ik voorts alles sal doen, wat een goed, getrouw en eerlijk leenman en koning betaamt.

Al hetwelk den koning op syne wyze op den alkoran sal moeten bekrachtigen.

Gegeven in 't casteel **Batavia** op 't eiland **Groot Java**, op heden, den 26 February 1780, mitsgaders aangegaan, onderteekend en besworen tot **Ternate** in 't casteel **Orange** den 17 July 1780.

Was geteekend: **Alex. Cornabé, J. G. W. Heinrich, Johnson, Hemmekam, G. van Renesse, Js. Boot, J. H. de Chalmot.**

Onder den Inlandschen tekst staat de handteekening van den sultan.

Formulier van den eed voor de Tidorsche rijksgrooten, welkers namen en bedieningen daarby bekend gesteld moeten worden, gelijk ook de soodanigen, die geslachtshalven tot den rijksraad van Tidor gehooren en daarin sitting gegeven wordt, alsmede de senghadjies en quimelahas van Maba, Weda en Patanie, item 't eiland Gebe, welkers namen, een ieder op sijn plaats, hieronder moeten worden uitgedrukt.

Wy belooven en sweeren dat wy de Hoogmogende Heeren Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, Zijne Doorlugtigste Hoogheid, den Heere Prince van Oranje en Nassau, Erfstadhouder, Kapitein en Admiraal-Generaal der Vereenigde Nederlanden etc. etc. etc., de Generaale Nederlandsche Oostindische Compagnie en den Heer Gouverneur-Generaal nevens de Heeren Raden van India, als de Nederlandsche Compagnie en Souverein in deze gewesten representerende, mitsgaders den Padoeka Sri Sultan Amirie Muhamad Doeniel Mansoerie Badie-Oedien-Sjah Kitjiel Patra Alam, koning van Tidor, getrouw, onderdanig en gehoorsaam sullen wesen, het rijk van Tidore en hetgeen daaronder sorteerd en hetwelk nu als leenroerig wordt aanvaard, door voormelden koning Padoeka Sri Mahatuan Sultan Amirie Muhamad Doeniel Masoerie Badie Oedien Sjah Kitjiel Patra Alam en ons als rijksgrooten, voor soo verre als van ons dependeert en door ons mogelijk is, met alle iever, oplettendheid en getrouwheid voor en vanwege de Nederlandsche Oostindische Compagnie te zullen helpen regeren na de wetten van het voormelde rijk en de bepalingen, die hier voorwaarts gemaakt zijn.

Dat wij alles sullen aanwenden wat tot nut en voordeel van het gemelde rijk kan uitgedacht en uitgevoerd worden.

Dat wy nooit iets met raad of daad zullen doen, hetgeen de Compagnie, derzelver dienaren, burgers, ingezetenen of onderdanen, hetzy in de landen of zeeën, ons ter leen onder onsen koning aanbevolen, of waar het soude mogen zijn, eenige hinder of schade kan toebrengen of te gedoogen dat sulks door iemand, hy sy wie hy sy, worde toegebragt. Maar ingevalle iets diergelijks ter onser kennisse mogte komen, sullen wy hetselve met al ons vermogen afweeren en daarvan kennisse geven of doen geven aan den gouverneur of die het gebied voert op Ternaten, en aan onsen koning, gelijk ook aan de eerste Compagniespost, die hulp kan toebrengen.

Dat wy wyders in zulke en alle andere gelegentheden ten beste sullen raden en met alle onse kragten bystaan en voorts ons en alle de onzen laten gebruiken daar het de Compagnie sal goeddunken ende believen.

Gelijk wy mede alle de artikelen in de acte van investiture begrepen, heylig en getrouw sullen onderhouden, ook niets aan anderen openbaren, van hetgene ons betreflijk tot de Compagnie is te voren gekomen en tot haren nadeel soude kunnen strekken.

Voorts sullen wy alles doen wat goede, getrouwe en eerlyke leenmannen toestaat ende betaamt en by vacature van de kroon als wettig koning over het rijk en de landen van Tidor, erkennen en respecteren, mitsgaders alle onderdanigheid en gehoorzaamheid bewyzen aan die der prinsen, welke door de Compagnie tot onsen wettigen heer en koning zal worden verkoren, dan wel by voorraad verkoren mogte zijn.

Al hetwelk wy na onse wyze op den alkoran bekrachtigen en, ten bewysen van dien, dit met onse namen onderschrijven.

Was geteekend door de verschillende rijksgrooten.

Ten slotte volgt nog een gelijkluidend eedsformulier voor de „princen van 't koninglijk geslagt van Tidor, welke geene zitting in den rijksraad hebben".

MCXVII. MOLUKKEN—BATJAN.

18 Juli 1780.[746])

Voor de toelichting van dit contract zie men no. MCXVI. Het wijkt daarvan slechts in onderdelen af, waarom het hier niet in extenso wordt opgenomen. Als Sultan van Batjan wordt erkend Iskandar Alam en wel als leenman. Aangehaald worden het met Sultan Ali in 1653 gesloten contract (*Corpus* II p. 69 vlg.), dat in 1667 met Sultan Alaudin gesloten (*Corpus* II p. 359) en dat van 1682 met dien vorst (*Corpus* III p 292). Afgezet wordt Sultan Mohamad Sjah Oedin. Men vgl A. Haga, *Nederlandsch Nieuw Guinea* I, p. 280, 288, 289. (Cs.)

Het is bij enz. zie no. MCXVI, p. 433/434.

„Deze geruste gesteldheid van land en volk in de bijwoning en onder de bescherming van de Nederlandsche compagnie, heeft geduurt tot dat de tans op Batavia zijnde gewesen koning van Batchian, Mahomat Sjah Oedien, door hulp en met toestemming

[746]) Uit het *Contractenboek* X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta.

van de compagnie, als uithoofde van het verbond, van Ao. 1667 en de successive renovatien van dien een lid zijnde der Bachianse regering in den jare 1741 is aangesteld tot koning over het Rijk van Batchian [747]) en hetgeen daarbij gehoord, welke al aanstonds vergetende, de weldaad, in dezen aan hem bewezen, bij continuatie getragt heeft de welmenendheid der Compagnie met brutaliteit en halstarrigheid te beantwoorden, niettegenstaande de Compagnie, in strikte nakoming van hare, bij de contracten gedane beloften, de extirpatiepenningen van sevenhonderd rijksdaalders, na het contract van anno 1682 prompt en altoos op den bestemden tijd heeft laten betalen en bovendien uit vrije en onbedwongen wille, hetselve in den jare 1767 met nog driehondert rijksdaalders vermeerdert en dus gebragt heeft tot een somma van eenduijsent rijksdaalders zonder dat eenige beloften of anderen verbond de Compagnie daartoe genootzaakt heeft, maar zulks eenlijk is geschied uit een ware zucht tot vriendschap en om den koning Sjah Oedien te betoonen, hoe genegen de Compagnie is aan het rijk van Batchian."

Ongereekend dit heeft de Compagnie van langen tijden enz. zie verder no. MCXVI. p. 434—436 (tot Magindanaoers te heulen) tezamen te spannen, brieven te ontvangen, die zijne Hoogheid volgens de contracten had moeten overleveren, onderstand te vragen en aan te bieden, ter aanranding en verdrijving des mogelijk van de Compagnie. Ja, dat zelfs vreemde Europeezen bij hun tot Kasiroeta' [748]) geatmeteerd en daar eene sterkte gebouwd heeft, tegen de tractaten aan, waarin zig niet alleen allerhande natien, onverschillig van wat soort, waaronder zelfs vijandelijke Magindanoers hebben onthouden, maar ook een verblijfplaats is geweest van weggeloopene slaven, welke zijn Hoogheid verpligt was over te leveren of terug te senden voor de daarvoor bepaalde prijsen, waar ter plaatse door het slijpen en in gereetheid brengen van wapens, het aanmaken van corra corra's en andere vaartuijgen, waaronder zelfs na het fatsoen der Magindanaosche roofvaartuigen, alle toestel gemaakt werd tot eenen offensieven oorlog, want daar er geen vijanden waren, die sijn Hoogheid soude aanvallen en zijn Hoogheid met de Magindanaoers in vriendschap en briefwisseling was, zoo behoefden van dien kant geene vrees te zijn en dus ook geene preparatie tot defensie gemaakt te werden.

---

[747]) Zie *Corpus* V, p. 323.

[748]) Kasiruta, Noord-Westelijk eiland van de Batjangroep. (Cs.)

Gevolgelijk diende dit alles om de Magindanaoers te assisteren, wanneer zij mogten komen met eene groote oorlogmagt, vgl. p. 436—438 tot (te doen stand houden).

Het was nu reeds gebleken door verscheijdene getuijgenessen en de Batchiaanse Rijksgrooten zelve, hebben in hunnen brief aan den kroonprins Iskandar Alam van den 26 Julij 1778, hun getrouwe opregtheid verzekert, omdat sij den aanslag sagen van de tweespalt, die tusschen de Compagnie en den Koning komen moesten door zijn slinksche gedoentens en opositien, als sig niet ontziende de omswervende vijand te noodigen, waarvan zij zelfs verzogten, dat den kroonprins aan den Gouverneur wilde kennis geven, terwijl sij deze verzekeringen nog nader hebben aangedrongen bij een tweede brief, geschreven op den 4 Mei 1779, gevolgelijk behoefde men geen meer bewijsen ter aantooning, hoe dat den Coning in alle opzigten, verder p. 438—440, (tot onder de hoogere macht) en opzigt van de Compagnie en tot welke waardigheid van Coning over het Rijk van Batchian en daaronder gehoorende landen, den Gouverneur Generaal en de Raaden van India uit eene vrije en onbedwongen keuse hebben genoemd en aangesteld, gelijk sij bij desen benoemen en aanstellen, den Prins Iskandar Alam, die bereeds in anno 1774 door de Compagnie aangenomen en erkend is, als een opvolger in het Rijk van Batchian, bij aldien den koning Mahomat Sjach Oedien kwam te overleijden

En welke aanstelling geschiedt onder den door sijn Hoog heid verkorene naam van Padoeka Serie Sultan Muhamad Liaoedien Mukaram Sjah Alkahim Biawah Mirilah Sjah Kitchel Iskandar Alam en onder de volgende conditien, verder evenals de artikelen 1 tot en met 15 in substantie gelijk aan die van no. MCXVI.

16. Den Koning en Rijksgrooten belooven mitsdeze in qualiteit van leenmannen, aan de Compagnie in qualiteit als haren leen- en beschermheer, jaarlijks aan den Gouverneur Generaal en de Raden van India, als een bewijs van hare getrouwheid en gehoorsaamheid, als een hommage, nevens hare brieven te sullen senden, 1 slaaf of 1 slavin, 2 kakatoeën en 3 loeries met roode koppen.

Sonder dat de Compagnie iets meer begeert, als dat het in de brieven van den Koning en Rijksgrooten soodanig beschreven zal worden en dat deze lijfeijgen en vogels, tot oversending na

herwaarts sullen moeten worden overgegeven aan den Gouverneur of die het gesag voert op Ternaten.

17—21 als die van no. MCXVI.

22. Al het goud dat in de mijnen onder het gebied van den Koning sal worden gegraven, zal den Koning aan de Compagnie afstaan, tegen thien rijxdaalders de reaal swaarte van 19 karaten fijn goud in de 24 karaten swaerte, waarna de betaling sal geschieden, even als de Compagnie gewoon is te doen aan de Coningen van Gorontalo en andere plaatsen op de Celebesche kust gelegen.

En zal de Koning van dit ingezameld wordende goud, niets veralineren of verkoopen, mitsgaders sorgen, dat sulks door andere mede niet geschiedde, maar dat alles van dit metaal komt in handen van de Compagnie, tegens de voorm bepaalde prijs.

23 = 24 van no. MCXVI.

24. De thans gewoone jaarlijksche afbetaalde recognitie penningen van een duijsent Rijksdaalders, telkens bij het uiteinde van ieder jaar, waarvan sevenhonderd rijxd^{a} dienen, in nakoming van het contr^{t} van 9 Mei 1682 en driehondert rijxd^{a} door den Gouverneur Generaal en de raden van India in Ao. 1767 nog zijn bijgevoegd, schoon ongehouden en eenelijk uit een verlangen, om den geweesen Koning Mahomat Sjah Oedien te gemoet te komen, zullen als voorheen en in zelver voegen, de door de Compagnie aan den Koning en Rijksgrooten worden afbetaald, hoezeer het regt van eigendom over het Rijk en de landen van **Batchian**, zoo als bij art. 2 is vermeld, ook zoude toelaten dat de Compagnie de uitroeijing der specerijbomen vorderde, als eene belooning voor de ongestoorde inwoning en de bescherming, die de Compagnie aan deze inwoners van hun land en bezittingen verleent. Dog wanneer bevonden wordt, dat onder het uitroeijen der specerijboomen, eenige nalatigheid of ontrouw komt plaats te vinden, zal het aan den Gouverneur Generaal en de Raaden van India staan, om hierin zulke verandering te maken of intrekking der gansche somma, dan wel andere strafoefeningen te bepalen en plaats te doen hebben als den aard der zaken en omstandigheden zullen vereischen.

25 = 26 van no. MCXVI.
26 = 28 van no. MCXVI.
27 = 29 van no. MCXVI.

Tenslotte van den eed van den Koning staat:

Gegeven in 't Kasteel Batavia op het eiland groot Java, op heden den 26 Februari, mitsgaders aangegaan, onderteekend en bezworen tot Ternaten in 't Kasteel Oranje den 18 July 1780.

(w.g.) **Alex. Cornabe, J. G. W. Heinrichs, Johnson, Hemmekam, van Renesse, Boot, de Chalmot.**

Onder den eed van de rijksgroten, staan de volgende namen

Djoegoegoe **Naim**, Kapitein laut **Maliki**,
Quimelaha Marsoli **Ahajif**, Iman **Djunai**,
Kapitein **Dayong**, Djurutulis **Saijdimam**,
luitenant **Dalyl**, do. **Heke**, Alferes **Malim**

en onder dien van de prinsen van het Koninglijk geslacht

Prins **Maroean**, Prins **Aroghia**.

MCXVIII. GORONTALO.

1 September 1780. [748a])

Hernieuwing van de contracten met Gorontalo by het optreden van een nieuwen vorst. (Cs.)

Bevestiging en vernieuwing van alle zoodanige contracten, voorwaardens en verbintenissen, als successive tusschen de Generale Nederlandsche Oost-Indische Maatschappij en de koningen van **Gorontalo**, nevens hunne rijksgrooten, beraamd en vastgesteld zijn, die thans nader gerenoveerd worden door den E.E. Heer Alexander Cornabé, p[t] gezaghebber dezer Moluccas, nevens die van zijnen rade, in namen en van wegen syn HoogEdelheit den HoogEdelen Gestrengen, Groot Achtbaren Heere Reynier de Klerk, Gouverneur Generaal en de WelEdele Gestrenge Heeren Raaden van Nederlandsch India, als representerende de Generale Nederlandsche geoctroyeerde Oost Indische Compagnie en den staat der vrije vereenigde Nederlanden, ter eenre, mitsgaders den geeligeerd Koning van Gorontalo, Mohamat Hassan Oedien Kitchil Oenoe, met zijne rijksgrooten ter andere zijde.

Nademaal het Hunne Hoogheeden den HoogEdelen Gestrengen Groot Achtbaren Wijdgebiedenden Heere, Reynier de Klerk,

[748a]) Uit het *Contractenboek* XI, no. 19 blz. 113 op het Arsip Negara te Djakarta.

Gouverneur Generaal nevens de WelEdeleGestr. Groot Achtbare Heeren Raaden van Nederlandsch India, goetgunstig heeft behaagd, den Koning **Monoarfa** van de Regering over het Rijk van Gorontalo te ontslaan en hier als oud koning zijne dagen te laten eindigen, voorts mij Muhamat Hassan Oedien Kitchil Oenoe, door den E.E. Heer Alexander Cornabé, p[t] gezaghebber, nevens die van sijnen rade, in deszelfs plaats weder te doen verheffen en aan stellen, tot medekoning en leenheer over de landen van Gorontalo, met den ressorte van dien, zoo beloove en zweere ik Koning met mijne presente Rijksgrooten, voor mij en mijne nakomelingen, in alle punten, zuiver te zullen nakomen en doen onderhouden alle zoodanige contracten, als er tusschen de compagnie en de koningen van Gorontalo successive zijn gesolemniseert, beëedigd. geteekend en verzegelt en principaal die, dewelke op den 25 Maart 1678 [749]) en 2 January 1681, [750]) door den Heer Moluks-Gouverneur Robertus Padbrugge, alsook den 9 July 1710 [751]) door den Heer Jacob Claasz, den 26 September 1730, [752]) door den Heer Jacob Christiaan Pielat, den 29 Maart 1735, [753]) door den Ed. Heer Commissaris Johannes Bernard, den 8 Juny 1737, [754]) door den Heer Gouverneur Martinus Storm, den 19 Maart 1746, [755]) door den Heer Gouverneur Gerard van Brandwijk van Blokland, met de overledene Koningen van Gorontalo, nevens hunne Rijksgrooten zijn aangegaan.

Nog beloove en zweere ik Koning met mijne Rijksgrooten stiptelyk te zullen agtervolgen, mits in alle sijne deelen te approberen het contract dat op den 11 December 1758, [756]) tusschen den toenmaligen Gouverneur Jacob van Schoonderwoert, nevens den Raad der Moluccas en den thans nog in leven zijnde Gorontaalsch oud Koning, Monoarfa, gesloten, beeëdigt, gezegeld en geteekent is en de nader gesloten contracten nopens de goudleverancie, tusschen de Koningen en Rijksgrooten van Gorontalo en de gecommitteerden, de onderkooplieden Gerardus Willem van Renesse en Bartholomeus van de Walle, in den jare 1776. [756a])

Alle welke verbonden, contracten en overeenkomsten, met de

---

[749]) *Corpus* III, p. 127.
[750]) Mij niet bekend. (Cs.)
[751]) *Corpus* IV, p. 368.
[752]) *Corpus* V, p. 88.
[753]) *Corpus* V, p. 225.
[754]) *Corpus* V, p. 255
[755]) *Corpus* V, p. 409.
[756]) Hiervoor no. MXIV
[756a]) Vgl. MCI.

ampliatien en aankleve van dien, ik Muhamat Hassan Oedien Kitchil Oenoe, verklare voor het onderteekenen en bezweeren dezes in allen deele wel geresumeerd te hebben, waarom die dan ook inzelver voegen, als in vroeger tijden, besloten en vastgesteld zijn, bij dezen aanneme en bevestige, onder serieuse beloften, dat ik alle deselve, sonder de minste afwijkinge volvoeren sal, waartoe mij ten deze, met solemneelen eede en eigen handteekening op 't kragtigste verbinde.

Aldus gedaan, vernieuwt, beëedigt en bevestigd tot Ternaten, in 't Casteel Orange, den 1 September 1780.

(w.g.) **Alex. Cornabé, J. G. W. Heinrichs, A. Johnson, G. W. van Renesse, J. Boot, W. A. de Chalmot, G. Durr.** (Was voorts getekend door Koning en Rijksgroten).

MCXIX. MATARAM—DJOKJAKARTA.

9 December 1780.[757])

Contract betreffende rechtspraak enz. over wederzijdse onderdanen. (Cs)

Contract tusschen de Edele Oost Indische Compagnie ter eenre met den sultan in de **Mattarm** Hamingcoe Boeana Senopattij Ingaloga Abdoel Rachman Sahidin Panatagama Kalifatolach, ter andere zijde, waarna men over en weder zig omtrent het overgeven en berigten van crimineele delinquanten stiptelijk houden en gedragen zal.

1. Bijaldien het mogt gebeuren dat bij de Ed. Compagnie een of meer onderdanen van den sultan, uithoofde van criminueele delicten in detentie mogten geraken, zoo zal men direct den gevangene of de gevangenen examineren, de getuigen en beschuldigers hooren, hunne declaratien doen recolleeren[758]) en alle stukken inwinnen wat eenigszins tot completering van den processe noodig is.

---

[757]) Uit het *Contractenboek* XVI op het Arsip Negara te Djakarta.

[758]) Récoleren, het voorlezen van hun in schrift gestelde verklaring aan beklaagden en getuigen. (Cs.)

2. Even en in zelver voegen verpligt zig den sultan van zijnen kant te doen, ingeval bij Zijne Hoogheijt geapprehendeerd zullen worden, zoodanige delincquanten, welke mogten sorteren onder de judicature van de Compagnie.

3. Voorts dan men vice versa zig wel uitdrukkelijk verbind en verpligt, om wanneer de procedures in zoodanigen staat zullen gebragt zijn, dat daarop ten principaale regt kan worden gesproken, zoodanige delinquanten benevens de ingewonnen documenten, ten hunnen laste op te zenden naar de plaatse daar sij behooren gerigt te worden.

4. Dat men over en weder zig verbindt, om op zoodanige aangekomene gerecolleerde verklaringen en confessien, teegen zoodanigen misdadigers, een ieder naarvolgens zijne wetten, regt te spreken, zonder daaromtrent verder in eenige andere of meerdere wijdloopigheden te treden

5. Het bovenstaande zal in alle exactitude geobserveerd en naargekomen, mitsgaders over en weder met een welmeenende iever gecontracteerd werden, tot alles wat in deesen voor een ieder, het regt en de geregtigheid bevorderen en dienstig weezen zal.

Aldus gedaan en gecontracteerd den 9 December 1780 of den 13 Bezaar 1706. Lager stond het groot zegel van de Compagnie te Samarang in rood lak gedrukt en was geteekend **J. Siberg.**

In margine het zegel van den sultan en lager· ter ordinantie van den WelEd. Achtb. Heer Gouverneur en Directeur dezer custe

(w.g.) **J. M. van Rhijn.**

MCXX. MATARAM—SURAKARTA EN DJOKJAKARTA.

31 Januari 1781. [759])

Op aansporen van den gouverneur van Java tussen de Rijksbestuurders van Sunan en Sultan gesloten contract ter bevordering van de onderlinge handel. (Cs.)

Contract tusschen radeen Adipatty Sasra Diningrat, ter eene en radeen Adipatty Danoeredja ter andere

[759]) Uit het *Contractenboek* V no. 13 blz. 21 op het Arsip Negara te Djakarta.

zijde, daartoe gelast door de vorsten Hunne Hoogheden den Keizer en den Sultan, respective in kennisse en conformatie der opperhoofden Stralendorf en van Rhijn, teffens daartoe door hunnen superieur den WelEdele Agtb. Heer Gouverneur en Directeur deeser custe Johannes Siberg, geauthoriseerd en gequalificeerd.

Attesteeren en verklaren bij deese, hoeseer wij toegedaan sijn, de goede ordre en beschikkingen te beramen, strekkende tot naam en luister onzer vorsten en den welvaart hunner onderdanen en goede ingezetenen, residerende en negotierende in hunne staten en des aangezien en met een treffend mededoogen beschouwd en overwogen hebben, de schandelijke moord- en roofdaden aan zoo vele negotianten, passanten, selve onderdanen der Ed. Compagnie en onser vorsten sijnde, gepleegd, sonderdat door de deerigerende ondersoeken de daders agterhaald nogte een meerder afschrik tot dato ondervonden wordt, gelijk daarvan nog een verschrikkelijk geheugen is, de jongst in de Kadoe gepleegde moord aan een schamele huishouding te Tegal, daar den lange in ruste en vrede gewoont en tabak geplant hebbende Chinees Djokoe, met vrouw en dogter van 16 jaren en nog een bij hem vernagtende negociant in tabak, op de execrabelste wijze van leven en goed beroofd en hunne huijsen in den brand gestoken zijn, onmenschelijke daden, die de zegen Gods van land en Volk weerhouden, niet minder dan die struikrooverijen aan 12 andere Chineezen van Tagal en Pekalongang komende met contanten en koopmanschappen, omtrent den berg Dien [780]) van het meeste hunner bezittingen beroofd, sonder dat na ondersoek van de booswichten anders ontdekt is dan de daar ter plaatse agter gelatene moordgaffel en piek. Hoognoodig dan goede maatregelen en voorsienninge beraamt worden, hiertoe verklaren wij eensgezind en toegenegen te bepaalen en vast te stellen:

1. Dat omtrent den berg Dien en andere best geoordeeld wordende plaatsen digts aan de passagie daar het territoir van de vorsten begint of de weg van Tagal en Pekalongang een of meer wachtplaatsen zullen worden gesteld, daar van ieder der grootste hoofden van den Keizer en den Sultan in de Kadoe verblijf houdende een Loera of Bekkel sal worden gesteld, die deselve vertrouwen en lesen en schrijven kunnen, om van alle voorvallen notitie en narigt te doen met en benevens een of twee zulks ver-

780) Diëng. (Cs.)

staande Chineezen, die van wegens de beide opperhoofden daarop te passen gelast zullen worden, onder toezigt en order van den kapitein der Chineezen Natie, Gankeka, in de Kadoe te Manden woon houdende, dan nadien de Edele Heer Gouverneur en Directeur te Samarang, heeft gelieven te beschikken om den koophandel in de vorstenlanden te doen floreeren, dat voortaan de Chineezen en andere goede handelaren sig van passen zullen voorzien, waarop montant der contanten en waarde der coopmanschappen, waarmede in de bovenlanden sullen gaan handel drijven, bekend staat, met last aan de negocianten om al sulke passen, op der vorsten territoir komende aan de wachtplaatsen te vertoonen en met recipessi en geleide voorsien te worden, tot omtrent de gadong [761]) in de Kadoe daar de handelplaats is.

2. In allen opsigte sal het voorschreven artikel omtrent de wacht plaatsen en dies arrangementen geobserveerd en geregeerd worden omtrent de negotie na de Bagaleen op den weg die van 's Compagnies of 's vorsten territoir langs rond en elders na en van de Bagaleen gaat.

3. En terwijl tot maintenu van dien en ter bereiking van de heilsame oogmerken in deezen en alle andere gevallen dan ook dienstig en noodzakelijk is, dat het regt met voortvarendheid en na billijkheid wordt gehandhaafd, so verbinden wij ons al verder bij deezen om, sonder de minste afwijking kort en goed regt te doen, en alles gegrond soo op de contracten door de vorsten selfs als op derselver last door de rijksbestierders, ten overstaan der opperhoofden gemaakt en nog te maken, soodat het regt en directie der straffe overeenkomstig Javaans wetboek en na de contracten gevolgd worden, dat wijders alle openbaar geweld, off alle op andere zaken tot inbreuk der contracten strekkende, aan den lijve zal worden gestraft en in geenen deele met geldboetens, sonder onderscheid van persoon of personen sal werden afgemaakt, maar dat de sententies onmiddelijk na ingenomen informatien op de eerstvolgende Rijksdag zal moeten worden geprononcieerd, onder wederzijdsche overgave van de daaders of regt schuldige, dog die op dien tijd nog niet sijnde geapprehendeerd, sal voor de moord van ieder mensch hoofd voor hoofd, over en weder worden geguarandeerd en gedeponeerd een montant van 200 ronde reaalen om voor de helft weder uit te keeren aan dengenen die de daaders sal weten aan te wijzen ofte ontdekken ofte doen aanwijzen te beter te animeeren, en langs dien weg alle cruelle off geweldige moord en

761) Loods. (Cs.)

roofsugt, soo als jongst in de Kadoe gepleegd tegen te gaan, soo sal teffens een ieder in sijne vorstenlanden afsonderlijk alomme doen bekend maken, dat nog boven het genot der voornoemde 100 ronde realen, voor de ontdekking teffens den naam van den aanbrenger sal worden gescreteerd, dog daarentegen so en wanneer iemand na dato werd bevonden aan de roovers en moordpligtige kennisse gehad te hebben en tot het aangeven onwillig is geweest, die sal alsdan als een medestander off daadiger worden aangesien en voorts gestraft tot een exempel en afschrik voor anderen.

4. Daar de Edele Compagnie der beider vorsten besluit en goedkeuren ingenomen heeft, terwijl een kruisvloot langs de zuidkant van Java geraamd en gedirigeerd is, door Zijne HoogEdelheid den Heere Gouverneur Generaal en de raden van India en den Wel-Edelen Groot Achtbaren Heer Java's Gouverneur, beide opperhoofden aan de hoven gelast heeft daartoe convenabelste te doen avanceren en werkstellig maken, so word bij deesen bepaald, dat wij de respective hoofden het digtste aan het zuiderstrand hun district en vermogen hebbende, te doen gelasten goede wagt te hebben en door hun mindere hoofden der afgelegenste negorijen te doen houden, onder strikt bevel van bij eerste Kondschap off het in gesigt krijgen van vaartuigen, ten allerspoedigste sullen hebben bekend te maken aan het digtst gelegene groote hoofd off plaats van Keizer of Sultan, welke op de zeeroovers bij landinge op te passen gelast en daartoe gearmeerd sijn van ieder rijksbestierder op zijn grondgebied, om des noodig gezamenlijk en met vereende magt, tegen dat roofgespuis te kunnen reageren en ten einde dat dit in figuur gebragt en in goede order blijve, soo sullen van beide de rijksbestierders, als de opperhoofden sulks noodig achten, een of meermalen in het jaar een klein Commando van een á twee goede vertrouwde mantries designeren, om de sendelingen der opperhoofden te versetten, langs de Zuiderstrand om te vernemen wat voorgevallen en verrigt is, soo werden de gemeene man niet gedrukt en de wegen en passagien voor de negotianten sal daardoor ook kunnen beveiligd worden tot in de verste afstand en de dieverijen der vogelnestjes uit 's vorsten klippen sal ook in oogenschijn kunnen gehouden en alle smokkelhandel daarin belet worden alzoo die door de vorsten op de strengste straffen verbooden is en blijft aan niemand vogelnestjes [te] hebben dan de bandars [762]) van de Compagnies klippen en bandars van des vorsten klippen.

---

[762]) Pachters. (Cs.)

5. Met geen mindere zucht tot den algemeenen welvaart en den dienst en belangen hunner vorsten, komen de rijksbestierders overeen met eendragtelijken iever, alle groote wegen van en na de hoven **Soeracarta** en **Djokjacarta Adiningrat,** een ieder voor het zijne ofte soover maar eenigzins het territoir der vorsten elk afzonderlijk strekkende is, in beter en sulk een staat te brengen, dat met weinig moeite kan onderhouden werden deselve soo breed makende, dat sig gemakkelijk twee pedatties kasser[763]) of den landman met sijn bouwtuig en den negociant met sijn geladen draagbeesten, sonder verlies en schaade kan passeeren, om den afgelegen steedeling daar en elders met negotie van de stranden te voorsien, daar sij tot nog en vooral in het regen saisoen niet dan seer bevreesd ter handel op en afgaan gemerkt om het kleine voetpad met hun beesten niet te bederven, door gaten en bosschen hun vee moeten heendrijven, alwaar niet selden verminkt en hun negotie beschadigd en verloren wordt, welke inconvenienten uit den weg geruimd en de groote landpassage en bruggen genoegzaam breed gemaakt en met afwateringen aan weerskanten voorsien worden, soodat het voor een ieder een lust sal wesen de wegen te passeeren en handel en landman sal floreeren, want wat heeft den noesten akker man, indien hij sijn zwaar gewonnen vrugten, over geen gemakkelijke wegen ter debiet te kunnen afbrengen, om dan dit alles een spoedig effect te bezorgen en een [zaak] van eere te hebben, sal men na de ratificatie deeser daartoe de handen direct aan het werk slaan om voor de komst van den Edelen Heer Gouverneur aan de hoven daarmede eene goede vertooning te maken.

Aldus gedaan en gecontracteerd den 31 Januarij Ao 1781 of den 5e van het licht Saphar in 't jaar Alif 1707.

Met mijn voorkennis
(w.g.) **Joh^s. Siberg.**

Ter ordonnantie van den WelEdelen Achtbaren Heer Gouverneur en Directeur deeser Custe, geratificeerd bij ons ondergeteekende opperhoofden

(w.g.) **J. C. van Stralendorff, Jan Matthijs van Rijn.**

763) Ossenkar. (Cs.)

MCXXI. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

26 Mei 1781. [764])

Na het onderdrukken van een kleine opstand in het rijkje Tontoli werd met den nieuw-aangestelden vorst onderstaand contract gesloten. (Cs.)

Bevestiging, vernieuwing en amplicatie van al zoodanige contracten, verbonden en voorwaarden, als successive tusschen de Generale Nederlandsche geoctroijeerde Oost Indische maatschappij en de koningen van **Tontolie**, nevens hunne Rijksgrooten, aangegaan, beraamd en vastgesteld zijn, die tans nader ge renoveerd en geamplieerd werden, door den WelEdelen agtbaren Heer Alexander Cornabé, gezaghebber der Molucco's, nevens die van sijnen rade, in naam en van wegen Sijn HoogEdelheid den HoogEdelen Gestrengen Groot achtbaren Heer M[r] Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal en de WelEdele Gestrenge Heeren, Raden van Nederlands India, als representerende de Generale Nederlandsche geoctroijeerde Oost Indische compagnie en den Staat der vrije vereenigde Nederlanden, ter eenre, en den Prins regent van Tontolie, Kitchiel Djamaloedien met sijne rijksgrooten ter andere zijde.

Nademaal het den WelEdelen agtbaren Heer Alexander Cornabé, gezaghebber, nevens den raad der Molukko's, op hope van Hunne HoogEdelheden, der Hooge Indiase regeering goedgunstige approbatie, heeft behaagd, alle sedert onzen afval tegen onzen wettigen heer de Edele compagnie begane misdrijven, edelmoedig te vergeten en de Tontoliereese natie weder in genade aan te nemen, voorts mij prins Regent Kitchiel Djamaloedien te verheffen en aan te stellen tot koning en leenheer over het land en de volkeren van Tontolie, met den ressorte van dien, zoo beloove en sweere ik Koning met mijne Rijksgrooten, onder be tuiging van een waar berouw en leedwezen over onze voorgaande overtredingen voor mij en mijne nakomelingen, voortaan weder om zuiver te zullen naarkomen en doen onderhouden, al zoodanige verbonden, als er tusschen de Edele compagnie en de koningen van Tontolie, successive zijn beeedigd, geteekend en verzegeld en principaal het contract op den 20 Maart 1737 aangegaan, [765]) door den Heer Gouverneur Jacob Strom, [766]) met den koning van Tontolie, Kitchiel Aponie, zoomede de nadere

[764]) Uit het *Contractenboek* XI no. 19 blz. 643 op het Arsip Negara te Djakarta.
[765]) *Corpus* V, p. 248.
[766]) Ten rechte Martinus Storm. (Cs)

beloften, door evengem" koning gedaan aan Manado's resident Pauwen, op den 7 November d° 1745,[767]) zoowel voor zoover dezelve applicabel zijn gedurende mijn en mijner onderdanen ver blijf op Quandang, als wanneer Hunne hoog Edelheden, de Hooge Indiase regeering mogte goedvinden mij te vergunnen, om met mijne onderdanen weder naar het land van Tontolie terug te keeren.

Nog beloove en sweere ik koning en Rijksgrooten te Quandang, op welke plaats deze Regeering mij, op verzoek en met volkomene toestemming van den koning en rijksgrooten van Limbotto, tot de nadere dispositie Hunner HoogEdelheden, heeft toegestaan domicilium te houden, onder compagnies jurisdictie stil en vreedzaam te verblijven, niet toe te laten dat mijne onderdanen hier en daar verstrooid blijven, maar mijn uiterste vlijt tot het bijeen vergaren derzelven aan te wenden, en geen de minste correspondentie, hoegenaamd te houden met de suspecte naties, die eertijds het land van Tontolie sterk gefrequenteerd hebben, principaal den aanhang van den Boeginees Daeng Massona, de caijleresen[768]) en al degene, die bij het verlaten van de negorij Tontolij zijn uitgeweken, ook vooral niet met die van Xullae.[769])

Wijders beloove ik Koning en rijksgrooten, en neme aan, gedurende mijn verblijf te Quandang, 's jaarlijksch aan de Edele compagnie te leveren en aan 's compagnies resident te Quandang voor rd" 10 / à 48 stuivers ieder / ter troque te brengen, 300 realen zwaarte aan stofgoud, hetgeen ik door mijne onderdanen, hetzij in de Limbotsche goudmijnen van Ilangatta of Tomallas, als voordeeligst voor de Tontoliereesen gelegen, zal doen graven, zoo mede tot het lossen van 's compagnies goederen, die met 's Compagnies vaartuigen te Quandang worden aangebragt, ter afhaal van rijst voor 's Compagnies bezettelingen te Menado, tot de reparatie van 's Compagnies fortres en daarin zijnde opstallen, het leveren van quartojongens, voorts alle verdere noodige Com pagnies werken, waartoe de Limbotters hun hebben verbonden, mijn contingent aan manschappen, naar rato te contribueeren.

Eindelijk beloove en sweere ik koning en Rijksgrooten, van den mij tans toegewezen verblijfplaats Quandang niet op te breken en mij naar elders metterwoon te begeven, dan met speciale voorkennis en permissie der Moluksche Regering zoo mede geen mijner onderdanen, hetzij ter verrigting eeniger affaire of ter afhaal van

---

767) *Corpus* V, p. 393.
768) Lieden van Kajēli. (Cs.)
769) Sula. (Cs.)

landsproducten, naar mijn oude woonplaats Tontolie te licentieren dan met verlof van 's compagnies Resident te Quandang, of van degene die het gezag, 's Compagnies wegen, aldaar voert en voorsien van een behoorlijke passe.

Alle welke verbonden, contracten en overeenkomsten, met de ampliatien en alternatien, ik Kitchiel Djamaloedien verklaare, voor het onderteekenen en besweeren dezes, in allen deelen wel verstaan en begrepen te hebben, waarom dan ook bij dezen aannemen en belooven, alle dezelve, zonder de minste afwijkinge, te zullen observeren, waartoe mij bij deezen met solemnelen eede en eigen handteekening op het krachtigste verbinde.

Aldus gedaan, vernieuwd, beeedigd, bevestigd en verzegeld tot Ternate in 't Kasteel Orange, den 26 Mei anno 1781.

(w.g.) **Alex. Cornabé, J. G. W. Heinrichs, G. W. van Renesse, J. C. A. de Chalmot, G. Durr, W. F. Mertz.**

Ter ordonn^{tie} van den WelEdelen agtbaren Heer Gezaghebber en raad der Molukko's

(w.g.) **G. Durr, secr^{s}**

(Hieronder volgen de handteekeningen van den Koning en Rijksgrooten.)

MCXXII. KOROMANDEL.

14 Juli 1781. [770])

De 18de Juni 1781 ontving men aan de kust van Koromandel via Ceilon het bericht van het uitbreken van de oorlog met Engeland. De militaire organisatie der Nederlandse Compagnie was op het eind der 18de eeuw zeer verwaarloosd en van verzet tegen de Engelsen was, behalve aanvankelijk op Negapatnam, geen sprake. Verschillende plaatsen en kantoren werden eenvoudig door de Engelsen bezet, zoals Sadraspatnam op 29 Juni, Pallecatta op 2 en Jaggernaikpuram op 11 Juli. Op Palicol wist men nog enige „conditiën" te bedingen, zoals hieronder blykt.

Contract tusschen William Duff, resident van Madepalum, aan de zyde van de Honorabele Geunieerde Engelsche Oostindische Comp^{ie}, en Gerardus van Haeften en Jacques Theodore Vauquet de Tan, aan de zyde van de Nederlandsche Comp^{ie}, voor de factory van **Palicol** met den ommeslag van dien.

---

[770]) Uit de *Overgecomen brieven 1783*, 4de boeck, folio 1009.

Eerstelijk: Alle de Hollandsche heeren, in dienst weesende van de Hollandsche Comp^e^, sullen krijgsgevangenen zijn, en geadmitteerd op haar parool, dat zy directelijk nog indirectelijk tegens den koning van Groot-Brittaniën, zijn onderdaanen en bondgenooten, niet dienen zullen, tot tijd en wylen zy het welbehagen van de Honorabele president en leden van de Select committe van Fort S^t^ George [771]) ten haren regarde ontvangen sullen hebben.

Ten tweeden: De Nederlandsche Comp^e^ dienaaren so wel als de inwoonders zullen in haar eygendommen en effecten geprotegeerd worden, zo roerende als onroerende.

Ten derden: Alle eygendommen en papieren van de bestieringe, toebehoorende de Nederlandsche Comp^e^, en correspondentie met de Inlandsche vorsten, van wat natiën en contreyen het ook zijn, zullen trouwlijk overgegeven worden.

Geteekend aan de zyde van de Nederlandsche Comp^e^ te **Palicol**, den 14 July 1781 door — getekend — **G. van Haeften** en **J. T. Vauquet de Tan.**

Geteekend aan de zyde van de Honorabele Engelsche Oostindische Comp^e^ te Palicol, den 14 July 1781 - was getekend — **William Duff.**

Onder stond: Accordeert — was geteekend — **G. van Haeften.**

MCXXIII. MOLUKKEN—BATJAN.

23 Juli 1781. [772])

Een der ontevreden Tidorese vorstentelgen Nuku was in verzet gekomen en had zich op de zgn. Papuse eilanden tot vorst laten uitroepen. Hij stroopte met zijn roversprauwen alom in de Molukse wateren en het is een bewijs van de achteruitgang van de Compagnie, dat de 4^e^ Engelse zeeoorlog haar dwong hulptroepen te vragen aan haar leenman, den vorst van Batjan. Vgl. Haga, *Nederlandsch Nieuw Guinea* I, p. 302-305. (Cs.)

Tractaat wegens de in dienst neming van drie honderd koppen **Batchianders** gesloten, beeedigt en geteekend tusschen den WelEdelen Achtbaren Heer Alexander Cornabé, gezaghebber mitsgaders den Raad

[771]) Madras.

[772]) Uit het *Contractenboek* X (no. 18) blz. 707 op het Arsip Negara te Djakarta.

der Moluccos in naame en van wegen Zijn Hoog Edelheid, Den Hoog Edelen, Gestrengen, Groot Achtbaren, Wijdgebiedenden Heer Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal, nevens de WelEdeleGestrenge Heeren Raden van Nederlands Indie, ter eenre, en den Paduka Serie Maha Tuwan Sulthan Leija Oedien Mukaram Saha Alkain Biawa Mirielah Kitchiel Iskandar Allam, koning van Batchian en sijne Rijksgrooten, ter andere zijde.

1. Eerstelijk beloven wij koning en rijksgrooten, aan de Comp. te zullen leveren, een troep van Drie honderd Batchianders, met ses ten oorlog toegeruste corra corras, of andre sterke en wel bezeilde roeivaartuigen, welke manschap gecommandeerd en aangevoerd zal worden door de bekwaamste Batchiansche officieren.

2. Deze krijgsmacht zal af- en aanvaren van Batchian naar Oubij Lattas Latta, of Oubij Major tot Boeroe toe, dan wel op andere plaatsen in deze Moluccos, die het meest aan de rooverijen en aanvallen der Papoën of andere stropende natien, ook aan de sluikhandelaars in specerijen zijn blootgesteld, welker vijandelijke en slinksche ondernemingen de Batchianders daarom met geweld te keer gaan en de Moluksche vaarwateren van deze zeeschuimers en smokkelhandelaars naar best vermoogen zullen zuiveren en schoon houden.

3. De koning en de rijksgrooten nemen aan, om, zoowel de officieren, als gemeene Batchianders te gelasten, van stiptelijk te werk te gaan na de orders die henlieden, door het op die corra corra's door deze regering geplaatst en met een behoorlijk berigtschrift voorzienen Europeaansch Hoofd werd gegeven, buiten wiens bevel en voorkennis geene krijgsondernemingen hoegenaamd, door een van gedagte ses vaartuigen zullen moeten geschieden, aangezien gedagte Hoofd behalven zijn instructie successive met de noodige orders van deze regeering zal worden gemuniceerd en hem dus het best bekend op wat manier en op welke plaatsen de vijand met het meeste voordeel beschadigt en aangevallen kan worden, om welke reden de ged.e hulpbenden hen, al ware het zelfs op Batchian niet op de order van hunnen koning en zelfs niet op die van den Heer Gezaghebber of Gouverneur zullen mogen beroepen en veel min aandringen om derzelver beveelen voor het ondernemen van de een of andere expeditie te willen afwachten, dewijl men dikwijls ziet gebeuren dat de beste gelegenheden om overwinningen op de

vijanden te behalen, door dusdanige verderffelijke uitstellen voor bij gaan of verwaarloosd werden.

4. Van desgelijken is bij de wederzijdsche contracten vastgesteld, dat deze Batchiansche magt zoolang in dienst zal blijven, als Hun HoogEdelheden te Batavia en de Molucsche Regeering zal goedvinden, en in stede van diegenen, die gedurende den tijd mogten komen te overlijden of ziek te worden, beloofd den koning ten eersten andere gezonde manschap te geven, ten einde de krijgsmacht altoos voltallig blijve.

5. Beloven den koning en de Rijksgroten om hunne krijgslieden op de nadrukkelijkste wijze en onder bedrijging met swaarste straffen te zullen vermanen, om als vrienden te leven met Comp.'s Bondgenooten, die sij op hun bekruissingen komen te ontmoeten of op welker landen sij mogten aangieren, sonder iemand te beroven of met woorden en werken te beleedigen; want dit door de gemeenen geschiedende, zullen de officieren aansprekelijk zijn, indien zij de misdrijven hunner onderhoorigen ongestraft, dan wel oogluikende hebben toegelaten; en wanneer de officieren selfs sig in dit poinct komen te misgrijpen, zullen dezelve nog swaarder straffen onderhevig zijn; aangezien de grootste onheilen uit dusdanige wanorders te dugten staan, behalve dat der contractanten heilzaam oogmerk om deze contrijen te beveiligen, door een dusdanig wangedrag ten eenemaal verijdeld en te leur gesteld zoude worden, waarteegens de koning aanneemd alle mogelijke voorzorg te gebruiken, met sijne opperhoofden te recommandeeren om eene nauwkeurige krijgstucht onder de gemeene te onderhouden: om welke reden de contractanten zijn overeengekomen dat sijn Hoogheid den koning van Batchian sijne officieren sal qualificeren, om gezamentlijk met den op gede. corra corra het commando en chef voerend hoofd, de gemenen te mogen laten afstraffen, die hunne orders wederstreven, of zig aan andre wanbedrijven schuldig maken, mits echter alle misdadigers, die moorden of andere swaare euvel daaden hebben begaan, zullen worden opgezonden om hier op Ternate te regt gesteld te worden,

6. Dan dewijl sijn Hoogheid, niettegen staande zijn goed voornemen om een strenge krijgstugt door de sijnen te doen onderhouden, egter niet verantwoordelijk kan zijn voor die [dis]ordres, die somwijlen door sijne onderdanen in sijne absentie zouden kunnen werden begaan, zoo zijn de wederzijdsche contractanten, tot voorkoming van alle onverhoopte onheilen overeengekomen, dat de

Batchiansche hoofden die de krijgsmagt staan te commanderen, den eed van getrouwheid mede zullen afleggen, met belofte van het gedrag hunner onderhoorigen even vlijtig te zullen gadeslaan, alsof haar koning daar zelfs tegenwoordig ware.

7 Neemd de koning mede op zig, om sijne onderdaanen behoorlijk en ten genoege deezer Regeering te wapenen met swaarden, clewangs, assagaijen en ander inlands geweer, waarmede zijlieden gewoon zijn hunnen vijanden in den strijd te keer te gaan.

8. Dog vermits zijn Hoogheid betuigt maar van eene geringe quantiteit schietgeweer, buskruit en kogels te zijn voorzien, nemen de Gezaghebber en Raad aan om de Corra Corras het noodige geschut, met het daartoe benodigde scherp en buskruit bij te setten, op conditie dat het daarop bescheidene hoofd van tijd tot tijd den opneem zal doen dat alles behoorlijk verantwoord werde en niets absent rake, voorts alle behoorlijke sorge voor deze hoog noodzakelijke goederen werde gedragen.

9. Gedurende den tijd dat de Batchiansche krijgsmagt in dienst zal wezen, belooven den Heer Gezaghebber en Raad, tot onderhoud te sullen laten verstrekken aan ieder gemeene sestien stuivers contant s' maands, tot inkoop van sagoe, in stede van vijftig ponden rijst en drie ponden zout, een stuk salampoeris cust s'jaars, en aan ieder der hoofden op ged: corra corras eens zooveel of 32 stuivers contant s'maands en twee stuks salampoeris cust in t'jaer.

10. Daarenboven belooven zijne Hoogheid en de rijksgrooten om de bepaalde krijgsbenden, soo wel als de ses corra corras zoo spoedig doenlijk bij een en in gereedheid te sullen brengen, dewijl de toenemende vijandelijkheden der Papoeën en andere rovers, zulks ten hoogsten vereijsschen, zullende ged e corra corras, zoodra alles bij een en in gereedheid is, van hier met het beloofde geschut en ammunitie worden voorzien.

11. Zijnde van desgelijken op uitdrukkelijk beding van sijn Hoogheid gearresteerd dat hij ontheft zal worden van de conditien en beloften, die bij dit tractaat zijn gedaan, zoodra de rust en veiligheid in deze vaarwateren hersteld en deze krijgsmagt niet meer benoodigd sal sijn, als waarna deze conventie met voorkennis en bewilliging van de Illustre Hoog Indiasche regeering zal worden vernietigd, waarbij den Heer gezaghebber en raad verklaren, dat

indien Zijne Hoogheid onverhoopt aflijvig mogt worden geduu rende den tijd, dat de Bachiansche krijgsbenden nog in dienst zijn, het tans gesloten contract als dan met desselfs opvolger sal worden vernieuwd, in maniere als sulks in zoo een geval, na de om standigheden van tijden en zaken het dienstigste sal werden geoordeeld.

12. En eindelijk verklaren en belooven den Heer Gezaghebber en Raad op aprobatie van de illustre Hoge indiase regeering jaarlijks aan sijn Hoogheid den koning van Batchian te zullen toeleg gen en afgeven, eene somma van een duizend rds. als een erkentenis voor het leveren der krijgsbenden, welke somma daarom na verloop van een jaar na de teekening dezes en vervolgens precies alle jaren aan Zijn Hoogheid zal werden betaald, zoo lang zijne krijgsmagt op de voorschreven conditien in dienst zal blijven.

Aldus gedaan, gecontracteerd en besloten, mitsgaders op de Mahometaan zijne wijze plegtig bezworen en onder tekend op het eiland Ternaten in t' kasteel Orange op den 23 Julij van het jaar een duizend sevenhonderd een en tagtig. (was geteekend) **Alex. Cornabé, F. B. Hemmekam, J. G. W. Heinrich, G. W. van Renesse, H. A. de Chalmot, G. F. Durr, W. F. Mertz.**

Ter zijde staat s' Compagnies zegel in rood lak en daarnevens Terordonantie van den WelEdelen Achtbaren Heer Gezaghebber neevens den raad der Moluccos, (w.g.) **G. F. Durr,** secretaris. (Onder de tekst staat het zegel van den Sultan van **Batchian,** in rood lak, deszelfs handteekening, en die van Djoegoegoe **Naim,** Kapitein Laut **Malik,** Hoekoem **Atiatoen,** Majoor **Abdul Halim,** Kimelaha Marsaolie **Haidjat.** Singaadji Mardiolie **Totoho,** Kimelaha Sapangala **Bahadien.**)

MCXXIV. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

15 Augustus 1781. [774])

Ook het Rijkje Bwool hield zich slecht aan de contracten, voornamelijk wat de levering van goud betreft. Het verheffen van een nieuwen vorst was aanleiding de bepalingen te vernieuwen. (Cs.)

Contract en voorwaarden, aangegaan, vernieuwd, bevestigd, plegtig bezworen en verzeguld, tusschen den

[774]) Uit het *Contractenboek* XI no. 19 blz. 615 op het Arsip Negara te Djakarta.

WelEdelen Agtbaren Heer Alexander Cornabé, gezaghebber nevens den Raad der Molucco's, in name ende van wegen zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Gestrengen Groot Achtbaren Heere Mr Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal, nevens de WelEdele Gestrenge Heeren Raaden van Nederlands India, als representeerende den staat der vrije vereenigde Nederlanden en de Generale Nederlandsche geoctroijeerde compagnie in deze gewesten, ter eenre, en den tans alhier aanwezenden prins van **Bwool** kitchil Bolomogilolmat, met zijne rijksgrooten ter andere zijde.

Vooraf betuijge ik prins en mijne presente rijksgrooten, in den name en van wegen alle overige Bwolereese rijksgrooten en onderdanen, onze allerzuiverste en opregste dankbaarheid voor de onverdiende consideratie en gunstige consessie door den WelEdelen Agtbaren Heer Gezaghebber en raad dezer Molucco's, in hoope van Hunner HoogEdelheden geëerde goedkeuring aan ons bewezen, door ons op ons herhaald en instantig smeeken, ongeacht de vele bedrevene overtredingen, tegen de met de compagnie onzen wettigen leenheer en bondgenoot aangegane en plegtig bezworen contracten, weder in genade aan te nemen en onder een edelmoedige vergeving van het gepasseerde, compagnies bescherming en bondgenootschap waardig te achten, weshalve ik prins en mijne rijksgrooten, onder serieuse verzekering van een waar berouw en leetwezen over het voorledene en om mij en om mijn onderdanen de bewezen gunsten en vooral deze mijne verheffing op voordragt der Bwolereese rijksgrooten, tot koning en leenheer van wegen de compagnie over het land van Bwool met den ressorte van dien applicabel zijn, alle zoodanige contracten, voorwaarden en verbonden, als er tusschen de compagnie en de koningen van Bwool successieve zijn gesloten, beeedigd en verzeguld, met namen het verbond op den 20 July 1714, aangegaan met den Heer Gezaghebber Kloek [775]) en den gewezen koning Marcus Pompa, het contract gesloten op den 29 Maart 1759 met den Heer Gouverneur Schoonderwoert en gewezen koning Jacobus Pompa en zijne rijksgrooten, [776]) met alteratie egter en uitsluiting alleen van het zevende artikel in het eerste en derde artikel in het tweede, als tot welker cessie verloop van tijd aanleiding heeft gegeven.

Wijders beloven en zweere ik koning en Rijksgrooten weder-

[775]) Contract dat niet is teruggevonden. (Cs.)
[776]) Zie no. MXVIII.

om stiptelijk aan de compagnie te zullen leveren vierhonderd realen zwaarte van stofgoud in een jaar en al hetgeen nog boven de quantiteit door onze onderdanen mogt worden gegraven voor den gestipuleerden prijs van rd^{a} 10 het reaal, welk stofgoud, ingevolge op onze instantie erlangde bewilliging van deze Regering, wij tans wederom ter troque voor Comp^{e} koopmanschappen zullen brengen aan den Resident te Menado, ten welken einde ik Koning en Rijksgrooten verders belooven en aannemen, alle onze onderdanen in de goudmijnen van Palella [777]) te verzamelen en te dier plaatse fixum domicilium te laten houden, zonder iemand toe te staan om in onze oude negorij Bwool te verblijven, de morshandelaars en alle vreemde en verdagte natien, vooral Boeginee zen, Mandhareezen, Maleijers, Makassaren, Kailireezen, Lombokkers, Xulohkers [778]) van mijne landen te weeren, en alle degeene die zig van onze rijksgrooten of onderdanen aan verboden handel, vooral in stofgoud, of omgang met de voormelde naties schuldig maken, zonder hesitatie over te geven aan Compagnies Resident te Menado, om ter dispositie dezer Regeering opgezonden te worden.

Voorts beloove en zweere ik Koning en Rijksgrooten niet te zullen gedoogen, dat eenig zendeling of wie het ook zijn moge die voorgeeft te komen uit naam of met commissie van de koningen van Boni, Mandhaar, Palo, de keizer van Xulloh, [779]) of eenige andere inlandsche vorst op ons land geadmitteerd of hem door oogluiking eenige gezagsoefening, verblijf of handel aldaar toegestaan werden, maar bij verschijn van diergelijke avonturiers, dezelve met heusche, dog ernstige protestatien weder doen vertrekken en bij weigering daarvan ten eersten kennis te geven aan Manado's Resident, onder wiens directie wij op ons instantig verzoek en ter voorkoming van alle cavelatien met de Limbotters weder als van ouds gesteld zijn.

Daarentegen belooven de Heer gezaghebber en Raad, Manado's Resident te gelasten, om de Bwolerezen, in cas van verlegenheid, na tijdsomstandigheden en vermogen te assisteren, hen met zagtheid en vriendelijkheid te behandelen en voor het goud, hetgeen zij hen ter troque brengen, te gerieven met de gewildste aan handen zijnde lijwaten en contanten.

Alle welke voorwaarden, contracten en verbonden, ik koning en Rijksgrooten voor het teekenen en bezweeren dezes, verklaare

---

[777]) Paleleh. (Cs.)
[778]) Suluërs. (Cs.)
[779]) Sulu. (Cs.)

in allen deele wel verstaan en begrepen te hebben, waarom ook bij dezen belove, dezelve heilig te zullen onderhouden en bij mijn aankomst op Bwool, door alle teruggeblevene Bobatossen [780]) doen aannemen en observeeren waartoe ik mij bij dezen met solemneelen eede en eigen handteekening op het plegtigste verbinde.

Aldus gerenoveert, gesloten, gealtereert, bezegeld, ondertee kend en solemneelijk beeëdigt tot Ternate in 't kasteel Orange den 15 Augustus 1781

(w.g.) **Alex. Cornabé, Hemmekam, J. G. W. Heinrichs, G. W. van Renesse, de Chalmot, G. Durr.**

Ter ordonnantie van den WelEdelen agtbaren Heer gezag· hebber, nevens den Raad der Molucco's

(w.g.) **G. Durr**, secretaris.

(w.g. door den Koning en de rijksgrooten)

MCXXV. KOROMANDEL.

4 September 1781. [781])

De 18de Februari 1781 vernam men te Negapatnam, dat 3000 ruiters van Hayder Ali-chan het Deense gebied Tranquebare hadden geplunderd en dat zij de Nederlandse limieten naderden. Tal van vluchtelingen zochten bescherming binnen de stad. Het bestuur knoopte besprekingen aan. Daar hij door de Engelsen bestreden werd en hij vernam dat tussen de Nederlanders en de Engelsen een oorlog was uitgebroken, sloot hij een verbond tot samenwerking tegen de Engelsen. (*Kort verhaal van het voorgevallene te Nagapatnam*, etc^a, in *Overgecomen brieven 1783*, vierde boeck, folio 970 e.v.)

Accoord tusschen Zijn Hoogheyd, den Heere Hasareth Nabab Hayder Ali-chan Bahador Sahib, en den WelEdele Gestrengen Heer Reynier van Vlissingen, gouverneur en directeur vanweegens de Edele Hollandsche Compagnie, nevens den raad te Nagapatnam, aangegaan.

1. Derwijl in Europa tusschen de Hollanders en de Engelschen

---

780) Ternataans · Bobato's = landsgroten. (Cs.)

781) Uit de *Overgecomen brieven*, waarin dit document niet minder dan viermaal voorkomt en wel *1781*, 15de boeck, folio 18 en volgende, *1782*, 7de boeck, folio 241 en volgende; *1783*, 7de boeck 2de reg., folio 36 en volgende en *1784*, 16de boeck folio 298 e.v.

oneenigheeden ontstaan zijn en de oorlog gedeclareerd is, zoo zal den heer Nabab geduurende die oorlog, en wanneer de Engelschen Nagapatnam en andere plaatsen mogten attacqueeren, de Hollandsche Compagnie te hulp koomen met desselvs troupes, ten eynde de vyanden tegen te gaan en te verjaagen, waardoor de plaatsen van d'E. Comp[te] ongemolesteerd blyven zullen

2. De canons, snaphaanen, loot etc[a], die den heer Nabab nodig hebben zal, zullen de Hollanders van haar zyde aan Hoogstdenzelven voor het waare kostende leeveren.

3. Dewijl men dit accoord aangegaan heeft omtrend de mutueele vriendschap, zoo zullen de Hollanders tot assistentie van Hoogstdenzelven in den teegenwoordige oorlog, die de Engelschen te lande doen, van hier senden Sipaays, Europeeschen, Maleyers, canons, ammonitie, goederen etc[a], alles onder commando van Europeesche officieren, zullende de ongelden door de Compagnie betaald worden.

Nadat gemelde volk zig met de troupes van den heer Nabab geconjungeerd zal hebben, zal Zijn Hoogheyd voor haar een goede plaats tot logement moeten bezorgen, en dezelve zullen onder commando van hun opperofficier staan.

De zaaken van den heer Nabab dienen door weegen van gemelde officier gedaan te worden.

4. Byaldien de Hollanders met de Engelschen weeder in vriendschap raaken, en dierweegens uyt Europa geschreeven word, zullen zy zulx den heer Nabab ten eersten verwittigen en dezelve na Zijn Hoogheyds begeere gedraagen.

5. Wanneer de Engelschen op de eene off andere wyse in de Hollandsche plaatsen mogten aankomen, zullen zy haar ten eersten laaten arresteeren.

6. Een wakiel en vijff paaren harkars [782]) van den heer Nabab zullen in de stad Nagapatnam, en daarenteegen zal een bequaam Europeesche wakiel van de Compagnie by Zijn Hoogheyd geplaatst worden; intusschen dient men die menschen van wederzyde alle eer te bewysen.

7. Wanneer de gecombineerde Fransche en Hollandsche scheepen afsonderlijk mogten aankoomen, zullen de Hollanders ten genoegen van den heer Nabab de scheepen van de vyanden wegjaagen.

---

[782]) Wakil, Arabisch, vertegenwoordiger; harkārā, Hndostani, koerier.

8. Indien de vyanden van Tansjour en Tritchinopoly tegen de troupes van Zijn Hoogheyd, welke zig op Combagonam bevinden, mogten ageeren, beloofd d'E. Comp^ie^ van haare zyde van hier na derwaarts te zullen zenden 2000 man, zoowel Europeeschen als Sipays en Maleyers, neevens 5 a 6 canons en Europeesche officieren, ten eynde zig met gemelde volk van den heer Nabab te conjungeeren en de vyanden te onder te brengen.

Als de Engelschen Nagapatnam belegeren mogten, zal den heer Nabab desselvs troupes afzenden om haar weg te jaagen; intusschen beloofd de Comp^ie^, dat by arrivement van gemeld volk van Zijn Hoogheyd goede logies te zullen besorgen.

9. Dewijl Zijn Hoogheyd, den heer Nabab, de plaatsen, die onder Tansjour sorteren, namentlijk de provintie van Kiwaloer, Wedarmium, Topotorre en Naoer, nevens dies onderhoorige dorpen, aan de Hollandsche Compagnie gunstiglijk heeft afgestaan, zullen Haar Edelens op alle die plaatsen derselver volk stellen, om te beletten dat geen nely [783]) off andere provisiën aan de vyanden gegeeven worden.

Aangaande de ongelden van de detachementen, die d'E.Comp^ie^ tot assistentie van den Nabab zal zenden, zullen geremedieerd [784]) worden.

10. Nadat uyt Europa en Batavia de Hollandsche scheepen en een groot getal manschappen, zoowel Europeesen als Maleyers etc^a^ alhier zullen gekoomen zijn, zullen de Hollanders omtrent de ongelden nader een accoord sluyten.

11. In het welzijn van Zijn Hoogheyd de Hollanders met een zuyvere hart steeds genoegen scheppende, zullen deselve zig na Hoogstdesselvs begeerte gedraagen.

Aldus geaccordeerd en overeengekomen, **Nagapatnam** in het casteel, den 4 September anno 1781.

Accordeerd
M^r^. Stoffenberg, secretaris.

---

[783]) Rijst.
[784]) Bedoeld is: door ieder voor de helft betaald worden.

MCXXVI. MATARAM—SURAKARTA.

4 October 1781. [785])

De Hoge Regering gaf den Gezaghebber in de Oosthoek door tussenkomst van Gouverneur Siberg last een overeenkomst met de regenten van den Sunan te sluiten over de levering van hulptroepen. Vgl. DE JONGE *Opkomst* dl. XII, p. 1 vlg. (Cs.)

Wij ondergeteekendens ter Seer g'eerde order van den Soesoehoenang Pacoeboeana Senopatty Inggalaga Abdul Rachman Saidin Panatagama Caliefatolah, hofhoudende te Souracarta en den WelEdelen Gestrengen Groot Achtbaren Heer Johannes Siberg, Gouverneur en Directeur op en langs Java's Noord-Oost Cust, te same overleght hebbende op welke wijse men gebruik soude kunnen maken van zijn majesteijts mentjanagarasche [786]) hulptroepen, bij aldien deezen Oosthoek eens vijandelijk mogte werden g'attacqueert, zoo is ons en om de beijde landen, zoo van den Soesoehoenang en de E. Comp. niet ontijdig in rep en roer te brengen, noch door 't opmarcheren van Zijn Hoogheijd volkeren uijt hunne respective districten, die daar door volkeloos raakende zoo wel schade lijden soude als die waar een versamelt leeger kwam te staan, gevaar voor geruineerd te werden, zoude loopen, onnoodige moeijte en beweging te veroorzaken, mits aannemelijker voorgekome en derhalve ook vastgestelt mits de goedkeuring onser hooge superieuren wegdragende dan

1. Dat ik gesaghebber zoodra de tijding krijge er 't zij van den Oost of Westkant iets vijandelijks naadert, sulk ten eerste aan den Raden Tommongong te **Ponogoro** en de Tommongongs te **Wierasaba** en **Cadierie** sal laate weten.

2. Dat den Raden Tommongong Soeria Coessoema, nu thuijswaarts keerende, den Tommongong te Wierasaba ordonneeren sal, om op ontvangst van mijn advies in voorsz geval, dat een vijand nadert, sijne volkeren te versamelen, sulk sal hij Radeen Tommongong na Cadierie den Tommongong ook doen aanschrijven en wel sonder als dan eerst mijn brief aan hem Radeen Tommongong naar Ponorogo te senden dat maar tijd verspilt soude weesen.

Den Radeen Tommongong Soeria Coessoema sal insgelijks op des gesaghebber eerste advertentie dat er een vijand nadert zijn bepaalt getal van manschap door zijne Majesteijt op vijftig Tjatjas

[785]) Uit *Contractenboek* V no. 13 blz. 29 in het Arsip Negara te Djakarta.
[786]) De zgn. buitenlanden van den sunan. (Cs.)

van Een hondert gestelt versamelen en sulx ook aan de andere regenten van Ponorogo, Patje, Tjeroeban, Seringat en Balitar ordoneren.

3. Zal den Raden Tommongong voorsz. regent gelasten om op des gezaghebber tweede schrijven en opontbot afte marcheeren, 't zij herwaerts dan wel na de gedesigneerde en aangeschrevene plaats, zoo als hij Raden Tommongong ook zelfs doen zal zonder dat voorsz. regenten voor al die van Wierasaba en Cadierie, daartoe eerst zijne ordre soude moeten vragen, kennisse van geven, en antwoort inwagten.

4. De redenen dat bij een naderende vijant deze hulptroepen niet direct afkomen sullen, is wijl den gemeene man in Comp^e^ district ten hierdoor maar in opschudding soude raaken en verloopen, ook wijl de cituatie alhier te Soerabaija zoo is, dat men niet eens 't volk van de regenten dezes districts ter defensie soude kunnen plaatsen weegens de smalle lange toepassen door de modder langs de Soerabaijsche stranden.

Dat zoo lang de vesting hier te defendeeren is er ook geen gebruik van des vorsten troepen gemaakt kan werden, en die dan ook een vijand het eerst op dese plaats aansettende niet eerder nodig af te roepen zijn, dan ingevalle wij deze vesting soude moeten verlaten en landwaarts in retireeren, welk onverhoopt geval aansiende komen, den gezaghebber voorschrevene regenten zulx beveelen en hen versoeken sal met hunne troepen af te marcheren, gelijk ieder maar 't eerst 't best doen sal om dus wij zooverre landwaarts in retireerende tot dezelve ontmoeten geconjungeert met vereende magt, andermaal een kans te wagen en den vijand tegen te gaan.

Soerabaija den 4e October 1781
(w.g.) **R. F. v. d. Niepoort.**
Mij present
(w.g.) **J. F. Buse** gesw. transl^r^.

Onder den Javaanschen tekst staan de zegels van **Raden Tommongong Hario Soerio Koesomo, Dipatti Niti Diningrat, Tommongong Randjie Djaijengrono, Tommongong Randjie Djoijodirono, Raden Tommongong Aria Adi, Raden Maas Tommongong Ardjo Negoro en Tommongong Astra Negara.**

MCXXVII. MATARAM—DJOKJAKARTA.

20 October 1781.[787])

Een aan het vorige geheel gelijkluidend contract — evenwel met een artikel 5 daaraan toegevoegd — werd gesloten met de hoofden van den sultan, nl den Raden Rongo te Djipang en de Tumenggungs van Kertosono en Djapan. (Cs.)

De preambule en de eerste vier artikelen komen mutatis mutandus overeen met die van het vorige contract. Genoemd worden in art. 2 behalve de in de toelichting genoemde hoofden ook nog de regenten van Rawa, Calambret en Madiun. (Cs.)

5. En sal den gesaghebber sorgen, dat er ingevolge de Hoog g'eerde ordre van den WelEdele Gestrenge Groot Agtbaaren Heere Gouverneur, rijst en zout gereet is, om aan Zijne Majesteits troepen, zoo dra ter hulpe komen verstrekt te werden.

Sourabaija den 10e. October Ao. 1781.
(w.g.) **R. F. v. d. Niepoort.**

Onder de Javaanschen tekst staan de handteekeningen van zegels van

Raden Rongo Prawiro di Redjo, Adipatti Nitti Adiningrat, Tommenggoeng Pandjie Djaijeng Rono, Maas Tommanggoeng Pandjie Djoijo di Rono, Tommengoeng Ardjo Negoro, Tommengoeng Astra Negoro.
(Ter zijde)

Mij present
(w.g.) **Jn. Fk. Buse.**
gesw. tr.

MCXXVIII. MOLUKKEN—TIDORE.

8 November 1781.[788])

De hoofden van het op Halmaheira gelegen deel van het rijk van Tidore, de districten Maba, Weda en Patani, hadden de zijde van Nuku gekozen (vgl. inleiding tot no. MCXXIII), maar waren tot onderwerping gebracht. Zij hadden toen dit contract te sluiten. Vgl Haga, *Nederlandsch Nieuw Guinea* I, p. 301. (Cs.)

---

787) Uit het *Contractenboek* XVI op het Arsip Negara te Djakarta.
788) Uit het *Contractenboek* X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta.

Assopiatie contract en voorwaarden, aangegaan, gesloten en beëedigd en verzeguld tusschen den WelEdelen Agtbaren Heer Alexander Cornabé, gezaghebber nevens den Raad der Molukko's, in name ende van wegen Zijn HoogEdelheijd, den HoogEdelen Gestrengen Groot Agtbaren Wijdgebiedenden Heere Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal, nevens de WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlands India, als representerende de hooge overigheid van wegen den Staat der Vereenigde Nederlanden en de g'octroyeerde Oost Indische Compagnie in deze gewesten, ter eenre en de door Sijn Hoogheid Paduka Sri Sultan Saidoel Moehatoar Amirol Arifien Muhamadoeniel Mansoer Badioedien Siach Ketjil Patra Alam, Koning van het Rijk van **Tidore**, met volkomen approbatie deser Molucksche Regering, op de Negorij **Maba, Weda** en **Pattanij**, opnieuw aangestelde hoofden

van Maba: Senghadje Kasawary, Kimelaha Gotowesi Ibrahim, id. Watje Modo, id. Sari, Kapitein Permendang, id. Kanko;

van Weda: Senghadje Padji, id. Samalo Kaijoe, Kimelaha Kalidea, Kapitein Hajoen;

van Pattanij: Senghadje Doris, Kimelaha Kipawi Abdul, id. Dalim, id. Laksaway.

ter andere sijde.

Eerstelijk. Smeken wij hoofden hierboven gemeld, met al onze onderhoorigen den Heer gezaghebber en Raad, op het allerinstantigst en demoedigst tegen de Compagnie en den Koning van Tidore; voorts wegens onze veelvuldig begane misdrijven, roof en strooperijen, gedurende de beroertenis, onder betuyging van een waar berouw en leedwezen over dezelve.

Tweedens. Belooven en sweeren wij hierbij den door de Compagnie op den troon van Tidor verheven en tans regerenden sulthan Kitchil Patra Alam, te erkennen en houden voor onzen wettigen vorst, hem onder het hooger gezag van de Compagnie als zoodanig te erkennen en gehoorzamen, gehouw en getrouw te zullen zijn en al zijne wettige bevelen als gehoorzame onderdanen betaamt, zonder tegenstribbelen te zullen opvolgen.

Derdens. Belooven en sweeren wij nooit ten eeuwigen dage meer te zullen overgaan tot zee-, menschenroof of andere, gedurende eenige jaren en vooral bij den laatsten opstand, door ons op Compagnies en meer andere landen bedrevene strooperijen, zullende alle degeenen die zich voortaan in deze vaarwaters of op die onder de provintien Amboina en Banda gehooren aan deze verfoeilijke

misdrijven schuldig maken, aan de Compagnie over leveren, ten einde zonder conniventie als zeeroovers met de dood gestraft mogen werden

Vierdens. Inzelvervoegen belooven en zweeren wij dat door ons aan de Compagnie ter dood straffe zullen overgeleverd worden, alle degenen die onder ons morshandel met vreemde natien of wie het ook zij in specerijen bedrijven, met 's Compagnies vijanden correspondentie houden of op eene andere wijze tot prejudice van de Compagnie met dezelve heulen.

Vijfdens. Belooven en sweeren wij, voor verraders, afvalligen en perturbateurs der gemeene rust te houden, den rebel Noekoe, met alle de verdere met hem zamenspannende Tidoreesen, Maba-, Weda- en Patanirezen, enz. en nog hem, nog zijnen aanhang niet alleen geen acces of verblijf in onze districten te vergunnen, maar ons uiterst devoir aanwenden, om dien rebel met al zijne aanhangers te verdelgen of des mogelijk inhanden der Compagnie over te geven.

Sesdens. Belooven en sweeren wij, ons op onze door welm. vorst, onzen Koning van **Tidor** aangewezene woonplaatsen, stil en vreedzaam als getrouwe Compagnies onderdanen te gedragen en met den landbouw en verdere gepermitteerde kostwinningen te geneeren, zullende de inwoonders van Weda gehouden zijn op het gedestrueerde roofnest Pattanij een wakend oog te houden en niet toelaten dat daar voortaan weder roovers, hetzij van den aanhang van Noekoe, dan wel van andere kwade natien komen te nestelen.

Ten sevenden. Belooven en sweeren wij nooit of ten eeuwige dage meer gebruik te zullen maken van de ondersteuning en vriendschap der Papoeën, ter uitvoering van kwade desseinen, maar die natie door alle mogelijke middelen, tot vreedzame gedachten en onderdanigheid tegen de Compagnie en onzen wettigen Koning, den sultan van Tidore over te halen; voorts alle nog onder hen schuijlende gevangene en geroofde Compagnies onderdanen, vrije lieden en slaven, van wat natie ook mogen wezen uit hun handen zien te bekomen en aan de Compagnie, zonder losgeld over te leveren.

Ten agtsten. Belooven en sweeren wij, zoodra er vreemde natien of andere swervers door ons in onze contrijen ontwaard worden, daarvan ten eersten aan den Heer gezaghebber, dan wel aan den Koning van **Tidor**, kennis te geven, hen intusschen geene de minste subsistentie bewijzende of verblijf in onze districten vergunnende.

Ten negenden. Wanneer de Compagnie goed vindt, een extirpatietogt op onze districten te laten doen, belooven en sweeren wij de specerijboomen getrouwelijk te zullen aanwijzen en Compagnies dienaren in dat werk behoorlijk te ondersteunen, ook zoodra eenige vruchten, hetzij in onze dan wel andere bijgelegene districten komen te ontdekken, daarvan aan de Compagnie en onzen Koning ten eersten kennis te geven.

Ten tienden. Belooven en sweeren wij niets van groot belang op onze negorijen te zullen ondernemen, dan met voorkennis of op bevel van onzen Koning of op dat van de Edele Compagnie

Ten elfden. Beloven wij verders geen gehoor ofte ingang te verleenen aan eenig opperhoofd of wie ook zijn mogte, die buiten last van de Compagnie of onzen Koning tot ons mogte komen, nog in 't geheel, nog ten deele.

Ten twaalfden. Bijaldien er eenig verraad of opstand tegen de Compagnie of onzen vorst den Koning van Tidor mogte gemachineerd en bedektelijk worde gebrouwen bij eenig opperhoofd en wij daarvan kondschap erlangen, belooven en zweeren wij hetzelve niet te zullen verbergen, maar zulk pernicieus voornemen, ten eersten en zonder uitstel, aan de Compagnie en onzen Koning te openbaren, en naar ons uiterst vermogen te zullen tegen gaan.

Ten dertienden. Of het mogte gebeuren dat er eenige Compagnies of particuliere vaartuigen van Compagnies onderhoorigen, in onze contrijen mogten komen te vervallen, die gebrek aan het een of ander hadden, zoo belooven wij dezelve op alle mogelijke wijze, de behulpzame hand te zullen bieden en niet toe te laten, dat aan volk, vaartuig nog goederen eenig nadeel geschiede.

Ten veertienden. Belooven wij onze onderdanen die uitgaan om hunne levensbehoeftens te zoeken, niet overal te laten zwerven, maar binnen de palen van 's Konings en Compagnies landen te houden, voorts zoo veel mogelijk, binnen onze distrikten.

Ten vijfthienden. Daarentegen belooven de Heer Gezaghebber en Raad dezer Molucco's, wanneer zij hoofden hier boven genoemd met hunne onderdanen, alle de voorschrevene articulen, zonder afwijking, naarkomen en zig daar na gedragen, hen op approbatie Hunner HoogEdelheden de hooge Indiasche Regeering te Batavia, alle hunne veelvuldige misdrijven te zullen vergeven, hen weder in genaden aan te nemen en aan te merken als goede en getrouwe Compagnies onderdanen, gelijk zij de in dezen vermelde hoofden

en onderhoorigen bij dezen op hooge approbatie, als gezegd weder aannemen, met vergunning van volkomen amnestie en van heden wederom af toeleggen de recognitie penningen als van ouds om 's jaarlijks en ter gewone tijd voor hen aan het casteel te worden afgegeven.

Ten Sesthienden. Zullen in de acte van amnestie begrepen worden alle de Papoeën, die zig binnen den tijd van drie maanden aan Zijne Hoogheid den Regerende sulthan van Tidor en de Compagnie komen te onderwerpen met al de voortvlugtige Maba-, Weda-, Pattany- en Tidorezen, die prins Noekoe, den djogoegoe Bahasoean en Hoekoem Tadjoedien voor dien bepaalden tijd sullen afsweren dan wel overleveren, behoudende de Compagnie aan haar het regt om buiten de amnestie uit te sluiten, behalve de voorgenoemden nog eenige andere hoofdrebellen, die om hare te lang en veelvuldig gepleegde misdaden op 's Compagnies landen en onderhoorigheden verdiend hebben, dat nooit weder in gunst aangenomen werden.

Aldus aangegaan, gesloten, beëedigd en verzeguld te Ternate in 't Kasteel Orange, den 8 November Ao. 1788

(w.g.) **Alex^r. Cornabé, Hemmekam, J. G. W. Heinrichs, van Renesse, G. Durr, Mertz.**

Ter ordonn^tie van den WelEd. Heer gezaghebber, nevens den raad der Molucco's

(w.g.) **G. Durr, Secr^s.**

MCXXXIX. KOROMANDEL.

12 November 1781.[789])

De 8^ste Juli verscheen een Engelse oorlogsvloot onder admiraal Sir Edward Hughes op de rede van Negapatnam, blokkeerde deze plaats en zette een aantal landingstroepen onder generaal Munro ten Noorden en Zuiden van de stad aan de wal. Deze troepen naderden de stad met loopgraven en noch het artillerievuur van de wallen, noch een tweetal uitvallen der bezetting konden de aanvallers doen afdeinzen. De 12^de November had de capitulatie plaats.

In de rechterkolom staan de vragen of voorstellen van Hollandse zijde, daarnaast in de linkerkolom de Engelse beslissing.

---

[789]) Dit document komt herhaaldelijk voor in de *Overgecomen brieven* en wel *1782*, 7^de boeck, folio 2243, *1783*, 1^e boeck, folio 82 en *1784*, 16^de boeck, folio 300

Capitulatie voor **Nagapatnam.**

Voorafgaande articul

Den Heer gouverneur en raad van **Nagapatnam** proponeeren aan den Heer Edward Hughes, admiraal van de Engelsche esquadre in Indiën, en den Heer Hector Munro, generaal van de Engelsche armee, om deese plaats Nagapatnam op den 12de deezer maand over te geeven, en verzoeken intusschen alle vyandelijkheeden te mogen ophouden.

Toegestaan, maar haar wapens te koppelen, haar trommels en vaandels needer te leggen nadat zy uyt de poort gemarcheert zijn. 't Benodigde aan de soldaaten zal haar gefourneerd worden.

1. De officieren van het guarnisoen en andere militairen, die Nagapatnam gedefendeerd hebben, zullen alle met de gewoonlyke honeurs van den oorlog de poort China uyttrecken, met haare wapens en bagagie, vliegende vaandels, slaande trom en brandende lont, nevens twee stukken kanons met dies toebehooren.

Alle officieren en soldaaten, die zig tot krijgsgevangen geeven, zullen onderhouden worden, maar een reekening van de uytgaaven moet gehouden worden om voldaan te worden door Hunne Hoogmoogende of de Nederlandsche Compagnie; en zal dit tweede articul op geen andere manier toegestaan worden.

2. Alle officieren en soldaaten, die zig hier in het Nagapatnams guarnisoen bevinden, zullen alle op onkosten van de Engelsche Compagnie zoo gemakkelijk mogelijk na Batavia, dan wel na Ceylon, getransporteerd worden op Engelsche scheepen.

g'Accordeerd, mits dat het tweede articul toegestaan wordt.

3. Dat gemelde officieren en soldaaten meede zullen neemen alle haare effecten, sonder ge-

visiteerd te worden, haare bediendens en slaven. En die getrouwd zijn zullen de vryheyd hebben haare familiën meede te neemen.

Toegestaan, buyten de vryheyd van haar persoonen.

4. Den gouverneur en de leeden van den politicquen raad, alle de bediendens van politie en commersie, de kerkenraad, de zeevaard en verdere loontreckende dienaaren, die in dienst van de Hollandsche Comp[ie] zijn, mitsgaders alle ingezetenen van Nagapatnam, zoowel Europeesen als Inlanders, zullen behouden de vryheyd van haare persoonen en bezittingen, roerende en onroerende goederen, coopmanschappen en andere effecten, sonder daarin gemolesteerd of eenige hinder toegebragt te worden, om welke reeden, hoe ook genaamd.

Ontoestaanbaar, buyten 't verseekeren aan hun van haar familie, slaven en eygendom.

5. Den heer gouverneur, de leeden van den politicquen raad, alle de bediendens van politie en commercie, de kerkenraad, de zeevaard en verdere loontreckende dienaaren zullen de vryheyd hebben neevens haar familiën, slaaven en slavinnen, mitsgaders alle haare bezittingen na Batavia of Colombo te mogen vertrecken en dat haar daartoe voor rekening van de Engelsche Comp[ie] gegeven zouden worden de noodige goede en bekwaame scheepen.

g'Accordeert.

6. De capitaalen, toebehooren-

de aan de Weeskamer en diacony-armen zullen niet worden geconfisqueerd of aangeslaagen, als zijnde gelden, die aan onmondige en armen toekomen.

Alle inwoonders van Nagapatnam, die verlangen zullen om als inwoonders te blyven remoreeren, zullen, den eed van getrouwigheyd aan Zijn Britanische Majesteyt doende, zulks toegestaan worden, onder de protectie van de Engelsche vlag, maar de militaire wordt zulx gerefuseerd.

7. Alle officieren, zoowel als politicque of civiele bediendens van de Comp[ie], die genegen mogte weesen hier ter plaatse te verblyven of als een particulier inwoonder zig ter neder te setten, zal zulx moeten worden geaccordeerd en haar verleend worden de bescherming van de Engelsche vlag.

g'Accordeert.

8. Alle negotiewhaaren, ammunitie van oorlog en artillerygoederen, wapenen, leevensmiddelen en al 't geene de Comp[ie] toebehooren en in deese plaatse gevonden werd, zullen ter goeder trouwe overgeleeverd en ontvangen worden volgens een specifique opgaaf van de commissarissen, die daartoe benoemd zullen worden om deselve te ontvangen, zullende het dubbel van die specificatie behoorlijk worden overgegeven aan den heer admiraal Hughes en den heer generaal Munro.

Ontoestaanbaar

9. De fortificatiën, het gouvernement, de magazynen en andere publicque gebouwen, de Comp[ie] toebehoorende, zullen moeten gehouden worden in haar tegenwoordige staat, sonder dat die zullen mogen wor den geslegt

Toegestaan.

10. De vrye exercitie van de

gereformeerde religie, zoodanig als die in de Nederlandsche kerk in gebruyk is, zal blyven gepermitteerd, en tot oeffening van deselve vergund de kerk, waarin thans de godsdienst gedaan word

g'Accordeert in zoverre als het met onse landregeering bestaanbaar is.

11. De Roomsche kerk en de heydensche tempels zullen behouden alle voorregten, die zy onder de protexie van de Hollandsche Comp[ie] tot nog toe genooten hebben.

Toegestaan, maar onderworpen de visitatie, in zooverre als het de lands-revenuen raakt; de andere papieren zullen alle aan de heer gouverneur Van Vlissingen toegesteld worden.

12. Alle documenten, chartres, resolutiën en andere papieren, gehoorende tot het gouvernement van Nagapatnam, zullen zonder eenige visitatie aan den gouverneur Van Vlissingen worden g'intrageerd, om ze te kunnen meedeneemen, werwaards Zijn Ed. zal komen te vertrecken.

Toegestaan.

13. Niemand zal in het gouvernement gelogeerd worden ge duurende de tijd van Zijn Ed[e] verblijf te Nagapatnam, maar de heer Van Vlissingen zal daarin onverhinderd mogen blyven woonen.

Toegestaan.

14. Ingevalle er eenige Engelsche deserteurs zig in het Nagapatnamse guarnisoen mogten bevinden, zal aan haar pardon verleend worden.

Toegestaan in zooverre als het bestaanbaar is met onze regten, en so lang als die persoonen sig behoorlijk gedraagen.

15. Alle publicque papieren, notarieele of secretarieele actens, welke eenigsints strecken kunnen tot de sekerheyd van de

bezitting, gehoorende aan de inwoonders van deese plaats, zullen gerespecteerd en geconserveerd blyven onder berusting van degeene, die tegenswoordig die diensten bekleeden, om daarvan na gewoonte gebruyk te kunnen maaken.

Geaccordeert.

16 Dat de vendumeester van deese stad, de sequester en de curator ad lites zullen worden gemaintineerd omtrent 't inpalmen van alle uytstaande gelden, en daarin worden beschermd door de gewoone regters.

De wagt, die men zal nodig oordeelen bezitting van Nagapatnam te neemen, moet toegestaan worden binnen te marcheeren, en de poorten overgelevert te worden één uur nadat de capitulatie geteekend is geworden.

17. Nadat deese capitulatie zal geteekend zijn, zal aan een Engelsche wagt van vijftig man overgegeven worden de poort China, aan dewelke zal moeten blyven een Hollandsche wagt van gelijk getal, terwijl aan de wagten zal belast worden geen Hollandse soldaat na buyten, en geen Engelsche zoldaat na binnen te laaten gaan, totdat des anderen daags de poorten door de Engelsche troupen zullen worden beset en overgenomen, zullende het guarnisoen van Nagapatnam zig zo lang moeten retireeren na de casern, en aldaar hun verblijf houden tot haar vertrek na Batavia of Ceilon, onder aflegging van de gewoone wapens, uytgesondert de officieren, die haar commandeeren, welke hun zijtgeweeren zullen moeten houden.

Beantwoord door het tweede articul.

18. Alle dienaren van de Compagnie, zoowel van de politie, de militie als de zeevaard, en andere loontrekkende perzoonen, zullen door de Engelse Comp[ie] moeten onderhouden worden tot zoo lang zy door de schepen van de Engelsche Comp[ie] gebragt zullen weesen ter plaatse hunner destinatie, 't zy op Batavia of Colombo.

Alle die zieken en geblesseerdens zullen behoorlijk besorgt worden; en 't rest deeser articel b'antwoord door het tweede articul.

19. Alle de zieke menschen en geblesseerdens, die zig in het hospitaal alhier bevinden, zullen moeten gecureerd en onderhouden worden door de Engelsche Comp[ie].

Toegestaan, mits dat zy haar waapens afgeeven en vertrekken na 't leger van Hayder Alichan, maar niet na Combagonam.

20. Aan alle de hulptroupen van den Nabab Hayder Alichan Bahador, dewelke in de stad zijn, zal vrye uyttogt verleend worden na Combagonam.

Toegestaan, mits dat zy de armee van Hayder Aly-chan verlaaten en zig voegen na Nagapatnam of Madras.

21. d'Heeren Joan Daniël Simons, Pieter Willem Geeke, Isaäc Reynier Simons en Jan Joachim Hast, die in het leeger van den Nabab Hayder Aly zijn, zullen van al de voorregten van deese capitulatie gaudeeren.

De volbrenging van al 't geen in deese geschreeven staat en, by wyse van capitulatie geac cordeerd is, zal getrouwelijk nagekomen en dienvolgende geteekend worden door den heer admiraal Edward Hughes en den heer generaal Hector Munro, nevens de heer gouverneur Reynier van Vlissingen en raad van deese plaats.

Onder stond: **Nagapatnam**, in 't casteel, den 12^en^ November 1781 — was geteekend — **R. van Vlissingen, Seracules Mossel, J. E. G. Hazelman, P. E. van Halm, M^r^. Stoffenberg, Fr. W. Bloeme** en **J. Accama.**

Was getekend: **Edw^d^ Hughes** en **Hector Munro.**

Onder stond: Accordeert · was geteekend **M^r^. Stoffenberg**, secretaris.

Accordeert
D. D. van Haak,
eerste gesworen klerck.

MCXL. TERNATE.

3 December 1781. [790])

Na het overlijden van den koning van Ternate werd zijn zoon erkend op de weinig van vroegere afwijkende voorwaarden hier vermeld. (Cs.)

Bevestiging en vernieuwing van zoodanige artikelen en voorwaarden, waarop den overleden Koning Ketchil Sibory Amsterdam en alle de Ternaatsche Rijksgrooten, naar verkregen pardon hunner onvoorzigtigen afval en opgenomen oorlog tegen de Ed. Compagnie en hare dienaren zijn verloren Ternaatsch rijk en landen, door 's Compagnies rechtvaardige wapenen geconquesteerd en veroverd, wederom van deselve Compagnie door haar Hoog-Edelheden den HoogEdelen Heer Cornelis Speelman, Gouverneur Generaal en de Edele Heeren Raden van Nederlandsch Indie, als representerende de hoogste macht van de Nederlandsche vereenigde geoctroyeerde Oost-indische Compagnie, onder dato 7 Julij 1683, [791]) als een leen zijn ingeruimd en overgegeven, om door hem als koning, en de grooten, elk in hare qualiteiten, na de aloude Ternaatsche wijze, onder de hooge macht en opzigt van de E. Compagnie geregeerd te werden, gelijk dezelve op den 17 daaraanvolgende, zoo voor haar als haar nakomelingen, aangenomen, beeedigd en onderteekend zijn.

---

[790]) Uit het *Contractenboek* X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta.
[791]) *Corpus* III, p. 304.

En nademaal het bestier over het Rijk van Ternate, door het afsterven van Zijn Hoogheid Sirie Maha toewan Sultan Ichtira Djoerachman Wahuwa Saijidoena Alimoedien Sjah Kitchil Aroensaha, op den 11 November dezes jaars 1781 is opengevallen en de Compagnie alleen de magt heeft een ander Koning over hetzelve te kunnen en mogen verkiezen naar haar zin en welgevallen, gelijk bij het 4e artikel van voornoemd contract d.d. 7 July 1683 wel uitdrukkelijk is ter neder gesteld, mitsgaders den gezaghebber en raad dezer provintie, ingevolge die magt en op bekomen order en qualificatie van Hunne HoogEdelheden te Batavia, vervat bij hoogstderzelver secreete missive in dato 31 December 1779, op den 13 der genoemde maand November 1781, in Rade van politie tot koning en leenman van het Rijk van Ternate hebben geeligeerd en verkooren den oudsten zoon van welmelde overleden Koning Aroensaha Patra Kitchiel Aharal, onder de namen van Padoeka Maha Toewan Sultan Iskandar Malekiel Moelkiel Monawaroes Sadikoel Moharam Saha Patra Aharal, en denzelve op denzelfden dag, ook van dies rijksgrooten en prinsen in die hooge waardigheid erkend en geproclameerd is geworden, zoo is 't dat wij Padoeka Sri Maha Toewan Sultan Iskandar Malekiel Moelkiel Monawaroes Sadikoel Moharam Saha Patra Aharal, Koning, benevens alle de naar te noemene rijksgrooten en princen van het Rijk van Ternate, bij dezen voor ons en onze nakomelingen verklaren in alle sijne deelen en leden wel ingezien en overwogen te hebben de articulen en punten bij het voorschr. Contract van 1683 terneder gesteld, latende ons derselver inhoud welgevallen ende belooven en zweeren overzulks, 't zelve in alle sijne articulen, zoo als die leggen en door hoogst gemelden Koning Seborij Amsterdam aangenomen ende bevestigd, mitsgaders door den jongst overleden Koning Paduka Sri Maha Toewan Sultan Ichtira Djoerachman Wahoewa Saijidoena Alimoedien Siah Kitchiel Aroensaha en de Ternaatsche Rijksgrooten en princen op den 16 Augustus 1774 [792]) bij het aanvaarden van het Rijk onderteekend en beeedigd zijn, zonder eenige afwijking volkomentlijk aan te nemen en prompt te zullen naarkomen en onderhouden, even en in diervoegen of dezelve tegenswoordig door ons nieuwelings bedongen en aangenomen waren, houdende dies inhoud ten dezen voor ingelijfd

Uit dien hoofde belooven en sweeren wij Koning en rijksgrooten, ook wederom als van ouds, zonder versuim of nalatigheid ingevolge den inhoud van het 17e articul van meermelde contract aan de Edele Compagnie als onsen leen- en beschermheer te zullen

[792]) Zie no. MXCVII.

doen manschap en hommage en nevens onze brieven jaarlijks aan den Gouverneur Generaal en raden van India te sullen senden, de daarbij gestipuleerde twee slaven, twee slavinnen, tien cacatoeën en tien loeris, met roode hoofden, en zulks onder zoodanige voor waarden, als bij gedacht articul expresselijk staat uitgedrukt.

Wijders belooven en sweeren wij Koningen en rijksgrooten voor ons en alle onze nakomelingen, sonder eenige restrictie ofte afwijkinge te sullen onderhouden en naarkomen en doen onderhouden en naarkomen, het contract, gesloten, bezegeld en beeedigd op den 10 December 1660,[793]) tusschen den grootmagtigsten Koning der Ternatanen, Mandar Saha, Saijfoedien, koning van Tidor, mitsgaders Aliewadien, koning van Bachian en den Heer Gouverneur Simon Cos, sampt die van sijnen rade en in gevolge dies inhoud voor altoos af te zullen zien en nooit ofte ten eeuwigen dagen wederom eenige pretentie, hoegenaamd te zullen maken, op de daarbij aan het Rijk van Tidor afgestane landen van Waijsele, Somolla, Gita, Pajahe, Maidie en Wamma,[794]) maar gedachte landen voor altoos en sonder eenige tegenstribbelingen te laten onder de geruste beheering van den tans regerenden Sultan van Tidor en sijne opvolgers, onder het hooger gezag van de Compagnie, gelijk wij ook volgens den teneur van het derde artikel van overeenkomst niet zullen beletten maar vrijwillig toestaan, dat de Tidoreezen zoo lang met de Compagnie in het Rijk van Ternate eene lijn trekken, hun levensonderhoud als voorheen met visschen en sago kloppen op het groot eiland Moro Tay mogen zoeken, onder zoodanige restrictien als bij ged artikel duidelijk staat uitgedrukt.

Wijders verklaren wij koning en Rijksgrooten in alle sijne punten en deelen heilig te zullen onderhouden en naarkomen, zoodanig contract als er wegens den rijst en padie handel ten eijlande Xulla bessy, door den Heer Gouverneur Marten Lelievelt en den raad dezer provintie met den overleden Koning van Ternate Kitchiel Radja Laut op den 4 July 1743[795]) is gesloten, geteekend, beëedigd en verzegeld.

Nog verklaren wij Koning en rijksgrooten, ook in allen deele te approberen en ratificeren het vredenstractaat, 't welk op den 16 April 1748[796]) tusschen meermelden Koning Radja laut en den toen regerenden Koning van Tidor, Miri Bifalalihil Aris Lemoe-

---

793) Verloren gegaan, doch zie *Corpus* II, p. 338 noot 2.
794) Delen van Halmaheira. (Cs.)
795) *Corpus* V, p. 356.
796) *Corpus* V, p. 463.

hidien Billahil Malikil Mana-an Siah, benevens hunne rijksgrooten is gesloten en gesolemniseerd, beloovende en zweerende wij Koning en rijksgrooten, alle de daarbij vervat zijnde punten en artikelen, zonder de minste afwijking, heilig te zullen naarkomen en alle onze vermogens te werk te stellen, die maar eenigszins tot Conservatie van de rust en vrede, in de Moluccos zal kunnen strekken.

Mitsdien belooven en zweeren wij Koning en Rijksgrooten, bij intercessie van den gezaghebber en raad dezer provintie, uit den weg te zullen ruimen en in der minne te zullen bijleggen en vereffenen alle maar eenigzins nog hangende geschillen ofte pretensien tusschen het Rijk van Ternate en Tidor en ten dien einde binnen dit casteel te zullen leveren alle de onderdanen of slaven van laatst gemeld Rijk en wel speciaal die van Gilly, item zoodanige Gitareesen als in den laatsten oorlog te Patany van dat gehucht en ook van Gebe zijn vervoerd.

Waarentegen de gezaghebber en Raad aannemen, Zijne Hoogheid den Koning van Ternate te doen geworden, al de zich op de landen van Tidore onthoudende of gevangene onderdanen en slaven van Ternate.

Alverders belooven en zweeren wij Koning en Rijksgrooten, zonder de minste vermindering of verandering in zijn geheel, heiliglijk te sullen agtervolgen en observeren, het contract in dato 24 Juny 1752[797]) door den toenmaligen Heer Gouverneur Jan Elias van Meijlendonk en den raad dezer Moluccos met den overleden Koning Kitchiel Ayan Saha van Outshoorn gesloten, beeëdigd, verzeeguld en geteekend, concernerende de volkeren van Macquian, die sig op hetselve weder onder de gehoorsaamheit van de Ternaatsche Kroon hebben gesteld, ook belooven wij koning en Rijksgrooten, de daarbij vermeldstaande prerogatieven zonder eenige restrictie of vermindering te zullen laten genieten.

Eindelijk belooven en zweeren wij koning en Rijksgrooten en nemen aan, zonder eenige exceptie, aan de Compagnie te zullen voldoen, opleggen en betalen de agterstallige schuld van den overleden Koning Kitchiel Aroon Saha groot rds 12652.108, zoo mede alle particuliere schulden, die ged. overleden Koning aan de ingezetenen dezer colonie deugdelijk schuldig is;

Gelijk ik Koning Patra Kitchiel Aharal om de vrede, eendracht en het goede vertrouwen, in mijn rijk, meer en meer aan te kweeken en mij van de achting en genegenheit mijner naast-

[797]) *Corpus* V, p. 573

bestaanden en onderdanen te verseekeren, aanneme, beloove en zweere, amnestie te zullen verleenen, gelijk dezelve bij dezen door mij wordt verleend, aan al de princen, princessen en grooten, waarop de haat van mijnen overleden vader, wijlen den Koning Aroon Saha gerust heeft of mogt gerust hebben

Aldus gedaan, vernieuwd en geamplieerd, ter vergadering van den E.agtb. Heer Alexander Cornabé, Gezaghebber, mitsgaders den Raad der Moluccos, ten Kasteele Oranje op Ternate, den 3 December 1781, hebbende hooggem. Koning Padoeka Sri Maha Toewan sultan Iskandar Malekiel Moelkiel Monawaroes Sadikoel Moharam Saha Patra Aharal, tot meerder bevestiging van dien, den eed op den alcoran (in gelijkervoegen als zijnen overledenen vader Kitchiel Aroon Saha, binnen dit kasteel gedaan heeft) heden ook aan handen van welm. Heer gedaan, afgelegd, gelijk dan ook de rijksgrooten, de princen van den bloede en standen

(hier volgen de namen derzelve),

te samen vervangende de overige prinsen van den bloede en standen des Rijks, insgelijks den eed op hare wijze op den alcoran afgelegd en met hun naamteekening, mitsgaders het rijkszegel bekrachtigd hebben even en zoodanig als zulks in den jare 1774 den 16 Augustus bij de inhuldiging van den jongst overleden koning Kitchiel Aroonsaha is geschied ende van wegen de Ed. compagnie, hebben de Edele agtbare Heer Gezaghebber Alexander Cornabe, den Koopman en secunde François Bartholomeus Hemmekam, den kapitein en hoofd der militie Johan Godlob Wilhelm Heinrich, den onderkoopman en soldyboekhouder Gerardus Willem van Renesse, den pl. onderkoopman secretaris van politie fiskaal en winkelier George Frederik Durr en boekhouder en dispencier en essayeur Willem Frederik Mertz, hare handteekeningen bezijden 's Compagnies groot zegel hieronder gesteld.

(w.g.) **Alex. Cornabe, F. B. Hemmekam, J. G. W. Heinrich, G. W. van Renesse, G. S. Durr, W. F. Mertz.**

Ter ondonn^tie^ van den WelEdelen Heer Gezaghebber nevens den Raad der Moluccos;

(w.g.) **G. F. Durr, Secr^s^.**

MCXLI. GORONTALO.

24 Januari 1782. [798])

Na de dood van den koning Kitchil Unu (zie no. MCXVIII) werd zijn zoon Mohamad Hassan Oedien Kitchil Ambohinga als vorst erkend. Het begin van het met hem gesloten contract is geheel gelijkluidend met het juist genoemde. (Cs.)

Na de woorden „in den jare 1776" volgt:

Aangezien wijders de goudprocure tans jaar op jaar wederom begind te verflaauwen en den in hoofde dezes genoemden gezaghebber en Raad, niet onduister is voorgekomen, dat meerdere of mindere leverantie van dat metaal meest afhankelijk is van den yver en de trouw der hoofden, die over de gravers in de mijnen worden gesteld, zoo beloove en zweere ik Koning en Rijksgrooten bij dezen, ik Koning, op verbeurte mijner Koninglijke waardigheyt en wij Rijksgrooten op verbeurte onser ambten en arbitrale correctie bovendien, dat wij geene hoofden over de gravers in de mijnen sullen stellen, dan die bij ons zijn bekend voor mannen van trouw en opregtheid jegens de compagnie die voor hun vertrek, ten overstaan van den Resident of die het gezag 's compagnies wegen te **Gorontalo** voert, onder eede sullen verklaren, niet alleen geen morshandel met iemand, hoegenaamd sullen drijven nog oogluikende laten drijven, maar te zullen zorgen dat al het goud, hetgeen door hunne onderhoorige werd gegraven, worde gelevert in handen van de compagnie. Dat wij wijders dengenen der opperhoofden, die van pligtverzuim of morshandel kan worden overtuigt, zonder eenige conniventie sullen overleveren in handen van den Resident die gehouden sal blijven hem op te senden aan het Casteel.

Dat wij voorts zorge zullen dragen dat er altoos 1000 gravers in de mijnen verbonden sullen sijn, soodra sijn gravers niet voltallig sijn, daarvan aan den Resident kennis te geven, ten einde dezelve de behoorlijke vertoogen daartegen bij ons koningen en Rijksgrooten moge doen, blijvende ged. hoofd, die de meerderheid der gravers voor den Resident verborgen houdt, dezelfde straffe van pligtverzuim onderworpen.

Dat wij ten vervolge onze hoofden, op de bovenaangehaalde straffen, zullen gelasten geen andere vaartuigen, van wat natien ook zijn mogen, in de rivieren of ankerplaatsen der goudmijnen, onder wat pretext het ook sijn mogte, te admitteren, dan alleen

[798]) Uit het *Contractenboek* XI no. 19 blz. 117 op het Arsip Negara te Djakarta.

Gorontaalsche of die der kleine negorijen te Gorontalo, dan wel compagnies of voorsien met een passe van den Resident expres naar de geciteerde mijnen en alle degene die van handel met vreemde natien, alware het ook nog zoo gering, kunnen worden overtuigd, of bij dewelke vreemde waren, geen compagnies sortering zijnde, worden gevonden, zullen overgeven aan den Resident, om ter condigne straffe na herwaards te worden gesonden.

Dat wij eindelijk alle Gorontaalders, hetzy hoofden of gemeene, die door compagnies kruis pantjallings, bewesten Lemboena, sonder pas van den Resident, dan wel onder de Mandhareesen of Boeginesen worden ontdekt, als swervers en morshandelaars aan de Ed. Compagnie, in eigendom overgeven.

Het slot is weergelijk aan dat van no. MCXVIII.

Aldus gedaan, vernieuwt, beedigd en bevestigd te Ternaten, in 't casteel Oranje, den 24 January Anno 1782.

(w.g.) **Alexander Cornabé, G. Hemmekam, J. G. W. Heinrichs, G. W. van Renesse, G. Durr.**

(Verder volgen de handteekeningen van den koning en van de Rijksgrooten).

MCXLII. TERNATE.

6 Maart 1782.[789])

De door prins Nuku betoonde weerspannigheid, en de oorlog met de Engelsen maakte het nodig ook een aantal onderdanen van den sultan van Ternate in dienst te houden, en wel op de hier genoemde voorwaarden Het betrof Alfoeren, Heidense bewoners van Halmaheira. (Cs.)

Conventie wegens den afstand van een troep Ternaatsche Alfoeren, geteekend en verzegeld tusschen den WelEdelen Achtbaren Heer Alexander Cornabe, gezaghebber, nevens raad der Moluccos, in name en van wegen Zijne HoogEdelheid den HoogEdelen Gestrengen Groot achtbaren Wijdgebiedenden Heer Mr. Wil-

[789]) Uit het *Contractenboek* X, no. 18 op het Arsip Negara te Djakarta

lem Arnold Alting, Gouverneur Generaal, benevens de WelEdele Gestrenge Heeren raden van Nederlandsch Indie, ter eenre, en den Padoeka Sri Maha tuan sultan Iskandar Malekiel Moelkiel Monawaroes Saydikoel Moharam Siah Kitchil Patra Aharal, Koning van Ternaten, zijne rijksgrooten, ter andere zijde.

1. Eerstelijk verklaren en belooven wij Koning en Rijksgrooten vrijwillig afstand te doen, gelijk wij afstaan bij dezen van alle macht en gezag over een bende Alfoeren van eenhonderd en vijftig koppen, als wij op de door in hoofde dezes genoemde gezaghebber en raad gedane aantooning, wegens de benoodigdheid dier auxellaeren in de presente hagchelijke tijds conjuncturen, bij de ge houdene conferentie op den 17 December van laatstvoorgangen jaar hebben aangenomen en ook naargekomen zijn, ten dienste der E. compagnie binnen dit casteel te leveren.

2. Voorts nemen wij koning en Rijksgrooten, uit zucht voor de Nederlandsche Maatschappij, (wier vijanden wij als onze vijanden aanmerken en onder welker bescherming wij dus lange van alle veiligheid gejouisseeerd hebben en altoos hoopen te mogen blijven voort jouisseren), nog aan boven het voren gemelde aantal van 150, zoo veel andere Alfoeren, met gelijk gezag en autoriteit, zonder eenige bemoeyenis van onze zijde met derzelver geschillen, ware of voorgewende klagten, aan de Compagnie te leveren, als welmelde gezaghebber en raad, gedurende den oorlog met de Engelschen ook tegens andere vijanden, zullen komen te requireren.

3. Op fundament van het voorschr. zullen gedachte Alfoeren ook verpligt zijn, aan de Edele Compagnie te doen den eed van getrouw en gehoorzaamheid en zig, voor zoo verre hunnen aard en manieren zulks toelaten en op dezelve toepasselijk is, moeten gedragen naar den voor de in Compagniesdienst staande Militie beraamden articulbrief, gelijk het den Heer gezaghebber en Raad zal vrij staan, hen in den wapenhandel naar de Europeesche wijze te laten onderwijzen en oefenen en de openvallende officiers- en onderofficiersplaatsen, bij wege van avancement, door andere uit dien troep, die zulks het best meriteeren, te vervullen; voorts degeene die zig aan grove of ligte misdaden schuldig maken, naar gelang derzelver te laten punieeren.

4 Indien een of meer dier volkeren, hetzij uit hoofde van eenig misdrijf of andersins mogten komen te deserteren, belooven wij

Koning en Rijksgrooten dezelve ten eersten te laten opzoeken en terugbezorgen, mitsgaders hunne landslieden en naastbestaanden, onder bedreiging van zware straffen, te verbieden, van hun eenige schuilplaats in derzelver gehuchten te verleenen, gelijk wij ook aannemen en belooven het getal dergeene die door incurabele ziekte overleeden of eenig ander voorval aan den Koning mogten komen te manqueeren, door andere hunner landslieden weder voltallig te maken.

5. Daarentegen belooven den Heer gezaghebber en Raad aan voorschr. alfoeren, tot hunne soldy, maandelijks te sullen toeleggen.

Aan een capitein	20	rijksdaalders,
aan een luitenant	12	„
aan een vaandrig	8	„
aan een sergeant	7	rds en 39 stuiv.
aan een corporaal	7	„
en aan een gemeene	4	„ gagie, 36 stuivers kostgeld,

mitsgaders 40 lb rijst, en drie kannen arak, aan de sergeants, corporaals en gemeenen; voorts op geëerde approbatie van de illustre hooge Indiase Regering, jaarlijksch aan Z.H. den Koning van Ternate, een somma van 500 rijksdaalders als eene erkentenis voor het leveren van en afstand van gezag op gedachte troepen, welke somma, na verloop van een jaar, na de teekening dezes en vervolgens alle jaren, aan Zijne Hoogheid zal werden betaald, zoo lang die krijgsbende in Compagnies dienst word aangehouden.

6. Zullende bij onverhoopte aflijvigheid van Zijne Hoogheid, den tans Regerenden sultan, gedurende den tijd, dat de Compagnie gedachte bende nog in dienst houd, het tans gesloten contract met sijner Hoogheids opvolger werden vernieuwd en blijven stand grijpen.

Aldus gedaan, gecontracteerd en besloten te Ternate, in 't casteel Oranje den 6 Maart 1782

(w.g.) **Alex. Cornabe, Hemmekam, J. G. W. Heinrich, G. F. Durr, W. F. Mertz**

(onder den inlandschen tekst staan de handtekeningen van den sultan en van de Rijksgroten).

MCXLIII. TERNATE.

6 Maart 1782. [800])

Een afzonderlijk artikel schrijft duidelijk voor dat de te leveren soldaten heiden zouden moeten zijn. (Cs.)

Separaat articul gehoorende tot het contract tusschen de E. Compagnie en den Padoeka Sri Maha tuan Sultan Iskandar Malekiel Moelkiel Monowaroes Saijdikoel Mokaram Siah Ketchil Patra Aharal, koning van Ternate en zijne Rijksgrooten, wegens de overgave van een troup Alfoeren in dienst der E. Compagnie.

Nog belove ik Koning bij deze het getal dergeenen, die aan den door mij geleverden troup Alfouren, door ziekte, overlijden of eenig ander incident mogten komen te manqueren, voortaan te zullen vervullen met zoodanige, die wezentlijk heidensche alfoeren en niet van het Mahomedaansche geloof zijn, vermits zulks om de wille der ommegang met de Europesche militairen, met dewelke zij bij onvermijdelijke gelegenheden, somtijds kunnen genoodzaakt worden om aan een en dezelfde bak te spijzigen, dienstig, tot voorkoming van afkeerigheit, wordt gehouden.

Ternate den 6 Maart 1782

(w.g.) **Alex. Cornabe, Hemmekam, J. G. W. Heinrich, G. F. Durr, W. F. Mertz.**

(onder den inlandschen tekst staat het zegel van den koning van Ternate, en de handteekeningen van denzelven en van de Rijksgrooten).

MCXLIV. MOLUKKEN—SANGIREILANDEN.

8 Maart 1782. [801])

Een nieuw optredende vorst van Tabukan heeft de vorige contracten te bezweren, terwijl de oorlogstoestand enkele nieuwe bepalingen nodig maakt. (Cs.)

Bevestiging en vernieuwing van alle zoodanige articulen, voorwaarden en verbindtenissen, als er succes-

---

[800]) Uit het *Contractenboek* X no. 18 op het Arsip Negara te Djakarta.
[801]) Uit het *Contractenboek* XI no. 19 blz. 943 op het Arsip Negara te Djakarta.

sieve zijn aangegaan, gesloten, gesolemniseerd en bezworen tusschen de Edele Compagnie en de Koningen van **Taboekan,** die thans nader gerenoveerd, bezworen, geteekend en verzeguld worden, tusschen den Wel-Edelen Agtbaren Heer Alexander Cornabé, gezaghebber der Molucco's, nevens die van zijnen Rade, in name ende van wegens Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Gestrengen, Groot agtb. Wijdgebiedenden Heere Mr. Willem Arnold Alting Gouverneur Generaal, nevens de WelEdele Gestr. Heeren Raden van Nederlandsch Indie, als representerende de Generaale Nederlandsche geoctroyeerde Oost Indische Compagnie en den staat der Vereenigde Nederlanden in dese gewesten, ter eenre, en den geeligeerden Koning van het leenrijkje van Taboekan, Hendrik Daniel Paparang, nevens sijn Rijksraden ter andere zijde

Alsoo het leenrijkje van Taboekan, door het overlijden van mijn' Oom David Johannes Philip, vacant is gekomen en den Wel-Edelen Agtb. Heer Alexander Cornabé, gezaghebber nevens den Raad der Molucco's op hooggeeerde approbatie hunner HoogEdelheden de Hooge Indiase Regeering hebben goedgevonden mij Hendrik Daniel Paparang, op voordragt en instantie van alle Taboekanse prinsen en Rijksgrooten, als de naaste en bequaamste tot de successie in dat Rijkje, waartoe door de Moluksche Regering reeds op den 27 Mei 1771, onder den titul van jonge Koning ben gedispicieerd geworden, te eligeeren en creeeren tot Koning en leenman van ged. Rijkje van Taboekan, zoo beloove en zweere ik bij desen, met mijne presente Rijksgrooten, niet alleen heijlig en zonder eenige afwijking te zullen onderhouden en naar komen, maar ook doen onderhouden en naarkomen, alle zoodanige contracten, voorwaarden en verbindtenissen, als tusschen de Edele Compagnie en mijne antecesseuren de Koningen van Taboekan, mitsgaders de verdere Sangirsche Koningen in het generaal successive zijn aangegaan bezworen en verzeguld, maar speciaal het Contract aangegaan op den 31 Julij 1697, [803]) tusschen den WelEd.Agtb Molukko's Gouverneur Lesage en sijnen Rade en den Taboekans prins Francisco Matheus Maccampo en Rijksgrooten, mitsgaders het verbond gesloten op den 16 November 1720 [804])

[803]) Niet teruggevonden.
[804]) Niet teruggevonden.

tusschen den Heer Gouverneur Anthony Heinsius en raad der Molucco's en den geeligeerd Koning Jacobus Marcus Laleno, zoo mede het contract, aangegaan op den 10 Februarij 1724,[805]) tusschen den toenmaligen Heer Gouverneur Jacob Cloek en raad en den Koning Philip Maca-ampo en eindelijk het jongste Contract gesloten op den 18 Mei 1758,[806]) tusschen den Heer Gouverneur Jacob van Schoenderwoert en Raad der Moluccos en mijn Oom den aflijvigen Koning David Johannes Philip en sijne Rijksgrooten, welker inhoud betuijge mij volkomen bewust te zijn, dezelve derhalve bij deezen vernieuwende en bevestigende, mitsgaders betuijgende van zoodanige kracht en waarde te verklaren, alsof hier woordelijk geinsereerd waren.

Nog beloove en zweere ik Koning en Rijksgrooten, de Engelsche natie, waarmede de Nederlandsche staat tegenwoorig in oorlog is, zoo lange dezelve stand grijpt en aanhoudt aan te merken als onse vijanden en bij een ontmoeting of wanneer op onse landen mogten komen te vervallen als zoodanigen te behandelen, mitsgaders alle schaden en afbreuk toe te brengen, geen de minste hulp of onderstand te bewijzen en allen omgangen wederkeerig met die natie zorgvuldig te vermijden en verbieden, dog daarentegen de fransche natie te erkennen en aan te merken als Compagnies en onse vrienden en hen desnoods bij voorkomende gelegenheid allen onderstand te doen.

Inzelvervoegen beloove en zweere ik Koning en Rijksgrooten op het zorgvuldigste te zullen vermijden en aan mijne onderdanen, onder bedreiging der zwaarste straffen te verbieden, allen omgang en verkeering met de Xulokkers en Mogindanaoers,[807]) welke beide natien wij geen de minste acces in onse havens of contrijen zullen vergunnen.

Eindelijk beloove en zweere ik Koning en Rijksgrooten voortaan prompt en zonder afwijking te zullen onderhouden de Conventie op den 12 November 1779[808]) in name van den Heer Gouverneur Thomassen en raad, beraamd en gesloten tusschen den toenmaligen Onderkoopman en Sangirsch Commissiant François Bartholomeus Hemmekam en ons Sangirsche Koningen, wegens de leverantie, ten dienste der Edele Compagnie van 27 Korra Korra's en 1350 weerbare mannen, mitsgaders ons daarbij gestipuleerd aandeel van 8 Corra Corra's en 400 man, bij retour in het Rijkje

805) Niet teruggevonden.
806) Zie no. MXII.
807) Suluërs en Mindanoërs, beruchte zeerovers.
808) Zie no. MCXIV.

van Taboekan ten eerste in gereetheit te zullen brengen, uit welke 8 Corra corra's ik beloove altoos ten minste twee zeilree en met de daartoe benoodigde manschappen reisvaardig en klaar te zullen houden, om op het ontbod en begeerte van Comps. posthouder, ten eersten te kunnen afsteeken, ten overbreng van gewigtige tijdingen en brieven aan dit Kasteel Manado.

Alle welke Contracten, voorwaarden en verbintenissen, met derzelver Ampliatien ik Koning en Rijksgrooten bij dezen op het heiligst belooven te zullen onderhouden en naarkomen, waar tot ons bij deesen met solemnelen eede op de gereformeerde wijse, onder het opsteeken der twee voorste vingeren van onse regterhanden en het uiten der woorden „soo waarlijk helpe mij God almagtig" verbinden.

Aldus vernieuwd, bevestigd en besloten, in 't Casteel Orange op het eiland Ternaten, den 8 Maart Ao. 1782.

(w.g.) **Alex. Cornabé, F. B. Hemmekam, J. G. W. Heinrichs, G. W. van Renesse, G. Durr, W. F. Mertz.**

MCXLV. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

15 Mei 1782. [809])

Contract gesloten bij de verheffing van een nieuwen vorst van Limbotto, vnl. van belang wegens de daarin vermelde goudlevering. (Cs)

Bevestiging en vernieuwing van alle zoodanige contracten, voorwaarden en verbindtenissen, als successive tusschen de Generale geoctroijeerde Nederlandsche Oost Indische Maatschappij en de koningen van **Limbotto**, nevens hunne Rijksgrooten zijn beraamd, vastgesteld en gesloten, die tans nader gerenoveert, bezeegeld, bezworen en geteekent werden door den Wel-Edelen Agtbaren Heer Alexander Cornabé, gezaghebber deser Moluccos nevens die van zijnen Rade, in naame en van weegen zijn HoogEdelheid, den Hoog-Edelen Gestrengen Groot Agtbaren Wijdgebiedenden

[809]) Uit het *Contractenboek* XI no. 19 blz. 171 op het Arsip Negara te Djakarta.

Heere Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal en de WelEdeleGestrenge Heeren Raden van Nederlands India, als representerende de Generaale Nederlandse geoctroyeerde Oost Indische compagnie en den staat der vrije vereenigde Nederlanden, ter eenre, mitsgaders den geeligeert koning van Limbotto Mohamat Sirafoedien Kitchiel Telahoenja, met zijne rijksgrooten ter andere zijde.

Nademaal het den WelEdelen Agtbaren Heer Alexander Cornabé, Gezaghebber der Moluccos, neevens die van zijnen Rade heeft behaagd mij Mohamad Sirafoedien Kitchil Tekahoenga, (Tilahoenja), op hooge approbatie hunner HoogEdelheden de Hooge Indiasche Regering te Batavia, te verheffen en aan te stellen tot medekoning en leenman over de landen van Limbotto.

Zoo beloove en zweere ik koning met mijne presente rijksgrooten voor ons en onse nakomelingen, in alle poincten en artikulen zuyver te zullen onderhouden en doen naarkomen, alle zoodanige voorwaarden, verbindtenissen en contracten, als er tusschen de Ed. compagnie en de koningen van Limbotto successive zijn aangegaan, beëedigt, geteekend, en verzeguld, en principael die dewelke op den 25 Maart 1678 [810]) en 2 January 1681 [811]) den 9 July 1710, [812]) 26 September 1730, [813]) 29 Maart 1735 [814]) en 8 Juny 1737,[815]) met mijne voorzaten, de overledene koningen van Limbotto hebben aangegaan en zulks voor zooverre dezelven op de tegenswoordige tijdsomstandigheden, nog applicabel zijn of kunnen gehouden werden.

Nog beloove en sweere ik koning en rijkgrooten in allen deelen te ratificeren, mitsgaders tot de gevenereerde nadere dispositie hunner HoogEdelheden, de Hooge Indiase Regering te Batavia, stiptelijk te zullen agtervolgen, de conventie of overeenkomst, nopens het etablissement der Limbotters te Quandang, van den 22 July 1765, [816]) door den Heer Gouverneur Jacob van Schoonderwoert.

Aangezien wijders de in hoofde dezer welm. Gezaghebber en Raad, uyt aanmerking von ons klaarblijkelijk onvermogen, ter vol-

[810]) *Corpus* III, p. 127.
[811]) Niet teruggevonden.
[812]) *Corpus* IV, p. 368.
[813]) *Corpus* V, p 88.
[814]) *Corpus* V, p. 225.
[815]) *Corpus* V, p. 255.
[816]) No. MXLVII.

doening aan de door ons, bij aangegaane conventien met de gewesene commissianten, den kapitein militair J. F. Wedel en luitenant der Artillerie J. F. Dubordieu op den 26 October 1769[817]) en nader met de geweesene gecommitteerdens, de onderkooplieden G. W. van Renesse en Bartholomeus van de Walle in Ao 1776,[818]) beloofde leverantie van 750 Realen stofgoud, en op onse eerbiedige vertooning van het geringe aantal der Limbotsche onderdanen in vergelijking van die te Gorontalo.

Om ons niet boven ons vermogen te bezwaren, egter in afwachting van Hunner HoogEdelheden, de Hooge Indiasche Regering te Batavia, hooggevenereerde approbatie, de jaarlijksche, door ons te doene leverantie, op onse verseekering, dat wij ons daartoe vermogend vinden, alsnu hebben gelieven te bepalen op 500 Realen en mitsdien voor zoo verre, alleen ten opzigten dier bepaalde quantiteit, hebben gelieven te altereren, de voormelde twee conventien, de anno 1769 en 1776.

Zoo belooven en zweeren wij, koning en rijksgrooten deze alsnu bepaalde quantiteit van 500 realen, met al hetgeen van dat mineraal bij gelegenheid eener opulente goudprocure door ons en onze onderdanen nog bovendien gevonden of gegraven mogte worden, jaar voor jaar aan de Edele compagnie vast te zullen leveren en aan den Resident voor den bepaalden prijs van 10 Rd" ter troque te brengen, zonder ons meer op te houden met eenige nieuwe exceptien, onaangezien wij betuygt hebben en bij deezen betuygen, dat ons tot ged" leverantie van 500 realen volkomen in staat bevinden.

Daar wijders den in hoofde dezes welmelde Gezaghebber en Raad, klaar is voorgekomen, dat de tegenwoordig jaar voor jaar verflauwende en meerdere of mindere leverantie van stofgoud, meest afhankelijk is van den iever en getrouwheid der Hoofden, die over de gravers in de mijnen werden gesteld.

Zoo beloove en zweere ik koning en rijxgrooten bij deesen, en zulks ik koning op verbeurte mijner koninglijke waardigheid en wij rijxgrooten op verbeurte onzer ampten en arbitrale correctie, boovendien dat wij geene hoofden over de gravers zullen stellen dan die bij ons zijn bekent voor mannen van goede trouw en opregtheid jegens de compagnie, die voor hun vertrek naar de mijnen, ten overstaan van den Resident of die het gezag 's compagnies wegen te Limbotto heeft, onder eede zullen verklaren, niet alleen geen morshandel hoegenaamd met iemand te zullen drijven nog

817) No. MLXIV.
818) No. MCII.

oogluykende laten drijven, maar te zullen zorgen, dat al het door hunne onderhoorige gegraven wordende goud, worde geleverd inhanden van de compagnie.

Dat wij voorts dengenen der opperhoofden, die van pligtverzuym of morshandel kan worden overtuigd, zonder eenige conniventie zullen overleveren in handen van den Resident of die het gezag compagnieswegen voert, die gehouden zal blijven, hem op te zenden aan dit Casteel

Dat wij wijders zorge zullen dragen, dat er onophoudelijk 300 gravers in de mijnen zijn, blijvende het hoofd der gravers gehouden, zoodra zijne gravers niet voltallig zijn, daarvan aan den Resident kennis te geven, ten einde dezelve ter voltalligmaking bij ons koningen en rijxgrooten, de behoorlijke vertoogen mogen kunnen doen, blijvende een hoofd die de meerderheid der gravers voor den Resident verborgen houdt, dezelfde straffe van pligtverzuim onderworpen.

Dat wij ten vervolge onze hoofden der mijnen op de bovenaangehaalde straffen, zullen verbieden andere vaartuygen dan Limbotsche of Gorontaalsche van wat natie ook anders zijn mogen, in de rivieren of op de ankerplaatsen der goudmijnen, onder wat pretext het ook zijn mooge admitteeren, hetzij dan dat dezelven voorzien waren met een pas van den Resident expres naar de geciteerde goudmijnen.

Ook belooven wij alle Limbotsche onderdanen, die van handel met vreemde natien, al ware het ook nog zoo gering kunnen worden vertuigd of bij dezelve vreemde lijwaten of koopmanschappen, geen compagnies sorteering zijnde, worden gevonden, zullen overgeven aan den Resident om ter condigne straffe naar herwaarts te worden gesonden.

Dat wij eindelijk alle Limbotters, hetzij hoofden of gemeen, die zig verstouten, zonder pas van den Resident, die egter aan de Limbotters gratis zal moeten worden verleend, ten handel of andere verrigtinge van zaken, bewesten of beoosten Quandang of naar eenige andere streken te voeren, als morshandelaars, aan de compagnie in eijgendom sullen overgeven.

Alle welke verbonden, contracten en overeenkomsten, met de ampliatien en alteratien en aankleven van dien, ik Mohamat Sirafoedien Kitchiel Tilahoenja, verklaare voor het onderteekenen en besweeren dezes, in allen deele wel geresumeert en verstaan te hebben, waarom die dan ook in zelver voegen als in vroegere tijden besloten zijn, bij deese aanneeme en bevestige, onder serieuse belofte, dat ik en mijne Rijksgrooten, alle dezelven, zonder eenige

uitzondering en de minste afwijking zal observeren en naarkomen mitsgaders bij retour in mijn Rijk, door den teruggeblevene eersten koning Naeki en verdere Rijksgrooten zal doen ratificeren en onderhouden, waartoe ons bij deezen met solemneelen eede en eijgen handteekening op het kragtigste en plegtigste verbinden.

Aldus gedaan, vernieuwd, beëedigd en bevestigt te Ternaten in 't Kasteel Orange den 15 Mei 1782.

(w.g.) **Alex. Cornabé, J. G. W. Heinrichs, W. F. Mertz, G. Durr, G. W. van Renesse, C. van Dijk.**

(Verder volgen de handtekeningen van den Koning en van de rijksgroten)

MCXLVI. MOLUKKEN—SANGIREILANDEN.

20 Juni 1782. [819])

Het contract met den nieuw optredenden koning van Tagulandang is grotendeels gelijkluidend aan dat met Tabukan gesloten. (MCXLIV). (Cs.)

De 2e alinea luidt evenwel:

Het leenrijkje van **Tagulanda**, door het overlijden van wijlen mijnen Vader den geweesen Coning Andries Tamarol vacant zijnde gekomen en den WelEdele agtbaren Heer Alexander Cornabé, gezaghebber benevens den Raad der Molucco's goed hebbende gevonden om mij Christiaan Tamarol, op hoog geeerde approbatie Hunner HoogEdelheden, de illustre hooge Indiase Regeering, mitsgaders op voordragt en instantie van alle Tagulandase Rijksgrooten en princen, in deszelfs plaats wederom te eligeren en creeeren tot Koning en leenman over ged. rijkje van Tagulande, zoo beloove en zweere ik bij desen, met mijne presente rijksgrooten, in allen deelen heilig te sullen onderhouden en zonder eenige afwijkinge doen onderhouden, alle zoodanige Contracten, voorwaarden en verbindtenissen, als er successieve tusschen de Ed. Compagnie en mijne predecesseuren de Koningen van

[819]) Uit het *Contractenboek* XI no. 19 blz. 959 op het Arsip Negara te Djakarta.

Taboekan,[820]) mitsgaders de verdere Sangirsche Koningen, in het generaal zijn gesloten, aangegaan en bezworen en speciaal het contract aangegaan op den 21 Julij Ao. 1664,[821]) tusschen den E. Agtbaren Heer Anthony van Voorst, Commandeur over de fortressen en Eylanden in de Molukko's en den Tagulandas Koning Anthony Bapias, mitsgaders het verband op den 29 Junij Ao. 1684[822]) gesloten tusschen den WelEdelen Agtbaren Heer Gouverneur en Directeur over de Molucco's, Jacob Lobs met den gewezen Koning Philip Anthonisz en Zijne Rijksgrooten, zoo mede de articulen en voorwaarden op den 17 Augustus Ao. 1724[823]) bezworen en verzegeld tusschen den toenmaligen Heer Gouverneur en Directeur Jacob Cloek, nevens den Raad der Molukko's en den prins Philip Jacobus Ratimamkis en Rijksgrooten en eindelijk het jongst geslotene Contract tusschen den WelEdelen Agtbaren Heer Gouverneur Jan Elias van Mijlendonk en den Raad der Molukko's op den 9 April Ao. 1755[824]) en wijlen mijnen vader den Koning Andries Tamarol en Rijksgrooten, welke alle bij dese vernieuwe en bevestige, mitsgaders van zoodanige kragt en waarde verklaare te houden, alsof hier woordelijk geinsereerd waren.

Verder als no. MCXLIV, alleen behoeven slechts 4 kora-kora's en 200 man geleverd te worden.

Aludus vernieuwd, bevestigd, gesloten, bezworen en verzeegeld in 't Kasteel Orange op het eiland Ternate dezen 20 Junij Ao. 1782.

(w.g.) **W. F. Mertz, Alex. Cornabé, G. W. Hemmekam, J. G. W. Heinrichs, G. W. van Renesse, G. Durr.**

Ter ordonnantie van den WelE. Agtb. Heer Gezaghebber, nevens den raad der Molucca's,

(w.g.) **G. Durr.**

---

820) Te lezen: Tagulanda.
821) Niet teruggevonden.
822) *Corpus* III p. 359.
823) Niet teruggevonden.
824) No. CMLXXIV.

MCXLVII. MALAKKA—SIAK.

1 Augustus 1782. [825])

De Arabier Habib Umar Asagaf, zwager van den sultan van Siak, bezwoer als diens gevolmachtigde het hierbij gaande contract waarin enkele bepalingen in verband met de oorlog met de Engelsen en aangaande een vroegeren sultan van Siak, voogd van den jongen vorst. Vgl. NETSCHER, *De Nederlanders in Djohor en Siak*, p. 137. (Cs.)

Conventie gesloten tusschen Pieter Gerardus de Bruijn, Gouverneur en Directeur dezer stad en fortresse Malacca met derzelver onderhoorige landen, en Zijne raden, van wegen de Generaale Nederlandsche geoctroijeerde Oostindische Compagnie ter eenre, en den Regent van **Rakkan** [826]) met dies onderhoorigheden Habieb Oemar Ibeni Mohamat Ba Houzien As Zagaf, gevolmagtigd minister des Konings van **Siac**, ter andere zijde.

Bij gelegenheid dat Habieb Oemar Ibeni Mohamet Ba Hoezien As Zagaf, gevolmagtigd Minister van den Koning van Siac Padoeka Seri Sulthan Jhaia Achmat Cha, voor en van wegen denzelven Koning, plegtiglijk aangenomen en bezwooren heeft het in den jare 1761, op den 16 van de maand Januarij, [827]) tusschen de Generaale Neederlandsche geoctroijeerde Oostindische Compagnie en den toenmaligen Koning van Siac geslooten tractaat van vreede, vriend- en bondgenootschap, is de Gouverneur en Directeur dezer stad en fortresse, benevens zijne raaden, met gemelden Habieb Oemar Ibeni Mohamat Ba Houzien As Zagaf, op approbatie en ratificatie van Hunne HoogEdelheden, de Gouverneur Generaal en raaden van Indie te Batavia en den regerenden koning van Siac, ovreengekomen en verdragen

1. Dat de gewezen koning van Siac, radja Mohamet Ali, benevens zijne vrienden en magen, zoo lang zij aan de Nederlandsche Oostindische Compagnie en hunnen wettigen koning getrouw blijven, en zig naar behooren of volgens hunnen pligt gedragen, op geenerlei wijze, onder wat pretext het ook zoude weezen, ver-

---

825) Uit het *Contractenboek* VII no. 15 blz. 255 op het Arsip Negara te Djakarta. Ook afgedrukt, naar een kopie in het archief te Malakka bij NETSCHER, *De Nederlanders in Djohor en Siak*, 1602—1865 als no. XXVI, p. XLIV.

826) = Rokan.

827) Zie no. MXXXII.

ongelijkt, vervolgd of geturbeerd, maar integendeel de gemelde radja Mohamet Ali steeds met alle eere en distinctie, gelijk het den prinsen des rijks toekomt, getracteerd, tegen zijne vijanden beschermd en in de vredige possessie zijner goederen gelaten, mitsgaders zijne vrienden en magen ook in alle billijkheid voorgestaan zullen worden.

2. Dat, nu de Staat der vereenigde Nederlanden en gevolgelijk ook de Nederlandsche Oostindische Compagnie, in oorlog geraakt is met de Engelsche natie, de Koning van Siac, uit kragte van het elfde articul van het voorschreven tractaat van de jare 1761, op het ontbod van den Gouverneur en Zijne raaden, met Siacsche vaartuigen, ten allerspoedigsten zal herwaarts zenden, twintig of meerder gewapende krijgsbenden, ieder van eenhonderd en negen man, bestaande in

1 capitein,
1 luitenant,
1 vaandrig,
4 sergeanten,
6 corporaals en
96 gemeenen

om in de defensie dezer stad en fortresse tegen de Engelschen, 't zij te water of te lande, geemploijeerd te worden, zoo en in dier voegen, als de Gouverneur en Raad het sullen noodig oordeelen.

Zullende deze manschappen gedurende den tijd dat zij in Comp^e^ dienst zijn evenals de Maleitsche militairen, maandelijks genieten,

de capitein	rds	15.
de luitenant	„	12.
de vaandrig	„	10.
een sergeant	„	6.
een corporaal	„	5—24.
een gemeen soldaat	„	5.

en verpligt weezen de bevelen, die zij van den Gouverneur en Zijne raden ontvangen, stiptelijk na te komen, dog anders of bij overtreeding derzelver naar de Nederlandsche krijgswetten gestraft worden.

3. Dat al het tin, hetwelk de mijnen op Rakkan uitleveren, nergens anders als hier gebragt en aan de Nederlandsche Oostindische

Compagnie overgelaaten zal worden, tot den prijs van vijf en dertig spaanse reaalen, voor de baar van 375 ℔.

Ten oirkonde van de opregtheid dezer conventie is dezelve met de handteekening van 's Konings gevolmagtigd minister, neevens die van den Gouverneur en raad, bekragtigd en met het zegel, zoo van de Compagnie als van den Minister bezegeld, zijnde daarvan gemaakt drie eensluidende instrumenten, het een om naar Batavia aan de Hooge Indische Regeering gezonden, het tweede om hier bewaard en het derde om aan den Koning van Siac bezorgd te worden.

Gedaan te Malacca in de fortres den 1 Augustus 1782.

(w.g.) **P. G. de Bruijn, A. A. Werndleij, J. A. Schilling, A. Couperus, F. Thierens, B. B. Hoijnck van Papendrecht.**

Ter ordonnantie van den Edelen Heer Gouverneur en den raad
(w.g.) **F. Thierens,** Secretaris

Onder de inlandse tekst staat het zegel van den Koning van Siac.

MCXLVIII. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

1 November 1782. [828])

Ook het optreden van een nieuw hoofd van Kaidipang en Bolaäng-Itam maakt een contractsluiting nodig. (Cs.)

Renovatie der contracten, aangegaan, vastgesteld en besloten tusschen den WelEdelen Agtbaren Heer Alexander Cornabé, gezaghebber der Molukkos, nevens die van zijnen Rade, in naam ende van wegen zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Gestrengen, Groot Achtbaren Wijdgebiedenden Heer Mr Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal en de WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlandsch India, als representerende de Generaale Nederlandsche geoctrooijeerde Oost Indische compagnie en den Staat der Vereenigde Nederlanden, ter eenre, — en den geeligeerd Koning

[829]) Uit het *Contractenboek* XI no. 19 blz. 455 op het Arsip Negara te Djakarta.

van **Kaidipang** en **Boelangitam,** Willem David Cornput, met zijne rijksgrooten ter andere zijde.

Aangezien de leenrijkjes van Kaijdipang en Boelangitam, door den vrijwillige afstand van den thans regerenden Koning Jacobus Cornput, vacant zijn geraakt en het den in hoofde gemelden Wel-En.Agtbaren Heer gezaghebber en Raad behaagd heeft, in voldoening van het instantig verzoek, zoowel van voorz. Koning als alle rijksgrooten en onderdanen van voorsz. rijkje, den prins Willem David Cornput, in deszelfs plaats weder te verkiezen en verheffen tot koning en leenman over gen. rijkjes, zoo is het dat gem. prins, ten vollen bewust van compagnies regt en eigendom op de voorsz. rijkjes van Kaijdipang en Bolang itam, naar het voorbeeld zijner voorouderen aanneemt en belooft, de onderstaande conditien en voorwaarden, stiptelijk te zullen observeren en naarkomen.

1. Verklaart de Koning en zijne rijksgrooten voor hun en hunne nakomelingen, in alle zijne punten, heilig en zuiver te zullen onderhouden en naarkomen, zoodanig contract als op den 17 Maart 1702,[829]) door den koopman David van Petersom, nevens den onderkoopman Jan Walraven de la Contame, als expresse gecommitteerdens van den toenmaligen Heer Gouverneur Pieter Roselaar en Raadt der Molukkos met den vooroverleden Koning Willem Cornput is gesolemniseert, geteekent ende verzegeld.

2. Belooft de Koning en Rijksgrooten volkomen en zonder de minste afwijking, prompt te zullen agtervolgen het contract door den Heer Gouverneur Jacob Christiaan Pilat met den overleden Koning Albertus Cornput, sub dato 4 Augustus 1729,[830]) zoomede dat, door den WelEdelen Heer Jan Elias van Mijlendonk neevens den Raadt der Molukkos op den 25 Mei 1750[831]) met den laatst afgestorven koning David Cornput, aan dit kasteel gesloten en zulks even en in diervoegen of al dezelve in dezen van woord tot woord waren geinsereert.

3. Nog verklaart de Koning en Rijksgrooten te approberen en ratificeren, de acte van reconciliatie tusschen den koning Willem Cornput en zijne onderhoorige rijksstenden van Boelangitam op den 2 Julij 1727,[832]) door den gezaghebber der Molukkos Jacob

---

[829]) Mij niet bekend. (Cs.)
[830]) *Corp. Dipl.* V, p. 57 vlg. (Cs.)
[831]) *Corp. Dipl.* V, p. 516 vlg. (Cs.)
[832]) *Corp. Dipl.* V, p. 19. (Cs.)

Boncx, bewerkt en wel speciaal de conventie tusschen den jongst aflijvig geraakten koning David Cornput en den koning van Attingola, Adriaan Pattilima den 16 October 1759 [833]) getroffen, even of die tegenwoordig eerst bedongen en aangenomen worde, houdende dies inhoudt ten desen voor ingelijfd.

4. In zelvervoegen ratificeren de Koning en Rijksgrooten en keuren goed het jongste contract aangegaan op den 15 Augustus 1766, [834]) tusschen den toenmaligen WelEn.Agtb Heer Gouverneur en Directeur der Moluccos Hendrik Breton en zijne rade en den tans afgaanden koning Jacobus Cornput, houdende dies inhoud voor hier geinsereerd.

5. Overzulks verklaren den koning en rijksgrooten hunne landen als leenen van de compagnie te nemen, aanvaarden en bestieren, 't welk door den koning en rijksgrooten van Caydipang successievelijk bij verkiesinge en op het aannemen van het Rijk moet worden geheft ende getilt.

6. Zonder welke omstandigheden geen koning over voorschreven landen verkoren, nog daarvoor erkend zal werden, alvorens door de compagnie daartoe aangesteld en in 't rijk bevestigd is, mogende de Rijksgrooten eenlijk bij aflijvigheid iemand daartoe voordragen van wiens bequaamheid, goede wille en genegenheid alsdan volkomen verzekering moeten doen, om daarop Comps. nadere dispositie af te wagten.

7 Voorts zullen alle geeligeerd wordende koningen voor hunne verkiezing en de aanvaarding der Regering, deese tegenwoordige voorwaarden moeten goedkeuren en belooven in allen deele punctueelijk te agtervolgen, mitsgaders dezelve onderteekenen en met eede bevestigen.

8 Wijders en zal de koning niet vermogen een onchristen tot zijne gemalinne te nemen of trouwen, maar alleen zoodanig eene, die van de christelijke gereformeerde religie zy.

9. Geene andere dan de gereformeerde religie, zoo als die agtervolgens de Dordtsche synodiale vergadering in de Nederlandsche Kerk geoefent werd, zal de koning, noch rijksgrooten in eenigen deelen dulden, mitsgaders belooven alle zoodanig die uit het heiden- of Moorendom tot onze religie zullen willen overkomen, in allen deelen de behulpzame hand te wezen, zonder dat die persoonen eenig leet of schade zal toegebragt mogen werden.

[833]) No. MXXII.
[834]) No. MLIII. (Cs.)

10. Ten welken fine uit het Rijkje en gebiet geweert moeten werden, alle Roomsgezinde, ook paapen, Monnikken, Priesters, Schoolmeesters of leeken, maar zullen dezelve terstond afwijzen en doen vertrekken of ook wel bij onwilligheit bij de kop doen vatten en gevankelijk naar Ternaten overzenden, alzoo zoodanige lieden niet anders als verwarringe met hun brengen.

11. Ook belooft de Koning en zijne Rijksgrooten geene Europeanen, 't zij Spanjaards, Portugezen, Franschen, Engelschen, Deenen, Zweeden ofte hoedanig en van waar die zouden mogen zijn, ook geen Atchinders of eenige andere natien in zijne landen te ontfangen ofte laten onderhouden, tenzij van een waare Compagnies pascedulle voorzien ende gesterkt zijn, ofte anders dezelve naar Maleijo aan dengenen, die indertijd van Comps. wegen het gezag aldaar is voerende te wijzen dan wel genoegzaam derwaarts te brengen.

12. Zullen sig overal toonen vrienden van compagnies vrienden en vijanden van derzelver vijanden te zijn, ook tot zoodanige togten en oorlogen nevens andere vassalen, de Comp[le] ten dienste te zijn, als buiten gevaar van hun landen, naar billijkheid kan geschieden, waartegen de compagnie in alle voorvallende gelegenheden en ongemakken, dezelve getrouwelijk zal helpen en trachten te redden, zoo als de nood en tijdgeleegenheit vereijschen zal.

13. Geen oorlog, noch vrede, hetzij met wien het wezen mogte en zullen den Koning, nogte zijne Rijksgrooten vermogen aan te gaan nog te beginnen, zonder alvorens van de compagnie daartoe verlof en toestemming erlangd te hebben, dog door andere aangetast hun zelfs te verweeren, zonder egter verder iets te ondernemen, tot tijd en wijle den Heer Gouverneur tot Ternaten, de kennisse daarvan heeft.

14. Blijvende de Koning van Caydipang en zijne Rijksgrooten, insgelijks verpligt, iemant der bontgenooten in ongelegenheid zijnde of door een ander aangerant wordende, bij te staan en alle hulp toe te voegen, gelyk aan de andere kant de bondtgenooten verschuldigd zijn, de koning van Caydipang en rijksgrooten in zoodanigen geval naar vermogen bij te springen.

15. Of bijgeval door 's Heeren zwaar weer als anderszins eenig comps. vaartuig, 't zij schepen, sloepen of mindere bodems, onder 't gebied van Caydipang mogten komen te vervallen en eenig gebrek hebben, zoo belooft den koning en Rijksgrooten haarl. alle hulp en bijstant te doen en dezelve naar vermogen in alles te assisteren

16. De vaart naar Amboina, Makassar, Magindanao etc. zal bij de onderdanen van den koning van Caydipang niet worden onder nomen, dan alleen met speciaal consent van den E^a^. Heer Gouverneur in Molukko, als wanneer zij ook geen andere als de gespecificeerde plaats zullen vermogen aan te doen, op poene van daarover op 't rigoureuste gestraft te worden.

17. Indien onder Caydipang eenige specerijboomen mogten bekend zijn, zoo belooven de koning en rijksgrooten, dezelve aanstonds te doen uitroeijen of wel de Compagnie daarvan kennisse te geven, om door dezelve onder den voet getrapt te werden vermits niet gedoogen zullen, dat in hun landen eenige specerijboomen gekweekt nog aangeteelt werden.

18. Wijders verbinden hun de Koning en Rijksgrooten, om alle zoodanige slaven van Compagnies dienaren en onderdanen als er der tijd zouden mogen komen weg te loopen en naar Caydipang de vlugt nemen, aan de Compagnie of de lijfheer van dien over te leveren, mits dat voor ieder lijfeigen aan de opbrengers derzelve, 't zij in contanten of kleeden, thien rijksdaalders zal moeten betaald worden.

19. Geen vogelnestjes nog caret en zal door den Koning van Caydipang deszelfs rijksgrooten en onderdanen, aan eenige particuliere handelaars mogen verkogt worden, dan alleenlijk aan de compagnie, die ook zoodanig caret en vogelnestjes ten redelijken prijze aannemen en voldoen zal, waar de koning, rijksgrooten en alle onderdanen van Kaydipang wel expresselijk zullen hebben te letten, op poene van contrarie doende, rigoureus naar den inhoud van 't placaat gestraft te werden.

20 En nademaal volgens goede berigten van den Menado's Resident, mitsgaders eijgener getuigenis der aanwesende Rijksgrooten te Caydipang in een rivier stofgoud ontdekt en daarvan in een klein bamboesje bereits een weinig alhier aangebragt is, zoo belooven de koning en zijne Rijksgrooten, by terugkomst in hun land naar gezegde rivier exact onderzoek te zullen laten doen en van derzelver wezenlijke gesteldheid aan den Resident te Menado, dan wel aan de Ternaatsche Regeering, naar waarheid en volgens eed van trouw, duidelijk berigt te doen, met verklaring, hoeveel zoo wel in die als alle andere rivieren of mijnen, die zij indertijd ontdekken, naar waarschijnlijkheid in een ront jaar gegraven kan worden.

Gelijk de Koningen en Rijksgrooten zig ook op 't kragtigste verbinden niet alleen de goud procure ijverig voort te zetten, maar

ook om al het goud, dat onder het gebied van Caydipang en Boelangitam gevonden wordt eenig en alleen aan de compagnie, teegen 10 rds. de reaal zwaarte, zuiver en schoon te zullen leveren en vooral zorge te dragen, dat de compagnie van dat mineraal niets ontfutseld, nog 't zelve door hunne onderdanen aan vreemde handelaars verkogt worde, terwijl aannemen degenen die bezig daaraan schuldig maken, andere ten exempel, zonder oogluijking te straffen dan wel aan de compagnie over te leveren.

21. Laatstelijk belooven de Koning en Rijksgrooten, al hetgeen voorschreven staat, als vroome of trouwe vassallen en leenmannen van de compagnie, in alle deugt en opregtheid te zullen onderhouden zonder dat om deze of gene differenten, die er somwijlen zouden kunnen of mogen ontstaan, eenige verbreking van dit gerenoveerd en geamplieerd contract zal geleeden worden.

't Welk wij in teeken der waarheit, namelijk ik Koning en presente Rijksgrooten, met solemnele eede, op de Hollandse wijse, onder het uiten der woorden van „zo waarlijk helpe mij God almagtig" bevestigen.

Aldus gedaan, vernieuwd, geteekend, bezegeld en bezworen tot Ternaten in 't kasteel Orange den 1 November 1782.

(w.g.) **Alexander Cornabé, Hemmekam,**
J. G. W. Heinrich, G. Durr, Mertz, Van Dijk.

Ter ordonnantie van den WelEdelen Heer Gezaghebber en Raad der Molukkos.

(w.g.) **G. Durr, secretaris.**

MC. MALAKKA—SIAK.

13 Maart 1783. [835])

Zie inleiding bij no. MCXLVII. (Cs.)

In het jaar der Hegira 1197, den 11 dag van de maand Rabil Auwal, op Donderdag 's voormiddags, zijnde den 13 Februarij 1783; certificeerd en verklaard Z.H. Padoeka Sirie Sulthan Iahia

[835]) Uit het *Contractenboek* VII no. 15 blz. 259 op het Arsip Negara te Djakarta. De datum is die van de bekrachtiging. Ook afgedrukt door NETSCHER, *De Nederlanders in Djohor en Siak* als no. XXVII, p. XLV

Achmat Cha, die zijn Koninglijken zetel en troon heeft in het rijk van Siac S'rie Indrapoera daroe Salam Oealkiam, dat het allereerste verbond tusschen zijn Heer Grootvader die te China Polau is overleden, (Z.G.) en den Heer Gouverneur David Boelen, ter dier tijd regent van het vreedzame en gelukkige land en casteel Malacca, en deszelfs raadsleden gesloten en vervolgens vernieuwt en bevestigd is door mijn Heer Vader, den ouden koning en niet tegenstaande sedert verscheiden Heeren Gouverneurs elkander gesuccedeerd zijn in het bestier van Malacca, nogthans is het zelve altoos onderhouden en onveranderlijk gebleven, tot nu toe dat mijn vriend de Heer Gouverneur Pieter Gerardus de Bruijn en deszelfs Ministers en de raden van Indien, het land en casteel van Malacca regeeren, gelijk ook beide mijn gemelde Heer vader, de oude Koning en mijn jongst overleden vader, z.m.

Dit contract zal derhalve door mij (die bij de gratie Gods en de medewerking van zijn H. propheet tans tot koning verheven is) mede onveranderlijk onderhouden en met die promptitude nagekomen worden als mijn Heer Grootvader, die te China Polau overleden is, en mijn Heer vader, de oude koning, hetzelve onderhouden hebben en nagekomen zijn. Ten dien einde hebbe ik mijnen jongsten broeder, den Grooten Heer Habieb Oemar, zoon van Habieb Moehhamat Ba Houzien Aszagaf Ba Aloei (G.G.) naar Malacca gezonden in het jaar 1196 den 12 dag der maand Sjaban op Maandag, zijnde den 22 Julij 1782, om mijnen vriendt te ontmoeten, onze vriendschap te vermeerderen, te bevestigen en die band naauwer te zamen te trekken.

Ten teeken der waarheid dat ik opregtelijk het meergewaagde contract en onverbrekelijke verbond, met mijnen vriend de Compagnie zal onderhouden en nakoomen, heb ik deezen met mijn gewoon zegel bekragtigd. (Onderstond) getranslateerd volgens opgave van den gezworen tolk Intje Taijer, Malacca in 't casteel den 13 Maart 1783 (door mij getekend) **C. G. Baumgarten**, Tl. Sec^{re} (In margine) voor de opgave (Get^{a}) met eenige Maleitsche letters

Accordeert
(w.g.) C. G. Baumgarten.

MCLI. MATARAM—DJOKJAKARTA.

24 Maart 1783. [836])

In de vorm van een vorstelijk bevelschrift geklede overeenkomst over de houding bij kratonplechtigheden enz. aan te nemen. (Cs.)

Bevelschrift aan de respectieve gequalificeerde en officieren van de Ed. Compagnie, mitsgaders hoogere en lagere Ministers van den Sultan, gegeven en geintroduceerd voor de logie van de Ed. Compagnie alhier in de kraton van Z.H. den Sultan. [837])

Aangezien Z H. den sultan, ter voorkoming van disorder en onaangenaamheden heeft gelieven goed te vinden dat voortaan het naauwst regard sal worden geslagen op de situatie der paraderende militie en arrangement der sitting van Sultan, Ministers en mindere onderdanen, die tans is geordonneerd en ieder sal moeten observeren als zijn Hoogheid op een troon, soo op de Lamadoehoer [838]) als beneden deselve en de Bangsal Pangra wit [839]) zal gezeten zijn, en voort

Eerstelijk. Dat een ieder op sijn aangewesen plaats zal blijven, tot Zijn Hoogheid zig van daar begeeft en dat niemand inkomende of heengaande andere passagie zal nemen, als nu sal zijn aangewesen. Terwijl een ieder zijn zaak en post observeert, om voortaan alle derangementen te prevenieren.

Tweedens. En zal bij komst en vertrek tot en van den vorst door 's Compagnies onderhoorige geobserveerd worden, de passage te nemen, als eens vooral zal worden aangewesen, wel sorgende dat geen der suite of onderhoorige van den vorst in hun route en trein geincommodeerd of eenige opening tot passagie gerequireerd worde, andere dan die Zijne Hoogheid of Zijne Ministers zal gelasten, nergens doordringende opdat geen refuus of andere onaangenaamheden wedervaren.

ten derdens. Niemand sal eenige insultatien doen, veel min ver

---

836) Uit het *Contractenboek* XVI p. 9 op het Arsip Negara te Djakarta.
837) van Djokjakarta. (Cs.)
838) Lĕmah-duwur, het ngoko-woord voor het meer gebruikelijke Krama Inggil woord Sitinggil de plaats waar de Sultan zich bij grote feesten aan den volke vertoont. (Cs.)
839) Naam van de plaats waar de Sultan zich bij tournooien en tijgergevechten aan den volke vertoont. (Cs.)

dragen, maar beleedigd wordende zig in de tegenwoordigheid van den vorst modereren en op doodstraffe geen wapen aanroeren, maar eenige insulte aangedaan of gemolesteerd wordende sijn beklag hebben te doen aan die waaronder hy sorteert.

Dit voorenstaande zal in allen opzigte geobserveerd worden, door de onderdanen van den vorst, omtrent de militie van de E Compagnie en alle die in functie zijn van wegens deselve, het-zij voor de logie of de craton, dan wel elders daar ook mogte paraderen, in functie zijn, schildwacht staan ofte hunne diensten te verrigten hebben, zullen moeten worden gerespecteerd

vierdens Dat 's Ed. Compagnies gequalificeerden en officieren even als des Sultans Ministers, de Bawat[840]) voerende, zullen moeten worden gerespecteerd te weten, dat geen officier van de Compagnie en ook soo de Ministers sullen passeeren, zonder reverentie te doen, gelijk ook niet sal mogen door de statie heen te dringen, maar links of regts den weg passerende, aan gedagte Bawatvoerders passage zal geven, zonder echter gehouden te weesen stil te staan, hoewel een dragonder of soldaat verpligt zal zijn, zoo lang de persoon die de Bawat voert, haar sal passeren stil te houden, gelijk de mindere regenten groot en kleine mantries met het afnemen hunner mutsen aan gequalificeerde en een officier sal doen en een mindere dienaar of zoldaat van de vorst even als die van de Compagnie dat zal verpligt en gehouden weesen

vijfdens. En zal voortaan ook geobserveerd worden dat de gequalificeerden of officieren dan wel mindere dienaaren van de Compagnie aan de hoove alhier fungerende en in de nabijheid van den vorst moetende komen en door die sebo of voor den vorst en dus agterwaards sittende op een ordentelijke wijse zullen moeten worden aangeraakt, op den schouder en passagie g'eijst en niet als met de voet passage maakende door te treeden

sesdens. Dat wanneer men een tandoe met tsinde behangen op weg mogte te gemoeten komen, alwaar de Rijksbestuurders vrouw, dan wel kinderen of familie van den vorst in sitten, werd verzocht aan 't opperhoofd, officieren en aan alle verdere 's Compagnies dienaaren, niet door haar statie of djajarans te passeeren, maar ter regter of linkerzijde afwijkende, voorbij te gaan.

Deze bevelen zijn geintroduceerd van wegens de E. Compagnie en sijn Hoogheid den sultan, voor het fortres in de Lamadoehoer aan sultans hof **Djocjacarta Adiningrat**, op Maandag den

---

840) Bawat = staatsiescherm door den vorst en hoge ambtenaren gevoerd. (Cs.)

24 Maart Ao 1783, geratificeerd bij het opperhoofd Jan Mathijs van Rhijn en Radeen Adipattie Danoeredjo.

(Onder stond) In kennisse van mij

(w.g.) **Abraham Gobius.**

(lager) Accordeert (w.g.) **M. van Rhijn.**

MCLII. MOLUKKEN—TIDORE.

17 December 1783. [841])

De zwakke Sultan van Tidore, Patra Alam, wist zich tegenover den in de inleiding van no. MCXXIII genoemde Nuku slecht staande te houden zodat steeds meer delen van zijn rijk in verzet kwamen en de Nederlandse bezetting er hoofdplaats en elders werd vermoord. Gezaghebber Cornabé verdacht Patra Alam er, al of niet ten rechte, van Nuku te steunen. De orde werd op Tidore door Compagnies troepen en Ternatanen hersteld. Patra Alam werd gevangen genomen en afgezet. Cornabé trachtte nu het bestuur van het eiland — de onderhorigheden gehoorzaamden merendeels Nuku — onder lagere hoofden te organiseren op de in dit contract aangegeven wijze. Vgl. Haga, p. 306-310. (Cs.)

Artikelen en voorwaarden, waarop in den name en van wegen Zijne Hoog Edelheid den Hoog Edelen Gestrengen Groot Achtbaren Weidgebiedenden Heere Mr. Willem Arnold Alting, van wegen den staat der vereenigde Nederlanden Gouverneur Generaal, en de WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlandsch India, als representerende de hoogste magt en Souvereiniteit in deze Indische gewesten door den WelEdelen Agtbaren Heer Alexander Cornabé, Gezaghebber over de Moluccos, benevens die van zijnen Rade, van de inwoonders ten eilande **Tidore**, na derzelver gepleegden afval van en verraad mitsgaders opgevatten oorlog jegens haren wettigen leen en beschermheer, de vereenigde Nederlandsche Compagnie en de landen van Zijne Hoogheid Padoeka Sri Maha toean Sultan Amieri Iskandar Malkiel Moelkiel Manowaroes Saidikoel

841) Uit het *Contractenboek* X no. 18 p. 495 op ret Arsip Negara te Djakarta.

Moharam Siach Kietchil Patra Aharal, Koning van het Rijk van Ternaten en daarop gevolgde kastijding van voors. eiland Tidore en dies inwoonders door 's Compagnies regtvaardige wapenen en die van Zijne Hoogheid welmeld, wederom pardon en amnestie werd verleend en met de op nieuws door de natie voorgedragene mitsgaders door welm. Heer gezaghebber en Raad ijder in zijne qualiteit bevestigde singhadjes of quimelahas, in name Moertalah Sengadje en Kimelaha over de negorij Soasio kampong Togaboe, Robou Kimelaha Kalaadie, Ismael Kimelaha campong Souknorra, Dan Kimelaha campong Samatto, Robo Kimelaha Campong Daijado, Salamat Ngoffamanjira Roem, Hadji Ngoffamanjira Dohidoeboe enz. enz., wederom werd aangegaan en gesloten een contract van vrede en vriendschap.

Vermits het thans alomme in deze Molukkos bekend is en den in hoofde dezes welm. Heer gezaghebber en raad tot derzelver smartelijk leetwesen door het verlies van een aanzienlijk getal Compagnies dienaren en meer andere de Compagnie aangedane schaden en nadeel hebben moeten ondervinden, hoe de tans binnen dit casteel gearresteerde meineedige Coning Padoeka Sri Sultan Amirie Muhamad Doeniel Mansoerie Radjoedien Siach Ketjiel Patra Alam en de trouwelooze prinsen en rijksgrooten van Tidore, ongeacht het aan wijlen den te Batavia overleden Koning Padoeka Sri Maha tuan sultan Mohamad Djoeniel Masoedie Djamaloedien Siach, den Kroonprins Garamahongie en eenigen der voornaamste rijksgrooten door Hunne HoogEdelheden de Hooge Indiasche Regering gestatueerde voorbeeld, die over derzelver trouwlooze en tot nadeel van de Compagnie, mitsgaders ruine van hare etablissementen in de Moluccos strekkende machinatien en zamenspanningen met 's Compagnies vijanden, op goede fundamenten en een gegrond regt van hare waardigheden en ampten zijn vervallen verklaard geworden, ja zelfs in weerwil van alle genegene hulpe, trouw, vriendschap en bescherming, die het Rijk van Tidor gedurende ruim eene eeuw van de Compagnie bij alle gelegenheden heeft genoten, onaangezien de duure eeden, die de genoemde gearresteerde Koning Patra Alam en de princen en de Rijksgrooten op den alcoran hebben gesworen, ter gelegenheid dat aan hun Koning Patra Alam, het Rijk van Tidor, door Hooggem. Hunne Hoog

Edelheden zoo goedgunstig wederom ter leen opgedragen en hij gelijk als uit het stoff tot den troon is verheven geworden, egter als met voeten tredende de met de Compagnie aangegane en heilig bezworene contracten, in naarvolging der schadelijke voetstappen harer predecesseuren, gem. Compagnie voor alle genotene weldaden en vriendschap hebben beloond met verraad en openbare vijandschappen en schoon de Compagnie tot het plegen van diergelijke handelwijze nimmer gelegenheid of reden heeft gegeven, zig echter niet hebben ontzien, om eensgezind met de geheele natie zamen te spannen, met den uitgeweken Rebel Noekoe, schoon zij wel wisten dat hij, Noekoe, 's Compagnies vijand was en zulks dadelijk hadde betoond door het plengen van veel onschuldig bloed van Compagnies dienaren en andere Christenen, het oprokkenen der Cerammers tot afval van de Compagnie en het pleegen van moord en roof in de districten van Amboina, en met dien rebel, onder het masker van vriendschap met haren bescherm en leenheer gemelde Compagnie te beramen het allertrouwlooste en schadelijkste voornemen om de Compagnie in de Moluccos te vernielen of daaruit te verdrijven, het Rijk van Ternaten te overweldigen en vernietigen, mitsgaders onder hun te verdeelen en om zulks naar wensch te doen gelukken een aanvang makende met den onderkoopman en gezw. translateur van Dijk, dien de Heer gezaghebber en Raad op verzoek van hun Koning en Rijksgrooten hun met een goed getal Compagniesdienaren en burgers, mitsgaders de noodige amunitie en wapenen hadden aanvertrouwd met een zuiver hart en opregte genegenheid tot demping en onderbrenging hunner eigen onderzaten de Papoeën en vernieling van den rebel met zijnen aanhang, op eene troulooze en verraderlijke wijze om het leven te laten brengen en Compagnies geschut, wapenen en amunitie te rooven, daarmede infesterende de landen van den Koning van Ternate en deze wapenen keerende tegen haren eigenaar de Compagnie zelven; voorts tot het plegen van deze schandelijke en ongehoorde massacre en roof zig mede te bedienen van de hulp en bijstand der nog onlangs door Comp" ende Ternaatsche wapenen met vele kosten 't ondergebragte en weder aan de Kroon van Tidor gehechte inwoonders van Maba, Weda en Pattanij, terwijl inmiddens, de trouwlooze, meineedige en geveinsde Koning en Rijksgrooten zig van dit gepleegde gruwelstuk geheel vreemd houdende, voor den Heer Gezaghebber en Raad zorgvuldig bedekt hielden er eenige kennis van of deel daaraan te hebben gehad, zulks brengende ten laste van den rebel Noekoe en de in expeditie gezonden hoofden, schoon van agteren klaar is komen te blijken,

dat dit verraad met algemeen overleg en toestemming beraamd zij geworden, en zulks alleen met het slinksche en execrabele oogmerk om de Compagnie zoo lange om den tuin te leiden en in een goeden luim te houden tot tijd en wijle door het opdagen der door den rebel Noekoe hem toegezegde magt van 14 Engelsche scheepen en een ongelooflijk getal roofvaartuigen van alderhande vijandelijke natien, de tijd zoude geboren wezen om het masker af te ligten en door het bedrijven van openbare vijandelijkheden, derzelver innerlijke gevoelens voor de Compagnie niet langer oordeelden bedekt te houden.

Vermits het wijders ook niet lang aanliep of deze gelegenheid ter uitvoering van dezelver vervloekte en trouwelooze oogmerken tot ondergang der Hollandsche Compagnie en het Rijk van Ternaten scheen hun toe zig door de opdaging eener talrijke roofvloot te hebben opgedaan en de trouwelooze Koning en rijksgrooten stout geworden op deze magt, niet langer hadden geschroomd openbaar deel te nemen in de moorden, rooverijen en verwoestingen gepleegd door hare rebellerende onderdanen aan Comp. onderdanen in Ternaten en het opvangen en vervoeren der meeste inwoonders van het eiland Macquian naar Tidor en zij eindelijk om de maat harer dus verre bedrevene gruwelstukken te doen verloopen, mitsgaders de Compagnie volkomen te overtuigen van den bitteren haat en afkeer dien zij haar toedragen, waren overgegaan tot het allerschadelijkste en ongehoordste schelmstuk, namel den moord aan de arme Europeesche bezettelingen, ter fortres Tobo Tobo,[842]) menschen die hun nimmer eenig leed hadden gedaan en vele jaren lang den ondankbaren en onmenschelijken Koning en zijne voorzaten als getrouwe lijfwachten hadden gediend, zoo hebben zij Koning, Rijksgrooten en de geheele Tidoreese natie door het plegen van al deze enorme vijandelijkheden tegen haren wettigen leen- en Beschermheer de Nederlandsche Compagnie in het Rijk van Ternaten zonder eenige reden of voorafgegane beleediging, zig ook zelven op den hals gehaald, de regtvaardige wraak en kastijding, die hun deswegens is overgekomen en gem. Compagnie getergd en genoodzaakt om represailles te gebruiken, hare magt en wapenen te vereenigen met die van haren getrouwen bondgenoot den Padoeka Sri Maha toean sultan Amierie Iskandar Malkiel Moelkiel Monawaroes Saidikoel Moharam Siach Ketchiel Patra Aharal, Koning over het Rijk van Ternaten en welke wapenen door den almogenden God, die de regtvaardigheid handhaaft

[842]) Fortje nabij de hoofdplaats van Tidore, Soa Sio, waar enige soldaten in bezetting lagen. (Cs.)

en de boosheid niet ongestraft laat, ook zoo zijn gezegend, dat het geheele eiland Tidor daardoor bedwongen en gekastijd is geworden en met alle de negorijen in assche gelegd, ja de bevorens zoo opgeblazene en wrevelmoedige Koning en overgeblevene Rijks grooten, nadat een groot gedeelte der rebellerende natie aan het zwaard was opgeofferd, zoo zeer in het naauw zijn gebragt, dat geene andere uitkomst meer ziende, zig op discretie hebben overgegeven en dezelfde Compagnie, waartegen zij zoo vele vijandelijkheden gepleegd en daardoor moedwillig de eerste aanleiding hadden gegeven tot eenen oorlog, welke die natie tot op den oever van haren totalen ondergang moest brengen, weder zijn komen smeeken om genade en vergiffenis.

Schoon nu de Heer gezaghebber en Raad van wegen de Nederlandsche Compagnie in deze Moluccos volkomen en gegrond regt en reden hadden om uit aanmerking der enorme misdrijven en het execrable voornemen om haren wettigen leen- en beschermheer, de Compagnie, te verdelgen of uit de Moluccos te verdrijven, de geheele Tidoreese natie uit te roeijen, dan wel als een door de wapenen overwonnen volk na zich te nemen en daarmede te handelen als lijfeijgen van de Compagnie, zoo hebben welm. gezaghebber en raad echter uit overdenking der oude vriendschap, die tusschen de glorieuse en getrouwe voorzaten der laatste Koningen en de Hollandsche Compagnie in vroegere tijden een reeks van jaren heeft stand gegrepen, en aangedaan met een innerlijk medelijden en ontferming over de onnoozele en onschuldige vrouwen en kinderen, nevens degeenen onder de natie, die aan het beramen en uijtvoeren der euveldaden geen deel hebben gehad, mitsgaders om aan alle bondgenooten en vassallen van de Hollandsche Compagnie en speciaal de Moluksche Koningen te toonen, dat derzelver zugt voor het welzijn en behoud der Tidoreese natie, uithoofde der oude verbonden, niettegenstaande derzelver afval en gepleegde vijandschap nog groot genoeg is om dezelve niet geheel te laten verloren gaan, aan voorsz. natie uitgezonderd den trouwloozen Koning en degeenen onder de prinsen, Rijksgrooten en onderdanen, die de hand hebben gehad aan het gepleegde verraad en massacre van Compagnies dienaren op derzelver onderwerping en betuigt waar berouw en leetwesen over het gepasseerde, wel willen schenken pardon en amnestie, gelijk dezelve in afwachting van hunne HoogEdelhedens geeerde goedkeuring toezegd en gegeven word bij dezen, voorts om den overgeschoten en in het wild verstrooiden hoop weder te brengen onder eene noodzakelijke form van regeering en order, bij deezen op geeerde approbatie hunner

HoogEdelheden welm. en in afwachting van Hoogstderzelven geeerde nadere dispositie aanstellen en bevestigen de in hoofde dezes genoemde, door de natie voorgedragene hoofden over de negorijen ten voors. eylande Tidore, in stede der gesneuvelde of geaufugeerde gerebelleerde en alle bovenverhaalde onheilen, over de natie gebragt hebbende Rijksgrooten, onder expres beding echter dat na het sluiten van dit traktaat van orde en herstelde rust op het eiland Tidore, waartoe op intercessie van den Heere gezaghebber en Raad mede toe treed, mitsgaders den Tidoreesen alle het Ternaatsche rijk aangedane beleediging en vijandelijkheden beloofd te vergeten en vergeven, de uitmuntende Heer Padoeka Sirie Maha toean Sultan Amier Iskandar Malkiel Moelkiel Manowaroes Saidikoel Moharam Siach Kitchil Patra (Alam) Aharal, Koning en de Rijksgrooten van het Rijk van Ternate zij in hoofde dezes geciteerde nieuw aangestelde en ijder in zijne qualiteit tans bevestigde hoofden stipt zullen hebben na te komen en heilig te onderhouden, mitsgaders te doen onderhouden de ondervolgende articulen en voorwaarden.

1. Bekennen en verklaren wij hoofden bij deze dat onze tans binnen het kasteel gearresteerde Koning Patra Alam, nevens alle zijne gewezene Rijksgrooten en hoofden met de geheele natie tegen onzen wettigen leen- en beschermheer, de wijdberoemde Nederlandsche Compagnie zijn opgestaan en dezelve door het plegen van ongehoorde en enorme vijandelijkheden in diervoegen hebben beleedigd en getergd, dat gedrongen is geworden, de wapenen tegen ons op te vatten, door welken moedwillig aangevangen oorloog aanleiding is gegeven tot het vernielen van vele onschuldige onderdanen en over het eiland Tidor zijn gebragt alle de onheilen, die ons bij dies overwinning door Compagnies en de Ternaatsche gecombineerde wapenen zijn te beurt gevallen. Waarom wij ook, onder betuiging van ons waar berouw en leedwesen over al het gepasseerde, volkomen erkennen en belijden de regtvaardigheid der straffe en Kastijding ons door de Compagnie aangedaan en daarentegen wederom verklaren onwaardig te zijn en geenszins te hebben verdiend de weldaad die ons gemelde compagnie door de zoo gunstig verleende vergiffenis en vrede bewyst, daar zij volkomen regt hadde gehad, om met ons als met de wapenen overwonnen te handelen naar welgevallen, uit dien hoofde verklaren wij ook bij deze alle dengenen die in de voorschreven opstand zamenspanden met den uijtgewekenen rebel Noekoe en het gepleegd verraad en moorden van Comp^{a} dienaren deel gehad of haar daartoe de hand hebben geleend, voor rebellen, landver-

raders en verstoorders der gemeene rust, met welke wij niet alleen beloven geene de minste gemeenschap meer te zullen houden, maar ook alle degenen die wij van de uijtgewekene of gevlugte konnen agterhalen, over te leveren aan de Compagnie, binnen het Kasteel Oranje, om na verdiensten te werden gestraft.

2. Nemen wij aan en beloven om al het nog onder ons verblevene of verborgene geschut, canons, rantakken, [843]) snaphanen en ander schutgeweer nevens ammunitie, zonder uijtstel te zullen over leveren aan de Compagnie ten Kastele Orangie, voorts omver te halen en te demoliseren al onze fortressen, zoogenaamde bentengs of boven-Negorijen en andere vaste schuilhoeken in het gebergte, zonder die immer weder op te bouwen of te herstellen, zullende de door ons wederom op te bouwen negorijen met voorkennis en toestemming dezer Regering wegens de te verkiezene standplaatsen op de vlaktens aan het strand en geenszins op hoogten of bergen mogen werden aangelegd, mitsgaders moeten blijven open, zonder steenen muuren of paggers.

3. Zweeren wij bij dezen plegtelijk en welmenentheid des herten af, den uitgeweken rebel Noekoe, verklarende dien altoos te zullen aanmerken als een moordenaar, landverrader, verstoorder der gemeene rust en overzulks als een geslagen vijand van ons en de Nederlandsche Compagnie, die ons hare bescherming weder zoo genadig heeft gelieven te vergunnen en belooven hem mitsdien bij agterhaling, levendig of dood, aan de gemelde Compagnie te zullen overleveren, nevens degenen die van zijnentwegen naar Tidor mogten overkomen om ons of onze onderhoorige tegen de Compagnie of het Rijk van Ternate weder op nieuw op te rokken, voorts met dien rebel nimmer meer eenige correspondentie hoe genaamd te zullen houden, noch gedoogen dat zulks geschiedde of werde ondernomen bij ijemand onzer onderhoorigen, zullende degenen die zich hieraan schuldig komen te maken zonder uijtstel overgeven aan de compagnie; evenmin zullen wij gemeenschap of correspondentie houden met of buiten toestemming, verlof of voorkennis van den Heer gezaghebber of Raad acces te Tidore verleenen aan de naar elders uijtgewekene Tidoresche prinsen en hoofden of onderdanen, dan wel aan de nog oproerige Maba-Weda- Pattanijrezen en Papoeen, over welke natien wij ook buijten bewilliging en last van den Heer gezaghebber en Raad, geen het minste gezag zullen mogen oefenen, nog eenige bezendingen, groot of klein, naar voors. districten mogen doen, zullende zig onze

[843]) rantakken; rantaka, klein koperen kanon. (Cs.)

gezag onder het hooger opzigt en Directie van den Heer gezaghebber en Raad der Moluccos vooreerst en tot nadere order alleen bepalen over de onderdanen ten eijlande Tidore, ieder over de negorij waarover hij als hoofd is aangesteld en de districten ter kuste Almaheira van Kaijassa,[844]) af tot de plaats Ngofamunoh en alle de Tidorezen die buijten deze scheiding en vooral omtrent den landweg van Pajahe naar Weda werden betrapt, als vijanden aangemerkt en als zoodanige werden behandeld.[845])

4 Belooven wij mede heilig geene de minste Correspondentie te houden met of acces te zullen verleenen aan 's Compagnies vijanden met name Magindanaoers[846]) of andere eijlanden, nog aan vreemde Europesche natien, maar dezelve vooral Engelsche, bij verscheen op het eijland Tidor op te pakken en aan de Compagnie over te leveren, dog daarentegen de Franschen, die aldaar mogten komen te vervallen, als 's Compagnies bondgenooten alle mogelijke assistentie te bewijsen en des noods te gerieven met alle noodwendigheden behalve specerijen, blijvende de hoofden echter gehouden om bij verschijn van een of meer vreemde schepen of mindere vaartuijgen omstreeks Tidor, daar van ten eersten kennis te geven aan den Heer gezaghebber en Raad dezer provintie.

5. Nemen wij wijders aan alle de zich nog op Tidor bevindende Taranatanen, Maeguianders,[847]) Batchianders, onderzaten of slaven, mans, vrouwen en kinderen, item alle slaven van Comps. dienaeren of burgers, ten eersten weder uijt te leveren, zoowel degenen die voor of gedurende den opstand uijtgeweken of gevangen mogten zijn als diegenen die na dezen naar Tidor mogten komen over te loopen, zullende diegeene hetzij hoofd of onderdaan, die overtuigd kan werden een slaaf, Compagniesdienaer of vreemd onderdaen te hebben op of aangehouden, naar bevinding van zaeken werden gepunieerd.

6. Aangezien het wijders de Nederlandsche Compagnie, als heer en eigenaar van het Rijk van Tidore en daar ondergehoorende landen vrij staat, om daarop zoodanige schikkingen te maken als zij

---

844) Kajasa, plaats aan de Westkust van Halmaheira, ter breedte van de Noordkust van Tidore. De copiist heeft de volgende plaatsnaam niet kunnen lezen. Ongetwijfeld is het begin Ngofa (= kind van) waarna een naam van een (ouder) dorp volgt; vgl. Ngofagita, een plaats op Makéan, gesticht van uit Gita Ik heb geen plaats ter Westkust van Halmaheira kunnen vinden beginnende met Ngofa en eindigende op munoh of nonah, tussen welke woorden de copiist twijfelt. (Cs.)

845) Langs deze weg bereikte men het centrum van Nuku's macht. (Cs.)

846) Zeerovers van de Philippijnen, bondgenoten van Nuku. (Cs.)

847) Bedoeld: Makéanners. (Cs.)

zal noodig oordeelen of gelieven goed te vinden en welke wij als getrouwe onderdanen verpligt zijn naar al ons vermogen in allen deelen na te komen, zoo nemen wij aan en beloven, wanneer den Heer gezaghebber en Raad der Moluccos mogten goed vinden de noodige specerij extirpatien te laten verrigten ten eijlande Tidor en de daaronder aan de overwal van Almaheira gehoorende districten, daartoe zonder uitstel te zullen laten maken de noodige toebereidselen en te leveren het bepaalde getal manschappen, onder kundige en getrouwe hoofden, die zonder agterhouding zullen moeten aanwijzen de plaatsen en bekwaamste wegen daar de meeste specerij, hetzij nagel of notenboomen te vinden zijn, om het werk met naarstigheid, spoedigen voortgang en naauwkeurigheid en niet als eertijds maar ten halve te verrigten en voleindigen, zullende de hoofden of onderdanen, die bevonden werden een of meer plaatsen daar specerijboomen staan, al ware het ook op een ander gebied, te hebben verzwegen, gestraft en aan de doodstraf zonder genade onderworpen zijn, die zich verstouten, specerij hetzij nagel- of nootenboomen aan te kweeken, de vruchten in te zamelen en daarmede handel te drijven of te laten drijven, zullende de hoofden voor de onderdanen daarvoor aansprakelijk blijven en diegeene die van zulken handel in specerijen kennis dragende, het egter verzwijgen of helpen bedekt houden, niet minder zware straffe ondergaan.

Waarentegen de heer gezaghebber en Raad der Moluccos uit aanmerking van de behoeftige staat der tegenwoordige hoofden, deselven op geeerde approbatie Hunner HoogEdelheden de Hooge Indische Regeering, bij provisie zullen toeleggen, 's jaarlijks de helft der bepaalde recognitiepenningen voor de Rijksgrooten of rds 800 en zulks niet als het gevolg eener verpligting maar uit loutere ontferming, aangezien de Compagnie volkomen regt heeft om de volle recognitiepenningen in te houden van land, hetgeen haar bevorens reets in vollen Eigendom hadde toebehoord en dat zij met de afgevallene inwoonders ten overvloede nog eens door de wapenen heeft ingenomen en overwonnen, door welken moedwillig aangevangen oorlog de Compagnie op zware kosten is gejaagd, die naar regt en billijkheid door de Tidorezen moeten werden vergoed, zullende de overige 800 rijksds. daarom dus lange werden ingehouden tot de volle bekostiging van gemelden jongst gevoerden oorlog zal wezen afbetaald en vergoet al de schade die de Compagnie zoo wel als de ingezetenen dezer provintie daarbij hebben geleden, tot welke betaling en vergoeding wij hoofden ons bij dezen op het plegtigste verbinden.

7 De hoofden, ieder in zijne negorij speciaal en over het geheele eijland in 't generaal, zullen niet vermogen te oefenen eenige regt pleging nog ter executie stellen eenig vonnis hetzij cievil of crimineel, behalve in kleine, van weinig belang zijnde verschillen, blijvende gehouden alle verschillen en civiele quaestien van belang of importantie te brengen, voor eene door den WelEd Achtb. Heer gezaghebber en Raad in te stellen landraad, waarin zij egter mede sessie zullen hebben en de questien naar de Moehamedaansche wijze zullen werden afgedaan, ten welken eijnde ook tweemalen in ijdere maand op eenen door den Heer gezaghebber te bepalen dag generaliter aan dit kasteel zullen moeten verschijnen en bij die gelegenheid teffens te ontvangen zoodanige orders en bevelen als welmelde Heer gezaghebber tot welzijn van het land en ten meesten diensten van de Compagnie zal bevinden te behooren, aan welke ordres ook stipt zullen hebben te voldoen op verbeurte van hare ambten of andere zwaardere straffen naar exigentie van zaken, voorts Crimineele misdadigers zonder uitstel op te vatten en over te leveren aan de Compagnie om door den landraad waarin de gezaghebber presideren zal, alhier te werden gevonnisd.

8. Wanneer het mogte gebeuren dat eenige van 's Compagnies schepen, barken, Chialoepen, Pantjallings, Chiampangs of mindere dan wel Burgers- of andere particuliere onder 's Compagnies jurisdictie sorterende vaartuigen omtrent of tegen de stranden van het eiland Tidor kwamen schade of schipbreuk te lijden en te verongelukken, zullen alle de Tidoreesen gehouden sijn om zoodanig noodlijdend vaartuijg, zonder vertoeven te hulp te komen en allen mogelijken onderstand bewijzen tot het bergen van menschen en goederen en voorts alle Compagnies dienaren, burgers of onderzaten van de Compagnie die ergens in nood werden bevonden, daaruijt tragten te redden zonder om eenige reden of oorzaak zig hiervan te onttrekken.

9. Nog nemen de hoofden bij deze aan en beloven heilig, niemand der te Tidore zich bevindende of uijtgewekene prinsen en rijks grooten op het eiland Tidore en de onder hun opzigt staande negorijen dan wel in de districten aan de overwal toe te laten eenig gezag te oefenen of bevelen hoegenaamd te geven aan de onder derzelver bevel en toezigt staande Tidoreze onderdanen, nog veel minder een dezer prinsen of Rijksgrooten als hoofd onder welke benaming het ook zijn moge, op eigen goed vinden over haar te verkiesen dan wel te tolereren, dat zulks door de onderdanen werde ondernomen, blijvende op de zwaarste straffen gehouden, om

zoodra maar komen te ontdekken dat er iets van zoodanigen aart in til mogte wezen of zig iemand dier prinsen of rijksgrooten een aanhang zocht te maken dan wel conspiratie of onrust zocht te verwekken, daarvan zonder uitstel kennis te geven aan den Wel-Edelen Achtb. Heer gezaghebber der Moluccos, om onlusten die daaruit ten nadeele van land en volk zouden kunnen ontstaan in tijds voor te komen, weshalve de hoofden ieder op zijne negorij, ook naauwkeurig zullen hebben op te letten, dat hare onderhoorige niet naar elders uijtwijken, maar hun bijeen zoeken te houden binnen het district van haar negorijen.

10. Eindelijk nemen wij hoofden aan en belooven zoo voor ons als onze onderhoorige, om met Ternaatse en Batchiaanse onderdanen voortaan weder in vriendschap en eendragt te leven, mitsgaders zorgvuldig te zullen vermijden alle reden of oorzaken, gelegenheid gevende tot verschil of onlusten, blijvende, wanneer er eenig verschil tussen bijden mogt komen te rijsen, of de eene of andere partij zich verkort of beleedigd mogte oordeelen, gehouden onze klagten, zonder uitstel te brengen voor den Heer Gezaghebber dezer provintie, die de zelven, te zamen met zijne Hoogheid den Sulthan van Ternaten, naar regt en billijkheid en in der minne zal zoeken bij te leggen.

11. Daarentegen belooven de Heer Gezaghebber en Raad der Molluccos wanneer de hoofden trouw nakomen en doen nakomen alle de voors. punten en zig alleszins komen te gedragen als getrouwe onderzaten van de Compagnie, dat dan de Tidoreesen bij alle gelegenheden zullen nemen in haar bescherming en in cas van noodzakelijkheid alle de assistentie bewijsen, zooveel als haar vermogen zal permitteren.

Aldus gedaan en besloten te Ternaten ten Kasteele Orange den 17 December 1783.

(w.g.) **Alexander Cornabé, Hemmekam, Heinrichs, van Renesse, Durr, Mertz.**

MCLIII. MATARAM.

31 Juli 1784.[848])

Conventie door den keizer van Surakarta en den Sultan van Djokjakarta wegens de verbetering van wegen en bruggen in hunne rijken 31 July 1784 gesloten op aansporen van de Nederlandse vertegenwoordigers in die rijken. (Cs.)

Soerakarta.

Ik, Soesoehoenan Pakoe Boewono Senopatti Ingalaga Abdoel Rachman Sahidin Panatagama, hofhoudende te **Soerakarta Adiningrat,** — ontwaard hebbende de slechte toestand zoo der landwegen als der bruggen over de rivieren, ongeacht de dikwerf gegevene bevelen ter verbetering van een en ander en wel principaal bij mijne conventie op den 5 van het licht saphar in het jaar Alif 1707,[849]) — zoo is het dat ik deze acte van conventie bij dezen op het krachtdadigst vernieuw ofte renoveer, begeerende dat de wegen en bruggen, ten allen nauwkeurigsten zullen opgenomen, nagezien en verbeterd worden en daar het noodig geoordeeld zal worden steenen bruggen te leggen, dezelve direct aan te maken, die, welke onder Soerakarta behooren door 's Keijzersvolk, die ook de materiaalen, daartoe benoodigd zullen moeten bijeenbrengen. Langs den grooten landweg van Soerakarta naar Samarang moeten beginnen te verbeteren van Poerbadadie en zullen mijne onderdanen zorgen moeten

Djokjokarta.

Ik, Sultan Hamingkoe Boewono Senopatti Ingalaga Abdoel Rachman Sahidin Panatagama Kalifatolach, hofhoudende te **Djokjokarta Adiningrat,** — ontwaard hebbende de slechte toestand zoo der landwegen als der bruggen over de rivieren, ongeacht de dikwerf gegevene bevelen ter verbetering van een en ander en wel principaal bij mijne conventie op den 5 van het licht saphar van het jaar Alif 1707 - zoo is het dat ik deze acte van conventie bij dezen op het krachtdadigste vernieuw ofte renoveer, begeerende dat de wegen en bruggen ten allen nauwkeurigsten zullen opgenomen, nagezien en verbeterd worden en daar het noodig geoordeeld zal worden steenen bruggen te leggen, dezelve direct aan te maaken, die welke onder Djokjokarta behooren door sultansvolk, die ook de materialen daartoe benoodigd zullen moeten bijeenbrengen. Langs den grooten landweg van Djokjokarta na de Cadoe en van daar na Samarang moeten beginnen te verbeteren van Kennenitren

[848]) Uit het *Contractenboek* V no. 13 blz. 33 op het Arsip Negara te Djakarta.
[849]) Zie no. MCXX art. 5 (Cs.)

dragen goede materiaalen van steen, kalk en hout daartoe te gebruiken. Wijders is mijne begeerte dat deze mijne orders ten generaal geexecuteerd zijnde op de wegen en bruggen vast volk gesteld werde, die goede wacht daarover kunnen hebben, om dezelve altoos in goede staat te houden, en op dat des te beter, spoediger aan dit heijlsaam en noodig werk begonnen en met vlijt gearbeid werde, om nog voor de quaade moesson gedaan werk te krijgen, so qualificeer ik het Heer opperhoofd Palm mits dezen, om deezen opneem te laten doen, door bequaame Europeezen, tegelijk met mijne sendelingen, die gedurende den arbeid het opzigt daarover kunnen hebben en wel met het ge meene volk weten om te gaan en die vooral zullen moeten zorgen dat er de vaste en noodige waterloopen op de wegen zijn, de riolen gemetseld worden om het water op de rijstvelden aan weerskanten van de wegen te kunnen brengen en afleijden, ook dat er overal langs den grooten landweg smalle wegen moeten blijven voor de draagossen, paarden en buffels, die, wanneer op de groote landweg geattrapeerd worden, de boete zullen moeten betalen van een quartje per draagbeest, hetzij os, paard of buffel. En om hun lust tot werkzaamheid op te wekken, tegen oosten en westen van de tuijn Boeloe. En zullen mijne onderdanen zorge moeten dragen goede materialen van steen kalk, en hout daartoe te ge bruiken. Wijders is mijne begeerte dat deze mijne orders ten generaal geexecuteerd zijnde, op de wegen en bruggen vast volk gesteld werde, die goede wacht daarover kunnen hebben, om dezelve altoos in goede staat te houden. En op dat des te beeter en spoediger aan dit heijlsaam en noodig werk begonnen, en met kragt gearbeid worde, om nog voor de quaade moesson gedaan te krijgen, so qualificeer ik het Heer opperhoofd van Rhijn mits dezen, om dezen opneem te laten doen door bequaame Europeezen, te gelijk met mijne sendelingen, die gedurende den arbeid het opzigt daarop kunnen hebben en wel met het gemeene volk weten om te gaan en die vooral zullen moeten zorgen, dat er de vaste en noodige waterloopen op de wegen zijn die met riolen gemetseld zullen worden om het water op de rijstvelden aan weerskanten van de wegen te kunnen brengen en afleiden, ook dat er overal langs den grooten landweg smalle wegen moeten blijven voor de draagossen, paarden en buffels, die wanneer op de groote landweg geattrapeerd wordende, boete zullen moeten betalen van een quartje per

zullen diegene wiens werk het eerst klaar zal zijn en het best volbragt hebben, de gunst van den Soesoehoenan daardoor gewinnen en te verwagten hebben. En zal men direct na het uijtwisselen van dit bevelschrift met den arbeid beginnen, te weten van de craton te Soerakarta, bij Poerbadadie na de kraton bij Djokjakarta bij Kennenitren, tegen oosten en westen van den tuijn Boelo.

Ten teeken dat ik begeere deze mijne voorschrevene order, zonder de minste uijtstel ofte verandering in het allerminste artikel worde geexecuteerd heb ik hiervan doen maken vier eensluijdende actens en dezelve met mijn gewoon zegel en handteekening bekrachtigd.

Soerakarta adiningrat den 31 July 1784 of den 15 van het ligt Siam [850]) in het jaar Djee 1710.

(w.g.) **Palm.**

draagbeest, hetzij os, paard of buffels. En om hun lust tot werkzaamheid op te wekken, zullen diegeene wiens werk het eerst klaar zal zijn en het best volbragt hebben, de gunst van den Sultan daardoor gewinnen te verwagten hebben. En zal men direct na het uijtwisselen van dit bevelschrift met den arbeid beginnen, te weten van de kraton te Djok jokarta bij Kennenitren, tegen oosten en westen van Boelo na de kraton bij Soerakarta bij Poerbadadie.

Ten teeken dat ik begeere deze mijne voorschrevene order zonder de minste uijtstel of of verandering in het allerminste artikel werde geexecuteerd, hebbe ik hiervan doen maken vier eensluijdende actens en dezelve met mijne gewoone handteekening en zegel bekrachtigd.

Djokjokarta, Adiningrat den 31 July 1784 of den 14 van het licht Siam in het jaar Djee 1710.

(w.g.) **Palm.**

MCLIV. MALAKKA—SELANGOR.

6—13 Augustus 1784. [851])

Nadat de vierde Engelse oorlog aan het prestige van de Nederlanders in Indië zoveel afbreuk had gedaan, meenden verschillende inheemse vorsten zich te kunnen doen gelden. De sultan van Djohor en Riouw, beheerst door tal van Buginesche „swervers", begon een openlijke strijd tegen de Compagnie, de Buginese vorst van Selangor, van die oorlog profiterende, deed een

[850]) Siam is de Hoogjavaanse naam voor de vastenmaand, gewoonlijk Ramélan genoemd. (Cs.)

[851]) Uit de *Overgecomen brieven 1785*, 1e boeck, folio 173 en volgende.

aanslag op Malakka. Het uit het vaderland overgekomen landeskader onder den commandeur Jacob Pieter van Braam kwam hier zeer van pas. Van Braam veroverde zowel Selangor als Riouw, zette den vorst van eerstgenoemd rijkje af, en schonk het als leen aan een van 's Compagnies bondgenoten, Mohamet Ali, oud-sultan van Siak. Met hem sloot Van Braam de volgende overeenkomst. Zie NETSCHER, *Djohor en Siak*, p. 138 vlg.

Tractaat van altoos-duurende, getrouwe vriend- en bondgenootschap tusschen de Generale Nederlandse Oostindische Compagnie en den doorlugtigen vorst Radja Mahomet Aly en zyne opvolger en rijksgrooten, aangegaan en gesloten voor de Ed. Comp[ie] by den Wel-Edelen Gestrengen Heer Jacob Pieter van Braam, commandant-en-cheff van de oorlogsmagt der Heeren Staaten-Generaal der Vereenigde Nederlanden in de Oost-Indiën, en opgemelden doorlugtigen vorst Radja Mahomet Aly in hooge persoon, geadsisteerd met Radja Said Aly, zijnen presumptiven rijksopvolger en verdere rijksgrooten, in naamen, nevens des konings jongste zoon, Toenkoe Abdol Rachman en de rijksgrooten Panglima Souboe, eerste, Intje Hammie, tweede, Panglima Jammie, derde, Soelon, vierde.

Vooraff erkend den doorlugtigen vorst Radja Mahomet Aly, zijn opvolger en verdere rijksgrooten, dat het koningrijk van **Selangoor,** door de Nederlandsche wapenen overwonnen, en dies koning, Radja Brahima, op de vlugt gedreven en vervolgd geworden is, denzelven koning Radja Brahima, daardoor de bescherming van zijn rijk heeft geabandonneerd, en dat daardoor hetzelve koningrijk van Selangoor is geworden een eigendom van de Nederlanders, door het regt des oorlogs wettiglijk verkregen.

Dat hij, Radja Mahomet Aly, overzulks voor zig en zijne opvolgers erkend, hetzelve koningrijk als een wettig en onsterffelijk leen te ontvangen van deselve Nederlandsche Oostindische Compagnie, om hetzelve te bezitten voor zig en zijne wettige afstammelingen, ten eeuwigen dagen, onder de navolgende conditiën en voorwaarden, dewelke van wederzijden hylig en ongeschonden bewaard zullen moeten blyven.

1. Den koning, zyne rijksgroten en onderdanen, 't zy dat zy inboorlingen van Salangoor zijn, off zig in dat rijk nedergezet hebben off by vervolg zig daarin zullen komen ter neder te zetten, verbinden zig om aan de Nederlandsche Oostindische Compagnie, als aan haaren beschermheer, gehouw en getrouw te weezen en zig gehoorzaam en eerbiedig tegen dezelve en de Hooge Regeering deezer

landen te zullen gedragen, zonder tegen dezelve ooit iets, 't zy direct, 't zy indirect, te onderneemen.

's Compagnies vrienden zullen zy voor hunne vrienden, en 's Comp[ie] vyanden voor hunne vyanden houden en als zodanige behandelen, zig overzulks verbindende de Compagnie met alle vermogen by te staan, wanneer zulks van hun gerequireerd zal worden..

2. De Nederlandsche Oostindische Compagnie zal van haaren zyde het rijk van Salangoor beschermen, en den vorst en zyne opvolgers in hunne regten handhaven, en den voorspoed van hetzelve rijk, zooveel immers mogelijk is en na tijds omstandigheden, bevorderen.

3. Alle onderdaanen van de Nederlandsche Oostindische Compagnie en andere onder haar bescherming leevende, zullen vryelijk op en in alle havenen, rivieren en landen van Salangoor, en daarentegen de op- en ingezetenen van dat rijk op Malacca en dies jurisdictie, vryelijk mogen vaaren en handel drijven, mits niet in de bekende contrabande-goederen, en zig reguleerende na de wetten, regten en costumen van den lande, en betaalende de geregtigheeden, welke van ouds geïnstitueerd zijn.

4. Maar zoo iemand niet genegen mogte weezen in elkanders haven off landen eenige koopmanschappen te lossen off te laaden, zullen zonder eenige andere geregtigheid als die van ankerasie te betalen, mogen vertrekken, onder deezen verstande nogtans, dat zy dan binnen den tijd van drie dagen de haven, daar zy ingekomen zijn, moeten verlaten. Dog ingeval van zeenood binnengelopen zijnde, zal een langer verblijff, na bevind van zaken, toegestaan worden.

5. Geene vaartuigen van Salangoor zullen Malacca mogen passeeren, zonder van daar met een paspoort voorzien te zijn.

6. Geene andere Europeese natiën als de Nederlanders, nog ook geene Chineese jonken, zullen in de havenen nog in 't gebied van Salangoor, 't zy ten handel nog om andere redenen, mogen komen nog geadmitteerd worden, maar direct moeten werden afgeweezen, dan enkeld in cas van zeenood off kennelijk gevaar, wanneer daarin eene uitzondering geduld kan worden.

7. Den koning verbind zig, voor hem en zyne successeuren, al het tin, dat op Calang, Loekoet en andere plaatsen, onder het gebied van Salangoor behorende, ingezameld off van elders daar aangebragt word, als een teken van vassalagie aan de Ed. Compagnie te zullen doen leveren, de baar van driehonderd vijff en zeventig

Hollandsche ponden voor zes en dertig ronde reaalen van agten, wanneer hetzelve door 's Comp'ies vaartuigen werd afgehaald, dog voor agt en dertig gelyke reaalen, wanneer het door 's konings vaartuigen op Malacca aangebragt en aldaar afgeleverd word.

8. Tot eene spoedige en ruimen aanbreng van dat metaal verbind zig den koning plegtiglijk al ten spoedigsten van zijn vertrouwdste rijksgrooten te zenden na zodanige plaatsen, als waar den smokkelhandel in hetzelve door de vreemde Europeesen sedert eenigen tijd het meeste in swang gegaan heeft, als daar zijn de rivieren Calang en Luigui, Loekoet en andere plaatzen, ten einde dien smokkelhandel zooveel maar eenigszints mogelijk is, tegen te gaan en te weeren.

9. Het zal aan de Ed. Compagnie vrystaan om ter beryking van het oogmerk, by 't voorenstaande articul bedoeld wordende, van tijd tot tijd of, zulks goedvindende, altoos, een gewapend vaartuig op dezelve plaatsen te zenden en post te doen vatten zonder dat zulks van 's konings zyde als een actie van mistrouw zal aangemerkt worden, terwijl zelve wanneer den koning vermeend het aanweezen van zoo een gewapend vaartuig hier off elders nodig te zijn ter weering van den sluikhandel, zig verbind daarom aan den gouverneur van Malacca verzoek te zullen doen, welke dan verpligt zal zijn, een zodanig vaartuig aan handen hebbende en te missen zijnde, ter adsistentie te zenden.

10. Het belang van den koning van Salangoor zelve vorderende om zoo wynig Bougineesen in zijn rijk toe te laten als immers wel voeglijk kan geschieden, de ondervinding de Maleydsche vorsten genoegzaam de onaangename gevolgen geleerd hebbende, zoo verbind zig den koning dezelve zooveel mogelijk te zullen weeren, en altans geene posten van aanzien in zijn rijk aan die natie toe te vertrouwen.

11. De weering van zeeroveryen, die veeltijds in deeze straat geschieden, een zaak van veel aangelegenheid zijnde, nadien de smalle handelaars daardoor van hunne goederen, vaartuigen, leeven off vryheid beroofd en de wederzijdse onderdanen in hunnen vaart gestremd worden, tot merkelijk nadeel en ongerieff van de ingezetenen der omliggende plaatsen, zoo verbind zig den koning en zyne rijksgrooten, niet alleen om aan geene persoonen, die onder de minste verdenking leggen, dat zig met deeze schandelyke kostwinning van zeerooff generen, schuilplaats in eenig gedeelte van zijn koningrijk te geven, veel[min] om eenige bescherming te verleenen, maar daarentegen met al zijn vermogen met en be

nevens de Ed. Comp[ie] mede te werken om zoodra vernomen word dat zig hier off elders in deeze straat zeeschuimers onthouden, dezelve te helpen vernielen en uit te roeyen door het in zee zenden van welgewapende vaartuigen als anderzints, ten einde het vaarwater bevyligd en wederzijds onderdanen en ingezetenen hunnen handel met gerustheid onder bescherming van wederzijdse overheden kunnen en mogen dryven.

12. De Nederlandsche Oostindische Compagnie en den koning verbinden zig wederzijds wel ernstig zorg te zullen dragen, dat de onderdanen van den een tegen den anderen, 't zy ter zee, 't zy te lande, geene geweldenaryen (te) plegen, nog verongelykingen off schadens toe (te) brengen, dog indien zulks egter — onverhoopt — in weerwil van alle genomen voorzorgen, mogt gebeuren, zal den schuldige ten afschrik van andere, na de strengheid der wetten gestraft worden, overeenkomstig de begane misdaad, een ygelijk onderdaan door zyne wettige overheid Verbindende zig den koning al verder, ter voorkoming van onaangenaamheden, zyne onderdanen de strikste ordres [te] geeven, dat zy, by ontmoeting van 's Comp[ies] kruisvaartuigen, wanneer een schot, 't zy met hetzy zonder scherp, gedaan word, na dezelve te moeten gaan om gevisiteerd en niet voor zeeroovers aangezien te worden.

13. Byaldien ymand van wederzijdsche onderdanen, uit oorzaake van eenig gepleegd delict off om andere redenen tot de een off ander der contracteerende partyen overloopt, zal men dezelve wederzijds, na gedaan ontbod, ten eersten uitleveren zonder zodanig persoon off perzoonen te verschuilen off agter te houden, al was het zelfs ten aanzien van de Christenen, dat zy onder het gebied van Salangoor de Mahometaansche religie mogten hebben aangenomen.

14. Alle de van Malacca weggelopen off geroofde en vervoerde slaaven off dividooren [852]), die onder het gebied van Slangenoor nu off voortaan gevonden off gebragt mogten worden, verbind zig den koning te doen overgeven aan dengeenen, die tot de overneeming daarvan gequalificeerd is, onder genot van twintig rijxdaalders voor elken slaaff off dividoor, die op deze wyze zal agterhaald en overgegeven worden, gelijk de Nederlandsche Oostindische Compagnie zig verbind hetzelve te doen ten opzigte van die van Salangoor, welke op Malacca of elders te zijn kunnen worden aangeweezen, onder gelijk genot van 20 rijxdaalders voor ieder kop.

[852]) Dividor, eigenlijk debiteur, was op het Maleise Schiereiland de benaming voor pandeling

Terwijl de beyde hooge contracteerende partyen daarenboven tegen de slavenseductie door strenge wetten de noodige voorziening zullen doen, om dezelve kragtdadiglijk te beletten en tegen te gaan.

15. De ordinaire weg van justitie zal voor een ieder open, en de voortzetting daarvan ter wederzijds vry weezen, zoodat de onderdanen van beide contracteerende parthyen hunne regten, actiën en pretentiën volgens de wetten en statuten van ieder land zullen mogen instellen, ten einde daardoor te wederzyde zonder onderscheid te mogen erlangen zodanige voldoening, als hun wettiglijk zal geoordeeld worden toe te komen, en een ieders goed regt dus bewaard moge blyven.

16. En dewijl vooreerst, ter bevestiging en beveyliging van des konings persoon en der hoofdplaats Salangoor door de Nederlandsche Oostindische Compagnie — op verzoek van den koning zelve — een aanzienlijk guarnizoen moet gesteld en onderhouden worden, zoo verbind zig den koning, zooveel mogelijk is, te voorzien in het benoodigde onderhoud van levensmiddelen als anderzints, voor het zelve guarnizoen, zullende het de Comp^ie^ vrystaan deeze magt na tijdomstandigheden te vermeerderen off te verminderen, en hetzelve te stellen onder de ordres van zodanig perzoon, als dezelve Compagnie met haare belangens het meest overeenkomende zal bevinden, zonder dat de koning zig daartegen zal mogen verzetten.

17. De koning verbind zig al verders de nodige hulpe van volk als anderzints te verleenen, om de fortificatie-werken — welke noodig geoordeeld zijn geworden te bezetten — in goeden staat te onderhouden en te verbeteren, na tijds omstandigheden en vereisch van zaken, gelijk hy zig mede verbind om, wanneer 's Compagnies guarnizoen op Salangoor van geen noodzakelijkheid meer zal geoordeeld worden, het geschut, kogels, kruid en verdere ammunitiegoederen tot deszelfs bescherming noodig en alsdan in de vestingwerken gevonden wordende, ter redelyke pryze van de Nederlandsche Oostindische Compagnie over te neemen, ter wederzijds genoegen getaxeerd zijnde.

18. De vesting op den bergh en de steene battery op de hoek der rivier zullen door 's Comp^ies^ troupes bezet blyven en derselver verdeediging geheel gelaten worden aan den commandant, welke 's Ed. Comp^ies^ troupes commandeerd, onder deezen verstande nogtans, dat ingeval van attacque den koning zig verbind, met en benevens 's Comp^ies^ guarnizoen alle vermogens aan te wenden tot

afbreuk van den gemeenen vyand, zoo met versterking van manschappen in de vestigingen zelve, als zulks gerequireerd word, als met byvoeging van volk, wanneer noodig g'oordeeld word tegen den vyand uit te trekken, welk laatste met gemeen overleg tusschen den koning en den commandant van het guarnizoen altoos zal moeten geschieden.

19. De rijksgrooten zullen by overlyden van den regeerenden koning niemand buiten voorkennisse van den gouverneur en raad te Malacca tot zynen successeur mogen verkiezen; en wanneer dezelve daarin toegestemd hebben, zal den nieuw verkoren vorst de regeering over het rijk wel mogen aanvaarden, maar niet ingehuldigd worden voordat de Edele Hooge Indise Regeering te Batavia hem als koning geconfirmeerd heeft, waarna Zyne Hoogheid verbonden zal zijn na Malacca te komen, om dit contract — dat ten altoosduurende grondslag zal gehouden worden — aan te neemen en te bezweeren.

20 Zoo het egter kwame te gebeuren dat den regeerenden koning mogt goedvinden by zyn leeven afstand van de regeering te doen, zal het denzelven vry staan den opvolger aan de Edele Hooge Indische Regeering, met voorkennisse van den gouverneur en raad te Malacca, voor te dragen, en hoogstderzelver opprobatie erlangt hebbende, zal by den afstand den nieuw verkoren vorst direct mogen gehuldigd en voorgesteld worden.

21. Eyndelijk, eenige omstandigheden voorkomende, waarvan in deezen niet gesprooken is geworden, en [dewelke] by eene der hooge contracteerende partyen bedenkingen veroorzaakte, verbind men zig over en weder, daarvan door nadere onderhandeling eene vaste bepaaling te maaken, en in der minne alles te determineeren.

Beloovende den koning, zynen presumptiven opvolger en rijksgrooten, zoo voor hun zelve als voor hunne wettige successeuren, de voorschrevene articulen hylig en ongeschonden te zullen onderhouden en naarkomen, zoo lang de zon en maan hun schijnsel zullen geeven, zonder daarvan in 't minste off geringste aff te zullen wyken.

Gelyk den heer Jacob Pieter van Braam, commandant en cheff der oorlogsmagt van de Staaten-Generaal in de Oost Indiën, in den naam ende vanwegens de Nederlandsche Oostindische Compagnie ook plegtiglijk beloofd, zig na deeze articulen te zullen gedragen.

Ten oirkonde van de waarheid en opregtigheid is dit contract door den koning, zynen presumptiven opvolger en rijksgrooten,

plegtiglijk op den alcoran bezwooren, met hunne handtekening, nevens die van den capitein-commandeur, bekragtigd, en met het zegel, zoo van meergemelden capitein-commandeur, als van den koning bezegeld.

Zynde hiervan gemaakt drie eensluidende afschriften, zoo in de Hollandsche als Maleidsche taalen, by den anderen gevoegd; één om naar Batavia aan de Edele Hooge Indische Regeering gezonden te worden; het tweede om op Malacca bewaard, en het derde om aan den koning affgegeven te worden.

Aldus gecontracteerd aan boord van 's Lands schip van oorlog Utrecht, geankerd ter rheede van **Salangoor**, den 6 Augustus 1784 en volgende dagen, en gesloten, getekend en bezegeld op den 13 Augustus 1784.

Onderstond en was getekend: **J. P. van Braam.**

Geteekend in de Maleydsche taale door: **Radja Mohamet Ali, Radja Said Ali, Toenkoe Abdol Rachman, Panglima Soeboe, Intje Hammi, Panglima Jammil** en **Soelon.**

In margine Zijn WelEdele Gestrenges cachet, in rood lak.

Daaronder Zijn Hoogheids cachet in rood lak.

Lager: Na collatie is deeze bevonden te accordeeren met zijn origineel — getekend — **F. R. C. de Winter,** secretaris. [853])

Accordeert
D. D. van Haak,
eerste gesworen klerk.

MCLV. MALAKKA—SELANGOR.

27 September 1784. [854])

Zie de inleiding bij no. MCLIV

Acte-obligatoir van den nieuwen koning van **Salangoor,** in dato 27 September anno 1784.

Ik, ondergeteekende, Radja Mohamet Alie, by de overwinning van de stad en het koningryk **Salangoor** door de oorlogsmagt der

[853]) Een dag later, den 14den Augustus, vaardigde Van Braam nog een proclamatie uit, waarbij kennis werd gegeven van het optreden van den nieuwen koning Dit stuk werd „binnen de hoofdfortresse Altingsburgh in de Hollandsche en binnen Salangoor in de Maleijdsche taale" geproclameerd Men vindt het in de *Overgecomen brieven 1785,* 1e boeck, folio 171 en volgende. Wij achten het niet nodig dit stuk hier op te nemen.

[854]) Uit de *Overgecomen brieven 1785,* 1e boeck, folio 181 en volgende.

Heeren Staaten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, en die der Nederlandsche Oostindische Compagnie, onder het bevel van den capitain-commandeur Jacob Pieter van Braam, commandeerende dezelve magten in de Oost-Indiën, en chef,

door denzelven naamens de Hooge Overigheid geproclameerd zijnde tot wettig vorst en koning van 't zelve rijk van Salangoor, onder de bescherming van de Nederlandsche Oostindische Comp^{ie}, omme hetzelve rijk voor my en myne wettige erffgenaamen te bezitten als een onsterflijk leen ten eeuwigen daage,

Verklaare hiermeede voor my zelve en voor myne opvolgers en rijksgrooten, dat ik my vrywillig verbinde, alsmeede myne opvolgers en het geheele rijk, zoo als mij zelve en hun by deeze op het plegtigste verbinde, omme tot eene erkentenisse, zo voor de beveiliging als het ongeschonden behoud der hoofd- en andere plaatsen, landeryen en wooningen, als tot vergoeding van een generaale plundering, tegen al hetwelke de beste ordre gesteld — en ook zorgvuldig gewaakt is geworden — aan den gemelden heer capitain-commandeur J^{s}. P. van Braam, en alle zyne onderhoorigen, welke by de verovering van Salangoor present zijn geweest, te zullen doen betaalen in den tijd van drie jaaren, van heeden af te reekenen, een somma van vijf ronde Spaanse reaalen van agten voor ieder huisgezin, 't zy groot of klein, rijk of arm, dat zig in de gansche uitgestrektheid van hetzelve koningrijk by het uiteinde van het derde jaar ofte op den 27 September 1787 na der Christen tijdrekening, zullen bevonden worden gezeeten te zijn, beloovende ik, ondergeteekende, te dier tijd, ofte mynen opvolger — in geval ik van de regeering afstand mogte gedaan hebben — ter goeder trouwe eene zuivere opgaave te zullen doen van de huisgezinnen, welke alsdan in de verscheydene plaatsen en districten, onder het genoemde koningrijk en onder myne regeering zullen gevonden worden, omme daarna de somma te kunnen bereekenen, dewelke alsdan aan den gouverneur en raad van Malakka zal opleggen en betalen, omme dezelve ten voordeele van bovengemelde capitain-commandeur en verdere overwinnaars aan Zijn HoogEdeleGestrenge te doen oversenden, zullende het egter aan den gouverneur en raad van Malakka vrystaan, by twyffeling eener juiste opgaave der huisgezinnen, daarna het nodig onderzoek te mogen laten doen.

Verbindende tot de volbrenging van het voorgeschreevene myne persoon en opvolgers, met onze bezittingen, en in 't byzonder het koningrijk van Salangoor zelve, met alle dies onderhoorigheeden, dit voorenstaande declareerende een rijksschuld te zijn.

Hiervan zijn door my gemaakt en geteekend drie eensluidende afschriften, zo in de Nederduitsche als Maleydsche taalen, die alle met mijn zegul bezegeld zijn geworden, waarvan een voldaan zijnde, de andere van geener waarde zal weezen. En zal hiervan eene blyven in handen van den heer gouverneur van Malakka, om daarvan op den vervaltijd het nodige gebruik te kunnen maken; eene om op Batavia by de Hooge Indiasche Regeering te worden geseponeerd, en de derde om door meergemelde capitain commandeur J. P. van Braam, na Europa overgebragt en aldaar vertoond te kunnen worden.

Aldus gedaan, geteekend en bezeguld binnen **Malacca**, den 27 September des jaars 1784, na der Christen tijdreekening, ter presentie van den provisioneel fiscaal en secretaris van politie, François Thierens en Christiaan Godfried Baumgarten, mitsgaders Dato Dul Pakaroema, radja, en Nachoda Bakeer, dewelke deeze meede ter bevestiging der waarheid ondertekend en bezegeld hebben — was getekend — **Thierens, C. G. Baumgarten**, en eenige Arabische characters.

Ter zyde stonden hunne cachetten, gedrukt in rood lak, en daarnevens het cachet van den sultan.

Accordeert
D. D. van Haak,
eerste gesworen klerk.

MCLVI. MOLUKKEN—TIDORE.

18 October 1784. [855])

In de hoop aan de beroerten op Tidore een einde te maken besloot de Indische Regeering tot sultan te verheffen den te Batavia gevankelijk vertoevenden prins Kamaludin, broeder van Nuku. Zijn verheffing had evenwel niet tot gevolg dat Nuku in onderwerping kwam. Vgl. Haga, *Nieuw Guinea* I p. 311 vlg. (Cs.)

Acte van investiture waarby de Generaale Nederlandsche Oostindische Compagnie, als eigenaar van het **Tidorse Rijk** en den ressorte van dien, hetselve als een vry, onsplitsbaar en onerfelijk leen ter Regeering op-

[855]) Uit het *Contractenboek* X no. 18 p. 495 op het Arsip Negara te Djakjakarta

draagt aan den uytnemenden Heer Prins Kamal Oedian en hetselve by Syne Hoogheid in diervoegen met dankbaarheid werd aangenomen.

De inleiding is aanvankelijk gelijk aan die van Nr MCXVI tot p. 440, „benoemd en aangesteld", dan volgt:

... den prins Gaijgiera, welke door den Gouverneur Mr. Jacob Roeland Thomaszen en den Raad bereids als regent over de landen van Tidor, provisioneel was aan gesteld.

Dan deze tot de koninglijke waardigheid benoemden prins Gaijgiera, voor de ontvangst der tijding van dien in de maand April Ao. 1780 op Tidor overleeden sijnde, is in sijnen plaats door de compagnie verkoren en aangesteld deszelfs zoon, den Prins Patra Alam, die in de maand July a° 1780 als soodanig is voorgesteld en het rijk van Tidor met behulp van den Gouverneur Alexander Cornabé en den Raad heeft bestierd gehad tot in de maand October a° 1783, wanneer het openbaar geworden is, hoe dese sijne Hoogheid, die alle verpligting aan de Compagnie had, soo voor sijne benoeming tot de aansienlijke waardigheid van Koning over de landen van Tidor en onderhoorigheden, als voor de waare vriendschap en bescherming, welke de Compagnie Zijne Hoogheid steeds heeft toegedragen en bewesen, — soo verre heeft kunnen afwijken van de gemaakte en plegtig beswoorene contracten, van niet alleen met den vijandelijken prins Noekoe te samen te spannen tot verderf van de Compagnie en den Koning van Ternaten, maar ook de tot welsijn van 't Tidorse rijk uijtgesondene Commissie onder den onderkoopman van Dijk en verdere Europeesen en burgers, om de volkeren der Papoese landen tot onderwerping aan het Tidorse Rijk over te halen, dan wel daartoe te noodzaken, op eene wreede wijse, soo te Salwattij als op andere plaatsen te laten ombrengen.

Waarna Sijn Hoogheid op de aannadering der vijandelijke vloot van de Prins Noekoe, vereenigd met die van de volkeren van Maba, Weda en Patany, nadat deselve door behulp en aanvoer van eenige Tidoreese rijksgrooten, 't aan den Koning van Ternaten behoorende eijland Macquian aangevallen en overmeesterd, mitsgaders de daar wonende volkeren en onderdanen van Ternaten gedeeltelijk gemassacreerd en gedeeltelijk gevangelijk weggevoerd, mitsgaders vervolgens alles geruineerd en verbrand hadden, tot die wreedheid heeft kunnen overgaan, om den bij Zijne Hoogheid posthoudenden vendrig Agaats en de verdere Europeese Militairen, die dienden om Sijn Hoogheid te beveiligen tegen alle gewelt en

listige aanslagen, welke tegen desselfs persoon mogten ondernomen worden en om desselfs eer en aanzien bij de Moluccaanen te vermeerderen en die luijster bij te zetten, welke de Koningen verheven deed zijn boven alle onderdanen, mede alle te doen om 't leven brengen en hunne lijken selve de begrafenis te weigeren.

En hierop de gansche vloot in de Tidorse havenen heeft toegelaten en als vrienden onthaald, welke vervolgens gesterkt met de Tidoreese vaartuijgen, sig verstout hebben bewijsen te doen om aanval op 't eijland Ternaten te ondernemen, dan waarvan sig hebben geretireerd, toen het geschut op hun wierd afgevuurd

Gaat men dese gedoentens na en betragt men deselve in hunne ware sin en meening, ras ontdekt men aan alles, hoe seer de Compagnie sig moet beklagen, van aan desen koning Patra Alam soo veel weldaden te hebben bewesen, welke met soo veel afschuwelijk verraad en moordlust zijn beantwoord.

De Tidoreesen zelve konden dus ook niet anders verwagten dan dat den Gouv' Alexander Cornabé, die dus klaarlijk sag, dat de koning Patra Alam en sijne Rijksgrooten, hun bevorens in het geheijm gepleegd verraad, nu niet langer kunnende bedekt houden en ook niet noodig oordeelende, om sulx langer te doen, sig mede souden bedienen van de magt, die hij aan handen had, om sig niet alleen selve te verdedigen, maar ook aan 's Compagnies publieke vijanden, alle schaden en nadeel toe te brengen, welke in sijn vermogen was.

Deese misdaden sijn dan ook door den Heemel gezeegend geworden, in voegen men kort daarna kwam te bespeuren de overwinningen, welke in diverse geleegendheden op de alsnog sig vijandig gedraagende Tidoreesen werden behaald, bij eene derwelke de koning Patra Alam en eenige van de sijnen in persoon sijn gevangen genomen.

Maar hierbij bepaalde sig de regtmatige gramschap der Compagnie, welker gewoonte niet is de sulke hunner vijanden, die onbekwaam sijn van sig langer te kunnen verdedigen, ook langer te vervolgen, of onweerbare menschen, die sig hebben overgegeven aan hun swaard op te offeren, — maar de Compagnie toonde liever aanstonds hoe mededoogend de Nederlanders sig altoos gedragen, selfs tegen hunne vijanden, die nog maar kort bevorens op alle wijsen getragt hebben hun te verdelgen en dit werkelijk met sommige der Nederlanders te Salwatty en Soasio ook hadden doen sien.

Het was dierhalven dat van wegen de Compagnie het swaard wierd opgestoken en de Tidoreesen toegestaan, nieuwe opperhoofden over hun te verkiesen, om navolgens de wetten en gebruijken,

in billijkheid en regtmatigheid over hun te regeeren, totdat des wegens door de Compagnie nadere order gesteld en bepaling soude sijn gemaakt.

De Gouverneur-Generaal Mr. Willem Arnold Alting en de Raaden van Nederlandsch India, kennisse van al het voormelde in de Moluccos voorgevallene bekomen hebbende en met medelijden aangedaan over de ongelukkige staat der meeste landen en onderdanen onder het koningrijk van Tidore gehoorende, mitsgaders begrijpende dat het beter is, dat de gansche Tidoresche volkeren geregeerd worden door eenen koning, dan door vele hoofden, hebben dierhalve al weder sig herinnerd de vriendschap en trouwe eensgesintheid hunner geachte voorvaderen met den seer geachten koning Saijfoeddien, en uijt aanmerking van dien, nader besloten, het Koningrijk van Tidor als een leen op te dragen aan een van desselfs afstammelingen. En onder dewelke sij als de waardigste en die zij vertrouwen aan de Tidoresche volkeren de aangenaamste te zijn, hebben geoordeelt den thans alhier sijnden prins Kamal Oedien, gevolgelijk de keuse op dezen is gevallen, gelijk Zijne Hoogheid ook thans door den Gouverneur Generaal en de Raden van India werd verheven en aangesteld tot koning over de landen en volken, welke gehooren onder het koninglijk gebied van Tidore, onder den naam van Padoeka Serie Sultan Calieff atoel Moekaram Sulthan Oelmoe Atlam Sulthan Djoe Haroe Alam Kamal Oedien Ketjilie Aschar En welke benoeming en aanstelling den voormelden prins Kamal Oedien, nu sultan Kamal Oedien, ook dankbaarlijk heeft aanvaard, beloovende opregtelijk met welmeenentheid des herten, de volgende artikelen in allen deelen te sullen nakomen en doen nakomen.

Poincten en artikelen waarop Padoeka Sirie Sultan Calief Atoel Moekaram sulthan Oelmoe Atlam sulthan Djoeharoel Amal Kamaloedien Kitjielie Aschar, het koningrijk Tidore en alle de daaronder sorterende landen en volkeren, komt aan te nemen van den Gouverneur Generaal Mr. Willem Arnold Alting en de Raaden van India, als in dese landen representerende de Generaale Nederlandsche Oost Indische Compagnie, omme door zijn Hoogheid als Koning na de oude Tidoreese wijze, dog onder een hooger magt en opsigt van de Compagnie geregeerd te worden.

1. Verklaren Zijne Hoogheid sulthan Kamal Oedien en de Rijksgrooten, dat door de vijandelijke gedoenten van den Sulthan Djamal Oedien, den kroonprins Garamahongie en eenige rijksgrooten in den jare 1779, sij en niemand anders, de oorzaak geweest zijn dat de Compagnie op eigen behoud bedacht en steu-

nende op de regtvaardigheid harer saeken, die door de zegen des hemels over derselver wapenen ook aan ieder kenbaar geworden is, die vijandschap met vijandschap vergeldende, zig van den Koning en kroonprins benevens eenige rijksgrooten meester gemaakt en dus alle regt gekregen en gehad hebben, om over die wegens het plegen van vijandelijkheden, gearresteerde perzoonen en derzelver Rijken en landen te disponeeren na goedvinden en welgevallen.

Al waaromme Zijn Hoogheid en Rijksgrooten bij deesen de Edele Nederlandsche Oost Indische Compagnie erkennen voor een wettig heer van 't Rijk van Tidor en al de daaronder gehoorende landen, welke Zijne Hoogheid en de Rijksgrooten bij dezen alle trouw en gehoorsaamheit belooven en sweeren, onder renunciatie van alle regt en eijgendom, die Zijn Hoogheid en de Rijksgrooten te samen of een ieder hunner soude vermeenen op dat Rijk, land en volk te hebben, voor hun en voor al hunne nakomelingen ten eeuwigen dage, als beleydende volkomen, dat 's Compagnies verkregen regt op 't Rijk van Tidor en daaronder gehoorende landen, door de gepleegde vijandelijkheden van den Koning Djamal Oedien, mitsgaders zijne en des kroonprins ten overvloede gewillig gedane afstand, door niemand kan worden tegengesproken of betwist, maar door alle de Tidoreesen moet worden erkend.

2 en 3 zijn gelijk aan 2 en 3 van no. MCXVI.

4. Wanneer Zijn Hoogheid door den Gouverneur-Generaal en de Raden van India of hare gecommitteerdens binnen het casteel Batavia voor koning wordt verklaard en aangesteld, sal Zijne Hoogheid tot nakoming van al hetgeen hiervoren en vervolgens in desen sal vermeld zijn, presteren zoodanigen leen-eed, als in 't slot dezes sal geschreven staan.

En wanneer Zijne Hoogheid op Ternaten arriveert en aldaar door den Gouverneur en Raad van 't casteel Oranje, dan wel door derzelver gecommitteerdens, na de omstandigheden sulks komen te vereijssen, aan de volkeren van Tidore als Koning sal werden voorgesteld, sullen der Tidoresen prinsen en Rijksgrooten, de hoofden van Maba, Weda en Pattanij en 't eijland Gebe, de hoofdkoningen der Papoese eijlanden (so deselve na Tidor vroeg genoeg kunnen worden ontboden) en andere bevelhebberen, welke bij dese plechtigheid vereijscht worden, den eed van getrouwheid en onderdanigheid, soo als dat alle goede onderdanen betaamt, moeten afleggen, mitsgaders de prinsen en Rijksgrooten bovendien dit contract even en in selver voegen besweren, als Zijn Hoogheid

alhier op Batavia heeft gedaan, om welke redenen men ook bij alle de artikelen de Rijksgrooten heeft bekend gesteld, even of sij selve 't sij te samen dan wel gedeeltelijk op Batavia waren present geweest.

En wanneer den Gouverneur Generaal en de raaden van India sulx mogten requireren, sal de eed soo wel door Sijne Hoogheid als door de rijksgrooten en mindere hoofden, jaarlijks moeten worden gerenoveerd.

5 t/m 11 zijn gelijk aan 5 t/m 11 van no. MCXVI.

12. Schoon de meeste der Tidorse prinsen en Rijksgrooten, item mindere hoofden, in een allerswaersten graad tegen de Compagnie hebben misdaan, soo wel in hunnen aansporing van den overleden Koning Djamal Oedien, tot de onderhandeling met de Magindanaoers en het inroepen derselve, item van de Spanjaards of Engelschen, dan wel tot het overbrengen van goederen, brieven of boodschappen aan deselve of van haar terug, als door hunne booze raadgevingen aan den Koning Patra Alam, oorsaken te zijn geweest van de kwade en verraderlijke gedoentens van gemelden vorst en het vergieten van soo veel bloed der Europeesen, die nimmer iets hadden misdaan en gerust waren op de woorden van vriendschap, die tot hun wierden gesproken en dus geen de minste denkbeeld hadden, dat men haar soo wreedelijk soude ombrengen; — soo wilden echter den Gouverneur Generaal en de Raden van India bij deese gelegenheid aan hunnen vriend den Koning Kamal Oedien, die de Regering van het Rijk van Tidor staat aan te vangen, aan Zijne Hoogheid dat voordeel aanbrengen van bij zijne onderdanen te verschijnen als een vorst met blijde tijdingen, te meer daar het de Compagnie nooit te doen is, om het menschenbloed te zien stroomen, maar altoos gaarne aan een ieder wil toonen, hoe wars zij is van alle wreede handelingen en dat het den Nederlanderen tot groot genoegen strekt, wanneer zij gelegentheit hebben om edelmoedig te kunnen handelen.

En het is daarom dat den Gouverneur Generaal en Raden van India bij deesen uijtwisschen en in de vergeetenheid stellen, alle de misdaden die door de Tidorese prinsen, Rijksgrooten, mindere hoofden of gemeenen, tegen de Compagnie mogten zijn bedreven, beloovende op hunne goede trouwe deselve nimmer te sullen gedenken of te sullen straffen, maar sig omtrent deselve te sullen gedragen alsof die nooijt waren voorgevallen of bedreven, willende en begeerende den Gouverneur Generaal en de Raden van India, dat van deze amnestie en gegeven wordend pardon, niemand sal

werden uitgesloten, hij sij wie hij sij, mits dat de uijtgewekene prinsen, Rijksgrooten, mindere hoofden of gemeenen, sig binnen eene, bij de komst van Zijne Hoogheid op Ternate, door den Gouverneur en Zijn Hoogheid, na omstandigheden van saeken te bepalene tijd, onderwerpen aan de Compagnie en hunnen wettigen vorst, sulthan Kamal Oedien en sig voortaan als getrouwe prinsen, Rijksgrooten, mindere hoofden en gemeene onderdanen komen te gedragen. Moetende de prinsen en Rijksgrooten in soo verre sij daarin betrekking kunnen hebben of sulx hun toegelaten sal kun nen worden, het door den koning Kamal Oedien op Batavia beswooren contract, mede onderteekenen en beëedigen.

13 t/m 26 gelijk aan 13 t/m 26 van no. MCXVI.

27. Om het rijk van Tidor bij aanvaardiging van het Koninglijk gesag niet belast te laten met de schulden, die de gewesene Koningen Djamal Oedien en Patra Alam bij de Compagnie gemaakt hebben, soo verklaren den Gouverneur Generaal en de Raaden van India bij desen, dat sij van den nu aangestelden Koning of zijne successeuren niet sullen pretenderen eenige vergoedingen wegens de door die gewesene Koningen Djamal Oedien en Patra Alam voormeld, debet sijnde somma's aan de Compagnie; maar dat sij den Koning en het Rijk, uijt eene ongehoudene liberaliteit en suijvere welmenendheid, daarvan releveren en kwijtschelding vergunnen.

Als ook van de kosten die seer noodwendig in den jongsten opstand door den Koning Patra Alam en de Tidorse rijksgrooten met de volkeren van Maba, Weda en Pattanij tegen de Compagnie hebben moeten gemaakt worden en welke te samen bedragen eene somma van r^{a} 25273-30 st. die insgelijks het Koningrijk van Tidor nog de vorsten die de Compagnie over hetselve sal laten regeren, nimmer sullen worden in rekening gebragt, hoeseer de Compagnie daartoe volkomen regt heeft, als niet uijt sig selve de wapenen hebbende opgenomen, maar daartoe gedwongen is geworden door de moord aan den onderkoopman van Dijk, vervolgens door de moord aan den vaendrig Agaats en eindelijk door dat de vloot van Tidor en Maba op Ternate vijandelijk heeft willen aanvallen, maar door ons kanon de vlugt heeft genomen.

28 en 29 gelijk aan 28 en 29 van no. MCXVI.

Gegeven in 't Kasteel Batavia op 't eijland groot Java, op heeden den 18 October 1784.

(w.g.) **W. A. Alting, A. Moens, D. J. Smith, J. Pelters, H. van Stockum, A. Boesses.**

Hierna volgen eedsformulieren in substantie gelijk aan die volgend op no. MCXVI.

(Hieronder volgt een project van het in acht te nemen ceremonieel bij de openbare aanneming der acte van investiture, door den nieuw verkoren sultan van Tidor.)

MCLVI. MALAKKA—DJOHORE.

1 November 1784. [856])

De Buginezen die het rijk van Djohore-Riouw beheersten, maakten van de moeilijkheden, die de 4e Engelse oorlog de Compagnie bezorgden, gebruik o.a. door het beleg voor Malakka te slaan. Eerst een landeskader van de Compagnie door de Regering te hulp gezonden wist hen te verslaan en te verdrijven Met den bevrijden Maleisen vorst van Djohore werd daarop door den kapitein ter zee van Braam het hier volgende contract gesloten. Vgl NETSCHER, *De Nederlanders in Djohor en Siak*, p. 192 ; als bijlage XXXII* is het contract van capitulatie daar afgedrukt (Cs.)

Articulen van capitulatie gemaakt tusschen den Wel-Edelen Gestrengen Heer Jacob Pieter van Braam, Commandant der oorlogsmagt van de Heeren Staten-Generaal der vereenigde Nederlanden en die der Oost-indische Compagnie in Oost Indië,

en

den doorlugtigen vorst Alsoe Padoeka Serie Sulthan Mahmoet, koning van **Johor, Pahan** en **Riouw** en onderhoorige eilanden, bij de overgave van Riouw, nadat de Bougineezen geslagen, gevlugt en na elders verdreven zijn geworden.

Riouw, door de overwinning die de Hollanders op den 29 October 1784 op de Boegineezen bevogten hebben en de vlugt derselve Boegineezen, des nagts tusschen den 30 en 31 October deze plaats geheel zonder difensie gelaten zijnde, was hetzelve door het regt des oorlogs (die onregtvaardig tegen de Nederlanders gevoerd is geworden) aan alle verwoesting en derzelver inwoonders aan alle rampen des oorlogs blootgesteld, dog is daarvan gespaard door de menschlievendheid en goeden wille van den Heer Commandant jegens den Maleijschen vorst en Maleijsche onder-

---

856) Uit het *Contractenboek* VIII no. 16 blz. 63 op het Arsip Negara te Djakarta. (Cs)

daanen, en zijn overzulks overeengekomen de volgende articulen van Capitulatie te maken en aan te gaan, welke van beijde zeijden hijlig naargekomen zullen moeten worden.

1 Den Commandant sal door sijne troupes en volk possessie nemen van alle de sterktens, welke alsnog op Riouw gevonden en aangelegd sijn, en naar zijn genoegen daarmede doen, hetzij dezelve te houden soo als ze sijn, te verbeteren, te slegten of op al sulke wijze daarmede te handelen als hij sal kunnen goedvinden.

2 Al het geschut, scherp, kruid en verdere oorlogsbehoeftens in dezelve sterktens of daar buiten gevonden wordende, worden den Commandant in vollen eijgendom toegekend om daarmeede almeede na goedvinden te handelen.

3. Alle de agtergelaatene en te vindene goederen, dewelke aan de gevlugte Bouginesen toebehoord hebben, sullen sonder agterhoudentheijd getrouwelijk aan den Commandant als wettige prijsgoederen afgeleverd worden, hoe of waar dezelve gevonden worden of zig alhier op Riouw mogten bevinden.

4. Daarentegen sullen de agtergeblevene Maleijdsche ingezetenen geruste bezitters blijven van hunne huijzen, goederen en verdere bezittingen, mits dezelve zig niet verrijkt hebben met de agtergeblevene goederen der Bougineesen, bij ontdekking waarvan, soodanig een persoon strafbaar sal gehouden worden.

5. Den Koning sal in alle titels en heerschappijen hersteld en meede geruste bezitter van zijne roerende en onroerende goederen blijven.

6. De Chineesen welke sig door betoonde hulpe aan onze vijanden, als vijanden gedragen hebben sullen mede in deeze capitulatie begreepen worden en besitters blijven van hunne goederen en huizen, mits daarvoor aan den Commandant tot teeken van erkentenisse en dankbaarheid zullen opbrengen en betaalen eene som van twintig duijsend spaanse reaalen.

7. Den oorlog die de Compagnie (door den Bougineezen onderkoning Radja Hadgé onregtvaardig aangedaan sijnde) heeft moeten voeren, geene geringe kosten veroorsaakt hebbende, soude dezelve door den Koning op wiens naam deselve gevoerd is, natuurlijker wijze moeten worden gedragen, so niet geheel, al immers ten deelen, over zulks overtuijgd sijnde van de regtvaardigheid van dezen eisch, zoo verbindt zig den koning en zijne rijksgrooten, over dit articul eene redelijke conventie met den Heer Commandant aan te gaan en bij afsonderlijke acte te sluijten.

8. Soomede verbindt sig den koning en sijne rijksgrooten met den Heer Commandant eene reedelijke conventie te sluijten, en voor de bevrijding van plundering en brand, die gewoonlijk het lot des oorlogs zijn, een redelijke somma gelds aan den Commandant te betalen, hetgeene onderling nader sal bepaald worden.

Aldus gedaan en geslooten aan boord van het Hollands oorlogschip Utrecht, geankerd voor Riouw, den 1 November 1784.

(w.g.) **J. P. van Braam.**

(volgen de zegels van den vorst en radja Toea en een zegel in rood lak.)

MCLVII. MALAKKA—DJOHORE.

10 November 1784. [857])

Het hiervolgende tractaat was een gevolg van de onder het vorige nummer opgenomen capitulatie. (Cs.)

Tractaat van altoosduurende getrouwe vriend- en bondgenootschap, tusschen de generaale Nederlandsche Oost Indische Comp. en den doorlugtigen vorst Alsoe Padoeka Serie Sulthan Mahmoet, koning van **Johor, Pahan, Riouw** en onderhoorige eijlanden.

Aangegaan en geslooten voor d'Ed. Compagnie door den WelEdelen Gestrengen Heer Jacob Pieter van Braam, Commandant en Cheff van de oorlogsmagt der Heeren Staaten Generaal der vereenigde Nederlanden in de Oost Indien.

En den op gemelden doorlugtigen vorst Alsoe Padoeka Serie Sulthan Mahmoet, in hooge persoon, geadmiteerd door de na te noemen prinsen en rijksgrooten, in name Radja toea, als eerste, radja Bindhara, tweede, Radja Tommongon, derde en Radja Boensoeh, vierde.

Vooraf erkend den doorlugtigen vorst en sijne rijksgrooten, door de herhaalde overwinning, die door de oorlogsmagt van de Staten Generaal der vereenigde Nederlanden en die der Oostindische Compagnie, onder de orders van den Commandant en Cheff J. P. van Braam over de vereenigde magten der Bougineezen

---

[857]) Uit het *Contractenboek* VIII no. 16 blz. 67 op het Arsip Negara te Djakarta.

en andere met dezelve verbondene vorsten, zoo op Tollock Capattang Salangoor, als nu jongst op den 29 Oct. 1784, alhier voor Riouw bevogten, bevrijd sijn geworden van het drukkend juk van overheering derzelver Bougineezen, hetwelk zij in schijn van regt als onderkoningen van het Johorsche rijk, maar al te zeer tot verklijning van de wettige afstammelingen van het oude koninglijke Johorsche Stamhuis geoefend hebben, waarvoor sij nu en ten eeuwigen dage hunne regtmatige dankbaarheid aan hunne verlossers voormeld, sullen en willen erkennen.

Dat het regt des oorlogs, dewelke soo onregtvaardig teegens de Nederlandsche Compagnie, op den naam van den doorlugtigen vorst Alsoe Padoeka Sirie Sulthan Mahmoet, door den gesneuvelden onderkoning Radja Hadgé, begonnen en na deszelfs dood door Radja Alij met veel hevigheid voortgeset is, totdat sijne magt alhier voor Riouw geslaagen en hij met alle de Bougineezen en veele inwoonders van dit Rijk en plaats op de vlugt gedreven, en sig na elders begeven heeft, een volkomen regt van overwinning van dit rijk en plaats aan de Nederlandsche wapenen gegeeven heeft, als buijten eenige mogelijke defensie gelaten sijnde.

Dat den doorlugtigen vorst en sijne rijksgrooten erkennende en dankende de menschlievendheijd van den Commandant in hoofde dezes genoemd, om de overgeblevene inwoonders te spaaren en het land niet te verwoesten, moeten toestaan dit rijk en plaats tot een eijgendom van de Nederlanders geworden is, door het regt des oorlogs wettiglijk verkregen.

Dat den doorlugtigen vorst Alsoe Padoeka Sirie Sulthan Mahmoet, en sijne opgemelde rijksgrooten voor sig en sijne nakomelingen in der tijd, erkennen en verklaaren hetzelve koningrijk en plaats als een wettig en onsterfelijk leen van de nederlanders te ontvangen, om hetzelve voor sig en zijne wettige afstammelingen te blijven bezitten, nu en ten eeuwigen dage, onder de navolgende conditien en voorwaarden, dewelke van weederzijden heijlig en ongeschonden bewaard sullen moeten blijven.

1. Daar zal van nu af aan een bestendige vrede, vriend- en bond genootschap plaats hebben, tusschen de Nederlandsche Oostindische compagnie en de rijcken van Johor, Pahan, Riouw en onderhoorige Eijlanden, die van beijde zeijden door alle mogelijke middelen sal onderhouden en voortgeset worden, ten eeuwigen daagen, waartoe sig beijde partijen alsnu opnieuw plegtig verbinden.

2. Ter bereijking van welk heijlsaam oogmerk, den koning en sijne rijksgrooten verklaren te vernietigen en buijten alle effect

of kragt te stellen, seeker contract buijten voorkennisse van de compagnie tusschen het hoff van Johor en de Bougineezen ge slooten in het 1134 van de propheet, in de maand Hadii, daarna in 't jaar van de Heghira 1146, den 12 van de maand Doeleijdam, ook in 't jaar 1160 van den profeet, den 8ste dag van de maand Seffer en eijndelijk nog in 't jaar 1166, den 4e dag van de maand Rammelan.[858]) successievelijk vernieuwd en vermeerderd, hetzelve contract (door de Bougineezen op verschijdene tijden en wijze verbroken sijnde) houdende als nooit geexteerd ofte plaats gehad hebbende.

3 Den koning sijne jonge jaaren en weinige ondervinding in regeeringszaaken erkennende, verklaard sig ten vollen geneegen te zijn, dat hem tot zijne hulp en ondersteuning in het bestier toegevoegd worde, eene raad van regeering welke bestaan zal uit de in hoofde dezes genoemde rijksvorsten en grooten, als radja toea, als eerste, Radja Bindhara, tweede, radja Tommogon, derde en radja Boensoeh, vierde, zonder welken raad den koning zig verbindt niets te besluiten nog uijt te voeren, maar alles met hunne voorkennisse en overleg te zullen bestieren en regeeren, terwijl genoemde Rijksvorsten en grooten sig op de plegtigste wijze verbinden den koning altoos met goede en getrouwe raad en daad bij te staan, de belangens van het Rijk ten allen tijde na best vermogen te behartigen en in 't bijzonder de vriendschap met de Nederlandsche Compagnie en de onderhouding en nakoming van dit contract met allen ernst te bevorderen.

4. De koning, zijne rijksgrooten en onderdaanen verbinden sig om aan de Nederl Oostindische compagnie, als hunne bescherm heer gehouw en getrouw te weesen, en zig eerbiedig en gehoorsaam jegens dezelve en de hooge Regeering deezer landen te gedraagen, zonder daarteegen ooijt iets te onderneemen 't zij direct of indirect. Compagnies vrienden zullen zij voor hunne vrienden, dog Comp.'s vijanden voor hunne vijanden houden en als zoodanig behandelen, mitsgaders na vermogen de compagnie bijstaan met vaartuijgen en volk wanneer zulks gerequireerd mogt worden

5. De Neederlandsche Oostindische compagnie zal van haare zeijde het Rijck van Johor en Pahan beschermen, den vorst en zijne opvolgers in hunne regten maintineren en de posperiteijt van

---

858) Het contract van 1134 (4 Oct. 1722) is te vinden bij NETSCHER p. 59, dat van 12 Dzulkaidah 1146 (17 April 1734) aldaar als bijlage IX, dat van 8 Safar 1161 (met 1160, 8 Febr. 1748) als bijlage XV, dat van 4 Ramelan 1165 (met 1166, 16 Juli 1752) als bijlage XVII. (Cs.)

hetzelve Rijck, zooveel immers mogelijk naar tijdsomstandigheden bevorderen.

6. En vermits met dat oogmerk een aanzienlijk garnizoen van weegen de Nederlandsche Oostindische Compagnie, op Riouw gelegd sal worden, zal het haar vrijstaan hetzelve naar goedvinding te vermeerderen of te verminderen, en onder de orders van zoodanigen persoon te stellen, als de Comp. vermeenen zal het met hare belangen meest overeen te komen, zonder dat de koning zich daartegen zal mogen verzetten.

7 De koning verbindt zich om volk te beschikken ter voltooijinge en onderhouding vervolgens in eene goede staat, van de fortificatien, die men zal goedvinden op Riouw aan te leggen of te verbeeteren en aan Comp. garnizoen voor reedelijke betaaling te doen leeveren al wat daartoe of tot levensonderhoud van de bezettelingen vereischd word, mitsgaders daarenboven tot goedmaking van de kosten jaarlijks aan de Compagnie te contribueeren seekere somme gelds, te bereekenen na de sterkte van het garnizoen zal weezen, dat noodig geoordeeld word, alhier aan te houden.

8. De verdeediging van de plaatsen of werken, die door Comp^{e} troupes bezet blijven zal geheel en al gelaten worden aan den Commandant van dezelve troupes, onder deezen verstande nogthans dat ingeval van attacque de koning met en benevens Comp. garnizoen alle vermogens zal aanwenden tot afbreuk van den gemeenen vijand, zoo met versterking van de manschappen in de vestingen, wanneer den Commandant van het garnizoen daarom vraagt, als met bijvoeging van volk, wanneer met gemeen overleg tusschen den koning en den gemelden Commandant noodig geoordeeld wordt teegen den vijand uijt te trekken.

9. De koning tot merkelijk nadeel van zijn persoon en rijk ondervonden hebbende, hoever de heersch en baatzugt van de Boegineezen gaat, zal voortaan aan geenen van dezelven toelaaten zig op Riouw neer te zetten, en zelfs van die er nu gevonden worden aan geene anderen het verblijf gedoogen, als die er gebooren zijn of vrouwen en kinderen hebben, dog alle de overigen noodzaken om ten eersten te vertrekken, zonder ook ooijt meer eenigen Bouginees tot onderkoning te verkiezen, of in eenige andere posten van eer en aanzien te stellen, ongeacht het verbond voor eenige jaren met die natie aangegaan, dewijl hetzelve van haare zeijde openlijk verbroken en hierboven in het 2^{e} articul door ons reeds als kragteloos aangemerkt en geheel vernietigd verklaard is.

10. De onderdaanen van de Nederl. Oostindische Compagnie,

zullen vrijelijk op en in alle de landen, rivieren en havenen van Johor en Pahan, en daarentegen de op en ingezetenen van dat Rijck in zelfdervoegen op Malacca en dies jurisdictie mogen vaaren en handel drijven, mits zig reguleerende naar de wetten, regten en costumen van de landen en betaalende de geregtigheeden die er van ouds geinstitueerd zijn.

11. Maar zoo iemand niet genegen mogte weesen om in elkanders havens of landen eenige koopmanschappen te lossen of te laaden, zal hij zonder eenige andere geregtigheijd als die van de ankerage te betalen mogen vertrecken, mits dat hij dan binnen den tijd van 3 dagen de haven verlaaten, daar hij ingekomen is, tenzij door zeenood binnen geloopen, alzoo hun dan een langer verblijf naar bevinding van zaaken zal toegestaan worden.

12. De Compagnie zal geene de minste geregtigheid behoeven te betaalen voor goederen, die zij zoude mogen goedvinden met hare eijgene vaartuijgen ten verkoop naar Riouw te zenden En zoo zullen op Malacca ook geene geregtigheijd subject zijn de vaartuijgen die door den koning of de rijksgrooten van Johor en Pahan herwaarts gezonden worden, mits dat zij ten bewijze daarvan het tjap van den dato Bindhara vertoonen kunnen, en dit tjap aan geene andere vaartuijgen gegeven worden als die werkelijk aan den koning en zijne grooten toebehooren

13 Geene vaartuijgen van Johor en Pahan, mitsgaders derzelver onderhoorigheeden zullen 't zij van daar of van eenige bewesten Malacca gelegene plaatsen komende, dat Gouvernement mogen passeeren, zonder van hetzelve een paspoort genomen te hebben.

14. De Nederlandsche Oostindische Compagnie en haare onderdaanen, zullen ten allen tijde de vrijheid hebben om in de bosschen of op plaatsen onder het gebied van Johor en Pahan gelegen, zooveel mast- timmer en brandhout te laten kappen, dan wel koopen en uijtvoeren, als zij zullen benoodigd zijn, zonder daarvoor eenigen tol of recognitie onderheevig te weezen.

15. Gemerkt de weering van zeerooverijen, die veeltijds in deze straat geschieden, een point is van aangelegenheid, om te zorgen dat de smalle handelaars niet van hunne vaartuijgen, goederen, leven of vrijheid beroofd en de wederzijdsche onderdaanen daardoor in hunne vaart belemmerd worden, zoo verpligten zig den koning en Zijne rijksgrooten om aan geene personen, die onder de minste verdenking liggen, dat zij zich met de schandelijke kost winning van zeeroof geneeren, schuilplaats in eenig gedeelte van het koningrijk te geeven, veel min eenige protectie te verleenen,

maar daarentegen na hun vermogen met de nederlandsche Oostindische Compagnie mede te werken, om zoodra vernomen werdt dat zig hier of elders in deese straat zeeschuimers onthouden, dezelve te vernielen en uijt te roeijen, zoo door het in zee zenden van welgewapende vaartuijgen als anderszints, opdat het vaarwater beveiligd moge worden en wederzijdsche onderdaanen en ingezetenen hunnen handel met gerustheid onder de bescherming van elkanders overheden kunnen en mogen drijven.

16. De Nederlandsche Oost Indische compagnie en den koning van Johor en Pahan zullen reciprocquelijk zorg draagen dat de onderdaanen van de eene partij teegen die van de andere, t'zij ter zee of te lande geene geweldenarijen pleegen nog hun eenige verongelijking of schade toebrengen, dog indien zulks echter onverhoopt en in weerwil van alle genomen precautien gebeuren mogte, zullen de schuldigen ten afschrik van anderen, naar de strengheid der wetten gestraft worden, overeenkomstig met de begaane misdaad een iegelijks onderdaan door zijne wettige overheijd

Verbindende de koning zig al verder om ter voorkoming van onaangenaamheden, zijne onderdaanen de strikste orders te zullen geven dat zij bij ontmoeting in zee van s'comp^{a} kruijsvaartuijgen, wanneer een schoot t'zij met of zonder scherp gedaan wordt, immediaat bij dezelven moeten komen, ten eijnde gevisiteerd en niet voor zeeroovers aangezien te worden

17. Bij aldien iemand van de wederzijdsche onderdaanen uijt oorsaake van eenig gepleegd delict of om andere reedenen, tot de eene of andere van de contracteerende partijen overloopt, zal men denzelven na gedaan ontbod ten eersten uijtleeveren, zonder zoodanigen persoon te verschuijlen of agter te houden al was het zelfs ten aanzien van de Christenen dat zij onder het gebied van Johor en Pahan de Mohamedaansche religie mogten hebben aangenomen.

18. Alle van Malacca weg geloopen of geroofde en vervoerde slaaven of dividooren,[859]) die onder het gebied van Johor en Pahan nu of voortaan gevonden of gebragt mogten worden, verbind zig den koning te doen overgeeven aan den geenen die tot de overneeming daarvan gequalificeerd is, onder genot van twintig rd^{a} voor elken slaaf of dividoor die op deeze wijze zal agterhaald en overgegeven worden, gelijk de Nederlandsche Oostindische compagnie zig insgelijks verbindt het zelve te doen ten opzigte van die van Johor en Pahan, welke op Malacca kunnen worden aangeweezen, mede onder genot van twintig rd^{a} voor ieder persoon

[859]) Pandelingen. (Cs.)

Terwijl de beijde hooge contracteerende partijen daarenboven tegen de slavenseductie door strenge wetten de noodige voorziening zullen doen, om dezelve krachtdadiglijk te beletten en tegen te gaan.

19. De ordinaire weg van Justitie zal voor een ieder open en de loop daarvan ter weederzijde vrij weesen, zoodat de onderdaanen van beijde de hooge contracteerende partijen, hunne regten, actien en pretensien volgens de wetten en statuten van ieder land zullen mogen instellen, ten eijnde daardoor ter wederzijde, zonder onderscheijd te erlangen, zoodanige voldoening als hun wettiglijk geoordeeld zal worden toe te komen, en een ijders goed regt dus bewaard moge blijven.

Geene andere Europeesche natien als nederlanders, zullen meer in de landen of havens van Johor en Pahan (Riouw daaronder begrepen), t'zij ten handel of om andere redenen mogen komen, nog geadmitteerd, maar direct moeten afgewezen worden, behalven in cas van zeenood of kennelijk gevaar, wanneer daarin wel eene uitzondering zal worden geduld

21. De Nederlandsche Oostindische compagnie staat daarentegen aan den koning van Johor en Pahan toe, de admissie ten handel op Riouw van Chinesche jonken en andere inlandsche vaartuijgen, mits dat zij niet van plaatsen op de kust van Celebes of op het Eijland Borneo liggende komen, noch belaaden zijn met eenige partijen nagelen, nooten en foelie gelijk ook voortaan geene vaartuijgen van Palembang of Banca, tin op Riouw mogen aanbrengen. En zullen de vaartuijgen, welke van de eerstgemelde plaatsen komen of de vermelde verboden articulen van negotie in hebben, met hunne ladingen, ten behoeve van den coning geconfisqueerd en verkogt, dog de specerijen voor de gewoone inkoopsprijs en het pikol tins voor vijftien rijksd. aan de Compagnie overgelaten worden.

22. Al het tin dat van andere plaatsen als van Palembang of Banca op Riouw wordt aangebragt, zal de koning aan de compagnie doen leeveren, tot den prijs van zes en dertig spaanse reaalen voor de baar van 375 ℔, of de aanbrengers daarmede herwaards renvoijeeren.

23. De Compagnie zal altoos of zoo dikwijls zij het goed vindt een of meer gewapende vaartuijgen mogen laten kruijssen of post vatten, daar zij het noodig zal oordeelen om sluijkerijen in verboden articulen van negotie teegen te gaan en te beletten, zonder

dat zulks van s'conings zijde als eene acte van misvertrouwen zal worden aangemerkt, zelfs zal de koning, wanneer hij vermeent het aanweezen van zoo een gewapend vaartuijg hier of elders ten gezegden eijnde noodig te zijn, daarom aan den Gouverneur van Malacca verzoek doen, welke dan verpligt zal weesen een zoodanig vaartuijg aan handen en te missen hebbende, hetzelve zoo spoedig immers mogelijk te zenden.

24 Geene vaartuijgen zullen de rivier van Riouw mogen inkomen of daar uijt vertrekken zonder bij comp^e^ fortresse aan te leggen, om gevisiteerd te worden. En de koning sal verpligt sijn om aan de executie daarvan de hand te houden.

25. Bij overlijden van den Regeerenden koning zullen de rijksgrooten niemand tot zijnen successeur mogen verkiesen dan den wettigen afstammeling van den overleedenen koning en bij gebrek daarvan een der naaste prinsen, afstammelingen van het oude Johorsche huijs, hetwelk echter niet zal mogen geschieden buijten voorkennisse van den Gouverneur en zijnen raad te Malacca en wanneer deze daarin toegestemd hebben, zal de prins die tot koning verkooren is het bewind over het Rijk wel moogen aanvaarden, maar niet ingehuldigd worden, voordat de Edele Hooge indische regeering te Batavia, hem als koning geconfirmeert heeft, waarna zijne Hoogheijd gehouden sal sijn twee of drie gevolmagtigde Ministers na Malacca te zenden om in zijnen naame dit contract aan te neemen en te bezweren.

26. Wanneer eenige gevallen mogten te voren komen, waarvan in deze niet gesproken is geworden, en die overzulks bij eene der hooge contracterende partijen bedenking mogten ontstaan, verbind men zich over en weder daaromtrend door nadere onderhandelingen eene vaste bepaling te maken en in der minne alles te determineeren.

Beloovende den koning en de rijksgrooten, zoo voor zig zelve als voor hunne wettige successeuren, de voorschreven articulen heijlig en ongeschonden te zullen onderhouden en nakoomen, zoo lang zon en maan haar schijnsel geven, zonder daarvan in het minste of geringste af te wijken.

Gelijk de Heer Jacob Pieter van Braam commandant en cheff der oorlogsmagt van de Staaten Generaal, in de Oostindien in den naam en van wegens de Nederlandsche Oostindische compagnie, ook plegtiglijk belooft zig naar deze articulen te zullen gedragen.

Ter oorkonde van de waarheid en opregtheid, is dit contract door den koning en zijne rijksgrooten plegtiglijk op den alcoran

bezworen, met hunne handteekeningen nevens die van den capiteijn commandeur bekrachtigt en met het zegel zoo van den meergemelden captein commandeur, als van den koning en de genoemde Rijksgrooten bezeegeld.

Zijnde hiervan gemaakt drie eensluidende afschriften, zoo in de Hollandsche als Maleidsche taalen, bij den anderen gevoegd, een om naar Batavia aan de Ed.Hooge Indiase regeering gezonden, het tweede om op Malacca bewaard en het derde om aan den koning afgegeven te worden.

Aldus gecontracteerd aan boord van s'lands schip van oorlog Utrecht, geankerd ter reede voor Riouw den 2 November 1784 en volgende dagen, en geslooten, geteekend en bezeegeld den 10 November 1784.

(w.g.) **J. P. van Braam.**

(Volgen twee zegels en de handtekeningen van de rijksgroten).

MCLVIII. MALAKKA—REMBAU.

19 Februari 1785. [860])

De verkiezing op 19 Februari 1785 van een „koning" van Rembau maakte de acceptatie van het 11 Augustus 1779 gesloten contract door dezen vorst nodig. (Cs.)

Acte van acceptatie van het tusschen de Generaale Neederlandsche Oostindische compagnie en de regenten van Rombouw gesloten contract, onder solemneelen eede gepasseerd door Sulthan Achmat Ibeni Radja Baijang verkooren koning van het gemelde landschap met dies onderhoorigheden.

Ik Sultan Achmat Ibeni Radja Baijang, van weegen de Generaale Nederlandsche Oostindische compagnie door den WelEdelen Gestrengen Heer Pieter Gerardus de Bruijn, Gouverneur en Directeur der stad en fortresse Malacca, benevens zijnen raad, op de supplicatie van den Panghoeloe, de soekoes en gemeente van de negen negorijen van Rombouw, tot koning van dat landschap en hetgeene daaronder ressorteert verkoren zijnde, verklaar in deze mijne qualiteit mij volkomenlijk te conformeeren met het contract

---

[860]) Uit het *Contractenboek* VIII no. 16 blz. 123 op het Arsip Negara te Djakarta.

dat op den 11 Aug. 1779, of in het jaar 1193 den 29 dag van de maand Rajab,[861]) tusschen den welgemelden Heer Gouverneur, benevens zijnen raad, van weegen de Generaale Nederlandsche Oostindische compagnie, ter eene, en de toen naar herwaarts gekomen Panghoeloe en twee soekoes van Rombouw, Abdul Ingsaf Boeijong en Rhae, mitsgaders de gevolmagtigden van de twee overige soekoes, Geding en Jola met name Siradjaja en Boesoe, ter andere sijde, is aangegaan en gesloten, van welks inhoud ik duidelijk onderrigt ben, en dat contract derhalven ook, voor zoo verre hetzelve nog moet blijven stand grijpen, in zijn geheel, zonder eenige weerzin, maar welgenegen en vrijwilliglijk te accepteeren, beloovende en zweerende op den alcoran, voor het oog van den almagtigen God, die hierover tot getuigen en regter wordt aangeroepen, dat ik het voorschreven contract heiliglijk zal nakomen, en als een getrouwen vassaal van de Nederlandsche Oostindische compagnie onverbreekelijk onderhouden, mitsgaders door mijne onderdaanen stiptelijk doen onderhouden en nakomen zodanig dat ik bij afwijking van hetzelve op eenigerlei wijze onderworpen zal weezen aan alle de straffen en plagen, welke mij deswegen zouden mogen overkomen.

Zijnde van deze plegtige acceptatie en bezweering derzelve in vollen politiquen rade tot een altoos durend bewijs opgemaakt drie eensluidende Acten, behoorlijk onderteekend en bekrachtigd met het zegel, zoowel van de Nederlandsche Oostindische Compagnie als voor mij, waarvan de eene aan de hooge Indische regeering te Batavia, de tweede hier en de derde onder mij bewaard zal worden.

Actum te Malacca en de fortresse den 19 Februarij 1785. Accordeert met het concept van deeze acte.

(w.g.) **C. G. Baumgarten.**

Onder de Maleidsche tekst staat het zegel van den Sultan.

MCLIX. MALABAAR.

11 October 1785.[862])

Het hier volgende document is een nieuw bewijs van de tanende invloed van de Compagnie. Op de kust van Malabaar waren in de overeenkomsten met den vorsten de Christen-inheemsen vaak aan de jurisdictie dier vorsten

[861]) No. MCXIII.

[862]) Uit de *Overgekomen brieven 1788*, 13de boeck, folio 237 en volgende.

onttrokken en speciaal onder de bescherming van de Compagnie geplaatst, die ook hun hoofdgelden en andere lasten ontving. In Koetsiem (= Cochin) moet de Compagnie er zich nu bij neerleggen, dat de Christenen voortaan gelijke lasten aan den vorst opbrengen als de Heidenen.

> Schikkingen, beraamd en vastgesteld tusschen den koning van **Koetsiem** en den Weledelen Grootachtbaare Heer Johan Gerard van Angelbeek, Raad-extraordinair van Nederlands Indiën, gouverneur en direkteur vanweegens de Nederlandsche Oostindische Komp[ie] ter kuste Mallabaar, aangaande de geregtigheeden der tuinen en landeryen, item zoutpannen, die de Christenen in het land van boovengemelden koning bezitten en in pacht hebben onder de naamen van kana — leenpacht —, nerpattam — landpacht, en paneam — verpande landen — en weegens geregtigheeden op mondbehoeftens, die hier in de stad werden aangebragt.

Nademaal tot nu toe geene vaste bepaaling gemaakt is van de gerechtigheeden, die den koning van **Koetsiem** toekoomen van de Christenen, die in zijn land woonen, doch vasallen van de Komp[ie] zijn, en uit deeze onzeekerheid dikwils allerly haatlyke disputen ontstaan, zoo hebben hooggedachte koning en de Edele Heer Johan Gerard van Angelbeek, Raad-extraordinair van Nederlands Indiën, mitsgaders gouverneur deezer kuste, goedgevonden tot wegneeming van deeze onzeekerheid en tot voorkooming van alle disputen een vaste bepaaling van alle de voorschreevene gerechtigheeden te maaken. Tot dat einde hebben de drie kapitains Ignatio Rodriguez, kapitain van de Toepassen, mitsgaders Baboe Mattai en Andre Pereira, kapitains over de Mallabaarsche Christenen, [863]) geassisteerd met 's Komp[ies] koopman Anta Sitty, met 's konings eersten minister Gowinda Menon en mindere ambtenaars de wederzijdsche belangen en eischen nauwkeurig onderzocht en daarvan vervolgens aan Zijn Hoogheid, den koning, en aan den heer gouverneur behoorlijk rapport gedaan, waarop deeze zaak op den derden deezer nader en in 't breede onderzocht en verhandeld is tusschen hooggedachten heer gouverneur zelve en den voormelden eersten minister, die tot dat einde 's morgens te 9 uur in 't gouvernement verscheenen was; en is daar eindelijk na veele debatten een vaste bepaaling gemaakt van alle gerechtigheeden, die de koning voortaan van de Christenen zal heffen. En

[863]) Zie voor het begrip toepassen C. R. Boxer, *The Topasses of Timor* p 1: „Eurasians and native Christians in India Malacca and Batavia". (Cs.)

nadat op alle de bezondere artikelen het goedvinden en de approbaatsie van Zyne Hoogheid verzocht en verkreegen was, zoo is daarop de volgende konventie geslooten, in geschrift gebragt en behoorlijk geteekend

1. De koning heeft zedert het jaar Koilang [864]) 937, of naar onze tijdreekening zedert 1762, van alle inwoonders, en dus ook van de Christenen, een nieuwe gerechtigheid geëischt van een agtste van de kokos- en andere vruchtdraagende boomen, en drie tiende van het nely-gewas De Christenen hebben deeze gerechtigheid tot nu toe niet betaald, doch thans is met wederzijdsch genoegen vastgesteld, dat de koning deeze gerechtigheid van de sedert tot nu toe verloopene jaaren niet zal eischen, te weeten van het jaar Koilang 937 tot 959, zijnde naar de Hollandsche tijdreekening 't jaar 1762 tot 1784 toe, en dat daarentegen de Christenen dezelve nu voortaan jaarlijx zullen betaalen van alle tuinen en zaaivelden, die zy als kana, nerpattam en paneam bezitten.

2 De betaaling van dit agtste van de voorschreven boomen zal volgenderwijze bereekend worden: Van honderd vruchtdraagende kokosboomen word eerst drie afgetrokken voor bindklappers; [865]) de overigen worden gesteld op twee fanums aan pacht, en daarop word deeze gerechtigheid bereekent. De vruchtdraagende areeksboomen [866]) worden gereekend op een quart fanum ider, en de vruchtdraagende soersaksboomen [867]) op agt fanums en van ieder honderd fanums moeten 12½ fanums aan gerechtigheid betaald worden.

3. Eigene tuinen, hetzy de bezitter dezelven gekocht of van zyne ouders geërfd hebbe, zijn van deeze belasting vry en betaalen niets.

4. De gerechtigheid op de zaaivelden zal in deezer voegen bereekend worden, dat de bezitters van hunne gehuurde zaaivelden jaarlijx drie parras nely van tien parras zaaiens opbrengen.

Ook zullen de Christenen gehouden weezen aan Zijn Hoogheid van het zout, hetwelk zy op de voormelde kanapattam, nerpattam, paneam en boeroepattam maaken, gerechtigheid te betaalen, waaromtrent tot nu toe de gewoonte geweest is dat een dag voor den koning, een dag voor de koningin, een dag voor den kroonprins

---

[864]) De Quilon-era.
[865]) Om van de vezels bindtouw of coïr te maken.
[866]) Areek of pinang, areca catechu.
[867]) Niet de zuurzak (Anona Muricata), maar de nangka (Artocarpus Intregrifolius). (Cs.)

een dag voor den paljetter [868]) en een dag voor den eigenaar genoomen wierd. Deeze gewoonte word thans afgeschaft en in dies plaats zullen zy jaarlijx voor dertig zoutbeddings zeeven en een halve koeties [869]) zout aan Zyn Hoogheid opbrengen, zonder meer.

5. Doch eigene zaaivelden van de Christenen, hetzy zylieden die gekocht of geërfd hebben, zijn vry, zoowel van de een ten agt en drie ten tien, als van de zoutgerechtigheid, en betaalen niets.

6. Van de landeryen, tuinen en zoutpannen, die door Zyne Hoogheid zelve of door zyne Heidensche onderdaanen aan de Christenen in leenpacht gegeeven zijn, zullen de Christenen voortaan niet meer betaalen dan 't geen in het jaar 1775 naar de Hollandsche, of in 't jaar 950 naar de Mallabaarsche tijdreekening, in gebruik geweest is, hetwelk by de schriftelyke quitanties en andere papieren behoorlijk zal nagegaan worden. En om dit eens voor al af te doen en een vaste bepaalinge te maaken, is van weerskanten goedgevonden en beslooten, dat alle de reekeningen van 't geen de Christenen betaalen moeten, zullen nagezien en daaruit geformeert worden een vaste lijst, waarna de betaaling voortaan geschieden zal, mits dat jaarlijx de meerdere vruchtboomen daar bygevoegd en de minderen afgetrokken worden En hiertoe zullen 's konings bedienden en de kapitains der Christenen ten huize van 's Komp[ie] koopman Anta Sitty dagelijx vaceeren, en indien zich daaromtrend verschillen of zwaarigheeden opdoen, zoo zullen dezelven tusschen den heer gouverneur en den sarwadikaria karen [870]) onderzocht en afgedaan worden. En als deeze reekening opgemaakt is, zoo zal ieder Christen een bewijs gegeeven worden van hetgeen hy betaalen moet.

7. Om alle disputen en oneenigheden tusschen de Nairos en Christenen voor te koomen, dewelken veelmaals ontstaan by het invorderen der gerechtigheeden, is overeengekoomen dat de pachtpenningen en gerechtigheeden, hierboven gemeld, voortaan zullen worden ingevorderd niet door de Nairos of andere bediendens van den koning., maar door de luitenants of vaandrigs der Christenen en Toepassen, ieder in hun respektive karspel, waar zy woonachtig zijn, die vervolgens deselven nader verantwoorden zullen aan Zyne Hoogheid of dengeenen, die Zyne Hoogheid daartoe ordonneerd, volgens de lijst, die zy ten dien einde van Zyne Hoogheid zullen

868) Titel van een der invloedrijkste prinsen of rijksraden ter kust van Malabaar.
869) ? Misschien is bedoeld katti's. Een katti of catty was een gewichtseenheid van 1/100 pikol of ± 6 ons.
870) Het Malayālamwoord sarwadhikariakaren, ambtenaar belast met de Koninklijke Huishouding. (Cs.)

ontvangen, zullende by faute van betaaling 's konings volk geen het minste geweld omtrent de Christenen of hunne officiers mogen pleegen, maar daadelijk daarvan kennis geeven aan de respektive kapitains der Christenen of Toepassen, dewelken dan ten eersten zullen moeten zorgen dat dezelven voldaan worden; en by versuim van gemelde kapitains zal daarvan kennis moeten gegeeven worden aan den gouverneur of kommandeur indertijd,[871]) die alsdan daarin de noodige order stellen zal.

8. Het termijn van het invorderen en weder verantwoorden der gerechtigheeden aan den koning is vastgesteld: omtrent het geld der boomen van Augustus tot Januari, en weegens de landeryen van September tot December. En als in die bepaalde tijd zulks niet komt te geschieden, zullen de gemelde kapitains door den goeverneur of kommandeur[872]) indertyd daarover aangesprooken en voor aanspreekelijk gehouden worden.

9. De koning beloofd in de pachttuinen van de Christenen geen boomen te zullen laaten afkappen, ten waare er hooge noodzaaklijkheid toe weezen mogt, wanneer zulx ook niet geschieden zal dan ten byweezen van de kapitains in iders departement, om de slegte van de boomen uit te kiezen.

10. Omtrend het aanbrengen van rijst en andere mondbehoeftens hier in de stad is vastgesteld, dat de Christenen daarvan de tol zullen betaalen op het land van Anjekaimaal,[873]) te Waipien, Bollegatte of Paloerty, langs welke plaatsen de rivier loopt; doch van de rijst, die daar eens vertold is, alsmede van de rijst, die van vertolde nely gestampt is, zal by overbreng naar de stad geen verdere tol betaald worden, speciaal ook niet op de rivier of naast de stad.

11 Voorts is van de zyde van de Kompanie expres bedongen en van Zyne Hoogheid expres beloofd, dat voortaan door Zyne Hoogheid of deszelfs ministers geene Christenen gearresteerd of gevangen gehouden, en ook het toesluiten van huizen, het opsteeken van een groene tak of een bosje van groene blaaden, aan een stok vast gemaakt en gesteld ter plaatse daar het arrest gesteld word, meer tegen de Christenen zullen gebruikt worden, maar dat Zijn Hoog-

---

871) Te dien tijde.

872) Gewoonlijk stond een commandeur aan het hoofd van de Nederlandse bezittingen in Malabaar; die eershalve in de tweede helft van de 18ste eeuw vaak de gouverneurstitel voerde. (Cs.)

873) Het Malayālamwoord kaimal is eigenlijk een gemeenschap, of een lid van een gemeenschap die oudstyds als tempelfunctionaris optrad, later een man van „standing". (Cs.)

heid zich in alle gevallen aan den heer gouverneur addresseeren zal, die by deesen beloofd en aanneemt Zijn Hoogheid prompt satisfaksie te geeven.

Aldus g'akkordeerd en geslooten, mitsgaders geteekend door Zyne Hoogheid in deszelfs hof te **Tripontare** en door den Edelen Heer gouverneur binnen de stad **Koetsiem** in het jaar Koilang 971, den 29^ste^ van Kannymazam naar de Mallabaarsche tijdreekening, of den 11^den^ October 1785 naar de Hollandsche jaartelling, in prezentsie van Johan Adam Cellarius en Adriaan Poolvliet, leden uit den politieken raad. En zijn hiervan gemaakt, geschreeven en geteekend drie eensluidende — was geteekend — **J. G. van Angelbeek.**

Ter zyde stond 's Kompagnies zegul, in rood lak gedrukt.

Onder het Mallabaarsche staan eenige karakters, zijnde de handteekening van den **koning van Koetsiem,** en op zyde Zijn Hoogheids zegul, in rood lak gedrukt.

Lager: Ter onzer prezentsie — was geteekend — **J. A. Cellarius** en **Adriaan Poolvliet.**

Daaronder stond: Akkordeerd — was geteekend — **Arnold^e^ Lunel,** eerste gesworen klerk.

MCLX. MATARAM—SURAKARTA.

7 Januari 1786. [874])

Dit stuk spreekt voor zichzelf.

Alzoo Zyne Majesteit den keizer Pakoe Boewono III, met den ondergeteekende als Compagnies opperhoofd aan dit hoff, tot voorkoming van verwydering en inciviliteiten, soo vanweegens Zyne Majesteits onderdanen jegens die van de Edele Maatschappy, als wel van de laatste jegens eerstgemelde, overeengekomen is te dien eynde by publieke affectie Zyne Majesteits onderdanen te gelasten, gelijk dezelve gelast worden mits deze, dat zoowanneer zy Europeesche officieren en dus inzonderheid het opperhoofd mogten tegenkomen, zy verpligt zullen zijn om haar toppies of mutsen voor dezelve aff te nemen en die welke neusdoeken dragen, zig met de

[874]) Uit het *Contractenboek* V no. 13 op het Arsip Negara te Djakarta.

hand aan het hoofd te brengen en onder dit saluut voor het opperhoofd front gemaakt werden, zoomede wanneer 's Compagnies gequalificeerde persoonen voor hunne deuren zitten of staan, zal men in het voorbijgaan ditzelfde salut doen.

Daarentegen worden alle gequalificeerde en mindere dienaren van de Compagnie, onder **Soerakarta** bescheyden, door den ondergeteekende als hun opperhoofd bevolen en gerecommandeerd hetselfde als hier boven door Zyne Majesteit den keizer aan desselfs onderdanen is belast, in agt te nemen, terwijl het van zelfs spreekt, dat een passerende den stille staande of zittende eerst groet

En om alle misverstand voor te komen omtrent het reyden met wagens, koetsen of paarden, zoo is de begeerte van Zyne Majesteit den keizer:

Dat het opperhoofd niet verder zal mogen ryden, ten hove komende, dan tot aan de eerste poort, genaamd Brodjonolo,[875]) vandaar zal denzelven moeten afstygen, en te voet naar binnen moeten gaan. En desselfs lijfeigenen sullen, wanneer voor het hek van de gladak[875]) met de wagen gekomen zijnde, moeten afstygen en te voet naast de wagen loopen. De andere gequalificeerde heeren van Soerakarta, wagens gebruikende en ten hove willende gaan, zullen niet verder mogen ryden dan tot voor den troon of de groote pagalarang,[875]) sonder jongens agter te laten staan, die, zooals even gezegd en zoo dikwijls men de noorder- of zuider passeibaan[875]) passeert, sullen moeten afstygen en te voet over deselve moeten passeeren.

In selver voegen voor de Europeezen, die ten hove, hetzy hun dienst of iets anders hun noodzaakt daar te komen, te paard zijnde, zullen niet verder mogen reyden dan tot voor den troon of buiten paggalarang.

Hetwelk een ieder zig dan doe strekken tot narigt.

Gegeven in de kraton te Soerakarta Adiningrat, den 7 January 1786.

(w.g.) Palm.[876])

---

[875]) Voor de betekenis van deze woorden, aanduidingen van kratononderdelen, zie men Tijdschrift van het Bataviaasch Genootschap dl. LVIII p. 305, V. ZIMMERMANN, *De Kraton van Soerakarta.* De gladak is de Noordelijke buitenpoort, de pagelaran een wachthal voor hoge ambtenaren, de Paseban, een plaats waar men zijn opwachting maakt, de bradjanala de Noordelijke binnenpoort. (Cs.)

[876]) Willem Adraen Palm, resident te Surakarta.

MCLXI. CEILON—MADURA.

25 Februari 1786. [877])

Moeilijkheden over het recht op de parelvisserij op de banken tussen Madura en Ceilon, waren ontstaan tussen de Compagnie en den nawab van Carnatica. Deze zond als zijn gemachtigde zijn Engelsen adviseur, James Dott, naar Colombo, waar het volgende traktaat tot stand kwam, dat in het Frans werd opgesteld.

Traité entre la Noble Compagnie des Pais-bas et Son Altesse Wallajah Omer ul Hind Umdat ul Mulek Surajah ul Dowlah Anverdien-cawn Behaudar Munsor-jung Sepah Solar, le Nabab de **Carnatica**, comme Seigneur de **Madure** et Seigneur-suzerain de **Marrua.**

Soit notoire à tous ceux, qu'il appartiendra ou peut appartenir en manière quelconque, que la Noble Compagnie des Pays-bas et Son Altesse, le Nabab de **Carnatica**, desirant que sur la côte de **Madure** tout reste selon les anciennes usages, coutumes et comme il a été établie cy-devant, pour autant qu'il n'y a pas été fait de changement par ce traité, Sa dite Altesse le Nabab a envoyé monsieur James Dott, comme Son ambassadeur plenipotentiaire, duement revêtu de son plein pouvoir, à monsieur Willem Jacob van de Graaff, conseiller du Conseil Suprême de Batavia et gouverneur de Ceilon, pour traiter avec lui et qu'en conséquence de cela les dits messieurs Willem Jacob van de Graaff et James Dott, sont convenus des articles suivants.

1. La pêche des perles à Tutucorijn sera affermée publiquement au plus offrant, et le prix pour lequel elle aura été achetée sera partagé entre la Noble Compagnie et le Nabab, comme Seigneur de Madure et Seigneur-suzerain du pays de Marrua, en deux pertions égales, tous fraix defalqués. Au fermier seront cédés tous les droits quelconques sur le banc ou les bancs, qu'il aura affermé. Il fera avec les huitres et les perles, qu'il en tirera, cequ'il voudra, et dirigera par conséquent cette operation de la maniere la plus libre, et sans que personne ne s'y melera. Tout autre usage ou coutume quelconque, contraire à ce qu'on vient d'établir par cet article, seront revoquées et abolies, comme elles sont revoquées et abolies par le present traité. Avec le basaar des vivres et autres choses semblables, tout restera sur l'ancien pied La pêche sera

[877]) Uit de *Overgecomen brieven 1786*, 14de boeck, folio 898 en volgende. Een Nederlandse vertaling aldaar, folio 879 verso en volgende.

dirigée comme d'usage, et les commissaires que l'on nommera pour diriger la pêche, n'auront d'autre commission que de veiller à la sureté publique, au bon ordre et pour empêcher les abus.

2. Excepté cequi est dit dans l'article précédent, tout restera sur le pied cy devant. Tout continuera par consequent de côté et d'autre, selon les anciennes coutumes et usages et cequi a été cy devant établi. La Compagnie jouira sans interruption de ses prérogatives et de ses privileges.

3. En consequence de cet article general, la Compagnie continuera et se charge de nouveau, pour autant qu'il est necessaire, de faire liquider le tribut des Parruas de la maniere et sur le pied, que cet article a été arrangé dans le temps que M^r. Van Angelbeek, actuellement gouverneur de Cochim, fut cheff à Tutucorijn. l'Armané [878]) de son côté se tiendra avec cela, par rapport aux susdits Parruas, satisfait, sans qu'il leur sera rien demandé davantage.

4 En consequence encore du susdit second article le privilege exclusif de la Compagnie dans le commerce des toiles dans les pays de Madure et Tirnawelli, comme aussi dans le pays de Marrua, est reconnu et, autant qu'il est nécessaire, confirmé de nouveau par ce traité. Le Nabab ne permettra pas, a qui que ce soit, de faire ce commerce dans les susdits districts. l'Intention de cet article n'est cependant pas de priver les habitans naturels du pays du commerce en toiles fines, comme ils l'ont fait de tous les temps. Cela leur sera libre comme de coutume, pour autant que cela ne soit pas dans ces especes de toiles, que la Compagnie est d'usage de faire acheter pour son commerce.

5. La Compagnie continuera par consequent son susdit commerce librement et sans être gênée dans aucun point. Les marchands de la Compagnie, leurs serviteurs et suppôts, seront, comme il est de droit de tout temps, sous la Compagnie, qui de son côté, pour empêcher toutes disputes, aura soin que ses marchands, serviteurs et suppôts, ne s'occupent que de son susdit commerce avec les manigaars [879]) du pays, surtout pour cequi regarde les affaires pecunielles.

6. La Compagnie aura de plus, en general, comme de tous les temps, un commerce libre dans tous les produits quelconques, que les susdits districts fournissent, soit pour son usage à la côte, ou

[878]) Gebruikelijke aanduiding voor de Regeringsadministratie van Madura Een tamilwoord, dat letterlijk waarschijnlijk paleis betekent. (Cs)

[879]) Dorpshoofden. (Cs.)

pour les faire exporter ailleurs, liberté qu'auront de même les Parruas ou autre habitans.

7. Si nonobstant ce traité, dans lequel on a taché, autant qu'il est possible, de prevenir dorenavant toute sorte de disputes, il en venoit de naitre, contre toute esperance le régent du Nabab ou ses manigaars ne seront pas en droit de venir, en aucune façon, à des voyes de faits quelconques, ni meme à gêner le moins du monde la Compagnie, soit dans son commerce ou autrement. Ils ne pourront de plus gener les habitans, et le régent sera obligé, en cas qu'il trouve de ne pouvoir arranger les choses avec le chef de Tutucorijn, de representer au Nabab les motifs de mecontentement, qu'il pourroit croire avoir, pour que le Nabab puisse s'entretenir la-dessus avec le gouverneur de Ceilon, afin que les abus, s'il y en a, soyent redressés

Le Nabab ordonnera à son régent de la manière la plus stricte à se conformer en tout a la teneur de ce traité, et la Compagnie de son côté ordonnera à son chef a Tutucorijn, de s'y conformer de même, et de tacher de vivre, autant que cela peut dependre de lui, en amitié et bonne intelligence avec le régent du Nabab.

8. La pêche des chancos [880]) continuera d'être fait par la Compagnie comme de tous les temps. c'Est un domaine, qui appartient et qui a toujours appartenû à la Compagnie.

Les ratifications solemnelles du present traité par le gouvernement de Batavia et Son Altesse, le Nabab de Carnatica, expediées en bonne et due forme, seront échangées en cette ville de Colombo entre les hautes parties contractantes, dans la plus courte espace qu'il est possible

En foi de quoi nous, sousignés, avons signé de notre main en leur nom et en vertu de nos pouvoirs, le present traité, et y avons fait apposer le cachet de nos armes.

Fait à **Colombo,** le vingt et cinq de Fevrier, l'an mille sept cent quatre vingt et six — signé —

Js Dott. **W. J. van de Graaff.**

Accordeert
B. L. van Sitter,
eerste gesworen klerk.

---

[880]) Waardevolle schelpen. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, glossarium.

Articles séparés.

1. Les soussignés, Monsieur Willem Jacob van de Graaff, conseiller du Conseil Supreme de Batavia, et gouverneur de Ceylon, et Monsieur James Dott, ambassadeur plénipotentiaire de Son Altesse le Nabab de Carnatica, etc^a, etc^a, sont convenus que la langue française, employée dans le traité, que les soussignés viennent de signer au jour d'hui, le vingt et cinq de février dans l'année mille sept cent quatre vingt et six, au nom de leur haut constituants ne formera point un exemple, qui puisse être, alleguer ni tirer en consequence, ni porter prejudice, en aucune manière et que le présent susdit traité ne laissant pas d'avoir la même force et vertu, que s'il avoit écrit en langue hollandoise, persanne, ou toute autre langue.

2. Les soussignés seront encore convenû, que tous ce qui a été règlé par le susdit traité, sera provisionellement, et jusqu'à ce que les ratifications entre les hautes parties contractantes auront été faites et échangées, executé de côté et d'autre.

3. Comme une consequence de l'art 2, on est encore convenu, que si les bancs, nommés vulgairement les bancs devant Manaar et Aripo, après la revisitation que l'on a fait actuellement, se trouvent assez riches, qu'on puisse y tenir une pêche de perles, soit en entier soit en partie, la vente publique se fera aussitot possible, la saison étant trop avancée pour en pouvoir prévenir le Nabab, et que par consequent l'on commencera immediatement la pêche avec les thonies [881]), qui se présenteront pour le moment. Le produit net en argent sera partagé comme il a été dit dans la convention amicale, signée au jour d'hui.

4 Enfin on est convenû de coté et d'autre que Mr l' Ambassadeur Dott proposera à Son Altesse te Nabab, que la Compagnie prendra en admodiation tous les droits d'exportation du Nabab sur la côte de Madure à un taux, comme ils ont valu cy-devant, d'une année à l'autre, et dont on conviendra après que les recherches nécessaires à ce sujet seront faites On est de plus convenu, si le Nabab consent à cet arrangement, que ce bail [882]) sera renouvellé de cinq à cinq ans.

Enfoi de quoi nous, soussignés, avons signés de notre main ces

[881]) Vaartuigen der paarlvissers. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge, II, II,* glossarium.

[882]) Pachtcontract.

susdits articles separés, et y avons fait apposer le cachet de nos armes.

Fait à **Colombo**, le vingt et cinq de Fevrier l'an mille sept cent et quatre vingt et six — signès —

Js. Dott. **W. J. van de Graaff.**

Accordeert: **B. L. van Sitter**, eerste gezworen klerk [883]).

MCXLXII. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

10 Juli 1786 [884]).

Bij het optreden van een nieuwen vorst van Parigi wordt op de verplichte levering van goud, die in onbruik was geraakt, weer de aandacht gevestigd. (Cs.)

Renovatie, met alteratien en ampliatien van het contract en voorwaarden tusschen den Edelen Heer Jan Elias van Mijlendonk, Gouverneur en Directeur nevens den Raad der Molukko's, van wegen de Generale Nederlandsche Oost Indische compagnie en Kitchiel Majumba, koning van **Parigie**, nevens zijne rijksgrooten, beraamd en vastgesteld op den 5 July d° 1751 [885]), 't gunt nader bekrachtigd, bezegeld en geteekend werd door den WelEdelen agtbaren Heer Alexander Cornabé, Gouverneur en Directeur der Molucco's, nevens die van sijnen rade, in name en van wegen Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Gestrengen, Groot agtbaren Wijdgebiedenden Heer Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal en de WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlandsch India, als representerende de Generaale Nederlandsche geoctroijeerde Oost Indische compagnie en den staat der vrije vereenigde Nederlanden ter eenre, mitsgaders den geeligeerd koning van Parigie, Paduka Muhamat Badie Oedien Kitjil Maijpoero, met sijne Rijksgrooten, ter andere zijde.

Nademaal het den WelEdelen agtbaren Heer Alexan-

---

883) Dit tractaat werd door de regering te Batavia geratificeerd in een besoigne over de zaken van Ceilon op 2 October 1786

884) Uit het *Contractenboek* XI no. 19 blz. 667 op het Arsip Negara te Djakarta.

885) *Corpus* deel V, p. 526 vlg. (Cs.)

der Cornabé, Gouverneur en Directeur der Molucco's, nevens die van sijnen rade heeft behaagd, mij Paduka Muhamat Badie Oedien Kitjil Maijpoero, op hooge approbatie Hunner HoogEdelheden, de Hooge Indiase regeering te Batavia, in steeden van den na het over lijden in d° 1779 van voorn. koning Kitjili Majumba, te Parigie wel als koning uitgeroepen, maar hier nimmer ter bevestiging in voorschreven waardigheid verschenen Prins Toppo Loppo weder te verheffen en aan te stellen tot koning en leenman van de landen van Parigie, met den ressorte vandien, zoo beloove en zweere ik koning Paduka Muhamat Badie Oedien Kitjili Maijpoero, voor mij en mijne nakomelingen in alle punten en artikelen zuiver te zullen naarkomen en doen onderhouden het voorm op den 5 Julij 1751 tusschen de Edele Compagnie en mijnen vader, den overleden koning van Parigie ge solemniseerd beeedigd geteekend en verzegeld verbond en voorwaarden

Aangezien de goudprocure te Parigie tans jaren agtereen heeft stil gestaan en het bij art. 8 van voormeld contract beloofde contin gent van 900 a 1000 realen swaarte (in plaats waarvan waardig moest gestaan hebben), uit de mijnen van Parigie niet kan worden opgebragt, soo beloof ik koning nevens de aanwesende prinsen, soo mede in naam der Parigeesche Rijksgrooten, bij deesen, aan den Commandant tot Parigie 's jaarlijks te zullen leveren, driehonderd realen swaarte stofgoud, terwaarde van 3000 rijksdaalders van 48 stuivers ieder, mits daarvoor in ruiling bekomende soodanige lijnwaden als te Parigie sullen wezen gewilt en door de Ed. Compagnie derwaarts zullen worden bezorgd, onder conditie dat koning, prinsen en rijksgrooten van Parigie sig interponeren als borgen voor den ginter bescheiden posthouder, ten behoeve van de Ed. Compagnie ende zulks voor de waarde der Koophandel, welke direct van Ternate of door den Resident van Gorontalo, ter troque van stofgoud naar Parigie zullen worden gebragt, op te doene petitien van den posthouder, mits derzelver waarde uit koopprijs bereekend niet kome te excederen de som van 3000 Rijksds. holl voorm.

Daar de Compagnie heeft afgezien van den handel in caret en perle d'amourschulpen en daar te Parigie geen wax vald, soo werd het 12e artikel voorsz. contract bij deesen gealtereerd, in voege koning, prinsen en Rijksgrooten wel geexcuseerd worden van de leverantie van beide eerstgen producten, nog ten aansien van het

wax in de verpligting blijven, om toe te zien dat alles wat daarvan te Parigie van Palo en elders wordt aangebragt, voor de Compagnie worde ingeslagen à rds 30, 't picol van 125 ponden wel gezuiverd en in steede van ruim eenhonderd ponden.

Alle welke verbintenissen en overeenkomsten, ik Paduka Muhamat Badie Oedien Ketjil Maypoero, verklare voor het onder teekenen en besweeren deses in alle deelen wel geresumeerd en verstaan te hebben, waarom die dan ook inzelvervoegen als te dier tijd besloten en vastgesteld zijn, bij dezen aanneme en bevestige, onder serieuse beloften, dat ik, nevens mijne prinsen en rijksgrooten deselve zonder eenige uitzondering en de minste afwijking zal observeren en naarkomen, waartoe ons bij desen met solemnelen eede en eigen handteekeningen op het kragtigste en plegtigste verbinden.

Aldus gedaan, vernieuwd, beeedigd en bevestigd te Ternate in 't Kasteel Orange den 10 Junij 1786.

(w.g.) **Alex. Cornabé, B. Wentholt,**
J. G. W. Heinrichs, G. Durr, Bax.

Hierna volgen de handtekeningen van den radja en de rijksgroten.

MCLXIII. MALAKKA—SELANGOR.

29 Juli 1786.[888])

Reeds in 1785 werden de door de Nederlanders op de troon geplaatste vorst van Selangor (vgl. MCLIV) zowel als de Nederlanders verjaagd door den bondgenoot van de Bugineezen, sultan Ibrahim, die zijn oude plaats weer innam. Hij zocht hulp bij de Engelsen in Pinang, maar was, toen een blokkade van zijn haven door de Nederlanders volgde, bereid het onderstaande tractaat te tekenen Vgl Journal of the Malayan Branch of the Asiatic Society 1934 vol. XII part 3 R O. WINSTEDT, *A History of Selangor*, blz 8 vlg. (Cs.)

Tractaat van vrede, vriend- en bondgenootschap, op approbatie van Hunne HoogEdelheden, den Gouverneur-Generaal en de Raaden van Nederlandsch-Indië te Batavia, aangegaan en gesloten door den heer Abraham Couperus, provisioneel opperkoopman en hoofdadministrateur te **Malacca,** mitsgaders gevolmagtigde

[888]) Uit de *Overgecomen brieven 1788*, 5^de^ boeck, folio 1253 en volgende.

vanwegen de Nederlandsche Oostindische Compagnie ter eene,

en

den Doorlugtigen Vorst, Radja Ibrahim, soon van Sulthan Salahoedin, benevens de rijksgrooten van **Slangenoor**, met naame Asait Sareff Jaffar, soon van Sait Sariff Assan Ibinie Mohamet Monoffar, Dato Pungawa Moeda, Dato Pungauwa Toea, Dato Pungauwa Pematang, Dato Pangoeloe Aroe, Dato Pangoeloe Maningcabo, Orangcaya Kittji, den Siabandhaar Intje Macbob, en Dato Pangoelo Ieram.

1. Dat de doorlugtige vorst, Radja Ibrahim, en de rijksgrooten van **Slangenoor**, erkennen zullen, gelijk zy op de allereenvoudigste wyze of zonder eenige uitzondering, hoegenaamd, erkennen by deesen, den onwederspreekelyken eigendom en de volstrekte oppermagt van de Nederlandsche Oostindische Compagnie aan en over het koningrijk van Slangenoor, in zyne gansche uitgestrektheyd, en dat Radja Ibrahim hetzelve koningrijk voor zig en zyne successeuren zal ontvangen, gelijk hy het ontvangt by deesen, als een wettelijk en onsterfelijk leen van de gemelde compagnie, om het in dier voegen te bezitten en te beheeren, onder de conditiën en voorwaarden, welke nader zullen worden geëxpresseerd.

2. Dat Radja Ibrahim en zyne successeuren in het leenmanschap, zoowel als de rijksgrooten en onderdaanen van Slangenoor, 't zy inboorlingen van het land dan wel zig daar neder gezet hebbende, de Nederlandsche Oostindische Compagnie en de Hooge Regeering deezer landen, benevens degenen, die vanwegen hoogstdezelve het gebied te Malacca voeren, gehouw en getrouw zullen weezen, zig omtrent alle dezelven eerbiedig en gehoorzaam gedraagende, zonder daartegen ooit iets te onderneemen, 't zy direct of indirect.

3. Dat daar van nu af aan eene bestendige vrede, vriend- en bondgenootschap zal plaats hebben en door alle mogelyke middelen gecultiveerd worden tusschen de Nederlandsche Oostindische Compagnie en het koningrijk van Slangenoor; de ingezetenen van dat rijk, die tegen de Compagnie gerebelleerd, dog daarover berouw en leedweesen getoond hebben, nimmer over hunne meineedig- en wederspannigheyd zullen worden vervolgd of ontrust, mits dat zy voortaan den pligt van braave en vreedzaame vassallen en onderzaten betragten.

4 Dat de Nederlandsche Oostindische Compagnie den voor-

spoed van het koningrijk van Slangenoor, zooveel immers mogelijk, zal bevorderen, hetzelve tegen zyne vyanden beschermen en den vorst, Radja Ibrahim, gelijk ook zyne opvolgers in het leenmanschap, by hunne regten handhaaven.

5. Dat daarentegen ook de doorlugtige leenman, rijksgrooten en onderdaanen van Slangenoor Comp[ie] vrienden voor hunne vrienden en Comp[ie] vyanden voor hunne vyanden zullen houden, mitsgaders als zoodanig behandelen en, des noods, de Nederlandsche Oostindische Compagnie bystaan met volk en vaartuigen naar hun vermogen.

6. Dat den vorst Radja Ibrahim aan d'Nederlandsche Oostindische Compagnie zal restitueeren, gelijk hy restitueert by deesen, alle Comp[ie] effecten, canons, mortieren, affuyten, rampaarden, enz, als 'er thans op Slangenoor nog te vinden zijn volgens door Zijn Hoogheyd daarvan geformeerde en overgegevene specifique notitie

7. Dat de onderdaanen van de Nederlandsche Oostindische Compagnie en anderen, onder haare bescherming leevende, vryelijk op en in alle havenen, rivieren en landen van Slangenoor, gelijk ook daarentegen de ingezetenen van dat koningrijk op Malacca en dies jurisdictie zullen mogen vaaren en handel dryven, dog niet in de bekende contrebande-goederen, mits zig reguleerende naar de wetten, regten en gewoonten van den lande, en betaalende de geregtigheden, welke van ouds geïnstitueerd zijn.

8. Maar dat degenen, die niet genegen mogten weezen om in elkanders havens eenige koopmanschappen te lossen of te laaden, zullen mogen vertrekken zonder eenige andere geregtigheyd, als die van ankerasie, te betaalen, onder deezen verstande nogtans, dat dezulken binnen den tijd van drie dagen de haven, daar zy ingekomen zijn, zullen moeten verlaaten, tenzy door zeenood binnengeloopen, wanneer een langer verblijf, naar bevinding van zaaken, zal toegestaan worden.

9 Dat geene vaartuigen van Slangenoor Malacca zullen mogen passeeren, zonder daar aan te leggen, om met eene paspoort voorzien te worden.

10. Dat geene andere Europese natiën als de Nederlanders, nog ook geene Chinesche jonken in de havenen of onder het gebied van Slangenoor, 't zy ten handel of om andere redenen, zullen mogen geadmitteerd, maar direct moeten afgeweezen worden, behalven in cas van zeenood of kennelijk gevaar, alzoo men dan wel eenige uitzondering daarin zal kunnen dulden.

11 Dat Radja Ibrahim en zyne successeuren in het leenmanschap, mitsgaders de rijksgrooten van Slangenoor verpligt zullen weezen om al het tin, dat daar ingezameld of aangebragt word, aan de Nederlandsche Oostindische Compagnie te Malacca te doen leveren, de baar van drie honderd vijf en zeventig Hollandsche ponden voor agt en dertig ronde reaalen van agten, wanneer het gezuiverd of tot inktkokers gegoten; dog voor het ongesuyvert tin voor zes en dertig reaalen. En wanneer 't selve door Comp[ie] vaartuigen off haare ingesetenen gehaalt worde, alsdan ses en dertig gelyke reaalen voor d'eerstgemelde en vier en dertig voor d'laastgemelde soort zal betaalt worden

12. Dat Radja Ibrahim en zyne successeuren in het leenmanschap, mitsgaders de rijksgrooten van Slangenoor, overtuigd van de noodzakelijkheyd der weering van de zeeroveryen, die veeltijds in deese straat geschieden, nadien de smalle handelaars daardoor van hunne goederen, vaartuigen, leven of vryheid beroofd, en de wederzijdsche onderdaanen dus in hunne vaart en handel gestremd worden, tot merkelijk nadeel en ongerief beiden van hun en van de ingezetenen der omleggende plaatsen, aan geene persoonen, die onder de minste verdenking leggen dat zy zig met de schandelyke kostwinning van zeeroof geneeren, schuilplaats in eenig gedeelte van het koningrijk zullen geeven, veel min eenige bescherming verleenen, maar daarentegen met de Nederlandsche Oostindische Compagnie medewerken, om, zoodra vernomen wordt dat zig in deese straat zeeschuimers onthouden, dezelven te vernielen en uit te roeyen door het in zee zenden van welgewapende vaartuigen, of andere middelen, opdat het vaarwater moge worden beveiligd, en wederzijdsche onderdaanen hunnen handel met gerustheyd kunnen en mogen dryven.

13. Dat de Nederlandsche Oostindische Compagnie en de doorlugtige leenmannen, benevens de rijksgrooten van Slangenoor, ook zorg zullen draagen, dat de onderdaanen van den eene tegen die van de andere zyde, 't zy ter zee, 't zy te lande, geene geweldenaryen pleegen, nog elkanderen verongelykingen of schaden toebrengen, dog indien zulks egter onverhoopt en in weerwil van alle genomen precautiën mogte gebeuren, den schuldigen ten afschrik van anderen, naar de strengheid der wetten laaten straffen, overeenkomstig met de misdaad; terwijl de doorlugtige leenmannen van Slangenoor, tot vermyding van onaangenaamheden, hunnen onderdaanen de strictste order zullen geeven, om by ontmoeting van Comp[ie] kruisvaartuigen, wanneer een schoot, 't zy

met of zonder scherp, gedaan wordt, by dezelven te komen, ten einde gevisiteerd en niet voor zeerovers aangezien te worden.

14 Dat, byaldien iemand van de onderdaanen der contracteerende partyen uit oorzaake van eenig gepleegd delict, of om andere redenen, tot de eene of andere van dezelve partyen overloopt, men hem na gedaan ontbod ten eersten zal uitleveren, zonder zoodanige persoon te verschuilen of agter te houden, al was het zelfs ten aanzien van de Christenen, dat zy onder het gebied van Slangenoor de Mahometaansche religie mogten hebben aangenomen.

15. Dat de doorlugtige leenmannen en rijksgrooten van Slangenoor alle de van Malacca weggelopen dan wel geroofde en ver voerde slaaven of dividooren, [887]) die onder het gebied van Slangenoor nu of voortaan gevonden of gebragt mogten worden, zullen doen overgeeven aan dengenen, die tot de overneeming daarvan gequalificeerd is, onder genot van twintig rijksdaalders voor elken slaaf of dividoor, die op deeze wyze zal agterhaald en overgegeven worden; gelijk de Nederlandsche Oostindische Compagnie hetzelve zal doen ten opsigte van die van Slangenoor, welke op Malacca of elders onder dies jurisdictie kunnen worden aangewezen, onder een gelijk genot van twintig rijksdaalders voor ieder, terwijl de beide contracteerende partyen daarenboven tegen de slaafenreductie door strenge wetten de noodige voorziening zullen doen, om dezelve kragdadiglijk te beletten en tegen te gaan.

16. Dat de ordinaire weg van justitie voor een ieder open en de loop daarvan ter weederzyde vry zal weesen, zoodat de onderdaanen van beide de contracteerende partyen hunne regten, actiën en pretensiën volgens de wetten en statuten van ieder land zullen mogen instellen, ten einde daardoor ter wederzeide, zonder onderscheid, te erlangen zoodanige voldoening, als hun wettiglijk zal geoordeeld worden toe te komen, opdat dus een ieders goed regt bewaard moge blyven.

17. Dat de rijksgrooten van Slangenoor by overleiden van den regeerenden vorst of leenman, niemand buiten voorkennisse van den WelEdelen Gestrengen Heer gouverneur en zyne raaden te Malacca tot zynen successeur zullen mogen verkiesen, en dat degene, die verkoren is, de bestiering van het rijk wel provisioneel zal mogen aanvaarden, maar niet als regent en leenman ingehuldigd worden dan met consent van de Nederlandsche Oostindische

[887]) Pandelingen.

Compagnie, waarna Zyne Hoogheyd verbonden zal zijn naar Malacca te komen, of gevolmagtigde ministers te zenden, om dit tractaat aan te nemen en te bezweeren.

18. Dat voor het overige de Nederlandsche Oostindische Compagnie, zoowel als Radja Ibrahim en zyne successeuren in het leenmanschap, mitsgaders de rijksgrooten van Slangenoor in waarde zullen houden en opvolgen het tractaat, dat Sultan Salahoedin, de overleden vader van Radja Ibrahim, voor zig en de gantsche Slangenoorsche gemeente met de gemelde Compagnie te Lingy gesloten heeft op den 8 January 1758,[888]) in zooverre hetzelve door dit tegenwoordig tractaat niet gealtereerd is.

Beloovende den doorlugtigen leenman Radja Ibrahim en de rijksgrooten van Slangenoor, zoo voor zig als voor hunne wettige descendenten en successeuren, dit tractaat in alle zyne articulen heiliglijk en inviolabel te zullen onderhouden en nakomen, zoo lange zon en maan haar schijnsel geeven, zonder daarvan in het minste of geringste af te wyken.

Gelijk mede de heer Abraham Couperus, als gevolmagtigde in den naam en vanwegen de Nederlandsche Oostindische Compagnie belooft en aanneemt, zig naar den inhoud der voorschreven articulen te zullen gedraagen.

Ter oorkonde van de waarheyd en opregtheyd is dit tractaat door Radja Ibrahim en de rijksgrooten van Slangenoor plegtiglijk op den alcoran bezworen, met hunne handtekeningen, nevens die van den meergemelden heer Abraham Couperus bekragtigd en met het cachet, zoowel van de Nederlandsche Oostindische Compagnie als van het koningrijk Slangenoor bezegeld.

Zijnde hiervan gemaakt drie eensluidende instrumenten in de Hollandsche en Maleytsche taale, één om naar Batavia aan de Edele Hooge Indische Regeering gezonden, het tweede om te Malacca bewaard, en het derde om aan Radja Ibrahim overgegeven te worden.

Actum in's E. Comp[les] schip Java, ten anker leggende voor **Slangenoor,** den 29 July anno 1786.

Onder stond: By indispositie van welmelde gevolmagtigde heer bevelhebber tot het bekragtigen deeses met myne gewoone handtykening volkoomen gequalificeerd — was geteekend — **G. L. Velge.**

---

888) No. MX.

Terzyde stond 's E. Comp[ies] zegul, gedrukt in rood lack; daaronder: Ter ordonnantie van welgemelde gevolmagtigde heer bevelhebber — was geteekend — **G. L. Velge**, secretaris.

MCLXIV. MOLUKKEN—SANGIREILANDEN.

7 October 1786. [889])

Bij de verheffing van Ericus Jacobs, zoon van den overleden vorst Ismael Jacobs van Siau beloofde hij alle vroegere contracten te zullen nakomen, nl. die van 8 en 9 November 1677 (*Corpus* III p. 90 vlg.), 10 Augustus 1696, 10 September 1703 en 23 Juli 1714 (mij alle drie onbekend), 1 December 1752 (*Corpus* V p. 592) en 12 November 1779 (hiervoor no. MCXIV. Het contract behelst verder niets nieuws. (Cs.)

MCLXV. MALAKKA—DJOHOR—PAHANG enz.

7 February 1787. [890])

Daar de vorst van Riouw niet bij machte was aan de financiele verplichtingen te voldoen, die het contract van 10 November 1784 hem oplegde, werden enkele nieuwe bepalingen dienaangaande vastgesteld. Vgl NETSCHER p. 205 vlg. (Cs.)

> Conventie aangegaan en geslooten tusschen den Gouverneur en Directeur van **Malacca**, met dies onderhoorigheeden, Pieter Gerardus de Bruyn, van weegen de Nederlandsche Oostindische Compagnie ten eenre, en den doorlugtigen vorst Padoeka Serie Sulthan Machmoet Chia, koning van **Johor, Pahan** enz., ter andere zyde.

Door den Heer Gouverneur en Directeur van Malacca met dies onderhoorigheeden Pieter Gerardus de Bruyn, aan den doorlugtigen vorst en Heer, Padoeka Serie Sulthan Machmoet Chia, koning van Johor, Pahan enz., die met Zyne drie rijksraaden Radja Bindhara, Radja Tommongon en Radja Indra Boengsoe hier gekomen is om den gemelden Heer Gouverneur te ontmoeten en met ZijnwelEd. te overleggen, hoedanig de bloei en welvaart van het

---

889) Uit het *Contractenboek* XI no. 19 bl. 863 op het Arsip Negara te Djakarta.
890) Uit het *Contractenboek* VIII, no. 16, op het Arsip Negara te Djakarta. Ook afgedrukt door NETSCHER, *Djohore* en *Siak*, bijlage XXXIV.

gemelde koningrijk, dat de hooggemelde vorst als een wettig en onsterfelijk leen van de magtige Nederlandsche Oostindische Compagnie ontvangen heeft, best soude kunnen bevorderd, dog ook teffens aan de gemelde Compagnie eenige vergoeding beschikt worden van de ongelden der bezetting, welke tot zekerheid en verdediging van Zijne Hoogheid op **Riouw** gelegd is. Eenige voorstellen dientwegen aan Zijne Hoogheid gedaan en dezelven rypelijk overwogen zijnde, hebben beide de gemelde Gouverneur en Koning op verhoopte approbatie en ratificatie van hunne HoogEdelheeden, den Gouverneur-Generaal en de Raaden van Neederlandsch Indie te Batavia, zig met elkanderen verdragen en geconcludeerd over en tot zoodanig pointen als bij deezen beschreven zullen worden

1. De koning, zich onvermogend bevindende, om jaarlijks eene toereikende somme gelds op te brengen tot onderhoud van de voorschreven bezetting, gelijk Zijne Hoogheid bij het 7e articul van het tusschen den WelEd. Gestrengen Heer Jacob Pieter van Braam, commandant en chef van de oorlogmagt der Hoogmogende Heeren Staten-Generaal van de vereenigde Nederlanden in deze gewesten voor en vanwege de Compagnie door Zyne rijksraaden op den 10 November 1784 geslooten tractaat van vrede, vriend- en bondgenootschap beloofd heeft,[891]) staat derhalven aan de Nederlandsche Oostindische Compagnie af alle zulke geregtigheeden, als ooit op Riouw geheven zijn, of zouden kunnen geheven worden, teneinde voor de gemelde Compagnie 't zy by verpagting aan de meest biedende, dan wel by accoord of by collecte, buyten bemoeyenisse van iemand anders, te worden ontvangen, mits dat, na de introductie van zoodanigen ontvangst, de koning en zyne rijksraaden van het bedragen dier geregtigheeden in elk der drie eerstkomende jaren genieten een derde deel, waarvan de eene helft voor den koning zal weezen en de andere helft voor de vier rijksraaden, zullende gemelde compagnie den koning en zyne rijksraaden dat genot langer laaten behouden, indien bevonden wordt dat zy zonder hetzelve niet bestaan kunnen.

2. Maar, nademaal tot de heffing van de meergemelde geregtigheeden voor de Nederlandsche Oostindische Compagnie, volgens de overeenkomste met den koning eerst de noodige arrangementen moeten gemaakt en die heffing overzulks niet dan met het begin van de maand Juli des loopenden jaars 1787 in trein gebragt kan worden, zal de koning al wat gedurende de eerste zes maanden deszelfde jaars op den tegenwoordigen voet van invordering ont-

[891]) Zie hiervóór no. MCLVII.

vangen is, na de expiratie van dat halve jaar, ter goeder trouwe opgeven aan Compagnies resident te Riouw, en vervolgens de helfte van dies montant aan denzelven uitkeeren ten behoeven van de Nederlandsche Oostindische Compagnie.

3. Alle inkomende en uitgaande goederen tenzy by dezen speciaal uitgezonderd, zullen bij het passeeren van den boom [892]) betaalen vijf ten honderd, volgens de waarde of den verkoopsprijs dier goederen, dog de producten van de plaatsen en eilanden, staande onder 's Konings jurisdictie, zullen, wanneer zij niet door vreemdelingen, maar door onderdaanen van Zyne Hoogheid op Riouw worden aangebragt, eenlijk by den uitvoer de gemelde vijf percent betalen en dus niets by den invoer, onder deze voorwaarde nogtans, dat by aanwas der welvaart van Riouw en dies onderhoorigheeden met den koning weder zal worden overlegd of men op zulke producten, door de onderdaanen van Zyne Hoogheid ingevoerd, ook niet eene draagelijke impost zoude kunnen leggen, om de Nederlandsche Oostindische Compagnie verder tegemoet te komen omtrent de onkosten, die zy tot hiertoe aan de meergemelde bezetting heeft moeten besteeden.

4 De koning en zyne rijksraaden zullen zoo wel als Zyne onderhoorigen, Compagnies dienaaren en vreemdelingen, den bepaalden tol betaalen, gelijk ook de Compagnie zelf, wanneer zy er andere handelwaaren, als speceryen, amfioen, tin en peeper ten verkoop brengen laat.

5 Leevendig vee, versche visch, allerhande vrugten en groenten, zoo ook drooge vis of karwaat, die van de in de straat Malacca gelegen Maleitsche plaatsen wordt aangebragt, zullen den tol in 't geheel niet subject zijn.

6. Geene van de aankomende of vertrekkende handelaars, 't zy onderhoorigen van den koning of vreemdelingen, zullen na de introductie van hetgeen in het 1° articul bedongen is, nog aan Z. H nog aan iemand zyner rijksraaden of andere grooten, nog aan Compagnies resident op Riouw, eenige geschenken behoeven te geeven, veel min dezelve van hun, onder welke benaming ook, mogen gevorderd worden, buiten de vastgestelde tollen en geregtigheeden Egter zal het hun vry staan iets aan den koning te offreren indien het uit eigen motief en ter betooninge hunner eerbied doen willen.

7. De koning zal niet alleen voor de helfte deelen in de kosten van de paalen, die ter vernieuwing en verplaatsinge van de Boom

[892]) Dwz. het tolkantoor. (Cs.)

naar Tanjong Pinang geleverd worden, maar ook na voltooying van dat werk de tot onderhoud van dezelve boom benoodigde paalen door zyne onderhoorigen vooruit aan Compagnies resident doen bezorgen, die daarentegen zoowel nu als in het vervolg het bearbeiden en inheyen van de gemelde paalen voor Compagnies reekening zal bekostigen.

8. De boom zal door 's Compagnies volk bewaakt, 's avonds behoorlijk geslooten en voor niemand buyten de uyterste noodzakelijkheid geopend, maar tot 's ochtends geslooten gehouden worden

9. Soengie Riouw, [893]) die onlangs toegedempt is. moet zoodanig blyven, ongeacht de misnoegdheid van degenen, welke bevorens van die spruit gebruik gemaakt hebben, dewijl het algemeen belang hetwelk de toedempinge van dezelve spruit vereischt heeft, vóór dat der byzondere persoonen behoort te gaan.

10. Alle voorvallende geschillen onder de aankomende vreemdelingen, gelijk ook tusschen hun en de inwooners of onderhoorigen van Riouw zullen door Compagnies resident, dog die van de Maleyers en Boegineeschen onder elkanderen, voor zooverre zy onderhoorigen van Riouw zijn, door den koning gedecideerd worden, zonder dat de eersten zich uit dien hoofde ontslagen zullen mogen reekenen van de gehoudenisse, om aan den koning te bewyzen die eerbied en gehoorzaamheid, welke aan zijn verheven caracter onwederspreekelijk toekomt. En vermits de Chineeschen, schoon op Riouw gezeten en aan den koning onderworpen, dien zij daarom ook evenals zyne andere onderhoorigen naar hun vermogen moeten ten dienste staan, mits naar de redelijk- en billijkheid beloond wordende, onder de vreemdelingen behooren, zullen niet alleen over hun vanwegen de Nederlandsche Oostindische Compagnie capiteins aangesteld, maar ook hunne onderlinge geschillen, indien zy niet van aangeleegenheid zijn door hunne capiteins, dog anders door den resident worden beslist. Maar wanneer een Chinees door iemand der onderhoorigen van den koning, 't zy Maleyer of Boeginees beleedigd, verongelijkt of verkort is, zal hy hem by den koning aanklaagen en de koning daarover moeten oordeelen, zonder den klaager naar iemand zyner rijksgrooten over te wijzen, gelyk daarentegen de zoodanige van 's konings onderhoorigen, die door een Chinees is beleedigd, verongelijkt of verkort, hem by den capitein der Chineeschen zal aanklagen, en door hem daarover laten jugeren. Egter zal degeene, die met de beslissing van den koning of van de capiteins der Chineeschen te onvreden

[893]) De rivier van Riouw.

is, van Compagnies resident op Riouw regt mogen verzoeken, en deze dan verpligt zijn, om de zaak kwalijk gedecideerd zijnde, zulks met concurrentie van den koning te redresseeren of zoo de koning en Compagnies resident het daarin met elkanderen niet eens kunnen worden, de zaak in questie te stellen aan de definitieve uitspraak van den Gouverneur te Malakka.

11. De doodstraffen die de koning aan misdadige Maleyers of Boegineeschen, onderhoorigen van Zijne Hoogheid zijnde, oplegt, zullen voortaan, onaangezien haare gelijkvormigheid aan 's lands wetten, niet mogen ter executie gebragt worden, zonder des residents voorkennis, terwijl vreemdelingen en Chineeschen, welke zulke straffen verdiend verdiend hebben, met de stukken te hunnen laste herwaarts moeten worden overgezonden.

12 Op **Pahan** mogen geene Chineesche of andere jonken geadmitteerd, maar moeten by aankomst naar Riouw overgewezen worden.

13. De ingezetenen van Riouw zullen omtrent de in- en verkoop van goederen, die niet verboden zijn, alle de vrijheid en faciliteit genieten, die hun niet geweigert kan worden, zonder dat de koning aan iemand van dezelve, 't zy groot of klein, ooit het voorregt zal toestaan van privatief in eenige soorten van koopmanschappen te handelen.

14. En om de bewoners van de overige onderhoorige plaatsen ook uit hunnen presenten armoedigen staat op te beuren, zal de koning de producten hunner landen tot redelyke pryzen laten verkoopen, of hun aanmoedigen om ze zelfs ten verkoop op Riouw te brengen, zorg dragende dat zij nog in hun land, nog op Riouw door iemand gekneveld of benadeeld worden. Dan, de koning zal daarentegen, ter verbetering tegelijk van zijn en zyner rijksraaden bekrompen vermogen, met advies van den laatstgemelden en Compagnies resident, elk van die plaatsen zoodanige jaarlijksche contributie op leggen, als men vermeenen zal billijk en draagelijk te weezen, en daarvan zooveel aan zyne rijksraaden uitkeeren, als tot hun bestaan noodig is.

15. Gemerkt de vier eerste ministers te Riouw, Radja Toea, radja Bindhara, radja Tommongong en Radja Indra Boengsoe, volgens het 3e articul van het voorschreven tractaat van den 10 November 1784, eenlijk wegens de toenmaalige onbedreven- of onervaarenheid van den koning in zaken van de regeering, aan denzelven tot eenen raad zijn toegevoegd, om Zyne Hoogheid daarin te helpen

en te ondersteunen dog de koning sedert zoodanig in kennis en doorzigt is gevorderd, dat Zyne Hoogheid de meeste zaken nu zelf kan manieeren, verklaart de gouverneur by deezen vanweegen de Nederlandsche Oostindische Compagnie en overeenkomstig met de intentie der Edele Hooge Indische Regeering te Batavia, dat het gemeld 3e articul van het tractaat Zyne Hoogheid in zyne wettige en natuurlyke auctoriteit van koning, niet verder kan ver binden, als dat Zyne Hoogheid wel met opzigt tot de aangelegenste zaaken van 's lands bestier en belang niets moet besluiten en uitvoeren, zonder voorkennis en overleg van zynen gemelden raad, maar dat alle andere zaaken en inzonderheid die, welke geen uitstel gedoogen of de huishouding betreffen, door Zyne Hoogheid alleen, dan wel met concurrentie van Compagnies resident op Riouw, zooals de omstandigheeden het zullen vereischen, kunnen en moeten worden afgehandeld en uitgemaakt.

Ten blyke van de opregtheid deser conventie, die de beide contracteerende partijen belooven heiliglijk te zullen nakomen en doen nakomen, hebben zij dezelve met hunne handteekeningen bekragtigd en daarboven doen drukken het groot zegul van de Nederlandsche Oostindische Compagnie en den koning van **Johor. Pahan** enz.

Zijnde hiervan gemaakt drie eensluidende acten: de eene om naar Batavia gezonden, de tweede om te Malacca bewaard en de derde om aan den hooggemelden vorst overgegeven te worden.

Gedaan te **Malacca** den 7 February des jaars 1787.

Was getekend **P. G. de Bruyn.**

Onder de Maleidsche tekst staat het zegel van den koning gemeld.

MCLXVI. MOLUKKEN—NOORD CELEBES.

10 Februari 1787.[894])

Vijftien jaar na het sneuvelen van een vorst van het minuscule rijkje Boalemo kwam men tot het besluit met het oog op de goudleverantie een nieuwen koning te verheffen. Hij bezwoer de voorafgaande contracten, die niet worden opgesomd en die mij onbekend zijn, te zullen nakomen Over de verschillende rijkjes in de buurt van Gorontalo vergelijke men B. J. Haga, *De Limapahalaä* (*Gorontalo*) in het Tijdschrift van het Bataviaasch Genootschap, 71, 1931 speciaal Bijlage II op p. 224. (Cs.)

[894]) Uit het *Contractenboek* XI no. 19 bl. 655 op het Arsip Negara te Djakarta.

Contract en voorwaarden aangegaan, gesloten, geteekend, besworen en verzeguld tusschen den WelEdelen Agtbaren Heer Alexander Cornabé, Gouverneur en Directeur der Molucco's, benevens die van sijnen Rade, in name en van wegen Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Gestrengen Groot agtbaren Wijd gebiedenden Heer M^r^ Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal, benevens de WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlands India, als representerende de generaale Nederlandsche Oost Indische compagnie en den staat der vrije vereenigde Nederlanden, in deese gewesten, ter eenre, en den geeligeerde koning van **Boulemon**, Kitchel Piloa, met zijne rijksgrooten ter andere zijde.

Naadien de volkeren van Boúlemon of zoogenaamde Tombelders, zedert het ongelukkig sneuvelen van derselven prins Pieter Marpaty, in d° 1772, sonder wettig hoofd gebleven, daardoor grootelijks verstrooid zijn geworden en het in hoofde gem. WelEdele Agtbare Heer Gouverneur en Raad der Molucco's heeft behaagd, om uit dien hoofde, zoowel als op de instantige beede en voordragt der om voorschreven reden expres aan dit Kasteel opgekomen hier tans presente Rijksgrooten van Boulemon, mij Kitjil Piloa, in steede van voornoemden mijnen gesneuvelden broeder, op hooge approbatie Hunner HoogEdelheden, de Hooge Indiase Regeering te benoemen en aan te stellen tot koning over voorm. volkeren van Boulemon, zoo beloove en zweere ik koning Kitjil Piloa

Eerstelijk, mij en met mijne nakomelingen in allen deelen te zullen naarkomen en doen onderhouden, alle zoodanige contracten en verbindtenissen als voor dezen tusschen de Edele compagnie en mijne predecesseuren zijn aangegaan, bezworen en verzeeguld, voor zoo ver dezelve op de presente tijds omstandigheden nog applicable sijn en door mij en mijne onderhoorigen kunnen werden nagekomen en onderhouden.

Tweedens beloove en sweere ik koning met mijne rijksgrooten aan de Edele compagnie 'sjaarlijksch te zullen leveren, een quantiteit van een honderd realen stofgoud, het reaal gerekend tegen tien rijksdaalders, schoon en welgezuiverd, halende niet minder dan 19 karaten, welk stofgoud door mijne onderhoorigen sal werden gegraven in de mijnen van Hangatta of eenige andere naburige goudmijnen onder Quandang, alwaar tans domicilium houden en van waar niet sullen mogen verhuizen naar elders, buiten voorken

nis en speciale licentie der Moluksche Regering, weshalve de door ons beloofde quantiteit van een honderd realen goud, met al het geen nog daarenboven door een ander mogt worden gegraven, om de nabijheid ook sal werden getroqueerd en geleverd aan Quandangs Resident, voor zoodanige compagnies koopmanschappen en contanten, als aldaar voorhanden sullen wesen

Derdens; overmits wyders in hoofde gem. Heer Gouverneur en Raad op de dringende sollicitatie van mij Koning en rijksgrooten, voor compagnies rekening hebben genomen soodanige rijksd" 700, als wij hebben op schuld opgenomen van Quandangs Resident Schae, ter inlossing van een gedeelte onser hier en daar verpande en in schulden geraakte onderdanen, zoo beloove ik Koning en rijksgrooten en verbinden ons bij deese plegtig, dat wij voorsz. somma van 700 rijksd", bij onse terugkomst aan onze woonplaats, sonder uijtstel in stoffgoud sullen voldoen en restitueren aan 's compagnies Resident te Quandang, waarentegen, ten einde den presenten koning, zoo veel te beter in staat te stellen, ter voldoening van sijne verbindtenissen, Gouverneur en Raad ook belooven te zullen difereren aan het instantig versoek van gem. koning en Rijksgrooten, om hunne pogingen aan te wenden bij de koningen van Gorontalo, Limbotto en Bwool, dat de in voorschr. drie Rijkjes verstrooide en door derzelver koningen aangehouden werdende Tombelders mogen werden teruggegeven en gesteld onder het gezag van den tans aangestelden koning.

Al welke articulen en voorwaarden ik koning Kitjil Piloa, met mijne hier presente Rijksgrooten, beloove en aanneme, heilig en sonder afwijking te sullen onderhouden, naarkomen, en doen naarkomen, waartoe wij ons bij desen verbinden met onse handteekening en solemnelen eede op den alkoran.

Aldus gedaan, besloten, bezworen en verzeguld te Ternaten, in 't Kasteel Orange, den 10 February 1787.

(w.g.) **Alex. Cornabé, B. Wentholt, J. G. W. Heinrichs, G. Durr, J". Bax, D. Ogelwight.**

(Hieronder volgen de handteekeningen van den Koning en van de Rijksgrooten.)

MCLXVII. MATARAM—DJOKJAKARTA.

28 Mei 1787.[895])

Nog steeds bleef de zonderlinge grensregeling tussen de Compagnie en de Javaanse rijken het politietoezicht bemoeilijken Het hier volgende contract is een poging met Djokja tot een betere regeling te komen. (Cs.)

> Contract gesloten en vastgesteld, tusschen het opperhoofd Wouter Hendrik Ysseldijk, en Raaden Adipatty Danoe Redja, den eerst genoemde van wegens de E. Compe. door den WelEdelen Gestrengen Groot Achtbaren Heer Jan Greeve, Raad van Nederlands India, mitsgaders Gouverneur en Directeur op en langs Java's Noord Oost Cust Et^a Et^a Et^a, en den laatstgemelden door zijn vorst den Sultan daar toe gelast en geauthoriseert.

Daar de dagelijkse ondervinding leert, dat er niet zelden in den afstand van de hoven en wel het meest op en bij de plaatsen der limietscheijdingen tusschen de landen, opgedragen aan de respective vorsten en die dewelke toebehooren aan de doorlugtige Nederlandsche Maatschappije, verschillen ontstaan tusschen de wederzijdse onderdanen, zoo over zaken, onderlinge negotie en geldleningen, als wel voornamentlijk over die van dieverije, overlast en gewelt, uijt welk eerste dikwils zeer schadelijke vergoedinge voor de wederzijtsche regenten proflueeren, en uijt de laast gemelde te meermalen ontstaan moorden en doodslagen, wijl het althoos onze wederzijdse pligt is, om de goede ingeseetenen, zoo veel mogelijk te bevrijden voor alles wat hun schadelijk kan zijn, en te zorgen dat alle hinderpalen weggenomen worden, die eenige inbreuk mogte kunnen maken op de gezeegende situatie waarin Java zig thans bevindt, is er invoegen hier bovengemeld onder ons vastgesteld en beslooten

1. Betreffende den handel tusschen de bewooners van de stranden, zoo wel Chineesen als Javanen, en die der bovenlanden, dezelve zal zonder eenige stoornisse als van ouds gedreven worden, mits onderworpen blijvende aan de dienaangaande bij den superieur bereeds vastgestelde bevelen, ten opzigte van smokkelarijen als anderzints, dan wel zoodanige veranderinge als er nog in der tijd hier omtrent mogte worden gemaakt.

---

[895]) Uit het *Contractenboek* XVI op het Arsip Negara te Djakarta.

2 Daar het te meermalen gebeurt dat deese handel gedreven wordt, door dezulken die zig toeleggen op veelerleij zoort van bedriegerijen en daardoor niet zelden de te veel vertrouwende parthij en goede ingezetenen, insteede van voordeel te erlangen van het zijne beroofd, ja zelve de Regent waar onder sorteert, aangesproken wordt over pretenties van welkers omstandigheden en toedragt hij ten eenemale onbewust is, zoo is goedgevonden dat voor zoo verre de wederzijdse onderdanen elkanderen in den verkoop van goederen dan wel toevertrouwing van nog onbetaalde penningen meenen te mogen fieeren, zijlieden daarin niet zullen verhindert werden, dog ingevalle deeze of geene van de parthijen zig koomen te beklagen over wanbetaling dan wel blijken van bedriegerijen, de Regenten zoo min van de stranden als die der respective vorsten voorttaan verpligt zullen zijn, zig daar mede te bemoeijen, veel min te repondeeren, voor de daar uijt resul terende schaade over en weer, ten ware dat gemelde zig beklaagen de parthijen met goede bewijsen konde aantoonen bevorens over zodanige zaaken bij hem Regent g'addresseert en dies goedkeuring off borgstelling erlangd te hebben, in welk geval hij verpligt zal zijn, de leijdende parthij op eene billike wijse voldoening en her stelling van schaade te besorgen.

3. Dat voortaan bij voorvallen van onderlinge pretenties, dan wel zaken van twist, of te meerder belang niemand zoo min van de stranden als die der vorsten, zig hierover in correspondentie zal mogen inlaten met den regent onder wiens district het voorgevallene plaats heeft, maar verpligt zal zijn van de kant der bovenlanden zig direct te adresseeren bij den Raden Adipatti ten einde de zaaken door hem aan 't opperhooft en door deese vervolgens aan den Heer Gouverneur bedeelt word, zoo als aan de kant van de strandregenten geschieden moet aan den Resident onder wien sorteert, ten einde dese in staat gestelt word er meede de Ed Heer Gouverneur over te onderhouden, in welk geval men vooral zal moeten zorgen dat de pretentie of schade, waarover men zig ophoud, blijkbaar en voldoende bewijsen is, om op dien grond billijke vergoeding te kunnen verwagten.

4 Daar egter de dieverijen van buffels, karren, ploegen en andere goederen van minder waarde over en weer te dikwerff plaats heb ben, vooral in de districten boven Joana, en daar b'ooste tot agter Sourabaija toe, dat wilde men van ieder zoo een geval invormatie innemen en daarover bevoorens naar Samarang of de hoven schrijven, de bezigheden van 't regt hier door niet alleen al te

zeer vermenigvuldigt maar de zaken ook te lang daardoor zoude opgehouden worden, is hier omtrent goedgevonden in het hiervooren vermelde articul omtrent de correspondentie deeze uijtzondering te maken, dat de zulken die zig te beklaagen hebben over dieverijen van buffels, dan wel andere goederen van minder waarde, tot de bebouwing van de landen behoorende, zig ten eersten zullen hebben te adresseeren bij den Regent waaronder sorteert, en deugdsame bewijsen geproduceert hebbende dat zij werkelijk gestolen zijn, gem. Regent als dan gequalificeert zal weesen dientwegen niet alleen vergoeding van het verloorene te eijschen, maar zelve op dat dergelijke dieverijen zoo veel mogelijk worden tegen gegaan, te vorderen de helft van de waarde van het gestolene voor boete bovendien, te vinden uijt zodanige sources als den Regent waaronder den diefstal is voorgevallen oirbaar vinden zal, en verantwoorden kan, welke afdoening zonder eenige tegenstribbelingen volgende, zoodanigen regent alsdan zal kunnen volstaan met het voorgevallene als eene gepasseerde zaak aan den Rijksbestierder dan wel Resident waaronder sorteert, te bedeelen met overzending der boete, dog tegenstaande of weijgering ontmoetende om het gestolene terug te erlangen, zal hij verpligt zijn invoege als hier boven in Art. drie bepaald is, de zaak met de daartoe behoorende bewijsen aan het regt bekend te maken.

5. Daar het ook niet zelden gebeurt dat er over bovengenoemde diverij dan wel over het elkander betwisten van rijstvelden en het daartoe behoorende water, vooral in landen die onder de gebergtens leggen zodanige twist ontstaat dat er het vermoorden van een off ander partheij dikwils het gevolg van is, en dit volstrekt strijt tegens alle goede ordre en directie, zoo zal een ieder onse onderhoorige doen gelasten, dat dengeene die op dergelijke wijse beleedigt word en met goede woorden zijn beleediger niet van zijn gedoente kan detourneren, zig ten eersten zal moeten adresseren aan het hooft of Bebekel van de negorij waaronder sorteert, ten einde de zaake door deze verder aan den Regent van het district worde bekend gemaakt, dog zal niemand wie het ook zoude mogen zijn, eenige represailles mogen gebruijken ofte zig zelve regt verschaffen sub poene dat den beleedigde in zoo een geval ten eenmaal verstooken zal zijn van het hem anders toekomende regt, daarenboven aanspreekelijk blijvende voor de straffe en andere onaangenaame gevolgen die uijt zoo een gedoente na 's lands wetten kunnen en moeten resulteren.

6 Dat indien er sendelingen dan wel handelaars uijt de boven-

landen afkomen, en in een negerije onder de stranden behoorende willende overnagten, dan wel van de stranden koomende sulx willen doen in een dessa onder **Djokja** sorteerende, zij alsdan den Loera of het hoofd van de negorij een schriftelijk bewijs van hun hoofd door wien zij gezonden zijn, zullen moeten vertoonen, hoe veel de goederen die zij bij zig hebben, waard zijn, en alsdan bestoolen wordende en werkelijk kunnende beëedigen dat die meede gebragte goederen hun dien nagt, en daar ter plaatse, ontvreemd zijn, zij alsdan vergoeding zullen kunnen vorderen van het verloorene van het hooft aan wien zij een schriftelijk bewijs vertoond hebben.

7. Ingevalle het gebeurt dat de wedersijdse handelaars op 's Heeren weg, door struijkroovers van het hare beroofd worden, hetzij dat de eijgenaars van de goederen er het leeven afbrengen of niet, zal zoo een handelaar in 't eerste geval zig moeten vervoegen in de naastbij gelegene negerij, en daar over zijn wedervaren klagen, in dewelke dan ten eerste adsistentie sal moeten worden verleend, door na 's lands gebruijk in 't rijstblok te stampen en dusdanig aan 't omliggende district kennis te doen geeven van het gebeurde, wanneer er vervolgens alle moeijte zal worden aangewend ter apprehensie van de roovers, dog sulx binnen den tijd van 40 daagen niet gelukkende, zal het omliggende land verpligt zijn twee derde gedeelte van 't verlooren te restitueren, en het overige derde gedeelte blijven tot schade van dengeene die berooft is, met b'eediging bovendien van den kant van de beroofde dat hij egte opgave gedaan heeft, en van de kant van het negorijs volk, dat zij volstrekt van den diefstal geen kennis dragen, dog den roover of een van dezelve g'attrappeert wordende en het blijkende dat er het omliggend volk geen deel aan heeft, zal de bestolene zig moeten te vreden stellen met de decisie van het regt.

8 Indien bij bovengemelde rooverij doodslag plaats vind, en den daader word binnen de bepaalde tijd niet ontdekt, zal er buijten de voormelde vergoeding van twee derde gedeelte van de waarde door het omliggende land nog moeten betaald worden: een hondert ronde matten om door het regt te worden uijtgekeert aan de naaste vrienden van den ongelukkigen: dog naderhand den moordenaar agterhaalt wordende, gerestitueert, en men zal zig moeten tevreden houden met de straffe op den doodslag bepaalt.

9. Daar het poinct van de swervende struijkroovers en zoogenaamde Bangsats [896]) vooral eene zaak is waarop men bisonder

[896]) Bangsat, maleis schurk. (Cs.)

attentie dient te vestigen, en het getal deser roovers meer en meer schijnt toe te nemen, zig meest ophoudende op de grenzen van de respective landen, zoo verbinden wij ons bij dese wel expresselijk om alles in 't werk te sullen stellen ter apprehentie en tegengang van dit gespuijs, terwelkers eijnde een ieder onser zig verpligt om ter plaatse daar de limietscheijdinge zijn, goede wagt te doen houden, overeenkomstig het ten deze opsigte bereids bepaalde bij het bevorens gemaakte contract tussen de Sourakartasch Rijksbestierder Sosrodiningrat en die van Djokjakarta Danoe Redjo, datum den 31 Januarij 1781 ofte den 5e. van 't ligt Saphar in 't jaar Alip 1707,[897]) welk papier zoodanig begrepen zal worden als ware het hier bij voor zooverre sulx tot de tegenwoordig plaats vindende omstandigheden betrekking heeft, woordelijk geinsereerd.

10. En alzoo de ondervinding al meede leert, hoe dat de opgevat wordende roovers en andere kwaaddoeners, 't zij in de hoope van verligting van straffe, dan wel om daar door occagie te hebben om te echapperen, zig dikwils ten onregten als onderdanen van een off ander vorst, dan wel de Compe. opgeven, en dusdanig de straffe bij hun competente regter in gebruijk weten te ontduiken, zoo wordt hieromtrent eens vooral vastgesteld dat er bij de opvatting van quaaddoenders ten eerste informatie zal ingenomen worden, of men op de plaats waar deese zegt woonagtig te zijn geweest, niet alleen kennis van hem heeft, maar ook of hij zig aldaar een jaar agter elkanderen met er woon heeft opgehouden, in welk geval hij reëel als onderdaan van een off andere der magten aangemerkt wordende, zal moeten worden afgegeven ter erlanging van straffe dog voormelde getuijgenis niet inkomende, zullen alle dezulke worden aangemerkt als swervers niemand toebehorende en dus straffe ontfangen bij den geene die hun g'apprehendeert zonder dat er over en weer dezen aangaande eenige navrage zal behoeve te geschieden.

11. Daar het eijndelijk niet wel doenlijk is, en vooral dese te veel extendeeren zoude om melding te maken van alle zoodanige gevallen en omstandigheden als er over en weer kunnen plaats hebben, zoo verbinden wij ons generalijk alles te zullen aanwenden dat dienen kan om verwijdering tusschen de wederzijdsche onderdanen weg te nemen, ons houdende aan alle zoodanige gebruijken als bevorens zijn tot stand gebragt, waarbij wij vooral als een voornaam articul bepalen om te zullen sorgen dat alle verschillen zoo

897) No. MCXX.

spoedig mooglijk worden afgedaan en ons niet zullen laten afschrikken goed regt te doen als er (zoo als te meermalen gebeurt) lieden van rang of hooge geboorte aen gepleegde rooverijen, geweld ofte andere tegens de orders strijdende gedoentens schuldig zijn, maar zonder aensien van perzoon op de geschikste wijse de saak sullen afdoen ter voldoening van de parthij die beleedigt is,

Aldus gedaan en gecontracteerd ten Nederlandsche Comptoire **Djokjokarta** den 25e. Maij 1789 ofte den 29e. van 't ligt Roewah in 't jaer Aliph 1715.

(w.g.) **Wouter Hendrik van Ysseldijk.**
(lager) Accordeert. — (w.g.) **F. J. Rothenbuhler** secr.

Accordeert
(w.g.) **Hk. van Ligten.**
g tr.

MCLXVIII. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

26 Mei 1787.[898])

Het optreden van Palingala, vorst van Bolango (Bulanga), in stede van zijn vader, den overleden Mokusisie, was aanleiding hem het contract van 5 October 1776 (Nr. MCIII) en de conventies van 4 November 1769 en 5 Augustus 1776 (MLXVI en MCI) te doen beëdigen. Het contract beslist verder niets nieuws. (Cs.)

MCLXIX. MOLUKKEN—MAGINDANAO.

18? Juni 1787.[899])

Het Philippijnse rijk Magindanao maakte met zijn roofprauwen de wateren in de Grote Oost herhaaldelijk onveilig; o.a. als bondgenoot van Nuku optredend. Een vorstje uit het land, mogelijk als spion gezonden, kwam naar Ternate en sloot er mede namens zijn „keizer" dit contract. Eerst in September 1789 werd het geheel duidelijk dat men voor de gek was gehouden. Vgl. *Geheime Missive v. Ternate aan den G G. van 15 Sept. 1789.* (Cs.)

---

[898]) Uit het *Contractenboek* XI no. 19 blz. 483 op het Arsip Negara te Djakarta.
[899]) *Uit het Contractenboek* XI no. 19 Ook in het *Contractenboek* X (no 18), beide op het Arsip Negara te Djakarta. De maand Juni is in beide bronnen genoemd, de datum alleen in het *Contractenboek* XI en met een vraagteken.

Verbond en voorwaarden, aangegaan, vastgesteld, beswooren en verseegeld tusschen den WelEdel Agtb. Heer Alexander Cornabé, Gouverneur en Directeur, den WelEdelen Heer A. J. van Halm, Commandant over een eskader 's lands oorlogschepen, luitenant Colonel mitsgaders Capn. van s'lands Fregat Ceres, den WelEdelen Heer F. A. Meurer, luitenant Colonel en capiteyn van s'lands Fregat de Lijnx, benevens den raad der Moluccos, in naam en van wegen Zijn HoogEdelheid, den HoogEdele Gestrengen Groot Achtb. Wijd gebiedenden Heer Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal, benevens de WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlands India als representerende de Generale Nederlandsche Oostindische Compagnie en den staat der vrije vereenigde Nederlanden in deese gewesten, ter eenre, en Zijne Hoogheid Padoeka Kitchil Pandjala, Koning van **Maloerang** en **Saringane** met zijne presente rijksgrooten, ter andere zijde.

Naardien Hunne HoogEdelh. de Hooge Indiase regeering bij hoogstderzelve gevenereerde memorie instructie tot naarigt van den Commandant over s'lands esquader in deese Moluccos, aan den Heer Gouverneur benevens welm. hoofd hebben gelieven te difereren, met welke vorsten en grooten, die met de Edele Compagnie nog niet in verbond staan, men nieuwe zoude aangaan, en in hoofde gem. Koning met sijne presente rijksgrooten expres uit zijn rijkje aan het Casteel is opgekomen, om voor hem, sijne nakomelingen en onderdanen, benevens den Keijser van **Magindanao** en desselfs nakoomelingen en onderdanen, met de E Nederlandsche Oost Indische Compagnie aan te gaan en te sluiten een vast en altoosdurend verbond van vreede en vriendschap, zoo is het dat de inhoofde gemelde Heer Gouverneur, gecombineerd met de WelEdele Gestr. Heeren Hoofden over s'lands esquader bij geheimcommité van den 18 hujus, het versoek van opgem. Koning in deliberatie hebbende genomen, op de door Zijne Hoogheid daarbij gegevene schriftelijke verzekering, dat door Magindanao's keijser tot het aangaan en sluiten van dit verbond ten reguarde van gem. keijser, behoorlijk gelast en gequalificeerd zij, ter opgem. sessie hebben geresolveerd, om te difereren aan dit versoek en met in hoofde gem. Koning en Zijne presente rijksgrooten, benevens den keijser van Magindanao, zoo voor hun als derselver nakomelingen en onderdanen, in name en van wegen de Oost Indische Compagnie

bij deesen aan te gaan en te sluiten een vast en altoosdurend verbond van vrede en vriendschap. Ingevolgen van dien beloofd en zweert den Koning Kitchil Pandjala bij deesen met sijne presente rijksgrooten, dat van nu af aan voor altoos zal standgrijpen en werden onderhouden een vaste en onverbreekbare vrede en vriendschap tusschen de Edele Oost Indische Compagnie en derselver onderhoorigen en het rijkje van Maloerang en Saringane en dier Koningen en onderdanen, benevens den keijser van Magindanao met desselfs landen en onderdanen, sullende alle voor desen gepleegde vijandelijkheden niet meer gedacht, maar in eene eeuwige vergetelheid gedompeld weesen.

Nemende de Koning en sijne rijksgrooten aan en beloovende bij deesen, dat, zoo na het sluiten en bezweeren van dit verbond en na sijn retour in sijn rijkje nog eenige vijandelijkheden of roverijen door zijne onderdanen of die van Magindanao's keijser mogten worden gepleegd op Comp. landen of aan haar onderdanen of vaartuigen, dan wel aan de landen of onderdanen van haar vassallen of bondgenooten, de overtreeders gestraft en de geleeden schade vergoed zal werden door dengenen die het incumbeert

Wijders belooven en zweeren de Koning en zijne rijksgrooten bij deesen, zoo voor hun en hunne nakomelingen en onderdanen als den keijser van Magindanao met sijne nakomelingen en onderdaanen, dat hun allesinds en overal sullen toonen vrienden van s'E. Compagnies vrienden en vijanden van haar vijanden te zijn, ook wanneer het de nood mogt komen te vereijsschen en het gevordert wierd de E. Compie. tegen haar vijanden bij en ten dienste te staan, voor zoo verre derzelver magt gehengde en naar billijkheid zal kunnen geschieden, waartegen de E. Compagnie bij alle voorkomende gelegenheden en periculen van vijanden, het rijkje van Maloerang, benevens de landen van Magindanao, getrouwelijk zal assisteren en na vermogen zal trachten te helpen voor zoo verre de nood en tijdsgelegenheid zal vereijsschen, onder beding echter dat de Koning of keijser tot den oorlog niet de eerste aanleiding geven en de eerste agresseur geweest zijn, en die oorlog niet gevoerd worde op of wegens landen die met de Compagnie in verbond staan of onder haar bescherming zijn.

Zoo er bij geval door storm, swaar weer of andere zeedesastres eenig Compagnies schip of scheepen, chialoepen of andere mindere vaartuigen voor de eilanden van Maloerang en Sarangane dan wel die van Magindanao of onder dat gebied gehoorende mogten komen te vervallen en eenig gebrek hebben, dan wel op strand raken door ongeluk of storm;

Zoo beloofde de Koning en Rijksgrooten van Maloerang voor hun en den keijser van Magindanao die schepelingen alle hulp en bijstand te bewijsen die zij noodig mogten hebben en deselven te voorsien van t' geene se noodig mogten hebben, mitsgaders bij verlies van schip off vaartuig, transport naar hier te besorgen, welke hulpe en bijstand Gouverneur en Raad der Moluccos zeer gaarne zullen vergoeden.

Den Koning en Rijksgrooten van Maloerang en Sarangane belooven bij deze en nemen aan zoo voor hun als den keijser van Magindanao, aan d E. Compagnie te leveren al het wax hetgeene derselver landen voortbrengen tegen rds. 28 het picol van 125 ponden, mits het schoon en gesuijverd sij en gesmolten in steenen van een halff of heel picol, welk wax nevens alle andere gepermitteerde koopmanschappen, die zij met hunl. eijgen vaartuigen komen aan te brengen aan dit hoofdcomptoir dan wel de Residentie Manado, hun vrij sal staan te troqueren tegen Complijnwaten, contanten, dan wel andere gepermitteerde koopmanschappen, vivres of benoodigtheeden, mits aan dit hoofdkantoor van andere waren, buiten aan de E. Compie. geleverd werdende producten, betaalende de gewone inkomende regten.

Eindelijk neme ik Koning van Maloerang met mijne rijksgrooten aan en beloove voor en van wege den keijser van Magindanao, dat dit contract van vrede en vriendschap door gem. keijser en sijne rijksgrooten nader sal werden bekragtigd en geratificeerd, door zijne daartoe gevolmagtigde en aan dit kasteel over te senden afgesanten.

Al het geene voorschreeven staat, verklare ik Koning van Maloerang met mijne presente rijksgrooten, zoo voor mij als voor en van weegen den keijser van Magindanao en onse nakomelingen in allen deele te sullen onderhouden en naarkomen en doen onderhouden en naarkomen, waartoe ik mij met mijne en mijner presente rijksgrooten handteekening en den eed op den alcoran plegtig verbinde.

Aldus gedaan, geslooten, beswooren en verseeguld te Ternaten, ten Casteele Orange op den 18(?) Juny Ao. 1787.

(w.g.) **Alex. Cornabé, A. J. van Halm, F. A. Meurer, B. S. Wentholt, J. G. W. Heinrich, F. G. Durr, Js. Bax, D. Ogelwight.**

Onder de tekst staan de merken van Koning **Pandjala**, Goegoegoe **Roempa**, Capiteijn Parang **Makadise**, Capiteijn Bitjara **Mangaker**, Anachoda **Lendi.**

MCLXX. BANDJARMASIN.

13 Augustus 1787. [900])

Nadat de Compagnie zich — hoewel ongaarne — gemengd had in een een strijd tussen Sultan Nata van Bandjarmasin en eenige hem vijandige prinsen van Pasir, die door de Buginezen werden gesteund, bleef den Sultan niets over dan zich nauw met de Compagnie te verbinden Voor de ingewikkelde voorgeschiedenis van dit tractaat zie men NOORLANDER, *Bandjarmasin en de Compagnie in de tweede helft der 18de eeuw*, blz. 66 en volgende.

Tractaat van altoos duurende getrouwe vriend- en bondgenootschap tusschen de Generale Nederlandsche Oostindische Comp[ie] en den doorlugtigen vorst Padoeka Sirie Sulthan Solehman Said Doelah, [901]) koning van het rijk van **Banjermassing**, aangegaan en geslooten door Christoffel Hoffman, commissiant en gevolmagtigde vanwegens Zijn HoogEdelheid den Heere Gouverneur Generaal M[r]. Willem Arnold Alting, en de Raeden van Nederlands Indië ter eenre,

en opgemelden vorst Padoeka Sirie Sulthan Solehman Said Doelah in hoogen persoon, neevens Zijn Hoogheids zoon en verkooren throonsopvolger, Sulthan Slehman, Zijn kleinzoon, Sulthan Adam, mitsgaders den rijksbestierder Ratoe Anum Ismaël en de verdere gezamenlyke radja's, rijks- en hofsgrooten van het gemelde rijk Banjermassing ter andere zyde.

Vooraf erkend den Doorlugtigen Vorst nevens opgemelde Zijn Hoogheids zoon en kleinzoon, someede den rijksbestierder Ratoe Anum Ismaël, mitsgaders de gezamentlyke radja's en rijks- en hofsgrooten, dat het rijk van **Banjermassing** door den onlangs gedaanen vyandelyken aanval der Boegineesen van **Passir** en **Poelo Laut**, in sulk een kommerlyke toestand is gebragt, dat den koning, kroonprins, rijks- en hofsgrooten, met reeden bedugt voor de nadeelige gevolgen, welke daaruit voor land en volk souden gebooren worden, indien hetzelve voor het geweld der vyandelyke wapenen soude moeten bukken, dus zijn te rade geworden by de

900) Uit de *Overgekomen brieven 1788*, 3de boeck, folio 603 en volgende Ook in de portefeuille *Kolonien no. 4464 Q**, gedrukt bij NOORLANDER, o.l. blz. 168 en volgende.

901) Over deze naam, door de Hoge Regering ten onrechte gegeven aan Nata, zie NOORLANDER, blz. 93.

Nederlandsche Compagnie hulp en bystandt te zoeken, om dus teegens de overmagt deezer vyanden, waartegen men niet bestand was, beschermd en uit het dreigende gevaar gered te worden.

Dat de gemelde Comp[ie] dit verzoek ingewilligd en ingevolge van dien aan den koning en het rijk van Banjermassing dadelijk en met de vereiste spoed zulk een toereikende bystand heeft verleend, dat door derzelver wapenen den vyand, na een merkelijk verlies te hebben geleden, is op de vlugt geslagen en genoodzaakt het grondgebied van Bandjermassing geheel te ontruimen en te verlaten.

Dat, ofschoon het rijk en de onderdanen van Zijn Hoogheid door deze zoo kragtdadige hulp voor ditmaal wel zijn gered uit het gevaar, dat men te dugten had, welgemelde Zyne Hoogheid den Padoeka Siri Sulthan Solehman Said Doelah, nevens den kroonprins Slehman, nevens de gezamenlyke radjas, rijks- en hofgrooten nogtans in ernstige opmerking en overweging hebben genomen, dat het rijk weder, even als te voren, voor de overwigtige wapenen en aanvallen der vyanden zoude zijn blootgesteld, zoodra de Comp[ie] hare krijgsmagt weder terug ontbieden, en het rijk aan deszelfs eigen kragten zoude overlaten.

Dat derhalven het besef hiervan Zijn Hoogheid den Padoeka Sirie Sulthan Solehman, nevens de gezamenlyke radjas, rijks- en hofgrooten heeft doen bedagt weezen en omzien naar zulke middelen, als geschikt zouden zijn, om aan het rijk en onderdanen eene meerdere veiligheid tegen buitenlandsche vyanden, mitsgaders een bestendige rust en vreede te bezorgen en te verzekeren.

Dat na rype en herhaalde overwegingen Zyne Hoogheid, den Padoeka Siri Sulthan Solehman Said Doelah, den kroonprins Slehman, nevens de gezamenlyke radjas, rijks- en hofgrooten, geen ander middel van genoegzame veiligheid en securiteit is voorgekomen, dan zich te begeven onder de onmiddelyke schut en bescherming van de gem. Nederlandsche Compagnie en mitsdien zijn te rade geworden, de opperheerschappy over het rijk en onderdanen van Banjermassing in vollen eigendom aan de gemelde Comp[ie] af te staan, te cedeeren en over te geven, om onder het oppergezag van dezelve door den Padoeka Siri Sulthan Solehman Said Doelah en zyne wettige opvolgers, leenroerig te worden beheerscht en bestierd.

Dat ingevolge van dien de aanbieding hiertoe gedaan zijnde, zoo ter bereiking van het voorschreven oogmerk, namelijk om rijk en onderdanen by een bestendige rust en veiligheid te conserveeren, als om zich daardoor eenigermaten te kwyten van de duure ver-

pligting en erkentenis voor de gewigtige bystand, hulp en bescherming door de gemelde Comp[ie] zoo getrouwelijk beweezen en verleend, de acceptatie van dit aanbod vervolgens by den Heere Gouverneur-Generaal en de Raden van Indië is geschied en die afstand wyders alhier plegtig is volbragt, volgens de daarvan gemaakte acte en proclamatie.[902]).

En dat dus Zijn Hoogheid den Padoeka Siri Sulthan Solehman Said Doelah, den kroonprins Slehman, Zijn Hoogheids kleinzoon Sulthan Adam, nevens den rijksbestuurder Ratoe Anum Ismaël en de gezamenlyke radjas, rijks- en hofgrooten, voor zich en alle hunne nakomelingen in der tijd[903]) by dezen erkennen en verklaren, hetzelve koningrijk van Banjermassing, zoodanig en in diervoegen als hetzelve over het geheel en in alle deszelfs deelen aan de Nederlandsche Compagnie is afgestaan, van dezelfde Comp[ie] weeder te ontvangen als een wettig en onsterflijk leen, om door Zijn Hoogheid, den Padoeka Siri Sulthan, voor zich en zyne wettige afstammelingen en opvolgers te worden bezeeten en bestuurd, nu en ten eeuwigen dage, onder de navolgende conditiën, dewelke van wederzyde heilig en ongeschonden bewaard en nagekomen zullen moeten worden.

1. Daar zal nu en ten allen tyden en dagen een opregte vriendschap en harmonie resideeren tusschen de onderdanen van de Doorlugtige Nederlandsche Oostindische Comp[ie] en de volkeren van Banjermassing, om malkanderen in allerlei nood en verlegenheid getrouwelijk met raad en daad by te staan, elkanders best te bevorderen en schaden af te weeren, even alsof zy één volk waren.

2. Met dit inzigt en oogmerk neemt Zijn Hoogheid aan en verpligt zich by dezen, om zoo wel alle poincten, articulen en voorwaarden van het contract, sub dato 18 Mei 1747,[904]) als alle voorgaande verbintenissen en overeenkomsten, tusschen de magtige Nederlandsche Oostindische Compagnie en de vorsten van Banjermassing successive aangegaan en gesloten, te observeeren, naar te komen en te doen naarkomen, voor zooverre de poincten, daarby vervat, dit tractaat niet contrarieeren, dezelve alle houdende, als het ware by dezen geïnsereert, en door Zijn Hoogheid mede aangegaan, gesloten, en bezworen te zijn.

3. Tot naarkoming en bevestiging van hetgunt voorschreven is,

902) Zie beneden, achter dit tractaat.
903) Versta mettertijd.
904) Zie *Corpus* V, blz. 448 e.v.

zullen de rijksbestuurders, die in der tijd mogten worden aangesteld, alvorens zy tot de executie van haar ambt worden geadmitteerd, te Banjermassing in persoon moeten verschynen, en aldaar in handen van den eersten minister der Ed. Comp^{ie}, ofte die aldaar vanwegens de Nederlandsche Oostindische Comp^{ie} het gezag voert, af te leggen den eed van trouwe en gehoorzaamheid aan de Comp^{ie}, even als zulks aan den vorst geschied, en met gelyke betrekking als tot denzelven.

4. Den Sulthan zal niemand tot rijksbestuurder zyner landen mogen verheffen of aanstellen, dan na alvorens denzelven aan den eersten minister van de Ed. Comp^{ie} te hebben voorgedragen, die dan ook, ingevalle tegens den voorgedragen persoon niets heeft, maar daarin volkomen genoegen neemt, daartoe de goedkeuring Hunner Hoog Edelheden te Batavia verzoeken zal, gelijk den Sulthan ook in zelfder voegen den rijksbestuurder niet zal mogen afzetten nog verstooten, zonder alvorens de redenen van dien te hebben opgegeven aan den eersten minister van de Ed. Comp^{ie}, of die het gezag harentwegen op Banjermassing voert, om daartoe insgelijks, het goedvinden en de toestemming Hunner Hoog Edelheden te Batavia te verzoeken, alles om tot een openbaar bewijs te dienen, dat de Comp^{ie} en Banjers inwoonders altoos onafscheidelijk van elkanderen en als één volk zullen zijn.

5. Het zal de Comp^{ie} als beschut- en beschermheer, mitsgaders als wettig bezitter van 't Banjermassingse rijk vrystaan, om overal in hetzelve, waar dezelve het noodig oordeelt, fortificatiën en sterktens aan te leggen, waartoe den Sulthan belooft en aanneemt, altoos alle mogelyke adsistentie te zullen verleenen.

6. Ofschoon de Comp^{ie}, uit hoofde van den gedanen afstand, is geworden souverein heer, eigenaar en bezitter van het gansche koningrijk van Banjermassing, in alle deszelfs uitgestrektheden en grenspalen, zoo begeerd nogthans de Comp^{ie} haar territoriaal regt en grondgebied niet verder uitte breiden, als tot de plaatsen, die gelegen zijn aan de stranden van het Oosten tot aan het Westen, dus ook **Passir** met dies onderhoorigheden, **Poelo Laut** en wat daaromstreeks gelegen is, **Tabanjouw**, met de daarby behoorende stranden en bovenlanden, de helft van de dorpen **Doesson**, benevens de **Dayakers** en **Tatas**, nevens **Mandawie, Sampit, Pamboeang, Cottawaringin**, en wat daarby behoord, terwijl alles wat verder tot het rijk van Banjermassing gehoord, zal geagt en gerekend worden uit te maken het grondgebied, waarvoor de leen-

roerige regeering aan den Sulthan en zyne nakomelingen is opgedragen.

7. Ongeacht deze bepaling, zullen alle de op Banjermassing woonende en in 't land zich ophoudende Chineezen en hunne hoofden, mitsgaders alle andere natiën, als Boegineezen, Maccassaren, Mandhareezen, Baliërs, etc^a. en in een woord alle vreemdelingen en volkeren, geene geborene Banjareezen zijnde, van nu voortaan en altoos direct sorteeren onder de gehoorzaamheid van de Compagnie.

8 Wanneer dit contract tot standgebragt, geteekend en bezworen is, zoo beloofd de Compagnie plegtig, om aan den Sulthan en het Banjareese rijk een openbare blijk te geven van haare welmeenendheid en erkentelijkheid, en ontheft den Sulthan van het Banjersche rijk alsdan van de betaling van alle de aanzienelyke onkosten, by de Comp^ie gemaakt in den jongsten oorlog tegen de Bougineezen, ter verdryving derzelver uit het Banjersche rijk.

9. Ingevalle de Comp^ie met deze of geene natie of mogendheid in oorlog mogte geraken, hetzy met Europeesche of Indische vorsten, zal den Sulthan tot bescherming en mede-adsistentie te Banjermassing gehouden zijn, de Compagnie met alle magt en na uiterste vermogen by te staan en daartoe, des gerequireerd wordende, zooveel gewapende manschappen onder goede en vertrouwde hoofden fourneeren, als noodig en dienstig zal worden geoordeeld, belovende den Sulthan verder op het plegtigste, dat hy met geene vorsten of andere grooten, buiten het territoir van Banjermassing, en zelfs op Banjer niet de strandregenten, die de Comp^ie zoude mogen goedvinden aan te stellen, correspondentie zal houden, zendelingen zenden of ontvangen, en ook niet permitteeren, dat iemand zyner onderhoorigen het een of ander doet. De vorst en het volk verzoeken, dat zich deze hulp bepalen mag op het eiland Borneo.

10. De Sulthan zal nergens in zyne landen en dorpschappen eenige malcontenten, oproermakers, of eenige andere kwaadgezinden tollereeren, maar daarentegen dezelve in allen opzichte tegengaan en uitroeyen, en die gevangen nemende, als het zyne onderhoorige zijn, aan dezelve een exemplaare straffe oeffenen, dog wanneer die onder de Compagnie sorteeren, aan dezelve uitleveren, hetzy om deze na elders in ballingschap te verzenden, dan wel zoodanig te handelen, als naar onderzoek van zaken zal bevonden worden te behooren. Desgelijks zal den Sulthan verpligt zijn overloopers, zoo van de Comp^ie als iemand anders, van wat staat of rang dezelve

ook zoude mogen wezen, op de eerste opeisching over te geven. In gelyker voegen zullen ook nergens in Sulthans landen, negoryen of elders, zoo min als op Zijn Hoogheids residentieplaats of plaatsen, eenige slaven van Comp^ie^ dienaren, dan wel aan andere onderhoorige toebehoorende, mogen opgehouden, maar by ontdekking van dezelve uitgeleverd moeten worden.

11. In gelyker voegen zal door de Comp^ie^ werden gehandeld wanneer zig deeze of geene malcontenten, dan wel kwaadgezinden van de onderdanen van den Sulthan, zich op 's Comp^ies^ territoir komt op te houden: en zal de Comp^ie^ dezelve, des begeerd werdende, by apprehensie aan den Sulthan uitleveren, ter appliceering aan dezelve van een gepaste straffe

12 Gelijk de Compagnie het regt van judicature competeert over de Banjareezen, welke zullen sorteeren onder haar directe gehoorzaamheid, of van hare hoofden en regenten, zoo laat de Comp^ie^ ook aan den koning en rijksgrooten behouden de vrye exercitie van justitie, zoo in het civiel als crimineel, voor hunne gemeene onderdanen, gelijk van ouds en na 's lands wyze.

13. De Europeanen, Chineezen, Mooren, Boegineezen, Maccassaren, Mandhareezen, Balièrs, etc^a^ ofte eenige andere natiën, geene onderdanen van den Sulthan zijnde, tegen Banjareezen, die onder Zijn Hoogheids gebied sorteeren, eenig misdrijf pleegende, zal den Sulthan gehouden zijn zoodanig delinquant aan de Comp^ie^ uit te leveren, om na deszelfs wetten te worden gevonnist, waar en tegen de Comp^ie^ aan den Sulthan zal uitleveren dezulke van Zijn Hoogheids onderdanen, die eenig delict tegen de voornoemde volkeren ofte andere magten hebben begaan, ten einde door Zijn Hoogheid en deszelfs regters gestraft te werden.

14. Maar ingeval den rijksbestuurder, die zoowel aan de Compagnie als aan Zijn Hoogheid den Sulthan den eed van trouw gezwooren heeft, zich aan eenig delict mogte hebben schuldig gemaakt, hetzy tegen de Comp^ie^ ofte hare dienaren en ingezetenen, ofte tegen den Sulthan, dan wel tegen zyne onderdanen, zal de zaak van den schuldigen rijksbestuurder door een gelijk aantal onpartijdige persoonen zoo van de Comp^ie^ als van den Sulthan, onderzogt en geexamineerd worden, doch het vonnis niet ter executie mogen worden gebragt, dan na bekomene approbatie en qualificatie van den heere Gouverneur Generaal, en de heeren Raden van Nederlands Indie, ten welken einde het vonnis met alle de stukken, daarby gehoorende, door den eersten minister van de Comp^ie^ na Batavia zullen gezonden worden.

15. Den Sulthan verbind zich, om van tijd tot tijd de noodige orders aan zijn rijksbestuurder, en die het verder mogte aangaan, te zullen geven, ten einde niet alleen de wegen en bruggen onder Zijn Hoogheids territoir in een goede ordre te houden, maar om dezelve ook voor de reizigers en andere te beveiligen tegen rovers en het verslindende gedierte, en ten dien einde overal goede wachten te doen stellen op de plaatsen, alwaar dezelve vereischt worden, zooals in gelyker voegen de Comp^ie^ aanneemt, daartoe onder haar ressort de noodige orders te stellen.

16. Behalven dat aan een ieder der goede ingezetenen zal vrystaan overal in 's Compagnies districten, zoowel als die van den Sulthan over en langs de gemeene wegen, te reizen en te trekken, zal het ook aan alle particuliere negotianten gepermitteerd zijn, hunne wharen langs de stranden en in de bovenlanden ten verkoop te brengen, zonder daarin op eeniger wyze te worden gemolesteerd; mits echter dezelve van een behoorlijk bewijs of pas voorzien zijn, waarop bekend staan de goederen, die zy medevoeren, en mits dezelve ook niet bestaan in zoodanige goederen, die by de Comp^ie^ verboden zijn, in welken geval dezelve moeten aangehouden en geconfisqueerd worden, de helft voor de Comp^ie^ en de helft voor den Sulthan.

17. Nu en voor altoos staat Zyne Hoogheid ten eenemaal aan de Comp^ie^ af alle zoodanige tollen, als dezelve goedvind te heffen in de landen van Banjermassing met den ressorte van dien, dewelke alle voor rekening van de Comp^ie^ zullen worden ingevorderd tot goedmaking der kosten, welke de Maatschappy, uit hoofde der guarantie en bezetting dezer landen, tot bescherming van landen en inwoonders genoodzaakt zal zijn te dragen, waar en tegen de Comp^ie^ aanneemt en beloofd, om aan den Sulthan tot zijn onderhoud en bestaan te zullen uitkeeren de zuivere en geregte helft van hetgeene de gezamenlyke tollen, zonder onderscheid, hetzy by wege van admodiatie of publieke verpagting, jaarlijks zullen komen te rendeeren, en uit welke inkomsten zoomede uit die, welke by de na te melden articulen zullen worden bepaald, door Zyne Hoogheid aan zyne familie en andere rijks- en hofgrooten zoodanig onderhoud zal worden toegevoegd, als aan ieder derzelven, na evenredigheid van zyne waardigheid, tot bestaan behoord te genieten, zonder dat de Comp^ie^ gehouden zal wezen daartoe eenige lasten of ongelden te dragen.

18. In zelver voegen zullen uit hoofde van de door Zijn Hoogheid gedanen afstand, alsmede onder het directe territoriaal gebied en

bestuur van de Comp[ie] gehooren alle de diamant en goudmynen van **Basson, Molucio, Taboencauw,** en waar die in zijn rijk mogten gevonden worden ofte naderhand nog ontdekt worden, met uitzondering nogthans van de plaatsen, genaamd **Donkokanang** en **Donko Kierie,** dewelke begrepen zullen blijven onder de landen, waarvan het leenroerig bestuur aan Zyn Hoogheid opgedragen, doch buiten welke mede en in gelyker voegen aan de Comp[ie] zullen behooren alle de vogelnestklippen of goas,[905]) zoo die landwaards in of aan de stranden gevonden worden niet alleen, maar die verder in de landen mogten zijn, en in der tijd ontdekt worden, geene uitgezonderd van die in het Banjermassingse rijk gelegen zijn, welke alle Zyne Hoogheid verklaard over te geven aan de Comp[ie], om daarmede naar welgevallen te handelen, en die aan zyne onderdanen zelfs, of wel aan Chineesen, Mooren en andere natiën, te verpagten, waarentegen de Comp[ie] zich verbind om aan den Sulthan te zullen uitkeeren, de helft van hetgeen de pagtschat van evengenoemde onderscheidene articulen van diamanten, goud en vogelnestjes, jaarlijks zal komen af te werpen, met die voorbehouding teffens, dat zoo en wanneer de Comp[ie] mogte goedvinden, om alles wat van het een en andere word ingezameld, ofte een gedeelte van dien, aan en voor zich te houden, alsdan de leverancie aan niemand anders, dan aan de Compagnie, zal mogen geschieden.

19 En terwijl door de Comp[ie] aan den Sulthan zal worden uitgekeerd de helft van alle in te komen pagtpenningen, zoo zal het aan Zijne Hoogheid overzulks ook niet gepermitteerd wezen, eenige andere belastingen of tollen te heffen, onder wat naam of pretext het ook zoude mogen wezen, op goederen, die uit de bovenlanden afkomen, zoo min van die tot consumtie als tot den koophandel dienen, en uit het rijk van Banjer uitgevoerd worden, en nog veel minder die te begeeren van goederen, welke voor rekening van de Comp[ie] te Banjermassing worden in- of uitgevoerd, als geen tol subject wezende; in voegen Zyne Hoogheid opregtelijk beloofd zulks nòg voor zichzelfs te doen ofte door anderen te permitteeren, maar zulks te weeren en tegen te gaan, en daarentegen alle de bovenlandsche producten vry en onbelemmert, hetzy door de Beadjoes,[906]) Dayakkers of andere volkeren, dan wel Zijn Hoogheids onderdanen zelfs uit de bovenlanden na de stranden te laten afvoeren, en aldaar, aan wien zy verkiezen, te verkoopen zonder mede ergens aan de stranden daarvoor aan de Compagnie eenige

---

[905]) gua = Maleis grot, hol. (Cs.)

[906]) Zie voor de Biadjoes de *Encyclopaedie van Nederl. Indië*, deel I, blz 557

ongelden, of dergelyke te betalen, mits echter geene producten buiten Banjermassing vervoerd worden, sub poene van confiscatie der goederen, ten behoeve van de Comp[ie] en den koning ieder voor de helft.

20. De Comp[ie] behoud aan zich het regt en de vryheid, om in alle de landen, waarvan het leenroerig beheer aan den Sulthan word gelaten, altoos vry en onbelemmerd aan te kappen alle zoo danige zoorten van houtwerken, hetzy ligt of zwaar, dan wel zoodanig zy die in der tijd zal oordeelen benoodigt te zijn, terwijl Zijn Hoogheid van zijn kant niet alleen verpligt blijft zulks toe te staan, maar teffens beloofd en aanneemt, die houtkap door zyne onderdanen tegens eene te bepalen billyke prijs te doen geschieden, en na mogelijkheid te faciliteeren.

21. Alle de peeper, die er in Zijn Hoogheids landen en districten word gecultiveerd, zal aan niemand anders als aan de Comp[ie] afgestaan en geleverd worden; ook zullen de planters en leveranciers verpligt en gehouden wezen, alle de peper, die zy inzamelen, zonder bemoeyenisse, nog van Zijn Hoogheid ofte eenige zyner onderdanen, direct in 's Comp[ies] pakhuis te leveren tegen de prijs van 5½ Spaansche realen de picol van 125 ℔, waarvan 4½ Spaansche realen aan de leveranciers aanstonds by de leverancie betaald, en de overige één Spaansche reaal door de bedienden van de Comp[ie] ingehouden zullen worden om jaarlijks, of wel by termynen, na het goedvinden van Zyne Hoogheid, aan denzelven verantwoord te worden en mede te strekken tot een middel van bestaan, terwijl het voorts aan Zyne Hoogheid zal vrystaan, om vanwegens denzelven twee van zyne onderdanen als gecommitteerdens in 's Comp[ies] pakhuizen te plaatsen, die altoos by de leverantie present zijn, zoo om daarvan aanteekening, als teffens toezigt te houden, dat de leveranciers door 's Compagnies dienaren eerlijk en trouw behandeld worden. Ook verbind en beloofd Zijn Hoogheid zich in geenen deele met het inkoopen of laten inkoopen der peeper te bemoeyen, maar deszelfs aanplanting te vermeerderen en helpen bevorderen, tot welk einde dan ook de Comp[ie] na goedvinden hare gecommitteerdens met die van Zyne Hoogheid 't geheele rijk zal kunnen doorzenden, om den staat der cultuur op te nemen en den landman tot bevordering derzelve aan te moedigen.

22. Den aanbreng en handel in speceryen en amfioen zal aan een iegelijk verboden zijn, op de daaromtrent vastgestelde straffe en confiscatie, ten behoeve van de Compagnie en den Sulthan, met

uitzondering nogthans, wanneer den inkoop te Banjermassing uit 's Comp^ies voorraad is geschied.

23. Zyne Hoogheid verbind zich wyders, zoo voor zich als zyne successeuren, geene andere Europeesche natie binnen het aan hem in leen opgedragen rijk te zullen admitteeren dan de Nederlanders

24. Tot gerustheid en veiligheid zal de Comp^ie altoos eenige vaartuigen onderhouden, tot dekking der stranden en zuiver houding der rivieren, en by welke Zyne Hoogheid zich verpligt, altoos eenige vaartuigen te voegen, indien dezelve benoodigd zijn

25. Op versoek van Zijn Hoogheid word toegestaan, dat de Chineesche wankang [907]) jaarlijks te Banjermassing mag ten handel komen, gelijk in vroegere dagen heeft plaats gevonden

26. Alle muntspeciën zonder onderscheid, hetzy van goud, zilver of koper, dan wel zoodanig en in diervoegen, als derzelver gestelde waarde is, en op Batavia, Java en andere Comp^ies bezittingen roulleerende zijn, zullen voor altoos in het rijk van Banjermassing en ressorte van dien gangbaar zijn, terwijl den Sulthan aanneemt en belooft, om alle zoodanige speciën in de bovenlanden te doen en te laten roulleeren.

27 Daar de Comp^ie de opperheerschappij voerd over het rijk van Banjermassing, zoo zal het den Sulthan nooit ofte ten eenigen dage vrystaan, eenige muntspetiën, onder wat benaming het ook zoude mogen zijn, te munten, doch daarentegen houd de Compagnie dit regt en de munt aan haar, om zoo en wanneer het noodig mogt worden geoordeeld, daarvan gebruik te maken.

28. In het gantsche koningrijk van Banjermassing zullen geene noten of nagulen mogen gecultiveerd, maar strak uitgeroeid moeten worden, hetzy waar men die ook mogte vinden, en waartoe jaarlijks, of wanneer het de Comp^ie goedvind, een commando militairen door het land zal gezonden worden, om zulks na te gaan en ter uitvoer te brengen, waartoe den Sulthan verpligt en gehouden wezen zal, de manschappen met de noodige mantries en volk te adsisteeren.

29. Omtrend de verdere heerendiensten beloofd den Sulthan ten behoeve van 's Comp^ies dienaren, die in de bovenlanden mogten huishouden, zoodanige billyke en gereguleerde beschikking plaats te geven, als het noodwendig gerief van dezelve ofte de aldaar resideerende gequalificeerde dienaren en mindere, bevonden zal worden nuttig en noodzakelijk te wezen.

907) Chinees zeilvaartuig, kleiner dan een jonk. (Cs.)

30. Tot conservatie van de vriendschap en eensgezindheid onder elkanderen, zal den Sulthan de noodige beveelen stellen, zoo aan deszelfs hof- en rijksgrooten en anderen, om zich ten allen tyden beleefd en minzaam te gedragen tegen 's Compagnies dienaren, en dezelve behoorlyke respect te bewyzen, zooals in gelyker voegen de Compagnie begeert, dat een tegelijk van hare dienaren en ingezetenen zich vriendschaplijk en minzaam zal hebben te gedragen en te betoonen, tegen des Sulthans rijksgrooten en anderen, en dezelve insgelijks het behoorlijk respect te doen toekomen.

31. Zoowel als'er aan des Sulthans brieven, die er te Banjermassing aan den eersten minister, als die te Batavia aan Zijn Hoog Edelheid, den heere Gouverneur-Generaal en de Raden van Nederlandsch-Indië worden aangebragt, het behoorlyke honneur met salutschoten zal worden gegeven, zoo zullen ook die, welke aan welmelde Zijn Hoog Edelheid, den heere Gouverneur-Generaal en de heeren Raden van Indië te Batavia, als die van den Banjermassingsche eerste minister[908]) aan den Sulthan worden gebragt, aldaar in gelyker voegen het behoorlijk honneur genieten te weeten:

Die van Hun Hoog Edelheden en den Sulthan met 15, die van den eersten minister alleen met 7 schooten.

32. Door dien de gewoonte en het gebruik het mede brengt, dat alle vorsten zonder onderscheid, die met de Nederlandsche Oostindische Comp'° in bondgenootschap zijn getreeden, by optreeding of verkiezing van een nieuwen Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, twee, drie, of meer hunner rijksgrooten als gezanten na Batavia zenden, om aldaar hulde te doen aan den nieuw verkoren heer Gouverneur-Generaal, zoo zal den presenten Banjermassingsche Sulthan en zyne successeuren ook gehouden wezen, by een zulk gemeld voorval den rijksbestuurder, nevens nog twee of drie zyner rijksgrooten na Batavia te zenden, ten einde aldaar aan den heere Gouverneur-Generaal, uit naam van hun vorst, de verschuldigde hulde te doen; doch ingevalle den nieuw verkoren Gouverneur-Generaal verkiezen mogte om de gezanten van Zijn Hoogheid uit hoofde van het moeyelyke vallende transport na Batavia, en andere inconveniënten meer, van de ryze na gemelde hoofdplaats te excuseeren, en de hulde te laten geschieden te Banjermassing by den eersten minister, als gevolmagtigde van Zijn Hoog Edelheid, den Heere Gouverneur-Generaal, zoo zal den Sulthan daarin berusten en genoegen nemen, wijl het op die wyze

[908]) Dat wil natuurlijk zeggen: eerste vertegenwoordiger van de Compagnie. (Cs.)

zal worden geconsidereerd, als ware de hulde te Batavia geschied.

33. Nademaal de Compagnie niet voornemens is eenige verandering in te voeren aangaande de oude en oorspronkelyke costumes en tot hiertoe geusiteerde regten van de rijksgrooten en onderdanen van Banjermassing by vacature van de koninklyke waardigheid, zoo zal hetzelfde regt van verkiezing blyven standhouden, waardoor de troon by vacature aanstonds word vervuld, alzoo de Compagnie zich verzekerd houd, dat de kroonprinsen, welke als zoodanig ten genoegen der rijksgrooten en met approbatie der Comp[le] worden aangesteld, daardoor die voorkeur zullen hebben, welke de waardigheid van kroonprins aanduid en aan dezelve verzekerd, te weeten indien er anders, ten aanzien van hun gedrag, geen redenen zijn, om contrarie te handelen. Terwijl in alle gevallen degeene, die verkooren word, hetzy kroonprins of niet, verpligt en gehouden zal zijn het leenbestuur niettegenstaande de verklaarde erflijgheid, door zijn gezanten van de Comp[le] te verheffen [909]) en de approbatie van Zijn HoogEdelheid, den Heere Gouverneur-Generaal en de Raden van Indië, te verzoeken op zyne verkiezing tot de koninklyke waardigheid.

34. Byaldien het tegen de hoop en verwachting kwam te gebeuren, dat door den Sulthan Slehman Sahidullach, ofte zyne Successeurs, in het vervolg van tijd op dit contract eenige infractie wierd gemaakt, of daartegen aangegaan, zal de Compagnie hierover van Zyne Hoogheid redenen en rekenschap vorderen en na mate dat zy de verantwoording van Zyne Hoogheid gegrond bevind, van zulke voorhoudingen en vermaningen zoodanig gebruik maken, als met het aan haar competeerende regt van opperheerschappy overeenkomstig en bestaanbaar is

35. In zulken gevalle namelijk, wanneer Zijn Hoogheid of deszelfs troonopvolgers, tegen verwachting in, de verschuldigde gehoorzaamheid en achtervolging van 's Compagnies beveelen mogten komen te manqueeren, zal het echter aan den eersten minister, die vanwegens de Comp[le] alhier resideert of het gezag voert, geenzints geoorloofd wezen of vrystaan, Zyne Hoogheid daar over eenige verwytingen te doen, maar gehouden zijn, na verzogte en verkrege audientie in Zijn Hoogheids dalm, met bescheidenheid de noodige vertoogen te doen, en vervolgens van de zaak aan de Hooge Regeering te Batavia kennis geven, zonder dat zich ook iemand anders, van de op Banjer zijnde Compagnies mindere bediendens, daarmede zal mogen bemoeyen.

[909]) Aanvaarden.

36. Laatstelijk verbind zich den Sulthan, zoowel als de Doorlugtige Nederlandsche Oostindische Compagnie, met een stipte nakoming aan alle de in dezen vermelde articulen, tot een altoosdurende standhouding van onderlinge vriendschap en eensgezindheden, dat zy aan weerskanten alles zullen tragten in het werk te stellen, wat tot den bloei en welvaart hunner landen en volkeren behoord of daartoe bevorderlijk zijn kan mitsgaders om van tijd tot tijd, des dienstig en nuttig geoordeeld wordende, met elkanderen zoodanige maatregulen en beschikkingen te beramen over zaken, die zich in het vervolg van tijd komen op te doen en in dezen niet vermeld staan, als tot wederzijds genoegen strekken kan.

Onder stonden drie Maleische zeguls, in rood lak gedrukt.

Lager: Aldus gedaan en gecontracteerd, gelijk boven aangehaald, in 't hof des Sulthans op de passeban, in tegenwoordigheid der radja's en kieys [910]) of mantries, benevens het volk, geteekend en verzeguld door den Sulthan of vorst, deszelfs zoon en kleinzoon, Ratoe Anoem, en eersten of voornaamsten der hoofden.

Onder stond: **Boemikintjana**, den 13 Augustus 1787 was geteekend — **C. Hoffman.**

In margine stond deszelfs zegul, in rood lak gedrukt

Daaronder: Accordeert geteekend - **P. de Elwijk**, eerste gesworen klerk.

Acte van afstand, cessie en overdragt van de souveraine eygendom en opperheerschappy van en over het koningrijk van **Banjermassing** door den doorlugtigen vorst Padoeka Siri Sulthan Solehman Said Doelah, koning des gemelden rijks, met en benevens de kroonprincen en troonopvolgers, zomede de gesamentlyke rijks- en hofsgrooten, aan en ten behoeve van de Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie gedaan, verleeden en gepasseerd

910) Kiahi's, d.z. in Bandjarmasin districtshoofden. (Cs.)

Ik, Padoeka Siri Sulthan Solehman Said Doehlah, erkenne en verklaare by deesen opentlijk, zo voor myzelve als regeerende koning en bestierder van het rijk van **Banjermassing**, als voor mijn zoon den kroonprins, Sulthan Slehman, en kleinzoon, Sulthan Adam, zomede mijn rijksbestierder Ratoe Anum Ismael, benevens alle myne verdere rijks- en hofsgrooten, dat ik, met een gevoelig leedweesen aangedaan over de meer en meer toeneemende sor gelyke omstandigheeden, waarin mijn rijk zig bevind door de vyandelyke aanslagen, welke daartegen gesmeed en ondernoomen worden, zonder dat het rijk genoegzame kragten besit om daartegen zulk een rigourieuse resistentie te bieden, als tot verdediging en bescherming word vereyst;

dat ik voorts overweegende dat het alleen is geweest de kragtdadige getrouwe hulp en bystand, welke de Nederlandsche Compagnie nu jongst tegen de Boegineesen heeft verleend, waardoor het rijk en myne onderdanen zijn gered uit de gevaarlyke toestand, waarin dezelve zig door den vyand gebragt vonden, en dat dus ik het behoud myner kroon zowel als myne onderdaanen hunne bezittingen en veyligheyd alleen aan de onverwijlde bystand van de gemelde Compagnie te danken hebbe;

dat ik wyders in aanmerking neemende dat het gevaar egter maar voor een tijd afgekeerd en ik, neevens mijn rijk en onderdaanen, weeder opnieuw aan de overmagt der vyanden geëxponeerd zouden zijn, zodra de Compagnie mogt komen te besluiten om haar magt, welke zy thans te Banjermassing aan handen heeft, te verminderen en voor een gedeelte terug te roepen, gelijk dit noodzakelijk eerlang zoude moeten geschieden om de groote kosten, welke tot hiertoe reeds zijn gemaakt, niet verder te vermeerderen;

en dat ik eindelijk mede nog inziende welk een geruste en gezeegende regeering het land en de vorsten van Java onder het wijs en regtvaardig bestier, mitsgaders schut en bescherming van de Nederlandsche Oostindische Compagnie genieten, dus uit er kentenisse en bezef aan de eene zyde, dat het rijk van Banjermassing aan en in zigzelve geen genoegzaam vermogen besit tot het handhaven van een ongeïnterrumpeerde vreedige possessie, en aan de andere kant uit volkomen overtuiging, dat zulks zal strekken tot wezenlijk nut en welzijn van land en volk, na rype deliberatiën daarover gehad en gehouden, zo met mijn bovengemelde zoon en verkoren throonsopvolger, Sulthan Slehman, mijn kleinzoon, Sulthan Adam, mynen rijksbestierder, Ratoe Anum Ismael, beneevens alle verdere rijksraaden en hofsgrooten, best gedagt

hebbe en te raade ben geworden my, nevens mijn rijk en onderdaanen, aan de onmiddelyke beschutting en bescherming van de gemelde Nederlandsche Oostindische Compagnie op te dragen.

En het is oversulks dat ik al verder by deze opene acte verklare en erkenne, zo voor my als myne successeuren, erfgenaamen en nakomelingen, ten behoeve van de gemelde Nederlandsche Oostindische Compagnie, afstand, cessie en overdragt te doen van alle rijksstaaten, landen, provinciën en eylanden, baaijen, rivieren en kreeken, zo als die immer onder het rijk van Banjermassing sorteeren en hebben gesorteert, ofte indertijd daaronder mogten komen te vervallen, welke alle, neevens derzelver ab- en dependentiën, mitsgaders het souverain regt, gezag, magt en authoriteyt, zodanig als het door het doorlugtig geslagt der koningen van Banjermassing immer over hare landen en volken is beseeten en geëxerceert, mitsgaders beseeten en g'exerceert zoude worden over dezulken, welke indertijd daaronder mogten komen te sorteeren, ik, Sulthan Solehman Said Doelah, tans transporteere en overgeeve aan welgemelde Nederlandsche Oostindische Compagnie, en zulks in handen van den commissiant Christoffel Hoffman, als door Zyne HoogEdelheyd, den heere Gouverneur Generaal M'. Willem Arnold Alting en de Raaden van Nederlands Indië, expresselijk gelast en geauthoriseert om die overdragt en cessie te accepteeren en te aanvaarden, alles nogtans met dien verstande, dat ofschoon ik, Sulthan Solehman Said Doelah, zo voor my als myne successors en erfgenaamen, na deezen geen pretentie of aanspraak kan maken op de souveraine eigendom en oppermagtige heerschappy over het rijk van Banjermassing, nademaal hetzelve van nu af aan alleen aan de Nederlandsche Oostindische Compagnie toebehoord, als derzelver wel en wettig verkregen eigendom, het gemelde rijk en de koninglyke regeering over land en onderdaanen egter uit naam en vanwegens gemelde Nederlandsche Oostindische Compagnie door voornoemde commissiant en gevolmagtigde, Christoffel Hofman, weder als een wettig en onsterflijk leen aan my, Sulthan Solehman Said Doelah, is opgedragen, om hetzelve door my en myne wettige afstammelingen en opvolgers, gelijk mijn zoon, den kroonprins Sulthan Slehman, mijn kleinzoon, Sulthan Adam, onder het souverain oppergezag en heerschappy van de gemelde Nederlandsche Oostindische Compagnie, mitsgaders onder de beschutting en bescherming van dezelve, te bestieren en te regeeren

En hebbe ik, Sulthan Solehman Said Doelah, kroonprins Sulthan Slehman, prins Sulthan Adam, rijksbestierder Ratoe Anum

Ismaël, mitsgaders de verdere rijkxraaden en hoffsgrooten, ten altoosduurende blijk dat deezen afstand, cessie en overdragt is geschied uit vrye en onbedwongen wille, mitsgaders tot nut en welzijn van land en volk, daarvan doen maken deeze opene acte, en dezelve door de gesamentlyke handteekeningen en zeguls bekragtigd.

Onder stond: Gegeeven in 't casteel Batavia op 't eiland Groot-Java, deesen ..... 1787.[911])

Daaronder vier reguls, gedrukt in rood lacque, met Maleitse caracters.

Aldus gedaan en afgestaan, gelijk booven aangehaald, in 't hoff der Sulthans op de passeebaan, in teegenwoordigheyd der radjas of pangerans en kieys of mantries, benevens het volk, geteekend en verzegeld door den Sulthan of vorst, deszelfs zoon en kleinzoon, Ratoe Annoem, pangerangs en eerste of voornaamste hoofden, waarvan drie eensluidende ....[912])

Onder stond: **Boemikintjana,** den 13 Augustus 1787 — was geteekend **C. Hoffman.**

Daaronder: Accordeert — geteekend — **P. de Elwijk,** eerste gezworen klerk.

PROCLAMATIE.

Vanwegen de Doorlugtige Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie word by deezen uit naam en op last van Zijne HoogEd. den Heere Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal, en de Raeden van Nederlands-Indië door my, Christoffel Hoffman, als commissiant en expresse gevolmagtigde in deezen aan alle en een iegelijk, die zulks zoude mogen aangaan, bekend gemaakt

Dat welgemelde Hunne HoogEdelhedens voor en vanwegens de gemelde Nederlandsche Oostindische Compagnie, door my als hoogstderzelver commissiant en gevolmagtigde, geaccepteerd, overgenomen en aanvaard hebben den eigendom en opperheerschappy van het rijk van **Banjermassing,** met dies ap en depen dentiën, zodanig als hetzelve door den doorlugtigen vorst Padoeka

[911]) Niet ingevuld De ongetekende acte was Hofman uit Batavia meegegeven.
[912]) Deze zin breekt af.

Sirie Sulthan Solehman Said Doelah, na voorgaande rijp overleg en beraadslaging met den kroonprins Sulthan Slehman, Zijn Hoogheids kleinzoon, Sulthan Adam, nevens den rijksbestierder Ratoe Anum Ismaël, mitsgaders de verdere radjas, rijks- en hofsgrooten, in vollen eigendom aan de gemelde Comp^e^ is aangeboden, afgestaan, gecedeert en overgedragen, met oogmerk om aan het rijk en de onderdaanen, in de beschutting en bescherming der gemelde Compagnie, een bestendige rust en veiligheid te doen erlangen, ten einde door gebrek aan eigen vermogen ter verdeediging niet weder bloot te staan voor het geweld van vyandelyke overmagt en de meenigvuldige rampen, die daaruit voor land en volk noodwendig zouden moeten ontstaan.

En dat welgemelde Hunne HoogEdelhedens, den HoogEdelen Heere Gouverneur-Generaal en de Raaden van Nederlands-Indië, vanwegens de gemelde Compagnie het rijk van Banjermassing weder als een wettig en onsterfelijk leen hebben opgedragen en overgegeeven aan den doorlugtigen vorst Padoeka Sirie Sulthan Solehman Said Doelah, om hetzelve voor zig, Zyne Hoogheid den kroonprins Slehman, Zijn Hoogheids kleinzoon, den Sulthan Adam, en zyne verdere wettige afstammelingen, die indertijd met voorkennis en approbatie van welgemelde Hunne HoogEdelheden tot koningen van Banjermassing mogten worden verkooren en aangesteld, onder het oppergezag en heerschappy van de gemelde Compagnie bestierd en geregeerd te worden.

Wordende dierhalven alle en een iegelijk, zowel dienaaren als ingezeetenen van de Compagnie, die zig te Banjermassing bevinden, als alle radja's, rijks- en hofsgrooten, mitsgaders alle onderdaanen van de Banjersche kroon, bij deezen gelast en bevolen, om gemelde Zyne Hoogheid, onverminderd deezen afstand en overdragt, voor wettige Sulthan, mitsgaders Zijn Hoogheids zoon, Sulthan Slehman, en kleinzoon, Sulthan Adam, voor wettige throonopvolgers te erkennen, te respecteeren en, zooveel zyne onderdaanen aanbelangd, ook te gehoorzamen, alzo zulks tot welzijn, rust en veiligheid, mitsgaders bloey en welvaart van het rijk en de onderdaanen der Banjersche kroon bevonden is aldus te behooren.

Onder stond: Gegeeven in 't kasteel Batavia, op het eiland Groot-Java, deezen .....

Daaronder vier zeguls, gedrukt in rood lacque, met Maleitsch caracter.

Lager: Aldus gedaan en geproclameerd, gelijk boven aange-

haald, in 't hoff der Sulthans op de passeeban, in tegenwoordigheid der radja's of pangerangs en kieys of mantries, benevens het volk, geteekend en verzeegeld door den Sulthan of vorst, deszelfs zoon en kleinzoon, Ratoe Anoem, pangerangs en voornaamste der hoofden.

Waarvan drie eensluidende .....

Onder stond: **Boemikintjana**, den 13 Augustus 1787 — was geteekend — **C. Hoffman.**

Daaronder: Accordeert — geteekend — **P. de Elwijk**, eerste gezworen klerk.

Ratificatie van voorgaand tractaat, d.d. 2 October 1787. [813])

De Gouverneur-Generaal Mr. Willem Arnold Alting en de raaden van Indië, gesien en geleesen hebbende het tractaat van altoosdurende, getrouwe vriend- en bondgenootschap, tusschen de Generaale Nederlandsche Oostindische Compagnie en den door lugtigen vorst Padoeka Siri Sulthan Solehman Said Doelah, koning van het rijk van **Banjermassing** aangegaan en gesloten door Christoffel Hoffman, commissiant en gevolmagtigde vanweegens welgemelde hooge Indiasche regeering als daartoe expres geauthoriseerd geweest zijnde, ter eenre,

ende den opgemelden doorlugtigen vorst Padoeka Siri Sulthan Solehman Said Doelah, neevens zijn Hoogheids zoon en verkooren troonsopvolger, Sulthan Slehman, zijn kleinzoon Sulthan Adam, mitsgaders den Rijksbestierder Ratoe Anum Ismaël en de verdere gezamentlijke radja's, rijks- en hofsgrooten van het gemelde rijk Banjermassing, ter andere zijde,

verklaaren bij desen hetzelve in diervoegen, zooals het ligt en in de Nederduytsche taal uytgedrukt is, te approbeeren en te ratificeren, gelijk hetselve dan geapprobeert en geratificeerd wordt by deesen: beloovende overzulks den inhoude van dien 's compagnies weegen stipt en onverbreekelijk te sullen nakomen en onderhouden, mitsgaders van 's gelyken door alle die onder 's Compagnies gehoorsaamheyt sorteeren, te doen nakomen en onderhouden, al waaromme ook dit tractaat van vriend- en bondgenootschap door onse ratificatie en approbatie, met eygene handteekeninge en het groot zegul van hooggemelde Compagnie, hebben bekrachtigd.

[813]) Uit het *Contractenboek* IX no. 17 op het Arsip Negara te Djakarta.

Gedaan in 't casteel **Batavia** in onse vergadering den 2 October 1787.

(w.g.) **W. A. Alting, A. Moens, D. J. Smith, H. v. Stockum, Siberg, W. van der Beke.**

Ter ordonnantie van hunne HoogEdelheden, den Gouverneur Generaal en de raaden van Neederlandsch Indiën,

(w.g.) **P. G. van Overstraten**
Secretaris.

MCLXXI. CEILON—CARNATICA.

7 Juli 1788.[914])

Het contract, in 1786 gesloten tussen den gouverneur van Ceilon en den nawab van Carnatica, aangaande de parelvisserij — no. MCLXI — kon op den duur genoemden vorst niet bevredigen. De Engelsen, die een zeker beschermheerschap over hem uitoefenden, wakkerden die ontstemming aan en wezen hem op het nadeel, zijn land en onderdanen berokkend door het aan de Nederlanders verleende uitsluitend recht tot invoer van lijnwaden. In Maart 1788 zond genoemde nawab den Engelsman James Buchanan naar Ceilon, om een nieuwe overeenkomst voor hem te sluiten. Ook de gouverneur van Madras, Campbell, bemoeide zich met het geval, en deelde den gouverneur van Ceilon schriftelijk zijn mening mee Na langdurige en zeer moeilijke onderhandelingen (zie *Overgecomen brieven 1789*, 20ste boeck, folio 142-196)) kwam onderstaande overeenkomst tot stand

> Traktaat tusschen de Edele Nederlandsche Oostindische Kompagnie en Zijn Hoogheid, de Nabab Walla jah Ameer ul Hind Umdit ul Mulk Ausuf ud Dowlach Anwar ud Deen Cawa Bahaduer Zuffar Jung Sepah Saubar, souverain van **Carnatika**, etc[a], etc[a], etc[a].

Kennelijk zy een iegelijk die het aangaat of op eenigerhande wyze zoude kunnen aangaan, dat de Edele Nederlandsche Kompenie en Zijn Hoogheid de Nabab van **Carnatica**, begeerende dat op de kust van **Madure** alles zal blijven op een vriendelyke en voor weerzyden voordeeligen [staat] en volgens de oude gebruyken, zooals bevoorens is vastgesteld geweest, voorzooverre daarin geen verandering gemaakt wordt door dit traktaet, gemelde Zijn Hoogheid de Nabab heeft gesonden de heer James Buchanan, schildknaap, als zijn ambassadeur-plenipotentiaris behoorlijk voorzien van zijn volmagt, aan den heer Willem Jacob van de Graaff, Raed-

---

[914]) Uit de *Overgecomen brieven 1789*, 20ste boeck, folio 197 en volgende.

extraordinair van Indiën en gouverneur van Ceilon om met hem te handelen. En zijn dienvolgens gemelde heeren Willem Jacob van de Graaff en James Buchanan overeengekoomen noopens de volgende artikelen.

1. De Tutukorijnsche paarl- en sjankoosvisseryen[915]) zullen in twee gelyke deelen tusschen de hooge kontrakteerende partyen worden verdeeld. De sjankoosvissery zal na gewoonte aan de meestbiedende worden verpagt en het zuiver produkt daarvan zal gelijkmatig worden verdeeld.

Het zal in de keuze van Zijn Hoogheid de Nabab staan, om tot de paarlvissery zooveel tonies te zenden als de Edele Nederlandsche Kompenie daartoe zenden zal, òf toe te staan dat de vissery wordt verpagt, om de helft van het zuiver bedraegen daarvan in geld te ontfangen.

2 De kontrakteerende partijen zullen de banken volgens gewoonte laaten visiteeren, en wanneer men die ryk genoeg zal oordeelen om er een vissery op te kunnen houden, zal het opperhoofd van Tutukorijn Zijn Hoogheid de Nabab daarvan kennis geeven, en hy zal van dit advies teevens een kopy zenden aan Zijne Hoogheids agent of landregent te Tirnevelli. En zoo Zijn Hoogheid of Zijn agent na verloop van vijf weeken, gereekent van den dag van voorschreeven bekendmaaking, deszelfs keuze, gelijk hierboven is vermeld, aan het opperhoofd van Tutukorijn niet verklaard, zal de Kompenie zulks aanmerken als een toestemming, dat de vissery word verpagt, waarvan de publikatie na gewoonte zal worden gedaan.

3. Zoo Zijn Hoogheid bewilligt, dat de vissery word verpagt, zullen aan den pagter worden afgestaan alle regten, hoegenaamt, op de banken, die hy voor dat saizoen zal hebben gepagt. Hy zal met de paarlen en oesters moogen doen wat hy wil, en de vissery bestieren zonder aan eenige hindernis onderworpen te zijn.

4. De koeleuren of vlaggen, die de hooge kontrakteerende partyen gewoon zijn geduurende de paarlvisserye te laaten waayen, de bazaar van mondbehoeftens en alle andere dingen van dien aart zullen blyven op den gewoonen voet.

5. Uit aanmerking dat Zijn Hoogheid de Nabab zyne onderdaanen toestaat en aanmoedigt om tot de paarlvissery op de banken van Manaar en Aripo[916]) te koomen, zal Zijn Hoogheid als

---

[915]) Chancos, waardevolle hoorns van schelpdieren. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, glossarium in voce.

[916]) Nabij de kust van Ceilon, en dus de facto aan de Compagnie behorende.

vorst van Madure en heer van 't land van Marrua, voor zijn aandeel hebben een kwart gedeelte van het zuiver bedraagen van gemelde vissery.

6, Het zal in de keuze van Zijn Hoogheid de Nabab staan, om in steede van het bovengemelde kwart gedeelte van het bedraagen der Mannaarse vissery, te zenden zooveel tonies als bedraagd een vijfde van het getal dat de Kompenie daartoe gebruikt, dat is te zeggen ses-en-dertig tonies, met vijf steenen of duikers in elk, wanneer de Kompenie houd een volle vissery van een hondert en taggentig tonies met negenhondert duikers.

Dezelfde proportie zal men houden, wanneer na de visitatie der banken word bevonden dat het getal der tonies moet worden vermeerdert of vermindert, zoodat als de Kompenie vijf tonies zend, de Nabab er een zal mogen byvoegen.

7. Zoo Zijn Hoogheid verkiest om zijn tonies, gelijk hierboven is gemeld, in de Manaarse vissery te zenden, zal degeene die belast is met de bestiering daarvan, digt by zijn wooning tot een teeken van eere en distinktie voor Zijn Hoogheid moogen laaten waayen Zijn Hoogheids vlag, en bovendien by zig mogen hebben een wagt van Sipayen van Zijn Hoogheid, bestaande in een kompagnie van vijftig man en niet meer, gekommandeert door een officier. Hy zal voor het overige blyven onderworpen aan de wetten en reglementen van de Ceilonse regeering

8. Indien na de gehoudene visitatie der Mannaarsche banken dezelve rijk genoeg bevonden worden tot een vissery, zal men daarvan aan Zijn Hoogheid de Nabab kennis geeven, op dezelfde wyze als hierboven by het 2de artikel van dit traktaat is gezegt En wanneer Zijn Hoogheid na verloop van vijf weeken van den dag van zulk een bekendmaaking zyne keuze, gelijk hier voorwaards is gemeld, niet laat bekent maeken, zal het worden aangemerkt als toegestaan om zijn kwart gedeelte van het provenu der pagtschat te accepteeren.

9. Zoo Zijn Hoogheid de Nabab zijn voorschreven aandeel aan tonies tot de Mannaarsche vissery zend, ingevolge het daarvan gegeeven advies, zal degeene, die belast zal zijn met de bestiering van gemelde tonies, moogen vissen op welke banken hy goedvind, zonder eenige hindernis of beletzel, hoe genaamt.

10. De Kompenie zal zonder interruptie blyven behouden het volle en geruste genot van haaren handel en alle haare voorregten in Zijn Hoogheids landen van Madure en Marrua, op dezelfde wyze

en op denzelfden voet, als ze die zeedert lange jaaren gehad heeft, en de vryheid hebben om die te vermeerderen wanneer ze zulks goedvind.

De meening van dit artikel is egter niet de inwoonders van voormelde landen van Madure en Marrua te beletten om te moogen handelen in fyne lywaaten of andere zoorten van goederen, die de Kompenie niet voor haer alleen behouden heeft.

11. De hooge kontrakteerende partyen zijn overeengekomen, dat de zin en waare meening der voorschreven artikelen van het tegenwoordig traktaat door een elk van hun zal worden naargekomen in den meest welmenenste en ongedwongenste beteekenis der woorden. En zoo 'er eenige verschillen mogten ontstaan betreffende den handel van de Kompenie of de visseryen, engageeren de hooge kontrakteerende partyen hiermeede hunne goede trouwe, om wederzijds op de welmenenste wyze de bekwaamste en kragtdadigste middelen te zullen gebruiken en te werk stellen, om die weg te neemen en zonder eenig uitstel regt te doen.

12. Is eindelijk verstaan, dat wanneer Zijn Hoogheid zyne toestemming tot de artikelen van dit traktaat geeft, en dat ook het Generaal Gouvernement van Nederlands-Indiën ze goedkeurt, dezelve zoo spoedig mogelijk zullen worden geratificeerd en uitgewisseld door de hooge kontrakteerende partyen. Tot die tijd toe zullen ze by wederzijdsche partyen geagt worden haare volle kragt en waarde te hebben.

Tot bekragtiging hiervan hebben we, ondergeteekenden, uit kragte van het vermoogen, waarmeede we wederzijds bekleed zijn, dit traktaet met onze handteekeningen in hunnen naam geteekend en daarnevens gesteld het zegel onzer wapenen.

Gedaan te **Kolombo**, den zevende July anno een duyzend zevenhondert agt en taggentig — was geteekend

James Buchanan (L.Z.) **W. J. van de Graaff** (L.Z.)

Daaronder stond: Akkordeert geteekend — **G. Wybrands**, gesworen klerk.[917])

[917]) Ter zelfder plaatse, blz. 204 en volgende, vindt men ook de Engelse vertaling van het traktaat.

MCLXXII. MOLUKKEN—BATJAN.

23 Juli 1788.[918])

Ook sultan Iskandar Alam van Batjan gedroeg zich zo onbetrouwbaar, dat hij door een neef moest worden vervangen, die de vorige contracten beëdigde. (Cs.)

Bevestiging en vernieuwing van zoodanige contracten en voorwaarden van overeenkoming waarop den WelEdele Achtb. Heer Alexander Cornabé, Gouverneur en Directeur benevens den raad der Moluccos, als reprezenterende Zijne HoogEdelheid, den HoogEd Groot Acht. Wijdgebiedenden den Heer Mr. Arnold Willem Alting, Gouverneur Generaal en de WelEdele Heeren Raden van India, ende zulks van wegen de Generale Nederlandsche geoctroijeerde Oost-Indische compagnie en Rade van politie, den 23 Julij in stede van den naar Batavia opgezonden koning Iskandar Alam, hebben geeeligeerd en aangesteld tot koning en leenman van 't Rijk van **Batchian**, den prins Achmat, onder den naam van Mohamad Badaroedien Sah Kitchiel Achmad.

En dezelve op denzelfden dag ook van de Rijksgrooten en princen in dien hooge waardigheid erkend en geproclameerd is geworden

Zoo is 't dat wij Mohamad Badar Oedien sah Kitchiel Achmat, benevens alle de naar te noemene Rijksgrooten en prinsen van het Rijk van Batchian, bij deesen voor ons en onze nakomelingen verklaren, in alle zijne deelen en leden wel overzien en overwogen te hebben de articulen en poincten vermeld bij de contracten gesloten met de Koningen Alij, Alawadin Kitchiel Mausim Mallakuldien en rijksstenden van het Rijk van Batchian op den 17 November 1653, 28 January 1656, 12 April 1667 en 9 Mei 1682, bij welk laatstgemelde contract onder anderen den Koning Allawidien een finale afstand gedaan heeft van de volkeren van Hatuwe gelegen op Ceram's Noordkust, waarop beloofd heeft nooit ofte ooit de minste pretensie te maken, zoo mede dat van den 21 April 1703 met Koning Kitchil Hamza Tarafanoerie en dat van den 28 Julij 1774 met den Kroonprins Iskandar Alam, ende zulks in zoo verre dezelve niet strijden tegens de acte van investiture, gesloten in den

[918]) Uit het *Contractenboek* X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta.

jare 1780 met en bij de aanstelling van den jongst opgesonden Koning Iskandar Alam.[919])

Alle welke verbonden en contracten wij Koning en Rijksgrooten belooven en zweeren, zonder afwijking volkomentlijk aan te nemen en te zullen onderhouden even en in diervoege alsof dezelve tegenswoordig door ons nieuwelings bedongen en aangenomen waren, houdende dies inhoud ten dezen voor ingelijfd.

Aldus gedaan, vernieuwd, overeengekomen en vastgesteld, mitsgaders op de Mohamedaansche wijze bezworen, onderteekend en verzegeld in 't Casteel Oranje tot Ternate den 23 Julij 1788.

(w.g.) **Alex. Cornabé, Wentholt, J. G. W. Heinrichs, G. Durr, Mertz, Bax, J. Ogelwight.**

Ter ordonnantie van den WelEdelen Heer Gouverneur en Directeur, benevens den Raad der Moluccos.

(w.g.) **J. Ogelwight.**
Secrs.

MCLXXIII. JAVA—SURAKARTA.

29 September 1788.[920])

Toen nog vóór de aanvang van 1788 Sunan Paku Buwono II na een langdurig ziekbed stierf, deed de onrustige sultan van Djocja, Amangku Buwono I een poging om zich van de opvolging meester te maken. Dit lukte niet en de kroonprins aanvaardde als Paku Buwono IV het rijk zijns vaders, bij welke gelegenheid de volgende documenten tot stand kwamen. De plechtige bezwering daarvan werd bijgewoond door de kapiteins van 's lands eskader, A. Kuvel en E. Lucas. (DE JONGE, *Opkomst* XII, blz. X en volgende).

Copia Acte van Verband, door des keizers eerste prins, den Pangerang Adipatty Anom, ten behoeve van de Doorluchtige Geoctroyeerde Nederlandsche Oostindische Compagnie verleend, en voor dies uitroeping tot Soesoehoenang gepasseerd, mitsgaders naar dies proclamatie op eene solemnele wyze, en nevens deszelfs

---

919) *Corpus* V p. 69 (daar 7 November 1653 als datum opgegeven), p. 359 (12 April 1667), III p. 292 (9 Mei 1682), IV p. 214 (21 April 1703) en nos MXCVI en MCXVIII. Een contract van 28 Januari 1656 is mij niet bekend. (Cs.)

920) Uit de portefeuille *Koloniaal Archief no. 4464* Q* Ook in de *Overgecomen brieven 1789*, 7^de^ boeck, folio 2883-2890.

hofgrooten, bekragtigd, geconfirmeert en onderteekend, mitsgaders met het segul des rijks bezeguld.

Alzoo het Zijn HoogEdelheid, den Hoog Edelen Heere Gouverneur-Generaal en de WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlands-Indië te Batavia, representeerende het hoogst en souverain gebied vanwegens de Doorlugtige Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie, goedgunstiglijk behaagd heeft my, Pangerang Adipatty Anom, te verkiezen en te benoemen tot opvolger in 't bestuur van de helft der bovenlanden van het Java's rijk, in stede van mynen overleden vader, den keizer Pacoeboeana Senopatty Ingalaga Abdul Rachman Sahidin Panatagama, zoo verklare ik mits dezen opentlijk, dat my het voorschreven rijk niet komt toe te vallen uit kragte ofte vanwegen eenige vermaking, erffenissen ofte geboorte, maar dat ik hetzelve alleen uit gunst en genegendheid ter leen en ter beheering van de voor melde Doorlugtige Comp[ie] kome te ontvangen en bekenne te ontvangen op de voorwaarden en conditiën, mitsgaders onder zoodanige restrictiën en verbintenissen, als het contract, dat tusschen de Oostindische Comp[ie] en my op heden aangegaan en gemaakt is, [921]) dicteert en behelst, en 't welk ik dus by dezen en uit kragte van dit geschrift bekenne en verklare te houden in die zelfde waardye, kragt en effect, alsof hetzelve woordelijk in dezen geïnsereerd stond, beloovende heiliglijk en opregtelijk dat contract, zoowel als alle verdere verbintenissen tusschen de Doorlugtige Comp[ie] en my indertijd [922]) nog te maken en aan te gaan, ten allen tyden als een eeuwigdurende wet en rigtsnoer in mijn regering getrouw en opregtelijk te willen en zullen onderhouden en doen onderhouden, zonder eenige de minste exceptie, van wat natuur die ook wezen mogte, en dat in dien gevolge voor my en myne nakomelingen, wie dezelve ook zijn mogen, nooit ofte ooit geene de alderminste praetensie gemaakt ofte zal mogen worden gemaakt op het rijk ofte de landen, die my thans ter bestieringe worden aanvertrouwd en die ik bekenne vanwegen de Doorlugtige Oostindische Compagnie uit handen van den heere Jan Greeve, Raad-extraordinair van Nederlandsch-Indië, mitsgaders gouverneur en directeur van Java's Noordoostkust, te ontvangen en ontvangen te hebben, veel minder ook dat ik eenige pretentie zoude maken nogte my in het minste bemoeyen in de regeeringe en het bestuur over de landen en plaatsen, zoo onder den Javasche Sulthan te Djocja-

[921]) Dit contract volgt hierachter.
[922]) Mettertijd.

carta behoorende, als die door de Oostindische Comp[ie] en derzelver regenten zelfs hier op Java gepossedeerd worden, maar dat zich daarentegen mijn gezag en bestuur alleen zal uitbreiden over de helft der Javasche bovenlanden, zoodanig als dezelve by de in de jaren 1773 en 1774 geformeerde nieuwe accurate lijsten of registers der landen, negoryen, dessaes, tjatjas of andere plaatsen, hoe genaamd, verdeeld [923]) en door wylen mijn vader den keizer bezeten zijn en actueel ook zoodanig aan my worden overgegeven, na luid der daarvan tusschen den Sulthan en mynen overleden vader, den keizer of Soesoehoenang, mitsgaders derzelver toenmalige en presente rijksbestuurders den Radeen Adipatty Sastra Diningrat, c.s. en den Radeen Adipatty Danoe Redjo, c.s. op den 2den November 1773 en 26 April 1774 gepasseerde en met derzelver cachetten bezegulde en bekragtigde actens van verband, en welke gemelde registers en daartoe behoorende of relatie hebbende verbandschriften ik belove in hun geheel te laten standhouden en dezelve zoodanig aan te merken, te considereeren en aan te nemen, alsof die door my zelfs en myne rijksbestuurder en verdere hofgrooten waren gemaakt, gepasseerd en bezeguld, met verdere beloften dat ik nooit ofte ooit eenige redenen tot verschillen, tweedragt nog onmin zal zoeken te geven, hetzy met de Compagnie, den Sulthan, ofte iemand van derzelver ingezetenen, hetzy op Java ofte elders, maar dat ik veel meer naar uiterste vermogen tragten zal de verschillen en oneenigheden, die 'er somwylen met deze ofte geene onvoorzien en onverhoopt mogten ontstaan, uit den weg te ruimen en mitsdien altoos, zoo met de Comp[ie] als met den Sulthan en derzelver goede ingezetenen, zoo hier op Java als elders, in goede harmonie, vrede en vriendschap te leven, derzelver welvaren ter harte te nemen en te helpen bevorderen, mitsgaders dat ik alle rustverstoorders, kwaadgezinden, en dezulken, die eenige reden tot ongenoegen geven, zal tegengaan en, des noodig geoordeeld werdende, verdryven en te onderbrengen; voorts dat ik allezints mijn rijk, hetwelk de Doorlugtige Comp[ie] my komt op te dragen, zal regeeren

923) Zowel op het Arsip Negara te Djakarta als op het Rijksarchief in Den Haag — Aanwinsten 1905, no. XXXIII — bevinden zich twee flinke folianten, respectievelijk getiteld: *Register der landen van den Soesoehoenang Anno 1773* en *Register der Landen van den Sulthan, opgemaakt Samarang anno 1773.* Beide delen zijn zowel in de Javaanse als Nederlandse taal geschreven, en gezegeld en getekend op de 2[de] November 1773 door de rijksbestuurders en voornaamste hofgroten van beide vorsten, alsmede door 's Compagnies opperhoofd te Semarang, Jan Matthijs van Rhijn, in naam van den gouverneur van Java's Noordoostkust, Johannes Robert van der Burgh, en den gezworen scriba C. P Boltze. Daar deze documenten elk ongeveer 500 bladzijden beslaan, konden wij ze in onze verzameling niet opnemen.

en besturen na de wetten, die strekken konnen tot het meeste nut en den bloei van land en volk, en overzulks dat ik derzelver welvaren in allen opzichte kragtdadig zal helpen bevorderen, met observantie teffens der orders en schikkingen die daartoe, hetzy door den heere Java's gouverneur ofte door Hare Hoog Edel heden, den heere Gouverneur-Generaal en de heeren Raden van Nederlandsch-Indië te Batavia, uit naam ende vanwegen de Doorlugtige Oostindische Compagnie mogten worden gemaakt. En dat ik ook zorgen zal en daartoe van tijd tot tijd de noodige orders stellen, dat de producten, die de Doorlugtige Oostindische Compagnie uit het my aanvertrouwd land komt te requireeren, behoorlijk en na de ordere worden geleverd, zonder daarvan aan iemand anders, wiè het ook zijn mogte, eenige leverantie te doen ofte daarmede handel te dryven.

Dat ik wyders geene zaken, hoe genaamd, die eenige influentie op de belangen van de Doorlugtige Oostindische Comp[ie] hebben, zal ondernemen, veel min die ten uitvoer brengen, nog ook niets van die natuur met mynen rijksbestuurder en verdere hofgrooten beraamen, dan met prealabele voorkennis van het alhier, ter plaatse myner hofhouding, door de Comp[ie] gestelden opperhoofd, ofte die in zijn plaats als zoodanig mogte fungeeren, ook niet dan met toestemming en volkomen goedkeuring van den heere gouverneur en directeur van Java's Noordoostkust.

En ten blyke dat ik al hetgeene waartoe my by deze acte en het op heden gemaakt contract kome te verbinden, heiliglijk en getrouwelijk zal onderhouden en nakomen, heb ik hiervan drie eensluidende [instrumenten] eigenhandig geteekend en met mijn zegul bekragtigd, en belove ik deze acte en het op heden gemaakte contract na mijn proclamatie of nadat ik als keizer zal zijn uitgeroepen, ook nog nader onder den alcoran te bezweeren, alsook, nevens myne hofgrooten, te zullen bekragtigen, en my dus met al het voorschrevene te confirmeeren.

Aldus gedaan te **Souracarta**, den 29 September anno 1788

Onder het Javaansch stond het cachet en de handteekening van den **Pangerang Adipatty Anom.**

Lager: Ter presentie van ons — was geteekend — **B. J. van Nyvenheim, G. van Massau,** en **F. J. Rothenbuhler,** secretaris.

Ik, Soesoehoenang Paccoeboeana Senopatty Ingalaga Abdul Rachman Sahidin Panatagama, bekenne en verklare by dezen my

met den inhoud der bovenstaande acte, by my gepasseerd, niet alleen ten vollen te confirmeeren, maar ook belove de contracten, daarby aangehaald, en de beloften, daarby gedaan, heiliglijk te zullen onderhouden en doen onderhouden zonder eenige de minste tegenspraak .En tot een ontegenzeggelijk teeken, hoezeer ik ge negen ben dat alles in diervoegen heilig en opregt te observeeren en naar te komen, heb ik dit geschrift met mijn rijkszegul bezeguld en bovendien eigenhandig, nevens mijn eerste ministers, onderteekend, mitsgaders den inhoud dezer acte, nevens alle voorgaande contracten, verbintenissen en overeenkomsten, tusschen de Nederlandsche Oostindische Compagnie en de Javasche keizers successive gesloten, voor zooverre in dezelve door het presente contract geen verandering, alteratie of ampliatie is gemaakt, heden onder den alcoran in byzijn van alle myne ministers en hofgrooten, zoo wereldlyke als geestelyke, plegtig bezworen.

Actum te **Soeracarta**, den 29 September 1788.

Onder stonden de zeguls en handteekingen van den keizer **Paccoeboeana de Vierde**, den **Pangerang Ingebey**, den rijksbestuurder **Radeen Adipatty Djojoningrat** en den tommongong **Patma Nagara**.

Lager: Dat deze acte aldus, gelijk vooren staat, door den Soesoehoenang Pacoeboeana etc^a^, etc^a^, en deszelfs eerste ministers geteekend en bezeguld is, getuigen wy — was geteekend

A. Hartzinck, B. J. van Nyvenheim, G. van Massau en **F. J. Rothenbuhler**, secretaris.

Voor de translatie – was geteekend – **W. M. Wardenaer**, gesworen translateur.

MCLXXIV. JAVA—SURAKARTA.

29 September 1788. [924])

Zie de inleiding bij het voorgaande document.

Contract van vriend- en bondgenootschap tusschen de Doorlugtige Nederlandsche Oostindische Comp^nie^

[924]) Uit de portefeuille *Koloniaal Archief no. 4464 Q**. Ook in de *Overgecomen brieven 1789*, 7^de^ boeck, folio 2891 en volgende. Gedrukt bij DE JONGE, *Opkomst* XII, blz. 133 en volgende.

ter eenre en den Soesoehoenang Pacoeboeana Senopati Ingalaga Abdul Rachman Sahidin Panattagama de Vierde, als leenheer[925]) van de helft der bovenlanden van Java, ter andere zyde, uit naam en op speciale last van Zijn Hoog-Edelheid, den Heere Gouverneur-Generaal, Mr. Willem Arnold Alting, en de WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlandsch-Indië te Batavia, representeerende het hoogste souvereine gebied, vanwegen de Generale Vereenigde Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Comp[ie] in deze landen, door den heer Jan Greeve, Raad van Nederlandsch-Indië, mitsgaders gouverneur en directeur over de zaken en plaatsen op en langs Java's Noordoostkust, en plenipotentiaris tot dese vriend en bondgenootschapshandelingen, gearresteerd en vastgesteld

1. Nademaal Zijn HoogEdelheid, den heere Gouverneur-Generaal en de WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlandsch-Indie te Batavia goedgevonden hebben den praesenten Souracartas kroonprins, Pangerang Adipatty Anom, in plaats van zynen jongst overleden vader te benoemen en aan te stellen tot Soesoehoenang van de helft der bovenlanden van het Javasche rijk, om daarover, dan wel over de provintiën, districten, volkeren etc[a], dewelke welmelde zynen vader by de laatste verdeeling tusschen denzelven en den Sulthan Hamingcoe Boeana zijn toegewezen en te beurt gevallen, het gezag te voeren, na de daarvan by de in den jare 1773 door Comp[ie] wederzeidsche ministers gemaakte accurate lijsten of registers der landen, negoryen, dessaas, tjatjas of andere plaatsen, onder den titul en eerenaam van Soesoehoenang Paccoeboeana Senopatty Ingalaga Abdul Rachman Sahidien Panatagama de Vierde, zoo verklare ik, Jan Greeve, Raad van Nederlandsch-Indië, benevens gouverneur en directeur, mitsgaders plenipotentiaris dezer contractie, aan mijn kant, uit naam en vanwegen de Doorlugtige Nederlandsche Oostindische Comp[ie] gemelden Pangerang Adipatty Anom bij dezen te benoemen, aan te stellen en te erkennen voor wettig verkoren keizer over de landen, negoryen, dessaas en tjatjas voormeld, welke als een leen aan denzelven worden afgestaan, met het regt van successie voor zyne wettige erven ingevalle dezelve zich wel gedragen en de Compagnie getrouw blyven en genoegen geven.

925) Versta, leenman

En verklare ik, Soesoehoenan Pacoeboeana de Vierde, ook by deze op de kragtigste wyze, met de uiterste dankbaarheid en erkentenisse als een singuliere gunst die waardigheid te ontvangen en op den voorschreven voet het leenbestuur over de my toegewezen landen en volkeren, aan te nemen op de hierna te meldene verdere conditiën en voorwaarden, welke van beide de contracteerende parthyen zullen worden aangezien en gehouden als een altoosdurende wet, die onverbrekelijk en van wederzyde heiliglijk en opregtelijk zal worden nagekomen.

2. Daar zal dan nu en ten allen dage een oprechte vriendschap en harmonie resideeren tusschen de onderdanen van de Doorlugtige Nederlandsche Oostindische Compagnie en de volkeren van Java, om malkanderen in allerlei nood en verlegenheid getrouwelijk met raad en daad by te staan, elkanders best te bevorderen, en schaden af te weren, even alsof zy één volk waren.

3. Tot nakoming en bevestiging van hetgeen voorschreven is, zullen de rijksbestuurders of Radeen Adipattijs, die indertijd mogten werden aangesteld, alvorens zy tot de executie van haar ambt worden geadmitteerd, te Samarang in persoon moeten verscheinen en aldaar in handen van den heer gouverneur en directeur, ofte die aldaar vanwegen de Nederlandsche Oostindische Compagnie het gezag voerd, af te leggen den eed van trouw en gehoorzaamheid aan de Comp^e^, evenals omtrent haren vorst en met gelyke betrekking als tot dezen.

4. Den Soesoehoenang zal niemand tot rijksbestuurder zyner landen mogen verheffen nog aanstellen, dan na alvorens dezelve aan den gouverneur te Samarang te hebben voorgedragen, die dan ook, ingevalle tegens den voorgedragen persoon niets heeft, maar daarin volkomen genoegen nemende, daartoe de goedkeuring en approbatie Hunner Hoog Edelheden te Batavia verzoeken zal. Gelijk den Soesoehoenang dan ook in zelver voegen den rijksbestuurder niet zal mogen afzetten nog verstoten, zonder alvorens de redenen van dien te hebben opgegeven aan den heere gouverneur en directeur, of die het gezag voerd te Samarang, om daartoe insgelijks het goedvinden en toestemming Hunner Hoog Edelheden te Batavia te verzoeken, alles om tot een openbaar bewijs te dienen, dat de Compagnie en Java's inwoonders altoos onafscheidelijk van elkander en als één volk zullen zijn.

5. Den keizer zal nu nog nooit geene praetentie, hoe genaamd, of om welke redenen ook, mogen maken zoo min op het eiland **Madoura** als op de stranden en districten, door de Compagnie

wettig bezeten wordende ingevolge de contracten, tusschen haar en den keizer voor zich en voor zyne erfgenamen gesloten, van 11 November 1743 en 18 Mei 1746,[926]) mitsgaders andere concessiën en overeenkomsten meer.

In zelver voegen verklaard den keizer evenmin regt van aanspraak te hebben op de landen, plaatsen, negoryen of volkeren, onder den Sulthan staande en gehoorende, en beloofd mitsdien daarop ook nimmer eenige praetentie te zullen maken, maar zich ten allen tyde te vreeden te zullen houden en alleen bemoeyen met de regering en besturing van de helft der Javasche bovenlanden, en wel van de plaatsen, negoryen en districten, welke hem by dezen in leen worden afgestaan, in dier voegen als de in den jare 1773 geformeerde registers en de deswegen tusschen den Sulthan en zynen overleden vader, den Soesoehoenang, op den 26 April 1774, met toestemming en bemiddeling van den toenmaligen gouverneur Van der Burgh gemaakte acte van overeenkomst dic teeren, die door den praesenten keizer zullen worden geconsidereerd alsof van hem ofte uit deszelfs namen waren geformeerd ende gepasseerd, en mitsdien dezelfde registers en acte van overeenkomst in hunne volle kragt latende by deze, met standhouding teffens in het vervolg ook voor ofte by degeene, die indertijd den Soesoehoenang mogte komen te succedeeren.

6. Ingevalle de Comp[ie] met deeze of geene natie of mogendheid in oorlog mogte geraken, hetzy met Europeesche of Indische vorsten, zal den Soesoehoenang gehouden zijn de Comp[ie] met alle magt en na uiterste vermogen by te staan, en daartoe, des gerequireerd wordende, zooveel gewapende manschappen onder goede en vertrouwde hoofden fourneeren, als noodig en dienstig zal worden geoordeeld, omme te worden geëmployeerd, hetzy te Batavia of elders op Java, waar die vereischt worden, en dat wel op zoodanige voorwaarden en conditiën, als men door eene wederzeidsche schikking dienaangaande zal komen te beramen, terwijl de Soesoehoenang daarentegen plegtig beloofd, dat hy met geene vorsten of andere grooten, buiten het territoir van Java, en zelfs op Java met Comp[ies] strandregenten, correspondentie houden, zendelingen zenden of ontvangen en ook niet permitteeren zal dat iemand zyner onderhoorigen het een of ander doet.

7. Behalven dat den Soesoehoenang beloofd om steeds met den Sulthan en alle die onder denzelve behooren en sorteeren, in alle harmonie en onderlinge vriendschap te leven, zonder ooit eenige

926) Zie *Corpus* V, blz. 359 e.v. en 423 e.v.

voorbedachtelijke[927]) redenen tot twist, tweedragt of diergelyke verwyderingen te geven, zal denzelven ook gehouden zijn om in kas van noodzakelijkheid en zoo het met Comp[les] voorkennis en toestemming mogte worden gevorderd, gemelde Sulthan, ingevalle denzelven elders[928]) in zyne landen of plaatsen door deze ofte geene malcontenten, dan wel anderen, mogte worden aangevallen ofte ontrust, by te springen en te adsisteeren.

8. Zoo er deze of geene onvoorziene verschillen tusschen den Soesoehoenang en den Sulthan, dan wel tusschen eenige hunner onderhoorigen mogten komen te ontstaan, beloofd den Soesoehoenang daarvan niet alleen kennisse te zullen geven aan den heere gouverneur en directeur, ofte aan dengeene die Comp[les] wegen het gezag op Java voerd, maar ook zoodanige verschillen aan de billyke en redelyke beslissingen van gemelden heer gouverneur, dan wel die van Hunne HoogEdelhedens te Batavia, over te laten, als vertrouwende dat hoogstdezelve altoos en by alle voorvallen de beste en heilzaamste oogmerken tragten te bedoelen, en niet gedogen zullen, dat er eenige verongelyking plaats werd gegeven.

9. Den Soesoehoenang zal nergens in zyne landen en dorpschappen, eenige malcontenten kramans, tappas[929]) of eenige andere kwaadgezinde tollereeren, maar daarentegen dezelve in allen opzigte tegengaan en uitroeyen, en, die gevangen nemende, als het zyne onderhoorigen zijn, aan dezelve een exemplaire straf oeffenen, doch wanneer die onder de Comp[le] of den Sulthan sorteeren, aan dezelve uitleveren, hetzy om ze na elders in ballingschap te verzenden, dan wel zoodanig te handelen, als na bevinding van zaken zal bevonden worden te behooren.

Desgelijks zal de Soesoehoenang verpligt zijn alle overloopers, zoo van de Comp[le] als van iemand anders, van wat staat of rang dezelve ook zouden mogen wezen, op de eerste opeissching over te geven; in gelyker voegen er ook nergens in Soesoehoenangs landen, negoryen ofte elders, zoomin te Souracarta zelfs, eenige slaven van Comp[les] dienaren, dan wel aan andere onderhoorigen toebehoorende, zullen mogen opgehouden, maar by ontdekking van dezelve uitgeleverd worden.

927) Denkbare.

928) Versta: ergens.

929) De *Overgecomen brieven* hebben. tapper. Het Javaanse kĕraman is oproerling; tap(p)a betekent asceet of heilige kluizenaar. Dat deze laatsten hier in een adem genoemd worden met malcontenten en oproerlingen vindt daarin zijn oorzaak, dat vele verzetspogingen begonnen met het zich als kluizenaar terugtrekken van een ontevredene.

10. Zooals in gelyker voege door de Comp[ie] zal worden gehandeld, om wanneer zich deze of geene malcontenten, dan wel kwaadgezinden, van de onderdanen van den Soesoehoenang (zich) op Comp[ies] territoir komt op te houden, des begeerd wordende, by apprehensie aan den Soesoehoenang uit te leveren, ter appliceering aan dezelve van een gepaste straffe.

11. Ingevalle den Soesoehoenang om wettige redenen deze ofte geene zyner onderhoorige prinsen ofte rijksgrooten in ballingschap begeerd te verzenden, hetzy na Ceilon, ofte eenige andere plaats van de Comp[ie], zal den Soesoehoenang, daarom by de Comp[ie] verzoek doende, de redenen van het begeerde bannissement moeten opgeven en teffens gehouden zijn jaarlijks een zekere somme gelds te fourneeren tot levensonderhoud van dezulken die verzonden worden, na derzelver toestant en caracter komt te vorderen, waarentegen de Comp[ie] aanneemd, die bannelingen vry transport na de plaats hunner ballingschap te bezorgen.

12. Om voor te komen de verschillen, die er uit deze of geene misdryven, delicten en andere judicatures tusschen de wederzeidsche onderdanen, zoo van de Compagnie als van den Soesoehoenang zouden kunnen ontstaan, zullen alle Javanen, die onder Comp[ies] ofte derzelver hoofden en regenten gehoorzaamheid sorteeren, en tegen Comp[ies] Javanen ofte onderdanen eenig delict hebben begaan, na Comp[ies] goedvinden en na hare wyze teregt worden gesteld en gestraft, zonder dat daarmede in eeniger maniere den Soesoehoenang of zyne ministers zich zullen mogen bemoeyen; zooals in zelver voegen alle gemeene Javanen die Zijn Hoogheids onderdanen zijn, en onder elkanderen eenig delict mogten begaan hebben, aan de judicature van den Soesoehoenang en zyne regters overgelaten zullen worden, zonder dat de Comp[ie] zich insgelijks daarmede zal bemoeyen, met dezen beding echter, dat wanneer een ofte meer van Soesoehoenangs onderdanen in handen van 's Comp[ies] judicature geraken, en zoo mede van Compagnies ingezetenen of onder dies judicature behoorende, hetzy Javaan of andere, onder des Soesoehoenangs gebied worden opgevat, die zich aan crimineele delicten hebben schuldig gemaakt, den gevangen of gevangenen direct zullen worden geëxamineerd en de getuigen worden gehoord, hunne verklaringen gerecolleerd, en dezelve met alle de verdere stukken, nevens den beschuldigde, worden gezonden aan dien, onder wien zij sorteeren.

13. Doch Europeanen, Chineesen of Mooren, ofte eenige andere natie, geene onderdanen van den Soesoehoenang zijnde, tegens

Javanen, onder Zijn Hoogheids gebied sorteerende, eenig misdrijf pleegende, zal den Soesoehoenang gehouden zijn zoodanige delinquanten aan de Compagnie uit te leveren, om na derzelver wetten te worden gevonnist, waarentegen ook de Comp^le^ aan den Soesoehoenang zal uitleveren dezulken van Zijn Hoogheids onderdanen, die eenig delict tegens Europees, Chinees, Moor ofte anderen mogte hebben begaan, ten einde voor Zijn Hoogheid en derzelver regters ter straffe te worden gevonnist.

14. Maar ingevalle den rijksbestuurder die zoowel aan de Comp^le^ als aan Zijn Hoogheid den Soesoehoenang den eed van trouwe gezworen heeft, zich aan eenig delict mogte hebben schuldig gemaakt, hetzy tegen de Comp^le^ ofte derzelver dienaren en ingezetenen, ofte tegens den Soesoehoenang dan wel tegen zyne onderdanen, zal de zaak van den schuldigen rijksbestuurder door een gelijk getal onpertydige personen, zoo van de Comp^le^ als van den Soesoehoenang, onderzogt en geëxamineerd worden, doch het vonnis niet ter executie mogen worden gebragt dan na alvorens bekomen approbatie van den heere Gouverneur-Generaal en de heeren Raden van Nederlands-Indië, ten welken einde het vonnis met alle de stukken, daar bygehoorende, door den heere Samarangs gouverneur na Batavia gesonden zullen worden

15. Alle voorkomende crimineele zaken zullen na gedaan onderzoek zonder noodelooze vertraging of oponthoud, worden afgedaan en aan de schuldig bevonden wordende, kort en goed regt worden geappliceerd. overeenkomstig de wetten en orders, zoo by de Compagnie als by den Soesoehoenang na regt en billijkheid gestatueerd, zonder in geenen deelen den schuldige vry te laten, nog den onschuldigen te veroordeelen.

16 Den Soesoehoenang verbind zich om van tijd tot tijd de noodige ordres aan Zijn rijksbestuurder, en die het verder mogte aangaan, te zullen geven, ten einde niet alleen de wegen en bruggen onder Zijn Hoogheids territoir in een goede ordre te houden, maar om dezelve ook voor de reizigers en andere te beveiligen tegen rovers en 't verslindend gedierte, en ten dien einde overal goede wachten te doen stellen op de plaatsen, alwaar dezelve vereischt worden; zooals in gelyker voegen de Compagnie aanneemd daartoe onder haar ressort de noodige orders te stellen

17. Behalve dat het aan een ieder der goede ingezetenen zal vry staan overal in Compagnies districten, zoowel als in die van den Soesoehoenang, over en langs de gemeene wegen te reizen en te trekken, zal het ook aan alle particuliere negotianten geper-

mitteerd zijn hunne waren langs de stranden en in de bovenlanden ten verkoop te brengen, zonder daarin op geenerlei wyze te worden gemollesteerd, mitsgaders dezelve van een behoorlijk bewijs of pas voorzien zijnde, waarop bekend staan de goederen, die zy medevoeren, en mits ook dat dezelve niet bestaan in zoodanige goederen, die by d' Compagnie verboden zijn, in welk geval dezelve zullen moeten worden aangehouden en geconfisqueerd.

18. De producten, die in Soesoehoenangs landen en districten gecultiveerd worden, zullen aan niemand anders als aan de Nederlandsche Oostindische Compagnie worden afgestaan, en mitsdien de leveranciers gehouden zijn, dezelve in de logie of ter gewoner plaatse te Souracarta te leveren, op die voet als van ouds, waarvoor de Comp[ie] de bevorens bepaalde pryzen door de residenten aldaar zal laten voldoen en betalen, te weten:

Voor	1	picol	van	130 ℔	cattoene garens,		L[e]A. of 1[e]	zoort	Rds	45,10
„	1	„	„	„	„	„	L[e]B. of 2[e]	„	„	35,10
„	1	„	„	„	„	„	L[e]C. of 3[e]	„	„	25,10
„	1	„	„	„	„	„	L[e]D. of 4[e]	„	„	21,10
„	1	„	„	„	„	„	L[e]E. of 5[e]	„	„	15,10
„	1	„	„	„	ronde peper, dubbel geharpte				„	7
„	1	„	„	„	lange	„	„	„	„	6
„	1	„	„	„	staart	„	„	„	„	6
„	1	„	„	„	cardamon		„	„	„	32

En dewijl 't de Comp[ie] het meest te doen is om de twee eerste soorten of L[e]A en B van de cattoene garens, zoo verbind zich de Soesoehoenang van tijd tot tijd de noodige orders te geven tot de leverantie der gemelde zoorten en om dies quantiteit meer en meer te doen toenemen.

19. Aan een ieder der ingezetenen in de bovenlanden zal het vrystaan hunne producten en levensmiddelen na de stranden te mogen afbrengen en aldaar, aan wien zy verkiezen, te verkoopen, zonder ergens aan de stranden daarover aan de Comp[ie] eenige ongelden of diergelyke te betalen, mits echter geene der producten elders [930]) anders buiten Java uitvoerende, sub poene van confiscatie der goederen ten behoeve van de Compagnie.

20. Tot het afbrengen na Samarang van de door 's Soesoehoenangs leveranciers te Souracarta aan de Comp[ie] geleverde producten, zal Zijn Hoogheid eens vooral aan den rijksbestuurder of Radeen Adipatty orders geven, om daartoe voor niet, evenals be-

[930]) Versta: ergens.

vorens, maandelijks een honderd ofte meer battoors,[931]) met de behoorlyke hoofden, na rato van de aan handen zijnde quantiteit der producten te fourneeren, die dan ook teffens dienen zullen om by retour van Samarang Compagnies goederen, zoo voor de residenten als 't Souracarta's garnizoen, mede te nemen en dezelve over te brengen.

21. Omtrent de verdere heerendiensten, zoo in het dagelijks fourneeren van battoors aan 's Comp^ies loge te Souracarta, mitsgaders aan de residenten en andere gequalificeerde Compagnies-dienaren, als in de verdere in gebruik zijnde costumes tot gerief van de dienaren en anderen, beloofd de Soesoehoenang het in alle opzichten op dien voet te laten, als waarin het thans is, en mitsdien het een en ander nu en altoos te laten stand houden, zonder dezelve in geenen deele te verminderen

22. Tot conservatie van de vriendschap en eensgezindheid onder elkanderen, zal den Soesoehoenang de noodige beveelen stellen, zoo aan deszelfs hoofden, rijksgrooten en anderen, om zich ten allen tijde beleefd en minzaam te gedragen, tegen Compagnies dienaren, en dezelve den behoorlyken respect te bewyzen, zooals in gelyker voegen de Comp^ie ook begeerd, dat een iegelijk van derzelver dienaars en ingezetenen, zich vriendelijk en minzaam zal hebben te betoonen tegens des Soesoehoenangs rijksgrooten en anderen, en dezelve insgelijks den behoorlyken respect te doen toekomen, alles op dien voet als hetzelve door Zijn Hoogheids overleden vader en respective opperhoofden is gereguleerd geworden.

23 Zoowel als er aan 's Soesoehoenangs brieven, die er te Samarang aan den heere gouverneur, als die te Batavia aan Zijn HoogEdelheid, den Heere Gouverneur Generaal en de Raden van Nederlandsch-Indie worden aangebragt, 't behoorlijk honneur met vijftien salutschoten zal worden gegeven, zullen ook die welke van welmelde Zijn HoogEdelheid, den Heer Gouverneur-Generaal en de Heeren Raden van Indië te Batavia, mitsgaders die van den Samarangs heer gouverneur aan den Soesoehoenang worden gebragt, aldaar in gelykervoegen het behoorlijk honneur genieten, te weten:

die van Hunne HoogEdelheden met 15
die van den Sulthan te Djocjacarta met 15 } schoten
die van den heere Java's gouverneur met 11

[931]) Koelies. Zie *Corpus* V, noot 1 op blz 183.

24. Doordat het de gehoudenisse en het gebruik medebrengt, dat de vorsten van Java zoowel als andere keizers, sulthans en koningen, die met de Nederlandsche Oostindische Comp[ie] een bondgenootschap hebben aangegaan, by optreding of verkiezing van een nieuwen Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië twee, drie ofte meer hunner rijksgrooten als gezanten na Batavia zenden, om aldaar hulde te doen aan den nieuwen verkozen Heere Gouverneur-Generaal, zoo zal den presenten Java's keizer, evenals den sulthan, ook gehouden zijn by een zulk gemeld voorval den rijksbestuurder nevens nog twee ofte drie zyner rijksgrooten, over Samarang naar Batavia te zenden, ten einde aldaar aan den Heer Gouverneur-Generaal uit naam van hun vorst de verschuldigde hulde te doen, in welk geval de Compagnie aanneemd die gezantschappen behoorlijk transport na Batavia en ook wederom retour na Samarang te bezorgen, hetzy met 's Comp[ies] schip ofte andere bekwame gelegenheid, wanneer het alsdan ook aan Soesoehoenangs gezanten vry zal staan om na het aloud gebruik by hunne reize na Batavia inpassant het kantoor Tagal aan te doen, ten einde aldaar de gewoonlyke eerbied te bewyzen aan het graf van den Soesoehoenang Tagalwangie.[932]) En ingeval den nieuw verkoren heer Gouverneur-Generaal verkiezen mogte om de gezanten der Javasche vorsten uit hoofde van het moeyelijk vallende transport na Batavia en andere inconveniënten meer, van de reize na gemelde hoofdplaats te excuseeren en die hulde te laten geschieden te Samarang by den heere Java's gouverneur en directeur, als plenipotentiaris van Zijn HoogEdelheid den heere Gouverneur-Generaal, zoo zal den Soesoehoenang, even als den Sulthan, daarinne berusten en genoegen nemen, wijl het op die wyze zal worden geconsidereerd, als ware die hulde te Batavia geschied.

25. De Nederlandsche Oostindische Compagnie aan den voorigen Soesoehoenang 's jaarlijks in de maand September uitgekeerd hebbende de helfte van de van ouds gecontracteerde en bedongen gelden, voor de aan de Maatschappy gedane afstand der stranden, zoo verbind zich de Comp[ie] om met de uitkeering der contanten voor de helft, ten bedragen van tienduizend Spaansche realen, aan den presenten Soesoehoenang te continueeren, mits den rijksbestuurder, uit naam en vanwegens zijn vorst, van den ontvangst een behoorlijk bewijs geve.

26. Byaldien het tegen hoop en verwachting kwam te gebeuren, dat door den Soesoehoenang Pacoeboeana ofte zyne successeurs in

[932]) Posthume naam van Amangkoerat I. Zie *Corpus* III, blz. 71.

het vervolg van tijd op dit contract eenige infractie werd gemaakt of daartegen aangegaan, zal denzelven verstooten zijn en blyven van het geheel bezit der landen, provintiën en districten, thans aan hem als een leen afgestaan werdende, welke in zulk een onverhoopt geval tot de Comp^ie^ zullen terugkeren, om over dezelve in diervoegen te disponeeren, als dezelve na bevinding van zaken geraden oordeelen zal.

Ten welken einde hierby voor geinsereerd, en als meede door Zijn Hoogheid bezworen gehouden worden alle voorgaande contracten, verbintenissen en overeenkomsten, tusschen de Nederlandsche Oostindische Compagnie en de vorsten van het Sourakartasche rijk successive gesloten, voor zooverre de pointen, daarby vervat, met dit tegenwoordig tractaat overeenkomen.

27. Laatstelijk verbind zich den Soesoehoenang, zoowel als de Doorlugtige Nederlandsche Oostindische Compagnie om met de stipste nakoming van alle de in dezen vermelde articulen tot een altoosdurende standhouding van onderlinge vriendschap en eensgezindheden, dat zy aan weerskanten alles zullen tragten in het werk te stellen, wat tot den bloei en welvaard hunner landen en volkeren behoord of wat daartoe bevorderlijk zijn kan, mitsgaders om van tijd tot tijd, des dienstig en nuttig geoordeeld wordende, met elkanderen zoodanige maatregulen en beschikkingen te beramen over zaken, die zich in het vervolg van tijd mogten komen op te doen en in dezen niet vermeld staan, als tot wederzeidsch genoegen strekken kan.

Aldus gedaan, gecontracteerd en overeengekomen in 't hof van den Soesoehoenang tot **Soerakarta Adiningrat**, op den 29 September 1788.

Onder stond 's Comp^ies^ cachet, gedrukt in rood lak — was geteekend — **Jan Greeve.**

In margine onder het Javaans stonden de cachetten en hanteekeningen van den Soesoehoenang **Paccoeboeana de Vierde, Pangerang Adipatty Mangcoenogoro, Pangerang Ario Mattaram,** rijksbestuurder **Radeen Adipatty Djoyo Ningrat, Pangerang Ario Poerboyo, Pangerang Ario Pamot, Pangerang Ingebey, Pangerang Mangcoediningrat** en **Pangerang Poerbo Nogoro.**

Lager: Wy, ondergeteekenden, zijn by het teekenen en zegulen van dit contract present geweest — was geteekend — **A. Kuvel, E. Lucas, M. J. van Nyvenheim, G. van Massau, F. J. Rothenbuhler,** secretaris.

En voor de translatie **W. M. Wardenaer,** gezworen translateur.

PROCLAMATIE.

Vanweegens de Doorlugtige Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie werd by deesen uit naam ende op hooge ordre van Zijn HoogEdelheid, Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur-Generaal, en de Raaden van Indië, representeerende het hoogste en souverain gebied vanwegens de voormelde Comp[ie] in deesen landen, door den Raad-extraordinair van Nederlands Indië Jan Greeve, een iegelijk bekend gemaakt, dat opgemelde Hunne HoogEdelheeden goedgevonden hebben om in steede van den overleedene Soesoehoenang Pacoeboeana weder tot keizer en wettige successeur in 't Javasche rijk te verkiezen en te benoemen den Pangerang Adipatty Anom, onder den naam en titul van zijn vader voormeld, Soesoehoenang Pacoeboeana Senopatty Ingalaga Abdul Rachman Sahidin Panotogama, wordende oversulx uyt naam ende vanweegens welgemelde Hunne HoogEdelheeden alle hooge en lage ministers, princen en regenten, mitsgaders dienaeren, ook onderdaanen en ingeseetenen van de E. Comp[ie], en speciaal alle ende een ygelijk op Java aanbevoolen, om opgemelden Zijn Hoogheid voor keyzer en wettige opvolger in 't Javasche rijk, waarvoor hy by deezen word geproclameerd, te erkennen, respecteeren en, zoveel zijn onderhoorige aanbelangt, ook te gehoorzaamen, also opgemelde Hunne HoogEdelheeden zulks tot welzijn van land en volk also bevonden hebben te behooren.

Onder stond: **Souracarta,** den 29 September anno 1788

Lager: Den gouverneur en directeur van Java's Noordoost kust was geteekend — **Jan Greeve.**

Terzyde stond 's Comp[ies] zegul en daaronder: Ter ordonnantie van den heer gouverneur en directeur welmeld — was geteekend **F[k]. J[s]. Rothenbuhler,** secretaris.

Nog lager stond: Accordeert — was geteekend — P. de **Elwijk,** eerste gesworen klerk

De ratificatie van bovenstaand contract is te vinden in *Contractenboek* V no. 13 op het Arsip Negara te Djakarta. (Cs.)

De Gouverneur Generaal Mr Willem Arnold Alting en de raaden van Indië gesien en geleesen hebbende het contract van altoos durende getrouwe vriend- en bondgenootschap tusschen de doorlugtige Nederlandsche Oost Indische Comp[e] ter eenre, en den Soesoehoenang Pacoeboeana Senopatty Ingalaga Abdul Rachman Sahidin Panatagama de vierde, als leenheer van de helfte

der **bovenlanden van Java** ter andere zijde op den 29 September 1788 aangegaan en geslooten door den Heer Jan Greeve, Raad extraordinair van Nederlandsch Indië, mitsgaders Gouverneur en Directeur over de saaken en plaatsen op en langs Java's Noord-Oost Cust en plenipotentiaris als tot dese vriend- en bondgenootschaps onderhandeling van wegens welmelde Hooge Indiase regeering expresselijk g'autoriseerd geweest zijnde, verklaren bij desen hetzelve Contract in dier voegen soo als het legt en in de Nederduitsche tale uitgedrukt is, te approberen en te ratificeren, gelijk hetselve dan ook geapprobeerd en geratificeerd word bij deesen, belovende oversulks den inhoude van dien 's Comp^{e} wegen stipt en onverbrekelijk te sullen nakomen en onderhouden, mitsgaders van 's gelijken door alle die onder 's Comp^{e} gehoorsaamheid sorteren, te doen naarkomen en onderhouden, alwaaromme ook dit contract van vriend- en bondgenootschap, door onze approbatie en ratificatie met eijgen handteekeninge en het groot zegul van Hooggemelde Comp^{e} hebben bekragtigd.

Gedaan in 't Casteel Batavia in onse vergadering den 24^{e} April 1789.

(w.g.) **W. A. Alting, A. Moens, D^{d}. J^{n}. Smith, H^{d}. van Stockum, J^{s}. Siberg, W. van der Beke, A. de Bock, J. H. Wiegerman.**

Terzijde staat 's Comp^{e} Groot zegel, en daaronder:

Ter ordonnantie van Hunne HoogEdelheeden den Gouverneur Generaal en de raaden van Nederlands Indië

(w.g.) **P. G. van Overstraten,**
Secr.

MCLXXV. JAVA—DJOKJAKARTA.

31 October 1788.[833])

Nadat de nieuwe Sunan in Surakarta geïnstalleerd was, begaf gouverneur Greeve zich, vergezeld van de kapiteins Kuvel en Lucas en nog eenige officieren van de voor Semarang liggende oorlogschepen van den lande, naar Djokjakarta, waar de Sulthan na lange besprekingen zijn agressieve plannen ten opzichte van den Sunan opgaf. Zijnerzijds drong hij aan op een verklaring, dat de Compagnie na zijn dood zijn zoon als opvolger zou erkennen. Nadat gouverneur Greeve daaromtrent overleg met Batavia had gepleegd, vaardigde hij te Semarang onderstaand document uit

[833]) Uit de portefeuille *Koloniaal Archief no. 4464 Q**.

Copia acte van belofte en verzekering.

Nademaal de rust, vreede en welvaard van het gezegend **Java** de Doorlugtige Nederlandsche Oostindische Compagnie zeer na ter harte gaat, en het behoud der presente constitutie van regering der bovenlanden ter bevordering van dit voor land en volk zoo heilzaam oogmerk inzonderheid zeer geschikt en dienstig zy, zoo is 't dat ik, ondergeteekende, Raad-extraordinair van Nederlandsch Indië, als gouverneur en directeur van Java's Noordoostkust, achtervolgens de authorisatie van Hunne HoogEdelheden, den Hoog Edelen Grootachtbaren Heer Mr Willem Arnold Alting, Gouverneur-Generaal, en de Edele Heeren Raden van Nederlandsch-Indië te Batavia, by deze acte, ten versoeke en geruststelling van den heer Sulthan Amangcoe Boeana belofte doe en verzekering geve, dat by overlyden van gemelde Zijn Hoogheid op den troon van **Djocjacarta** door en vanwegen de Doorlugtige Nederlandsche Compagnie geplaatst en als Sulthan geproclameert zal worden Zijn Hoogheids zoon, den tegenwoordigen kroonprins, aan wien overzulks het Djocjakartasche rijk, zooals hetzelve bestaat in de helfte der Javasche bovenlanden, vanwegens de Comp[ie] door haren gouverneur en directeur ter besturing en beheersching zal worden opgedragen, conform en op fundament van de contracten, welke alsdan aangegaan, geteekend en bezworen zullen worden.

Alles nogthans onder deze expresse mits en uitdrukkelyke voorwaarde, dat gemelde kroonprins blijft volharden by een gedrag, dat overeenkomstig is zoowel met de billyke verwachting van de Comp[ie] als van Zijn heer vader, den Sulthan, en er behoorlijk zorge werd gedragen, dat by toenemende zware ziekte van den heer Sulthan daarvan zoo tydig kennis werd gegeven, dat den gouverneur spoedig genoeg met de noodige magt te Djocjokarta kan zijn, om de vastgestelde successie ter uitvoer te brengen, zonder dat de rust en vreede van Java daardoor gestoord werde

Onder stond: Gedaan te **Samarang** onder het zegul van de Doorlugtige Nederlandsche Comp[ie] den 31 October 1788 - - was geteekend — **J. Greeve.**

In margine stond het Comp[ies] cachet, in roode lak gedrukt

Lager: Accordeert — was geteekend — **W[m]. Wardenaer,** gezworen translateur.

MCLXXVI. BANDJARMASIN.

22 April 1789.[934])

Door NOORLANDER p. 110 wordt beschreven waarom deze afstand plaats had. (Cs.)

> Een apart articul nog bij 't contract te voegen en op heeden den 8 Maart 1789 goed gevonden door den vorst of Soesoenang en Sulthan Sleeman met den Commissaris Christoffel Hoffman.

Het geheele Doessongsche rivier met alle desselvs bogten en rantouen[935]) teffens regts en links invallende rivieren en songijs,[936]) van 't rivier Pattij afgerekent, tot aan desselfs en derselver oorsprongen, en zoo ver de Comp. in der tijd mogt goed vinden, word aan de Comp. ten vollen ijgendom, met desselvs inkomen en tollen afgestaan, tot goedmaking der oorlogskosten, zoo teegenwoordig als in 't aanstaande, en tot onderhoud der vaarthuijge ter dekking van de stranden en rivieren, teffens de volkeren in bedwang te houden, dat ze de orders van de compagnie en den vorst nakomen, en de jaarlijksche hoofdgelden opbrengen

Dog beloofd den Sulthan dat wanneer in of omtrent het **Banjersche rijk** eenig oorlog ontstaat, het mag wesen met wien dat 't wil, dat niet in gebreken zal blijven meede zijn volkeren te senden.

Alleenig bedingt den vorst, dat wanneer denselven eenig houtwerk van Doessong mogt benoodigt weesen, hetzelve niet gewijgert wordt, maar behulpelijk weesen, dat 't na begeerte geleevert wordt.

Gelijk wordt bij deesen aan de compagnie afgestaan, de helft der inkomen van de volgende negorijen, gelegen langs 't groote rivier en desselfs spruijten en rantouen, als Poeloe Anjer, en Banjer Anjer of Branger ook wel Blendion genaamd, met dies rantouen Pocompij, met desselfs onderhebbende het rivier Patty met desselvs rivieren, regts en links.

Alle deese bovengemelde negorijen staat den Sultan der helft der inkomen aan de Comp. af, en gelijkstandig met de klijne en groote Bietjos, tot goedmaking der onkosten.

Mankattiep met desselvs rantouen en rivieren staat de Comp.

---

[934]) Uit *Contractenboek* IX no. 17 blz 141 op het Arsip Negara te Djakarta. Ook afgedrukt bij NOORLANDER p. 182, naar een handschrift op het Koloniaal Archief bundel 3755. (Cs.)

[935]) Maleis, rivierbocht. (Cs.)

[936]) Sungai, Maleis rivier. (Cs.)

en den vorst, aan dengeenen, die Ratoe annoem is, of in der tijd mogt worden, voor althoos af, als te dienen voor een middel van bestaan.

Boemikintjano den 22 April 1789.

(w.g.) **C. Hoffman.**

MCLXXVII. MINAHASSA.

5 Augustus 1790. [937])

Sinds de vrede van Parijs, 1784, moesten de Engelsen in de Molukse wateren worden toegelaten. Met de Minahassische hoofden werd — als voorzorgsmaatregel — het verbond vernieuwd. (Cs.)

Renovatie en ampliatie van al zoodanige kontrakten, voorwaarden en verbindtenissen, als successive tusschen de generaale Nederlandsche Oost Indische Compagnie en de gezamenlijke oud-Hoekoems [938] en verdere dorpshoofden beraamd en besloten zijn, welke thans door den WelEdelen agtbaren Heer Alexander Cornabé, Gouverneur en Directeur der Moluccos, met en benevens de WelEdele Gestrenge Heeren Hermanus Hartman en Jan Isac Werner Gobius, kapiteins ter zee in dienst van de Vereenigde Nederlanden etc. etc. etc., in name en vanwege Sijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Gestr. Grootachtbaren Heer Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal en de WelEdele Gestrenge Heeren raden van Nederlands India, ter eenre en de gezamenlijke oud Hoekoems en mindere **Manadose** dorpshoofden, ter andere zijde, bevestigd en geamplieerd worden, in maniere als volgt:

Eerstelijk

De gezamenlijke oud Hoekoems en verdere dorpshoofden, doen op nieuw den eed van getrouwheid aan de Nederlandsche geoctroyeerde Oost Indische Compagnie, buiten welke sij niemand voor hunnen Heer en Meester erkennen of ooit erkennen willen, ten behoeve van dezelve goed en bloed ten beste hebbende en confirmeren bij deesen alle de met hunne voorsaten en gemelde

---

937) Uit *Contractenboek* XI no. 19 op het Arsip Negara te Djakarta. Het contract is naar een der vier op het Arsip Negara berustende handschriften ook afgedrukt door Godee Molsbergen, *Geschiedenis van de Minahassa tot 1829*, p. 140. (Cs)

938) Hukum tua, Maleis, titel van de meeste dorpshoofden in de Minahassa. (Cs.)

compagnie gemaakte contracten onder belofte eener stipte nakoming derzelve, zoomede van alle artikelen en voorwaarden, welke in dezen staan bedongen en voorgeschreven te worden, navolgens de tot ons volkomen genoegen daarvan ter zitting van de Minahasa of landraad[939]) op den 29 July j.l. prealable gedane advertentie.

2. Ingevolge van dien nemen wij aan en belooven de door welmelde compagnie jaarlijksch benoodigd zijnde rijst te leveren, tegen den vastgestelden prijs van 18 Rd^a^ per last van 3000 ponden, te leveren in 's Compagnies gebruikelijke maten, in twee deelen schoone rijst en een derde deel pady,[940]) dog laatstgemelde derde deel afzonderlijk, zoodanig dat geen pady onder de rijst vermengd raake.

3. Voorts onderwerpen wij ons voor ons zelve en onze nakomelingen aan de ten dage van den 29 July voorschr. geannodeerde ordre en desisteren voor eeuwig van het aannemen van giften, welke voorheen gedaan zijn door particuliere handelaars, met inzigt om de preferentie boven de compagnie te erlangen in de bemagtiging van rijst; waartegen ons gepermitteerd geworden is van ged. particulieren te vorderen eene matige belooning, voor zoo veel brandhout en goemoet[941]) als zij benoodigd mogen hebben.

4. In selvervoegen submitteeren wij ons aan zoodanige poenaliteit, als de Ternataansche Regering ons sal gelieven op te leggen, in cas wij wederom mogten komen af te wijken, op wat pretext ook van het 3^e^ artikel van het contract door wijlen den Heer Gouverneur Padbrugge de a^o^ 1679,[942]) waarbij ons tot onderhoud of vernieuwing van het fort of daarbinnen gelegen opstallen, de bezorging voor niet opgelegd geworden is van kalk, steen, sand, stormpalen, swalpen tot affuiten en wielen, balken, bamboesen, atap, sparren, latten en wat meer, al welke bouwmaterialen wij integendeel belooven altoos op eerste requisit, in de benoodigde quantiteiten en vereijschte deugd te zullen leveren, navolgens de daarvan onder ons stand grijpende en beschreven verdeeling, daaronder begrepen de vlaggestok, welke altoos van de vereischte dikte en lengte zal moeten wezen.

---

939) Het woord Minahassa wordt in deze betekenis thans niet meer gebruikt. Men bedoelt er mee het geheel van de de bevolking representerende hoofden die te samen de landraad vormen. (Cs.)

940) Rijst in de halm. (Cs.)

941) Touw van palmvezels. (Cs.)

942) *Corpus* III, p. 174. (Cs.)

5. Wij oud Hoekoems van Passan, Datahan, Ponosakan en Tonsawan, die vier balken [943]) met kleine negorijen onder onze gehoorzaamheid hebben, belooven voortaan, ten dienste van gemeld fort, dagelijksch binnen hetzelve voorm. te bezorgen twee quart jongens [944]) en zulks in nakoming van 't gunt ons geduurende het bestier van wijlen den Heer Gouverneur Padbruggen voorm. opgelegd geworden is, tot een teeken dat wij door 's compagnies wapenen overwonnen zijn en zullen wij ook voortaan opbrengen ons contingent in de voor de compagnie benoodigde planken en swalpen, tot onderlaag der afuiten en rampaarden, zoomede de overige bouwmaterialen, naar de daarvan gemaakte verdeeling.

6. Over de landweg gezonden wordende brieven en goederen van de compagnie van of na Ternate of werwaards wezen mogt, mogen niet blijven liggen, veel min te zoek geraken, maar zullen door ons oud Hoekoems en verdere dorpshoofden dien het aangaat, bij aanbreng direct opgenomen en voort worden getransporteerd voor niet en onder onze borgtogt, invoege de bij manquement van goede toezigt absent geraakte goederen, door ons aan de compagnie uit koops vergoed zullen worden en wij wegens onze nalatigheid gestraft, na exigentie van zaken.

7. Uit onze negorijen naar herwaards dan wel naar Ternate ontboden wordende, zullen wij ons gezamenlijk oud Hoekoems en dorpshoofden, buiten tusschen komende wettige verhindering, zonder verwijl of tegenkanting bereidwillig betoonen te wezen en aan het opontbod voldoen met ons te vervoegen werwaarts begeerd word, op verbeurte van onze ambten en digniteiten.

8. Ook willen wij de straffe des doods ondergaan, alle die zig onder ons vergrijpen mogten aan de persoon van den Resident of aan iemand die hem representeert, hetzij door ons tegen de uitvoering zijner voornemens gewapenderhand te versetten of hem smadelijk te bejegenen met injurieuse bewoordingen, aangrijpingen of gebaarden, die sijn persoon in schijnbaar gevaar kunnen brengen, 't gunt wij zelve mede op doodstraffe aan niemand onzer onderhoorigen zullen toelaten.

9. Op verbeurte onzer ambten en waardigheden en opzending naar Ternate ter dispositie van den Heer Gouverneur en Raad aldaar, belooven en sweeren wij gezamenlijk oud Hoekoems en dorpshoofden, nimmermeer met elkander te zullen machineren,

---

943) Balk van Minahassisch walak, genealogische eenheid. (Cs.)
944) Herendienstplichtigen.

invoegen de zaken bij voortaan in deezen lande voorvallende vredes onderhandelingen, assupeatien, decisien over limiet scheijdingen, na onze sinnelijkheid en niet naar die van de compagnie moeten uitvallen. Wij belooven en sweeren daarentegen, dat wij ons in zulke en in alle andere gevallen gedragen zullen met de door ons verschuldigde submissie en differentie, aan de altoos billijke uitspraken van de compagnie, soo mede aan die van den landraad, zonder iemand die daarin gecondemneerd geworden is, te willen protegeren.

10. Alle aan moord schuldige en andere delinquenten, die dood of lijfstraffe verdiend hebben, belooven en sweeren wij oud Hoekums en dorpshoofden, met vlijt te zullen naspeuren en bij agterhaling, sonder onderscheid over te leveren aan de compagnie ter erlanging eener op hunne misdrijven passende straffe, op verbeurte onser ambten en digniteiten en opzending na Ternate, in nakoming van het 3e articul de dato 10 December 1699, [945]) onder de Regering van wijlen den Heer Gouverneur Lesage.

11. Wijders belooven en sweeren wij gezamenlijk oud Hoekums en dorpshoofden, voor ons en onze nakomelingen van nu af en voor altoos af te zien van het onder sommige onzer nog vigerend verfoeijelijk misselijk en Gode tergend gebruyk van solemniteiten te vieren, waarbij vrije menschen en somtijds ook wel slaven gedood ende slagoffers worden van een allergruwelijkst bijgeloof, zullende een ieder onder ons die zig daarvan in 't vervolg schuldig mogte maken, den Resident, zonder eenige oogluiking, aangewezen, door ons geapprehendeerd en aan de compagnie overgegeven worden, sub poene, voor den contraventeur om dezelfde straf te zullen ondergaan, die den schuylgehouden wreedaard, na agterhaling had moeten worden opgelegd.

12. Nadat een of meer moorden zal of zullen weesen begaan in deze of gene negorij, waarvan de dader ergens anders te huis gehoort, zal niemand der oud Hoekums en dorpshoofden mogen onderstaan, om gedurende de recherches, die naar den moordenaar gedaan worden, de plaats sijner geboorte of inwoning vijandelijk aan te tasten of hiertoe eenige preparatien te maken, veel min nog, nadat de moordenaar gevat en ter judicature aan de compagnie zal wezen uytgeleverd, maar zal de oud Hoekoem of dorpshoofden van zoodanige plaats, waar de moord geschied is, stil zitten en te vrede moeten zijn, met de straffe, welke de compagnie zal laten

945) Ten rechte 10 September 1699. Zie *Corpus IV*, p. 163.

volgen op de misdaad en geen represaille mogen gebruiken, zelve niet in cas gebeuren mogte dat de moordenaar al eens ontsnapt was en niet weder te voorschijn kwam, op verbeurte van ambt en digniteit en opzending naar Ternate.

13. Om voorschr. salutair oogmerk te eerder te kunnen bereiken, worden de oud Hoekoems en dorpshoofden, mitsgaders hunne nakomelingen, in opvolging van gemeld 3e artikul van voren geciteerd contract van A° 1699, aansprakelijk gehouden voor iedere moord, die in hunne onderhoorigheid geschiedt, waarvan de dader de handen van de Justitie ontkomt, op gelijke verbeurte en opzending.

14. Eindelijk belooven wij gesamenlijke hoekoems, by nadere verschyn van 'slands scheepen, in dienst van Hunne Hoogmogenden, de Heeren Staten Generaal der vereenigde Nederlanden, onze wettige souverein, ten eersten te zullen zorgen, dat van 't noodige water en brandhout voorsien en ingeladen werde, dat dezelve scheepen ook met zoodanige rondhouten en andere houten geriefd werden, als benoodigd zullen zyn en zoo vast ten anker komen, 't zy hier dan ergens anders onder dezen ressorte, de equipage voor niet te voorsien drie dagen lang met verversching van groente, versch vleesch etc. en gemelde equipage aan de wal komende de noodige loodsen ter lijfberging, immediaat op te slaan en ze van hoenders, eijeren etc. etc. etc. tegen de gewone prijs te gerieven.

Aldus gedaan, gerenoveerd en geampliceerd te Menado, in 't fortres Amsterdam, den 5 Augustus A° 1790.

(w.g.) **Alex. Cornabé, H. Hartman, J. J. Werner Gobius.**
Mij present
(w.g.) **J. D. Schiersteen.**
In kennisse van mij
(w.g.) **G. G. I. W. Greven.**

MCLXXVIII. JAVA—VORSTENLANDEN.

28, 29 September en 6 November 1790 en 1 April 1791.[946])

De in 1789 op de troon van Surakarta gekomen susuhunan betoonde niet dezelfde trouw aan de Compagnie als zijn vader Van de ziekte van den

[946]) Uit *Contractenboek* V no. 13 op het Arsip Negara te Djakarta

ouden sultan van Djokjakarta maakte hij gebruik prins Mangku Negara tegen hem op te zetten Deze prins zowel als de oude sultan hadden om voor hun nazaten het opvolgingsrecht op hun tronen gewaarborgd te krijgen de steun van de Compagnie nodig, wier vertegenwoordiger, gouverneur Greeve, er in slaagde de vrede tussen de drie partijen op de ondervolgende voorwaarden tot stand te brengen. Vgl. DE JONGE, *Opkomst* dl. XII, p. XII vlg. (Cs.)

Articulen van vergelijk en bevrediging door tusschenspraak en bemiddeling van de doorlugtige Nederlandse Oost-Indische Comp[ie] in dezen gepresenteerd door haeren Gouverneur, den WelEdele GeA. Heere Raad extra-ordinair van Nederlands Indië Jan Greeve, gemaakt en gearresteerd bij Zijne Hoogheijd den Keijser Pacoeboeana de vierde, ter eenre, en Zijne Hoogheijd den Sulthan Hamengcoeboeana ter andere, voorts ook tusschen Welgem[e] Heer Sulthan ter eenre en den pangeran Adipatty Mangcoenegoro ter andere zijde.

1. Alhoewel Zijne Hoogheid den Heer Keijser sig volkomen vrij kend geen de minste reeden of oirsaek gegeven te hebben tot dezen twist als sig in alle opsigten na de contracten gedragen te hebbende, en zijne Hoogheijd den Heer Sulthan ook verklaard geen voornemen gehad te hebben Sijne Hoogheijd den Heer Keijser het minste te hebben willen beleedigen, en met leetwesen te hebben vernomen, dat door een gebrekkige uitvoering der orders die Sijne Hoogh[t] ten opzichte van de pangerang Mangcoe Negoro gegeven had, eenige nadelen aan de landen en onderdanen van Zijne Hoogh[t] den Heer Keijser sijn toegebragt, so verklaren Hunne Hoogheden egter beijde, dat het een en ander sal worden beschouwd als vergeten en vergeven te zijn, sonder dat er eenige schadevergoeding sal gevorderd of gegeven worden, wijl dit het kragtigste bewijs is van ware vreedelievendheid.

2. Gelijk Hunne Hoogheden den Heere Keijser en den Heer Sulthan op de vreedelievende vermaning van de Comp[e] bereids orders hebben gesteld dat alle vijandelijkheden sullen ophouden, so verbinden Hunne Hoogheeden sig ook nader de ernstigste bevelen te sullen uitvaerdigen om onder de wederzijdsche onderdaenen van nu af aan de vorige rust en vreede te herstellen.

3. Vermits bij nader ondersoek aan de Comp[e] ten duidelijkste gebleeken is, dat Zijne Hoogheid den Heer Keijser geen het minste oogmerk heeft gehad, om door het geven van de naam van pangerang Mangcoeboemi aan Zijne Hoogheids broeder, Zijne Hoogheid

den Heer Sulthan enig ongenoegen toe te brengen, of daar door eenige beleediging te willen aandoen, en Zijne Hoogheid den Heer Keyser ook by dezen expresselyk verklaart sulks daardoor nimmer bedoeld te zyn, zo berust Zyn Hoogheid den Heer Sulthan als nu in de standhouding van die naam, deselve beschouwende als met goetvinden van Zyne Hoogheijd den Heer Keyser aan Hoogstdesselfs broeder door de Comp^e^ geschonken om dien prins daardoor een bewys van hare toegenegendheijd te geven.

4. En vermits het billyk is dat vorsten die met elkander in vriendschap leeven, ook elkanders welzijn betragten, so beloofd hiermede zijne Hoogheid den Heer Keijser, dat wanneer het Gode behagen sal Zijne Hoogheid den Heer Sulthan het sterfelijk te doen afleggen, Zijne Hoogheijd den Heer Keijser als dan alles wat in zijn vermogen is, zal bijbrengen om te samen met de Comp^e^ te zorgen, dat den Kroonprins pangeran Adipatty Anom Amangcoe Negoro, als den wettig bestemde opvolger, in rust en vreede den throon van het **Mattarmse Rijk** beklimmen en daarop bevestigd worden zal, en even so min als de Comp^e^ te zullen gedogen dat dit door iemand, hij zij wie hij zij, verhinderd word.

5. In selver voegen beloofd ook den Heer Sulthan voor sig en zijne opvolgers, altoos en in alle gevallen, met sijn gansche vermogen, de rust en welvaart van het rijk van Zijne Hoogheid de Heer Keijser te sullen helpen bevorderen, dus ook met de Comp^e^ te sullen sorgen, dat bij eene onverhoopte throons vacature, de wettige opvolging plaats vind, en door niemand verhinderd word.

6. Om voortaan volkomen seker te sijn, dat er niet weder onlusten mogen ontstaan die voor land en volk nadeelig konnen worden, beloven en verbinden sig Hunne Hoogheden den Heer Keijser en den Heer Sulthan, om niet alleen alle geschillen die er tusschen de wederzijdse onderdanen ontstaan zijn en nog mogten ontstaan, volgens de oude gebruijken door den weg van het regt te sullen doen ondersoeken, en na bevinding beslissen, gelijk de billijkheijd het sal vorderen, sonder den voortgang van het regt te stuiten ofte doen stil staan, maar ook ingevalle er weder misverstand mogt ontstaan, het welk tusschen hunne Hoogheden, of de wederzijdse rijksbestierders in der minne niet mogt komen gevonden en verevend worden, als dan sig daarover te sullen adresseren aan de Comp^e^ die dan een behoorlijk ondersoek doen, en de saak met alle onzijdigheid beslissen zal, so dat het dan aan Hunne Hoogheden niet vrij sal staan sig selve regt te doen door het plegen van vijandelijkheden, maar de saak aan de beschikking en uit-

spraak van de Comp[e] sullen overlaten, en sig daaraan onderwerpen tot behoud van rust en vrede.

7. En vermits de ontstane onlusten aan veel quaad volk de gelegenheijd heeft doen waarnemen tot het bedrijven van baldadigheden en stroperijen, so belooven Hunne Hoogheden den Heer Keijser en den Heer Sulthan ten eersten de noodige schikkingen te sullen maken, om Hunne landen van die vagebonden en rovers te suijveren, door deselve hun wel verdiende straffe te doen ondergaan, en daartoe onderling bij overleg van Hunne rijksbestierders met elkanders behulp de beste maatregelen te sullen nemen.

8 Daar dan nu met dese bevrediging alle geschillen tot wedersijds genoegen ten einde zullen nemen, so verklaren Hunne Hoogheden den Heer Keijser en den Heer Sulthan wedersijds opregtelijk genegen te sijn voortaan in alle vriendschap en goede harmonie met elkander te sullen leeven, gelijk van ouds om dus door Hunne vorstelijke voorbeelden ook de vorige eendragt en goede gezindheijd onder de wedersijdse onderdaen, zodra immer mogelijk te doen herstellen opdat het gansch Java wel mag gaan.

9. Vermits er geen mogelijkheid is, om een juist onderzoek te doen en te bepalen of de onderdanen van Zijne Hoogheid den Heer Sulthan, dan wel de onderdanen van de Pangerang Mangcoe Negoro het eerst aanleiding of oirzaak gegeven hebben tot de wederzijds tegen elkander gepleegde vijandelijkheden, so zal al hetgeene er gebeurd is, gehouden en gerekend worden als met elkander gelijk te staan, dus gepasseerd en vergeten zijn, zonder dat er over en weder eenige vergoeding zal gevraagd worden, maar men sal kunnen volstaan met de ontruiming en teruggave der ingenomene negorijen en dessas.

10. Maar om voortekomen dat er in het vervolg niets gebeurd, waardoor de landen en onderdanen van Zijne Hoogheijd den Heer Sulthan en de landen en volkeren van den Pangerang Mangcoe Negoro eenige schade of nadeel komen te lijden, so sullen de orders die er door Zijne Hoogheid den Heer Sulthan en door den pangerang Mangcoe Negoro, op Comp[e] vermaning en begeerte, reeds sijn gesteld, om alle vijandelijkheden te staken nu nader bevestigd en tevens de nodige bevelen uitgevaardigd worden om elkander niet te ontrusten, maar als voorheen in die harmonie en goede verstandhouding te leven, welke ter bewaring van de rust en goede order noodzakelijk is.

11. Nademaal de pangerang Mangcoe Negoro aan de Comp[e] heeft betuigd seer te wenschen, dat er sulk een bevrediging tusschen

den Heer Sulthan en hem konde bewerkt worden, van welker geduursame bestendigheid men volkomen seker konde zijn, so verklaard zijne Hoogheijd den Sulthan hiermede als nu te sullen laten varen al het misnoegen dat zijne Hoogheid tot hiertoe jegens de pangerang Mangcoe Negoro heeft gehad, sonder gemelde pangerang of zijne kinderen en nakomelingen immer of oit eenig leed toe te brengen.

12. En opdat het ook moge blijken dat den pangerang Mangcoenegoro het waarlijk ernstig en opregt meend, so beloofd hij nimmer of ooit iets te sullen doen en ondernemen of te sullen gedogen dat door de zijne gedaan of ondernomen word, wat in eenig opsigt soude kunnen strekken tot benadeeling van den Heer Sulthan, zijn rijk en onderdanen.

13. Voorts beloofd en verbind sig den pangerang Mangcoenegoro, tot nadere gestanddoening en bevestiging van het geene hij reeds aan de Comp^e^ versekerd heeft, nimmer iets te sullen doen of ondernemen, en ook niet te zullen gedogen dat door Zijne kinderen of kindskinderen iets geschiede, waar door de minste hindernis soude konnen toegebragt worden aan eene geruste en vreedige throonsopvolging van het Mattarmse rijk bij overleiden van den Heer Sulthan, waartoe door de Comp^e^ bestemd en verkoren is den tegenwoordige Kroonprins te **Djocjokarta** den pangerang Adipaty Anom Amangcoenegoro.

14. Nademaal er van tijd tot tijd veel ongenoegen is ontstaan over het ophouden van volk dat overloopt, so beloofd den Heer Sulthan, en de pangerang Mangcoe Negoro beloofd het ook, dat voortaan geene der wederzijdsche onderdanen zullen opgehouden of gedoogt worden dat hun schuilplaats verleend wordt, maar deselve direct ter goedertrouw te sullen uitleveren.

15. En indien het onverhoopt mogt gebeuren, dat den Heer Sulthan vermeend eenige redenen van wettig bezwaar te hebben over de pangerang Mangcoe Negoro of Zijne onderdanen sal zijne Hoogheid van dit beswaar door zijnen rijksbestierder laaten kennis geven aan de rijksbestierder van den Heer Keijser door wien de zaak op bevel van zijn vorst onderzogt en daarin na billijkheid gehandeld sal worden, dog ingevalle den Heer Sulthan vermeenen sal daarinne niet te konnen berusten sal Zijne Hoogheid sonder sijn eijgen regter te worden of eenige geweldpleging te doen, sig met dat bezwaar komen vervoegen bij de Comp^e^, die dan ondersoek en regt sal doen, wijl dien pangerang direct onder hare bevelen en bescherming gehoord.

16. Daarentegen sal ook den Pangerang Mangcoenegoro, wanneer hij mogt vermeenen door den Heer Sulthan of zijne onderdanen verongelijkt te worden, de zaak bekend maken aan den rijksbestierder van den Heer Keijzer, die met goedvinden van zijn vorst daarover schrijven en voldoening vragen sal aan den Rijksbestierder van den Heer Sulthan, waarna het hem ook vrij sal staan, indien hij in de beslissing niet mogt konnen berusten, sig alsdan direct aan de Comp[e] te adresseren, die dan zijne zaak, na billijkheid en bevinding voor sal staan, terwijl gem[e] pangerang sig verbind ook niets te doen of toe te laten dat geschied, als een blijk dat men regter in zijn eigene zaak tragt te zijn.

17. En opdat het zeker moge zijn, dat deese bevreediging bestendig en duursaam sal weesen, so vinden zijne Hoogheijd den Heer Keijser en Zijne Hoogheijd den Heer Sulthan goed en noodzakelijk, om door hunne Rijksbestierders Djaijaningrat en Danoeredja, in handen van den Heer Gouverneur den eed te doen afleggen voor de getrouwe en opregte nakoming, welke eed Hunne Hoogheden den Heer Keijser en den Heer Sulthan beschouwen van diezelfde kragt en waarde te zijn, als ware die door Hunne Hoogheden zelve geschied.

Gelijk dan ook de Pangerang Mangcoe Negoro volkomen bereid is, ten blijke van zijn opregte welmeenendheid, den inhoud deses voor so verre deselve hem betreft, en dus ook de getrouwe nakoming van dien, bij plegtige eedsweering in handen van den Heere Gouverneur te sullen bekragtigen so voor sig als zijne kinderen, kindskinderen en alle hare nakomelingen, terwijl de b'ediging die door den rijksbestierder van den Heer Sulthan sal geschieden, mede sal strekken tot geruststelling en sekerheijd van gem[e] pangerang en zijne kinderen.

Aldus gedaan, overeengekomen en beëdigt tot **Soerakarta** den 28 en 29 September 1790.
('s Comp[e] zegel)

(w.g.) **Jan Greeve** — Ons present (w.g.) **I. F. van Reede tot de Parkeler, W. H. van IJsseldijk.**

Onder den Javaanschen tekst staan de zegels van den **Soesoehoenan, de Sulthan** en hunne rijksbestierders.

(Lager)

Ten einde aan de goede trouwe regt te doen, werd hier bekend gesteld, dat dit contract alleen van een verbindende kragt is, voorsoverre dies inhoud Hunne Hoogheden den Heer Keijser en den Heer Sulthan in een onderlinge betrekking aangaat, als sijnde het overige tusschen den Heer Sulthan en den Pangerang Mangcoe Negoro niet tot stand gekomen, en alles gelaten op den ouden voet.

('s Comp^{e} zegel) Soeracarta den 12 October 1790

(w g.) **Jan Greeve.**

I. F. van Reede tot de Parkeler.

Vermits door de nadere betoonde bereijdwilligheijd van den Pangerang Mangcoe Negoro, om aan de bemiddeling en de bevelen van de Comp^{e} een billijk gehoor te geven, het tot hiertoe onbevestigd gebleven gedeelte van het bovenstaand contract alsnu volkomen tot stand gebragt is, en de beëdiging van hetzelve aan de zijde van den Heer Sulthan begreepen is in den eed bereids door den Rijksbestierder Danoe Redja den 28^{e} September of den 18^{e} van het ligt Soero afgelegd, en van de kant van de pangerang Mangcoe Negoro op heden in mijne handen plegtig geschied is, so stelle ik zulks alhier bij desen op order en qualificatie van de WelEdele Gestr. Agtb. Heer Jan Greeve, raad extraordinair van Nederlands India, mitsgaders Gouverneur en Directeur dezer custe, bekend en bevestige zulks tot meerdere zekerheijd met 's Comp^{e} zegul en mijne gewone handteekening.

Soeracarta den 27^{e} van 't ligt Saphar in het jaar Djimawal 1717 of den 6^{e} November 1790.

(w.g.) **I. F. van Reede tot de Parkeler.**

('t Comp^{e} zegel)

Ons present

(w.g.) **F. van Boekholtz.**

S. A. Faupell.

Onder den Javaanschen tekst staat het zegel van den **pangerang Adipatti Mangcoe Negoro.**

Den Gouverneur Generaal Mr. Willem Arnold Alting en de raden van Indiën, gezien en gelezen hebbende de articulen van

vergelijk en bevreediging door tusschenspraak en bemiddeling van de Doorlugtige Nederlandsche Oost Indische Compie, gepresenteerd door den Heer Raad extra-ordinair van Nederlandsch Indiën, mitsgaders Gouverneur en Directeur van Java's Noord-Oostkust Jan Greeve, gemaakt en gearresteerd by Zyne Hoogheid den Keyzer Pacoeboewono de Vierde ten eenre en zyne Hoogheyd den Sulthan Hamingcoeboeana ter andere zyde, — voorts ook tusschen welgemelde Heer Sulthan ter eenre en den pangerang Adipatty Mangcoe Negoro ter andere zyde, zoals dezelve door de ryksbestierders van Hunne Hoogheden den Keyzer en den Sulthan den 28ste September 1790 geslooten en bezworen, voorts naderhand met Hunne vorstelyke zegels bekragtigd zyn, en dewelke door de pangerang Mangcoenegoro voor zooveel hem ten opzigte van de Sulthan betreft, op den 6e November van het gemelde jaar 1790 mede plegtig bezegeld en bezworen zyn, — verklaren mits dezen dezelve in diervoege als die gesteld zyn te approberen en te ratificeren, gelyk deselve geapprobeert en geratificeert worde by desen, belovende oversulks den inhoud van dezelve Compe wegen onverbrekelyk te zullen nakomen en onderhouden, mitsgaders door alle die onder 's Compie. gehoorzaamheyd sorteren doen naerkomen en onderhouden, mits welke wy dat contract door onse ratificatie en approbatie met eygen handteekeningen en het zegul van hooggemelte Compagnie hebben bekragtigd.

Gedaan in het Kasteel Batavia in onze vergadering den 1e April 1791.

(w.g.) **W. A. Alting, H. van Stockum, A. Moens, D^d. J^n. Smith, J^s. Siberg, A. de Bock, J. H. Wiegerman, P. G. van Overstraten, G. J. Welgevare.**

Ter zyde staat 's Compe zegel en daar onder:

Terordonnantie van Hunne HoogEdelheeden den Gouverneur Generaal en de Raden van Indië.

(w.g.) **P. van de Weert.**

Secretaris.

MCLXXIX. JAVA—DJOKJAKARTA—MANGKUNEGARA.

6 **November 1790.** [947])

Zie voor de toelichting het vorige nummer.

Acte van den Sulthan voor de Pangerang **Mangcoe-ne gara.**

Dese zijn de gesegdens van mij Sulthan Amingcoeboeana Sennopattij Ingalogo Abdul Rachman Saidin Panotogomo Kaliefatoelah, hoffhoudende te **Djokjokarta,** die ik van mijnen troon geeve aan den Ki Depattij Pakoe Negara (Mangkoe Negoro) opdat het hem tot een bewijs moge strekken, dat ik van nu af aan voor hem een opregte en welmeenende vriendschap sal hebben, dus ook herroepe den vloek die ik wel eer over hem en sijne Kinderen tot in het sevende gelid hebbe uijtgesprooken, wijl hij zijn Eed voor mij gedaan heeft en dewelke aan mij gepresenteert is, waarmeede ik volkomen te vreede ben, en excuseere ik als nu den Adipattij Pakoe Negara (Mangkoe Negoro) met sijne kinderen en kindskinderen, met last aan mijne Kinderen en Kindskinderen, dat zij de naam van vijand tusschen Pakoe Negara (Mangkoe Negoro) als nu sullen vernietigen, en begeere ik dat mijn soon den Kroonprins in eevenwigt met hem den eed doen sal.

Geschreven op Zaturdag avond den 28 Saphar in het jaar Djimawal 1717 ofte den 6 November 1790

(Onderstond) (w.g.) **W. H. van Ysseldijk.**

(lager) ons present (w.g.) **M. Meurs** en **Burgermeester.**

Accordeert.

(w.g.) **Jc. Fk. van Reede tot de Parkeler.**

MCLXXX. JAVA—SURAKARTA.

11 Januari 1791. [948])

Enige van ontrouw verdachte hoofden gaven de onderstaande verklaringen af in handen van 's Compagnies opperhoofd te Surakarta. (Cs.)

Ik Soedjonopoero alhier te **Souracarta,** zweere en belove bij deze dat ik voortaan nimmer en nooijt iets kwaads tegen de Compagnie sal ondernemen, denken of doen, en ook niemand aanraden

[947]) Uit het *Contractenboek* XVI op het Arsip Negara te Djakarta.
[948]) Uit *Contractenboek* V no. 13.

zal, om het minste kwaad tegens de Compagnie te ondernemen, maar belove en zweere zoveel in myn vermogen is, alles wat kwaad en nadeelig voor de Compagnie mogte zyn, aftewenden en voortekomen.

Den eed die ik opheden in handen van het Heer opperhoofd Johan Fredrik baron van Reede tot de Parkeler afleg, zal my dus treffen en de ongunst en straffe van de Comp^e zal ik my op den hals haalen, indien ik immer of ooyt deeze myn eed en belofte kome te overtreden.

Beeedigt te Souracarta den 5^e van het ligt Djoemadilawal in 't jaar Djimawal 1717 ofte den 11 January 1791.

(w.g.) **I. F. van Reede tot de Parkeler.**
('s Comp^e zegel).

Een gelijkluidende eed werd afgelegd door Tumenggung Wiroredjo, met toevoeging na de woorden „belove en zweere" van de woorden „om mijn bediening getrouwelijk en eerlijk te zullen waarnemen en". (Cs.)

MCLXXXI. MINAHASSA.

13 Augustus 1791.[948])

Aanvullende overeenkomst met de hoofden van de Minahassa, zie de inleiding tot MCLXXVII.

Contract en voorwaarden, aangegaan, gesloten, beswooren en geteekend door den onderkoopman fiskaal, winkelier en gecommitteerde door de Moluksche regeering ter residentie **Menado** en onderhoorige districten, George Frederik Dürr, in namen en van wegen den WelEdelen agtbaren Heer Alexander Cornabé, Gouverneur en Directeur benevens den raad der Molucco's, mitsgaders den WelEdelen Gestrengen Groot agtbaren Heer Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal, benevens de WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlands India, representerende de geoctroijeerde Oost Indische Compagnie en den staat der vereenigde Nederlanden in deese gewesten, ter eenre, met al de hoekoems en verdere dorpshoofden van de gesamentlijke boven, beneden en agter negorijen in den landstreek van Manado, ter andere zijde.

---

[948]) Uit *Contractenboek* XI no. 19 p. 33 op het Arsip Negara te Djakarta. Afgedrukt bij GODEE MOLSBERGEN, *de Minahassa tot 1829*, p. 146. (Cs.)

Vooraf houden wij gesamenlijke hoekoems en dorpshoofden, voor ons en naarkomelingen, alhier voor geinsereerd en geslooten en woordelijk herhaald al zoodanige contracten en verbintenissen, als door onse voorsaten successive met de Ed compagnie zijn aangegaan en gesloten met namen de contracten tusschen wijlen den Hr Gouverneur Padbrugge en de toenmalige Manadose hoekoems en dorpshoofden, op den 10 Januarij 1679, voorts den 21 September A° 1694 met den toenmaligen Resident Stephanus Thierrij, secretaris Pieter Alsteijn, en vaandrig David Haak, met en benevens het contract aangegaan op den 10 December 1699, onder wijlen den Hr. Gouverneur Lesage, tusschen den capitein Paulus de Brievings en onderkoopman Samuel Hatting en de toenmalige Hoekoems Majoor Soepit, Lonto, Paät, benevens de verdere Manadose dorpshoofden en regters, zoo mede het op den 5 Augustus van het vergangen jaar door ons gerenoveerd, geamplieerd, besworen contract met den actueelen WelEdelen Agtbaren Heer Gouverneur en Directeur Alexander Cornabé en Raad der Molucco's, benevens de WelEdele Gestr. Heeren Hermanus Hartman, Isaak Jan Werner Gobius, kapiteins ter zee ten dienste van den staat der vereenigde Nederlanden,[950]) alle welke contracten en verbintenissen wij op nieuw bevestigen en bezweeren, onder serieuse belofte, dat daarvan nimmer op eenigerhande wijze afwijken, maar al het geen waartoe wij ons daarbij verpligt hebben in allen deele en volgens den woordelijken inhoud, zonder eenige exceptien of tegenstribbeling, heilig zullen naarkomen en onderhouden

Overmits wij Hoekoems en dorpshoofden, door een langdurige ondervinding hebben ontwaard, dat het ons ondoenlijk valt, om naar den letterlijken inhoude te voldoen aan onse verbintenisse bij voorm. contracten tot de leverantie aan de compagnie van 2/3 schoone rijst en 1/3 pady, ijder afzonderlijk gemeten, tegen 18 rds het last van 3000 ponden, in weerwil van onze vermaningen en ernstige waarschouwingen den voor de Ed. Compagnie benoodigden en aan den Resid' te leveren rijst altoos eerst met pady mengen, voor en aleer ze dien korl ter troque of ter verkoop afbrengen en in 't geheel niet over te halen zijn om de schoone rijst afzonderlijk en de daaronder te mengen derde pady ook apart te meeten, zoo nemen wij tot wegneming van dit inconvenient en om alle verdere klagten en cavilatien dienaangaande ten eenemaale te doen cesseren, mitsgaders de leverantie van rijst aan de Ed.

950) *Corpus* III, p. 172, IV p. 161 en hiervoor no. MCLXXVII Het contract van 1694 is mij niet bekend, vgl. dl. IV p. 162 noot 2. (Cs.)

compagnie op een egaalen en vasten voet te brengen, bij deesen aan en belooven, dat wij voortaan aan de compagnie zullen leveren schoone en wit gestampte rijst, zonder eenige pady, stof of andere vuyligheid en zulks het last van 3000 ponden teegen 30 rd", te meten met 's compagnies hier ingebruyk zijnde rijstmaat, en te troqueren teegen zoodanige lijnwaten als de Edele compagnie, jaar voor jaar, naar herwaarts zal komen te zenden.

Terwijl wij mede voor ons en onze naarkomelingen aannemen en belooven, dat wij naarvolgens aan het geen wij ons goedwillig hebben onderworpen bij art. 3 van het in Ao passato met welm. Heer Gouverneur Alexander Cornabé, aangegaan contract, in voldoening aan onsen pligt en gehoudenisse, aan de Edele compagnie, als onsen heer en meester altoos de preferentie zullen laten behouden in voors. rijstleveranties zoo mede in die van wax en alle verdere producten, die onse landen opleveren of in der tijd mogten komen op te leveren en waarvan de Ed. compagnie de leverantie mogt komen te vorderen, zullende ons niet gepermitteerd zijn eenige producten aan particulieren te verkoopen voor en aleer de compagnie daarvan ten genoegen voorsien sij en ons voorts naarvolgens gedane beloften bij voorm. contract onthouden, door het nemen van eenige giften of gaven van particulieren, ter erlanging van eenige voorregt in desen boven de compagnie, ons vergenoegende en tevreden houdende met de aan ons toegestane matige belooning of recognitie, voor zoo veel water en brandhout als gem. particulieren mogten noodig hebben.

Betuygende wij gezamenlijke oud Hoekoems en verdere dorpshoofden dat wij alle hierin aangehaalde beschreven artikelen en voorwaarden in haar geheel en zonder eenige vermindering of verkeerde uytlegging, opregtelijk zullen onderhouden, naarkomen en door alle onse onderhoorigen niemand uitgezonderd, zullen doen onderhouden en naarkomen en niet zullen gedoogen, dat dezelve door iemand, wie hij ook wesen moge, worden overtreden, — hebbende wij, ten blijke dat zoowel alle vorige als ook deese onse nadere verbintenisse met de Ed. compagnie is geschied uit een vrije en onbedwongen wille, uyt een opregte zugt tot eendragt en welstand van onse landen en volkeren en naarkomelingen, deesen met onse gewone handteekening en solemnelen eede op onse Alphoerese wijse geteekend en bevestigd, gelijk deselve in ons bijzijn van wegen de Ed. compagnie bevestigd is met 's comp" zeegels en de handteekening van in hoofde gemelden gecommitteerde onderkoopman, fiskaal en winkelier van wegen de Molukssche Regering George Frederik Durr.

(onderstond) Aldus gesloten, geteekend en besworen te Menado in 's compagnies fortres Amsterdam op den 13 Augustus A° 1791.

(w.g.) **G. F. Durr.**

Ter ordre van in hoofde gem. gecommitteerde vanwege de Hr. Gouverneur en Raad der Molukkas

(w.g.) **David Brand,** gezw. scriba.

Accordeert: (w.g.) **D. Ogelwight.**

MCLXXXII. PALEMBANG.

31 Augustus 1791. [951])

Tegen het einde van de 18de eeuw liet de sultan van Palembang zich niet veel meer gelegen liggen aan de Compagnie. Deze maakte gebruik van het in Indië aanwezige eskader van landsoorlogschepen, om zoveel mogelijk haar prestige te herstellen. De 17de Juni 1791 trok kapitein ter zee A. H. C. Staringh, in opdracht van de regering te Batavia, met de twee oorlogsschepen Thetis en Swaluw naar Palembang om den sultan te onderhouden over de trage leverantie van peper en tin en de slechte onderhouding der contracten.

Met de Thetis kwam Staringh 3 Juli voor de loge aan, hij begon de moeizame besprekingen, waarvoor wij verwijzen naar de *Memorie,* door Staringh den 13den October 1791 aan de regering aangeboden, en die men vindt in de *Overgekomen brieven 1793,* 3de boeck, folio 1821 en volgende. Zij leidde tot de volgende overeenkomst.

Acte van renovatie der vorige contracten tusschen de Nederlandsche Oostindische Compagnie en de successive koningen van het **Palembangsche rijk,** thans opnieuw hermaakt en gesloten tusschen den Padoeka Sierie Sulthan Rathoe Mohamath Baha-oedien en den kroonprins Pangerang Rathoe, benevens de aanzienlijkste grooten van het gemelde rijk ter eenre, ende uit naam en vanwegens Zyne HoogEdelheid, den Hoog Edelen GrootAchtbaren Heer Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur-Generaal, en de WelEdele Heeren Raden van Nederlands Indiën ter andere zyde, door den kapitein ter zee, ten dienste van Haar Hoog-Mogende, de Heeren Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, Anthony Hendrik Christiaan Staringh,

---

[951]) Uit de portefeuille *Koloniaal Archief no. 4464 Q*.*

als daartoe door Haar Hoog Edelhedens, de Heeren Gouverneur-Generaal en Raden van Indiën expresselijk versogt en gevolmagtigd zijnde, en ten dien einde met zijn onder commando hebbende 's lands fregat Thetis alhier ten anker leggende.

1. Eerstelijk werd er besloten, dat er een altoosdurende vrede en vriendschap zal zijn tusschen de Nederlandsche Oostindische Compagnie en de vorsten van het Palembangsche rijk, mitsgaders deszelfs nakomelingen en opvolgers; voorts dat de oude verbonden, die in den jare 1662, 1670, 1679, 1681, 1691, 1722, 1755 en 1763, tusschen de gemelde Compagnie en de achtervolgende koningen van Palembang gemaakt en gesloten zijn, by dezen werden vernieuwd,[952]) en byzonder dat van 25 December 1775, namens Haar HoogEdelhedens, als expresselijk daartoe gelast en geauthoriseerd zijnde, door den te dier tijd aldaar resideerende koopman en opperhoofd Willem Carpenter van Westerbeek, benevens den onderkoopman en secunde Isbrand van Stamhorst gesloten,[953]) met wederzijdsche begeerte, dat dezelve van dezelfde kragt en waarde zullen gehouden worden alsof die alle van woord tot woord in dezen waren geïnsereerd, voor zooverre dezelve door de tegenwoordige nieuwe overeenkomst niet werden veranderd of te niet gedaan. Wordende daaronder begreepen de nadere bepaling van de leverantie van peeper en thin, en de ontslaging van de vaste jaarlijksche bepaling van 20000 picols [peper].

2. Ten tweeden verbind zich den sulthan en kroonprins Pangerang Rathoe alle de peeper, die het Palembangsche rijk uitleverd, aan de Nederlandsche Compagnie alleen en met uitsluiting van alle andere Europeesche en Inlandsche natiën te zullen verkoopen en leveren, gezuiverd van alle stof en vuiligheid, en met een billyken uitslag,[954]) gelijk tot nu toe in gebruik is geweest. Voorts 's jaarlijks door hunne onderdanen zooveel van dien korl op Batavia te zullen laten aanbrengen, als immer doenlijk zal wezen, om dezelve aldaar aan de Ed. Compagnie te leveren tegen 6 rijxdaelders het picol van 125 pond Hollands, in dier voegen als zulks bepaald is by articul 4 van het contract des jaars 1722, gelijk

952) Deze jaartallen kloppen niet geheel. Bekend zijn — en in dit werk opgenomen — contracten van 21 Juni 1641, 20 October 1642, 29 Juni 1662, 20 April-3 Juli 1678, 19-24 Mei 1681, 15 September 1681, 15-19 Januari 1691, 2 Juni 1722, 10 September 1755, 26 Mei-15 Juni 1763.

953) Hiervóór, no MC.

954) Doorslag of overwicht.

mede wanneer Hunne Hooghedens vaartuigen na Batavia zullen zijn gestevend, alle de alsdan nog overgeblevene of eenigzints te bemagtigen zijnde peper binnen de logie in de E. Compagnies pakhuizen te zullen doen leveren tegens de oude gecontracteerde prijs van vijf rijxdaelders het picol voornoemd.

3. Ten derden verbinden den Sulthan en Pangerang Rathoe zich heilig en opregt, om overal in hun gebied de culture der peeper met allen ernst te zullen bevorderen en vermenigvuldigen, alsmede die ook te doen bevorderen door de grooten en onderhoorigen des rijks, mitsgaders met al hun vermogen uit den weg te ruimen alle zulke beletzelen, welke den aanwas en inzameling van de peeper zoude kunnen nadeelig zijn, of verhinderen, belovende Haar Hooghedens in dit jaar van 1791 aan de Compagnie te zullen leveren 2000 picols peeper van 125 ponden Hollands elke picol, de twee hierop volgende jaren telkens 3000 picols, en het vierde, vijfde en zesde jaar telkens 4000 picols, ofte zooveel meer, als mogelijk is en hare landen opleveren.

Dan, byaldien aan deze beloofde leverantiën niet voldaan word, zal van ieder geleverde picol één rijxdaelder Hollands door de E. Comp[ie] afgekort worden, tenzy Haar Hoogheden zullen kunnen aantoonen dat buitengemeene, wezendlijk onafkeerlyke en onvoorziene toevallen hiervan de oorzaak zijn, waarvan men intijds den resident zal moeten kennis geven en onderrigten. Welke gegevene redenen met de waarheid overeenkomende en voldoende zijnde, er geene korting van een rijxdaalder Hollands 't picol plaats zal hebben, zullende men vervolgens na 't verloopen van die tijd of des mogelijk eerder, deze laatste 4000 picols jaarlijks vermeerderen, ja al was het tot 20.000 picols en daarboven, verbindende de Ed. Compagnie van haare kant om alle de peeper, welke Hunner Hooghedens gebied voortbrengt, gelijk by vorige contracten bedongen is, te zullen accepteeren, het picol van 125 ponden tegens 3¾ Spaanse realen of rijxdaalders te Palembang en tegen zes rijxdaalders te Batavia.

4. Dewijl de Ed. Compagnie genegen is, om den Sulthan, zooveel haar vermogen medebrengd, genoegen en blyken van hare genegendheid te geven ofschoon door vorige contracten daartoe ongehouden sijnde — zal hy[956]) 's jaarlijks niet alleen de by de vorige contracten bedongen 30 000 picols, ieder van 125 pond, maar

[956]) I.e. de Compagnie.

zelfs al de tin, welke het eiland Banca of het gebied van Haare Hooghedens oplevert, accepteeren, waartegen zich den Sulthan en Pangerang Rathoe verbinden, om aan de Ed. Compagnie, met uitsluiting van alle andere natiën, niet alleen de genoemde 30 000 picols tin van 125 ponden ieder — buiten onverhoopte toevallen, dewelke voornoemde vorsten aan Hunne HoogEdelhedens in tijds zullen moeten communiceeren · zuiver en onvervalscht zoo te Batavia als te Palembang te leveren, maar ook al de tin, welke 's jaarlijks op het eiland Banca of in de landen, onder Haare Hoogheden gebied staande, gedolven word, en wel in dezer voege:

De eerste 20.000 picols tegen den voormaals bedongene prijs van per picol $13^1/_3$ rijxdaalders of 10 realen Spaans op Palembang en 15 rijxdaalders op Batavia

De volgende 10.000 picols tegen 15 rijxdaalders op Palembang en 17 rijxdaalders te Batavia.

Dan indien het Palembangse hof 35.000 picols of daarboven in 't jaar leverd, zal de E. Comp^ie betalen van de eerste tot de laatste picol inclusive: 15 rijxdaalders te Palembang en 17 rijxdaalders te Batavia, welke prijsverhooging van de eerstgeleverde 20.000 picols, zoo die ervan op Palembang als te Batavia geleverd zijn, bij de laatste leverantie van de 35.000 picols of daarboven, zal voldaan worden.

Daarentegen verbinden zich den Sulthan en Pangerang, om de E. Compagnie, zoo de geleverde tin geen 20.000 picols 's jaars bedraagd, alsdan 1 rijxdaalder per picol van de werkelijk geleverde quantiteit te zullen laten afkorten.

5. Ten vijfden: Tot voorkoming van alle sluikeryen in peeper of tin, en indirecten vervoer dier producten buiten die van de E. Comp^ie, zoo beloven den Sulthan en troonsuccesseur, Pangerang Rathoe, heilig, niet alleen alle morshandel in peeper of tin dadelijk te zullen beletten en tegengaan, alsook naar vermogen zorg te dragen dat geenerlei peeper of tin door hunne onderdanen, wie het ook zy, ter sluik uitgevoerd worde, maar verbinden zich teffens, dat alle vaartuigen, welke met peeper of tin elders buiten Batavia heen willen, door de Ed. Comp^ie en welgemelde vorsten gezamentlijk zullen worden geconfisqueerd. Nemende Hunne Hooghedens aan hiervan 's jaarlijks de noodige bekendmaking te doen, opdat een ieder der onderdanen zich daarna gedragen en voor schade wachten kan.

6. Ten zesden: Den Sulthan en Pangerang Rathoe om een blijk te toonen van haar goede genegendheid en bereidwilligheid ter

bevestiging van het gemaakte contract met de Ed. Comp[ie], zullen ten sterksten aan alle blanken of Europeese vreemdelingen verbieden, zich niet digt by het eiland Banca op te houden of aldaar aan den wal te komen; ook behoud den koning het regt om alle handelaren, die zich aldaar zouden ophouden, zulks ten allersterksten te verbieden, en die zyner onderdanen, die dit gebod ongehoorzaam zijn, ten allerstrengsten te straffen.

7. Ten zevende: Om die sluikeryen te beter te ontdekken en te weeren, zoo zal het de Ed. Comp[ie], met speciale renovatie van het 8[ste] articul uit het contract des jaars 1722 vrystaan, allerwegen langs de Palembangse rivier en deszelfs uitgangen na zee toe, daar zulks noodig zal wezen, niet alleen vaartuigen te zenden en te houden, maar ook wachthuizen, hetzy aan den wal dan wel op rankets[957]) of houtvlotten te zetten, mitsgaders alle aankomende en uitgaande vaartuigen, waarop eenige suspicie zoude mogen vallen, te visiteeren, en daarin op verzoek van 's Ed. Comp[ies] opperhoofd door voormelde Haar Hooghedens sabandhaars de behulpsame hand moeten geboden worden, zullende by bevinding van peeper, thin, amfioen of lywaden – niet by de Ed. Compagnie ingekogt – die vier articulen alsdan ten behoeven van de beide partyen werden geconfisqueerd

8. Ten achtsten: Wyders permitteerd de Ed. Comp[ie], aan des Sulthans en Pangerang Rathoe's onderhoorige — mits van behoorlyke Comp[ies] passen voorzien — de vaart naar buiten, in dier voegen als deselve van ouds is gepermitteerd geweest, namentlijk bezuiden Palembang direct na Batavia, zonder en passant Bantam te mogen aandoen; voorts benoorden Batavia en zoover zich Java uitstrekt, aangezien die vaart aan de Palembangers toegestaan is om zich van rijst, zout en andere noodwendigheden in de huishouding te voorzien en waartoe de vaart, in zoover zich Java uitstrekt, volkomen voldoende is; mitsgaders bewesten Palembang tot Malacca toe. Doch gelijk de Gouverneur-Generaal en de Raden van Indië omtrent deze laatste vaart altoos moderatie en inschikkelijkheid gebruikt en dus op verzoek van dit hof gepermitteerd hebben naar Siam en andere om dien oord gelegene plaatsen passen te verleenen, except benoorden Siam, zoo is de Ed Comp[ie] genegen en neemd aan, om ten opzichte van de vaart bewesten Palembang in het vervolg mede alle inschikkelijkheid en billijkheid te gebruiken, en permitteerd dus de residenten, om op verzoek der welgemelde vorsten passen naar eenig ander district of plaatsen

[957]) Maleis rakit = vlot.

te verleenen, mits die vaart niet tot verboden plaatsen uitgestrekt, of onder het een of ander voorwendsel door verboden sluikhandel gefraudeerd werde. Nemende Hunne Hooghedens aan om daartegen de noodige voorzieningen te doen, en dus geen passen te verzoeken of te laten geven, als voor en aan brave handelaars, voor welkers eerlijk gedrag en handel die vorsten kunnen instaan.

9. Ten negende: daarentegen zal alle vaart van Palembang naar China en van daar naar herwaards verboden zijn en blyven. Belovende dus den Sulthan en Pangerang Rathoe dezelve vaart niet alleen na vermogen te zullen tegengaan en beletten, maar ook de jonken, die van China op Palembang ten handel mogten komen, dadelijk te zullen doen confisqueeren, alsmede hunne onderdanen, die vaart van Palembang, Banca of Bliton naar derwaards mogten onderneemen, met gelyke poenaliteit en een eeuwige gevangenis te straffen; gelijk ook byaldien de Sulthan en Pangérang Rathoe mogten te hooren komen, dat de residenten of andere 's Comp^{les} dienaren eenige morshandel dreven in tin of peeper, zoo zullen Haar Hooghedens verpligt zijn inmediaat daarvan aan de Hooge Regering per missive kennis te geven, ten einde zulks kan belet worden door de kruissers of degenen, die daarop uitgezonden worden.

10. Ten tienden: beloofd den Sulthan en Pangerang Rathoe de zeeroveryen niet alleen na vermogen te zullen tegengaan en weeren, en geene van dezulke, die zich daarmede ophouden, op het grondgebied van het Palembangse rijk of hunne landen te zullen admitteeren, maar veel eer alle diergelyke aankomende als dieven en moordenaars met de dood te doen straffen.

Maar verbinden zich ten dien einde ook hunne onderdanen te verbieden om iets het geringste, hetzy slaven of eenige andere goederen, van dezelve te koopen of met hun eenige onderhandeling te houden. Dan, ontwarende dat zulks echter contrarie het verbod geschied is, de contraventeurs ten sterksten te zullen straffen.

Gelijk de Ed. Compagnie zich meede verbind, dat geen het minste geweld of ongelijk aan de Palembangse onderdanen in Straat Banca de rivier van Palembang of elders zal werden aangedaan, met belofte om de overtreeders in dezen of de daders van eenig misdrijf naar rigeur te zullen straffen. Even gelijk de Sulthan en Pangerang Rathoe aannemen om insgelijks hunne onderhoorigen in diergelijk geval na merites te corrigeeren.

11. Ten elfden: zullen beide partyen, zoo de Nederlanders als Palembangers, ieder heer en meester blyven over haar eigene

onderdanen en dienaren, zullende de overloopers, hetzy vrygeborene of slaven, wederzijds ter goeder trouwe werden overgegeven, al ware het ook, dat eenige van 's Comp[ie] subjecten den Mahomedaansche godsdienst hadden aangenomen. Ook zal een iegelijk by voorval van ontstane questiën tusschen de wederzijdsche onderdanen, zijn eigene na de regtmatigheid straffen, en geen judicature over den anderen vermogen te oeffenen; dog over vreemde natiën en kooplieden te Palembang woonende of met de E. Comp[ie] licentie aldaar ter negotie als anderzints aankomende, voorts nog de bewoners van de spruit Songy Auwer,[958]) gelegen achter 's Comp[ie] logie, zal het opperhoofd van de Nederlandsche Compagnie, gelijk als by de geciteerde samentrekking der oude contracten van den 15 January 1691 bedongen is geweest, het gezag en gebied hebben, om dezelve te regten en in hare zaken voort te helpen, daar het noodig zal zijn.

Alle welke poincten en articulen dusdanig zijn besloten en opnieuw vastgesteld uit den naam en vanwegen de Generale Nederlandsche Compagnie met Padoeka Sierie Sulthan Rathoe Mohameth Baha-Oedien en den kroonprins, Pangerang Rathoe, benevens de aanzienelijkste grooten van het Palembangsche rijk, zoo voor hun als voor hunne nakomelingen en wettige successeuren. Zijnde hiervan vier eensluidende actens in de Nederduitsche en Maleidsche taal gemaakt en door wederzijdsche contractanten met behoorlyke signature bekragtigd, omme wyders nog nader door Zyne HoogEdelheid, den Heere Gouverneur Generaal en Raden van India te Batavia geapprobeerd, geratificeerd en mede onderteekend, mitsgaders met het groot zegel van de Ed. Comp[ie] bekragtigt te worden, ten einde er een voor Haar HoogEdelhedens te Batavia, een voor welgemelde Palembangsche vorsten, een voor den gevolmagtigden en een voor 's Ed Comp[ie] residenten te Palembang wezen moge.

Aldus gearresteerd en geschreven te **Palembang,** binnen het hof van den Sulthan, in het jaar Jesu Christi 1791, op Woensdag den 31[ste] dag van de maand Augustus, en na de Mahomedaansche stijl in het jaar 1206, de eerste dag van de maand Moharram — was geteekend **A. H. C. Staringh.**

Terzyde stond 's compagnies zegul, gedrukt in rood lak: Accordeert — geteekend **S. D. Oldenzeel,** eerste gezworen klerk

[958]) De loge te Palembang lag tussen twee riviertjes, de Soengei-Auer en de Tangga-Pandjang.

Ratificatie door de Hooge Regeering.[959])

De Gouverneur-Generaal Mr Willem Arnold Alting, en de Raaden van Indië, gezien en geleezen hebbende het contract van handel, vriend- en bondgenootschap, gesloten en aangegaan tusschen de Padoeka Sierie Sulthan Rathoe Mohamat Baha-Oedin en de kroonprins Pangerang Rathoe, beneevens de aanzienlijkste grooten van het Palembangse rijk, by vernieuwing van alle de voorige contracten van den jaare 1662, 1678, 1679, 1681, 1691, 1722, 1755, 1763 en 1775 ter eenre,

en vanweegens de Generale Vereenigde Neederlandse G'octroyeerde Compie uit haare naam daartoe expresselijk versogt en gevolmagtigd zijnde capitain ter zee ten dienste van Haar Hoogmogende, de Heeren Staten Generaal der Vereenigde Neederlanden, Anthony Hendrik Christiaen Staringh ter andere zyde,

verklaren mits deezen hetzelve, met deeze bepaaling, dat de woorden in het tweede articul: in diervoegen als zulx bepaald is by articul 4 van het contract des jaars 1722, voor vervallen zullen moeten gehouden worden,[960])

mitsgaders de volgende alteratiën:

Vooreerst in het slot van het derde articul in deezer voegen:

En voorts om voor al de peeper, die Hunne Hoogheedens 's jaarlyks zullen leeveren, voor het toekomende een rijksdaelder meerder te betalen dan tot nu toe heeft plaats gehad en dus te Palembang 6 rijxdaalders en te Batavia zeeven rijxdaalders.[961])

En ten tweeden, in het zesde articul, dat de woorden: Ook behoud de koning het recht om alle vreemde handelaren, die zich op Banca zouden ophouden, zulx ten allersterkste te verbieden, zullen moeten begreepen worden in deezer voegen: Ook beloofd de koning alle vreemde handelaaren, die zich op Banca zouden ophouden, zulx ten allersterkste te zullen verbieden,[962]) tot welk laatste Hunne Hoogheedens zich by een separaat articul zullen verbinden en in zelver voegen als het contract onderteekenen en bezeegulen moeten.

---

959) Uit de *Resolutien van Gouverneur-Generaal en Rade*. Ook in de *Overgekomen brieven 1793*, 3de boeck, folio 1857 en volgende.

960) Inderdaad bepaalt artikel 4 van het contract van 1722 iets anders dan nu in artikel 2 is vastgesteld. Immers het eerste spreekt van pikoels van 122½ pond à 3 rijksdaalders, terwijl nu wordt gesproken van pikoels van 125 pond à 6 rijksdaalders.

961) Tegen deze verandering zullen de Palembangers geen bezwaar gehad hebben!

962) Het verschil betreft alleen de aanhef. „De koning behoudt het recht" wordt gewijzigd in „De koning belooft" Inderdaad een belangrijke wijziging.

Voorts[963]) in diervoegen als het legt te approbeeren en te ratificeeren, gelijk dat contract geapprobeerd en geratificeert word by deezen, beloovende overzulx den inhoude van dien met de voorschreven bepaling en alteratiën 's Comp[les] weegen onverbrekelijk te zullen nakomen en onderhouden, mitsgaders door alle die onder 's Comp[les] gehoorzaamheid sorteeren doen naerkomen en onderhouden, mits welke wy dit contract door onze ratificatie en approbatie met eygen handteekeningen en het zegel van hooggemelde Compagnie hebben bekragtigt.

Onder stond: Gedaan in het casteel **Batavia** in onze vergadering den 28[ste] November 1791 — was geteekent **W. A. Alting, H. van Stockum, A. Moens, D. J. Smith, J. Siberg, A. de Bock, Jan Greeve, J. H. Wiegerman, G. J. Welgevare.**

Lager: Accordeert — was geteekent — **J. D. Oldenzeel**, eerste gezworen klerk.

MCLXXXIII. JAVA—DJOKJAKARTA.

2 April 1792.[964])

Toen de eerste sultan van Djokjakarta 24 Maart 1792 was overleden, wist de bekwame gouverneur van Java's Noord Oostkust van Overstraten zijn opvolger er toe te brengen een contract aan te gaan, dat geheel overeenkwam met dat hetwelk de nieuwe susuhunan in 1788 had gesloten. Vgl. DE JONGE, dl. XII, p. XXIV, XXXV en 246 vlg. (Cs.)

Contract van vriend- en bondgenootschap tusschen de doorlugtige Neederlandsche Oost Indische Compe. ter eenre en den Sulthan van de **Mattarm** Hamingcoeboeana Senopattij Ingalogo Abdul Rachman Sahidin Panotogomo Kalifatolach de tweede, als leenheer van de helft der bovenlanden van Java, ter andere zijde uijt naem en op speciale last van Zijn HoogEdelheijt den Heere Gouverneur Generaal Mr. Willem Arnold Alting en de WelEdele Gestrenge Heeren Raaden van Nederlands Indie te Batavia, representeerende het hoogste souveraine gebied van weegens de generale vereenigde

963) Dit „voorts" sluit aan by de woorden: „verklaren mits deezen hetzelve", drie alinea's hoger.

964) Uit het *Contractenboek* XVI op het Arsip Negara te Djakarta.

Nederlandsche geoctroijeerde Oost-Indische Compe. in deze landen, door den Heer Mr. Pieter Gerardus van Overstraten, Raad van Nederlands Indie, mitsgaders Gouverneur en Directeur over de zaaken en plaatsen op en langs Java's Noord Oost Cust en plenipotentiaris tot dese vriend en bondgenootschap handelinge gearresteerd en vastgesteld.

De 27 artikelen van dit contract zijn gelijk aan die van no. MCLXXIV.

Aldus gedaan, gecontracteerd en overeengekomen in het hof van den Sulthan te **Djokjokarta Adiningrat** op den 2e April Ao. 1792.

('s Compe zegel)

(w.g.) **P. G. van Overstraten, W. H. van Ysseldijk, A. Hamell, B. J. Nijvenheim, Fk. Jb. Rothenbuhler.**

voor 't translaat.

(w.g.) **Wm. Wardenaar**, gezw. tr.

Onder den Javaanschen tekst staan de zegels en handteekeningen van den **Sulthan**, den **Pangeran Ingabehi**, den **Pangeran Ario Mangkoe Boemi**, den **Pangeran Notto Coessoemo**, den **Raden Adipattij Danoe Redjo**, **Raden Tommongong Sosro Diningrat**, **Tommongong Mangoon Dipoero**, **Tommongong Notto Joedo**, **Tommongong Danoe Koesoemo** en **Pangeran Diepo Koesoemo**.

MCLXXXIV. MOLUKKEN—SANGIREILANDEN.

26 Juli 1793. [965])

Het vorstje van Kandahar, dat in 1793 zijn voorganger verving, moest de vroegere contracten bevestigen. (Cs.)

Ampliatie van zoodanige contracten en verbindtenissen, als er successive tusschen de Ed. Compagnie en de Koningen van **Kandhar** zijn aangegaan en gesolemniseerd, welke bij deesen weder worden gerenoveerd tusschen den E.Agtb. Heer Johannes Ekenholm, pl. gesaghebber, benevens den raad der Molukkos, ende

[965]) Uit het *Contractenboek* XI no. 19 op het Arsip Negara te Djakarta.

zulks in naam ende van wegen Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Gestrengen Agtbaren Heere, Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal en de WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlands India, als representerende de hoogste magt en authoriteit van de Generaale Nederlandsche Oost Indiesche Compagnie in deese landen, ter eenre, ende den geeligeerden Koning van Kandhar, Johannes Carembotoe, ter andere zijde

Nademaal Zijne Hoogheid Manuel Manabon in den Heere ontslapen is, zoo is 't dat de Edele Compagnie noodig geoordeelt heeft een ander Koning over dat Rijk te verkiesen en aan te stellen, welke keuse op den prince Johannes Carembotoe, als de naaste daartoe wesende, ingevolge politieken Raads besluit van den 20 dezer te beurt gevallen is en vermits het eene aloude gewoonte bij de Ed. Compagnie is, dat de door haar aangestelde Coningen of landsheeren bij 't aanvaarden hunner Regering, solemneele beloften van getrouwheid afleggen, zoo is 't dat hij, Johannes Carembotoe, in opvolging deser usantie, bij deser plegtiglijk aanneemd en belooft, dat hij zich ten allen tijde als een trouw onderdaan en leenman van de Ed. Compagnie zal gedragen, alle de vorige Contracten in allen deelen opregtelijk nakomen en doen nakomen, even en op dezelfde wijze alsof die van woord tot woord hierin geinsereerd waren en waaronder wel speciaal begrepen worden die van de jaren 1677, tusschen de E.Agtbaren Heer Gouverneur Robertus Padbrugge en Zijne Hoogheid Francisco Macarompo, Koning van Taboekan, op den 3 November door gem. Koning en 7 November van gem jaar door de Kandhareesen geteekend, item die van den jare 1688, den 15n September tusschen den Ed. Agtbare Heer Gouverneur Johan Hendrik Thim en Zijne Hoogheid Datoe Boisan, Koning van Candhar, benevens die van den jare 1704, den 31 Januarij, tusschen den Ed. Agtbaren Heer Gouverneur Pieter Roselaar en den Candhareesen prince Siam Si-Alam, alsmede die van den jare 1716, den 8 October, tusschen den E Agtbaren Heer Gouverneur Jacob Bottendorp en den Candhareesen prins Johannes Carembotoe, mitsgaders die van den jare 1729 den 3n Meij, tusschen den Ed. Agtbaren Heer Gouverneur Jacob Christiaan Pilat en den Koning Andries Manabon en laatstelijk die van 27 Meij 1771,[966]) tusschen den Ed Agtbaren Heer Gouverneur Paulus Jacob Valckenaar en den jongst overleden Koning Manuel

[966]) *Corpus* III p. 83, 470 (1704 en 1716 ontbreken), V p. 52 en no. MLXXXII.

Manabon aangegaan ende gesolemniseerd, gelijk hij Coning, zoo voor hem, als rijksgrooten en nakomelingen, dit Contract ook onder het opsteeken der twee voorste vingeren van Zijne regterhand en het uiten deeser woorden „zoo waarlijk helpe mij God almagtig", met solemnelen eede heeft geconfirmeerd en bevestigd.

Aldus gerenoveerd en geamplieerd, mitsgaders bezworen tot Ternaten, in het Kasteel Orange, den 26 Julij Ao. 1793.

(w.g.) **J. Ekenholm, J. G. W. Heinrichs, G. Durr, D. J. van Dockum, D. Ogelwight.**

Hieronder de handteekeningen van den Radja en een goegoegoe.

MCLXXXV. BANTAM—PALEMBANG—LAMPONGS.

18 December 1793. [967])

Ondanks alle vroegere besprekingen en regelingen bleven de onenigheden tussen Bantam en Palembang over de grensscheiding van beider gebied in de Lampongs voortduren In 1793 werd te Batavia een nieuwe poging tot herstel der rust gedaan.

Contract, gesloten door de heeren Raaden-ordinair Adriaan de Bock en Jan Hendrik Wiegerman, als commissarissen van de Edele Hooge Indiasche Regeering, daartoe expres geauthorizeert, ten bywezen van den koopman Jacobus van den Bogaard, geweezen administrateur te Bantam en g'eligeerd opperhoofd te Palembang, met de gezanten van den koning van **Bantam**, den Kearia [968]) Niti Nagara en Tommongong Salawienta, en de gezanten van den koning van **Palembang**, Kedemang Souto-Widjojo, Ingnaby [969]) Sidja Dita, als door hare vorsten by brieven aan de Edele Hooge Indiasche Regeering daartoe gequalificeerd ter finale afdoening der in den jaare 1792 ontstaane geschillen en hostiliteyten, gepleegd in de **Lampongsche districten** door den Palembangs pangéran Ady Widjaja, en ter finale bepaling der grenzen tusschen de Lampongse en

967) Uit het *Contractenboek* I (no. 9) op het Arsip Negara te Djakarta.
968) Kiahi Aria.
969) Lees ngabehi.

Palembangse districten, zooals een en ander breedvoerig verhandeld is by de successive over en weeder gewisselde brieven, door bovengenoemde vorsten aan de Hooge Regeering deezer landen geschreeven

Nadat nu de wederzijdsche geschillen rypelijk overwogen en tot een einde gebragt waren, hebben voornoemde gezanten, zo van Bantams als Palembangs vorst, tot weederzijds genoegen en dat der heeren commissarissen, gecoontracteerd als by deezen

Dat den Bantamschen vorst by deezen afstand doet van de pretentie, van de door den Palembangs pangeran Ady Widjaja geroofde goederen en gelden, ten bedrage van 4336 Spaansche realen, mits den koning van Palembang van de beroofde een en negentig Lamponders ter goeder trouw zoveele terugzende, als nog agterhaald konnen worden, en dat gemelde Bantams vorst, omdat Zyne Hoogheid, den koning van Palembang, gemelde pangeran Ady Widjaja van zijn ampt heeft afgezet, wijl hy buiten Zyn Hoogheids weeten en tegen 's konings zin en wil, zig naar het Lampongse had begeeven, zig met die gegeevene satisfactie voldaan houden. Waarteegens den Koning van Palembang meede volkomen voor altoos afstand doet van alle pretensie op de negorijen Goenon Batin, Korto Jaja, Bazaar en Nagara Batin in de Lampong Toulangse Bouwangse districten geleegen,[970]) en dezelve in volle possessie laat aan den Bantams vorst, zo als zulks reeds door heeren commissarissen De Haaze en Duquesne in 1738 is overeengekomen en vastgesteld met de gezanten van den koning van Bantam en Palembang, en vervat in de memorie of instructie voor 's Comp^e^ en 's konings gecommitteerdens door de Hooge Regeering den 12 Julij 1738 verleend en waarom in die tijd tot conservatie van 's konings van Bantams regt van eigendom op de Lampongse Toulang Bauwangse landen reeds een bezetting van weegens de Comp^ie^ gelegt is.[971])

En werd tevens gestatueerd, dat de grensscheiding tusschen de bezittingen van den koning van Bantam en den koning van Palembang zal bepaald blijven, zoals die van aloude tijden bekend en door de koningen van Bantam bezeeten is en waarin hij zelfs in den jaare 1682 met 's Comp^es^ wapenen is gemaintineerd teegen zyne vijanden,[972]) zullende dezelve beginnen met de kleine berg

---

[970]) De Tulang-Bawang rivier vormde de grens tussen de Lampongs en Palembang De bedoelde dorpen zijn Gunungbatin, Kota-djawa, Negeribesar en Negarabatin.

[971]) Zie ook het contract van 9 Sept. 1738 in *Corpus* V, blz 270 e.v.

[972]) Zie *Corpus* IV, p. 336.

aan de regterzijde van de rivier Arrochan [973]) en na de zeekant zekere tanjong of uithoek, genaamd Lagon Katawi [974]), welke berg en uithoek alsnu en voor altoos voor de grensscheiding tusschen de Lampong Toulangbawangsche en Palembangsche districten zullen gehouden moeten worden, zonder dat de koningen van Palembang eenige hoegenaamde pretensiën op de districten, binnen deeze grensscheiding leggende, zullen kunnen ofte mogen maken.

En daar er telkens door het pleegen van hostiliteiten en roverijen in de Lampongse districten, disputen en oneenigheeden ontstaan, die niet anders dan ten uitersten nadeelige gevolgen na zig kunnen sleepen, zoo is meede in 't vervolg om dezelve zoveel mogelijk tegen te gaan en uit den weg te ruimen, ten genoegen der wederzijdsche gezanten door heeren commissarissen gecontracteerd

Eerstelijk dat geen Lampongder, onder het Bantamsche gebied hoorende, zal vermoogen eenige peepertuinen of rijstvelden aan te leggen in de districten onder het gebied van Palembang, of zal verpligt weezen zijn contributie of zogenaamde tjoeke [975]) te betalen aan den koning van Palembang en vice versa die van Palembang niet in de districten van den koning van Bantam, of zal insgelijks verpligt zijn zijn contributie aan den koning van Bantam op te brengen.

Ten tweeden zal geen Lamponder zig vermogen nederzetten in de Palembangse districten, zonder voorkennisse of bewijs te hebben van den daar zijnde Bantamschen regent of 's Comp^{les} resident, en vice versa geen Palembanger in de Bantamsche districten, zonder meede bewijs van hunne hoofden te vertoonen.

Ten derden: alle overlopers, drossers of zwervers, hetzij uit de Lampongsche districten na Palembang of uit de Palembangsche districten na Lampong zig begeevende, zullen als zij geen bewijs kunnen verthonen van hunne hoofden of regenten, aan weerskanten direct worden opgevat en aan 's Comp^{les} resident of hoofden worden overgelevert, om dezelve na bevinding van zaken na de hoofdplaats over te stuuren.

Ten vierden: zal om alle knevelarijen en malversatiën voor te komen, geen Palembangse [976]) geld op crediet aan den Lam-

[973]) Air Ogan
[974]) ?
[975]) Tjukai (Maleis) — pachtschat. (Cs.)
[976]) Lees: Palembanger.

pongders mogen voorschieten en zo insgelijks geen Lamponder aan een Palembanger, omdat uit deeze geldopschietingen de meeste onenigheeden tusschen de Palembangers en Lampongders geboo ren worden, hetgeen ook mede een van de grootste oorzaken is geweest, dat in deeze laatste tijden die onaangename geschillen zijn voortgesproten.

Ten vijffden: En zo het mogte komen te gebeuren, dat hetzij door een Palembanger of Lamponder eenige vexatiën op deezes of geenes territoir gepleegd wierden en zoodanig een, na het gedane fait gepleegd te hebben, weeder na zijn eigen territoir zogt te ontvlugten, zal het hoofd of regent van die plaats, waar zodanig een na toegevlugt is, op aanklagte en bewijs van de regent of resident van de plaats, waar het fait gepleegd is, verpligt zijn zodanige vexateur op te pakken, en over te leveren aan die regent of resident, op wiens territoir hij zodanig fait gepleegt heeft, om daar na 's lands costumen gestraft te worden.

Ten zesden: En daar in de bovenlanden door huwelijken als anders de Lampongders aan de Palembangers en vice versa verbonden worden en daardoor mede een melange komt, waardoor verscheyde Palembangers zig in de Lampoongs nederzetten en ook verscheyde Lampongders in het Palembangsche en hierdoor ook vele disputen ontstaan, word by dezen mede gecontracteert, dat namentlijk een Palembanger een Lampongse vrouw trouwende, zoo hij zich niet in het Lampongse nederzet onder den koning van Palembang zal blijven, en een Lampongder met een Palembangse vrouw trouwende, zo hij zich niet in het Palembangse nederzet, onder den koning van Bantam, en dat vice versa, sullende de as- en descendenten onder dat gebied gehooren, waaronder zij geboren zijn.

Aldus gedaan en gecontracteerd tot Batavia, d' hoofdstad van 't eyland Groot-Java, in de tuin van heeren heemraden dese 18 December 1793.

Hebbende hetzelve ter bekrachtiging en naarkoming met onze handteekening onderteekend en met onse gewone signature daarnevens verzegeld.

(w.g.) **A. de Bock.**
J. H. Wiegerman.

(terzijde H.Ed$^{\text{re}}$ zegel)

Ten mynen byweesen.
(w.g.) **J. v. d. Boogaart.**

MCLXXXVI. MOLUKKEN—SANGIREILANDEN.

27 Februari 1794. [977])

Ook de vorst van Manganitu moest bij zijn optreden de oude contracten (in dit contract niet opgesomd), bezweren. (Cs.)

Ampliatie van soodanige contracten en verbindtenissen als er tusschen de Edele Compagnie en de Koningen van **Manganitoe** zijn aangegaan en gesolemneerd, den welken bij deesen weder worden gerenoveerd, tusschen den WelEdelen Agtb. Heer Johannes Ekenholm, provisioneel gezaghebber, benevens den Raad der Molukko's, ende zulx in naam ende van wegen Zijn HoogEdelheid den HoogEdelen Groot Achtb. Heer Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal, benevens de WelEdele Heeren Raden van Nederlandsch India, als representerende de hoogste magt en autoriteit van de generaale Nederlandsche geoctroyeerde Oost Indische Compagnie in deese landen, ter eenre en den geeligeerden Koning van Manganitoe Manuel Mocodompis, bijgenaamd Lokon, ter andere zijde.

Aangezien Zijn Hoogheid Salomon Katjandaho, voor eenigen tijd in den Heere ontslapen is, zoo hebben voorn. E. prov. gezaghebber, nevens die van sijne raaden goedgevonden, de Koninglijke waardigheid in desselfs steede op te dragen aan den Manganitoes prins Manuel Mocodompis voorn., werdende dezelve dus als zoodanig, op verzoek der gezamenlijke rijksgrooten en onderdanen als Koning over 't Rijkie van Manganitoe aangesteld en geeligeerd, naarvolgens Raadsbesluit van den 31 Januarij deeses jaars 1794.

Zoo is 't dat Zijn Hoogheid over zulks, ook zoo voor hem als zijne Rijksgrooten en nakomelingen, ter erkentenisse van de magt en eigendom, die de Compagnie over het Rijkje van Manganitoe is hebbende, naar het voorbeeld sijner voorouderen en predecesseuren aanneemt en belooft te approberen, ratificeren, van waarde te houden en doen houden, zoodanige contracten en verbonden, als door Zijn Hoogheids predecesseuren, respectievelijk met de Ed. Compagnie successive zijn aangegaan en bezworen geworden en belooft overzulks ook dezelve promptelijk en zonder de minste afwijkinge te zullen onderhouden en doen onderhouden, even en in diervoegen of die jegenswoordig van woord tot woord alhier ter

[977]) Uit het *Contractenboek* XI op het Arsip Negara te Djakarta.

nedergesteld en door hem op nieuws bedongen, aangegaan en bezworen waren.

Gelijk hij Koning dan ook, zoo voor hem als Zijne Rijksgrooten en nakomelingen, tot meerder bevestiging dit contract onder het opsteeken der twee voorste vingeren van de regterhand en het uyten deser woorden „Zoo Waarlijk helpe mij God Almagtig", met solemnelen eede nog nader heeft geconfirmeert en bevestigd

Aldus gerenoveert en geamplieerd, mitsgaders bezwooren en geteekend tot Ternaten in 't Casteel Orange den 27 Februarij 1794.

(w.g.) **Johs. Ekenholm, J. G. W. Heinrichs,**
D. van Dockum, Ogelwight,
C. G. Raesfelt, Jansen.

Ter ord^ne^ van den Heer gezaghebber en Raad

(w g.) **D. Ogelwight.**

MCLXXXVII. MOLUKKEN—NOORD-CELEBES.

14 Juli 1795. [878])

Een twist ontstaan tussen de vorsten en onderdanen van de rijkjes Bolaäng-Mongondou en Bintauna over hun rechten op zekere goud- sago- en eierenleverende gebieden werd door den Compagnies resident te Menado in der minne beslecht (Cs.)

Acte van assopiatie en overeenkomst, aangegaan en gesloten tusschen de gevolmagtigden van Z.H. den Koning van **Boelang en Mogondo**, Manuel Manoppo, den prins Johannes Paputungan, capitein Radja Stephen Josef en schrijver Johannes Delapangan, ter eenre en den Regent van **Bintaoena**, Adriaan Datonsalam en zijne Rijksgrooten ter andere zijde, over en ter zake van het frequenteren der aan de rivier van Sankap gelegen landen en de goudmijnen van Gamboeta, toebehoorende aan het Rijkje van Boelang en Mogondo, ten overstaan en door bemiddeling van den onderkoopman en Resident alhier George Frederik Durr, ter ge-

[878]) Uit het *Contractenboek* XI no. 19 op het Arsip Negara te Djakarta

eerde approbatie van den WelEdelen agtbaren Heer Johan Godfried Budach, Gouverneur en Directeur benevens den raad der Molucco's, in name en van wegen Zijn HoogEdelheid, den Hoogedelen Gestrengen, Groot achtbaren Wijdgebiedenden Heere Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal en de WelEdele Gestrenge Heeren, Raaden van Nederlandsch India

Alzoo sedert vele jaren herwaarts altoos oneenigheden en verschillen hebben stand gegrepen, tusschen het Rijk van Boelang en Mogondo en die van de landwaarts in gelegen Christen Negorij Bintaoena over de limiten en het vrugtgebruik van de landen en stranden gelegen aan de rivier Sankop en de goudmijnen van Gamboeta, welke verschillen sedert 1760 en vervolgens tot dato heden ook altoos meer of min gaande zijn gebleven, zoo is het dat wederzijdsche partijen, ter voorkoming van verdere onlusten en daaruit te dugten dadelijkheden bijeengekomen in het fort Amsterdam ter residentie alhier door intercessie en bemiddeling van in hoofde gemelden Resident zijn overeengekomen op de volgende artikulen die zij over en weder belooven te zullen naarkomen en onderhouden.

Eerstelijk belooft de regent van Bintaoena benevens zijne rijksgrooten voortaan niet te zullen gedoogen, dat iemand van haar onderhoorige of onderdanen eenige sagoe kloppen, tuinen maken op, of eenige andere vruchten of producten hale of wegneme van de landen of stranden aan de rivier van Sankop, benedenwaards, op de landen of binnen de scheiding van Boelang, zoo mede op de eilanden, gen^d^ poeloe Tiga, tenzij hij daartoe eerst verlof hebbe versogt en erlangd van dien rijksgroote of hoofd, die de koning van Boelang aan de rivier Sankop geplaatst heeft om het opsigt over zijne stranden, landerijen, sagoebosschen aldaar te houden en na erlanging van die permissie van den geklopten sagoe, gegraven eyeren [979]) of andere producten aan gem. hoofd of opzigter van welm. koning van Boelang afgeve de ordinaire of gewone tiende of magotjo, terwijl de vaart op en neerlangs de gem rivier hun door de Boelangers nimmer zullen mogen worden belet.

Inzelver voege zullen de Bintaoeners geen goud mogen gravan in de goudmijnen van Gamboeta, dan na vooraf gegeven kennis aan gem. opzigter of hoofd, dog van het gegraven wordend

---

979) De maleo (Megacephalon Maleo) begraaft zijn op hoge prijs gestelde eieren in zandhoopjes aan het strand. (Cs.)

goud geen tiende of magotjo behoeven af te geven, omdat hetzelve aan de Ed. compagnie moeten leveren.

2° Indien eenige Bintaoense onderdanen hun mogten onderwinden, om in vilipendi van deze conventie en tegen vooraf bekomen waarschuwing aan, steelsgewijs en zonder gevraagd en erlangd verlof sagoe te kloppen in of producten te halen van de genoemde onder Boelang en Mogondo behoorende landerijen, zoo zal het gemeld hoofd of opzigter vrijstaan die sluijkers op te pakken en aan zijnen koning, voorts Z H dezelven aan 's compagnies Resident alhier over te leveren ter erlanging eener condigne correctie onder verbeurte van de gestolen producten en daartoe gebruikte gereedschappen.

3° Zullen daarentegen de volkeren en onderdanen van Boelang en Mogondo, onder een gelijk verbond staan, ten opzigte der landerijen van Bintaoena en op dezelve niets mogen planten of weghalen, zonder vooraf versogte en verkregen permissie van den regent of zijne tot opzigt daarover gestelde hoofden, mitsgaders onder betaling van eene gelijke recognitie als waartoe de Bintaoeners verpligt zijn, en zal de Regent en zijne Rijksgrooten, teegen de Boelangsche en Mogondose onderdanen teegen den inhoud van deze conventie aan ter sluijk de Bintaoense landen frequenterend, in zelver voegen mogen handelen als van de Bintaoeners boven gezegd is, terwijl voor het overige te zamen in goede harmonie en vriendschap zullen leven.

Bovengem. overeenkomst of conventie, tot welker sluiting wij ondergeteekende gecommitteerdens van den koning van Boelang en Mogondo, verklaren speciaal en volkomen gemagtigd te zijn, belooven wij, zoowel van de zijde van Boelang en Mogondo als die van Bintaoena, voor ons en onze nakomelingen en onderdanen in allen deele te zullen onderhouden en naarkomen en doen onderhouden en naarkomen, ter bevestiging van welke beloften wij dezelve benevens den Resident en onze Rijksgrooten, met onze handteekeningen hebben bevestigd.

(onderstond) Aldus gedaan, geasopieerd, en overeengekomen te Menado in 't fort Amsterdam deezen 14 July A° 1795 (In het midden) Ten mijnen overstaan (w.g.) **G. F. Dürr** (In marginé) ons present (w.g.) **J. B. Weijdemuller** en **I. D. Der Kinderen.**

Accordeert

(w.g.) **J. G. Schoe.**

w^d^ secr^e^

MCLXXXVIII. CEILON.

26 Augustus 1795. [980])

De stichting van de Bataafsche Republiek en haar alliantie met Frankrijk was voor de Engelse Company aanleiding om gewapend met de door den Prins van Oranje te Kew uitgegeven brieven een troepenmacht naar Ceilon te zenden. Het eerst capituleerde de bezetting van Trinkonomale. Men vindt deze geschiedenis uitvoerig behandeld in G. NIJPELS, *Hoe Nederland Ceilon verloor* (Cs.)

1. Het guarnisoen zal morgen nademiddag om 4 uur door de bresch uitmarcheeren, met oorlogseere slaande trom en vliegende vaandels, en zal haare wapenen nederleggen op het glacis van het fort; alle officieren, zoo Europeeschen als Oosterschen zullen hunne wapens behouden. De krissen der Malaiers zullen in een kist ingepakt worden, om aan hun, wanneer zij naar hun vaderland terug mochten gezonden worden, terug gegeven te worden, als zijnde hunne eigene wapenen, die zij nimmer zullen willen verliezen.	Het garnizoen zal heden avond bij zonsondergang op de verzogte wijze uitmarcheren, maar de Redoute de Kavalier op de flank van de bresch en het bastion Zeeburg moet direct overgegeven worden aan de Britsche troepen. Met de krissen der Malaiers zal zoals verzogt is gehandeld worden en alle de officieren en gemeenen zullen aangemerkt worden als krijgsgevangenen.
2. De ammonietsie en andere goederen de kompie toebehoorende zullen overgegeven worden aan die, daartoe van wegen de Bevelhebbers van Zijne Britsche Majesteit benoemd worden	Toegestaan.
3 De Europeesche officieren zullen niet tegen hun wil naar Europa gezonden worden.	Toegestaan.
4 De goederen zoo van het guarnizoen als particuliere zal een ieder mogen behouden.	Toegestaan.

[980]) Overgenomen uit NIJPELS p. 54 vlg., aanwezig in de *contractenverzameling* te Colombo.

5 De politique bedienden van de Kompie zullen zich naar een ander plaats van 't eiland mogen begeeven.	Het staat niet in de magt der Britsche kommandeerende officieren om dit artikel toetestaan.
6. De zieken en geblesseerden zullen behoorlijk behandeld worden	Zeekerlijk.
7. Het guarnizoen zal niet aan represailles onderworpen zijn	Toegestaan.
8. De kommandant verzoekt permissie om de papieren betrekkelijk de beleegering met een politique bediende van de Kompie aan het Gouvernement van het eiland te zenden.	Kopijen der papieren moeten aan de Britsche Bevelhebbers ter hand worden gesteld.

MCLXXXIX. CEILON.

31 Augustus 1795. [681])

Vijf dagen na Trinkonomale viel het fort Oostenburg nabij Trinkonomale. Ook hiervoor wordt naar NIJPELS verwezen. (Cs.)

Le Commandand du fort **d'Oostenburg** rend le dit fort à Sa Majesté Brittannique sous les conditions suivantes.

1. La garnison du fort d'Oostenburg se rend prisonniers de guerre; les officiers garderont leurs épées.	Granted.
2. Le capitaine Weerman et le lieutenant Zellman, ingénieur, demandent la permission de rester ici pour arranger leurs affaires et celles des officiers.	These officers will be permitted to remain a reasonable time for the arrangement of their affairs.

[681]) Uit de *Contractenverzameling* in het archief te *Colombo*.

3. Les propriétes des officiers et soldats seront assurées.	Granted.
4. Les soldâts seront prisonniers de guerre, et délivrés pour être transporté; ils ne seront pas forcés pour prendre service, et ceux qui ne voudront pas s'engager seront transportés en Europe au temps convenable.	Granted.
5. Les Malays seront bien traités, et ne seront pas forcés de prendre service ni comme militaires, ni comme matelôts.	Granted.
6. Le magazinier, son assistant et le secrétaire demandent la permession de rester ici pour arranger leurs affaires.	These gentlemen will be allowed a reasonable time for the arrangement of their affairs, but are to be considered prisoners of war.
7 Tous les articles de la capitulation de Trinconomale, quoique pas contenus dans celle-ci, seront étendues aussi sur la garnison d'Oostenburg autant convenable.	Granted.
8 A quatre heures cet-après-midi, la garnison marchéra dehors, tambours battant et mettra bas les armes.	The garnison will march out at 4 o'clock this afternoon in the manner required by this article. But a detachment of the British Army must be put in possession of the Waterpass Gate at 2 o'clock this afternoon and proper persons will be appointed by captain Hoffmann to point out the magazine etc. that guards may be posted for their security.
9. Tous les munitions, les magazins, papiers, et propriétés publiques seront délivrés au Commissaire nommé de la part de Sa Majesté Britannique. **Fort d'Oostenburg**, ce 31 Aôut 1795. **G. Hoffmann.**	**Peter Rainer.** **J. Stuart.**

MCXC. CEILON.

28 September 1795. [982])

Nog geen maand na de val van Oostenburg viel ook het belangrijke Jafnapatnam op even roemloze wijze in Britse handen. Ook hiervoor zij naar NIJPELS verwezen. (Cs.)

Voorafgaande Articul.

De heer Kommandeur en Raad van **Jafnapatnam** proponeeren aan den heer Collonel Stuart om deze plaats op den 30 deeser maand over te geeven en verzoeken intusschen dat geene vijandelijkheden gepleegd worden.

De poort moet overgegeven worden aan de Engelschen op heden te 5 uuren en moet het garnisoen na buiten trekken met de gewone honeurs en de wapens strekken op de glasis.

1. De officieren, onderofficieren en gemeenen van het garnisoen, zoo infantery als artillery en sipais alhier, zullen met alle gewoonlijke honeurs van den oorlog de poort uittrekken met haare wapens en bagasie, vliegende vaandels, slaande trom en brandende lond, nevens twee stukken kannons met dies toebehooren en ze zullen een vrije aftogt moeten hebben naar Kolumbo.

Toegestaan uitgenomen de twee veldstukken en dat de militairen niet na Kolumbo mogen retireeren, maar als krijgsgevangenen zig overgeven.

2. Alle officieren, onderofficieren en gemeenen zoo infantery als artillery en sipais, die zig hier in het Jaffanas garnisoen en op de buytenposten bevinden, zullen alle op kosten van de Engelsche Komp. zoo gemakkelijk mogelijk na Kolumbo moeten getransporteerd worden.

Vervalt.

---

[982]) Uit de *contractenverzameling* in het Archief te *Colombo*.

3. Dat gemelte officieren, onderofficieren en gemeene infanteristen, artilleristen en sipais zullen medeneemen alle haare effekten zonder gevisiteerd te worden.	Toegestaan
4 De kommandeur, de leeden van den politiken raad, alle de bediendens van politie en kommersie, de kerkenraad, de zeevaard en verdere loontrekken de dienaaren, die in dienst van de Hollandsche Komp. zijn, mitsgaders alle burgers en ingezeetenen van Jafnapatnam, zoowel Europeesen als Inlanders. zullen behouden de vrijheid van haare persoonen en bezittingen, roerende en onroerende koopmanschappen en andere effekten, zonder daarin gemollesteerd of eenige hinder toegebragt te worden om welke reden hoe ook genaamd	Toegestaan.
5 De heer kommandeur, de leeden van den politiken raad, alle de bediendens van politie en kommersie, de kerkenraad, de zeevaard, en verdere loontrekkende dienaaren, alsmede burgers en andere ingezetenen, zullen de vrijheid hebben met haare vrouwen en verder familie, slaaven en slavinnen mitsgaders alle haare besittingen na Kolumbo te moogen vertrekken.	Toegestaan, mits den commandant daartoe speciale permissie geeft.
6. Dat aan de heer kommandeur, de leeden van de Politie en andere dienaaren van de Komp. tot hun vertrek voor	Gepermitteerd mits buyten woonende tot nader order van Madras.

rekening van de Engelsche Comp. moeten gegeven worden voor de nodige goede en bequame vaartuigen.[983])	
7 Dat aan de vrouwen, kinderen en bedienden van den heer kommandeur, de leeden van de Politie, militairen en andere dienaaren zonder onderscheid zullen, daarom versoek doende, voor de reekening van de Engelsen vaartuigen moeten worden gegeven om na Kolumbo te kunnen vertrekken en mede te neemen hunne besittingen.	Op de voet van Art. 6.
8. De kapitaalen, toebehoorende aan de weeskamer, de diakony-armen, de sequestratie- en de vendupenningen van partikulieren zullen niet worden geconfisqueerd of aangeslagen en aan de kommissarissen, die wij zullen stellen om deselve te administreeren, zal de behulpzaame hand moeten worden geboden in 't administreeren en innen van derselve.	G'akkordeerd onder het gezag van den commandant.
9. De weesen, zoowel jongens of mijsjes, die door de diakonij onderhouden worden, zullen ten koste van de Engelsche Comp. na Kolumbo overgebragt worden.	Gewijgert.
10. De dienaaren van de Komp., burgers en andere ingesetenen dezer plaatse, waaronder begreepen zijn de Mallabaaren, zoo Christenen als heidenen,	G'akkordeerd, uitgenomen in het fort.

[983]) In verband met het antwoord op dit punt komt het mij voor, dat hier iets is uitgevallen.

die geneegen mogten zijn hier ter plaatse te verblijven of als een particulier inwoonder zig ter neder te zetten, zal zulx moeten worden g'akkordeerd en aan haar alle verleend worden eene ongestoorde inwooning, neering en broodwinning en de volle eygendom en zeekerheid van alle haare besittingen.	
11. Alle kontanten en effekten van d'E. Komp., waaronder begreepen zijn ammonitie en wapen-goederen, zullen onder inventaris worden overgegeven aan de kommissarissen, die tot den overneem van alle deeze effekten zullen worden benoemd en aan hen ter hand gesteld werden het dubbele van deeze inventaris	G'akkordeerd.
12. De fortificatie, het kommandement, de magazijnen en andere gebouwen, de Komp. toebehoorende, alsmede de huisen en wooningen der ingesetenen buiten het casteel, zullen moeten gehouden worden naar de tegenwoordige staat, zonder dat die mogen worden geslegt.	G'akkordeerd zo verre het partikulieren betreft.
13. De vrije exercitie van de Gereformeerde Religie, zodanig als die in de Nederlandsche Kerk gebruikelijk is, zal blijven gepermitteerd en tot de oeffening van dezelve vergunt werden de kerken in het kasteel en St. Joan, waarin tans de Godsdienst gedaan word	G'akkordeerd
14. Alle dokumenten, charters,	Gewijgert; alle publicque pa-

resolutiën en andere papieren en archiven, gehoorende tot het kommandement Jafnapatnam, zullen zonder eenige visitatie aan den heer kommandeur Raket worden g'intrageerd, om te kunnen medeneemen werwaarts Zijne Achtb. zal komen te vertrekken.

pieren zullen worden overgegeven aan dien de kommandant tot derzelver ontvangst zal benoemen.

15. Niemand zal in het huis van den heer kommandant in de stad mogen woonen zoolang dezelve hier is; en wijl 't een partikuliere huis is zal daarover niemand mogen disponeeren dan de eygenaar van 't zelve.

Toegestaan.

16. Alle publike papieren, notarieele of secretarieele aktens, welke eenigsints strekken kunnen tot de zekerheid van de besitting, gehoorende aan de ingeseetenen van deeze plaats, zullen gerespekteerd worden en geconserteerd blijven.

Toegestaan.

17. Nadat deeze overeenkomst zullen geteekend zijn, zal aan de Engelsche wagt van 25 man overgegeven worden de poort van het kasteel, aan dewelke zullen moeten blijven een Hollandsche wagt van gelijk aantal, terwijl aan die wagten zal belast worden geen Hollandsche zoldaaten na buyten en geen Engelsche zoldaaten na binnen te laaten gaan, zullende het guarnisoen van Jafnapatnam moeten verblijven in hunnen ordinairen kasernen tot haar vertrek na Kolumbo, on-

Nadat de Art. zullen onderteekend zijn, zal aan de troupen van Zijne Majesteit de poort moeten overgegeven worden volgens het hoofdartikel. De officieren mogen behouden hunne degens, maar zij zullen evenzo als het guarnisoen als krijgsgevangenen geconsidereerd worden

der aflegging van de gewoone wapens, uitgesondert de officieren die haar kommandeeren, welke hunne sijdgeweeren zullen moeten houden.

18. Alle de voorsz. 's Comps dienaren zullen door de Engelsche Comp. onderhouden worden tot hun vertrek na Kolumbo. — Gewijgert.

19. Alle zieke dienaaren van de Komp., die zig in het hospitaal alhier bevinden, zullen moeten gekureerd en onderhouden worden door de Engelsche Komp. en hersteld zijnde op kosten der Engelschen na Kolumbo gezonden worden — Toegestaan, uitgenomen het verzenden naa Kolumbo.

20 De negotie-bedienden moeten hier blijven om de negotie boeken te sluyten; dat geschied zijnde, moeten de boeken naar Kolumbo gezonden werden. De volbrenging van al het geen in deze geschreeven staat en bij wijze van overeenkomst g'akkordeerd is, zal getrouwelijk nagekomen en dienvolgende geteekend worden door de heer collonel Stuart, nevens den heer kommandeur Mattheus Petrus Raket en den Raad van deeze plaatse — De bedienden kunnen blijven, maar de boeken mogen niet naar Kolumbo gezonden worden.

Jafnapatnam den 28' Zeptember 1795.

(geteekend **M. P. Raket, C. F. Schreuder, G. Frankena, J. C. van Sprang, T. Williamsz., J. B. Tyken, J. van Ebbenhorst en J. B. van Hek.**

In margine geteekend:
J. Stuart, commanding His Britanish Majestys Troops on the Island of Cijlone. etc.

Akkordeerd: **J. B. van Hek,** sekretaris

MCXCI. MALABAAR.

19-20 October 1795.[984])

De 8ste Juli 1795 kreeg men op de kust van Malabar via Madras bericht van de omwenteling in het vaderland en de stichting van de Bataafsche Republiek. De 29ste dierzelfde maand landde een sterk Engels detachement onder leiding van luitenant-kolonel Petrie op Aikotte, en trok op naar Cochin. Petrie stelde den Nederlandsen commandeur Van Spall voor, hem Cochin en onderhorigheden over te leveren op grond van de brieven van Kew; de Nederlandse civiele ambtenaren zouden dan in hun functies gehandhaafd blijven, onder Engelse militaire leiding. Van Spall weigerde en stelde zich in staat van defensie, doch de Engelse macht was overwegend sterker en 19 October bood Van Spall capitulatie aan. Nadat Petrie enkele condities gewijzigd had, vond 20 October de capitulatie plaats (zie de hierop betrekking hebbende documenten in de *Overgekomen brieven 1797-1798, O. I. Committé 58,* blz. 175 en volgende).

Capitulatie, voor **Koetsiem,** g'eischt.

Voorgaande artikel.

De heer commandeur en raad van **Koetsiem** proponeeren aan den heer George Petrie, majoor van 't 77ste regiment en kommandant van het detachement der Koninglyke en Honorabele Compagnies troupen in Indiën, om dese plaats Koetsiem op den 20 dezer maand over te geven, en verzoeken dat intusschen alle vyandelijkheeden mogen ophouden.

1. De officieren van het guarnisoen en andere militairen, die Koetsiem gedefendeert hebben, zullen alle met de gewonelyke honneurs van den oorlog de Nieuwpoort uittrekken met haare wapens en bagasie, vliegende vaandels, slaande trommels en brandende lond, nevens twee stukken kanons met dies toebehoren.

2. Alle officieren en soldaten, die zich in 't Kosiemse gaarnizoen bevinden, zullen alle op onkosten van de Engelsche Comp'e zo

[984]) Uit den bundel *Oostindisch Committé, 58,* blz. 189 verso en volgende.

gemakkelijk mogelijk na Batavia, dan wel na Ceilon getransporteerd worden op Engelsche scheepen.

3. Gemelde officieren en soldaten zullen medenemen alle hare effecten, zonder gevisiteerd te worden, haare bediendens en slaven. En die getrouwd zijn zullen de vryheid hebben haare familjen mede te nemen.

4 De heer commandeur en de leeden van den politiquen raad, alle de bediendens van politie en commercie, de kerkenraad, de militie, zeevaart en verdere loontrekkende dienaren, die in dienst van de Hollandsche Compagnie zijn, mitsgaders alle ingezetenen van Koetsiem, zowel Europeeschen als Inlanders, zullen behouden de vryheid van haare perzonen en bezittingen, roerende en onroerende koopmanschappen en andere effecten, zonder daarin gemolesteerd of eenige hinder toegebragt te worden, om welke reeden, hoe ook genaamd

5. Onder het vorenstaande vierde art. is mede begrepen den alhier zich in de stad bevindende onderkoopman en resident van Porka, Johan Andries Scheidt, die alhier tot 't houden der negotieboeken is g'employeerd, aangaande de vryheid van persoon en goederen. En moet aan hem na de overgave van 's E Comp'es effecten geschied is, toegestaan werden na zijn residentie te mogen vertrekken, om aldaar zijn dienst te presteeren.

6. De heer commandeur, de leeden van de politiquen raad, alle de bediendens van politie en commercie, de kerkeraad, de zeevarende en verdere loontrekkende dienaaren zullen de vryheid hebben nevens haare familiën, slaven en slavinnen, mitsgaders alle haare bezittingen na Batavia of Kolombo te mogen vertrekken. En zal aan haar daartoe voor rekening van de Engelsche Comp'e gegeven worden de nodige goede en bekwame scheepen.

7. De kapitalen, toebehorende aan de Weeskamer en Diakonyarmen zullen niet geconfiskeerd of aangeslagen [worden], als zijnde gelden, die aan onmondige en armen toebehoren.

8 Aan alle officieren, zowel als politieke en civile bediendens van de Comp'e, die genegen mogten wezen hier ter plaatse te verblyven of als een particulier inwoonder zich ter neder te zetten, zal zulks moeten worden geaccordeert en haar verleend worden de bescherming van de Engelsche vlag.

9. Alle negotiewharen, ammunitie van oorlog en arthilleriegoederen, wapenen, levensmiddelen en al 't geen de Comp'e toebehoord en in deeze plaats gevonden word, zullen ter goeder

trouwe overgeleverd en ontvangen worden volgens een specifique opgaaf aan de commissarissen, die daartoe benoemd zullen worden om dezelve te ontvangen, zullende 't dubbel van die specificatie behoorlijk worden overgegeven aan den majoor Petrie.

10. De fortificatie, 't commandement, de magazynen en andere publieke gebouwen, de Comp^ie^ toebehoorende, zullen moeten gehouden worden in haar tegenwoordigen staat, zonder dat die zullen mogen worden geslecht.

11. De vrye exercitie van de gereformeerde religie, zodanig als die in de Nederlandsche kerk gebruikelijk is, zal blyven gepermitteerd en tot oeffening in dezelve vergund de kerk, waarin thans de godsdienst gedaan word.

12. Het konvent te Warapolie en alle andere Roomsche kerke, mitsgaders de Heidensche tempels zullen behouden alle voorrechten, die zy onder de protexie van de Hollandse Comp^ie^ tot nog toe genooten hebben.

13. Alle Toepassen en Inlandsche Christenen, zomede de Benjaanen,[985]) zilversmeeden, wassers, schilders en schoenmakers, die onderdanen en vasalen van de Nederlandsche Comp^ie^ zijn, zullen behouden hunne eygendommen, en ook alle voorrechten en bescherming, die zy van gemelde Comp^ie^ altoos gehad en genoten hebben.

14 Alle documenten, charters, resolutiën en andere papieren, gehorende het commandement van Koetsiem, zullen zonder eenige visitatie aan den heer commandeur Van Spall worden gemanageerd,[986]) om ze te kunnen medenemen werwaards Zijn Ed. zal komen te vertrekken.

15 Niemand zal in 't kommandement gelogeert worden gedurende de tijd van Zijn E's verblijf te Koetsiem, maar de heer Van Spall zal daarin onverhindert mogen blyven wonen.

16. Ingevalle er eenige Engelsche deserteurs zich in 't Koetsiemse garnizoen mogten bevinden, zal aan haar pardon verleend worden.

17. Alle publieke papieren, notarieele actens, welke eenigsints strekken kunnen tot de zeekerheid van de bezittingen, gehorende aan de inwoonders van deze plaats, zullen gerespecteerd en geconserveerd blyven, onder berusting van degeene, die tegenswoordig die diensten bekleeden, om daarvan na gewoonte gebruik te kunnen maken.

---

985) Hindoese kooplieden.
986) Ter hand gesteld.

18. De vendumeesteren van deze stad, de sequester en de kurator ad lites zullen worden gemaintineerd in 't inpalmen van alle uitstaande gelden, en daarin worden beschermt door de gewone rechters.

19 Nadat deze capitulatie zal getekend zijn, zal aan een Engelsche wacht van 50 man overgegeven worden de Nieuwpoort, aan dewelke zal moeten blyven een Hollandse wagt van gelyke getal, terwijl aan de wachten zal belast worden geen Hollandse soldaten naar buiten, en geen Engelse soldaten naar binnen te laten gaan. Den volgenden dag zullen alle de poorten door de Engelsche troupes worden bezet en overgenomen, en zal het guarnizoen van Koetsiem zig zo lang moeten retireeren na de kasernen en aldaar hun verblijf houden tot haar vertrek naar Batavia of Ceilon, onder aflegging van de gewone wapens, uitgezonderd de officieren, die haar commandeeren, welke hunne zygeweeren zullen moeten houden.

20. Alle dienaren van d'E. Comp[ie], zowel van de politie, de militie, als zeevaard en andere loontrekkende personen, zullen door de Engelsche Comp[ie] moeten onderhouden worden tot zoo lang zij door de scheepen van de Engelsche Comp[ie] gebragt zullen wezen ter plaatse hunner destinatie, hetzy op Batavia of Kolombo.

21. Alle de zieken en geblesseerden, die zich in 't hospitaal alhier bevinden, zullen moeten gecureerd en onderhouden worden door de Engelsche Comp[ie].

De volbrenging van al 't geen in deese geschreven staat, en by wyze van capitulatie geaccordeerd is, zal getrouwelijk nagekomen en dienvolgende getekend worden door majoor George Petrie en den heer commandeur Jan Lambertus van Spall, nevens den raad van deze plaats, in de stad **Koetsiem** den 19 October 1795 - was getekend — **Jan Lambertus van Spall, Pieter Joseph de Kan, Johan Adam Cellarius, Johan Andries Scheidt, Arnoldus Lunel** en **Cornelis van Spall.**

Die nacht om 12 uur ontving men als antwoord op deze voorstellen de volgende voorwaarden der Engelsen

Praeliminaire artikel.

Het garnizoen van Koetsiem zal wezen krijgsgevangen, en het fort zal overgegeven worden aan Zyne Groot-Brittannische Majesteit morgen middag om twaalf uur, op welke tijd de Baay-

poort en de Nieuwpoort overgelevert zullen worden aan zodanig detachement, als de heer Majoor Petrie zal ordonneeren om bezit daarvan te nemen.

1. Het garnizoen zal uitmarcheeren zoals verzogt is, en 't geweer nederleggen op de esplanade, wanneer zy als krijgsgevangen moeten terugkeeren.

2. Kan niet toegestaan worden. Over het garnizoen zal gedisponeert worden zoals de commandant-en-chef zal aanwyzen.

3. Toegestaan, uitgezondert ten opzichte van de slaven, een naam, onbekend in Britsche landen.

4. Alle privaat eigendommen zal heilig wezen.

5 Den commandeur zal behoorlijk tijd vergund worden om zijn zaken in ordre te brengen, maar hy zal moeten aangemerkt worden als krijgsgevangen.

6. Dit is al in de tweede artikel beantwoord.

7. De fondsen, in dit artikel benoemd, zullen behoren aan Zyne Groot-Brittanische Majesteit, zoals degeene, die daartoe door hem gemachtigd zijn, zullen aanwyzen.

8. Alle de inwoonders, die verkiesen te blyven en den eed van getrouwigheid aan Zyne Groot-Brittannische Majesteit willen afleggen, zullen in alle opzichten behandelt worden als Britsche onderdanen.

9 Alle dingen, die in dit artikel vermeld zijn, zullen getrouwelijk overgegeven worden aan zodanige perzonen als de majoor Petrie zal benoemen, om vervolgens daarover te disponeeren, gelijk Zyne Groot-Brittanische Majesteit zal aanwyzen.

10. Over 't fort van Koetsiem en alle publieke gebouwen zal gedisponeerd worden zodanig als de commandant-en-chef of de commanderende officier voor die tijd zal goedvinden

11. Toegestaan.

12. De Britsche regeering protegeerd over alle religie-excersitiën.

13. Beantwoord in het 4de en 8ste artikel.

14 Alle publieke documenten en paspoorten moeten overgeleverd worden aan de personen die benoemd zijn om dezelve te ontvangen, maar de heer Van Spall zal autentique copyen hebben van zodanige papieren, als er op eenige wyze betrekking hebben op hemzelve, gedurende zijn bestier van Koetsiem.

15. Beantwoord in het tweede.

16. Alle dezerteurs zullen positief overgegeven worden.

17. Beantwoord in het 14de artikel.

18. Alle inwoonders, die in Koetsiem blyven, zullen onderworpen zijn aan de Britsche wetten.

19. De poorten van 't fort van Koetsiem zullen in bezit genomen worden door een detachement Britsche troupen morgen middag om 12 uur. Het garnizoen zal gelogeerd worden zo gemakkelijk als de omstandigheden zullen toelaten, tot tijd en wijl dat daarover volgens artikel 2 gedisponeerd word. De officieren zullen hunne degens behouden.

20 De majoor Petrie is in begrip, dat hy de vryheid niet heeft om tot een zodanige gagement te treden voor reekening van de Honorable Comp^{le}. 't Laatste gedeelte van dit artikel is beantwoord in het 2de artikel.

21. Toegestaan.

De majoor Petri consenteerd in een stilstand van wapenen tot vier uur 's morgens, op welke tijd de heer Van Spall zich declareeren moet of hy voormelde artikelen van capitulatie zal accepteeren.

Onder stond: In het kamp voor **Koetsiem,** den 19 October 1795, 's nagts om half elf uur — was getekend — **George Petrie,** majoor van het 77ste regiment, commandeerende voor Koetsien

Na rijpe overwegingen werd besloten de voorwaarden van den Engelsman aan te nemen, tot welk einde hem onderstaand decument werd toegezonden.

De door UwE. gezondene artikelen van beantwoording op de door ons voorgeslagen capitulatie tot de overgave van de vesting Koetsiem, worden by deze door ons geaccepteerd; en zal ingevolge van dien morgenmiddag twaalf uur de overgave gedaan worden

Wy hebben de eer te sijn, mijnheer, UwerWeledele zeer gehoorzame dienaren — was getekend — **Jan Lambertus van Spall, Pieter Joseph de Kan, Johan Adam Cellarius, Johan Andries Scheidt, Arnoldus Lunel** en **Cornelis van Spall.**

In margine. **Koetsiem,** den 20 October 1795, 's morgens drie uur.

MCXCII. GORONTALO.

14 December 1795.[987])

Het optreden van een nieuwen (tweeden) koning van Gorontalo bracht de gebruikelijke bevestiging der contracten zijnerzijds mee. (Cs.)

Bevestiging van alle zoodanige contracten, voorwaardens en verbindtenissen als er successive tusschen de Generaale Nederlandsche Oost Indische maatschappij en de koningen van **Gorontalo,** benevens hunne Rijksgrooten beraamd en gesloten zijn, die thans nader gerenoveert worden door den WelEdelen Achtbaren Heer Johan Godfried Budach, Gouverneur en Directeur der Moluccos, in naam en van wege Zijn HoogEdelheid, den Hoog-Edelen Gestrengen, Groot Achtbaren Heere Mr. Willem Arnold Alting, Commissaris en Gouverneur Generaal, benevens de Wel-Edele Gestrenge Heeren Raaden van Nederlands India, ter eenre, mitsgaders den geeligeerden tweeden koning van Gorontalo Alimoedien Iskandar Djajena Zainbohinga, en zijne rijksgrooten ter andere zijde.

Nademaal het in hoofde dezes gemelden Gouverneur der Moluccos, benevens die van zijnen rade, gunstigst behaagd heeft, mij Alimoedien Iskandar Djajena Zainbohinga, in stede van den overleden koning Ambohinga te verheffen en aan te stellen tot tweeden koning en leenheer van de landen Gorontalo, met den ressorte van dien, zoo beloove en sweere ik koning met mijne rijksgrooten, voor mij en mijne nakomelingen, in alle poincten zuiver te zullen nakomen, alle zoodanige contracten als successive tusschen de compagnie en de koningen van Gorontalo, zijn aan gegaan, beeedigd, geteekend en verzegeld.

Nog beloove en sweere ik koning met mijne Rijksgrooten, stiptelijk te zullen agtervolgen, mitsgaders in allen deelen te approberen en ratificeren, het besluit van de Molukse Regering in dato 25 April 1789, van welks inhoud ons een authentiek afschrift geworden is, door onzen gewesen sendeling Djoegoegoe Kitjiel Pilaboeta, bovenal submitteer ik koning Alimoedien Iskandar Djajena Zainbohinga met mijne rijksgrooten mij zelve aan het genoteerde in het contract van den 24 January 1782[988]) en verklaren ons zelve dezes volgens te wezen vervallen van onse waardigheid en ambten, ook arbitraal corrigibel, ingevalle wij de goud

[987]) Uit het *Contractenboek* XI no. 19 blz. 125 op het Arsip Negara te Djakarta.
[988]) No. MCXLI. (Cs.)

procure niet met allen ernst komen te behartigen en daarop geen goede ordre stellen, zoodanig dat aan het gecontracteerde contingent, volkomen worde voldaan.

Aldus gedaan, beeedigd en geteekend te **Gorontalo**, in het fort Nassauw den 14 December Anno 1795.

(w.g.) **J^a. Bax.**

(Verder volgden de handteekeningen van den Koning en van de Rijksgrooten).

MCXCIII. CEILON.

15 Februari 1796. [989])

Ook Colombo viel weldra in Engelse handen. Voor de omstandigheden waaronder zie men weer het werk van NIJPELS. (Cs.) [990])

Preliminair Artikel.

De heer Johan Gerard van Angelbeek, Raad-ordinair van Nederlandsch-Indiën, Goeverneur en Direkteur van de Nederlandsche bezittingen op het eiland Ceilon, bied aan den

Answer to the Preleminary Article.

Major Patrick Alex. Agnew, Adjutant General of the British troops in the Island of Ceylon, by virtue of the powers, delegated to him by Co-

989) Uit het Archief te Colombo, Dutch Archives no. 3424. Afgedrukt bij NYPELS, p. 79 vlg.

990) Bij het persklaar maken van dit werk viel mij op, dat enkel enige capitulatie-overeenkomsten betrekking hebbende op Ceilon en Malabaar zijn bijeengebracht, terwijl die aangaande andere streken (Kaapstad, Padang, Amboina, Banda, Malakka enz.) ontbreken. Leest men de inleiding tot deel I der serie, dan komt men tot de conclusie dat de bedoeling is geweest contracten enz. met Aziatische vorsten gesloten te verzamelen. Vandaar dat ik niet tracht de andere contracten met de Engelsen in 1795 en volgende jaren gesloten te achterhalen. Vermoedelijk zijn die met Ceilon en Malabaar door dr. Stapel slechts als voorbeelden bedoeld. Overigens dien ik te vermelden, dat ongetwijfeld in de zeer uitgebreide koloniale afdeling van het Alg. Rijksarchief nog meer contracten over de tweehonderdjarige periode 1596-1798 zijn te vinden, maar het is vaak zoeken naar naalden in een hooiberg. Ook zijn nog ongepubliceerde contracten op Ceilon aanwezig. Te goeder tijd zal een supplementdeel moeten worden uitgegeven. (Cs.)

heer Kolonel Stuart en Kapitein Gardner, kommandanten van de Engelsche armée, het kasteel **Kolumbo** na verloop van drie dagen op de volgende kondietsiën over te geven.

lonel James Stuart, commanding the British Army, and Allan Hyde Gardner Esq., Captain of his Majesty's ship Heroine and senior officer of the Naval Force before Columbo, consents to admit of the fort of Colombo on the undermentioned terms, provided the capitulation is signed this evening and the fort is delivered to the British troops tomorrow morning at ten o'clock in the manner stipulated in the following articles.

1 Onder deeze kapitulaatsie zullen de stad **Gale** en de fortresse **Kaliture** met alle daartoe gehoorende landen, domainen en regaliën van de Edele Oost-Indische Nederlandsche Komp. mede begreepen weezen, en de goeverneur zal aan den kommandeur en raad te Gale en den kommandant van Kaliture order uitvaardigen, tot de daadelijke overgave, navolgens den inhoud van deeze kapitulaatsie.

1st. Granted.

2 Het Kasteel met al desselfs ap- en dependentsiën zal overgegeven worden met alle artillery, ammunietsie, wapenen, goederen, provisiën en met alle andere effekten van de Komp., met de daartoe gehoorende plans en memoriën betrekkelijk de fortifikaatsiën, ter goeder trouwe, en zonder iets te verzwijgen of achter te houden

2nd. Granted – The surveys of the districts of the island of Ceylon and its coasts, with all other public plans to be included.

3 En wijl de negootsie-boe-

3. One year, or eighteen

ken, zoowel hier te Kolumbo als ook te Gale, twee jaar ten achteren zijn, zoo zal de overgave geschieden navolgens de restanten, die werkelijk in weezen zijn. En aan de negootsiebedienden alhier en te Gale zal een billijk termijn bepaald worden, om de boeken op te maaken, en deeze bedienden met hunne suppoosten en assistenten zullen geduurende dien tijd de gasie en emolumenten genieten, die voor hunne diensten bepaald zijn. De baazen van de smits-, kuipers- en huistimmerwerf en d'opziender van de wapenkamer en de baas van de pannebakkerij hebben alles bij aanbesteeding; hunne rekeningen zullen dus door onze negootsiebedienden geexamineerd en geliquideerd, mitsgaders door de Engelschen betaald worden, waartegen gemelde baazen en opzienders de aan hun verstrekte materialen moeten verantwoorden.

months, if absolutely necessary, shall be allowed for the purpose of the arranging the books, during which time a reasonable salary shall be paid to the servants of the Dutch Company necessarily employed in this department. The accounts of the artizans shall be examined and liquidated.

4. Alle sekretarieele papieren zullen mede getrouwelijk overgegeven worden, doch aan den Goeverneur van Angelbeek zullen van de gemeene en sekreete resoluutsiën, die geduurende zijn kort bestier genomen zijn, en niet naar Nederland en Batavia hebben kunnen gezonden worden, gevidimeerde kopijen afgegeven worden, om zich nopens zijn gehouden gedrag in de maneance van zaaken te kunnen verantwoorden.

4. Granted.

5. De retoeren en verdere koopmanschappen van de Komp., die hier gedeeltelijk in de ter rheede liggende schepen Berlicum en D'Eensgezindheid gelaaden en gedeeltelijk in particuliere huizen opgelegd zijn, zoowel als die zich te Gale bevinden, zullen mede ter goeder trouwe overgegeven worden door de kommissarissen, die de Heer Goeverneur daartoe zal benoemen, aan den Heer Majoor Agnew, die door de regeering van Madras tot het overneemen van dezelven benoemd en geauthoriseerd is.

6. Doch wijl de Komp. in de laatste jaaren van haare dienaaren en ingezetenen geld op interest genoomen en bij gebrek aan baar geld kredietbrieven ten bedraagen van circa vijf lak rijxdaalders, waarvan echter ruim de helfte in haare kas is, uitgegeven heeft, met belofte, van dezelve te zulle realiseeren, en wijl ook verscheide bedienden gasie en emolumenten bij de Komp. te goed hebben, waarvoor zij geen andere hypotheek hebben, als de effekten van de Komp., zullen daaruit de voorschreven schulden betaald en de kredietbrieven gerealiseerd worden, hetwelk te minder bedenking kan veroorzaaken, doordien de retoeren alleen, wanneer de

5. All merchandize, stores and public property of every description, either laden on board of the ships, now anchored under the guns of the fort, deposited in public stores or distributed in the houses of individuals, as well as all public property placed in a similar manner at Gale, Calitura, or any other part of the island of Ceylon, depending on these Governments, shall be delivered by the commissaries who shall be named by the governor Van Angelbeek to Major Agnew, the agent appointed by the Government of Madras to receive them in three weeks from this date.

6. As Mr. van Angelbeek has assured the officers, commanding His Majesty's naval- and landforces before Columbo, that a refusal to comply with the demand contained in the 6th article will be attended with the total ruin of the colony, they consent tot the following arrangement regarding the papercurrency of this island, provided the public property of the Dutch Company is found to be conformable to the statement contained in this article. The English Government of Ceylon will take up the promissary notes of the Dutch Government which are still in circulation (provided they do not exceed the sum of fifty thousand Pounds Ster-

fijne kaneel het pond maar op drie ropijen, de peper, het kandijl op 100 ropias, kardamom het pond op eene ropij en de lijnwaaten en de overige goederen op 't inkoop gerekend worden, omtrent vijf en twintig lak ropijen en alle de schulden gasiën en krediet-brieven, die in handen van de gemeente zijn, niet over de ses lak ropijen beloopen zullen. De kopere doedoes zullen gangbaar blijven voor een stuiver.

ling) and issue certificates for the amount, bearing an interest of three pro cent per annum, payable half-yearly, which certificates shall be in force so long as the districts of Ceylon, extending from Matura to Chilau, shall be in possession of the English, and no longer. Should these districts be restored to the Dutch, the responsibility of payment will necessarily revere to them, in which event the original notes of the Dutch Government shall be restored to the proprietors in exchange for the certificates granted by the British Government. The officers, commanding the British forces, are not authorised to provide for the payment of the arrears due to the servants of the Company; this must be left to the future determination of His Britannic Majesty. The copper coin of the island must find its own value in the course of exchange.

7. Alle partikuliere eigendommen en bezittingen, niets uitgezonderd, zullen aan de eigenaars vrij en onverminderd verblijven.

7th. Granted, with exception of all military and naval stores, which in every instance must be deemed public property.

8 Waaronder ook de penningen van de Weeskamer of het collesie, hetwelk de goederen van onmondige kinderen administreerd, en die van de diakonij, die de gelden tot onderhoud van de armen onder zich heeft, expres begreepen wor-

8th. Granted, with exception of the ships, which must be deemed public property.

den, alsmede de twee ter rheede liggende schepen Berlicum en d'Eensgezindheid, die aan partikulieren in Holland toebehooren en door de Komp. gehuurd zijn, blijkens de bewijzen, die geproduceerd zullen worden.

9. Het garnisoen zal met alle militaire honneurs uitmarcheeren, op de esplanade de geweeren op het kommando van haar eigene officiers koppelen en weder naar haare wachten keeren. De officiers behouden hunne zijdgeweeren; de klewangs en kritsen van de Malaitsche onderofficiers en gemeenen zullen in kisten weggesloten en henlieden bij vertrek en als zij aan aan de wal gezet worden, teruggegeeven worden.

9th. Granted.

10. De Europeesche officiers, onderofficiers en gemeenen van het naatsionaale bataillon en het gedeelte van het Würtembergsche regiment, dat zich daarbij bevindt, alsmede van de artillery mitsgaders van de marine zullen met Engelsche schepen van hier vervoerd worden naar Batavia of naar Europa, naar hunne verkiezing; en zullen hunne vrouwen en kinderen nevens de noodige bedienden en goederen mede mogen nemen; geen der officiers zal echter tegen zijn wil van hier vervoerd worden, wijl veelen hier hunne bezittingen hebben en getrouwd zijn. En ingevalle eenigen van hen van

10th. The European officers, noncommissiond. officers and privates as well of the Dutch battaillion as of the regiment of Wirtembergh, the artillery, engineers, and marine, must be considered as prisoners of the war and as such they will be treated with that attention, which the British Government has ever shewn to those whom the fortune of war has placed in its power. The whole shall be sent to Madras.

Such of the officers as desire to return to Ceylon for the reasons, mentioned in this article, will have permission to do so on giving their parole of honour not to serve during the present

hier willen vertrekken, zoo zal hun daartoe eenigen tijd gelaaten worden om hunne zaken te vereffenen om te gaan waar ze willen, onder verband op hun woord van eere, in dezen oorlog teegen de kroon van Engeland niet te zullen dienen voor zij uitgewisseld zijn

war against the English. Those who may desire to return to Europe, shall be permitted to do so on the same conditions, but without any claim on the British Government for pay or allowances of any description.

11. Wijl zich in ons garnisoen eenige gebooren Franschen bevinden, zoo zullen deselven naar de Fransche eilanden overgevoerd worden, indien zij dit begeeren.

11th. The French of the garnison will be considerd as prisoners of war, and sent to Madras.

12. De Malayers, die niet verkiezen hier te blijven, zullen neevens hunne wijven en kinderen naar 't eiland Java met Engelsche schepen gebragt worden.

12th. The Malay troops shall be sent from hence with their wives and children to Tuticorin and from thence by easy marches to Madras. They shall be subsisted while they remain prisoners and if not taken into the British service shall at a convenient time be sent to the island of Java, at the expence of the British Government.

13. Deze transporten zullen geschieden op kosten van de Engelschen en tot dien tijd toe zullen alle deeze militairen, zoo Europeeschen als Malaiers, hunne gasie en emolumenten blijven genieten, zooals in 's Komp" dienst heeft plaats gehad. Niemand van deeze militairen zal gedwongen of ook maar gepersuadeerd worden in den dienst van Zijne Majesteit of ook van de Honorable En gelsche Komp. over te gaan.

13th. The Military officers, European and Native, shall receive the pay, allowed to them in the Dutch service. The non-commiond. and privates will be subsisted according to the regulations of the British Government for prisoners of war, none shall be forced to enter the service of Great Britain against their consent

14. De Sipais en Mooren, die

14th. Granted.

in dienst zijn, zullen vrijheid hebben naar hunne geboorteplaats en wooning terug te keeren.

15. De Singaleesche Laskorijns zijn uit hoofde van hunne kasta soldaaten; en burgers en politieke dienaaren zijn, volgens de koloniale wetten, verplicht geweest, de wapens tot defensie op te vatten, dit zal hen dus niet tot eenige prejudietsie strekken.

15th. Granted.

16. De Goeverneur Van Angelbeek, de kommandeur van Gale, Fretz, en alle andere bedienden van de polietsie en kommercie, voor zoo verre die niet tot het effenstellen van het achterstallige negootsie werk volgens Art. 3 voorz. eerst in hunne funktsiën moeten blijven, zul len vrijheid hebben, hier te Kolumbo, Gale of andere plaatsen dat eiland als partikuliere perzoonen te verblijven, dan wel zich naar elders te begeven. In het eerste geval zal hun een konvenabel middel van bestaan toegevoegd worden naar een ieders rang en qualiteit. In het laatste geval zullen zij hunne goederen moogen medeneemen, zonder daarvoor iets aan pacht of andere benaaming te betaalen, doch alsdan zal het middel van bestaan cesseeren.

16th. Granted with this exception that as the commanders of the British forces before Columbo are not authorised to grant the subsistence required, this subject must be referred to the decision of the Government of Fort St. George.

17. De respektive vendumeesters, zoo hier als te Gale, zullen bij de invordering van uitstaande penningen gemainti-

17th. Granted for all balances, now outstanding.

neerd worden bij het recht van preferentsie, hetwelk door de Komp. aan hunlieden is toegestaan.

18. De eerwaarde predikanten en verdere kerkelijke bedienden zullen in hunne ampten bij de gereformeerde gemeente kontinueeren, onder het genot van dezelve gasie en emolumenten, als zij van de Komp. gehad hebben.

18th. Granted under the same exception, annexed to the 16th article.

19. De burgers en verdere ingezeetenen zullen hunne broodwinning moogen voortzetten, en alle voorrechten en vrijheden genieten, als de onderdaanen van Zijne Koninglijke Majesteit.

19th. Granted.

20. De inlandsche bedienden, zoo van de porta als in andere diensten, alsmede van de mahabadde zullen in hunne posten blijven, zoo lange zij zich behoorlijk gedragen.

20th. Granted, subject to such regulations, as the British Government may hereafter judge necessary

21. De Oostersche prinsen, tommogoms en andere grooten, die zich hier als staatsbannelingen bevinden en maandelijks onderhoud genieten, zullen bij dat genot gekontinueerd worden, navolgens de lijsten, die daarvan zullen ingeleeverd worden.

21st. Granted while they remain in Ceylon.

22. Alle notarieele akten, als testamenten, koop- en gifte brieven, obligaatsiën, borgtogten enz. zullen in volle waarde blijven; de protokollen van de beamptschrijvers, waarbij de

22nd. Granted

zelven geregistreerd zijn, zullen tot dat einde bewaard worden bij kommissarissen, die men daartoe van weerszijden zal benoemen.

23. Alle civile processen, die voor den Raad van Justietsie litispendent zijn, zullen door denzelven Raad naar onze wetten afgedaan worden.

23rd. Granted, but they must be decided in twelve months from this date.

24. De deserteurs, die zich hier bevinden, zullen gepardonneerd worden.

24th. All deserters from the English service must be un conditionally given up.

25. De bovenstaande artikelen van de kapitulaatsie zullen ter goeder trouwe naargekoomen en door de onderteekening van de heeren kommandanten van zijn Majesteits zee- en landmacht, de kolonel James Stuart en de kapitain Allan Hyde Gardner geapprobeerd en gekonfirmeerd worden, en bijaldien daarin eenige duisterheid mogt ontdekt worden, zoo zal dezelve ter goeder trouwe opgehelderd worden en indien daarover twijfelingen mogten ontstaan, zoo zullen dezelven op het gunstigste voor de beleegerdens uitgelegt worden.

25th. Granted.

26. Het garnisoen zal volgens art. 9 morgen ochtend om 10 uuren uitmarcheeren, wanneer de Delftsche poort aan een detachement van de Britsche troepen zal overgegeven worden. Goeverneur Van Angelbeek zal een officier benoemen om aanwijzingen te doen van de kruitkelders, posten en pak-

26th. The garnison shall march out according to the 9th. article at 10 o'clock to-morrow morning, when the gate of Delft shall be delivered to a detach ment of the British troops. The Governor Van Angelbeek will order an officer to point out the powder magazines, posts and public stores, that

huizen, opdat wachten daarvoor tot zekerheid mogen gestelt worden en om de order in 't garnisoen te houden.
Kolumbo, den 15en Februari 1796.

J. G. van Angelbeek.

guards may be placed for their security and the preservation of order in the garnison.
Done in **Columbo** this 15th day of February 1796.

P. A. Agnew,
Adjt. Gen.

Approved and confirmed
by
J. Stuart.
A. H. Gardner.

En wijl de Gouverneur betuigde geen betere voorwaarden te hebben kunnen bedingen, zoo werd met eenparigheid van stemmen geresolveerd dezelve aan te nemen en daarop de vesting over te geven.

Aldus geresolveerd in het kasteel van Kolumbo, ten dage maand en jare voorschreven **J. G. van Angelbeek, C. van Angelbeek, D. C. van Drieberg, J. Reintous, B. L. van Zitter, A. Samlant, J. A. Vollenhove, D. D. von Ranzow, A. Issendorp, F. G. Hofland.** (Onderstond) Akkordeert, **C. A. Conradi.**

MCXCIV. MOLUKKEN—BANGGAIARCHIPEL.

5 Maart 1796.[991])

Het vorstje van Bangai, dat sinds 1782 met den sultan van Ternate en zijn eigen rijksgroten overhoop lag, werd na bijlegging der oude kwesties op nagenoeg gelijke voorwaarden in zijn waardigheid hersteld. (Cs.)

Renovatie van zoodanige artikelen en voorwaarden, als met toestemming en bewilliging van de Ternaatsche Koningen Kitchil Saborij Amsterdam en Kitchiel Radjalauwt, tusschen de Nederlandsche geoctroyeerde Oost Indische Compagnie, de dato 22 Januarij 1689 en 9 November 1741 en de kitchiels Koeloekoeboelang en Cassiem, subalterne Koningen van het Rijkje **Bangaij**,

[991]) Uit het *Contractenboek* X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta.

Pelim en de ressorte van die, zijn aangegaan en vastgesteld,[992]) dewelke thans met toestemming van Ternaats koning Serie Maha Tuan Sultan Amirie Iskandar Malkiel Mulkiel Manowaroes Saidikoel Moharam Sjach Kitchiel Patra Aharal, nader bekragtigd, gezegeld en geteekend werden, door den WelEdelen Agt baren Heer Johan Godfried Budach, Gouverneur en Directeur der Molukkas, nevens die van zijnen rade, in naam ende van wegen Zijne HoogEdelheid den HoogEdelen Gestrengen Groot Agtbaren Wijdgebieden den Heer Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur en commissaris Generaal en de WelEdele Gestrenge Heeren Raaden van Nederlands India als representeerende de generaale Nederlandsche geoctroyeerde Oost Indische Compagnie en den staat der vrije vereenigde Neder landen, ter eenre mitsgaders den subalternen Koning over de eilanden van Bangaij of Gape Pelim en de ressorte van dien, Kitchiel Bandarea, nevens zijn rijksgrooten ter andere zijde.

Nademaal de Koning van Bangaaij Kitchiel Bandarea, die in Ao. 1773 tot Koning over dat rijkje en den resorte van dien ver koren is, en het contract tusschen de Edele Compagnie en dat Rijkje subsisterende gerenoveerd en beeedigd heeft, in het jaar 1782 zijn Rijkje en de Regeering verlaten en in stilte over Mak kassar naar Batavia vertrokken is, van waar Hunne HoogEdelheden de Hooge Indische Regering goedgevonden heeft, hem wederom naar Ternaten te laten overgaan, met aanschrijven om hem met discretie en na gesteldheid van zaken te behandelen, deezen Koning echter eerst in Ao 1784 alhier aangeland en bij zijn arrivement voor Zijne Hoogheid den Koning van Ternaten verscheinende, wiens vasal hij is, heeft hij zich niet gedragen gelijk het voor een vasal behoorde te wezen, waardoor deze regering deszelven zeer spoedige herstelling in zijn Rijkje [niet] heeft kunnen beschikken, omdat de uitspraak over hem aan 't Ternaatse hof gevallen was, om al daar te moeten verblijven tot tijd en wijlen de tusschen hem Koning en zijne Rijksgrooten gerezene geschillen zouden wezen onderzogt en bijgelegd. En vermits zoowel Zijn Hoogheid den Koning van Ternate, door desselfs gecommitteerdens met en benevens de hier aanwezende rijksgrooten van Bangaij hebben doen verklaren, dat alle voornd. gereesene geschillen, waren

992) *Corpus* III p. 480 (26 Januari 1689) en V p. 325. (Cs.)

bijgelegd en dat versoek kwamen te doen, dat den Koning in zijn Rijkje hersteld mogt worden, gelijk denzelven bereids door Ternaats Koning hersteld was, zo in Rade van politie op den 25 Februari 1796, omdat den Koning sedert de jare 1782 van de Regering af- of ontslagen is geweest, goedgevonden en verstaan, alvorens dat denzelven naar zijn Rijkje als Koning weder terugkeert, dien Koning nevens de al alhier aanwesende Rijksgrooten van Bangaij te laten vernieuwen en beeedigen de contracten dewelke subsisteren tusschen de Edele Oost Indische Compagnie en het Rijkje van Bangaij, met soodanige alteratien als hier onder vermeld staan.

1—22 naar de inhoud geheel, naar de vorm nagenoeg gelijk aan art. 1 22 van 9 November 1741.

23. Daar de Compagnie heeft afgezien van allen handel in caret en paarlemoerschelpen, zoo werd dit artikel bij dezen gealtereerd, invoegen de Koning met zijne grooten en onderdanen wel geexcuseerd worden van de leverantie dezer beide producten, dog ten aanzien van het wax in verpligting blijven om alles wat te Bangaaij en den ressorte van dien werd aangebragt aan niemand anders dan aan de Compagnie zal mogen verkocht worden, tegen 16 rijksdaalders het picol van 125 lb; mits hetzelve zuiver en van groote steenen is, zoo als bij vorige contracten bedongen werd

24—26 gelijk aan 24—26 van het genoemde contract.

27. Indien het de Edele Compagnie mogte goedvinden eene bezetting van militie in de landen van Bangaai te plaatsen, zoo neemt den Koning aan, zoodra die op zijn land zullen gekomen zijn, dan wel daarvan kennis krijgende, bevorens eene goede en behoorlijke benting nevens woningen te zullen laten vervaardigen, als ook te zorgen dat ten hunnen dienste gestadig een genoegzaam getal quarts volk gereed zij, om water en brandhoud te halen, alsook om andere noodige diensten te verrigten.

28 en 29 gelijk aan 28 en 29 van het genoemde contract.

Aldus gedaan vernieuwd, vastgesteld en beslooten, mitsgaders door den Koning en rijksgrooten van **Bangaaij** op den Alkoran beeedigd, geteekend en verzegeld, tot Ternaten in 't Casteel Oranje den 5 Maart Ao. 1796.

Hebbende de hier aanwesende rijksgrooten vervangen de

andere Bobatos of grooten, die hier niet present zijn en hunne personen en dezen gerepresenteerd.

(w.g.) **Budach, S. G. W. Heinrich, van Dockum, Jansen, Schae.**

MCXCV. JAVA—SURAKARTA.

2 Maart 1797.[993])

Terwijl vele bezittingen buiten Java verloren gaan, houdt men zich in de Vorstenlanden bezig met het herzien van bepalingen op de „eerbewijzingen". (Cs.)

Daar Zyne Hoogheid den keizer Pacoeboeana IV, en het ondergeteekende opperhoofd aan Hoogdeszelfs hof eene nieuwe bepaling verkiezen te maken, tot instandhouding van de eerbewyzingen van 's Ed. Compagnies onderdanen aan het hoff van Z. H. den keizer voormeld, zoo wordt dienaangaande by deze eene schikking gemaakt als volgt:

1°. de Heer opperhoofd en tweede Resident, zullen zoowel in functie als buiten dienst zynde, overal met de wagen mogen komen.

2°. de officieren, zoowel Capiteins, luitenants als vaandrigs, item cornets zullen almede te paard of in eene wagen rydende op de passeerbaan mogen komen, dog niet verder als benoorden de plaats daar de groote stukken staan en zullen dezelve niet te paard of in eene wagen mogen komen, bezuid, beoosten en bewesten de groote Canons of by de lamadoehoer en ook niet by het bazaarhuis aan de zuidkant en insgelyks zullen ook de wagtmeesters en min dere dienaaren te paard op de passeerbaan mogen komen, mits dezelve exerceeren of in monteering met dies houwer of zydgeweer zyn, dog anders zal zulks niet mogen geschieden, gelyk mede de burgers daar komende van een zydgeweer voorzien zullen moeten zyn.

3° Geen slavenjonges of dienstdoende inlanders van Europeanen, zullen in eene wagen of te paard op de passeerbaan mogen

---

993) Uit het *Contractenboek* V no. 13 op het Arsip Negara te Djakarta.

komen, buiten en behalve zy hunne Heeren volgen, wanneer zy te paard of op de wagen, hunne heeren volgen kunnen.

4°. De dragonders zullen in Compagnie dienst zynde, om Z.H den keizer na elders te volgen of op het piquet van maandag, donderdag en zaterdag of in cas van zaken op de passeerbaan en in den dalm, die eenige verschrikking veroorzaken, hetzy brand ofte andere gevallen te paard over de passeerbaan mogen ryden tot aan de plaats alwaar het geval exteert

5°. Geen inlandersche bediendens, als Boegineezen, Makassareezen of huns gelyken zullen, zoo min als de Chineezen, Mooren en andere natien met een open payong over hun hoofd over den passeerbaan mogen gaan, als wanneer het regent.

6°. Ingeval Zyne Hoogheid den keizer zich gezeten op den troon of onder de pagelaran, dan wel zich op de passeerbaan of in den grooten tempel bevindt, op wat dag zulks ook zyn mag, zoo zal niemand, wie het ook zyn moge van buiten de poort van den passeerbaan mogen indringen en degene die binnen is zal ook niet eerder buiten mogen gaan, als nadat 's vorsten onderdanen den in- en uitgang weder geopend zullen hebben.

7°. Ingevalle er by dag of by nacht iets mogt voorvallen en zulks vindt plaats binnen de buitenmuur van 's vorsten kraton, alsdan zal de adjudant die door het heer opperhoofd gezonden word, om te onderzoeken wat er gebeurd is, te paard mogen ryden, tot by de plaats alwaar het geval plaats vindt.

Aldus gedaan te **Soerakarta adiningrat** op donderdag den 3° van het licht Poeasa in het jaar Alif 1723, of den 2 Maart 1797.

(w.g.) **B. J. van Nyvenheym.**

MCXCVI. BANDJARMASIN.

6 Juli 1797.[994])

De oorlog met Engeland maakte het aan de autoriteiten te Batavia niet mogelijk de zo krachtige politiek van een tien jaar vroeger ten aanzien van Bandjarmasin voort te zetten. De door haar voor een onderzoek naar de

[994]) Uit het *Contractenboek* no. XX no. 17 op het Arsip Negara te Djakarta. Ook in het Archief van de Aziatische Raad te 's-Gravenhage onder no 275. Afgedrukt bij NOORLANDER, bijlage 4 p. 183

slechte verhoudingen derwaarts gezonden van Boekholz sloot dit contract dat een grote stap terug ten aanzien van de vorige betekent. De Regering keurde het goed, ofschoon ze het als onvoordelig kenmerkte, om erger te voorkomen. Men vergelijke NOORLANDER, hoofdstuk III (Cs.)

Separaat contract en overeenkomst, aangegaan en op gunstige goedkeuring, van Hunne HoogEdelheden, de HoogEdele Groot Agtbare Gestrenge Wijdgebiedende Heeren Mr. Sebastiaan Cornelis Nederburg, Simon Hendrik Frijkenius, Mr. Pieter Gerardus van Overstraten, Johannes Siberg,

Commissarissen Generaal over geheel Nederlandsch India en Cabo de goede hoop, in deze landen aanwezig en Zijn HoogEdelheijd

Den HoogEdele Groot Agtbare Gestrenge wijdgebiedende Heere Mr. Pieter Gerardus van Overstraten, Gouverneur Generaal,

Beneevens

De WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlandsch India etc. etc. etc. geslooten en vastgesteld tusschen de doorlugtige Nederlandsche Oostindische Compagnie, ter eener, en de Sulthan Sleeman Said Doellah, Koning van het Rijck van **Banjermassing**, in hooge persoon benevens Zijn Hoogheids zoon Sulthan Adam, mitsgaders den Rijksbestierder Ratoe Anum Ismael, en verdere Radjas en Hofgrooten deeses Rijks, ten andere zijde door François van Boekholtz, Gouverneur en Commissaris van hun voormelde Hunne HoogEdelheedens, representeerende Hoogdezelve het hooge en souveraine gebied der E. Nederlandsche Oostindische Compagnie van wegens het volk van Neerland, in deeze gewesten.

1. Alzoo den Sulthan van Banjermassing door verscheide onaangename gebeurtenissen, dewelke van tijd tot tijd door de E Compagnies en 's vorsten onderdaanen, in de landen zijn gepleegt geworden en waardoor niet alleen de inkomsten der hoofdgelden, niet meer na behooren zijn voldaan geworden, maar ook zelfs de peepercultuure, de eenige voorname middel van vergoeding voor de groote uijtgaven, dewelke de Edele compagnie tot behoud van de vorst en zijn famillie in de laatste oorlog teegen de Pangrang Amir heeft opgeofferd en nog jaarlijk voor zijn bescherming besteed, meer teruggaat dan in welvaart toeneemt, versogt heeft om de administratie over de bij het laatste in den jare 1787 en daarna

door de Commissaris Hofman, gesloote contracten aan de E. compagnie afgestaane landen en de invordering der inkomsten die daar voor de Compagnie uit voortvloeijen te moge hebben, zig verbeeldende dat die landen voor de teegenwoordige hier aanweezig zijnde Europeesen te verre zijn uitgebreid en daardoor de noodige opzigt en ordres daarin komt te manqueeren en de plaatshebbende nadeelen worden voortgebragt, het beeter voor de pepercultuure, volk en land zoude zijn, dat het bestier daarvan alleen aan Zijn Hoogheid, als den aard van land en volk beeter dan wij in onze teegenswoordige staat kennende, wierd toevertrouwd, zoo is het dat ik niet alleen na een omzigtig onderzoek en rijpe overweeging, maar wel voornamentlijk door volkome overtuiging van den slegten toestand waarin die landen en cultures vervallen zijn en dat het bestier daarover op die voet niet langer kan blijven, zonder eerdaags voor een totaal verval en disorder, ja verlies van het geheele land blood te staan, beslooten heb op voornoemde hooge approbatie deze overeenkomst met den meerm. vorst aan te gaan, en opdat beeter aan de intentie van weerzijdsche contracterende partijen zal kunnen voldaan worden, de navolgende articuls vastgesteld, als

2. De Nederlandsche Oostindische Compagnie en de Sulthan van Banjermassing erkennen en bevestigen, dat het Contract door den Commissaris Hofman in de jaaren 1787 geslooten en uijt naam van de E Compagnie met dezen vorst aangegaan,[996]) beneevens de verdere afzonderlijke contracten en overeenkomsten, te voren of daarna geslooten, van wat naam, aard of inhoud die ook moogen wezen en niet strijdig met deze, zullen zijn en blijven in hunne volle waarde, kragt en verband als die immer geweest zijn, zonder dat aan dezelve de minste inbreuk door deze overeenkomst zal kunnen geschieden.

3. De Edele compagnie cedeert en staat daarenteegen, behoudens alle regten hierboven gezegd, af aan den Sulthan van Banjer de administratie en beheering der in het Rijck van Banjer de compagnie in eigendom toebehoorende landen daarbij begrepen, als,

1°. de invordering der hoofdgelden

2°. het aanleggen en afschaffen van landthollen, mits dezelve niet strijdig zijn tegen het 19e articul van het contract van 1787 en teegen de voorregten van den vrijen handel van de Edele compagnie door het geheele land,

996) No. MCLXX.

3°. de voordeelen der vogelnestjes,

4°. de opzigt over de peeperculture, en alles wat onder die naam van administratie behoort en kan begrepen worden, en zoals dat, voor dit contract, door den resident is beheerd geworden, om het op de voet voorzegt te bestieren voor den tijd van 3 jaren, ingaande met den 1 July 1797, zonder dat de compagnies opper hoofden alhier zig (buijten de aan de Chineesen verpagte Banderijen, die aan de compagnie onafscheidelijk blijven) daarmede zullen mogen bemoeijen, dan alleen communicerender wijze, ingeval er eenige zaken van aanbelang in voorvielen.

4. De Sultan van Banjermassing zal in den tijd van 3 jaren, dat de administratie van d'E. Compagnies landen aan hem worde overgegeven, (buijten het regt dat d'E. compagnie op Passir en Poelo Laut heeft) vrijstaan om de hoofden van de negorijen af te zetten, nieuwe aan te stellen en daarmede te handelen als het zijn Hoogheid voordeeligste en beste voor land en volk zal vinden te behooren.

5. De Sulthan benevens de rijksbestierders en radjas en alle die eenig bestier in het land van Banjer hebben, belooven, guarandeeren en verbinden zig bij de aanvaarding van deze administratie op de plegtigste wijze en op de gansche vernietiging van deze overeenkomst, in so verre dat de E. compagnie deze zal kunnen houden als van nul en geene waarde en even of die niet was aangegaan, ingeval er iets door de vorsten aan quaam te ontbreken, als

eerstelijk dat zij de landen van d'E. compagnie naar haar beste kennis en tot voordeel van land en volken zullen beheeren, onderhouden en alle zorg daarvoor dragen, alsof het haar eijgen land en volk was.

2. de peper cultuure met alle magt en kragt te bevorderen en dit art. zo te helpen bevoordeelen, uit te breiden en vermeerderen, dat de E. compagnie door eene jaarlijks toeneemende leverantie daarvan de blijken van voordeel ondervind.

3. De Hooftgelden en andere inkomsten die daar zijn opgelegt op een billijke en de minst drukkende wijze, in te vorderen, — en d'E. compagnie daarvan 's jaarlijks uijt te keeren een somma van 3622 Rds. sp. à 60 St^ijder, hetzij dat zulks door de vorst uijt de negorijen ontvangen word, dan niet en zonder dat daar eenige exeptie van wat aard die ook kan zijn, op zal moogen nog kunnen gemaakt worden.

4. Dat de betaling zal worden voldaan in 3 termijnen van Sp^ 1207.20 ijder termijn, het eerste termijn ingaande met primo

Julij en eijndigen met ult° October, en zo voort, totdat de volle betaling in 3 termijnen en in 12 maanden ten volle geschied is, terwijl de vorst zig verbind om de gelden die zijn aandeel van de banderijen en de geleeverde peper zal uijtmaken, daarvoor te laate dienen.

5. En om alle moeilijkheid voor te komen, die zig van tijd tot tijd door de invordering der Hooftgelden heeft opgedaan, en niet minder zoude opdoen in het invorderen der agterstallige schulden, wanneer de vorst de administratie der landen is overgegeven, verbind zig de vorst om alle agterstallige schulden die de differente negorijen aan deE. Compagnie nog debet zijn, alvorens deze administratie aanvaard word te vereffenen, volgens hierbij gevoegde reekening courant en het bedragende daarvan langzamerhand uijt de negorijen op zo een zachte wijze in te vorderen, dat het volk daardoor alleen niet te veel gedrukt word, maar door een goede behandeling in voorspoed en welvaart zal toenemen.

6. D'E. Compagnie houd aan zig de administratie, om alleen door de Resident te worden beheerd, de pagten die aan de Chineezen verpagt zijn, als de amphioen pagt, de Boom pagt, 't speelbord, den pagt der Tjoe, t' maken der waskaarsen, mits daarvan uijt te betalen aan den vorst de helft der pachtgelden, zo bij het contract van den commissaris Hofman op art. 17 bedongen is, welken aandeel echter zal moeten dienen in mindering van het montand dat de vorst 's jaars uijt de hooft- en andere gelden aan d'E. Compagnie moet uijtkeeren.

7. D'E. Compagnie houdt ook aan zich het volle souvereine gebied over de zeeen en rivieren, door het geheele rijk en al wat onder die naam kan begrepen worden, item forten, batterijen, die reeds exteren en nog zullen gemaakt worden, Tabengouw met dies omtrek van een half uur in 't rond.

Ook het aanleggen van nieuwe forten, batterijen, op alle plaatschen door het Rijck, zoo als bij het contract van 1787 staat uitgedrukt, schoon die ook aan de vorst ter administratie overgegeven zijn.

En als een bizonder art. houd d'E. Compagnie, des noodig oordeelende, aan zig het sluijten der communicatien tusse alle rivieren door het geheele Reijck.

8. Terwijl de vorst daar nog en boove belooft, om in geval d'E. Compagnie mogt goedvinden, de Logie bij Tatas op te breeken, en die op een beeter en voordeeliger plaats in de Rivier of elders te leggen, daarin alle hulp en bijstand te bewijzen, terwijl het tot

beter bescherming van de volkeren van Banjer, teegen de aanvallen van buitenreijcksche vijanden, zal gedaan worden.

9. De thuijn op Boemikintjana word door de vorst aan d'E. Compagnie in vollen eijgendom afgestaan om daar tot een vaste woning van de Residenten en Europeese als die boven bij de vorst zijn, te dienen — in grooten en breedten zo als die nu is, zonder dat de vorst die weeder terug zal moogen neemen, nog verklijnderen, dan met voorkennis van de Residenten en overeenkomst om die op een geleegen plaats te verleggen.

10. De Chineezen, Mooren, Boegineezen en alle natien, geen Banjareesen zijnde, blijven onder E. Comps. en Residenten administratien en gebied, schoon die ook woonen in die landen die aan de vorst tot beheering zijn afgestaan, en het art 7 daarvan bij het contract van den Commissaris Hofman gemaakt, blijft daarvoor in volle kragt.

11. D'E. Compagnie neemt op zich om door haar residenten hier aan de Ratoe Praboe te doen betaalen een somma van 300 Rds. Sp' 's jaars tot voldoening van door de commissaris Hofman, aan haar toegelegde inkomsten, uit de Negorijen Sampit en Mandawei.

12 D'E. Compagnie verbind zich nadat de 3 jaaren van de administratien der landen zullen g'ijndigt zijn, om een of meer commissarissen hier te zenden ter opneeming en onderzoek van de administratie en bestier van de Vorst in de tijd dat Zijn Hoogheijd de landen onder zig gehad heeft, en om alsdan weder opnieuw een contract aan te gaan, overeenkomstig de bevinding van saaken.

13. En laatstelijk om alle ondersoeken en naspeuringen van verscheide voorgevallen onaangename zaken en gebeurtenissen, die er sedert eenigen tijd in het rijck van Banjer zijn voorgevallen, en die bij nader onderzoek en ontdekking nog meer onaangenaamhede zoude kunnen voortbrengen, te meijde, word door de E. Compagnie zowel als door den vorst van Baniermassing dat alles geheel als vergeeten en vergeeve gehouden, met beloften dat er zal gezorgd worden om die in het vervolg voor te komen, en met samengespannen kragten te werken tot alles wat kan strekken tot 's Compagnies en vorsten welvaard en genoegen, om daardoor de beijde natien als een en onverdeelbaar te doen zijn en altoos te doen blijven.

Boemie Kintjana den 6 July A° 1797.

(Volgt het zegel van de compagnie, van **F. van Boekholtz** als commissaris en zes zegels van den Sulthan en rijksgrooten)

Als getuigen bij het teekenen van dit contract, (w.g.) **A. W. Jorissen, W^m Bloem, A. B. Dietz.**

Aldus gedaan, gecontracteert en geteekent op de Passeerbaan voor het hof van den Sulthan te Boemi-Kintjana, den 6 July A° 1797, in presentie van den Sulthan **Sleeman Said Doellah** en den Commissaris **F. van Boeckholtz,** Sulthan **Adam** en **Ratoe Anum Ismael,** en daarbij als guarandeur Hun Hooghedens vader de **Panumbahan Ratoe,** benevens de verdere radjas en mantries van het geheele Rijk van **Banjer,** waarvan drie gelijkluijdende afschriften zijn gemaakt, op gelijke wijze geteekent en verzeeguld, en waarvan een behoort aan Hunne HoogEdelhedens, Heeren Commissarissen Generaal, een aan Hunne HoogEdelhedens, de Hooge Indiasche Regeering en een voor den Sulthan van Banjermassing benevens nog drie copia afschriften als,

Een aan den Heer Commissaris over de zaken van Banjer, F. van Boeckholtz,

Een aan den Resident,

Een aan den Ratoe Anum Ismael

Accordeert
(w.g.) **W^m Bloem**

Het contract werd door de Hooge Indiasche Regeering geratificeerd op 20 November 1797.

MCXCVII. JAVA—SURAKARTA.

31 Augustus 1797.[906])

De verhouding tussen de onderdanen van de Compagnie en die van den sunan gaf telkens aanleiding tot moeilijkheden; dit contract is een poging tot afdoende regelingen dienaangaande te komen. Voor het rechte begrip raadplege men het artikel *Vorstenlanden* van dr. G. P Rouffaer in Adatrechtbundel XXXIV, in het bijzonder VIII Rechtswezen. (Cs.)

Contract gesloten en vastgesteld tusschen den opperkoopman en eerste Resident aan het hoff van den keizer, Barend Jan van Nieuwkerken gen^t Nyvenheym en den **Soerakartaschen** ryksbestierder den Raden

[906]) Uit het *Contractenboek* V no 13 op het Arsip Negara te Djakarta.

Adipatty Mangcoe Prodjo, de eerstgenoemde door den Heer Gouverneur en Directeur van Java's Noord-Oost cust &a. &a. &a, Johan Fredrik Baron van Reede tot de Parkeler en de laastgen. door zyne vorst de keyzer, daartoe gelast en geauthoriseerd.

1. Wat aangaat als er een onderdaan van de stranden gehoorende onder de Comp[e] een proces heeft tegens een van 's keyzers onderdanen, ofte 's keyzers onderdanen tegens die van de Comp[e] zoo zal zulks afgedaan worden, gelyk luid in het contract van Gianti,[907]) en zullen de vóór dien tyd gemaakte papieren van geene waarde zyn.

En als er onderdanen van den prins Prang Wedono[908]) met die van de Compagnie, of die van de Compagnie tegens die van voorm. prins stryden zal zulks meede afgehandelt worden na de contracten op Salatiga geformeert en de voor dien tyd gemaakte papieren zullen van geene nut zyn.

2. Zo er onderdanen van den keyzer stryd hebben met die van de Comp[e] zullen de Prayais of zendelingen van Souracarta herwaarts komen, en als met den fiscaal van den landraad Carta Bassa daarover gehandeld en deeze Carta Bassa de zaak afgedaan heeft, zoo zal hy Carta Bassa na de uitdeeling der straffen van den Samarangsen Hoge Priester (of Pongoeloe) kennis moeten geven aan den Maas Demang Oerawan te Souracarta; — ook zal mede op die wyze moeten afgedaan worden als Comp[e] strandonderdanen stryd hebben tegen die van Souracarta, wanneer er zendelingen van hier derwaarts moeten overgaan om met den fiscaal Maas Demang Oerawan over de zaak te handelen en als de straffe door den Solo's Hoge Priester (of Pongoeloe) uitgedeelt is, zal voormelde Maas Demang Oerawan aan den fiscaal alhier Carta Bassa kennis moeten geven.

3. Zoo er onderdanen van den keyzer dan wel van de Compagnie in de negoryen van beyde kanten vernagten, zullen dezelve ten huyze van den Loera gaan en deze niet 't huys zynde, zal zulks by de oudste dan wel by de Priester van de negorye geschieden, en dezelve zullen dan een nagt de wacht houden, als deze onderdanen negotianten zyn, egter als het dienstdoende onderdanen zyn, is daar geen tyd toe bepaald en zal het negorys volk op hun moeten passen, en zoo dezelve bestolen, en de dieff daarvan ont-

907) No. CMLXIX. (Cs.)
908) d.w.z. van het Mangkunegara'se rijk. (Cs.)

dekt word, zoo zal zulks voor het regt komen, maar zo den dieff niet bekend word zoo moet de hospes van het huys zig getroosten met de vergoeding te doen van de helft en zal hy met den toebehoorder moeten zweeren als den Hospes van het huys zal moeten zweeren dat hy van de dievery geen kennis draagt, en den toebehoorder dat geen meerder goed opgegeven heeft als inderdaad verlooren is, egter zoo den dieff na verloop van tyd ontdekt word, zal het goed door den regter weder uitgekeerd worden, zulks zal alleen geschieden als de luyden by de oudste of Loera dan wel by de priester van de negory logeeren dog als dezelve by het gemeen van de negory vernagten, en hetgeene voormelt is voorkomt hen, alsdan zal den man van het huys alleen een eed moeten ondergaan.

Vervolgens zoo de luyden by de Loera, de oudste of priester, dan wel by het gemeen van de negorye vernagten en worden door het negory's volk bewaakt, zoo zal het gansche negorys volk de verlorene goederen onder een eed moeten vergoeden. en zoo er Caliewons dan wel hooger onderdanen van de vorst of die van de stranden onder de Comp[a] vernagten in de negoryen, zoo zullen deeze meede ten huyze van den Loera gaan, en die niet t'huys zynde by de oudste of priester van de negorye dewelke dan hunne huyze ten volle aan de onderdaanen van den vorst moeten overgeven en het gantsche negorys volk zal de wagt des nagts moeten houden en wanneer zy in de negorye bestoolen worden, zoo zal het volk alleen een eed moeten afleggen zonder vergoeding van het goed te doen, maar als het verloorene goed gevonden werd, alsdan zal 's vorsten onderdanen den dieff eyschen en deze niet opgebragt wordende, zal de toebehoorder van het huijs gevleugelt en aan het regt overgelevert worden. Ook zal het negorys volk in de boete worden gecondemneert van 25 matten, als er een onderdaan van de vorst by hun door dieven &[a] vermoord worden, en vervolgens 13½ ronde matten als hy alleen gekwetst is, en sullen het negorys volk een eed moeten doen of zy ook somtyd mogten weeten wie de misdaader daarvan is, dit alleen zal plaats hebben als de negory 25 tjatjas groot is, en als den dader naderhand gevonden word, zoo zal het voorm[d] geld weder uytgekeerd worden, maar anders zal zulks aan de regters van beyde zyde toebehooren, en den toebehoorder van het huys door een dieff &[a] vermoord of gekwetst werdende, zal dengeene die daar vernagt, met zyn gevolg een eed afleggen of hy ook weet wie de dader daervan is, en zal hy ook vergoeding moeten doen van het verloorene goed, mits dat den toebehoorder een eed doet van niet meer opgegeve te

hebben als eijgentlyk waar is, en dit afgedaan zynde, zal er van het geval aan het regt kennis moeten gegeven worden.

De Handelaars en reijzigers, onderdanen van Souracarta zynde, en zig van daar na Samarang begevende, zullen moeten vernagten te Bojolalie, Salatiga en Oenarang, gelyk zulks ook zal moeten plaats vinden ingevalle die van Samarang na derwaerts gaen, zulk een negotiant zal by zyn arrive aldaar zyne by sig hebbende goederen ter bewaring aan den Demang moeten overgeven, en deze moet dan die goederen een dag en nagt doen bewaken, dog de eijgenaar van het goed zal mede gehouden zyn om de wagt daarby te houden, ingevalle het goed dan tog mogt gestolen en de daader bewezen kan worden, zo zal in dien geval de zaak zyn voortgang hebben, dog hy de daader niet wetende op te geven, en den huysman by het invallen van dieven in zyn huys zwaar gewond wordende, dan wel zyn leven verliesende, sal er dan geene vergoeding van het land mogen g'eijscht worden, dog is de eijgenaar van het huis niet zwaar gewond zoo zal deze vergoeding eijschen van het land wel mogen plaats vinden, egter zal die vergoeding in zoo een geval naar het goedvinden van den regter vermindert worden, zoodanig als zy het zullen besluyten. Gebeurt het egter dat de goederen gestolen worden, zonder dat de daarby wagt hebbende volkeren gewaar werden, zoo zal het land verpligt weezen de vergoeding volgens den inhoud dezes te moeten doen.

In selver voegen zal ook moeten gehandelt worden met de heen en weeder ryzende personen en ook met de onderdanen die in dienst zyn, en door hunne overigheden afgezonden worden, zonder te bepalen de dagen van dezelver vernagting moeten zy wel bewaakt worden, egter hunne kleeren en verdere equipagie aan den Demang in bewaring gegeven worden en die goederen onder deszelfs bewaring gestolen wordende, zal in voegen voorwaards genoteerd is, vergoed worden.

Wanneer er hoofden in de negoryen passeeren met een groot gevolg en deeze ontneemen het goed van het negorysvolk dan wel van anderen, zoo zal den toebehoorder onder een eed aan het Hoofd dan wel aan het regt kennis moeten geven, dewelke zig dan met de vergoeding moeten getroosten.

4. Zo er onderdanen van de Compagnie het zy Chinezen of Javanen, op de grond van Soeracarta dan wel op eijgen grond van de Comp^{e} of een onderdaan van Soeracarta op de grond van de Comp^{e} dan wel op eijgen grond van Suracarta, hetzy Chineezen

of Javanen, van hun goed door struikroovers beroofd worden, zoo zal den mishandelde direct in de naastby leggende negorye loopen om hulp te vragen, wanneer het negoryvolk na de plaatse daer het geschied is, moeten gaan om de daders op te zoeken, en die niet ontdekt wordende, zal het negorys volk in drie deelen het goed moeten vergoeden, gelyk als boven goedgevonden is, met de betaling der dood en quetsing door de strand of Souracarta, en zal de rondom liggende negorysvolkeren, mede by moeten leggen tot de betaling, egter sal de plaats daer sulks gebeurd is eindelyk aan de order van het regt moeten voldoen en daarenboven zal het geheele negorysvolk moeten beeedigt worden of zy het somstyds zelve uitgevonden hebben en het rondom leggende volk zullen meede beedigen of zy er ook van mogte weeten.

Ingevalle een reiziger, hetzy Javanen of Chinezen des morgens nog donker zynde voor zes uuren van zyn vernagts plaats vertrekt en hy onderweg beroofd wordt en de roover kunnende opgeven, zoo zal de zaak zyn verdere voortgang kunnen hebben, dog die booswigt niet kunnende bewezen worden, verliest het regt van zyn aanklagte zonder vergoeding te mogen eijschen van het land, egter begeeft hy zig by dag op reijse en hy op weg berooft wordende, zal de zaak in dien geval zodanig beslist worden, als hiervoren gemeld is, daarentegen moet hy zorgen dat hy op de behoorlyke tyd van den dag van zyn vernagtplaats opbreekt om nog by tyds op de haltplaats te kunnen koomen, zonder door den donkeren avond overvallen te worden, dog word hy over zes ure nog onder weg zynde beroofd en hy de roover weet op te noemen, zal de zaak zyn voortgang kunnen hebben, egter dat niet kunnende bewyzen, zullen de geroofde goederen voor verloren gehouden worden, zonder het regt te kunnen hebben om vergoeding van het land te kunnen eijschen. Dog komt hy nog voor zes uuren 's avonds op de vernagtplaats, en is voor dien tyd beroofd geworden, zoo zal de zaak navolgens het hiervoren genoteerde verhandeld worden.

Ook is hierop eene bepaling gemaakt, dat zo er van de onderdanen van de stranden geld te eijsschen hebben van de onderdanen van Solo en het bedraagt niet meer als 25 matten of minder, zo zal den toebehoorde zig niet aan het groote regt mogen adresseren maar eenelijk gaan bij den fiscaal Carta Bassa, die zulks dan met den Maas Ingabeij Oerawan moet afhandelen, dewelke dan mede zulks met den Carta Bassa moet afmaken, als er onderdanen van Solo zijn die pretentien hebben op de strandonderdanen

5. Ook als er vorstenonderdanen zijn die elkander schuldig zijn, ofte goed ter bewaring hebben gegeven, dan wel aan elkander goed verpand hebben, zoo zal er geene aanhouding van goed of plundering mogen geschieden, en zoo zulks plaats mogt hebben, zoo sal het goed dat aangehouden of geplundert is, door het regt wederom gegeven worden, ook zal dan het proces vernieuwd zijn en als zulks bereids aan het regt is bekend gemaakt zoo zal het proces in 40 dagen uitgemaakt moeten worden of zal het regt in de boete van 20 matten gecondemneert en dit geld onder de beide regters verdeelt moeten werden, en als het regt hindernisse heeft, hetzij door het veel werk of ziekte van een regent, zoo zal den fiscaal van de plaats daar het voorvalt, aan den anderen daarvan kennis geven moeten, egter zal zulx dan binnen de 40 dagen moeten geschieden of anders blijft de boete van 20 matten in waarde, als 's vorsten onderdanen elkanders goed, omdat schuldig zijn, ophouden en deeze is de debiteur niet, zoo zal den aanhouder gecondemneert worden in de boete van 30 matten.

Ook zullen geene sig onderstaan om iemand op de passer vast te binden die rusie over zijn debet met zijn crediteur heeft, of zal 30 matten boete moeten betalen, welk geld dan onder de twee regters gedeelt zal werden.

6. Alle processen als deselve bereids aan het regt bekend zijn, en den eerste klager verlaat hetzelve, zoo zal hij zulks verlooren hebben, en zoo dengeene die verklaagt is geworden, agterblijft, zal zijn helft, waaronder hij hoord, hetzij groot of kleijn, als hij maar boven de drie jonge rijstvelden bezit, 25 matten boete geld moeten betalen, en als hij minder dan drie jonge rijstvelden bezit, zoo zal zulks door het regt uitgekeerd worden, zullende deze boete de beide regters toebehooren en blijft hij altoos een drosser die door de eerste klager in het regt opgezogt word, en die bij bevinding door de klager dan wel door zijn eijgen Hoofd gevleugeld weder bij het regt moet gebragt worden en wanneer zulx door zijn eijgen Hoofd geschied zoo zal de 25 matten weeder aan hem uitgekeerd worden maar anders niet.

Ook als er een onderdaan door de een of ander verklaagt word, en hij alvorens door het regt geroepen is geworden, wegloopt, zo zal de Loera of Hoofd van hem daarvoor aangetast worden, en als hij de drosser in geen 40 dagen kan leveren zoo zal hij gecomdemneert worden in de boete van 20 matten, mits dat zijn rijstvelden drie jongs groot zijn, dan wel meerder en als het minder is zoo zal daar bij den drosser altoos opgezogt worden.

7. Als er een onderdaan van de stranden na Solo is gedrost, zoo zullen er zendelingen van de stranden op Souracarta moeten komen, wanneer den drosser door de Solosche onderdanen afgegeven moet worden en zoo de zendelingen bereids aldaar zijn aangekomen en de gedroste ontslipt hun aldaar weder zoo zal den regter 20 matten moeten betalen, wanneer hij dan ook nog de drosser moet laten opzoeken, en als de zendelingen binnen den tijd van veerthien maanden op Souracarta koomen, zal den drosser overgegeven moeten werden, maar als de 14 maanden om zijn, alsdan zal een drosser van de Compagnie op Solo een onderdaan blijven. Ook zal op die wijse afgehandelt worden, als er onderdanen van Solo na de stranden gedrost zijn.

8. Wat aangaat als er een in de negorije vermoord word, 't zij op een tandakspel of wel uit dieverij of overspel, zoo zal dit niet aan den regter mogen bekend gemaakt worden, dog zulks plaats vindende, zoo zal er een boete moeten betaald worden van 20 matten hetwelk aan beijde de regteren toebehooren

9. Als er een onderdaan van Solo op de Comp[e] of een onderdaan van de Comp[e] op de Solosche grond vermoord word, en dat buijten de stad, en de daader is niet bekend, zoo zal het negorij's volk een hondert ronde matten moeten betalen aan een Javaan en het een Chinees zijnde, zoo zal het negorijs volk twee hondert ronde matten betalen, welke penningen moeten betaald worden, als de 40 dagen van het geval om zijn, en zij de dader niet kunnen ontdekken, zullende deeze boete dan onder de twee regteren moeten gedeeld worden, ook zal zulks afgedaan worden, als het binnen de stad van Solo of van de Comp[e] gebeurt.

10. Zoo er ook iets te procedeeren valt, hetzij dat het omtrent de struikroovers of iets anders is, zoo zal hetzelve binnen de 40 dagen aan de regteren moeten bekend gemaakt worden, of geld zulks anders over de 40 dagen niet, ook zullen de getuijgen bij elkander moeten zijn wanneer het geval bekend word gemaakt.

11. Zoo er goed van iemand mogte gestoolen zijn en zulks op de passer door de toebehoorder gevonden wordende en dengeene die het in handen heeft bekend dat hij het op de passer gekocht heeft, zoo zal het goed door den regter bewaard worden, wanneer dan den toebehoorder met den geene die het in handen heeft, zig met elkanderen bij de Tondo [999]) van de passer adresseeren, en deeze met een eed kunnen betuijgen, dat de in handen gehad hebbende het goed op de passer gekocht en hij daarvan tholle ontfangen

[999]) Tondo, Javaans, marktmeester. (Cs.)

heeft zoo zal die gekocht heeft, hetzelve wederom krijgen, maar zoo de Tondo zulks niet kan beeedigen, alsdan zal degeene die het goed bekend op de passer gekogt te hebben, een eed moeten doen, en deeze zulks niet willende doen, zal het goed aan den toebehoor der weder gegeven worden, mits dat hij een eed afleid dat hem het goed waarlyk toebehoort, en als dan daar iets tegen heeft zal den regter het goed behouden.

12. Als er een regent of een van 's vorsten famillie procedeert, zoo zullen die procureurs mogen aannemen.

13 Zoo er onderdaan van Solo een misdaad op de grond van de Comp^e^ begaan heeft, hetzij roven &^a^ waarop geene straffe des doods staan, zoo zal den regter van de Comp^e^ den onderdaan van Solo mogen straffen, gelyk meede afgedaan zal worden als zulks op Souracarta plaats vind.

14. Zoo er een Solosche onderdaan met een vrouw van de stranden getrouwt is, en deeze met elkanderen woorden hebben, zoo zal den Solosche priester zulx uitmaken, en zal meede zulks afgedaan worden als het op de stranden gebeurt, en als een Solosche vrouw getrouwt is met een man van de stranden, en deeze vrouw verlaat haar man zoo zullen de Solosche regteren de vrouw weder aan haar man uitkeeren, zulks zal ook geschieden als er zoo een geval op Solo plaats vind.

15. De Heer opperhoofd van Nijvenheijm en den Raden Adipatty Mangcoe Prodjo te Souracarta, benevens dies regenten hebben met hun allen goed gevonden, ten sterksten te verbieden, dat geen onderdaan van de stranden die reeds een vrouw van de stranden heeft, zig zal onderstaan nog een daarbij te nemen van de Solosche gronden, en zoo er iemand bereids rijstvelden van de stranden heeft, zoo zal hij ook geenzins onderstaan ook nog grond van Solo daarbij te pagten, en zoo zulks plaats mogte vinden, zoo zal den fiscaal van Solo Maas Demang Oerawan verpligt zijn om zoo een overtreder der orde aftegeven aan den fiscaal alhier, zoo hij daarom verzoekt en zal het goed zoo een snaak bij de strandvrouw heeft, Carta Bassa toebehooren, ook zal zulks afgehandelt worden als er zoo een geval op Souracarta plaats vind, omdat zij over de orders van de regteren getreden zijn.

Wanner een priay Cliwong op het land of de hoofdplaats komt, zal dezelve gedurende zijn aanweesen aldaar moeten bewaakt worden dog hij moet aan het land zyne aan zig hebbende kleeren vertoonen en ook zijne meede brengende goederen, welke hij ter bewaring aan hetzelve moet overgeeven, word hun die

egter gestoolen en de dieff beweezen, zal de zaak zijn voortgang hebben, dog hij de daader niet wetende op te noemen, zal hem door het land de volle waarde van de gestolene goederen vergoed worden, zonder eenige vordering van eed.

Wanneer den Boepatty of regent of daarenboven, hetzij van Souracarta dan wel die van de stranden zig na de hoofdplaats begeeft en bij zijn aanwezen aldaar bestoolen werd, en hij de dader weet op te geeven, zoo zal de zaak voortgang kunnen hebben, dog de dieff niet kunnen aanwijzen zullen de gestolene goederen voor verlooren gehouden worden, zonder het regt te kunnen hebben, om vergoeding van het land te vorderen.

16. Zoo er onderdanen van de stranden door den Comp^e^ na Souracarta gezonden, en dezelve aldaar van hun goed bestoolen worden, zoo zal den regter van de stad het goed vergelden, mits dat de bestolene een eed afleggen en den toebehoorder van het huijs almeede om of hij er somtijds ook van mogt weten, almede zal zoo een geval alhier afgehandelt worden, als zulks plaats mogt vinden.

17. Zoo er een op de tandakspel vermoord mogt worden, zoo zal de klaager geen regt krijgen, omreden wijl zulx vergeleken word bij de honden die over een loopse teef rusie krijgen, eenelyk zal degeene die de tandakspel gehouden heeft in de boete geslagen worden van 20 ronde matten en zal zulks ook meede verhandelt worden, als er twee mannen het met een vrouwsperzoon houden, en deze krijgen met elkander ruzie of vermoorden elkanderen, want zulx word mede vergeleken bij de honden die over het vast leggen vegten.

18. En zoo er onderdanen van den vorst of die van de Comp^e^, dat Calangers zijn, trouwens met Javaansche vrouwen, zoo zullen de nakomelingen als het jongens zijn van hun geslagt blijven, maar als het meijsjes zijn zal zij Javanen blijven, egter als 's vorsten onderdanen die gen^t^ worden Gesah Gajah, hetwelk zijn Baliers, Balemboangers trouwen, zoo zullen hun kinderen als 't meijsjes zijn in haar geslagt blijven, maar de jongens zullen Javaan zijn.

19. Als er vorstenonderdanen zijn die in de gevangenis zitten, en deze daaruit drossen, zonder hare straffe ontfangen te hebben, zoo zal degeene die daarbij de wagt gehad heeft gecondemneert worden, in de boete van 50 ronde matten, egter als het meer dan drie persoonen zijn die uitgebroken zijn, zal de boete meerder bedragen, en zoo dezelve door degeene die de wagt gehad hebben, weder gevat worden, zal de regter de boete weder uitkeeren en

de quaaddoenders straffen, dog wanneer de quaaddoenders door andere opgevat worden zal den opvatter daarvoor 25 matten van de boete krijgen en het restant blijft dan voor het regt

20. Zoo er onderdanen van de Comp[e] dan wel van den Keijzer zijn, die met een vrouwspersoon uit de stad gedrost zijn, zoo zal er binnen een jaar tijd gewag van gemaakt moeten worden, wanneer zij dan naderhand in de stad weder gevonden word, weder aan den toebehoorder moeten werden afgegeven, edog als het jaar gepasseert is en er word na hem niet gezogt, zoo zal hij een onderdaan blijven van de geene in welkers plaatse hij is komen woonen, maar bij de opvatting zullen zij deze straffe moeten ondergaan, als een Caliewon zijnde, zal hij op zijn eijge plaats waar hij sebat 20 dagen sitten, zonder kris; een mantrie zal als even 20 dagen in een pagger op de passeerbaan alle dagen in de zon gebonden staan, en dat 's morgens van 8 tot 12 uuren, — en zoo het Bebekkels of minder zijn zoo zullen die 16 dagen lang alle morgen in de zon gebonden worden van 8 tot 12 uuren 's middags, en als het vrijmans zijn, zoo zullen ze kruiswijze geschooven en dan na de passer rondgebragt zijnde uit het land gebannen worden, en als er onderdanen van de Comp[e] een Poronjaie &[a] van 's vorsten kinderen of regenten vervoeren en den vervoerder ontkend zulx, zoo zal hij een Eed moeten doen, en dit niet willende zal hij 10 matten boete geld moeten betalen, edog zij het bekend, dan zal het regt het vrouwmensch moeten uitkeeren en hem dog in de boete slaan, gelijk mede alhier zal afgehandelt worden, als zulx van de kant van het Solosche hoff plaats mogt hebben en zullen de boetens altoos onder de twee regters gedeeld worden.

Aldus gedaan en gecontracteerd den 31[e] Augustus 1797 ofte den 8[e] van het ligt Moeloet in het jaar Ehee 1724.

Accordeert
(w.g.) **C. F. Krijgsman**
gesw transl.

MCXCVIII. CHERIBON—PREANGER.

1 November 1799.[1000])

Overeenkomst, waarbij een der Cheribonse sultans twee plaatsjes in huur afstaat. (Cs.)

Huur contract waarop Sulthan Anom van **Cheribon,**

[1000]) Uit het *Contractenboek* II (no. 10) op het Arsip Negara te Djakarta.

op verzoek van den resident Walbeeck, ten dienste van de Nederlandsche Compagnie en tot beveiliging van de goede rust in de **Preanger bovenlanden,** afstaat de twee aldaar gelegen plaatsjes **Sagalerang** en **Tjininga,** [1001]) op de volgende voorwaarden:

1. Zal dit contract twintig jaaren stant houden en zal de Sulthan voor den afstand van de bovengemelde plaatsjes 's jaarlyks vijff hondert spaense matten genieten

2. Naar 't eyndigen van dit tijdsverloop zal 't den Sulthan vrijstaan den huur te verbreken dan wel daarin zoodanige veranderingen te bedingen als billijk zullen worden geoordeelt

3. 't Zal volkomen aan 't believen van de Hooge Indiase Regeering werden overgelaten, om over die plaatsjes aan te stellen zoodanige regent der Bataviase Preangerlanden, als hoogstdezelve daartoe zullen goedvinden te verkiezen, in welk geval de volle dispositie over die landen, volken en voortbrengsels, evenals in alle regentschappen plaats vind, aan dezelve zal worden overgelaten, zonder dat de heer sulthan of andere zijnentwege zich daarmede zullen hebben te bemoeyen, ten welken eynde de hoofden van die districten, die thans aldaar uit de naam van de vorst 't gezag voeren, van daar zullen werden genomen, zullende 't volkomen aan degeene, die dezelve in administratie krijgt, werden overgelaten om in steede van dien andere aan te stellen. Dan, in geval de mindere ingezetenen van daar mogten willen delogeeren, verbind den sulthan zig om dezelve wanneer zij zig in zijn gebied mogte komen nederzetten, op de eerste reclame terug te zullen geeven. En zal in dierzelve voege gehandelt worden, wanneer sulthans volk op een van die plaetse zig mogte komen neder te zetten

4. Alle zaken van verschil, die door den regent of aangestelde hoofden niet te beslissen mogten zijn, zullen ter kennis van den resident van Cheribon werden gebragt, om door hem beslist te worden; egter in zaken van gewigt zal dit gezamentlijk met den gecommitteerde tot en over de zaken van de Bataviase Bovenlanden moeten geschieden en waarvan den sulthan alsdan kennis zal werden gegeven.

5 Dit huurcontract aan hun Hoogedelheden ter approbatie aengeboden zijnde, hebben hoogstdezelve 't gelieven te approberen

1001) *Sagalaherang* en *Tjinanga*, beide in het Soemedangse gelegen.

en gemelde twee plaatsen te stellen onder den Sumadangs regent Adipattij Soema di Nata, door wien dan ook jaarlijks de huur daarvan aan de gecommitteerde tot en over de zaken van den inlander zal werden voldaen, om vervolgens aan de Cheribons resident afgegeven en door zijn Ed. aan den sulthan Anom verantwoord te werden.

Aldus met voorkennis en approbatie van de Hooge Indiase Regeering gecontracteert, tusschen Zijn Hoogheid sulthan **Anom** van **Cheribon**, en de Heer **Pieter Walbeek**, oud-secretaris der hooge commissie en resident ten comptoire **Cheribon**, op heeden den 1 November 1799. En is deese tot verifieering met hoogstderzelver gewoon zegul bekrachtigd.

Accordeert met het terzijde gesteld Javaensch

(w.g.) **W. A. Velingens.**
gezworen scriba.

Terzijde 's Comp^{ies} en twee andere zegels.

REGISTERS

REGISTER VAN GERAADPLEEGDE WERKEN.

Aa (P. J. B. C. Robidé van der). De groote Bantamsche Opstand in het midden der vorige Eeuw. (Bijdr. Kon. Inst. voor T., L. en V. 29, 's-Gravenhage, 1881).

Alderwerelt (J. de Roo van). Historische Aanteekeningen over Soemba. (Tijdschrift Bataviaasch Genootschap XLVIII, 1906).

Boxer (C. R.). The Topasses of Timor. (Meded. LXXIII van het Indisch Instituut, Amsterdam 1947).

Chijs (J. A. van der). Koepang omstreeks 1750. (Tijdschrift Bataviaasch Genootschap, XVIII, 1872).

—— Nederlandsch Indisch Plakaatboek (17 delen, Batavia-'s-Gravenhage, 1885—1900).

Cunes (Fredrik). Memorie door den afgaanden Commandeur ..... aan desselfs vervanger-Commandeur Casparus de Jong overgegeven ... Dec. 1756, ed. P. Groot. (Selections from the Records of the Madras Government, Dutch Records 3, Madras 1908).

Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië. (Tweede druk. Vier delen en vier supplementdelen, 's-Gravenhage-Leiden 1917—1940).

Grijzen (H. J.). Mededeelingen omtrent Beloe of Midden-Timor. (Meded. Bataviaasch Genootschap LIV, 1904).

Haga (A.). De Mardijkers van Timor. (Tijdschrift Bataviaasch Genootschap XXVII, 1882).

—— De Slag bij Penefoey en Vendrig Lips. (Tijdschrift Bataviaasch Genootschap XXVII, 1882).

—— Nederlandsch Nieuw Guinea en de Papoesche Eilanden. (Batavia-'s-Gravenhage, 1884).

Haga (B. J.). De Limapahalaä (Gorontalo): volksordening, adatrecht en bestuurspolitiek. (Tijdschrift Bataviaasch Genootschap LXXI, 1931).

Heeres (J. E.). Corpus Diplomaticum Neerlando-Indicum, I en II. ('s-Gravenhage, 1907 en 1931).

Jonge (J. K. J. de). De Opkomst van het Nederlandsch Gezag in Oost-Indië. (13 delen, 's-Gravenhage, 1862—1888).

Leupe (P. A.). Besognes der Hooge Regeering te Batavia gehouden over de commissie van Paravicini naar Timor, 1756. (Bijdr. Kon. Inst. 25, 1877).

Louw (P. J. F.). De derde Javaansche Successieoorlog (1746—1755). (Batavia, 1889).

Molsbergen (E. C. Godée). Geschiedenis van de Minahassa tot 1829 (Weltevreden, 1928).

Netscher (E.). De Nederlanders in Djohor en Siak. (Verh. Bat. Genootschap XXXV, 1870).

Noorlander (J. C.). Bandjarmasin en de Compagnie in de tweede helft der 18de eeuw. (Leiden, 1935).

Nypels (G.). Hoe Nederland Ceilon verloor. ('s-Gravenhage, 1908).

Resandt (W. Wijnaendts van ...). De Gezaghebbers der Oost-Indische Compagnie op hare Buiten-Comptoiren. (Amsterdam, 1944).

Reus (G. C. Klerk de ...). De Expeditie naar Bengale in 1759 (Indische Gids, 1889 en 1890).

Rouffaer (G. P.). Vorstenlanden (Artikel in de eerste druk van de Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië, herdrukt in Adatrechtbundel 34, 's-Gravenhage, 1931).

Scholten (C.). Munten van de Nederlandsche Gebiedsdeelen overzee 1601—1948. (Amsterdam, 1951).

Stapel (F. W.). Pieter van Dam's Beschrijvinge van de Oostindische Compagnie. (Rijksgeschiedkundige Publicatiën 63, 68, 74, 76, 83, 87, 's-Gravenhage 1927—1943).

—— Corpus Diplomaticum Neerlando-Indicum, III, IV en V. ('s-Gravenhage, 1934, 1935 en 1938).

Winstedt (R. O.). A History of Selangor. (Journal of the Malayan Branch of the Asiatic Society XII, 1934).

Yule (H.) and Burnell (A. C.). Hobson-Jobson, being a glossary..... (New Edition, London, 1903).

Zimmermann (V.). De kraton van Soerakarta (Tijdschrift Bataviaasch Genootschap LVIII, 1918).

Zwier (W.). Het Verdrag van 1766 tusschen de O.I. Compagnie en den Vorst van Kandi. (Amsterdam, 1927).

REGISTER VAN PERSOONSNAMEN. [1])

A.

Aalders, Johannes: 85, 233.
Abeleven, Abraham: 123, 126, 127, 129, 133—135, 138, 145—148, 161—163, 167, 324.
Abul Machali: 10, 11, 13, 16, 18.
Abul Nasar Mohammed: 10, 12, 16.
Accama, J.: 491.
Achmad, Sultan: 618.
Adam, Sultan: 596, 598, 609, 610, 612, 613, 704, 709.
Adiradja: 25—29.
Agaats: 543, 548.
Agnew, Patrick Alexander, 689, 692, 699.
Ajansjah: 56—58, 251, 386, 494.
Alam, Radja: 22, 77, 149, 215—218, 221.
Alaudin, Sultan: 453, 493.
Albinus, Wilhelm Bernhard: 16.
Albrechtsz, H.: 80.
Ali, Radja: 552.
Ali, Sultan: 453.
Alsteyn, Pieter: 652.
Alting, Mr. Willem Arnold: 237, 395, 465, 469, 473, 481, 498, 501, 504, 511, 520, 545, 548, 571, 585, 593, 596, 610, 611, 613, 614, 618, 624, 634—636, 638, 648, 649, 651, 654, 661, 662, 664, 669, 671, 688, 700.
Amangkurat I: 632.
Amsterdam, Sultan Sibori: 57, 67, 130, 249, 250, 312, 343, 384, 385, 388, 491, 492, 699.
Angelbeek, C. van: 699.
Angelbeek, Johan Gerard van: 264, 265, 420, 561, 568, 689, 691, 692, 696, 698, 699.
Appengh, J.: 373.
Armenault, R. H.: 194, 209.
Asagaf, Habib Umar: 509, 517.
Asikin: 411, 413, 417, 418.
Astra Ingalaga: 86.
Aurengzeb: 295.

B.

Bacheracht, D.: 219.
Bacheracht, Johannes: 189, 191, 193, 194, 205, 208.
Backer Jacobsz., Willem: 155.
Bahar Udin: 394, 404.
Bang, Nicolaas: 21, 22.
Bary, D. F. D.: 221.
Basel, H. van: 237.
Battelima, Adrianus: 184.
Batutiga: 138.
Baumgarten, Christiaan Godfried: 517, 542, 560.
Bax, J.: 573, 586, 595, 619, 689.
Becker, Richard: 189, 191, 193.
Beerninck, Cornelis: 122.
Beke, W. van der: 614, 635.
Benfield, Paul: 367, 372, 373.
Berckhout, Johannes: 223, 227.
Berkom, Mr. Andries van: 23.
Bernard, Johannes: 67, 293, 458.
Beynon, E. J.: 219.
Beynon, Frederik Aldrik: 365, 383, 387, 392.
Beynon, I.: 339, 341.
Bierens, J.: 16.
Billing, F. J.: 311, 421.
Bisdom, Adriaan: 194, 208, 209.
Bitter, Pieter de: 21.
Bloem, W.: 709.
Bloeme, F. W.: 491.
Blok, R.: 122.
Blydenberg, F. W. H.: 219.

[1]) Evenals in de voorafgaande delen zijn namen van zeer weinig of van elders niet bekende Aziatische personen en plaatsen weggelaten. Waarschijnlijk is men in vorige delen tot die maatregel overgegaan, omdat ze vaak tot onherkenbaar wordens zijn verhaspeld door de Compagniesschrijvers:

Bock, Adriaan de: 635, 649, 662, 665, 668.
Boddam, Th.: 194.
Boekholtz, François van: 648, 704, 708, 709.
Boelen, David: 182, 185, 200, 204, 215, 218, 221, 246, 517.
Boenes, L. B.: 398.
Boeses, A.: 548.
Bolonkodo, Dirk: 387, 388, 396.
Boltze, C. P.: 334, 343, 352, 621.
Boncx, Jacob: 513.
Boner, Jacob: 275.
Bonte, H.: 248.
Bo[o]gaard, Jacobus van den: 665, 668.
Bo[o]ne, Adam: 127, 134, 145, 146, 148.
Boot, Johannes: 433, 451, 457, 459.
Bosman, Martinus Johan: 362, 363.
Bottendorp, Jacob: 341, 664.
Boudewijnsz, Jan: 32, 33, 35, 37—39, 50, 66, 212, 215, 289.
Braam, Jacob Pieter van: 534, 539—542, 549, 551, 558, 559, 580.
Brahima: 534.
Brand, David: 654.
Brandwijk van Blokland, Mr. Gerrard: 124, 143, 293, 458.
Breton, Hendrik: 273, 278, 282, 288, 292, 294, 395, 411, 417, 418, 513.
Brievings, Paulus de: 652.
Brink, van den: 265.
Bruyn, Pieter Gerardus de: 424, 428, 509, 511, 517, 559, 579, 584.
Buchanan, James: 614, 615, 617.
Budach, Johan Godfried: 671, 688, 700, 702.
Bulanga, Marcus: 81.
Burgermeester: 650.
Burggraeff, H.: 122.
Burgh, Johannes Robert van der: 342, 352, 380, 382, 621, 626.
Buse, J. F.: 479, 480.
Byland, W. H. Graaf van: 417.
Bywegen, Anthony van: 59, 83, 127, 133, 134, 145, 146, 148.

C.

Campbell, 614.
Carembotu, Johannes: 664.
Carpentier, M J.: 198, 199.
Cellarius, Johan Adam: 565, 685, 687.
Challier, G.: 215.
Chalmot, H. A. de: 433, 451, 457, 459, 467, 472, 475.
Champaquet, A. de: 403, 410.
Chauley de Charlemont, de: 199.
Claasz, Jacob: 165, 293, 458.
Clercq, de: 41.
Clive, Robert: 188, 194, 220.
Cock, G. R. de: 158.
Coenraadsz, J.: 27, 29, 54.
Colbert, de: 52.
Conradi, C. A.: 699.
Contame, Jan Walraven de la: 512.
Cooke, John: 189, 191, 193, 194.
Cornabé, Alexander: 432, 433, 451, 457—459, 465, 467, 468, 472, 473, 475, 481, 484, 495, 497, 499—501, 503, 504, 507, 508, 511, 516, 520, 530, 543, 544, 571—573, 585, 586, 593, 595, 618, 619, 638, 642, 651—653.
Cornput, Albertus: 274, 512.
Cornput, David: 184, 274, 275, 512, 513.
Cornput, Jacobus: 274, 512, 513.
Cornput, Willem: 274, 275, 512.
Cornput, Willem David: 512.
Cos, Simon: 434, 493.
Costa, de: 98.
Coste, Godfried Leonhard de: 264, 265.
Couperus, Abraham: 428, 511, 573, 578.
Craan, J. J.: 106, 117, 121, 128, 395.
Cramer, Everard: 80, 155, 185, 188, 218, 255, 257.
Cranach, Johan Christiaan: 73, 83.
Crans, Jan: 417.
Cunes, Frederik: 3, 8, 19, 24, 27, 240.

D.

Danuredja, Raden Adipati: 305, 307, 380, 460, 520, 587, 591, 621, 647, 648, 663.
Datonsala, Adriaan: 403, 670.
Datonsala, Salomon: 312, 316, 403.
Decker, Mr. Willem: 77, 80, 148, 149, 152, 155.
Dietz, A. B.: 709.
Dinkgreeff, Jan Hendrik: 246, 257.
Dirksz, H.: 242.
Djalaludin Sjah: 249—251, 343, 384—386, 419.
Djamal Udin, Sultan: 123, 127, 135, 299, 302, 303, 307, 434, 438, 440—

442, 445, 449, 521, 545—548.
Dockum, D. J. van: 665, 670, 702.
Does, G. van der: 16.
Donkel, C.: 45.
Dott, James: 567, 569—571.
Dreyer, J. A.: 334.
Drieberg, D. C. van: 699.
Dubordieu, Johan Frederik: 317, 319—321, 325, 391, 505.
Duff, William: 467, 468.
Duquesne: 666.
Durr, George Frederik: 459, 467, 472, 475, 484, 495, 497, 499, 500, 503, 507, 508, 516, 530, 573, 586, 595, 619, 651, 653, 654, 665, 670, 672.
Duynevelt, Willem: 373.
Dijk, C. van: 507, 516, 522, 543, 548.

E.

Ebbenhorst, J. van: 681.
Eck, Lubbert Jan Baron van: 258.
Eilbracht, Jacob: 209, 273.
Ekenholm, Johannes: 663, 665, 669, 670.
Elwijk, P. de: 608, 611, 613, 634.
Estaing, Ch. D. d.: 198, 199.
Este, A. J. van: 177, 184, 197.

F.

Faber, Willem George Abraham: 59.
Fabricius, J. F.: 417, 419, 423.
Faharudin, Sultan Hamsah: 123, 300, 303.
Falck, Iman Willem: 194, 209, 237, 258, 259, 264, 280.
Faupell, S. A.: 648.
Feber, Jan Jurgen: 150, 151.
Feith, G. J.: 8.
Fillietaz, P. J. L. de: 248.
Flaurin: 248.
Fockens, Willem: 45, 46, 265, 266, 268, 395.
Fontaine, Jan Walraven de la: 274.
Forcade, B. F.: 232.
Frankena, G.: 681.
Frankland, W.: 194.
Frederiksz, J.: 215, 232.
Fretz: 696.
Friesendorp, H.: 197.
Frijkenius, Simon Hendrik: 704.

G.

Garamahongi: 308—310, 521, 545.
Gardner, Allan Hyde: 690, 698, 699.
Garrison, S. L.: 85, 199, 200.
Geeke, Pieter Willem: 490.
Gevers, P.: 417.
Gilbert, Johan: 80, 155, 204, 218.
Gobius, Abraham: 520.
Gobius, Jan Isac Werner: 638, 642, 652.
Goede, Gerrard de: 127.
Gomes, Jacobus: 419, 420.
Goverts Jr., J.: 363.
Graaff, Willem Jacob van de: 567, 569—571, 614, 615, 617.
Greeve, Jan: 587, 620, 624, 633—636, 643, 647—649, 662.
Gregory, August Hendrik: 252, 255, 278.
Greven, G. G. I. W.: 642.
Grijp, J. B. van der: 242.

H.

Haak, David: 652.
Haak, D. D. van: 491, 540, 542.
Haak, M. D. [van]: 133, 134, 145, 146, 148, 158, 167, 179.
Haaze, de: 666.
Hadji, Radja: 550, 552.
Haeften, Gerardus van: 467, 468.
Haider Ali: 475, 490.
Hairun Sjah: 384—386, 406, 419, 492, 494, 495.
Haksteen, Pieter: 237, 295, 395.
Halimin: 411, 413.
Halm, A. J. van: 593, 595.
Halm, P. E. van: 491.
Hamell, A.: 663.
Hamid Ullah: 118.
Hart, R.: 73.
Hartingh, Nicolaas: 41, 42, 45, 46, 237.
Hartingh, Willem: 233.
Hartman, Hermanus: 638, 642, 652.
Hartzinck, A.: 623.
Hasan, Sultan: 159.
Haselkamp, J.: 129, 248.
Haselman, J. E. G.: 373, 491.
Hassan Udin: 123.
Hast, Jan Joachim: 490.
Hatting, Samuel: 652.
Hautemaison, Jean Baptiste de la: 56, 58, 59, 83, 127, 133, 134, 145, 146, 148, 158, 167, 174—176, 180, 181, 184.

Heck, J. B. van: 681, 682.
Heere, Huybert Jan de: 64, 86, 87, 223, 227, 233.
Heideman, J. K.: 325.
Heinrich[s], Johan Godlob Wilhelm: 433, 451, 457, 459, 467, 472, 475, 484, 495, 497, 499, 500, 503, 507, 508, 516, 530, 573, 586, 595, 619, 665, 670, 702.
Heinsius, Anthony: 502.
Hemmekam, François Bartholomeus: 304, 343, 349, 383, 387, 392, 405—409, 428—431, 433, 451, 457, 472, 475, 484, 495, 497, 499, 500, 502, 503, 508, 516, 530.
Herzeele, Thymon Pieter: 29, 30, 32—39, 49—52, 54, 64, 65, 74, 76.
Hes, J. J.: 232.
Hieler, Caspar: 73
Hilgers, M. T.: 237.
Hoff, P.: 273.
Hofland, F. G.: 699.
Hoffman, Christoffel: 596, 608, 610, 611, 613, 637, 638, 705, 707, 708.
Hoffmann, G.: 675.
Holwell, J. Z.: 194.
Honoré, Z. l.': 145, 146, 148, 158, 167, 179.
Hoog, S. de: 194, 209.
Hooreman, L.: 237.
Hoynck van Papendrecht, B. B.: 511.
Hughes, Sir Edward: 484, 485, 487, 490,491.
Hughes, Robert: 84.
Hulst, Jan van der: 159, 161.

I.

Ibrahim, Sultan: 573—576, 578.
Imhoff, Gustaaf Willem Baron van: 41, 189.
Isinck, M.: 194, 209.
Iskandar Alam: 382, 453, 455, 469, 618, 619.
Iskandar Dzulkarnain: 1, 182.
Ismael, Radja: 215.
Issendorp, A.: 699.

J.

Jacobsz, Carel: 122.
Jacobs, Ericus: 579.
Jacobs, Ismaël: 429, 431, 579.
Jacobs, Philip: 55.
Jansen: 670, 702.
Jansz, I.: 327.
Johnson, A. A.: 433, 451, 457, 459.
Jonas, Martinus: 21.
Jong, Casparus de: 155, 157.
Jonkers, Jan: 127, 145, 146, 148, 168, 174—176, 180, 181, 184.
Jorissen, A. W.: 709.

K.

Kaisel, Lodewijk: 393.
Kamaludin: 542, 543, 545, 547, 548.
Kambodja, Daeng: 48—151, 185, 187, 424.
Kan, Pieter Joseph de: 685, 687.
Katiandako, Daniël: 338
Katiandako, Salomon: 338, 339, 429, 431, 669.
Kerseboom, Willem Frederik: 392, 304.
Ketel, Barend: 240.
Keuneman, Willem Hendrik August: 279, 420.
Kilat, Ketjil: 292, 293.
Kinderen, I. D. der: 672.
Kist, Jan Carel: 189, 191, 193, 194, 209.
Klerk, Reinier de: 237, 395, 422, 432, 457.
Kloek, Jacob: 178, 473, 502, 508.
Koenes, K.: 411
Koning, M.: 210, 221, 373.
Koning, P. de: 316.
Kroonenberg, Hendrik: 74, 76
Krijgsman, C. F.: 718.
Kuvel, A.: 619, 633, 635.

L.

Lange, D.: 184.
Lantsus, J. van: 52.
Lapro, Jan: 307.
Laurens, du: 248.
Law de Lauriston, Jean: 247, 248.
Lebeck, N. A.: 155, 204, 218.
Lee, S. W.: 327.
Leembruggen, H.: 248, 373.
Lelivelt, Marten: 250, 385, 493.
Lemken, A. F.: 246, 258, 428.
Lesage, Salomon: 303, 501, 641, 652.
Leuftink, Johannes: 393.
Ligten, H. van: 592.
Linden, Hendrik van der: 8, 20.
Lingen, Wolfert Johannes van: 252, 255, 278, 288, 294, 302.
Lintelo, te: 107.
Lobs, Jacob: 508.
Lopes, G. de: 80.

Lucas, E.: 619, 633, 635.
Lucasz, W.: 27, 29.
Lunel, Arnold: 565, 685, 687.
Luzac, P.: 334.
Lijnslager, Johannes: 428.

M.

Macarompo, Francisco: 157, 158, 341, 664.
Machmud, Sultan: 549, 551, 552, 579.
Mackett, W.: 194.
Maetsuycker, Johan: 159.
Mahu, Nicolaas: 159, 161.
Malpasar Djohan Berdaulat Pir Alam: 1.
Manabon, Andries: 340, 341, 664.
Manabon, Manuël: 340, 341, 429, 431, 664.
Manan-Sjah, Sultan: 123, 126, 250, 251, 385, 494.
Mandarsjah: 493.
Mangku Bumi: zie Mangku Buwono.
Mangku Buwono I: 41, 42, 45, 46, 305, 380, 459, 531, 619, 624, 636, 643, 649, 650.
Mangku Buwono II: 644, 646, 662.
Mangkunagara, Pangeran: 41, 304, 342, 343, 380, 633, 643, 645—650, 710.
Mangkuprodjo, Raden Adipati. 305, 307, 710, 716.
Manilha. 67.
Manningham, C.: 194.
Manoppo, Christoffel: 326, 327, 364.
Manoppo, Eugenius: 282, 288, 325, 326.
Manoppo, Franciscus· 283.
Manoppo, Jacobus: 283.
Manoppo, Manuel: 670.
Manoppo, Marcus: 81, 288, 364.
Manoppo, Salomon: 80, 81, 83, 282, 283.
Mansur, Sultan: 77, 148.
Marapaty, Pieter: 327, 328, 585.
Marschal, Frederik August: 150, 151.
Massau, G. van: 622, 623, 633.
Massow, J. S. van: 158, 167, 179, 180.
Mens, Isaac: 223, 227.
Mertz, Willem Frederik: 467, 472, 484, 495, 499, 500, 503, 507, 508, 516, 530, 619.
Meurer, F A.: 593, 595.
Meurs, Godfried Carel: 122, 325, 329, 341, 365, 383, 387, 392, 403, 410, 411.
Meurs, M.: 650.
Meybaum, L. N.: 417.
Meyn, Jacob: 20.
Mir Jafar: 188, 205, 206, 208, 210, 220, 271.
Mir Kasim Ali: 220.
Mocodompis, Manuël: 669.
Moens, A.: 548, 614, 635, 649, 662.
Mohamed Ali: 128, 129, 148, 509, 510, 534, 540.
Mohamed Ali Khan: 365, 370, 371, 375, 376.
Mohamed Ali, Radja: 215, 217, 218, 221.
Mohamed Aliudin: 411, 413, 418, 321, 422.
Mohamed Bahaudin: 654, 660, 661.
Mohamed Djalaludin, Sultan: 269.
Mohamed, Radja: 215, 216.
Mohamed Sjah: 255.
Mohamed Sjah Udin: 453—456.
Mol, Nicolaas Dionysius: 365, 396, 398, 402.
Mom, A. C.: 334.
Monoarfa: 458.
Monsier, J.: 278, 288.
Moschel, Johan Abraham van: 198, 199
Mossel, Jacob: 16, 18, 24, 27, 32, 34, 36, 38, 39, 41, 46, 49, 51, 52, 54 56, 60, 65, 66, 80, 86, 88, 107, 118, 123, 129, 134, 138, 147, 157 -159, 161, 168, 178.
Mossel, Seracules: 491.
Munnik, Georgius Everhardus: 302, 309, 339, 341.
Munnik, Hermanus: 292, 294, 299, 302, 307, 309, 311, 312, 317, 320, 322, 324—327, 329
Munro, Hector: 484, 485, 487, 490, 491.
Mylendonk, Jan Elias van: 55—59, 66, 80, 83, 275, 283, 494, 508, 512, 571.

N.

Nadjam Udin: 394, 404.
Narayan-Rao: 362.
Nata, Pangeran: 119.
Nata, Sultan: 596.
Nata Widjaja: 85.
Nederburgh, Sebastiaan Cornelis: 704.

Niepoort, R. F. van der: 334, 479, 480.
Nuku: 468, 480, 482, 484, 497, 520, 522, 523, 525—527, 542, 543, 592.
Nyvenheim, Barend Jan van Nieuwkerken genaamd: 622, 623, 633, 663, 703, 709, 716.

O.

Obdam, Cornelis: 354, 357, 358, 360, 361.
Ogelwight, D.: 586, 595, 619, 654, 665, 670.
Oldenzeel, S. D.: 660, 662.
Oosterhout, R. van: 122.
Osman, Said: 216.
Ossenberch, Jan Cornelis van: 252, 255.
Ossenberch, W. H. van: 16, 45.
Overstraten, Mr. Pieter Gerardus van: 614, 635, 649, 662, 663, 704.

P.

Padbrugge, Robertus: 164, 293, 341, 458, 639, 640, 652, 664.
Paku Buwono II: 42, 44.
Paku Buwono III: 41, 42, 44, 305, 342, 380, 478, 531, 565, 619, 620.
Paku Buwono IV: 619, 622—625, 633, 634, 643, 649, 702.
Palm, Roelant: 215, 393, 532, 533.
Palm, Willem Adriaan: 565.
Panon, J.: 248.
Paparang, Hendrik Daniël: 429, 431, 501.
Paparang, Zacharias: 134, 204, 432.
Paravicini, Johannes Andreas: 59, 60, 62, 64, 87, 88, 106—108, 116—118, 121, 222, 223.
Parra, Petrus Albertus van der: 10, 15, 16, 18, 19, 223, 232, 237, 250, 253, 274, 282, 289, 292, 299, 303, 308, 312, 317, 320, 322, 324, 326, 327, 329, 338, 340, 344, 382, 387, 393.
Patra Aharal: 492, 495, 498, 500, 521, 523, 525, 700.
Patra Alam: 433, 440, 452, 481, 520, 521, 525, 543, 544, 547, 548.
Patras, Abraham: 60, 233, 235, 236.
Pattilima, Adriaan: 129, 275, 387, 388, 513.
Pauwen: 466.
Payenchery-Nairo: 19, 20, *239—242, 242—243, 243—245.*
Pell, Paul: 64.
Pelters, Jacob: 158, 167, 179, 548.
Pereyra, Joan: 54.
Peterson, David van: 274, 512.
Petrie, George: 682, 684—687.
Petsold, B.: 122.
Pfeiffer, Jasper Theodorus: 295, 299.
Philip, David Johan: 157, 158, 429, 431, 501, 502.
Piazzoll, F. L.: 2, 80, 155, 183, 188, 204, 218.
Pielat, Jacob Christiaan: 165, 274, 293, 341, 458, 512, 664.
Pietersz, C.: 248, 373.
Pluskow, J. E. von: 184, 197.
Pompa, Jacobus: 178, 473.
Pompa, Marcus: 178, 473.
Ponto, Israël: 184.
Ponto, Marcus: 327, 328.
Poolvliet, Adriaan: 565.
Poppelman, Daniël: 289.
Putkamer, J. N. van: 334.

R.

Radjalaut: 385, 493, 699.
Raesveld, Johan Georg: 167, 179, 252, 255, 278, 288, 294, 302, 309, 325, 329, 365, 383, 387, 392, 403, 410, 411, 670.
Rainer, Peter: 675.
Raket, Mattheus Petrus: 680, 681.
Ranzow, D. D. von: 699.
Ras, P.: 417, 419.
Rassaballa, Dirck: 134, 204, 205.
Rassaballa, Matanusa Zacharias Dirk: 205, 429, 431, 432.
Reede tot de Parkeler, Johan Fredrik van: 647, 648, 650, 651, 710.
Reevoet, Johannes: 252, 255, 278, 279, 294, 302.
Reintous, Joannes: 265, 281, 699.
Reneke, J. F.: 199.
Renesse, Gerardus Willem van: 365, 383, 387, 392, 395, 398, 401—403, 410, 411, 433, 451, 457—459, 467, 472, 475, 484, 495, 497, 503, 505, 507, 508, 530.
Reynouts, J.: 417
Rhijn, Jan Matthijs van: 460, 461, 464, 520, 532, 621.
Richard, D.: 222.
Rick, J. P.: 219.
Riemsdijk, Jeremias van: 237, 394—396, 398, 401, 406, 410, 418.
Romp, M.: 237.

Rooselaer, Pieter: 274, 341, 512, 664.
Roth, Johan de: 76.
Rothenbuhler, F. J.: 592, 622, 623, 633, 634, 663.
Rouland: 248.
Roussel, J.: 188.

S.

Saffin, S. C.: 243, 245.
Safiulah: 138, 145, 161, 162.
Said, Mas: Zie Mangkunagara, Pangeran.
Saif-ud-Daulah: 271, 273.
Saifudin: 123, 250, 303, 433, 434, 437 -440, 449, 493, 545.
Salahudin, Sultan: 574, 578.
Samlant, A.: 699.
Schae: 586, 702.
Scheidt, Johan Andries: 683, 685, 687.
Scherens, Jacob: 71.
Schevichaven, G. L. van: 194, 209.
Schiersteen, J. D.: 642.
Schilling, J. A.: 268, 428, 511.
Schippers, Mr. Thomas: 1, 2, 182, 246.
Schoe, J. G.: 672.
Schoonderwoert, Jacob van: 157, 158, 161, 167, 168, 178, 179, 251—255, 293, 458, 473, 502, 504.
Schram, Christiaan Adolf. 431.
Schreuder, C. F.: 681.
Schreuder, J.: 237.
Schultz, Johan Christ.: 316.
Schutz, A. R.: 242.
Senff, Christiaan, Lodewijk: 211, 215, 227, 228, 232.
Setjadiningrat: 329, 332, 334.
Severin, J. D.: 248.
Seydelman, Johan Lebregt: 73, 174, 176, 182, 311, 316, 329, 339, 341.
Seyfferth, Christiaan Ernst: 212.
Siberg, Joannes: 460, 461, 464, 478, 614, 635, 649, 662, 704.
Simons, Isaäc: 490.
Simons, Joan Daniël: 373, 490.
Singfray: 248.
Singha, Radja: 258.
Sinkelaar, Cornelis: 122, 219.
Sitter, B. L. van: 569, 571.
Sjah Alam II: 210, 271, 273.
Sjahmardan: 56, 57, 59, 135, 249, 250.
Smit, Jan: 56, 59.
Smit, W.: 364.
Smith, D. J.: 395, 548, 614, 635, 649, 662.
Smoder, J.: 219.
Soleiman, Sultan: 22, 23, 77, 78, 148, 152, 153.
S[o]leman, Sultan: 596—598, 607—610, 612, 613, 637, 704, 709.
Solms, Ajax Frederik van: 117, 121, 232, 237.
Sosrodiningrat, Raden Adipati: 380, 460, 591, 621.
Soury, Pieter: 232.
Spal, Cornelis van: 685, 687.
Spal, Jan Lambertus van: 682, 684—687.
Speelman, Cornelis: 249, 303, 384, 434, 437, 439, 491.
Sprang, J. C. van: 681.
Staal, Leendert van der: 343, 349.
Stamhorst, IJsbrand van: 394, 404, 655.
Staringh, Anthony Hendrik Christiaan: 654, 660, 661.
Staveren, Hendrik van: 215, 232, 289, 292.
Steenmulder, J. J.: 45.
Stek, S. E. van: 80.
Stockum, H. van: 548, 614, 635, 649, 662.
Stoffenberg, M.: 477, 491.
Storm, Martinus: 293, 458, 465.
Stralendorf, F. O. van: 307, 343, 461, 464.
Struyk: 137.
Stuart, James: 675, 676, 681, 682, 690, 698, 699.
Suchtelen, Jan van: 16.
Sumner, W. B.: 194.
Suraj ud Dowla: 188.
Surodimengolo: 334.
Surville: 248.

T.

Taillefert, L.: 194, 237.
Tak, François: 233.
Tamarol, Andries: 55, 429, 431, 507, 508.
Tamarol, Christiaan: 507.
Tamdjid Ullah: 107, 116, 118.
Tessel, J. van: 248, 373.
Teylingen, Christiaan van: 239, 247, 248.
Thierens, François: 428, 511, 542.
Thierens, Jan Anthony: 212, 215, 232.

Thierry, Stephanus: 652.
Thim, Johan Hendrik: 130, 341, 388, 664.
Tholosan, F.: 204.
Thomaszen, Jacob Roeland: 395, 429, 437, 440, 502, 543.
Thornton, Thomas: 66, 73, 138, 139, 168, 174—176, 180, 181, 312.
Tinne, Johannes: 122.
Tjakradiningrat: 329, 330.
Tolucco: 67.
Tongeren, S. van: 242, 245.
Tonneman, Jeronimus: 56, 58, 59, 83.
Trek, G. W.: 281.
Truyn, Anthony van der: 127, 133, 145, 146, 148.
Tyken, J. B.: 681.

V.

Valckenaar, Paulus Jacobus: 252, 255, 278, 288, 294, 302, 335, 338—341, 344, 365, 382, 383, 386, 387, 392, 401, 403, 406, 410, 411, 664.
Vansittart, Henry: 220.
Vauquet de Han, Jacques Théodore: 467, 468.
Vechten, Anthony van: 8, 157.
Velge, G. L.: 578, 579.
Velingens, W. A.: 720.
Verbrugge, Ary: 2, 155, 185, 188, 204, 218.
Vermont, Steven: 128.
Vernet, George Louis: 194, 273.
Vigoureux, W.: 199.
Villeneuve, J. H. de: 268.
Visboom, Jan: 30, 32—39, 49, 50, 54, 64, 65, 182, 183, 204, 218.
Visscher, Jan: 295, 299.
Visscher, T. Canter: 248.
Vlissingen, Reynier van: 353, 355, 357, 358, 360, 365, 371, 373, 475, 488, 490, 491.
Voll, Jan Hendrik: 122, 219, 269, 270.
Vollenhoven, J. A.: 699.
Voorst, Anthony van: 508.
Vos, Johannes: 304, 307, 329, 334.
Vos, Gerrit de· 279—281, 310, 311.
Vrymoet, D.: 248.

W.

Walbee[c]k, Pieter: 718, 720.
Wall, Frederik van de· 34—37.
Wallanady, Ketjil: 292, 293.
Walle, Bartholomeus van de: 174, 176, 182, 319, 321, 323, 325, 336, 338, 339, 341, 395, 398, 401—403, 410, 411, 458, 505.
Wardenaer, W.: 623, 633, 636, 663.
Wasbeek, Adrianus: 56, 58, 59.
Wasbeek, L. N.: 183.
Wedel, Johan Frederik: 302, 309, 317, 319—321, 325, 329, 339, 341, 365, 383, 387, 391, 392, 505.
Weerman: 674.
Weert, P. van de: 649.
Welgevare, G. J.: 649, 662.
Wenking, P. J.: 76.
Wentholt, Bernardus Sebastianus: 309, 326, 327, 573, 586, 595, 619.
Werndly, Anthony Abraham: 377 - 379, 428, 511.
Wesenhage, Jan van: 159.
Westerbeek, Willem Carpenter van: 394, 404, 655.
Westphaal, D. A.: 8.
Weydemuller, J. B.: 672.
Weyerman, Godefridus: 24, 26, 27, 29, 53, 54, 240, 243.
Wiardi, E. N.: 364.
Wiegerman, Jan Hendrik: 635, 649, 662, 665, 668.
Wiesner, Johan Fredrik: 431.
Wilde, Arent Jacob de: 205, 208.
Willemsz, Cornelis: 328.
Williams, T.: 681.
Wind, A. H. de: 379.
Winter, F. R. C. de: 540.
Wiradiningrat: 331.
Wittewaal, Jan W.: 294, 320, 321, 325, 391.
Wize, W. M.: 194.
Wolf, Gerrit Willem de: 398, 401.
Wolff, Hendrik: 219.
Wybrants, G.: 617.
Wynen, Rudolph Anthony: 56, 59, 83.

Y.

Ysseldijk, Wouter Hendrik van: 587, 592, 647, 650, 663.

Z.

Zellman: 674.
Zitter, B. L. van: 699.
Zuydland, L.: 209.

REGISTER VAN PLAATSNAMEN.[1])

A.

Abessinië, -ers: 74.
Adamsbrug: 280.
Airbangis: **74**, 289.
Air-Hadji: 39, **40**, 212.
Ajuthia: 22.
Alas, Straat: 269.
Alfoeren: 284, 287, 406—409, 447, 497 500, 653.
Amboina: 14, 71, 132, 142, 172, **265—268**, 277, 286, 299, 301, 314, 391, 446, 447, 481, 515, 522, 689.
Amurang: 284, 287, 406.
Andagila: 132.
Ansjenga: 4.
Arabieren: 509.
Arcot: 128, 129.
Atingen: 4, 5.
Atjeh, -ers. 50, 69, 131, 170, 276, 390, 514
Attingola: 68, **129– 133**, 143, 144, **184**, 275, **322 –323**, 325, **387** 392, **395—398**, 513.
Auer, Sungai. 226.
Aycotte: 26.

B.

Bagelen: 47, 48, 462.
Bajang: **32—33**, **33**.
Balambangan: 82, 717.
Bali, -ërs: **14**, **97**, 111, 113, 266, 300, 333, 415, 600, 601, 717.
Baliapatnam: 24.
Banda: 71, 132, 172, 267, 286, 314, 391, 446, 447, 481, 689.
Bandjarmassin: 87, **107—117**, **117 - 121**, **596—614**, **637 638**, **703—709**.
Bandjermegara: 48.
Banggai-archipel. **348—349**, **699 - 702**.
Bangkalan: 329.
Banjumas: 48, 342.
Banka: 61—63, 226, 557, 657—659, 661.
Bantam: **10—19**, 225, **411—417**, **417—419**, **421—423**, 658, **665—668**.
Barneveld: 383.
Baros: **76**, 212, **393**.
Bassein: 74.
Batanghari: 233
Batang Kapas: **37 –38**, 40.
Batikalao: 259, 262.
Batjan: 123, 125, **135—137**, **382—383**, 433, 436, 437, 444, 446, 447, **453—457**, **468 472**, 493, 527, 530, **618—619**.
Batubara: 23.
Belang: 82.
Bellasore: 271.
Belu: **88—107**
Bengalen: **188—194**, **205—209**, **210**, **220—221**, **270—273**.
Benkulen: 60, 393.
Bentenan: 82.
Berau: 115.
Bladjus: 603
Bihar: 208, **270—273**.
Billiton: 61, 62, 113, 226, 659.
Bima: 113, 121.
Bimilepatnam: 294—299.
Bintauna: **66 –73**, 147, **311—316**, **322—323**, 325, **395—398**, **403**, **410—411**, **670 672**.
Blitar: 47.
Blora: **47**, 49.
Boalemo: **584—586**.
Bobo, Wai: 125
Bodjanegara: 49.
Bogowonto: 41.
Bojolali: 712.
Bolaäng-Itam: **273—279**, **511 516**.
Bolaäng-Mongondow: **80—83**, **184**, **282—288**, **325—327**, **364—365**, **670—672**.

De vetgedrukte getallen verwijzen naar bladzijden, waar een contract met de bedoelde plaats voorkomt. Zie ook de noot bij het Register van Persoonsnamen.

Bolano: 168.
Bombay: 74.
Bone: 144, **146—148**, **322—323**, **324—325**.
Bongaja: 219.
Boni [Golf van]: 180, 219, 269, 474.
Borneo: 71, 88, 108, 111, 112, 116, 120, 266, 285, 313, 412, **421—423**, 446, 557, 600.
Brinsjan: 4.
Buantang: 23.
Buginezen: 14, 22, 23, 69, 111, 143, 152, 164, 167, 168, 171, 265, 266, 285, 289, 300, 313, 333, 415, 427, 446, 466, 474, 497, 533, 536, 549—554, 573, 582, 583, 596, 600, 601, 609, 703, 708.
Bulanga: 144, 285, 315, **322—323**, 325, **395—398**, **401—403**, **592**.
Bumikintjana: 608, 611, 613, 638, 708, 709.
Buru: 301, 469.
Buton, -ners: 266, 345.
Bwool: **177—180**, 253, **327—329**, 400, **472—475**, 586.

C.

Caïro: **84—85**.
Calcutta: 189, 194, 208, 272.
Calicut: **155—157**.
Cambaya, Golf van: 362.
Cambodja: 160.
Cananoor: 24—29, 53.
Canara: 19, 24, 155.
Carli, Berg: 24, 53.
Carnatica: 129, 353, 365, 370—373, 375, 376, 567, 569, 570, **614—617**.
Castricumsbaai: 82.
Celebes: 70, **80—83**, **129—133**, **146—148**, **167—174**, **175—176**, **177—180**, **180—182**, **184**, **252—255**, 265, 266, **273—279**, **282—288**, **311—316**, **317—319**, **321—323**, **323**, **324—325**, **325—327**, **327—329**, 346, 390, **395—398**, **401—403**, **403**, 405—407, 409, **410—411**, 446, 456, **465—467**, **472—475**, **503—507**, 557, 571—573, **584—586**, **592**, **670—672**.
Ceram, -mers: 102, **265—268**, **299—304**, 446, 447, 522, 618.
Ceylon: 4, 17, **258—265**, **279—281**, **310—311**, **419—421**, 467, 485, 489, **567—571**, **614—617**, 628, **673—674**, **674—675**, **676—682**, 683, 685, **689—699**.
Chawacaty: 8.
Chenotti: 155.
Cheribon: **718—720**.
Chettua: 8, 19, 20, 156, 240, 242, 243.
Chikil: 238.
Chilau: 693.
China, Chinezen: 61, 107, 108, 110—113, 117, 120, 125, 225, 226, 234, 333, 351, 394, 415, 446, 461, 462, 550, 582, 583, 587, 600, 601, 603, 628, 629, 659, 703, 706—708, 712, 713, 715.
Chinsura: 190, 206, 207, 272.
Cochin: 3, 8, 19, 20, 26, 29, **561—565**, 568, **682—687**.
Coilan: 6.
Collastri: **24—27**, 27, 28, **52—54**.
Colletie: 6.
Colombo: 259, 261, 263, 265, 279, 280, 486, 490, 567, 569, 571, 617, 676—678, 680, 681, 683, 685, 689—92, 696, 699.
Comorijn, Kaap: 6, 362.
Concordia, Kasteel: 106.
Cottatte: 5.
Cranganoor: 155, 157.

D.

Dajaks: 599, 603.
Dajeuhluhur: 48.
Danda Rajpuri: **74—76**.
Datahan: 640.
Dekhan: **74—76**.
Diamant, Kasteel. 11, 14—16, 18, 19, 417, 423.
Diëng: 461.
Djagaraga: 48.
Djailolo: 302.
Djambi: **85—87**, 158, **232—237**.
Djapan: 49, 480.
Djipang: 48, 49, 480.
Djohor: **22—23**, **77—80**, 113, **148—149**, 150, 151, **152—155**, 185, 216, 425, 533, **549—551**, **551—559**, **579—584**.
Djokjakarta: 41, **304—307**, 342, 380, 382, **459—460**, **460—464**, **480**, **518—520**, 531, **587—592**, 619, 620, 631, **635—636**, **642—649**, **650**, **662—663**.
Djombang: 48.
Dompo: 122.
Duabelas Kota: **66**.
Dusun: 599, 637.

E.

Edduwa: 4.
Egypte: 84.

G.

Gale: 259, 261, 690—692, 696.
Ganti: 45, 46, 710.
Gapi: 344.
Garhetty: 189, 191, 193.
Gebe: 301, 304, 436, 440, 442, 448, 452, 494, 546.
Gita: 302.
Golconda: 295.
Gontong, Pulau: 23, 77, 78 148, 215, 216.
Goram: 300, 303.
Gorontalo: **66—73**, 129, 130, 132, 133, **138—146**, 146, **161—167**, 169—174, **175—176**, 180, 181, 254, 285, **292—294**, 312, 315—318, **320—321**, 322, 323, 325, 388, 390—392, 395—399, 402, 410, 456, **457—459**, **496—497**, 505, 506, 572, 584, 586, **688—689**.
Gowa: 219.
Grissee: 331.
Grobogan: 49.
Gunung Tuwa: **76**.
Gustavus, Fort: 189, 193, 194, 209.

H.

Halmaheira: 253, 301, 406, 436, 480, 493, 497, 527, 528.
Hangwelle: 262.
Hatuwe: 618.
Himamaylan: 334, 335.
Hindustan: 74, **270—273**.
Hitu: 267.
Honimoa: 267.
Hugli: 189—192, 194, 206, 209, 210, 271 -273.

I.

Illodoa: 73.
Indragiri: **158—161**.
Indrapura: 31, **49—50**, 291.
Indrasati: 257.

J.

Jafnapatnam: 259, 260, 676, 677, 680, 681.
Jaggernaikpuram: 467.
Janjira: 74.
Japan: **8—9**.
Japara: 48.
Java, Javanen: 14, 22, **41—49**, 69, **71**, 82, 102, 111, 113, 131, 170, 172, 225, 266, **304—307**, **329—334**, **342—343**, **350—352**, **380 382**, 390, 446, 451, 457, 460, 463, 587, 605, 609, 611, 612, **619—623**, **623—635**, **635—636**, **642—649**, **650**, **650—51**, 658, **662—663**, 668, 695, **702—703**, **709—718**.
Jeddo: 9.
Joana: 350, 351, 588.

K.

Kadawi: 125.
Kaidipang: **184**, **273—279**, **511—516**.
Kajeli: 171, 400, 466, 474.
Kajutangi: 116
Kalangan: **204—205**.
Kalangbret: 49.
Kalinga: **294—299**.
Kaliture: 259, 690, 692.
Kalpetti: 259, 280.
Kambang: **40**.
Kampar: 160.
Kandahar: 335, 337, **340 -341**, **429—431**, **663- 665**.
Kandi: **258—265**, 369, 375.
Karangantu: 12, 414.
Karikal: 247, 248.
Kasiruta: 454.
Kediri: 47, 49, 478, 479.
Kedu: 47—49, 461—463, 531.
Kelang: 22, 79, 149—151, 186, 187.
Kema: 406.
Kertasana: 49, 480.
Kilbon: **265—268**.
Kilkare: 279, 280.
Kilmuri: **265—268**, 299, 300.
Kinali: 289—291.
Klepu: 305, 306, 381.
Kompeh: 233, 235.
Koromandel: **128—129**, **238—239**, **239**, **246—248**, **294—299**, **353—354**, **354—357**, **357 358**, **358—360**, **360—361**, **365—370**, **370—371**, **371 373**, **374**, **374—375**, **375—376**, **376—377**, 395, 408, **467 468**, **475—477**, **484—491**.
Kota Baru: 289.
Kota Lumuh: 182.
Kotatengah: **54**, **64—66**.
Kotawaringin: 599.
Kroë: 60

Kupang: **88—107**, 184, 197.
Kutei: 115.
Kuwu: 305.
Kwandang: **252—255**, 316, 317, 319, 320, 322, 398, 400, 401, 466, 467, 504, 506, 585, 586.

L.

Labuha: 383.
Lagundi: 14, 416.
Lakadiven: 25.
Lakitang: **40**.
Lambunu: 166, **167—174**, **175—176**, 180.
Lampongs: **10**, **11**, 13—15, 412, 415, 416, **665—668**.
Landak: 421—423.
Lassa, Kaap: 266.
Lawu: 48.
Leiden, Fort: 401.
Leitimor: 267, 268
Lembo: **168—174**, **175—176**, 180.
Lifao: 94, 95, 106.
Ligor: 21.
Lima Kota: **66**.
Limbotto: 140, 147, 164, 165, 171, **175—176**, **252—255**, **317—319**, **323**, **398—401**, 466, 474, **503—507**, 586.
Limun: 235.
Linggi: 22, 79, 148, **149**, **149—152**, 154, 186—188, 246, 426, 428, 578.
Loano: 49.
Lombok: 474.

M.

Maba: 125, 301, 304, 436, 440—442, 448, 452, 480—482, 484, 522, 526, 543, 546, 548.
Madakare: 26.
Madilagan: 156.
Madiun: 48, 49, 480.
Madjakerta: 49.
Madras: 367, 372, 468, 490, 614, 677, 682, 692, 694, 695.
Madura: 44, **279—281**, **310—311**, **329—334**, **419—421**, **567—571**, 614, 616, 617, 625.
Magetan: 48, 49.
Magindanao: 71, 132, 142, 172, 266, 277, 285, 286, 313, 314, 334, 335, 390, 391, 405, 406, 409, 428, 430, 433, 436, 437, 445, 454, 455, 502, 515, 527, 547, **592—595**.
Mahratten: 74, 238, 353—355, 357, 358, 360.
Maitara: 135.
Makassar, Makassaren: 14, 69, 71, 102, 113, **121—122**, 131, 132, 142, 170, 172, **219**, 265, 266, **268—270**, 277, 285, 286, 300, 313, 314, 333, 345, 390, 391, 395, 415, 446, 474, 515, 600, 601, 700, 703.
Makean: 57, 251, 386, 494, 523, 527, 543.
Malabaar: **3—8**, **19—20**, **24—27**, **27—29**, **52—54**, **155—157**, **239—242**, **242—243**, **243—245**, **560—565**, 678, **682—687**, 689.
Malakka: **1—2**, **22—23**, **77—80**, 113, **148—149**, **149—152**, **152—155**, **158—161**, **182—183**, **185—188**, **200—204**, **215—218**, **221—222**, 225, **245—246**, **255—258**, **377—379**, **424—428**, **509—511**, **516—517**, **533—540**, **540—542**, **542—549**, **549—551**, **551—559**, **559—560**, **573—579**, **579—584**, 658, 689.
Maleiers: 14, 102, 201, 262, 333, 415, 474, 476, 477, 582, 583, 673, 675, 695.
Maleio: 164, 276, 514.
Malurang: **593—595**.
Manapaar: 6, 420
Manār: 259, 280, 281, 570, 615, 616.
Mandar, -ezen: 69, 111, 164, 166, 167, 171, 265, 266, 285, 446, 474, 497, 600, 601.
Manganitu: 55, 130, 335, 337, **338—339**, **429—431**, **669—670**.
Mangeli: 299, 300.
Mariku: 302
Marrua: 311.
Mataram: **41—49**, **342—343**, 380, **459—460**, **460—464**, **478—479**, **480**, **518—520**, **531—533**, **565—566**, **587—592**, 644, 646, 662
Mature: 259, 261, 693.
Mavelicare: 8.
Melawi: 115.
Melur: 419, 420.
Menado: 58, 81, 82, 133, 142, 171, 278, 284, 285, 287, 288, 311, 313, 314, 316, 322, 325, 327, 405—409, 428, 429, 466, 474, 503, 515, 595, 638, 642, 651, 652, 654, 670, 672.
Menangkabau, -ers: 23, 201, 235, 291.
Minahassa: 82, 253, 284, **638—642**, **651—654**.
Mindanao: Zie Magindanao.
Missigit: 2.

Molukken: **55—56**, **56—59**, **80—83**, **123—128**, **129—133**, **133—134**, **134—137**, 138, 139, **146—148**, **157—158**, **167** **174**, **175—176**, **177—180**, **180—182**, **184**, **204—205**, 249—251, **252—255**, 267, **273—279**, **282—288**, 292, 299, 302, 307, 309, **311—316**, **317—319**, **321—323**, **323**, **324—325**, **325—327**, **327—329**, **334—336**, **336—338**, **338—339**, **340—341**, **343—349**, 364, **382—383**, **387** **392**, **395—398**, **398—401**, **401—403**, **403**, 406, 407, **410—411**, 419, **428—431**, **432—433**, **433—453**, **453—457**, **465—467**, **468—472**, **472—475**, **480—484**, **491—495**, **496—497**, 497, **500—503**, **503—507**, **507—508**, **511—516**, **520—530**, **571—573**, **579**, **584—586**, **592**, **592—595**, **618—619**, 651, 652, **663—665**, **669—670**, **670—672**, 688, **699—702**.
Moorshidabad: 208, 220, 272.
Moren: 601, 603, 628, 629, 695, 703, 708.
Morotai: 493.
Mouton: 168.
Muara Tandjong: 289—291.
Musi: 63.

N.

Nagasaki: 8, 9.
Naning: **200—204**.
Nassau, Kasteel: 321, 323, 398, 689.
Natal: **74**, **198—200**, **211** **215**.
Negapatnam: 129, 238, 239, 247, 248, 294, 295, 298, 353—355, 357—361, 365, 366, 370—373, 467, 475—477, **484—491**.
Negros: 335.
Ngandjuk: 48, 49.
Ngawi: 48.
Nias. 199.
Noorwegen, eiland: 135.
Nusa Laut: 267.

O.

Obi: 125, 469.
Oma: 267.
Oostenburg, Fort: 674—676.
Oranje, Kasteel: 56, 57, 80, 83, 127, 133—135, 137, 145, 146, 148, 164, 167, 179, 251, 255, 278, 288, 294, 302, 309, 323, 325, 329, 336, 338, 339, 341, 348, 365, 383, 386, 392, 403, 410, 411, 433, 442, 443, 449, 451, 457, 459, 467, 472, 475, 484, 495, 497, 499, 503, 507, 508, 516, 526, 530, 546, 573, 586, 595, 619, 665, 670, 701
Orissa: 208, 247, **270—273**.

P.

Padang: 30, 31, 35—39, 49—52, 54, 64, 65, 198, 211 215, 227, 228, 230, 289, 291, 689.
Padjang: 47.
Pahang: 23, 77, 148, 152, 549, **551—559**, **579—584**.
Painan: **36—37**.
Paleleh: 474.
Palembang, -ers: 23, **59—64**, 85, 87, 111, 113, **222—227**, 232—234, **394—395**, **404—405**, 557, **654—662**, 665—668.
Palicol: 467, 468.
Palliacatte: 128, 467.
Paloppo: 69, **180—182**.
Palpetti: 20, 240, 242, 243.
Palu: 165, 397, 400, 474, 573.
Pambenaar: 280.
Pamekassan: 332.
Pamerden: 48, 342.
Panagi: 202.
Panany: 156.
Panaraga: 47, 48, 478, 479.
Pangasang: **40**.
Pandjang, Pulau: 12, 414.
Paponetti: 155, 156.
Papekat: **121** **122**.
Papua's: 266, 267, 301, 436, 440, 442, 447, 448, 468, 469, 471, 482, 484, 522, 526, 543, 546.
Parigi: 140, 165, 171, 322, **571** **573**.
Pasanan: **289—292**.
Pasir: 115, 596, 599, 706.
Passan: 640.
Patani: 125, 160, 301, 302, 304, 435, 436, 440—442, 448, 452, 480—482, 484, 494, 522, 526, 543, 546, 548.
Pati: 350.
Patjitan: 48, 49.
Patna: 207, 272.
Pau: **50—51**.
Pekalongan: 461.
Pelangi[t]: **40**
Pelim: 343, 344.
Pembogoan: 17, 19
Perak, **1—2**, 22, **182—183**, **255—258**, **377—379**.
Philippina, Fort: 149, 151.

Philippijnen: 334, 527.
Pinang: 573.
Pipely: 271.
Plassey: 188.
Poigar: 284, 287.
Pokame: 176.
Pokatta: 175, 176.
Pondichery: 248.
Ponosakan: 284, 640
Pontak: 284
Porka: 683.
Portonovo: 372.
Preanger: **718—720.**
Priaman: **40,** 65.
Pulau Laut: 596, 599, 706.
Purwadadi: 49, 531, 533.
Purwaredja: 48, 49.

R.

Rammanacoil: 280.
Rano i Apo: 284.
Rau: 291.
Reael, Punt: 161, 162.
Rembang: 48, 49.
Rembau: 148, **149, 149—152, 185—188,** 202, 203, **245—246, 424—428, 559—560.**
Riouw: 533, 534, **549—551, 551—559,** 579—584.
Rokan: 509, 510
Roti: **88—107.**
Rotterdam, Kasteel: 121, 122, 219, 270.

S.

Sadraspatnam: 467.
Salatiga: 710, 712.
Saleyer: 266.
Salgatty: 26.
Salida: **34—35,** 36, 37.
Samboppo: 219.
Sampit: 599, 708.
Sanggar: 122.
Sanggau: 115.
Sangir-ellanden: 55—**56, 133—134, 157—158, 204—205,** 334—**336, 336—338, 338—339, 340—341, 428—431, 500—503, 507—508, 579, 663—665, 669—670.**
Sangkob: 71.
Sapuluh Buah Bandar: 36, 38—40.
Saringane: **593—595.**
Sarolangun: 235.
Sasak: 289.
Sausu. 254.
Sela: 48, 49.
Selangor: 22, 79, **152—155,** 427, **533—540, 540—542,** 552, **573—579.**
Selor: **265—268.**
Semarang: 43, 47, 305, 307, 330, 333, 334, 350—352, 380, 460, 462, 531, 588, 621, 625, 629—632, 635, 636, 710, 712.
Semau, Pulau: 95.
Sembilau Kota: **74.**
Seranti: **40.**
Siak: **22—23, 77—80,** 148, 158, **215—218, 221—222, 509—511, 516—517,** 534.
Siam: **20—22,** 160, 225, 658.
Siau: 55, 335, 337, **429—431, 579.**
Sibuluan: **289—292.**
Sidani: 12, 414.
Siëndeng: **168—174, 175—176,** 180.
Sikabu: **168—174, 175—176,** 180.
Sintang: 115.
Situa: 290, 291.
Solok: Zie Sulu.
Solor: **88—107.**
Sonbait: **88—107**
Sorkam: **76.**
Speelwijk, Kasteel: 12, 15, 414, 416, 418.
Suez: **84—85.**
Sukadana: **10,** 412, 421—423.
Sula Besi: 125, 250, 344, 347, 385, 466, 493.
Sulu: 231, 285, 313, 390, 391, 474, 502.
Sumatra: 412.
Sumatra's Westkust: **29—32, 32—33, 33, 34—35, 36—37, 37—38, 38—39, 39—40, 40, 49—50,** 51—**52, 54, 64—66, 66, 74, 76, 198—200, 211—215, 227—232, 289—292,** 393.
Sumba: **87, 88—107.**
Sumbawa: 113, **121—122, 268—270.**
Sumedang: 719.
Sumenep: 113, 332.
Sunda, Straat: 416.
Sungai Dadap: 12.
Sungai Tunu: **40**
Sunsang: 63.
Surabaia: 479, 480, 588.
Surakarta: 42, 44, 47, **304—307, 342—343,** 380, 382, **460—464, 478—479,** 531, **565—566,** 591, **619—623, 623—635, 642—649, 650—651, 702—703, 709—718.**
Suratte: **74—76, 362—363, 363—364.**
Surusowan: 15, 18, 417, 423.
Suwawa: **395—398.**

T.

Tabukan: **157**–**158**, 335, 337, 341, **429**—**431**, **500**—**503**, 507, 508, 664.
Tabussang: **74**.
Tagulandang: **55**—**56**, 335, 337, **429**–**431**, **507**–**508**
Tahula: 304.
Taliwang: 269.
Tambora: 122.
Tandjong Pinang: 582.
Tandjore: **238**—**239**, **239**, **353**—**354**, **354**—**357**, 365, 366, 368—370, 372—376, 477.
Tapanuli, **64**, 74, **76**.
Tarato: **39**—**40**.
Taruna: **133**—**134**, 158, **204**—**205**, 335, 337, **429**—**431**, **432**—**433**.
Tatas: 113, 116, 121, 707.
Tegal: **461**, **632**.
Tello: 38—40, **219**.
Tembesi: 235.
Tepas: 195, 197.
Ternate: 56, **56**—**59**, 66, 67, 69, 71—73, 80, 82, 83, 123, 125—127, 129—131, 133, 134, **135**—**137**, 138, 145, 146, 148, 157, 158, 164, 167—170, 172—174, 178, 179, **249**—**252**, 255, 276—278, 282, 285, 286, 288, 292, 294, 302, 307, 309, 311, 312, 314, 317, 318, 320, 322–326, 329, 334, 336, 338—341, 343—349, 365, 383, **384**—**387**, 388—390, 392, 397, 398, 400, 401, 403, **405**—**410**, 411, **419**, 428, 432, 433, 435, 436, 442—444, 446—449, 451, 452, 456, 457, 459, 467, 470, 472, 475, 484, **491**—**495**, 495, **497**—**499**, **500**, 503, 507, 508, 514—516, 520—523, 525—527, 530, 543, 544, 546, 548, 572, 573, 586, 592, 595, 619, 639—642, 665, 670, 699—701.
Tidore: 134, **135**—**137**, 250, **299**—**304**, **307**–**310**, 385, **433**—**453**, 468, **480**—**484**, 493, 494, **520**—**530**, **542**—**549**.
Tigabelas Kota· **227**—**232**.
Tiku: **66**.
Timor: **87**—**107**, 107, **177**, **183**—**184**, **195**—**197**.
Tirnevelo: 419, 420, 615.
Tjaruban: 49.
Tjengkalsewu: 350, 352.
Tjilatjap: 48.
Tjingkuk, Pulau: 31, 34—36, 49, 50, 213.
Tobello: 253, **327**—**329**.
Togean: 254.
Tomakalang: 132, 133, 143, 184.
Tombulu: 253.
Tomini, Golf van: 70, 143, 164, 168, 173, 175, 254, 397.
Tonsawang: 284, 640.
Tontoli: 400, **465**—**467**.
Trankebaar: 475.
Travancore: **3**—**8**, 19.
Trengganu: 23, 77, 148.
Trichinopoli: 477.
Trinkomale: 259, 262, 673—675.
Tripontare: 565
Triporatty: 241, 243—245.
Trusan: **30**—**32**, 34, 36, 38, 39, 50, 291.
Tudjuh Kota· **66**.
Tulang Bawang: 666, 667.
Tulungagung: 49.
Tutikoryn: 279, 281, 419, 420, 567–569, 615, 695.

U.

Ulaka: **66**.
Ungaran: 712.
Untung Djawa: 12.

V.

Victoria, Kasteel: 266, 268.
Vredenburg: 65.

W.

Warong: 48, 49.
Weda: 301, 304, 436, 440—442, 448, 452, 480—482, 484, 522, 526, 527, 543, 546, 548.
Werinama: **265**—**268**.
Wetang: 82.
William, Fort: 189, 190, 193, 194, 206—209.
Wingurla. 19, 155.
Wirasari. 49.
Wirosaba: 47, 48, 478, 479.

VERKLARING VAN DE IN DE DOCUMENTEN VOORKOMENDE VREEMDE WOORDEN EN UITDRUKKINGEN.[1])

A.

Alia, jonge mannetjesolifant: **353**, 368, 372.
Amildar, belastingambtenaar: 421.
Armané, de regeringsadministratie van Madura: **568**.
Arsdast, verzoekschrift: **220**.
Asper, kleine Turkse zilvermunt: **84**.
Atimad, Perzisch, rijksbestuurder: **75**.

B.

Bahar, gewrichtseenheid van 3 picol of 375 pond: 12, 50, 79, 256, 378.
Balai, Maleis, raadszaal: **182**, 257.
Battoor, koeli: **351**, 631.
Bekel, Javaans dorpshoofd: 589.
Bendahara, Maleis, hoofd van zeer hoge rang, rijksbestuurder: **23**, 77, 159, 183, 257
Bobato, landsgrote in de Molukken, niet regent zoals in vorige delen is gezegd: **83**, 165, 179, 288, 324, 328, 347, 475, 702.
Bonjoy, Japans ambtenaar, belast met het toezicht op vreemde kooplieden: 9.
Bramine, 1° priester, 2° tolk of schrijver: 7.

C.

Cabessa, eerste kwaliteit: **28**.
Caimaal, vrijheer: **244**, 245.
Candil, last van 480 pond: 4, 6, 7, 25, 28.
Cardamon, paradijskorrel, welriekende specerij: 25, 28, 44, 261, 693.
Cassed, loper, briefdrager: **207**.
Caul, vorstelijk bevelschrift, gunstbrief: 239, 295, 353—356, 368, 375.
Chanco, waardevolle schelp: **569**, 615.
Cha-klang, Siamees ambtenaar: **21**, 22.
Chauth, afkoopsom voor plundering: 363.
Chego, palmwijnbereider: **20**.
Chokaidar, politiebeambte: **208**.
Coro-cora, gewapende prauw: 72, 124, 125, 132, 267, 287, 315, 391, 406, 408, 409, 429, 430, 445, 454, 469—471, 502, 503, 508.
Costumado, recht of last: **296**.

D.

Dalal, makelaar: **271**.
Dalem, vorstelijke woning: **2**.
Daroga, hoofd v. d. plaatselijke politie, muntmeester: **208**, **220**, **272**.
Dessave: 259, 264.
Destek, vrijbrief, paspoort: **238**, 376.
Dividor, pandeling: 537, 556, 577.
Diwan, eerste minister, schatmeester (Bengalen): 207, 238, 272, 273.
Djaksa, inheems politieambtenaar: **351**, 352.
Djodjau, Tidorees, rijksbestuurder: **127**.

[1]) De cijfers verwijzen naar de bladzijden, waar het woord voorkomt; de vetgedrukte cijfers naar die bladzijden, waar men een korte omschrijving en soms ook een literatuurverwijzing aantreft.

Van woorden, die herhaaldelijk voorkomen, zijn slechts enkele plaatsen opgegeven.

Djogugu, titel v. d. rijksbestuurder der Molukse rijken: 58, 59, 68, 81, 138, 169, 177, 179, 184, 251, 253, 254, 284, 313, 321, 347, 431, 472, 484, 688.
Durbar, gerechtshof, ook titel v. e. bestuurder: **75**, 273.

F.

Fanum, munt ter waarde van 1/12 pagode; er waren ook dubbele of koningsfanums (fanum radja): 4, 241—243, 245, 562.
Fausdar, schatkistambtenaar: **208**, 271—273, 376.
Firman, bevelschrift, gunstbrief: 85, 207, 208, 210, 271, 273.

G.

Gentive: 370.
Gilalo, Moluks roeivaartuig: 72, 132, 287, 315, 391.
Glarang, Makassaars hoofd van adatgemeenschap: 219.
Gomashta, Perzisch gemachtigde, agent: **271**, 273.
Guripo, titel lett. schermmeester: 244.

H.

Harkara, koerier: 476.
Havildar: 376.
Hukum, titel voor een hoofd v. d. Molukse rijken: 58, 59, 68, 127, 251, 284, 287, 313, 347, 431, 472, 484.
Hukum tua, dorpshoofd: **638**, 640—642, 651—653.
Hunisan, vestigings- of hoofdgeld: **160**.

J.

Jagirdar, erfelijk houder van bezit of recht op uitkering: **208**, 420.
Jonkenier, tolgaarder: **238**.

K.

Kaimal, [lid van een] gemeenschap, man van standing in Cochin: **564**.
Kalangs, tot hofdienst verplichte houthakkers en timmerlieden in Mataram: 47, 48.
Kamanakan, Menangkabau, verwant in de vrouwelijke lijn: **214**.
Kanam pattanam, permanente verpachting van land: **241**, 561, 562.
Kapitan-laut, titel van een Molukse landsgrote belast met de zeezaken: 68, 169, 284, 313, 321, 347, 431, 472.
Karet, schildpadshoorn: 70, 83, 131, 164, 179, 277, 348, 515, 572, 701.
Ketjil, titel van vorstenverwanten in de Molukken: **59**, 67.
Kimelaha, titel voor een districtshoofd in de Molukken: 58, 59, 127, 251, 253, 254, 310, 448, 449, 452, 472, 521.
Kjahi, districtshoofd in Bandjermassin: **608**.
Korale, Singalees, district: **259**, 261, 264.
Kotwal, hoofd der politie: **272**.
Kraman, oproerling: **627**.
Kuala, Maleis, riviermond: 68, 71, 72, 151, 165, 410.
Kwartodiensten, soort herendiensten: **172**, 640.

L.

Laksamana, Maleis, hoofd der zeezaken: **150**.
Latte, loods: 363, 364.
Lurah, Javaans dorpshoofd: 590, 710, 711, 714.

M.

Mahanam, groot of grote naam: **358**, 359, 361, 366, 370, 372.
Manigaar, dorpshoofd in Zuid-India: 419—421, 568, 569.
Mantri, inheems beambte: **352**.
Mardijkers: 447.
Modseddy, kanselarijambtenaar: **271**.
Mulud, Mohammed's geboortedag: **306**.

N.

Nachoda, Aziatisch schipper: **125**.
Naib, Arabisch, vertegenwoordiger: **271**, 273.
Nairo, lid van een krijgsliedenkaste ter kust van Malabar: 19, 244, 245, 563.

Navis, schrijver bij de Mahratten: **354**.
Nawab, landvoogd: 188, 191, 206—208, 210, 220, 271, 298, 365, 370, 371, 374, 376, 421, 475—477, 567—570, 614—616.
Ngofamanjira, titel in de Molukken voor een districtshoofd: 58, 59, 127, 251, 310, 521.
Nishan, gezegeld geschrift: **271**, 273.

O.

Ola, brief, privilege: 19, 24, 240.

P.

Paduwakang, Makassaars-Boeginees, zeilprauw: 173.
Pagode, gouden munt ter waarde van 120 Hollandse stuivers: 6, 261, 353, 357, 359, 361, 366, 367, 372, 374.
Paikar, zeeman: **272**.
Paljetter, titel v. e. invloedrijk hoofd ter kust van Malabaar: **155**, 563.
Pardao, zilveren munt: **355**, 368, 372.
Parra, rijstmaat van 40 pond, **241**, 243—245, 562.
Parwanna, bevelschrift: **238**, 295.
Patih, Javaans ambtenaar: **351**, 352.
Peshkar, vertegenwoordiger, superintendent: 363.
Peshwa, minister bij de Mahratten: **354**, 356, 358, 360—362.
Pion, Indisch soldaat, oppasser: **207**.
Pitjes, muntjes van geringe waarde: **64**.
Priaji, ambtenaar: **305**, 710.
Puasa, Mohammedaanse vastentijd: **306**.

R.

Rahdari, passagegeld: **271**.
Rakit, Maleis, bamboevlot: **225**.
Rantaka, klein koperen kanon: **526**.
Rayat, onderdaan, boer: **273**.
Ruba-ruba, havengeld: **160**.

S.

Sahukar, bankier: **367**.
Salempoeris, doeken v. d. kust van Koromandel: **408**, 471.
Samorijn, titel v. d. vorst van Calicut: **155**—157, 242.
Sanad, Hindustani, privilege, gunstbrief: **270**, 271, 273, 295.
Sarkar, hoofd (v. d. administratie): 372.
Sarwadikariakaren, ambtenaar belast met de koninklijke huishouding in Cochin: **563**.
Sengadji, titel voor een districtshoofd in de Molukken: 58, 59, 91, 127, 251, 308, 310, 347, 448, 452, 472, 521.
Sicca, munt: **272**.
Sjahbandar, havenmeester: 23, 88, 159, 185, 201, 202, 225, 270, 343, 574.
Subahdar, stadhouder: 207, 220, 238, 271, 273, 353, 365, 367—373, 375—377.
Suku, het Minangkabause volk is in vier groepen, s. genaamd, ingedeeld: **185**, 201, 424—428, 559, 560.
Sulewatang, Boeginees rijksbestuurder: **152**—154.

T.

Takar, maat: 332.
Takid, bevelschrift: **238**, 368.
Tapa, asceet of kluizenaar: **627**.
Teuver: **279**—**281**, 311.
Thail, gewicht van 37½ gram, ook geldswaarde van zoveel goud of zilver: 9.
T[h]ony, parelduikersvaartuig: **279**—281, 570, 615, 616.
Tjap, merk of stempel: **23**, 146.
Tjatjah, Javaans, aanv. eenheid (stuks huisgezin): **47**, 48, 351, 380, 381, 478, 621, 624, 711.
Tjattia, inner v. d. afkoopsom voor plundering: 363.
Tjukai, pachtschat: **667**.
Tokadoor, essayeur: **217**.
Tondo, Javaans marktmeester: **715**, 716.
Topas, Europeanen en inheemse Christenen in Indië: **561**, 563, 564, 684.
Tumenggung, Maleis, legeraanvoerder: **159**, 177, 183, 195—197, 257, 307, 697.
Tuwaburu's, Mataramse onderdanen verplicht tijgers en herten te vangen: 47, 48.

W.

Wakil, vertegenwoordiger: 476.
Walak, genealogische eenheid in de Minahassa: **640.**
Wankang, Chinees zeilvaartuig: **605.**
Wedono: 342.
Wetangers, echte Javanen (tegenover de Bantammers): 14, 82, 415, 416.

Z.

Zamindar, landheer: **271.**